„De multă vreme nu am mai citit un roman atât de convingător, de emoționant și de inteligent construit."
Mario Vargas Llosa

FERNANDO ARAMBURU

PATRIA

Urmărește serialul pe HBO GO

LITERA

buzz BOOKS

Fernando Aramburu (San Sebastián, 1959) este un prozator, poet şi eseist spaniol. Este licenţiat în filologie hispanică la Universitatea din Zaragoza. În prezent locuieşte în Germania, unde a predat limba spaniolă din 1985. Considerat unul dintre cei mai remarcabili scriitori în limba spaniolă, opera sa literară – este autorul a nouă romane şi a patru volume de povestiri, printre alte lucrări – a câştigat Premiul Ramón Gómez de la Serna 1997 pentru *Fuegos con limón,* Premiul Euskadi 2001 pentru *Los ojos vacíos,* iar, pentru volumul de povestiri *Los peces de la amargura,* Premiul Mario Vargas Llosa, Premiul Dulce Chacon şi Premiul Academiei Regale Spaniole 2008. Filmul *Bajo las estrellas,* bazat pe romanul lui Aramburu *El trompetista del Utopía,* a primit Premiul Goya în 2008 pentru cel mai bun scenariu adaptat din partea Academiei Spaniole de Cinema. Printre cele mai recente romane ale sale, *Años lentos* (2012) a câştigat Premiul Tusquets Editores 2011 şi a fost desemnat Cartea anului 2012 de către librarii din Madrid, în timp ce *Ávidas pretensiones* a câştigat Premiul Biblioteca Breve 2014. Însă volumul care l-a consacrat pe Fernando Aramburu este *Patria,* roman care s-a bucurat de un succes uimitor în rândul cititorilor şi a câştigat elogiile unanime ale criticii – Premiul Naţional pentru Literatură 2017, Premiul Naţional al Criticii, Premiul Euskadi, Premiul Francisco Umbral, Premiul Internaţional pentru Jurnalism, Premiul Arhiepiscop San Clemente, Premiul Cambio 16 în Spania, printre altele; Premiul Strega European 2018, Premiul Internaţional pentru Literatură Giuseppe Tomasi di Lampedusa 2018 şi Premiul Mediterana în Italia; Premiul pentru Literatură Atena 2019 în Grecia.

FERNANDO ARAMBURU

PATRIA

Original: *Patria* (2016)

Traducere din limba spaniolă şi note:
MARIN MĂLAICU-HONDRARI

virtual-project.eu

— 2020 —

1.TOCURI PE PARCHET

Uite-o şi pe amărâta asta, se duce s-o facă praf. Aşa cum se sparge un val izbindu-se de stânci. Nişte spumă şi adio. Nu vede că nici măcar nu se deranjează să-i deschidă portiera? Supusă, mai mult decât supusă.

Şi pantofii ăia cu toc şi buzele alea date cu roşu, la cei patruzeci şi cinci de ani ai ei, pentru ce? La cum eşti tu, la poziţia ta socială şi la studiile tale, de ce te porţi ca o adolescentă? Dacă te-ar vedea *aita*[1]...

Când a urcat în maşină, Nerea a privit spre fereastra cu jaluzelele lăsate, din spatele cărora bănuia că mama ei o urmărea, ca de obicei. Şi da, chiar dacă ea nu putea s-o vadă din stradă, Bittori o urmărea încruntată, cu milă, vorbind singură, şoptind uite cum se duce amărâta, să se împăuneze cu ea vanitosul ăla, căruia niciodată nu i-a trecut prin cap să facă pe cineva fericit. Nu-şi dă seama că o femeie trebuie să fie disperată rău dacă încearcă să-şi mai seducă bărbatul, după doisprezece ani de căsnicie? Până la urmă, e mai bine că nu au făcut copii.

Nerea i-a făcut un semn scurt cu mâna înainte de a intra în taxi. Mama ei, la etajul al treilea, ascunsă în dosul jaluzelelor, şi-a mutat privirea. Pe deasupra acoperişurilor se vedea o fâşie largă de mare, farul de pe insula Santa Clara, nori subţiri în depărtare. Prezentatoarea de la vreme anunţase soare. Şi ea, ai, cât am îmbătrânit, s-a uitat din nou la stradă şi taxiul nu se mai vedea.

A căutat mai departe, dincolo de acoperişuri, dincolo de insulă şi de linia albastră a orizontului, dincolo de norii îndepărtaţi, tot mai departe, în trecutul pierdut pentru totdeauna, imagini de la nunta fiicei sale. A văzut-o din nou în catedrala Buen Pastor, îmbrăcată în alb, cu buchetul de flori şi cu fericirea ei excesivă, a privit-o lung când a ieşit, atât de zveltă, atât de zâmbitoare, atât de frumoasă,

şi a avut o presimţire rea. Seara, când s-a întors singură acasă, a fost la un pas de a se opri în faţa fotografiei lui Txato pentru a-i mărturisi temerile sale; dar o durea capul şi, în plus, Txato, atunci când venea vorba despre chestiuni familiale, mai ales despre fiică-sa, avea obiceiul de a deveni sentimental. Era un bărbat care plângea uşor, şi chiar dacă fotografiile nu plâng, ştiu eu ce vreau să zic.

Tocurile erau pentru a-i stârni pofta lui Quique, şi nu pofta care se potoleşte cu mâncare. Ţac, ţac, ţac, le auzise mai devreme răsunând pe parchet. Stai să vezi că mi-l găureşte. Dar nu i-a reproşat nimic, ca să nu înceapă o ceartă. Nu aveau să stea mult. Veniseră pentru a-şi lua rămas-bun. Iar lui, la nouă dimineaţa, gura îi mirosea deja a whisky sau a una dintre băuturile pe care le vinde.

— Sigur o să te descurci singură, *ama?*

— De ce nu mergeţi cu autobuzul la aeroport? Taxiul de aici la Bilbao o să vă coste o avere.

El:

— Nu-ţi face probleme pentru asta.

Bagajele, incomoditatea, lentoarea, a justificat el.

— Da, dar aveţi timp berechet, nu?

— *Ama,* nu mai insista. Mergem cu taxiul şi gata. E mai comod.

Quique dădea semne de nerăbdare.

— E singurul comod.

A zis că iese afară să fumeze o ţigară până mai staţi voi de vorbă. Mirosea a parfum de trăsnea. Dar gura îi miroase a băutură şi e abia nouă dimineaţa. Înainte de a ieşi, s-a privit în oglinda din hol. Un îngâmfat. Apoi (autoritar, cordial dar rece?) către Nerea:

— Nu sta mult.

Cinci minute, i-a promis. S-a dovedit că au fost cincisprezece. Odată rămase singure, i-a spus maică-sii că acea călătorie la Londra însemna mult pentru ea.

— Nu-mi dau seama ce rol o să joci tu în discuţiile soţului tău cu clienţii. Sau lucrezi pentru firma lui şi ai uitat să-mi spui?

— Mă duc la Londra ca să salvez căsnicia noastră.

— Încă o dată?

— Ultima dată.

— Şi care-i tactica, de data aceasta? O să stai lângă el ca să nu te înşele cu prima care-i iese în cale?

— *Ama,* te rog. Nu mă face să mă simt prost.

— Eşti foarte frumoasă. Ţi-ai schimbat coafeza?

— Mă duc la aceeaşi.

Nerea a coborât brusc vocea. După primele şoapte, maică-sa a privit spre uşa camerei, ca şi cum s-ar fi temut să nu fie spionate de un străin. Nu, nimic, renunţaseră la ideea de a adopta un copil. S-au tot gândit. Poate un chinez, un rus, un negrişor. Fie fată, fie băiat. Nerea nu renunţase cu totul, dar Quique dăduse înapoi. Vrea un fiu al său, carne din carnea lui.

Bittori:

— Dar ce l-a apucat acum de vorbeşte ca-n Biblie?

— Se crede modern, dar e mai tradiţionalist decât orezul cu lapte.

Nerea se interesase singură ce acte trebuiau pentru a face o adopţie şi, da, îndeplineau toate cerinţele. Banii nu erau o piedică. Era dispusă să călătorească până în cealaltă parte de lume, numai să fie mamă, în sfârşit, chiar dacă nu ea adusese copilul pe lume. Dar Quique i-a tăiat-o scurt. Nu şi nu.

— Cam nesimţit băiatul, nu crezi?

— Vrea un băiat făcut de el, să-i semene, să joace cândva la Real Madrid. E obsedat, *ama.* Şi ştiu că o să-l aibă. Când îşi pune ceva în cap… Nu ştiu cu cine. Cu oricare va fi dispusă. Nu mă întreba. Habar n-am. Va închiria un pântece şi va plăti oricât va costa. Din partea mea, eu sunt gata să-l ajut să găsească o femeie sănătoasă care să-i facă pe plac.

— Eşti dusă cu capul.

— Încă nu i-am spus. Poate că o să prind ocazia zilele astea, la Londra. M-am gândit bine. N-am niciun drept să-i cer să fie nefericit.

Şi-au atins obrajii în uşa locuinţei. Bittori: da, se descurcă singură, drum bun. Nerea, de pe hol, în timp ce aştepta liftul, a zis ceva despre ghinion, dar că nu trebuie să renunţăm la bucurie. Apoi i-a sugerat mamei sale să schimbe preşul de la intrare.

2. OCTOMBRIE BLÂND

Înainte de faza cu Txato chiar credea, dar acum nu mai crede. Şi cât de credincioasă fusese în tinereţe! Chiar fusese la un pas de a se călugări. Ea şi prietena aceea din sat, nici nu vrea să-şi amintească de ea. Amândouă au dat înapoi în ultima clipă, când urmau să înceapă noviciatul. Dar acum, toate astea cu învierea morţilor, viaţa veşnică, Creatorul şi Sfântul Duh i se par nişte minciuni sfruntate.

Au enervat-o cumplit unele vorbe de-ale preotului, cum că vezi, Doamne… N-a îndrăznit să nu dea mâna cu un domn atât de important. I-a simţit-o vâscoasă. Dar l-a privit drept în faţă, spunându-i fără vorbe, cu lumina ochilor ei, că nu mai era credincioasă. Imediat ce la văzut pe Txato în sicriu, credinţa ei a explodat ca o bulă. A simţit chiar şi fizic.

Totuşi, din când în când, se mai duce la biserică, mânată poate de puterea obişnuinţei. Se aşază în ultimele bănci, se uită la spatele şi la cefele enoriaşilor, vorbeşte cu sine. E multă singurătate acasă la ea. Şi pe ea n-o să o vezi prin baruri şi cafenele. Cumpărături? Strictul necesar. I-a dispărut orice urmă din cochetăria, altă bulă?, pe care o avea înainte de faza cu Txato. Şi dacă nu ar insista Nerea, ar purta zilnic aceleaşi haine.

În loc să intre în magazine, preferă să intre în biserică şi să practice ateismul ei tăcut. Fără blasfemie şi fără să-şi bată joc de credincioşii strânşi acolo. Priveşte imaginile şi zice / gândeşte: nu. Uneori zice / gândeşte clătinând uşor din cap în semn de refuz.

Dacă nimereşte în timpul slujbei, stă mai mult timp. Şi neagă tot ceea ce afirmă preotul. Să ne rugăm. Nu. Acesta este trupul lui Cristos. Nu. Şi o ţine aşa tot timpul. Uneori, învinsă de oboseală, moţăie cu discreţia cuvenită.

Când a ieşit din biserica iezuiţilor, de pe strada Andía, cerul se întunecase deja. Era joi. Temperatura

era plăcută. După-amiază văzuse panoul luminos al unei farmacii arătând douăzeci de grade. Trafic, trecători, porumbei. A observat o faţă cunoscută. Fără să stea pe gânduri, a trecut pe celălalt trotuar. Schimbarea bruscă de direcţie a obligat-o să intre în piaţa Guipúzcoa. A traversat-o ţinând aleea de lângă iaz. S-a uitat un timp la raţe. Nu mai fusese de mult pe acolo. Dacă bine-şi amintea, de când Nerea era o fetiţă. Şi-a amintit lebedele negre, care acum nu se mai vedeau. Ding dang ding. Ceasul primăriei i-a alungat gândurile.

Ora opt. Vreme călduţă, octombrie blând. Brusc, şi-a amintit ce-i spusese Nerea în acea dimineaţă. Să schimbe preşul? Nu, nu trebuie să renunţi la bucurie. Bleah, o prostie pentru bătrâni ca să le mai ridici moralul. Nu-i venea deloc greu să accepte că era o seară superbă. Dar de aici până la a sări în sus de bucurie, era nevoie de altfel de stimuli. Cum ar fi? Pff, habar n-am. Să se inventeze o maşinărie de înviat morţii şi să-mi dea soţul înapoi. S-a întrebat dacă nu cumva, după atâţia ani, era cazul să uite. Să uite? Ce înseamnă asta?

În aer plutea un miros ca de alge şi de umezeală marină. Nu era frig deloc, nu bătea nici măcar o adiere de vânt, iar cerul era senin. Motive suficiente, şi-a zis, pentru a merge acasă pe jos şi a nu mai da banii pe autobuz. Pe strada Urbieta şi-a auzit numele. A auzit limpede, dar n-a vrut să-şi întoarcă privirea. Ba chiar a grăbit pasul, dar a fost degeaba. Nişte paşi şi mai grăbiţi au ajuns-o din urmă.

— Bittori, Bittori!

Vocea era mult prea aproape, nu se mai putea preface că n-o auzea.

— Ai aflat? Cică renunţă, n-o să mai facă atentate.

Bittori n-a avut cum să nu-şi amintească zilele când exact această vecină evita să o întâlnească pe casa scărilor, sau aştepta la colţul străzii, în ploaie, cu punga de cumpărături între picioare, ca să nu dea ochii cu ea la intrare.

A minţit:

— Da, am aflat recent.

— Ce veste bună, nu? O să avem şi noi pace, în sfârşit. Era timpul.

— O să vedem, o să vedem.

— Mă bucur mai ales pentru voi, cei care aţi suferit atât de mult. Să termine odată cu astea şi să ne lase în pace.

— Ce să termine?

— Să nu-i mai facă pe oameni să sufere, să lupte pentru ce vor ei, dar fără să ucidă.

Cum Bittori, tăcută, nu se arăta interesată de a continua dialogul, vecina şi-a luat la revedere de parcă şi-ar fi amintit brusc că avea ceva urgent de rezolvat.

— Am plecat, i-am promis copilului că-i fac barbun la cină. Îi place tare mult. Dacă mergi spre casă, vin cu tine.

— Nu, mă întâlnesc cu cineva aici.

Ca să n-o mai vadă pe vecină, a traversat pe celălalt trotuar şi a umblat o vreme în zonă, fără ţintă. Că altfel, neobrăzata, curăţind barbunul pentru fiul ei, care mereu mi s-a părut cam prost, pe lângă faptul că e un cretin, dacă mă aude ajungând acasă la scurt timp după ea, o să-şi zică: hopa, n-a vrut să umble cu mine. Bittori. Ce? Te laşi cuprinsă de ranchiună şi doar ţi-am spus de atâtea ori. Bine, ia mai lasă-mă-n pace.

Mai târziu, în drum spre casă, şi-a trecut palma peste scoarţa aspră a unui copac şi şi-a zis în sinea ei: mulţumesc pentru omenia ta. Pe urmă a atins zidul unei clădiri şi a repetat cuvintele. Apoi, fără a se opri din drum, a făcut la fel cu un coş de gunoi, cu o bancă, cu stâlpul unui semafor şi cu alte obiecte de uz urban întâlnite în drumul său. Portalul clădirii era cufundat în întuneric. A fost tentată să ia liftul. Atenţie. Zgomotele ar putea să o trădeze. S-a hotărât să urce desculţă cele trei etaje. A mai găsit timp pentru a şopti o ultimă mulţumire, ţie, balustradă, pentru omenia ta. A băgat cheia în broască în cel mai silenţios mod posibil. Ce are Nerea cu preşul ăsta? Chiar că n-o înţeleg pe fata asta şi cred că n-am înţeles-o niciodată.

La puţin timp, a sunat telefonul. *Ikatza,* făcută o minge de păr negru, moţăia pe canapea. Fără să se mişte, cu ochii întredeschişi, şi-a urmărit stăpâna care se îndrepta spre telefon. Bittori a aşteptat până când telefonul n-a mai sunat, a recunoscut numărul de pe display şi l-a format.

Xabier, agitat. *Ama, ama.* Să deschidă televizorul.

— Am aflat deja. De la cine? Aia de deasupra.

— A, credeam că nu ştii.

I-a zis că o pupă, ea la fel şi au încheiat convorbirea. Şi-a zis: n-o să dau drumul la televizor. Dar, după puţin timp, curiozitatea a fost mai puternică decât ea. Pe ecran i-a văzut pe cei trei cu cagule şi berete, aşezaţi la o masă, model Ku Klux Man, faţă de masă albă, drapele patriotice, un microfon, şi s-a întrebat: mama celui care vorbeşte i-o fi recunoscând vocea? Imaginile acelea o dezgustau puternic, îi întorceau stomacul pe dos. Nu le-a mai putut suporta şi a stins televizorul.

Ziua se sfârşise pentru ea. Cât era ceasul? Aproape zece. A pus apă proaspătă pentru pisică şi s-a culcat mai devreme decât de obicei, fără să cineze, fără să deschidă revista de pe noptieră. S-a oprit, în cămaşă de noapte, în faţa fotografiei lui Txato, atârnată de unul dintre pereţii dormitorului, pentru a-i spune:

— Mâine vin la tine ca să-ţi dau vestea. Nu cred c-o să te bucuri; dar, în sfârşit, e ştirea zilei şi ai tot dreptul s-o afli.

Pe întuneric, şi-a forţat ochii să scoată o lacrimă. Nimic. Uscaţi. Şi Nerea n-a sunat. Nici măcar nu s-a deranjat să-i spună dacă au ajuns cu bine la Londra. Fireşte, e prinsă cu încercarea de a-şi salva căsnicia.

3. CU TXATO ÎN POLLOE

Să tot fie câţiva ani de când nu urcă pe jos până la Polloe. De putut, ar putea, dar oboseşte foarte tare. Nu că i-ar păsa de oboseală, dar pentru ce, aud?, pentru ce? În plus, în unele zile, simte nişte împunsături în burtă. Atunci Bittori ia autobuzul 9, care o lasă la câţiva paşi de intrarea în cimitir şi, la sfârşitul vizitei, coboară pe jos în oraş. Să cobori e cu totul altă chestie. S-a dat jos după o doamnă, ele două, singurele pasagere. Vineri, linişte, vreme bună. A citit pe arcada de la intrare: În curând se va spune despre voi ce se spune acum despre noi: Au murit! Nu mă impresionează ăştia pe mine cu frazele lor funebre. Praf cosmic (auzise la televizor), asta suntem, indiferent dacă respiri sau produci viermi. Dar, deşi detesta inscripţia aceea cât se poate de antipatică, era incapabilă de a intra în cimitir fără s-o citească.

Fată, puteai să-ţi laşi paltonul acasă. Nu avea nevoie de el. Şi-l pusese mai ales pentru a fi îmbrăcată în negru. A ţinut doliu în primul an, apoi copiii au insistat să revină la o viaţă normală. Viaţă normală? Naivii ăştia doi habar n-au despre ce vorbesc. Dornică de a fi lăsată în pace, le-a urmat sfatul. Asta nu înseamnă că nu continuă să i se pară o lipsă de respect să umbli în haine colorate printre morţi. Fără să stea pe gânduri, a deschis dulapul de haine la prima oră a dimineţii, a căutat o haină neagră care să le acopere pe cele de diferite nuanţe de albastru, a văzut paltonul şi l-a îmbrăcat, chiar dacă ştia că o să-i fie cald.

Txato împarte mormântul cu bunicii din partea mamei şi cu o mătuşă. Groapa, într-o parte a unei alei într-o pantă uşoară, se înşiruie alături de alte gropi similare. Pe cruce sunt scrise prenumele şi numele de familie ale mortului, data naşterii şi cea în care a fost ucis. Porecla, nu.

În zilele dinaintea înmormântării, nişte rude din Azpeitia au sfătuit-o pe Bittori să nu pună pe cruce

aluzii, semne sau embleme care să arate că Txato a fost ucis de ETA. Ca să nu aibă probleme.

Ea a protestat:

— Auziţi, deja l-au omorât o dată. Nu cred că o să-l omoare din nou.

Bittori nici nu se gândise să graveze pe cruce cauza morţii soţului ei, dar ajunge să încerci să o convingi să nu facă ceva, pentru ca imediat să depună toată străduinţa tocmai pentru a face acel lucru.

Xabier le-a dat dreptate rudelor. Au gravat pe cruce numai numele şi datele. Mai mult, Nerea a sunat-o din Zaragoza şi a îndrăznit să-i propună să falsifice data morţii. Uimire: cum adică?

— Mi-a venit ideea ca pe cruce să apară o dată anterioară sau posterioară atentatului.

Xabier a ridicat din umeri. Bittori a zis că nici nu vrea să audă.

După câţiva ani, când au mânjit crucea lui Gregorio Ordóñez, cel care se odihneşte la vreo sută de metri de mormântul lui Txato, Nerea, pe nepusă masă, a adus vorba despre vechea propunere, de care uitaseră cu toţii. Fluturând poza din ziar, i-a zis mamei sale:

— Vezi că a fost mai bine să-l protejezi puţin pe *aita?* Uite de ce am scăpat.

Bittori a trântit furculiţa pe masă şi a zis că pleacă.

— Unde te duci?

— Nu mai am poftă de mâncare.

A ieşit din apartamentul fiicei sale, încruntată, păşind nervos, iar Quique, aprinzându-şi o ţigară, şi-a dat ochii peste cap.

Mormintele se înşiruie pe coasta dealului. Marginea mormântului e mai înaltă cu două palme, ceea ce e bine pentru Bittori, căci se poate aşeza fără greutate pe placă. Nu şi dacă plouă, fireşte. Oricum, pentru că piatra e de obicei rece (şi cu licheni, şi cu mucegaiul inevitabil după atâţia ani), are mereu la ea, în poşetă, o bucată dintr-o pungă de plastic de la supermarket şi o eşarfă pe post de perniţă. Se aşază

şi îi povesteşte lui Txato ce are de povestit. Dacă sunt oameni în jur, îi vorbeşte în gând; dacă nu e nimeni, şi de obicei nu e, i se adresează pe tonul unei conversaţii normale.

— Fata e la Londra. Mă rog, bănuiesc, pentru că nu s-a deranjat să mă sune. Pe tine te-a sunat? Pe mine, nu. La televizor n-au zis nimic despre vreun accident de avion, aşa că sunt sigură că au ajuns amândoi la Londra, chitiţi să-şi salveze căsnicia.

În primul an, Bittori a pus patru ghivece pe placa de mormânt. Avea grijă de ele cu regularitate. Arătau frumos. Apoi, a fost o vreme în care n-a mai urcat la cimitir. Plantele s-au uscat. Următoarele au durat până la prima brumă. A cumpărat un ghiveci uriaş. Xabier La dus la mormânt într-o roabă. Au plantat în el un cimişir. Într-o dimineaţă, a găsit ghiveciul spart, cimişirul răsturnat, pământul împrăştiat pe placă. De atunci, mormântul lui Txato nu mai are nicio podoabă.

— Vorbesc cum am chef şi nimeni n-o să mă oprească, în niciun caz tu. Dacă glumesc? Nu mai sunt aşa cum eram pe vremea când trăiai. M-am făcut rea. Mă rog, nu rea. Rece, distantă. Dacă ai învia, nu m-ai recunoaşte. Şi n-o să crezi, dar odorul tău, scumpa ta fiică, are mult de-a face cu schimbarea asta a mea. Mă disperă. Ca atunci când era mică. Cu binecuvântarea ta, normal. Pentru că mereu i-ai luat apărarea. Mereu mi-ai subminat autoritatea şi n-a învăţat niciodată să mă respecte.

La trei, patru morminte mai sus era o zonă cu nisip, chiar lângă aleea asfaltată. Bittori a rămas cu privirea pe o pereche de vrăbii care aterizaseră acolo. Păsărelele, cu aripile deschise, făceau o baie de nisip.

— Ce voiam să-ţi mai zic este că gruparea a luat hotărârea să nu mai ucidă. Încă nu e clar dacă anunţul e serios sau e vorba despre un şiretlic pentru a câştiga timp şi a se reînarma. Că mai ucid sau nu, pe tine oricum nu te ajută cu nimic. Şi să nu crezi că pe mine m-ar ajuta nu ştiu cât. Am mare nevoie să ştiu. Mereu am avut-o. Şi n-o să mă oprească.

Nimeni n-o să mă oprească. Nici măcar copiii. Presupunând că vor afla. Cu siguranţă nu de la mine. Eşti singurul care ştie. Nu mă întrerupe. Nu, nu pot merge la închisoare. Nici măcar nu ştiu unde e închis nenorocitul ăla. Dar sunt sigură că ei sunt încă în sat. În plus, mor de curiozitate să văd în ce stare mai e casa noastră. Tu stai liniştit, Txato, Txatito, pentru că Nerea e în străinătate, iar Xabier, ca de obicei, trăieşte pentru meseria lui. Nu vor afla.

Vrăbiile dispăruseră.

— Jur că nu exagerez. Simt nevoia de a mă împăca, în sfârşit, cu mine, de a putea sta jos şi a-mi spune: bun, s-a terminat. Ce s-a terminat? Fie cum spui tu, Txato, dar trebuie să descopăr şi asta. Iar răspunsul, dacă există, poate fi găsit numai în sat, aşa că am să mă duc acolo, chiar în după-amiaza asta.

S-a ridicat în picioare. A împăturit cu atenţie şalul şi bucata de plastic şi le-a pus în poşetă.

— În sfârşit, să nu zici că nu ţi-am spus. Rămâi cu bine.

4. ÎN CASA ĂLORA

Nouă seara. În bucătărie, fereastra larg deschisă ca să iasă afară mirosul de peşte prăjit. Ştirile de la televizor au început cu vestea pe care Miren o auzise cu o zi înainte la radio. Încetarea definitivă a luptei armate. Nu a terorismului, cum zic ăştia, că fiul meu nu e un terorist. S-a întors spre fiica ei:

— Ai auzit? Încetează din nou. Să vedem până când.

Arantxa pare că nu înţelege, dar prinde totul. Şi-a mişcat uşor obrazul înclinat într-o parte, sau o fi fost de la cum stă cu gâtul strâmb?, ca şi cum şi-ar fi exprimat o opinie. Niciodată nu poţi fi sigur cu ea, dar, cel puţin, Miren a avut certitudinea că fiică-sa înţelesese.

A porţionat cu furculiţa cele două bucăţi de merluciu pane. Le-a mărunţit, ca să le poată înghiţi cu uşurinţă. Aşa i-a recomandat fizioterapeuta, o fată clasa-ntâi. Chiar dacă nu e bască. Arantxa trebuie să facă eforturi. Dacă nu, nu va face niciun progres. Marginea furculiţei, atingând fundul farfuriei, scotea un zgomot energic, de tacâm supărat, şi, odată spartă crusta, din carnea albă a peştelui s-a înălţat un norişor de abur.

— Să vedem ce scuze mai găsesc acum ca să nu-l elibereze pe Joxe Mari.

A luat loc la masă, aproape de fiica ei, fără să-şi ia ochii de la ea. Nu avea încredere. Se mai înecase de câteva ori. Ultima dată, astă vară. A trebuit să sune la ambulanţă. Sirena a trezit tot satul. Ce spaimă, Doamne-Dumnezeule! Până să vină paramedicii, ea şi-a scos singură din gât o bucată de biftec atât de mare.

Patruzeci şi patru de ani. Cea mai în vârstă dintre cei trei. Apoi Joxe Mari, în Puerto Santa María I. Ne fac să mergem până acolo. Dobitocii. Şi ultimul, prâslea. Ăsta e în lumea lui. Ăsta nici nu se arată la faţă.

Arantxa a pus mâna pe paharul de vin pe care i l-a dat maică-sa. L-a ridicat, l-a dus tremurând la gură cu singura mână pe care se mai putea baza. Stânga e o bucată de carne moartă. O ţinea, ca de obicei, lipită de coaste, aproape de talie, inutilizabilă din cauza unei pareze. A luat o duşcă serioasă, ceea ce, conform lui Joxian, e o adevărată bucurie dacă ne gândim că până nu demult Arantxa se hrănea prin sondă.

I-a curs nişte vin pe bărbie, dar nu contează. Miren s-a grăbit să o şteargă cu şervetul. O fată atât de frumoasă, plesnind de sănătate, cu toată viaţa înainte, mamă a doi copii, şi uite cum a ajuns.

Arantxa a scuturat din cap de parcă ar fi vrut să spună că peştele nu-i plăcea cine ştie cât.

— Ieftin nu-i. Ia nu mai face atâtea fiţe.

La televizor continuau discuţiile. Bleah, politicieni. Un pas important către pace. Cerem dizolvarea grupării teroriste. Se deschide un proces. Drum către speranţă. Sfârşitul unui coşmar. Să depună armele.

— Renunţă la luptă în schimbul a ce? Au uitat că Euskal Herria[2] trebuie eliberată? Şi deţinuţii care putrezesc în puşcării. Laşi. Dacă începi ceva, du până la capăt. Ţi-e cunoscută vocea celui care a citit comunicatul?

Arantxa mesteca lent o bucată de merluciu. A dat din cap că nu. Mai voia să spună ceva; întinzându-şi mâna bună, i-a cerut maică-sii să-i dea iPadul. Miren şi-a întins gâtul ca să citească pe ecran: „Mai trebuie sare".

Joxian a ajuns puţin după unsprezece noaptea, cu un mănunchi de praz. Îşi petrecuse seara la grădină. Pasiuni de bărbat ieşit la pensie. Grădina e chiar lângă râu. Când râul iese din matcă, ultima dată s-a întâmplat la începutul anului, s-a zis cu grădina. Există lucruri mult mai rele, zice Joxian. Mai devreme sau mai târziu, apele se retrag. El se apucă să usuce uneltele, mătură şopronul, cumpără alţi iepuri, înlocuieşte răsadurile care nu mai pot fi folosite. Mărul, smochinul şi alunul rezistă la

inundaţii, şi cu asta, gata. Gata? Pentru că râul aduce reziduuri industriale, pământul duhneşte. El zice că a fabrică. Miren îi dă replica:

— A otravă. Într-o zi o să ne doară burta de o să murim.

O altă pasiune zilnică a lui Joxian este să joace cărţi în fiecare seară. Cei patru prieteni fac o partidă la o sticlă de vin. Acolo, în vale, cum mergi spre piaţa satului, în barul Pagoeta. M-aş mira să bea doar o sticlă toţi patru.

După cum ţinea prazul, Miren şi-a dat seama că venea afumat. I-a zis că o să i se facă nasul roşu, ca al defunctului său tată. Există un semn care-l trădează cu regularitate când e beat: începe să se scarpine în partea dreaptă, ca şi cum l-ar mânca în zona ficatului. Atunci, e clar. Dar nu că ar veni acasă pe trei cărări, asta nu. Şi nici nu-i sare ţandăra. Se scarpină aşa cum alţii îşi fac cruce sau bat în lemn.

Nu ştie să spună nu. Asta e problema lui. Trage la măsea la bar pentru că şi ceilalţi fac la fel. Şi dacă unul dintre ei ar zice: „Hai să sărim în râu”, Joxian l-ar urma ca un mieluşel.

În sfârşit, a ajuns acasă cu faţa vraişte, cu ochii scăpărători, scărpinându-se prin cămaşă în dreptul ficatului şi a devenit sentimental.

În sufragerie, s-a dus la Arantxa şi a sărutat-o lung, drăgăstos, pe frunte. Cât pe ce să cadă peste ea. Miren l-a muştruluit.

— Dispari, dispari că duhneşti a crâşmă.

— Femeie, nu fi de piatră.

Şi-a întins braţele către el ca să-l ţină la distanţă.

— În bucătărie e nişte peşte. S-o fi răcit. N-ai decât să ţi-l încălzeşti.

După o jumătate de oră, Miren l-a chemat ca s-o ajute s-o culce pe Arantxa. Au ridicat-o din scaunul cu rotile, el ţinând-o de un braţ, ea de celălalt.

— O ţii?

— Hî?

— Dacă o ţii. Spune-mi dacă ai prins-o bine, ca s-o putem ridica.

Arantxa are un picior strâmb care o împiedică să meargă. Uneori face câţiva paşi. Puţini, nesiguri. Sprijinindu-se într-un baston sau ajutată de cineva. Să umble prin casă, să mănânce singură, să vorbească din nou, astea sunt speranţele familiei pe termen mediu. Pe termen lung, mai vedem. Fizioterapeuta îi încurajează. E clasa-ntâi. Vorbeşte destul de puţin limba bască, mai deloc, dar în cazul ăsta nu mai contează.

Tatăl şi mama au aşezat-o în picioare, lângă pat. Făcuseră asta de multe ori. Aveau experienţă. În plus, cât putea să cântărească Arantxa pe atunci? Patruzeci şi ceva de kilograme. Nu mai mult. Şi cât de vânjoasă fusese în vremurile ei bune!

Tatăl ei a ţinut-o până când Miren a dus căruciorul cu rotile la perete.

— Vezi să n-o laşi să cadă.

— Cum s-o las eu pe fata mea să cadă?

— Eşti în stare.

— Prostii.

S-au privit cu ostilitate, supăraţi, el cu dinţii strânşi, de parcă s-ar fi chinuit să reţină înăuntrul gurii nişte vorbe urâte. Miren a dat cuvertura la o parte, apoi, amândoi, cu grijă, încet, o ţii?, au întins-o pe Arantxa în pat.

— Poţi să pleci, o s-o dezbrac.

Joxian s-a aplecat şi şi-a sărutat fiica pe frunte. I-a zis noapte bună. Şi i-a zis pe mâine-dimineaţă, *polita,* în timp ce-i mângâia obrazul cu nodul unui deget. Apoi s-a îndreptat spre uşă, scărpinându-se într-o parte. Din prag, a întors capul şi a zis:

— Când veneam de la Pagoeta, am văzut lumină în casă la ăia.

Miren tocmai îşi descălţa fiica.

— O fi venit cineva să facă curăţenie.

— Curăţenie la unsprezece noaptea?

— Nu mă interesează oamenii ăia.

— Am vrut doar să-ţi zic ce am văzut. Poate că vor să se întoarcă în sat.

— Poate. Acum, că s-a renunţat la lupta armată, o să li se urce la cap.

5. MUTARE LA ADĂPOSTUL ÎNTUNERICULUI

La câteva săptămâni după ce a rămas văduvă, Bittori s-a dus să stea câteva zile la San Sebastián. În primul rând, ca să nu mai vadă trotuarul pe care fusese ucis soţul ei şi ca să nu mai fie silită să înfrunte privirile răuvoitoare ale vecinilor care, după ce atâţia ani fuseseră prietenoşi, brusc, îşi schimbaseră cu totul atitudinea; şi ca să nu mai treacă zilnic pe lângă desenele de pe ziduri, mai ales pe lângă cel de pe chioşcul din piaţă, unul dintre ultimele, cu o ţintă desenată deasupra numelui mortului, desenul a stat acolo câteva zile, apoi a dispărut, gata.

De fapt, copiii ei au prostit-o ca s-o ducă la San Sebastián. Isuse Cristoase şi Sfântă Fecioară, la al treilea nivel! Ea, obişnuită să locuiască parter.

— Da, *ama,* dar e lift.

Nerea şi Xabier s-au înţeles s-o ducă din sat cu orice preţ, din satul ei dintotdeauna, unde se născuse, unde fusese botezată şi se măritase, iar apoi să îi pună beţe în roate ca să nu se mai întoarcă.

Pe scurt, au instalat-o pe Bittori într-un apartament cu balcon, de unde se zărea marea. De mai mult timp, familia îl scosese la vânzare. Dăduseră anunţ la ziar. Mai multe persoane sunaseră pentru a-l cumpăra sau, cel puţin, pentru a afla preţul. Txato îl cumpărase cu luni bune înainte de a fi ucis, gândindu-se că nu ar strica să aibă un refugiu în afara satului.

În apartament se aflau mai multe lămpi şi câteva piese de mobilier. Copiii i-au zis lui Bittori că va sta acolo provizoriu. Vorbeai cu ea şi nu înţelegea. Părea departe. Apatică. Ea, căreia nu-i tăcea gura, de obicei. Acum părea o statuie. Ba chiar lăsa impresia că uita să mai clipească.

Xabier, împreună cu un coleg de la spital, i-au adus o parte din lucruri. Se duceau cu furgoneta când se lăsa întunericul, pentru a nu atrage prea mult

atenţia. Au făcut o duzină de drumuri, toate după ce apunea soarele. Într-o zi aduceau ceva, a doua zi, altceva. Nici furgoneta nu era prea mare.

Patul matrimonial l-au lăsat în casa din sat, pentru că Bittori refuza să mai doarmă în el, fără soţul ei. Totuşi, au adus destul de multe lucruri: vasele, covorul din sufragerie, maşina de spălat. Într-una din zile, în timp ce încărcau nişte saci, i-au insultat. Gaşca obişnuită, vechi cunoscuţi de-ai lui Xabier, unii foşti colegi de şcoală. Unul, vorbind cu furie printre dinţi, a zis că memorase numărul furgonetei.

Pe drumul de întoarcere la San Sebastián, Xabier şi-a dat seama că prietenul său avea un atac de panică şi că, dacă ar fi continuat să conducă în starea aceea, tremurând din toate încheieturile, putea să facă un accident. L-a convins să tragă maşina pe dreapta.

Prietenul:

— Nu mai pot să fac asta. Îmi pare rău.

— Linişteşte-te.

— Îmi pare rău, serios, îmi pare rău.

— Nici nu mai trebuie să ne întoarcem în sat. Gata cu mutarea. Ce am dus până acum, e suficient pentru mama.

— Mă înţelegi, Xabier?

— Da, bineînţeles. Stai liniştit.

A trecut un an, a mai trecut unul, au trecut mai mulţi. Până una-alta, Bittori a pus bine o cheie de la casa din sat, că doar nu e proastă. Cum aşa? Mai întâi, Nerea; după câteva zile, Xabier. *Ama,* unde e cheia? Ai cheia. Nu, nu e vorba de asta. Aliaţi. Le-a zis, pe rând, că nu mai ştia unde o pusese, nu mi-e bun capul!, că o s-o caute, iar după câteva zile, în sfârşit, s-a prefăcut că a găsit-o după îndelungi căutări; între timp, fireşte, îşi făcuse o copie. Cheia cea veche i-a dat-o lui Nerea, care, din când în când (o dată, de două ori pe an?) trecea pe la casa din sat, ca să vadă în ce stare e şi să şteargă praful, iar fiică-sa nu i-a mai dat-o înapoi niciodată, dar nici Bittori nu s-a aşteptat s-o primească înapoi.

La un moment dat, Nerea a venit cu ideea de a vinde locuinţa din sat. După câteva zile, Xabier a propus acelaşi lucru. Bittori a mirosit că ăştia doi s-au înţeles pe la spatele meu. Aşa că ea însăşi a deschis subiectul, cu prima ocazie când au fost toţi trei împreună.

— Cât mai trăiesc, locuinţa aceea nu e de vânzare. După ce mor, faceţi ce vreţi.

N-au contrazis-o. Vorbise răspicat şi cu o sclipire aspră în ochi. Fraţii au schimbat o privire scurtă. Niciodată nu s-a mai adus vorba despre aşa ceva.

Şi, da, începuse să meargă în sat, când copiii ei erau prinşi cu treburi, sau plecaţi în călătorie, şi mai ales în zile cu ploaie şi vânt, când e mai mare probabilitatea ca străzile să fie pustii. Apoi, se întâmpla să treacă şapte sau opt luni fără să meargă în sat. Cobora din autobuz în afara satului. Ca să nu fie obligată să vorbească cu nimeni. Ca să n-o vadă. Urca pe străduţe puţin umblate până la fosta ei casă. Stătea acolo o oră sau două, uneori mai multe ore, uitându-se la fotografii, aşteptând ca orologiul din turla bisericii să bată ora exactă, apoi, după ce se asigura că nu era nimeni în preajma intrării, pleca pe unde venise.

Nu mergea deloc la cimitir. La ce bun? Pe Txato îl înmormântaseră în San Sebastián, nu în sat, deşi acolo, în cavoul familiei, se odihnesc bunicii lui din partea tatălui; dar chiar nu s-a putut altfel, i-au zis nici să nu se gândească, dacă-l îngroapă în sat o să-i vandalizeze mormântul, nu ar fi fost pentru prima dată când s-ar fi întâmplat una ca asta.

În cimitirul Polloe, în timpul înmormântării, i-a şoptit lui Xabier ceva ce acesta n-a uitat niciodată. Ce? Că avea impresia că mai degrabă îl ascundeau pe Txato, decât îl înmormântau.

6. TXATO, *ENTZUN*

Chiar că merge încet autobuzul ăsta. Atâtea staţii. Pfff, încă una. Cele două femei, una arătând într-un fel, cealaltă în alt fel, erau aşezate una lângă alta. Se întorceau în sat la lăsatul serii. Vorbeau deodată, fără să se asculte. Fiecare cu ale ei, dar se înţelegeau. Până când cea de lângă culoar a lovit-o discret cu cotul pe cea de lângă geam. După ce i-a atras atenţia, a făcut un semn scurt, arătând cu capul spre partea din faţă a autobuzului.

În şoaptă:

— Aia cu paltonul negru.

— Cine e?

— Nu-mi spune că n-o recunoşti.

— Îi văd doar spatele.

— E aia a lui Txato.

— Pe care l-au omorât? Ce bătrână e!

— Anii trec, ce credeai?

Au tăcut. Autobuzul şi-a văzut de drum. Pasagerii urcau şi coborau, cele două femei tăceau privind în gol. Apoi una dintre ele a zis, cu voce joasă, vai de biata femeie.

— De ce?

— Cât o fi suferit.

— Cu toţii suferim.

— Da, dar ei trebuie să-i fi fost cumplit de greu.

— Lupta, Pili, lupta.

— Da, nu vreau să zic că nu.

După o vreme, cea care nu se numea Pili:

— Facem pariu că se dă jos în zona industrială?

Şi-a ferit privirea imediat ce Bittori s-a ridicat în picioare. A fost singura care a coborât.

— Ce ţi-am zis?

— De unde ai ştiut?

— Coboară aici ca să n-o vadă nimeni, apoi pâş pâş se duce pe furiş la casa ei.

Autobuzul a plecat din staţie şi Bittori, credeau că nu le-am văzut?, a luat-o în aceeaşi direcţie, printre fabrici şi ateliere; cu o atitudine nu mândră, dar

gravă; buzele strânse, capul sus pentru că n-am de ce să mă ascund de nimeni.

Satul, satul ei. Aproape seară. Ferestrele luminate, mirosul vegetal al câmpurilor din jur, puţini oameni pe stradă. Cu reverele paltonului ridicate, a traversat podul, uitându-se la râul curgând leneş şi la grădinile cu legume de pe maluri. Imediat ce a intrat în sat, a început să respire greu. Nu mai are aer? Nu chiar. O mână invizibilă o strânge de gât de fiecare dată când se întoarce în sat. Mergea pe trotuar nici repede, nici încet, recunoscând detalii: sub porticul ăsta, un băiat mi-a făcut prima declaraţie de dragoste; mirându-se de noutăţi: lămpile astea stradale parcă nu erau.

N-a durat mult până să audă un murmur venind din spate. Ca o muscă bâzâind lângă o fereastră sau în întunericul unui portal. O şoaptă slabă terminată în *orât.* Suficient ca să ghicească toată fraza. Poate că ar fi trebuit să vină mai târziu, când oamenii sunt deja la casele lor. Cu ultimul autobuz. Nu-i o idee rea, dar cum rămâne cu întoarcerea? Păi, rămân să dorm aici. Am o casă şi am un pat.

Câţiva fumători se îmbulzeau în faţa intrării de la Pagoeta. Bittori s-a gândit să-i evite. Cum? Întorcându-se pe propriile urme şi luând-o pe cealaltă parte a bisericii. S-a oprit o clipă, apoi i s-a făcut ruşine că se oprise. Aşa că şi-a continuat drumul, mergând pe mijlocul străzii, afişând o naturaleţe forţată. Inima îi bătea cu o asemenea putere încât s-a temut, pentru o clipă, că toţi bărbaţii aceia îi auzeau bătăile inimii.

A trecut pe lângă ei fără să-i privească. Vreo patru, sau cinci, cu paharul într-o mână şi cu ţigara în cealaltă. Probabil că au recunoscut-o când a trecut aproape de ei, pentru că s-a lăsat brusc tăcerea. Una, două, trei secunde. Şi-au reluat conversaţia imediat ce ea a ajuns la capătul străzii.

Casa ei cu jaluzelele lăsate. În josul faţadei se vedeau două afişe. Unul, lipit recent, anunţa un concert în San Sebastián, iar al doilea, decolorat, rupt în fâşii, era cu Marele Circ Mondial, exact acolo unde într-o dimineaţă apăruse unul dintre

nenumăratele mesaje scrise: TXATO ENTZUN PIM PAM PUM.

Bittori a intrat sub portal şi a fost de parcă ar fi intrat în trecut. Becul dintotdeauna, dalele vechi, scârţâitoare, cutiile poştale atârnând strâmb, dintre care lipsea a ei. O luase Xabier, de mult. A zis că pentru a evita orice problemă. În locul ei a rămas un pătrat de culoarea pe care o avea peretele cu mult timp în urmă, când Nerea încă nu se născuse şi nici băiatul lui Miren, neruşinatul ăla. De asta vreau eu să existe infernul, pentru ca ucigaşii să continue să-şi ispăşească pedeapsa eternă.

A inspirat mirosul de lemn vechi, de aer rece şi stătut. Şi a simţit, în sfârşit, cum mâna invizibilă îi elibera gâtul. Cheie, broască: a intrat. În hol a dat iarăşi peste Xabier, mult mai tânăr, spunându-i cu ochii în lacrimi, *ama,* să nu lăsăm ura să ne facă viaţa amară, să ne domine, sau ceva de genul ăsta, nu-şi mai amintea cu exactitate. Şi indignarea ei, în acelaşi loc, cu atâţia ani în urmă:

— Ah, bine, păi atunci să cântăm şi să dansăm.

— Te rog, *ama,* nu mai zgândări rana. Trebuie să facem eforturi pentru ca tot ce s-a întâmplat…

L-a întrerupt.

— Scuze. Tot ce ne-au făcut.

— Ca toate astea să nu facă din noi nişte oameni răi.

Vorbe. Nu poate scăpa de ele. N-o lasă să fie cu adevărat singură. Roi de muşte sâcâitoare, ca să ştiţi. Ar trebui să deschidă larg ferestrele pentru ca vorbele să iasă în stradă, lamentaţiile, trecutele conversaţii triste rămase captive între pereţii apartamentului nelocuit.

— Txato, Txatito, ce vrei la cină?

Txato zâmbea uşor în fotografia de pe perete, cu faţa lui de om *asasinabil.* Era destul să te uiţi la el ca să-ţi dai seama că aveau să-l omoare cândva. Şi ce urechi! Bittori şi-a sărutat vârful degetelor mijlociu şi arătător, unite, apoi, cu gingăşie, a depus sărutul pe faţa din fotografia alb-negru.

— Ochiuri cu jambon. Te ştiu de parc-ai mai trăi.

A deschis robinetul de la baie. Ia te uită, curgea apă şi nici măcar nu era atât de tulbure precum îşi imaginase. A deschis sertare, a suflat praful de pe mobilă şi de pe alte obiecte, a făcut asta, a făcut aia, du-te vino, şi pe la zece şi jumătate noaptea a ridicat jaluzelele de la dormitor, doar atât cât lumina dinăuntru să poată fi văzută din stradă. A făcut la fel cu jaluzelele din camera alăturată, dar fără ca acolo să aprindă lumina. Apoi şi-a adus un scaun de la bucătărie şi s-a aşezat ca să se uite printre jaluzele, pe întuneric, ca să nu i se vadă silueta.

Au trecut mai mulţi tineri. Oameni la locul lor. Un băiat şi o fată, discutând, el încerca s-o sărute şi ea nu-l lăsa. Un bătrân cu un câine. Era sigură că, mai devreme sau mai târziu, avea să-l vadă pe vreunul ajungând acasă. De unde ştii? Nu pot să-ţi explic, Txato. Intuiţie feminină.

Dacă a fost aşa cum prevăzuse? Da, exact aşa cum prevăzuse, chiar dacă Bittori a trebuit să aştepte o vreme. Ceasul din turla bisericii a bătut unsprezece. L-a recunoscut imediat. Basca într-o parte, bluza pusă pe umeri, cu mânecile legate la piept, o legătură de praz la subsuoară. Deci încă se mai ocupă de grădină? S-a oprit în bătaia luminii de pe stradă, aşa că i-am putut vedea expresia feţei, nu-i venea să-şi creadă ochilor. Doar o secundă, atât; după care şi-a continuat drumul de parcă cineva i-ar fi înfipt o ţepuşă în fund.

— Ce ţi-am spus eu? Acum o să-i spună soţiei lui că a văzut lumină aici. Ea o să-i zică: iar te-ai îmbătat. Dar o s-o roadă curiozitatea şi va încerca să se lămurească. Txato, punem pariu?

S-a făcut ora douăsprezece. Nu te impacienta. Stai să vezi cum apare. Şi a apărut, normal că a apărut, aproape la douăsprezece şi jumătate. S-a oprit o clipă în lumina de pe stradă, uitându-se spre ferestre, nici incredulă, nici surprinsă, ci mai degrabă posomorâtă, după care s-a întors de unde a venit, călcând apăsat, a dispărut în întuneric.

— Trebuie să recunosc că încă arată bine.

7. PIETRE ÎN RUCSAC

A intrat cu bicicleta în bucătărie. E uşoară, de curse. O zi ca oricare alta, cu Miren în faţa unei grămezi de vase de spălat:

— De chestii scumpe ai bani, nu?

Replica lui Joxian:

— Şi ce, am, ce vrei? Ce să zic, am lucrat toată viaţa, ca un bou.

O cară fără dificultate, nu atinge zidurile, de la crâşmă până aici. Noroc că locuim la parter. O duce pe umăr, ca în tinereţe când participa la ciclocros. Era şapte dimineaţă, duminică. El s-ar fi jurat că n-a făcut nici cel mai mic zgomot. Şi totuşi, Miren e acolo, aşezată la masă, în cămaşă de noapte, aşteptându-l cu o faţă supărată.

— Pot să ştiu şi eu ce cauţi cu bicicleta în casă? Vrei să-mi murdăreşti duşumeaua, sau ce?

— Îi strâng frânele şi o dau puţin cu cârpa, apoi mă duc.

— De ce n-o cureţi în stradă?

— Drace, pentru că abia se vede şi e un frig de mori. Dar tu ce faci trează la ora asta?

Două nopţi albe, una după alta, nici nu trebuia s-o zică. O trădau cearcănele. Motivul? Lumina care se strecura printre jaluzelele de la casa ălora. Nu doar vineri, ci şi ieri şi, dacă mă întrebi, în toate zilele de acum înainte. Pentru ca apoi să auzi vai, sărmanele victime, vai, trebuie să le zâmbim când trecem pe lângă ele. Lumina, jaluzelele, oamenii care o văzuseră pe Bittori pe stradă şi n-au avut altceva mai bun de făcut decât să vină să-i spună, toate i-au redeşteptat gânduri vechi, gânduri negre, dar negre-negre.

— Băiatul ăsta al nostru ne-a făcut viaţa grea.

— Mai zi tu asta, că poate aud şi cei din sat şi atunci să vezi.

— Îţi spun ţie. Dacă nu, cui?

— La cât de *abertzale* te-ai făcut… Mereu în faţă, cea care strigă cel mai tare, revoluţionara lumii. Dar

la puşcărie, când mie mi-au dat lacrimile la vorbitor, ai sărit cu gura pe mine. Nu mai fi atât de sensibil – îl repezea ea –, nu plânge de faţă cu copilul că îl deprimi.

Cu mulţi ani în urmă, câţi?, peste douăzeci, au început să bănuiască, să afle, să înţeleagă. Arantxa, într-o zi, în bucătărie:

— Haide, haide. Toate acele afişe din camera lui. Să nu mai zic de figurina din lemn de pe noptieră, aceea cu şarpele încolăcit pe coada toporului.

Într-o după-amiază, Miren a ajuns acasă agitată / contrariată. Îl văzuseră pe Joxe Mari prins într-o luptă de stradă în San Sebastián. Cine au fost cei care l-au văzut?

— Cum cine? Bittori şi cu mine. Sau crezi că am pe cineva?

— Bine, lasă, stai liniştită. E tânăr, clocoteşte sângele în el. O să-i treacă.

Miren, luând câte o înghiţitură din ceaiul de tei preparat în grabă, s-a rugat la Sfântul Ignaţiu ca s-o păzească şi s-o îndrume. Cât timp a curăţat căţeii de usturoi pentru a-i înfige în pagelul argintiu[3], şi-a făcut cruce încontinuu, fără să lase cuţitul din mână. La cină, nu i-a tăcut gura în faţa membrilor familiei, reduşi la tăcere, şi a prevestit mari neplăceri, punând boacănele lui Joxe Mari pe seama anturajului. Dădea vina pe băiatul lui Manoli, pe cel al măcelarului, pe toată gaşca.

— Arată ca un boschetar, cu părul ăla şi cu cercelul ăla care mă scoate din sărite. Avea faţa acoperită cu o eşarfă.

În vremea aceea, Bittori şi ea erau prietene, ba nu, mai mult, surori. Orice s-ar spune. Cât pe ce să intre amândouă la mănăstire, dar a apărut Joxian, a apărut Txato, pereche la jocul de cărţi la bar, luau cina împreună, de obicei sâmbăta, cu cei din asociaţia gastronomică şi făceau cicloturism duminica. Amândouă s-au îmbrăcat în alb la cununia de la biserica din sat, cu *aurresku* la ieşire, una în iunie, cealaltă în iulie, în acelaşi an, 1963. Două duminici cu un cer atât de albastru de parcă ar fi fost

comandat special. S-au invitat una pe cealaltă. Miren şi Joxian au făcut nunta într-o cidrărie, care nu arăta rău, ăsta e adevărul, de lângă sat; dar, totuşi, un local ieftin şi cu miros câmpenesc de fân şi bălegar; Bittori şi Txato la un restaurant de lux, cu chelneri la patru ace, pentru că Txato, care umbla cu espadrilele ferfeniţă când era copil, începuse să facă bani frumoşi din firma de transporturi pe care o deschisese.

Miren şi Joxian şi-au petrecut luna de miere în Madrid (patru zile, la o pensiune ieftină, aproape de Plaza Mayor); Bittori şi Txato, după o scurtă şedere la Roma, cu noul papă salutând mulţimea, au vizitat mai multe oraşe din Italia. Miren, în timp ce Bittori îi spunea povestea călătoriei:

— Se vede că te-ai măritat cu un bogătaş.

— Fată, nici măcar n-am ştiut. Cum l-am luat pentru urechile alea…

În după-amiaza în care au avut loc turbulenţele, se întorceau împreună de la o patiserie din Zona Veche din San Sebastián. S-au oprit într-un pasaj care dădea în Bulevar. Un autobuz pus cruciş în mijlocul drumului ardea. Fumul negru se întindea pe faţada unei clădiri şi ascundea ferestrele. Acum se ştie că şoferul a fost snopit în bătaie. Era bărbatul de acolo, la cincizeci, cincizeci şi cinci de ani, întins pe jos, cu faţa plină de sânge, cu gura deschisă ca şi cum n-ar fi putut să respire, cu doi pietoni lângă el, care încercau să-l ajute şi să-l consoleze şi un *ertzaina,* care, judecând după gesturi, le cerea să plece de acolo.

Bittori:

— E scandal.

Ea:

— Mai bine o luăm pe strada Oquendo şi ocolim puţin până la staţia de autobuz.

La colţul străzii, s-au uitat înapoi. În capăt se vedea un şir de maşini de la *Ertzaintza,* parcate într-o parte a primăriei. Poliţiştii, cu căşti roşii, cu feţele acoperite cu cagule, erau pe poziţii. Trăgeau cu gloanţe de cauciuc în tinerii adunaţi din faţa lor,

care-i insultau cu repertoriul obişnuit: mercenari, ucigaşi, fii de curve, uneori în limba bască, alteori în spaniola castiliană.

Autobuzul continua să ardă cu stoicism în mijlocul luptei de stradă. Şi fumăraia neagră. Şi mirosul de cauciuc ars, împrăştiindu-se pe străzile din jur, iritând mucoasa nazală, făcând ochii să usture. Miren şi Bittori au auzit câţiva trecători care comentau cu voce joasă: autobuzele sunt cumpărate pe banii noştri, ai tuturor; dacă şi asta mai e apărare a drepturilor poporului, atunci mai bine stingem lumina şi valea. O soţie i-a susurat soţului:

— Sttttt. O să te audă.

Brusc, l-au văzut, printre cei cu cagulă, cu faţa acoperită cu o eşarfă. Aoleu, Joxe Mari. Ce caută acolo? Miren a fost gata să-l strige. Tânărul ieşise din Zona Veche prin acelaşi pasaj prin care trecuseră ele cu câteva minute în urmă. Vreo şapte, opt, printre care şi fiul măcelarului, s-au oprit la colţ, lângă un restaurant cu specific pescăresc. Joxe Mari era unul dintre cei care alergau cu un rucsac în braţe. Au lăsat rucsacurile pe trotuar şi tinerii veneau şi băgau mâna în rucsac şi scoteau ceva. Bittori avea vederea bună, aşa că i-a zis: pietre. Da, erau pietre. Le aruncau cu toată forţa în *ertzainas.*

8. UN EPISOD VECHI

Sclipirea unei jenţi i-a atras atenţia lui Miren. A fost suficientă puţina lumină matinală pe bicicleta lui Joxian ca să-şi amintească un episod vechi. Locul de desfăşurare? Chiar bucătăria asta. Mai întâi şi-a adus aminte de tremurul mâinilor în timp ce pregătea cina. Chiar şi simpla amintire o făcea să simtă că se sufocă, aşa cum simţise atunci şi dăduse vina pe căldură şi pe fumul care se ridica din tigaie. Nu-i ajungea aerul nici măcar cu fereastra larg deschisă.

Nouă şi jumătate, zece, şi în sfârşit l-a auzit sosind. Zgomotul inconfundabil al paşilor urcând treptele clădirii. Prostul obicei de a le urca în fugă. Stai că o să vadă el.

A intrat în casă, mare, nouăsprezece ani, părul până la umeri şi blestematul de cercel. Joxe Mari, copilul sănătos, puternic, mâncău, se făcuse un tânăr înalt şi solid. Era cu două palme mai înalt decât toţi din familie, în afară de cel mic, înalt şi el, dar acesta era altfel, nu ştiu, Gorka era slab, fragil; cu mai multă minte, conform lui Joxian.

Încruntată, nu l-a lăsat s-o sărute.

— De unde vii?

De parcă nu ar şti. De parcă nu l-ar fi văzut după-amiază pe Bulevar, în San Sebastián. De atunci şi l-a imaginat cu hainele arse, cu o tăietură pe frunte, internat în spital.

La început, el i-a răspuns evaziv. Asta ajunsese să îl caracterizeze. Ufff, trebuia să-i scoţi cuvintele din gură cu cleştele. Şi pentru că nu răspundea, i-a spus ea. Ora, locul, rucsacul plin cu pietre.

— N-oi fi fost printre cei care au dat foc autobuzului? Să nu cumva să ne faci necazuri.

Necazuri pe dracu', a început el să ţipe. Iar Miren? Mai întâi s-a grăbit să închidă fereastra. O să-l audă tot satul. Forţele de ocupaţie, libertate pentru Euskal Herria. Ea a strâns mânerul tigăii, gata să se apere, căci dacă trebuie să-i dau, îi dau. Apoi a

observat uleiul încins şi, normal, nu avea cum. Şi Joxian nu mai venea odată. Joxian în Pagoeta, iar ea acolo, singură, cu fiul ei care nu se mai controla, urla despre eliberare, luptă, independenţă, atât de agresiv încât Miren a crezut că o s-o lovească. Şi doar era copilul ei, Joxe Mari al ei, ea îl născuse, îl alăptase, iar acum să urle aşa la ea, la mama lui.

Şi-a dezlegat şorţul, l-a făcut ghem, l-a aruncat, cu furie, cu teamă?, pe jos, cam acolo unde e acum bicicleta lui Joxian, că şi asta e una bună, să bagi bicicleta în casă. Nu voia ca fiul ei s-o vadă plângând. Aşa că a ieşit în grabă din bucătărie, cu ochii strânşi, mofluză, toată faţa deformată de încercarea de a-şi stăpâni plânsul, care încă o mai podidea când a intrat / a dat buzna în camera lui Gorka şi i-a zis du-te după *aita.* Gorka, aplecat asupra cărţilor şi caietelor sale, a întrebat ce se întâmplă. Maică-sa l-a zorit, iar băiatul, şaisprezece ani, a plecat ca din puşcă la Pagoeta.

După puţin timp, jocul întrerupt, Joxian a venit acasă înfuriat.

— Ce i-ai făcut maică-tii?

Trebuia să-i vorbească uitându-se la el de jos în sus din cauza diferenţei de statură. În sclipirea roţii de la bicicletă, Miren vede toată scena, fără să se chinuiască să-şi amintească. Erau acolo, la dimensiuni reduse, faianţa până la jumătatea peretelui, neonul aruncând o lumină umilă, de clasă muncitoare, peste mobila din placaj melaminat, mirosul de prăjeală din bucătăria fără aerisire.

A fost cât pe ce să-i tragă una. Cine? Fiul vânjos tatălui durduliu. L-a scuturat. Niciodată nu mai făcuse aşa ceva. Chestiuni nerezolvate între ei nu existau. Joxian nu-şi lovise copiii niciodată. El, violent? Mai degrabă bombănea cu voce joasă şi când simţea că cearta plutea în aer, o ştergea la bar. Mereu a lăsat totul pe mine, educaţia copiilor, bolile, pacea casei.

La prima scuturătură, basca i-a zburat de pe cap şi a căzut, nu pe jos, ci pe un scaun, de parcă i s-ar fi spus să ia loc. Joxian s-a dat înapoi trist / uluit,

intimidat / laş, cu părul într-o vădită dezordine, chiar aşa puţin şi cărunt cât îi mai rămăsese, şi gata, s-a dus pentru totdeauna condiţia lui de mascul alfa din sânul acelei familii, armonioase, da, cel puţin până în momentul acela.

Odată, când a venit în vizită, Arantxa i-a zis maică-sii:

— *Ama,* ştii care e problema familiei noastre? Aceea că mereu am vorbit atât de puţin între noi.

— Neah.

— Cred că nu ne cunoaştem.

— Ba uite că eu vă cunosc. Vă cunosc prea bine pe toţi.

Conversaţia aceea zăcea, de asemenea, pe janta bicicletei, cuprinsă în sclipirea dintre două spiţe, dimpreună cu scena de demult, pe care n-am s-o uit câte zile oi avea. Îl văd şi acum pe Joxian, amărâtul, ieşind din bucătărie cu capul plecat. S-a culcat mai devreme decât de obicei, fără să zică noapte bună, iar ea nu l-a auzit sforăind. Semn că omul acela nu dormise toată noaptea.

N-a vorbit timp de mai multe zile. Oricum nu vorbea mult. Acum şi mai puţin. Joxe Mari la fel, tăcut, tăcut patru sau cinci zile cât a mai stat acasă. Deschidea gura numai ca să mănânce. Apoi, într-o sâmbătă, şi-a adunat lucrurile şi a plecat. Nu ne-am închipuit că pleca pentru totdeauna. Poate că nici el nu şi-a închipuit. A lăsat pe masa din bucătărie o foaie pe care scrisese: *Barkatu.* Nici măcar nu s-a semnat. Ca să vezi, *barkatu,* pe o foaie ruptă din caietul soră-sii, atât şi nimic mai mult. Nici tu *muxus,* nici unde plecase, nici la revedere.

A revenit după vreo zece zile, cu o pungă plină cu haine de spălat şi un sac ca să-şi mai ducă din lucrurile care-i mai rămăseseră în cameră; mamei lui i-a dăruit un buchet de cale.

— Pentru mine?

— Da pentru cine oare?

— De unde ai tu florile astea?

— De la magazin. De unde să le am? Din aer sau cum?

L-a privit lung. Fiul ei. Cât a fost mic l-a spălat, l-a îmbrăcat, i-a dat să mănânce piure cu linguriţa. Facă ce-o face, mi-am zis, mereu va fi Joxe Mari al meu şi trebuie să-l iubesc.

În timp ce tamburul maşinii de spălat se rotea, s-a aşezat să mănânce. Cât pe ce să înfulece singur toată bagheta. Ce tigru! Şi a apărut şi tatăl său, venea de la grădină.

— *Kaixo.*

— *Kaixo.*

Asta a fost tot ce şi-au spus. Odată hainele spălate, Joxe Mari le-a băgat în pungă, aşa ude cum erau. O să le pună el la uscat în apartamentul lui. Apartament?

— Am închiriat un apartament, împreună cu nişte prieteni, acolo unde ieşi în drumul spre Goizueta.

Joxe Mari şi-a luat rămas-bun, mai întâi un sărut pentru maică-sa, apoi o palmă prietenească peste spate pentru taică-su. Cu sacul şi cu punga, a dispărut în lumea lui de prieteni şi de cine să mai ştie ce, prieteni pe care, chiar dacă erau de aici, din sat, părinţii lui nu-i cunoşteau. Miren şi-a amintit că se uitase pe fereastră şi l-a urmărit coborând strada; dar de data aceasta, amintirea n-a mai atins punctul culminant, pentru că Joxian a mişcat brusc bicicleta şi strălucirea roţii a dispărut.

9. ROŞU

Ikatza îi adusese din nou o pasăre moartă. O vrabie. A doua în trei zile. Uneori îi aduce şoareci. E clar că acesta este modul pisicii de a contribui la economia familiei sau de a-i mulţumi stăpânei pentru cum se poartă cu ea. Urcă, fără cea mai mică greutate, în castanul de India, iar de pe una dintre crengile lui sare într-unul dintre balcoanele de la etajul trei, după care trece în cel al lui Bittori, acolo unde obişnuieşte să lase prada pe jos sau pe pământul din ghivece. Dacă găseşte uşa deschisă, se poate întâmpla să lase prada pe covorul din salon.

— De câte ori să-ţi spun să nu mai aduci tot soiul de lighioane?

Îi produc greaţă? Puţin, dar nu pentru că ar fi ea aşa sensibilă. Partea rea cu prada adusă de *Ikatza* este că o duce cu gândul la o moarte violentă. La început, le mătura direct în stradă, numai că unele cădeau pe maşinile parcate în faţă, deci, clar, aşa nu se putea. Ca să nu aibă discuţii cu vecinii, de ceva vreme duce animalele moarte în spatele clădirii. Le duce pe făraş până în uscător, iar de acolo, făcând pe niznaiul, le aruncă în tufişuri.

Purtând mănuşi de cauciuc, tocmai se îndeletnicea cu aşa ceva, când a auzit soneria. Pentru ca maică-sa să nu se sperie, Xabier obişnuieşte să-şi anunţe sosirea înainte de a deschide uşa.

Văzând mănuşile:

— Te-am prins făcând curăţenie?

— Nu ştiam că vii.

Fiu înalt, mamă scundă, obraji atinşi în hol.

— M-am întâlnit cu avocatul. O chestiune simplă care mi-a luat câteva minute. Şi cum eram în apropiere, m-am gândit că aş putea să-ţi fac o vizită şi, cu un drum, să-ţi iau sânge, ca să nu mai mergi mâine la spital.

— Bine, dar vezi să nu faci la fel de rău ca data trecută.

Xabier, tăcut de obicei, vorbea acum despre orice, încercând să-i distragă atenţia mamei sale. Despre frumoşii ochi somnoroşi ai pisicii, care îşi lingea lăbuţele în fotoliu. Despre vreme. Despre cât de scumpe erau castanele anul acesta.

— De parcă ţi-ar păsa ţie cât de scumpe sunt castanele, la ce salariu ai.

Bittori, mâneca suflecată, braţul sprijinit pe masa din salon, avea chef de vorbă, nu să i se vorbească. O mânca sub limbă să deschidă subiectul Nerea.

Nerea aşa, Nerea pe dincolo. Lamentaţii, încruntări, reproşuri.

— Îţi spun ţie pentru că eşti copilul meu şi am încredere. Nu ştiu ce să mă fac cu ea. Niciodată n-am ştiut. Se zice că prima naştere e cea mai grea, că pentru următoarele cărarea e deja bătută. Dar să ştii că pe mine m-a durut mai mult când am născut-o pe ea, decât atunci când te-am născut pe tine. Dar ştii cum? Mult mai mult. Şi ce fetiţă dificilă! Apoi adolescentă, ce să-ţi mai zic. Iar acum e şi mai rău. Credeam că după faza cu tatăl tău, îi va veni mintea la cap. Mi-a făcut doliul amar.

— Nu vorbi aşa. În felul ei, a suferit la fel de mult ca tine sau ca mine.

— Ştiu că e fiica mea şi nu ar trebui să vorbesc aşa, dar, de ce să nu spun ce simt, că şi dacă aş tăcea, tot aş simţi. Mi-e tot mai greu să nu mi se pună pata pe ea. Am şi eu o vârstă, nu mai suport orice comportament, mă înţelegi? De patru zile e la Londra cu haimanaua de soţ al ei.

— Cumnatul meu are un nume, dacă ai uitat.

— Nu-l suport.

— Enrique, dacă nu te superi.

— Pentru mine se numeşte Nulsuport.

Acul a străpuns vena cu uşurinţă. Seringa s-a colorat repede cu roşu.

Roşu. Xabier, Xabier, du-te repede acasă, tatăl tău a păţit ceva. Era clar că păţise ceva grav. Şi cuvintele acelea, a păţit ceva, au continuat să răsune înăuntrul său într-un prezent continuu, expulzat brusc din curgerea timpului. Nu i s-a spus mai mult,

nici el n-a îndrăznit să întrebe; dar şi-a dat seama, după faţa colegei care-i dăduse vestea şi din atitudinea celor cu care se intersecta pe holuri, că tatălui său i se întâmplase ceva foarte grav, ceva foarte roşu, mai rău nu se poate. Nu s-a gândit nicio clipă la posibilitatea unui accident. Mergând spre ieşirea din spital a întâlnit feţe mohorâte, frunţi brăzdate de groază / compasiune, plus un coleg vechi care s-a întors brusc pentru a nu intra împreună în lift. Deci asta era, ETA. În timp ce străbătea parcarea, a stabilit trei grade de gravitate: mobilitate redusă, toată viaţa într-un scaun cu rotile, sicriul.

Roşu. Mâna îi tremura atât de tare încât nu reuşea să bage cheia în contact. A scăpat-o din mână şi a trebuit să iasă din maşină ca s-o caute pe sub scaun. Poate că ar fi fost mai înţelept să ia un taxi. Să dau drumul la radio, să nu dau? Din cauza grabei, uitase să-şi dea jos halatul. Vorbea singur, a blestemat semafoarele, a înjurat. Într-un târziu, când a zărit primele case din sat, s-a hotărât să dea drumul la radio. Muzică. Învârtea agitat butonul. Muzică, publicitate, prostii, glume.

Roşu. Agenţii *Ertzainza* l-au obligat să ocolească. A parcat în spatele bisericii, într-o zonă cu parcarea interzisă. N-au decât să mă amendeze. Ploua tare, aşa că a mers cât de repede a putut. Auzise deja ştirea la radio, chiar dacă reporterul nu ştia în ce stare se afla acum victima. În plus, îi rostise greşit numele. Între garaj şi casa părintească, Xabier a văzut pata de sânge, amestecată cu ploaia, care o târa încet înspre bordura trotuarului. Era atât de grăbit, atât de agitat, încât a fost cât pe ce să calce în pata de sânge. Agenţilor *Ertzaintza* le-a spus că e fiul. Fiul cui? Nimeni nu l-a întrebat. Halatul alb i-a deschis drum, dacă nu cumva după aspectul său era atât de evident că face parte din familia celui împuşcat încât nici unui poliţist nu i-a dat prin cap să-l întrebe unde merge.

— Încă nu m-a sunat.

— Poate că te-a sunat, dar erai ieşită. Eu te-am sunat şi ieri, şi alaltăieri, dar n-ai răspuns. E unul dintre motivele pentru care am venit să te văd. Am vrut să mă conving că eşti bine.

— Dacă ai fost atât de îngrijorat, de ce nu ai venit mai repede?

— Pentru că ştiam unde eşti şi unde ţi-ai petrecut ultimele nopţi. Tot satul ştie.

— Ce ştiu ei despre mine?

— Ştiu că te dai jos din autobuz la staţia din zona industrială, apoi te duci acasă, încercând să nu te întâlneşti cu nimeni. Cineva te-a văzut şi mi-a spus la spital. De asta nu m-am îngrijorat. Poate că Nerea a încercat, de mai multe ori, să te sune. Nu e treaba mea cu ce intenţii te duci acolo. E satul tău, casa ta. Dar presupunând că ai de gând să reînvii întâmplări din trecut, ţi-aş fi recunoscător dacă mi-ai spune şi mie.

— Sunt lucruri care mă privesc doar pe mine.

Xabier a pus în geantă ustensilele şi proba de sânge.

— Fac şi eu parte din povestea asta.

S-a apropiat de pisică, iar aceasta, docilă, l-a lăsat s-o mângâie. A spus că nu rămâne la prânz. A mai zis şi altele. A sărutat-o pe maică-sa la plecare şi, ştiind că ea va fi la fereastră, înainte de a intra în maşină a ridicat privirea şi, bănuind-o în spatele jaluzelelor, i-a făcut semn cu mâna.

10. CONVORBIRI TELEFONICE

A sunat telefonul. Precis e ea. Bittori n-a răspuns, chiar dacă ar fi fost suficient să întindă mâna pentru a ajunge la telefon. Să sune, să sune. Şi-o imagina pe fiică-sa, la celălalt capăt al firului, spunând tot mai nerăbdătoare: hai, *ama,* răspunde; *ama,* răspunde odată. N-a răspuns. După zece minute, telefonul a sunat din nou. *Ama,* răspunde. Stresată de atâta zgomot, *Ikatza* a profitat de uşa deschisă a balconului şi a ieşit în stradă.

Bittori s-a apropiat, în paşi de dans, de fotografia lui Txato.

— Dansezi, Txatito?

După câteva secunde, telefonul a încetat să mai sune.

— A fost ea, preferata ta. De unde ştiu? Ufff, bărbate, tu te pricepeai la camioane, eu mă pricep la ale mele.

Nerea n-a fost nici la priveghi, nici la înmormântarea tatălui ei.

— O să am Alzheimer, o să uit că te-au ucis, o să uit cum mă cheamă; dar îţi jur că atâta timp cât un beculeţ mai arde în memoria mea, o să-mi amintesc că n-a fost alături de noi când am avut cea mai mare nevoie de ea.

Cu un an înainte, fata se mutase la Zaragoza, pentru a-şi duce la capăt studiile de Drept. În apartamentul pe care-l împărţea cu două colege, pe strada López Allué, nu exista telefon. Odată, când a mers la ea în vizită, Bittori şi-a notat telefonul barului de la parter, pentru orice eventualitate. Telefon mobil? Din câte-şi amintea ea, în vremea aceea erau puţini cei care foloseau telefonul mobil. Până atunci, Bittori nu se văzuse obligată s-o sune de urgenţă pe fiică-sa. Acum nu avea de ales.

Aşa că Xabier, la rugămintea ei, pentru că ea, aflată sub efectele calmantelor, stupefacţiei şi suferinţei, nu era în stare să lege două fraze, a sunat la bar, a explicat cine era, a spus, cu un aplomb

încărcat de tristeţe, ceea ce trebuia să spună, apoi i-a dat barmanului semnalmentele fizice ale surorii sale. Bărbatul, foarte amabil:

— Trimit imediat pe cineva.

Xabier: îl roagă să îi spună soră-sii să sune acasă imediat, a insistat că era urgent, foarte urgent. N-a spus de ce o căuta, aşa îi ceruse maică-sa. Oricum, televiziunea şi numeroase posturi de radio deja transmiseseră ştirea. Xabier şi Bittori au presupus că Nerea aflase deja ce se întâmplase.

Dar ea n-a sunat. Au trecut ore întregi. Primele declaraţii: atentat brutal, o crimă mişelească, un om bun, condamnăm, respingem cu hotărâre etc. S-a lăsat seara. Xabier a format din nou numărul barului. Barmanul a promis din nou că o să-l trimită pe fiul său ca să-i transmită. Nimic. Nerea a sunat abia în dimineaţa următoare. A aşteptat tăcută ca mama ei să termine cu plânsul, cu văicărelile, să se liniştească şi să-i spună, cu vocea gâtuită, detalii despre cele întâmplate, iar apoi ea, Nerea, a zis pe un ton lugubru, dar ferm, că se hotărâse să nu plece din Zaragoza.

Cum? Bittori a încetat brusc să mai suspine.

— Te urci în primul autobuz şi vii acasă. Nu discut. L-au asasinat pe tatăl tău şi ţie nici nu-ţi pasă.

— Ba-mi pasă, *ama.* Sunt foarte tristă. Nu vreau să-l văd mort. N-aş suporta aşa ceva. Nu vreau să apar în ziare. Nu vreau să suport privirile celor din sat. Ştii cât de mult ne urăsc. Te rog să faci un efort şi să mă înţelegi.

A continuat cu ochii plini de lacrimi:

— Aici, în Zaragoza, nimeni nu face legătura între mine şi *aita.* Nici măcar profesorii mei. Asta mă va ajuta să trăiesc liniştită. Nu vreau să aud prin facultate: uite, aia e fata celui pe care l-au omorât. Dacă vin acum în sat şi apar la televizor, toată lumea din universitate va şti cine sunt. Aşa că stau aici şi te rog să nu mai judeci sentimentele mele. Sunt la fel de distrusă ca tine. Promite-mi, pe ce ai tu mai sfânt, că mă laşi să-mi trăiesc doliul în felul meu.

Bittori a încercat s-o ţină de vorbă, dar Nerea a închis. Şi a venit în sat abia după o săptămână.

S-a gândit cu atenţie. Persoane din Zaragoza (de la facultate, vecini, prieteni) care ar putea şti că ea era fiica ultimei, în curând penultimei, în curând antepenultimei victime a ETA: cele două colege de apartament şi atât, dacă nu cumva le-a mâncat sub limbă pe cele două. Numele e destul de comun în Ţara Bascilor şi e frecvent întâlnit şi prin alte părţi. În caz că va fi întrebată dacă e rudă cu omul de afaceri din Guipúzcoa, asasinat de către ETA, sau dacă-l cunoaşte, ea va zice că nu.

Înainte să afle cele două colege de apartament, a aflat băiatul acela, José Carlos. A trecut s-o ia ca să meargă împreună la un bar din apropiere, unde urmau să se alăture altor studenţi. Aveau de gând să meargă spre seară, cu mai multe maşini, la o petrecere de la Facultatea de Medicină Veterinară. Brusc, ştirea a izbit-o în plin pe Nerea. A vorbit între patru ochi cu José Carlos, l-a rugat să n-o lase singură şi, fără să spună nimănui, să meargă cu ea la apartament. S-au închis în camera ei. Băiatul încerca s-o consoleze, dar nu-şi găsea cuvintele. I-a făcut cu ou şi cu oţet pe terorişti, pe guvernanţii de acum care nu fac nimic, iar apoi, la rugămintea dezolatei sale amice, a rămas să doarmă cu ea.

— Chiar ai chef?

— Am nevoie.

Şi-a cerut scuze din timp în eventualitatea că n-o să aibă erecţie. Nu se oprea din vorbit:

— L-au omorât pe taică-tu, incredibil, l-au omorât pe taică-tu.

Incapabil de a se concentra la jocurile erotice, scotea injurii după injurii, în timp ce ea încerca să-i închidă gura cu sărutări. Aproape de miezul nopţii, s-a urcat pe el şi au avut un coit rapid. José Carlos a continuat cu exclamaţiile, înjurăturile, dezaprobările, până când, în sfârşit, învins de oboseală, s-a întors pe o parte şi n-a mai scos un cuvânt. Pe întuneric, Nerea a stat trează toată noaptea. Cu spatele sprijinit

de tăblia patului, a fumat ţigară de la ţigară, în timp ce în minte i se derulau amintiri cu tatăl ei.

Telefonul a sunat din nou. De data aceasta, Bittori a răspuns.

— *Ama,* în sfârşit. Te sun de trei zile.

— Cum e la Londra?

— Extraordinar. Orice ţi-aş spune, ar fi prea puţin. Ai schimbat preşul?

11. INUNDAŢIE

Trei zile de potop, ploi torenţiale, sau cum le-o fi zicând. Noaptea, în pat, Joxian asculta îngrijorat răpăitul furios al picăturilor care izbeau acoperişurile şi străzile. La turnătorie, în timpul programului de muncă, dădea din cap tot mai descurajat, de fiecare dată când ieşea afară şi vedea cum ploaia continua să cadă, estompând munţii din jur şi făcând ca apele râului să crească periculos de mult. Grădina, fir-ar să fie. Şi continua să plouă cu găleata, deja de trei zile, plus câte vor mai fi.

Legumele, ca legumele. Sădesc altele. Copacii? Ăştia rezistă. Deşi poate că alunii s-au dus pe apa sâmbetei. Cel mai mult îl îngrijora ce va fi cu uneltele, sau ca nu cumva torentul să ducă zidul împrejmuitor, de chirpici, şi şopronul în care creştea iepuri. A vorbit cu un coleg de muncă.

— Dacă ai fi făcut zidul din beton, n-ai fi avut probleme.

Joxian:

— Mă doare undeva de zid, să-l ia dracu'. Faza e că fără zid, râul o să rupă din pământ. O să fie o ruptură atât de mare. O prăpastie, ce mai. Iepurii, înecaţi, mai mult ca sigur. Iar via, ce să mai zic.

— Aşa-ţi trebuie dacă-ţi faci grădina pe mal.

— Nu mai spune! Am făcut-o unde e solul mai bun.

Când a ieşit de la muncă, s-a dus direct la grădină. Mai ploua? Cu găleata. Coborând panta, basca pe o ureche, umbrelă, a observat că *Ertzaintza* închisese traficul pe pod. Apele învolburate, murdare, mai aveau nevoie de două degete ca să treacă peste parapet. Frumoasă privelişte, nimic de zis! Dacă apa stă să treacă peste pod, atunci ce o fi cu grădina, care e şi mai jos? S-a întors pe o străduţă înghesuită între case. Pentru că, normal, una e ca râul să inunde şi alta e să smulgă, să târască şi să distrugă. A apăsat butonul unei sonerii, a zis, cu gura lipită de interfon,

ce-l aducea acolo şi i-au deschis. De la balconul casei prietenului său:

— Maică Precistă, ce s-a ales de grădina mea?

Buşteni părând canoe în derivă, crengi ivindu-se din apă numai cât să fie înghiţite la loc de valurile de culoarea cafelei cu lapte; un bidon plin de nămol a trecut săltând ca un hopa-mitică, plastice purtate cu viteză de torent, în timp ce se înălţa un puternic miros ca de licheni şi mucegai, de putrefacţie răscolită. Prietenul, poate pentru a-l mai potoli pe Joixan, a arătat cu degetul spre celălalt mal:

— Dar ce zici de atelierul fraţilor Arrizabalaga? Asta o să-i ruineze.

— Şi iepurii mei, băga-mi-aş.

— Asta o să-i coste o avere.

— Numai eu ştiu cât m-am spetit. Până şi cuştile le-am făcut cu mâna mea.

Au mai trecut câteva zile, ploaia a încetat, apele au scăzut. Joxian se afunda până la jumătatea carâmbului cizmelor în noroiul din grădină. Copacii erau plini de nămol, dar rezistaseră, la fel şi alunii şi, minune sau rădăcini trainice, viţa-de-vie. În rest, să te apuce plânsul, nu alta. Partea de zid dinspre râu dispăruse, smulsă din temelii. Nu rămăsese niciun fir de roşie, nici de praz, nimic. Din partea de jos, de lângă mal, torentul smulsese o bună parte din pământ, cu tot ce era plantat acolo: zmeură, coacăze, plus colţul cu cale şi trandafiri. Şopronul nu mai avea scânduri pe o latură şi eternitul dispăruse de pe acoperiş. Iepurii erau în cuştile lor, acoperiţi cu noroi, umflaţi, morţi. Uneltele, cine să mai ştie.

În zilele următoare, când nu era la muncă, Joxian stătea pe canapeaua din sufragerie, cu coatele pe genunchi şi capul între mâini. O statuie a suferinţei. Îl întrebau, nu răspundea.

— Vrei ziarul?

Mut. Până când Miren şi-a pierdut răbdarea.

— La dracu', dacă suferi atâta după grădină, du-te şi fă-o la loc.

S-a ridicat, ascultător. Ca şi cum ar fi aşteptat să-i spună asta. În ziua următoare, părea alt om. Ba chiar

s-a dus la barul Pagoeta ca să joace cărţi cu prietenii. S-a întors mulţumit, aproape euforic. Prietenii îi dăduseră ideea să înalţe un zid de beton între grădină şi râu.

— Aha. Nici n-o să coste mult. Ieftin ca braga.

La cină, anghilă cu sos, un burduf de vin cu sifon, i-a zis lui Miren, scărpinându-se în partea dreaptă, că Txato se oferise să-i aducă un camion de pământ cu care să umple golul lăsat de cel luat de ape.

— Trebuie să fie pământ ca lumea, nu? Din Navarra. Mi-l aduce fără bani, când face el un transport acolo.

Dar mai întâi trebuia să construiască zidul. Şi, înainte de orice altceva, să facă curăţenie. Era prea mult pentru o singură persoană. Şi, mai ales, când? După orele de muncă?

Miren:

— Asta tu ştii.

L-a sfătuit să-i întrebe pe băieţi dacă nu vor să-i dea o mână de ajutor. Aşa că Joxian nu s-a culcat până n-a venit Gorka şi i-a zis: duminică, la grădină, o mână de ajutor, tu şi fratele tău etc. Băiatul n-a zis nimic. Băiatul ăsta trebuie îmboldit. Tatăl său, pentru a-l anima:

— Pe urmă, mergem toţi trei la cidrărie şi mâncăm câte un cotlet ca lumea. Ce zici?

— Bine.

N-a mai zis nimic şi a sosit şi duminica. Soare, temperatură plăcută, râul din nou în albie, la locul lui. Joxian n-a participat la etapa de cicloturism, pentru că, deşi bicicleta e importantă, grădina e şi mai şi. Grădina e religia lui. Exact aşa a zis odată, folosind cuvintele astea, la Pagoeta, ca să nu mai râdă prietenii de el. Când va fi să moară, Dumnezeu să nu-l ia cu paradisul şi cu alte poveşti frumoase; să-i dea o grădină cum are acum. Şi asta îi făcuse pe toţi să râdă.

Pe drum:

— I-ai zis lui Joxe Mari să vină la nouă?

— Nu i-am zis.

— Du-te, mă. De ce?

Aşa că atunci i-a spus, trebuia să-i spună, nu avea de ales.

— Păi nu mai stă în sat de o săptămână.

Joxian s-a oprit, cu faţa plină de mirare.

— Păi, nu ne-a spus nimic. Cel puţin mie nu mi-a spus. Poate maică-tii, nu ştiu. Sau ştiaţi cu toţii, numai eu nu? Şi unde locuieşte acum?

— Nu ştim, tată. Bănuiesc că a plecat în Franţa. Mi-au spus că, imediat ce o să poată, o să ne spună.

— Cine ţi-a zis?

— Nişte prieteni din sat.

Restul drumului până la grădină l-au făcut în tăcere. N-au ajuns bine, că Joxian a şi întrebat:

— Dacă e în Franţa, cum se duce la muncă?

— Nu se mai duce.

— Dar nici n-a apucat să termine ucenicia.

— Mda.

— Şi cu handbalul?

— Nu mai merge nici la handbal.

S-au apucat de lucru numai ei doi, fiecare într-o parte a grădinii. Pe la unsprezece, Gorka i-a zis tatălui său că trebuie să plece. În semn de rămas-bun, ce ciudat, l-a îmbrăţişat. Nu obişnuiau să se îmbrăţişeze, ce l-o fi apucat?

Singur în grădină, Joxian a continuat să îndepărteze mizeria, până la ora prânzului, când a spălat cu furtunul pe ici, pe colo şi a pus să se usuce la soare uneltele scoase din nămol. Franţa? Ce naiba caută prostovanul ăsta în Franţa? Şi dacă nu lucrează, din ce trăieşte?

12. ZIDUL

Au înălţat zidul. Cine? Joxian, Gorka, cel care a promis că mai aduce un prieten, care până la urmă n-a mai venit, şi Guillermo (Guillermo!), care în vremea aceea încă era un ginere simpatic şi săritor.

Cu ani înainte, Arantxa, în bucătărie:

— Mamă, am un iubit.

— A, da? E din sat?

— E din Rentería.

— Şi cum îl cheamă?

— Guillermo.

— Guillermo?! Sper că nu-i în Garda Civilă.

Adevărul e că fără ajutorul lui Txato, nu ar fi reuşit. Cum dracu' să reuşească?! Txato, pe lângă faptul că le-a împrumutat cofrajele, le-a mai trimis şi o autobetonieră despre care Joxian n-a ştiut niciodată cât a costat şi nici dacă şoferul a fost plătit sau nu. Txato i-a zis: stai liniştit, firma asta de construcţii are nişte datorii la mine. Aşa că Joxian a plătit doar betonul. Grădina încă nu era curăţată în întregime, nici şopronul nu era reparat, când zidul de beton deja îi bucura privirea, gata să înfrunte apele, cel puţin, după cum a zis Txato, la fel de mari ca alea de data trecută.

O problemă: în faţa zidului era o groapă, cam cât un iaz de peşti. Asta cu peştii a zis-o Joxian, cântărind în aer unul imaginar, de mărimea unui ton. Txato: nici vorbă, o să rezolve ei şi groapa aia. Txato şi-a ţinut promisiunea făcută la Pagoeta. Cu întârziere. Cât? Vreo două săptămâni. Până când s-a ivit un transport la Andosilla, în Navarra. I-a spus şoferului ca la întoarcere să aducă un transport de pământ de grădină. Se pare că şi cei din Navarra îi erau datori. Mulţi oameni îi erau datori lui Txato. Joxian, mulţumit, cum altfel? Şi dacă e ceva de plătit, se plăteşte.

Altă problemă: cu Txato la volan, au descărcat pământul, unul mai roşu decât cel din zonă, foarte

bun pentru butaşi, aşa i-au zis, şi şi-au dat seama că nu era destul pământ pentru a umple groapa.

Joxian:

— Cred că mai trebuie încă vreo trei camioane, cel puţin.

Soluţia: să teraseze terenul.

— Împărţi grădina pe două niveluri, pui trepte între cele două terase şi faci o rampă pentru roabă. Aşa, dacă mai au loc inundaţii, apa o să se adune în partea de jos. Cu puţin noroc, îţi strică doar jumătate din grădină, nu pe toată, ca de data asta.

Txato era iute la minte, avea idei. Toată lumea era de acord cu asta. Îi acordau vechiul elogiu: mai deştept decât foamea. În schimb, Joxian era mai încet la minte. Lua lucrurile aşa cum sunt. Dacă ar fi fost ceva mai isteţ, ar fi putut ajunge asociat la firma de camioane; dar a şovăit, nu era convins şi l-a mai descurajat şi Miren. Cel întreprinzător şi curajos era Txato. Toţi cei din sat ziceau asta, până când, de la o zi la alta, TXATO ENTZUN PIM PAM PUM, nu l-a mai pomenit nimeni, ca şi cum nu ar fi existat niciodată.

Da, avea idei şi avea şi o problemă. Care? Asta:

— Mi-au mai trimis o scrisoare.

ETA, organizaţia armată pentru revoluţia bască, vi se adresează pentru a vă solicita douăzeci şi cinci de milioane de pesetas ca aport la dotarea structurii armate necesare în procesul revoluţionar basc către independenţă şi socialism. În acord cu datele adunate de serviciile de informaţii ale organizaţiei etc.

Problema asta nu-l lăsa să doarmă. Joxian: normal, cine ar mai putea dormi?

— Şi familia?

— Nu ştie.

— Mai bine.

Ca să nu-şi facă griji şi pentru că, la început, câtă naivitate, dar câtă naivitate, s-a gândit că problema se va rezolva rapid, ca şi cum ar fi fost vorba de o

simplă afacere. Plătesc şi-mi văd liniştit de viaţă. Scrisorile, cu antetul cu şarpele încolăcit pe topor şi cu simbolurile ETA, i-au fost expediate la firmă. Prima: 1.600.000 de pesetas. N-a spus nimănui nimic, s-a urcat în maşină şi s-a dus să se întâlnească în Franţa cu aşa-zisul domn Oxia. S-a întors în sat mult mai liniştit, ascultând muzică pe autostradă. O măgărie, dar la ce să te aştepţi? După câteva zile a avut loc un atentat, un mort, o văduvă disperată, orfani, declaraţii de condamnare şi dezicere, iar Txato a simţit ghimpele vinovăţiei, fir-ar să fie, gândindu-se că banii săi au contribuit la achiziţionarea de explozibil şi arme, iar Joxian a zis că da, că îl înţelege. În sfârşit, plătise, şi a crezut că o să-l lase în pace pentru o vreme, poate pentru câţiva ani. Da, da. Nu trecuseră nici patru luni când a primit următoarea scrisoare.

— Acum îmi cer douăzeci şi cinci de milioane. E mult, e o enormitate.

Joxian, solidar:

— Asemenea lucruri n-ar trebui să se întâmple între basci.

— Spune-mi drept, am eu faţă de exploatator? Toată viaţa n-am făcut altceva decât să lucrez ca un bou şi să ofer locuri de muncă. Am paisprezece salariaţi. Ce fac? Mut firma la Logroño şi-i las cu buzele umflate, fără bani, fără asigurare, fără nimic?

— Poate că au greşit şi ţi-au trimis o scrisoare care era pentru altul.

— Nu sunt sărac, e drept. Dar am cheltuieli, impozite pentru unii, acum şi pentru alţii, şi nu-ţi mai zic ca să nu te înnebunesc de cap, dar îţi poţi închipui: reparaţii, combustibil pentru maşini, rate şi, să-mi bag picioarele, dar până la urmă nu mă scald în aur. Ce scăldat? Nu ştiu ce-şi imaginează oamenii. Conduc aceeaşi maşină de acum zece ani. Unele camioane s-au învechit, dar de unde să scot bani pentru altele noi? Am luat recent un credit ca să cumpăr două. Şi ce mă doare cel mai tare e că vreunul dintre ăştia cărora le-am dat o pâine s-au dus

la terorişti şi le-au zis: auziţi, ăla întoarce banii cu lopata.

Dădea supărat din cap, faţa cu cearcăne de la somn agitat.

— Dar, atenţie, nu mi-e de mine. Nu mă sperie pe mine banda asta de asasini. Să-mi tragă un glonţ şi stau şi eu liniştit. Mort, dar liniştit. În scrisoare o menţionează pe Nerea şi locul unde studiază şi alte detalii.

— Nu mai spune!

— Asta mă întoarce pe dos. Tu ce-ai face?

Joxian şi-a scărpinat ceafa, înainte de a răspunde:

— Habar n-am.

Fumau la umbra unui smochin, era vreme frumoasă, o şopârlă stătea la soare pe o piatră. Camionul, în mijlocul grădinii, cu roţile pe jumătate în pământul reavăn. De pe celălalt mal al râului, ajungea până la ei ţăcănitul constant al unei maşinării din atelierul familiei Arrizabalaga.

— Crezi că şi ei plătesc?

— Cine?

— Arrizabalaga.

Joxian a dat din umeri.

— Sunt doar trei variante. Plăteşti, emigrezi sau te pui cu ei. Ce nu pot să pricep nicicum este ce mai au cu mine după ce am plătit cât mi-au cerut şi fără să-i fac să aştepte.

— Nu înţeleg treburile astea, dar, după mintea mea, cred că e o greşeală.

— Ţi-am spus că o menţionează pe Nerea.

— Poate că ţi-au trimis, fără să-şi dea seama, o scrisoare pregătită pentru anul viitor.

Ţac-ţac-ţac. Txato, după ce a aruncat chiştocul pe jos şi l-a strivit cu piciorul:

— Pot să te rog ceva?

— Normal, orice.

— Uite, m-am tot gândit. Aş vrea să stau de vorbă cu ei, cu vreun şef de-al lor sau cu cel care răspunde de finanţe şi să lămuresc situaţia mea. Preotul cu care m-am întâlnit nu e altceva decât un intermediar.

Poate că mai scad din sumă sau mă lasă să plătesc în rate, înţelegi?

— Mi se pare o idee bună.

Ţac-ţac-ţac. Se mai auzeau şi păsările, şi motoarele automobilelor şi camioanelor trecând pe podul din apropiere.

— Trebuie să vorbesc cu Joxe Mari. Asta vreau să te rog.

— Ce spui?! Joxe Mari nu e din ETA. Cum să fie? Şi e şi plecat. Unde? Nu ştim. Joxe Mari e un tăntălău şi un leneş. S-a lăsat de serviciu şi Miren zice că o fi plecat în lumea largă cu prietenii lui. Se prea poate să fie prin Africa.

Ţac-ţac-ţac.

13. RAMPA, BAIA, ÎNGRIJITOAREA

Lui Miren i-a fost limpede încă de la început. Noroc că locuiau la parter, altfel ar fi trebuit să se mute. De ce? Drace, pentru că nu puteam să urcăm şi să coborâm scările zilnic cu Arantxa în căruciorul cu rotile. Îţi dai seama? Intrarea în clădire era despărţită de parterul blocului de numai trei trepte. Nu era cine ştie ce, dar chiar şi aşa tot nu se poate, în timp nu se poate.

— Să zicem că eşti plecat, că eu mă simt slăbită sau că mi se face rău pe drum. Ce fac? Cer ajutor? Cum s-o las pe Arantxa singură, la intrarea în bloc?

Aşa că i-a cerut să găsească o soluţie, iar Joxian n-a şovăit nicio clipă, şi-a pus basca pe cap, s-a dus la Pagoeta, de unde, la sfatul prietenilor săi, a mers la un atelier de tâmplărie şi a comandat o rampă. Tâmplarul, după ce a luat măsurile, a făcut rampa, a verificat-o şi a instalat-o. Aşa se face că într-o dimineaţă vecinii s-au trezit că trei sferturi din lăţimea treptelor erau ocupate de bucata aia de lemn, care se întindea încă vreo jumătate de metru de la treapta de jos, pentru a-i reduce înclinaţia. Joxian şi Miren au făcut probe, mai întâi cu scaunul cu rotile gol, apoi cu Arantxa în el şi, da, era clar că de acum încolo cele trei trepte nu mai reprezentau niciun obstacol atunci când voiau s-o scoată pe Arantxa la plimbare.

Pentru ceilalţi locatari, din lăţimea treptelor mai rămăseseră cam vreo două palme, cel puţin dacă nu voiau să urce şi să coboare pe rampă, aşa cum făceau copiii, ceea ce i-a recomandat şi Miren unuia dintre locatari, atunci când acesta s-a plâns că puseseră rampa fără să-i consulte pe vecini.

— Păi, mergeţi pe rampă. Care-i diferenţa?

O dublă problemă. În privinţa lor, ca nu cumva vreunul să alunece şi să-şi spargă capul. În privinţa noastră, de fiecare dată când cineva va folosi rampa, paşii săi se vor auzi în casă şi nu vor putea dormi noaptea. Prietenii de pahar ai lui Joxian i-au dat

ideea de a acoperi suprafaţa rampei cu un covoraş. Miren, super mulţumită. O mochetă, clar, cum de nu ne-am gândit mai repede? Va înăbuşi paşii şi dispare şi riscul de alunecare. Aşa că au pus mocheta, de fapt a pus-o un amic, a lipit-o cu clei de tâmplărie şi a prins-o în cuie.

Joxian, pesimist:

— O vor folosi pe post de preş. Nici nu vreau să mă gândesc cum o să arate când va ploua.

Vecinii, indiferenţi sau resemnaţi, poate prevăzători, ca să nu se pună rău cu familia unui membru ETA, n-au protestat deschis, mai puţin unul, Arrondo, cel de la etajul doi, de pe dreapta. De fapt, soţia lui a fost cea care i-a zis să meargă la ei şi să le spună să-şi ia rampa imediat. Treptele sunt ale tuturor; mama ei, optzeci şi opt de ani, nu poate urca pe acolo etc. Ea şi Miren au avut o tentativă de ceartă, după liturghie, priviri sălbatice, dinţi strânşi şi o arcuire dispreţuitoare a buzei superioare, din partea fiecăreia. Apoi, într-o sâmbătă, Arrondo, un bărbat taciturn, dar vânjos, a coborât la ei şi le-a dat un ultimatum: ori luau ei rampa, ori, fir-ar să fie, o făcea el să dispară.

I-a deschis Miren. Joxian, în bucătărie, ascuns.

— Să nu te prind că te atingi de rampă.

— Nu?

Arrondo e voinic-voinic, dar imprudent. N-a stat pe gânduri, n-a luat în calcul consecinţele, soţia lui îl întărâtase. Aşa că a ridicat rampa şi a aruncat-o în colţul în care se aflau cutiile poştale. Vai, vai, vai, Arrondo! Ţi-ai căutat-o cu lumânarea. Miren, fără să-şi dea şorţul jos, în papuci de casă, s-a dus direct la crâşma Arrano. Era devreme, clienţi puţini. N-a contat. Doi erau de ajuns. Douăzeci de minute mai târziu, Arrondo a pus rampa la locul ei. Nu au mai existat plângeri niciodată, iar rampa continuă să fie acolo, urâtă, dar utilă.

Joxian: lucrurile puteau fi făcute şi altfel. Cum? Altfel, nu ştia cum, dar cu binele, cu vorba bună.

— Dacă e aşa, de ce nu ai ieşit tu să vorbeşti cu el?

Rampa n-a fost singura schimbare pe care au făcut-o pentru nevoile lui Arantxa. Au remodelat toată baia. La sfârşit, chiar nu mai semăna deloc cu baia dinainte. Lucrările le-au făcut conform unor instrucţiuni scrise, primite de la serviciul de reabilitare. O parte din cheltuieli le-a suportat Guillermo. Miren: normal, abia aştepta să n-o mai vadă în ochi. Hai cu paralizata, v-o dau înapoi, că eu mi-am găsit alta care să-mi încălzească patul. Şi a rămas el cu copiii, iar Miren, în biserică, adresându-se Sfântului Loyola: Ignaţiu, te rog să-l pedepseşti, cum vrei tu. Şi dă-mi înapoi nepoţii şi scoate-l pe Joxe Mari din puşcărie. Dacă faci toate astea, n-am să te mai rog nimic, niciodată. Îţi jur.

Aşa că, atunci când Arantxa s-a instalat la ei, baia deja arăta ca dintr-un sanatoriu de cinci stele, cu duş fără cadă şi fără margine, pentru acces cât mai uşor. Altceva? Bare de sprijin, covoraşe antiderapante, robinete cu manetă; în sfârşit, tot ce le spusese şefa serviciului de reabilitare de la spital şi tot ce apărea pe instrucţiuni.

Dar pentru a o spăla ca lumea, e nevoie de două persoane. Miren, singură, nu poate, căci Arantxa, atât de slabă la început, s-a apucat să se îngraşe şi acum are o greutate normală. Trebuie dezbrăcată, aşezată pe un scaun special pentru duş, săpunită, uscată şi îmbrăcată.

— Bine, gata, gata, nu-mi spune că ştiu şi eu.

Joxian, dorindu-şi să ajungă cât mai repede la Pagoeta pentru partida de cărţi, a fost de acord să apeleze la serviciile unei asistente. Pentru că Miren nu acceptă sub nicio formă ca Joxian s-o vadă / atingă / ţină pe Arantxa goală, chiar dacă e tatăl ei. Nici vorbă.

Într-o zi, Joxian ajunge acasă şi ce să vezi: o femeie scundă, cu ochi oblici, cu părul lung, lins şi negru, îl întâmpină cu o reverenţă, două şiruri albe de dinţi zâmbitori, i se adresează cu domnule, domnule?!, şi îi spune:

— Bună ziua, domnule. Numele meu este Celeste, la dispoziţia dumneavoastră.

Din Ecuador. Femeie hotărâtă, ce mai. Şi manierată.

Joxian, noaptea, în pat:

— Unde ai găsit-o?

— Am întrebat încolo şi încoace. Ai observat cât e de curată şi de cuviincioasă?

— Te-am întrebat unde ai găsit-o.

— La măcelărie, am zis să stric o vorbă. Juani: auzi, îi ştiu pe unii din Ecuador, femeia face curăţenie în casă şi pe bani puţini. Locuiesc acolo, în vale, lângă pod. Soţul ei e distribuitor, umblă cu o dubă. Ieri am scos-o la plimbare pe Arantxa, am întrebat de ea şi uite-o, aici e. O comoară de femeie. I-am spus că unul dintre copiii mei locuieşte în Andaluzia şi că mă duc să-l văd în fiecare lună. Celeste zice să fiu liniştită, că ea o să aibă grijă de Arantxa.

— Şi cât vrei să-i plăteşti?

— Zece euro, de fiecare dată când va veni.

— E puţin.

— Sunt săraci. O să-i convină.

14. ULTIMELE GUSTĂRI

Bittori prefera pâinea prăjită cu dulceaţă şi cafeaua fără cofeină, la espressor; Miren, ciocolată caldă cu churros. Pfff, la cât îngraşă! Nu-i păsa. Se înţelegeau bine? Foarte bine, prietene intime. O sâmbătă mergeau la o cafenea de pe Avenida, în următoarea sâmbătă, la o patiserie din Zona Veche. Nu mereu la San Sebastián. Putea fi San Sebastián sau Donostia. Nu erau stricte. San Sebastián? San Sebastián să fie. Donostia? Donostia să fie. La început vorbeau în limba bască, apoi în spaniolă, treceau iar la bască, şi tot aşa, toată după-amiaza.

— Îţi dai seama că era cât pe ce să ne călugărim?

Izbucneau în râs. Măicuţă Bittori, soră Miren. Cam aşa. Analizau, ca la coafor, toate bârfele din sat, înţelegându-se fără să se asculte una pe cealaltă, vorbind, de cele mai multe ori, amândouă în acelaşi timp. Îl criticau pe preot, fustangiul ăla; dădeau de pământ cu vecinele; dădeau din casă, intimităţi din pat, îşi spuneau totul. Spatele păros al lui Joxian, perversiunile lui Txato. Adică tot, tot.

Şi asta:

— Ştim că e în Franţa, dar nu în care sat. În sfârşit ne-a scris, golanul. Bietul Joxian nici nu mai doarme de supărare. Se întreabă cu ce-am greşit de avem parte de asta.

După-amiază cu pâine prăjită, ploaie şi vânt. Cafeneaua plină. Ele găsiseră un colţişor unde să nu le deranjeze nimeni.

— N-am putut să-ţi aduc scrisoarea. Nu ne dă voie Joxe Mari. Scria că trebuie s-o rupem. Aşa că, ţac-pac, deşi mi se rupea inima, îţi dai seama, am făcut-o ferfeniţă. Lui Joxian i-a sărit muştarul. Chiar nu-mi dau seama că poate fi recompusă unind bucăţelele? I-auzi, bărbate, păi atunci mănânc-o. A luat cutia de chibrituri şi a ars bucăţelele de hârtie în chiuvetă.

Scrisoarea au primit-o ieri-seară, le-a adus-o iubita sau ce i-o fi, pentru că în ziua de azi nu mai

ştii. Teza lui Miren: şi-o trag ca iepurii. Normal, cu atâtea mijloace de a nu rămâne gravidă. Repeta asta, şi Bittori era de acord. Erau convinse că se născuseră cu treizeci de ani prea devreme. Franco, preoţii, oricine: incredibil cât de naive au fost. Aşa credeau, ciugulind din farfurii, cu un ochi la mesele din jur, ca nu cumva să stea careva cu antenele întinse.

— Scrisoarea, prin poştă? Nu, fată. Au metodele lor. Nu scria nimic la expeditor, aşa că nu ştim pe unde îşi mai târăşte oasele. Nu are voie să primească vizite. În urmă cu câţiva ani, treceai dincolo ca să-i vezi, să le duci haine şi ce mai *era nevoie.* Acum trebuie să aibă mare grijă că fasciştii sunt cu ochii pe *ei.*

— Nu te temi că poate păţi ceva?

— Joxian, el da. Uneori nici nu merge la bar de teamă să nu apară la ştiri poza lui Joxe Mari. Eu nu-mi bat capul. Îmi cunosc băiatul. E deştept şi puternic. Ştie el cum să se apere.

Printre înghiţituri de pâine prăjită şi de cafea cu lapte, Miren spunea ce-şi amintea din scrisoare. Că nu e cazul să bage în seamă zvonurile. Oamenii vorbesc fără să ştie. Cu atât mai puţin, să ţină cont de minciunile din ziare. Că milita pentru eliberarea poporului nostru şi că dacă va veni cineva la ei, la *aita* sau la *ama,* ca să-i îmbrobodească, spunându-le că intrase într-o bandă de criminali, să nu bage-n seamă, pentru că el nu face nimic altceva în afară de a da totul pentru Euskal Herria şi pentru drepturile celor care se plâng, dar nu mişcă un deget. Erau mulţi *gudaris,* zicea. Tot mai mulţi. Floarea tinerimii basce. În încheiere: „Vă iubesc. Nu i-am uitat pe fraţii mei. Un *muxu* apăsat şi sper să fiţi mândri de mine”.

Ikatza se apropie neauzită. Îi saltă în poală şi acceptă, răbdătoare, mângâierile ei. Degetele lui Bittori se asigură că zgarda nu e prea strânsă, se joacă cu urechiuşele ei, îi atinge pleoapele, pe care pisica, mulţumită de atingere, le ţine închise. Şi Bittori îi spune, în timp ce-şi trece palma peste

spatele ei şi pisica toarce, mie chiar mi-a fost milă de el, dragă *Ikatza*. Îţi dai seama? Mi-era mie milă de băiatul prietenei mele cele mai bune, renunţase la locul de muncă, la handbal şi la iubita lui, sau pe jumătate iubită, ca să intre pistolar într-o organizaţie care se ocupă cu asasinatele în serie.

Şi Miren? Păi, vezi tu, *Ikatza,* acum că m-ai întrebat, am să-ţi spun ce cred. În fond, să mă ierte Txato, o înţeleg. Înţeleg că a ajuns cum a ajuns, chiar dacă nu sunt de acord. Între gustarea aceea din cafeneaua de pe Avenida şi următoarea gustare, la magazinul de churros din Zona Veche, prietena mea, Miren, s-a schimbat. Brusc, era o altă persoană. Pe scurt, trecuse de partea fiului ei. Sunt convinsă că a ajuns o fanatică din cauza instinctului matern. Poate că şi eu, dacă aş fi fost în locul ei, m-aş fi comportat la fel. Cum să-i întorci spatele copilului tău, chiar dacă ştii că face răutăţi? Până atunci, Miren nu avusese nicio treabă cu politica. Pe mine nu m-a interesat nici atunci şi nici acum, iar pe Txato ce să mai zic. Txato era interesat numai de familie, de bicicletă duminicile şi de camioane în restul săptămânii.

Ăştia, naţionalişti? Nici cât negru sub unghie. Cel mult la alegeri, că votează cu cei de aici. Eu, *Ikatza maitia,* niciodată nu i-am auzit vorbind de politică. Şi Arantxa, mai *abertzale,* dar rar de tot. Mezinul, pfff, ăsta era un sfânt. Chiar nu cred că şi-au crescut copiii în spiritul urii. Prietenii, gaşca, anturajul nepotrivit i-au administrat nenorocitului otrava doctrinei care l-a făcut să distrugă vieţile a cine ştie câtor familii. Se mai crede şi erou. E dintre cei duri, se zice. Duri sau brute. Nici nu ştie cum se deschide o carte.

În sâmbăta următoare a fost pentru prima dată când a simţit că se schimbase. După churros cu ciocolată, au pornit, ca de obicei, spre staţia de autobuz şi ce să vezi?! Încă o manifestaţie pe Bulevar. Ca de obicei: lozinci, independenţă, amnistie, *gora ETA.* Destul de multă lume. Două, trei feţe cunoscute din sat, ploaie, umbrele. Dar în

loc să evite mulţimea, Miren a zis: hai, fată, să ne băgăm şi noi. A luat-o de braţ, a tras-o după ea şi s-au trezit în mijlocul mulţimii, nici prea în faţă, dar nici în spate. Şi Miren, nici una, nici două, începe să scandeze, din toţi bojocii, lozincile, la unison cu manifestanţii. *Voi, fasciştii, sunteţi teroriştii.* Bittori, lângă ea, destul de stingherită, dar, în fine.

Nu ştiuse, Txato nu-i spusese nimic. Aşa este, *Ikatza.* Încăpăţânat, a ţinut problema secretă. Ca să ne protejeze, a zis mai târziu. Halal protecţie! Puteau să ne pună o bombă şi să sărim cu toţii în aer.

A aflat de la Miren, care ştia de la Joxian, iar acesta aflase chiar din gura lui Txato, în grădină, în acea după-amiază când i-a dus camionul cu pământ din Andosilla. Lui Miren nici nu i-a trecut prin cap că s-ar putea ca prietena ei să nu ştie.

— Nu există nicio posibilitate de a-l întâlni. Pentru că dacă s-ar putea, i-am zice: auzi, vorbeşte şi tu cu şefii tăi, să-i dea pace lui Txato.

Bittori, brusc suspicioasă:

— Să-i dea pace soţului meu?

— Păi, ştii şi tu, cu scrisorile.

— Scrisori? Ce scrisori?

— Ah, dar nu ţi-a zis?

15. ÎNTÂLNIRI

Două excremente albe, deja uscate, pe lespede şi încă unul, mai mare, scurs pe numele de pe cruce. Nevrând să accepte realitatea, a pus ofensa pe seama porumbeilor veseli. Dar cum să facă o pasăre o asemenea cantitate de excremente? Sute, mii, o mare de morminte şi împuţitele nu şi-au găsit alt loc decât pe mormântul lui Txato.

— Te-au aranjat ca lumea, soţule. Poate o să-ţi aducă noroc.

Mereu cu glumele ei. Ce să facă? Să-şi zgândăre zilnic rana? A curăţat cât a putut cu frunze şi şomoioage de iarbă smulse de ici, de colo. Ce a mai rămas, las pe seama următoarei ploi, a şoptit contemplând cerul de deasupra oraşului, acolo unde se vedea un nor singuratic. Apoi, ca de obicei, a întins bucata de plastic şi eşarfa.

— Mă duc zilnic în sat. Uneori iau şi mâncare şi o încălzesc acolo. Ştii ceva? Am pus o muşcată pe balcon. Exact aşa cum auzi. Una mare şi roşie, ca să ştie că m-am întors.

I-a povestit că nu mai cobora la staţia din zona industrială. Iar alaltăieri, n-o să-ţi vină să crezi, şi-a luat inima în dinţi şi a intrat în Pagoeta. Era unsprezece dimineaţa. Puţini clienţi. La prima vedere, niciun cunoscut. Fiul patronului servea la bar. De câteva zile, Bittori se lupta cu tentaţia de a intra din nou în barul acela, după atâţia ani. Nici măcar nu-i era sete. Nici sete, nici foame şi, la o adică, nici măcar curiozitate, ci altceva, mult mai intens, care fierbea în adâncul mintii ei.

— Măcar eu să mă înţeleg.

Din stradă se auzea rumoarea obişnuită, întreruptă de câte un hohot de râs. Să intru, să nu intru? A intrat. Imediat s-a făcut linişte. Să tot fi fost o duzină de clienţi. Nu i-a numărat. Au tăcut cu toţii şi s-au uitat în altă parte; unde? Acolo unde n-o vedeau pe ea. N-a privit-o nici băiatul care ştergea tejgheaua, trecând cârpa printre farfuriile cu aperitive. O tăcere

agresivă, ostilă? Nu, mai degrabă mirată, întrebătoare. Dacă era sigură.

— Txato, lucrurile astea se simt.

Tejgheaua e în formă de L. Bittori s-a aşezat pe latura cea mai scurtă, cu spatele la intrare. Profitând de faptul că n-o băgau în seamă, a privit cu atenţie localul. Dalele de gresie bicoloră de pe jos, ventilatorul din tavan, rafturile cu sticle. În afara câtorva detalii, barul avea acelaşi aspect ca întotdeauna. La fel ca pe vremea când Bittori intra să le cumpere copiilor ei îngheţată pe băţ. Neuitatele îngheţate de portocale şi lămâie de la Pagoeta, care nu erau altceva decât suc congelat într-o formă, la care se adăuga beţişorul de lemn.

— Nu s-a schimbat aproape nimic, îţi jur. Mesele la care voi, bărbaţii, jucaţi cărţi continuă să fie tot acolo, lipite de lambriurile de pe perete. Sala de mese, în capăt. WC-ul, coborând scările. Nu mai e masa de fotbal, nici flipper-ul care făcea atâta zgomot, dar au apărut păcănele. Printre puţinele lucruri noi, din câte am observat. A, şi puşculiţa de pe tejghea, pentru deţinuţi. Afişe cu fotbal şi canoe în locul celor vechi, cu tauri, şi cam atât. S-ar părea că afacerea e condusă acum de fiu.

În sfârşit, s-a apropiat de ea:

— Ce vă dau?

A încercat degeaba să prindă privirea băiatului. Tânărul, treizeci şi ceva de ani, dar pentru ea un băiat, piercing în ureche, un smoc de păr la ceafă, continua să-şi facă de lucru cu cârpa, dar nu la doi, trei metri, ca până atunci, ci chiar în faţa lui Bittori. Ca să-l oblige să-i vorbească, l-a întrebat dacă avea cafea fără cofeină la espressor. Avea. Ceilalţi şi-au reluat discuţiile. Feţele lor nu i se păreau cunoscute. Deşi, poate acela cu părul alb n-o fi cumva…?

— N-am nici cea mai mică îndoială că toţi gândeau acelaşi lucru. E soţia lui Txato. Când am ieşit, mi-a venit să întorc capul spre ei şi să le zic calmă, din uşă: Sunt Bittori. Ce e? N-am voie să vin în satul meu?

Să nu lase supărarea să se vadă. Să nu plângă în public. Să-i privească pe oameni drept în faţă, să se uite direct în obiectivul aparatelor foto. Şi-a promis la capelă, cu Txato în sicriu.

— Cât vă dau?

Barmanul a zis o sumă, fără să-şi ridice privirea. Pentru a nu scotoci prin portmoneu, Bittori a plătit cu o bancnotă de zece. Aşteptând restul, s-a apropiat de unghiul L-ului format de tejghea. Era acolo. Ce? Puşculiţa. Pe partea din faţă, un abţibild: *Dispersiorik ez.* O tentaţie irezistibilă i-a cuprins braţul stâng, până la cot, până la palmă, până la degetul mic. Să nu mă vadă. Să nu mă vadă. Împotriva voinţei ei, a întins degetul mic până când a atins cu unghia partea de jos a puşculiţei. Nimic, nicio jumătate de secundă, căci imediat şi-a retras degetul de parcă ar fi atins o flacără.

— Nu-mi cere să-ţi explic, pentru că nici eu însămi nu înţeleg. M-am lăsat dusă, pur şi simplu.

A ieşit în stradă. Cer senin, maşini. Înainte de a ajunge la colţ, a văzut-o.

— N-am recunoscut-o din prima.

Dar când şi-a dat seama cine era, Isuse Cristoase şi Sfântă Fecioară!, a rămas încremenită de emoţie, dar şi de un soi de nelinişte. Adică paralizată, ce mai. Ele şi-au văzut de drum, iar Bittori n-a fost capabilă să se mişte din loc. Ţintuită. Dar asta e…

— Lasă-mă să-ţi povestesc.

Bittori urca pe partea însorită a străzii. Pe celălalt trotuar coborau câteva persoane, printre care o doamnă tare scundă, cu trăsături ca ale indienilor din Anzi. Putea fi din Peru sau de pe acolo. În fine, doamna aceea împingea un cărucior cu rotile, iar în cărucior era o femeie cu capul lăsat uşor într-o parte şi cu o mână cu pumnul strâns, aşa cum o ţin cei care nu-şi pot deschide pumnul. Dar cealaltă mână şi-o putea mişca.

— Atunci mi-am dat seama că îmi făcea semn. În orice caz, îşi flutura mâna în dreptul pieptului, ca şi cum m-ar fi salutat. Şi mă privea, dar nu direct. Cum să-ţi explic. Din profil şi cu un zâmbet larg, un

zâmbet violent, cu un firicel de salivă la colţul buzelor şi cu ochii mijiţi. De nerecunoscut, la prima vedere, îţi jur. Părea să fie cuprinsă de convulsii, înţelegi? În fine, era Arantxa. E paralizată. Nu mă întreba ce i s-a întâmplat. N-am avut curajul să trec strada şi s-o întreb.

Nu era sigură dacă Arantxa o salutase sau îi făcuse semn să se apropie. Îngrijitoarea, atentă la scaunul cu rotile, nu şi-a dat seama de nimic. A continuat s-o ducă la vale, pe stradă, fără grabă, iar Bittori, impresionată cu adevărat, a rămas în loc nemişcată până când nu le-a mai văzut.

— În sfârşit, Txato, acum ţi-am spus şi asta. Şi ce-ai vrea să-ţi spun? Mi-e milă. Pentru mine, Arantxa a fost cea mai bună din familia aia. Mi-a fost simpatică încă de mică. Cea mai cuminte şi mai normală dintre ei toţi şi singura, după cum ţi-am spus odată, căreia i-a fost milă de mine şi de copiii noştri.

După ce a strâns bucata de plastic şi eşarfa, Bittori s-a îndreptat spre ieşirea din cimitir. A ocolit puţin, hai pe aici, hai şi pe acolo, atentă să nu întâlnească pe nimeni. Aproape la capătul aleii, între două morminte, a văzut o porumbiţă curtată de bărbătuşul ei. Valea! A alungat păsările lovind tare cu piciorul în pământ.

16. SLUJBA DE DUMINICĂ

Clopotul e acelaşi; dar duminica, la prima oră a dimineţii, nu sună la fel ca în celelalte zile. Dangătele duminicale sunt mai cumpănite, mai puţin deranjante, mai puţin intruzive, ca şi cum ar proclama, cu o lentă cadenţă: oameni buni, bang, e opt dimineaţa, bang, din partea mea, bang, puteţi să mai staţi în pat, bang.

La acea oră, Joxian pedala deja de patruzeci şi cinci de minute pe drumuri provinciale. Unde a zis că merge? Ce mai contează? La un bar, în Guipúzcoa, unde au ochiuri cu jambon, asta e sigur. Toate etapele clubului de cicloturism sfârşesc în faţa unei farfurii cu ochiuri şi jambon, înainte de întoarcerea acasă.

Aşadar, e opt. Sunetul soneriei s-a auzit în acelaşi timp cu unul dintre ultimele dangăte, iar Miren, nepieptănată, în cămaşă de noapte, i-a deschis uşa lui Celeste, care a avut amabilitatea de a-i aduce o jumătate de baghetă proaspătă pentru micul dejun.

— Ah, drăguţo, nu trebuia să te deranjezi.

Între amândouă, e mai uşor s-o dea jos din pat pe Arantxa. Miren are grijă de bust şi de cap. Dar, înainte de orice, în timp ce ridică jaluzelele, îi adresează fiicei sale câteva cuvinte drăgăstoase, în limba bască: *egun on polita,* şi alte asemenea. Celeste repetă *egun on* cu accent andin şi o apucă de picioare.

Imediat ce încep s-o ridice, pe Miren o apucă imperativele: ţine-o, trage, ridică, lasă jos, dar nu pentru a-i arăta cine e stăpâna, nici pentru a fi autoritară. Atunci, de ce? Pentru că se teme foarte tare ca nu cumva Arantxa să cadă şi, chiar dacă aşa ceva nu s-a întâmplat niciodată până în prezent, continuă să fie neîncrezătoare. Face ochii mari, se agită, până când Celeste nu are de ales şi o linişteşte:

— Liniştiţi-vă, doamnă Miren. Acuşica o ridicăm.

Au aşezat-o, ca de obicei, în scaunul cu rotile. Apoi Celeste a mers în faţa celor două deschizând

ușile. Susținută de cele două femei, Arantxa s-a ridicat în picioare. Are forță în picioare. Atunci care e problema? Un picior strâmb. Doamna doctor Ulacia a prezis că Arantxa, pe termen mediu, fie cu baston, fie sprijinită de cineva, va fi capabilă să meargă câțiva pași și se prea poate ca, într-o bună zi, să umble prin casă.

Au așezat-o pe WC. Apoi pe scaunul special pentru duș. Celeste e cea care o săpunește și o limpezește pentru că are mai multă răbdare și e, cum să zic?, mai blândă, aspect la care Miren nu se gândise, până într-o zi, când Arantxa i-a zis prin intermediul iPadului: „Vreau să mă spele mereu Celeste”.

— De ce?

Tastează din nou: „Ești prea dură”.

Nu poate vorbi. Uneori, i se poate ghici pe buze un cuvânt mut, pe care mușchii feței încearcă din răsputeri să-l articuleze, forțând intenția de a rosti, insinuată cu greutate de buze; dar de aici până la a scoate sunete inteligibile, e o distanță de netrecut pentru ea. Totuși, Arantxa trebuie lăudată. Așa a sfătuit-o fizioterapeuta, neurologul, șefa serviciului de reabilitare și logopeda.

— Laud-o, Miren, laud-o încontinuu. Laudă cea mai mică încercare a ei de a vorbi sau de a merge.

Între Miren (ține-o bine, stai acolo, ai grijă) și Celeste, au șters-o și au îmbrăcat-o, apoi, cât timp Celeste a pieptănat-o, Miren a făcut micul dejun. Nu e greu de pieptănat, are părul scurt. I l-au scurtat la spital, împotriva voinței ei. Cum să se fi opus ea în vremea aceea, când își putea mișca doar pleoapele?

Celeste a plecat, a bătut de zece, apoi de unsprezece.

— Bun, hai să mergem la slujbă.

Arantxa se grăbește să scoată iPadul din husă. Maică-sa:

— Nu, știu ce vrei să-mi spui.

Dar ea, totuși, îi scrie: „Sunt atee”.

— Iarăși începem? Dacă nu vrei, nu te rogi. Dar să nu te gândești că o să te las aici, singură, sau că

eu n-o să mă duc la slujbă din cauza unui capriciu de-al tău. Poţi păcătui la fel de bine aici sau la biserică.

I-a smuls iPadul. Pentru că era târziu, i-a zis. Şi a dus-o, mama supărată, fiica supărată, cu paşi grăbiţi, dintr-un motiv anume. Dacă nu ajunge la timp la biserică, se poate trezi că cineva i-a ocupat locul, cel de la capătul băncii, de lângă o coloană. Lângă ea, în faţa coloanei, aşază căruciorul lui Arantxa. Aşa nu blochează trecerea nimănui, iar ea, fără să-şi rupă gâtul tot uitându-se într-o parte, poate să discute liniştită cu Ignaţiu de Loyola, care e chiar acolo. Unde? La jumătatea zidului, pe o poliţă. Adevărul e că lui Miren nu prea îi pasă de spusele preotului şi, în plus, ştie slujba pe de rost. Dar pentru ea e foarte important să stea de vorbă cu Ignaţiu, să-i facă promisiuni, să-i propună mici înţelegeri, să-l roage şi să-l certe (în unele zile îl face cu ou şi cu oţet). Are de două ori mai mare încredere în el decât în Joxian.

În sfârşit, în niciun caz nu e dispusă să se aşeze cu Arantxa în rândurile din faţă. Nici în vecii vecilor. Încă mai roşeşte, când îşi aminteşte de duminica aceea; ce ruşine! La început, n-a ştiut unde să pună scaunul cu rotile. Pe culoarul din mijloc? Nu i se părea o idee bună. Aşa că s-a dus în faţă de tot, gândindu-se că aşa n-o să deranjeze pe nimeni. Dumnezeule, dacă ar fi ştiut! Arantxa recent ieşită din spital, Miren sperând la o minune. Iisus a luat-o de mână pe fetiţa lui Iair şi a zis: „Copilă, scoală-te". Ceva de felul ăsta, numai că, în cazul lui Miren, nu era vorba de o moartă, ci de o paralitică. Iar don Serapio, înainte de a începe slujba, îi urează, la microfon, bun venit lui Arantxa, iar apoi, în timpul predicii, o dă exemplu de milostivirea nesfârşită a Domnului. Lui Miren nu i s-a părut urât că a zis vorbele alea. Biserica era plină, cu toţii se cunoşteau între ei şi puţină încurajare şi consolare nu pică niciodată rău, nu-i aşa? Şi poate aşa îşi recuperează credinţa şi necredincioasa asta.

Cu una, cu alta, a sosit şi momentul euharistiei. Dar ce face don Serapio? Băgăreţ, nu glumă.

Coboară solemn cele trei trepte care despart altarul de naos, se apropie de Arantxa şi, cu o dragoste nesfârşită, pe bune, chiar emoţionat, îi dă ostia. Doamne Dumnezeule Mare Isuse Cristoase! Dar nu s-a confesat. Şi nici nu crede în Dumnezeu. La cât de îndărătnică e, te trezeşti că scuipă ostia. Dar dacă se îneacă? În fine, după slujbă, pe drumul spre casă, Arantxa a deschis gura şi iat-o, acolo, lipită de limbă, înmuiată, bucăţica sfinţită, atâta noroc. Ce să facă acum cu trupul lui Cristos? Păi, asta e, Miren, grijulie, a luat cu degetele ostia umedă şi şi-a băgat-o în gură. A închis ochii în mijlocul trotuarului, a murmurat o scurtă rugăciune şi aşa s-a petrecut a doua ei comuniune din ziua aceea. Ce altceva să fi făcut?

Şi-a găsit locul neocupat. Ignaţiu una, Ignaţiu alta. Joxe Mari, sărmanul, atât de departe, şi tot ce a făcut a fost să lupte pentru Euskal Herria, după cum bine ştii. Fata mea, ce să mai zic, vezi şi tu cum arată. Iar cel mic nici nu vine pe la noi, nici nu ne sună. Lângă ea, Arantxa dormea sau se prefăcea că doarme, în semn de protest. Faţă de mine. Cum nu poate să strige… Şi dacă o văd ceilalţi, ce mai contează? Binecuvântarea lui Dumnezeu atotputernicul, Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh să se pogoare asupra noastră. Zici că abia a apucat să se închine, atât de repede a trecut slujba. A aşteptat ca oamenii să iasă. Da' ştiu că unii sunt al naibii de înceţi. Odată biserica goală, s-a dus la sacristie. Şi Arantxa? Lasă, nu e nicio tragedie dacă rămâne singură cinci minute.

A trecut direct la subiect.

— Mă scoate din sărite, părinte. Nu închid un ochi toată noaptea. Simt eu că vine ca să ne facă probleme, sunt sigură, să ne ţină pe jar. Suntem victimele statului, iar acum suntem şi victimele victimelor. Ne-o trag din toate părţile.

Apoi i-a spus ce voia să-l roage. Să se ducă să stea de vorbă cu ea, să afle ce caută zilnic în sat şi s-o convingă să nu mai plece din San Sebastián.

Preotul, care pune mâna pe tot ce prinde, şi-a lăsat mâna pe umărul ei şi a izbit-o cu răsuflarea lui urât

mirositoare.

— Stai liniştită, Miren. Rezolv eu.

17. O PLIMBARE

Nu-i aşa că e frumos să ai un fiu care, în ciuda multelor şi importantelor treburi, îi dăruieşte mamei sale toată dimineaţa dintr-o zi de muncă? Ia uite-l, chipeş, chiar dacă pantofii nu se potrivesc cu hainele. Gust, nu are gust când vine vorba de îmbrăcăminte. Unii au copii terorişti. Al meu e medic. De ce să nu spun dacă ăsta e adevărul? Patruzeci şi opt de ani, poziţie socială bună, casă proprie, dar încă fără soţie şi copii. Singur, mereu singur. Nici măcar nu călătoreşte, cum face soră-sa. Mă întreb dacă e fericit, dacă se bucură de viaţă.

Mama şi fiul se îmbrăţişează lângă ceasurile din La Concha, unde şi-au dat întâlnire. El a propus să meargă la cafeneaua hotelului Londra. Ea a zis că nici nu vrea să audă. Să stea înăuntru pe o vreme atât de frumoasă? Xabier s-a uitat în jur, ca şi cum ar fi verificat spusele mamei lui. Şi, da, aspectul cerului, briza uşoară şi temperatura plăcută a toamnei invitau la plimbare.

— Ce vrei să facem?

— Hai pe acolo.

Bittori a făcut un semn cu bărbia spre cheiul Miraconcha. Fără să mai aştepte acordul fiului ei, a luat-o la picior în direcţia arătată şi Xabier i s-a alăturat imediat.

— Cum se poate să nu-ţi fi găsit încă o femeie? Nu-mi explic. Eşti frumos, ai o meserie respectată. Şi mai ce? Nu duci lipsă de bani. Femeile ar trebui să umble în turmă după tine.

— Faza e că nu mă uit înapoi.

— Auzi, îţi zic ceva, şi să nu crezi că m-ar scandaliza, dar nu îţi plac bărbaţii, nu?

— Ce îmi place mie e munca mea. Să-i ajut pe pacienţi, să-i vindec pe bolnavi, chestii dintr-astea.

— Mă duci cu răspunsuri evazive.

— Nu-s potrivit pentru o familie, *ama.* Asta e tot. Aşa cum nu sunt bun la sculptură sau la rugby, dar despre astea nu mă întrebi niciodată.

L-a luat de braţ. O mamă care se plimbă cu fiul ei pe Miraconcha. La stânga, trafic intens, biciclişti în ambele sensuri, oameni la pas şi oameni alergând îmbrăcaţi în trening; la dreapta, golful, marea, binecunoscutul spectacol acvatic în nuanţe albastre şi verzi, care încântă privirea, cu raze tremurătoare, valuri, bărci şi orizontul marin hăt departe.

În ziua trecută, au vorbit la telefon, aşa că Bittori ştia că Xabier făcuse săpături şi dăduse peste ceva, chiar dacă încă nu ştia peste ce. Haide, spune-mi odată, că mor de curiozitate.

— Înainte de toate, vreau să-ţi spun că e pentru ultima dată când fac aşa ceva. Aş putea să-mi pierd postul pentru dezvăluirea unor informaţii confidenţiale despre un pacient. De data aceasta, m-am putut baza pe o colegă de încredere şi ea e cea care mi-a dat toate datele; dar chiar şi aşa, în astfel de cazuri, trebuie să sufli şi-n iaurt.

Maică-sa: să mai lase textele, să-i spună odată ce a aflat. Îşi reiau mersul (marea, balustrada albă, muntele Igueldo în fundal) şi el începe să-i spună:

— În urmă cu doi ani, Arantxa a suferit un atac cerebral. Nu mă întreba în ce circumstanţe, că n-am reuşit să aflu. În procesul-verbal apare că a fost internată mai întâi la secţia de terapie intensivă a unui spital din Palma de Mallorca, de unde putem deduce că era în vacanţă acolo când a avut atacul. Te asigur că a fost extrem de grav. Arantxa a suferit ceea ce numim un sindrom de pseudocomă din cauza unei ocluzii a arterei bazilare.

— Se vede că eşti doctor.

— Bine, stai liniştită, o să-ţi explic. Artera aceea e responsabilă cu irigarea sanguină a sistemului nervos central. Este, ca să zic aşa, responsabilă cu o zonă în care se intersectează canalele care duc la măduva spinării. O problemă în zona respectivă îţi poate lăsa tot corpul în imposibilitatea de a se mişca. Asta i s-a întâmplat ei, înţelegi? Mintea devine prizonieră într-un trup paralizat. Şi chiar dacă aude şi înţelege, nu poate reacţiona. Îşi poate mişca numai ochii şi pleoapele.

Arantxa era ultima persoană din familia aia căreia Bittori i-ar fi dorit răul. Într-o zi, cobora pe stradă. Să fi fost deja măritată cu băiatul ăla din Rentería? Da, dar încă nu avea copii. Şi Txato nu mai avea vreme de cicloturism şi nici să joace cărţi cu prietenii, la Pagoeta, oricât de mult şi-ar fi dorit asta, bietul de el, chiar dacă tot el era cel care spunea: neh, există lucruri şi mai rele. Apăruseră mesaje scrise pe ziduri. Unul dintre multele: TXATO TXIBATO[4]. Ca să rimeze, bănuiesc, dar mai ales ca să defăimeze şi să bage frica-n oase. Unul un pic, altul un pic şi, după ce se întâmplă nenorocirea provocată de toţi, niciunul nu se simte responsabil, pentru că, nu-i aşa, eu doar am scris pe ziduri, eu doar le-am spus unde locuieşte, eu doar i-am zis câteva, nu zic că nu l-am jignit, dar, staţi puţin, au fost doar vorbe, zgomote trecătoare în aer. De la o zi la alta, mulţi oameni din sat au început să nu le mai răspundă la salut. Salut? Ce zic eu la salut? Nici măcar nu se mai uitau la ei. Prieteni de o viaţă, vecini, printre care chiar şi unii copii. Ce să ştie ei, nevinovaţii? Dar, clar, aud şi ei ce vorbesc în casă părinţii lor. S-a întâlnit cu Arantxa pe stradă. Şi n-a vorbit în şoaptă. A zis tare şi clar. Ar fi putut-o auzi oricine din jur.

— Ce vă fac ăştia e o porcărie şi eu nu sunt de acord cu aşa ceva.

Atât a zis. N-a aşteptat răspuns. N-a sărutat-o pe obraz, ca pe vremuri. Dar a bătut-o solidară pe umăr, apoi şi-a văzut de drum. Asta a fost ce a zis, mai mult sau mai puţin. Poate că nu au fost chiar aceste cuvinte, pentru că memoria ne înşală uneori. Dar, în orice caz, a făcut acel gest binevoitor pe care Bittori nu-l uită. Eu să uit? Nici moartă.

— A fost internată într-un spital din Parma, cu un diagnostic sever care a presupus traheotomie, ventilaţie mecanică şi alte îngrijiri pe care nu are rost să le mai descriu, pentru că nu cred că te interesează. Cred că ajunge să ştii că în prezent Arantxa nu poate respira, nici vorbi şi, clar, nici mânca. Pe scurt, viaţa ei depinde de aparate.

L-au ucis pe Txato într-o după-amiază ploioasă, la câţiva metri de casa lui. Iar preotul, ce lighioană, a insistat pe lângă Bittori să facă înmormântarea în San Sebastián. De ce? Nimic, doar că acolo ar veni mai multă lume. Dar ea, că nici nu vrea să audă, că sunt din sat, aici au fost botezaţi, aici s-au căsătorit şi aici l-au omorât pe soţul meu. Preotul n-a mai insistat. S-a ţinut slujba de înmormântare, clopotele au bătut pentru cel adormit, în biserică au fost puţini săteni, câţiva politicieni de orientare constituţionalistă, câteva rude venite special pentru ocazie şi încă vreo două, trei persoane. Angajaţi ai firmei? Niciunul. În timpul predicii, niciun cuvânt despre atentat. Tragică întâmplare care ne întristează pe toţi. N-a văzut-o pe Arantxa, dar Xabier zice că a stat în ultimul şir de bănci, împreună cu soţul ei. Nu au venit să-i prezinte condoleanţe, dar măcar au fost acolo, spre deosebire de alţii. Şi Bittori nu uită nici asta.

Între timp, mamă şi fiu au ajuns la pasajul subteran care ducea în cartierul Antiguo, şi acum ce facem? S-au hotărât să se întoarcă. Xabier, explicativ, simplificând mult pentru a se face înţeles cât mai bine. Bittori, cu o atitudine gânditoare, vedea foarte limpede, dincolo de oraş, de munţi şi de puţinii şi îndepărtării nori, imagini pe care nu le mai văzuse vreodată, pe care le vedea acum pentru întâia oară: Arantxa conectată la aparate, Arantxa zicând da sau nu doar cu ajutorul pleoapelor. Aşa le trebuie. Stai, nu, ea nu, ea chiar că nu.

— *Ama,* mi se pare că nu mă asculţi.

— Vii să mâncăm la mine?

— Nu pot.

— Ai întâlnire? Cum o cheamă pe norocoasă?

— O cheamă medicina.

După părerea lui Xabier, Arantxa va putea cândva, în cel mai bun caz, să umble prin casă cu bastonul sau ajutată de alţii. Mănâncă, chiar dacă trebuie supravegheată când înghite alimente sau băuturi şi mai există şi posibilitatea ca la un moment dat să scape de afonie.

— Ce?

— Să emită sunete.

Dincolo de aceste obiective, oricât de mult s-ar strădui ea ca să se recupereze (şi, din câte se spune, chiar se străduieşte), Xabier nu credea că Arantxa va mai putea duce vreodată ceea ce se cheamă o viaţă normală.

Înainte de a se despărţi, lângă ceasurile de pe La Concha:

— Îmi dai rezultatele analizelor de sânge?

— Oh, bine că mi-ai amintit. Uitasem. Nu mi-a plăcut cum arată anumite valori, aşa că l-am rugat pe Arruabarrena să îţi facă un control. Nimic urgent. O chestie de rutină. Ca să stăm liniştiţi, ştii ce vreau să zic. În rest, eşti ca un stejar.

S-au sărutat, şi-au luat la revedere. Pe lângă ei treceau biciclete, cărucioare de copii, vrăbii.

— Cine-i Arruabarrena ăsta?

— Un prieten şi unul dintre cei mai buni specialişti pe care-i avem.

L-a văzut îndepărtându-se. A ştiut, a intuit, că după câţiva paşi avea să întoarcă privirea. Din curiozitate, din obişnuinţă, ca s-o analizeze? Exact aşa s-a întâmplat. Bittori, fără să se fi mişcat din loc, pe un ton senin:

— E oncolog, nu-i aşa?

Xabier a încuviinţat. A făcut un gest prin care voia să spună că nu era cazul să dramatizeze. S-a îndepărtat printre şirurile de tamarisc, uşor adus de spate, poate pentru că, fiind înalt, e obişnuit să se uite în jos când vorbeşte cu oamenii. Incredibil cum un bărbat de o asemenea categorie continuă să fie singur. Oare pentru că se îmbracă fără gust?

18. VACANŢĂ PE O INSULĂ

Nu, nu, lucruri de genul ăsta se întâmplă pentru că trebuie să se întâmple, sau, cum zicea maică-sa, pentru că Dumnezeu sau Ignaţiu, ca reprezentat al lui Dumnezeu, aşa au vrut. Ce ghinion, de ce mie?, etc. Îşi repetase de nenumărate ori tot rozariul de văicăreli al celor bătuţi de soartă (hahaha, nu mai fi cinică, fată). Odată i-a scris pe iPad lui Gorka, frăţiorul cel trist, sau doar speriat?, că de ce să nu scrie povestea ei, dacă tot e scriitor. Ochii lui Gorka s-au umplut de nelinişte şi s-a grăbit să-i răspundă că nu, că el scrie cărţi pentru copii. Arantxa i-a arătat din nou display-ul: „Într-o zi o să scriu eu şi o să spun totul".

În astfel de momente, Miren izbucnea:

— Ce să scrii tu, dacă nici măcar nu te poţi spăla pe dinţi singură? Şi de ce? Ca să ştie tot satul ce nenorociri s-au abătut asupra casei noastre?

Îi observa (în bucătărie, duminică, pui la cuptor) din scaunul cu rotile, mai lucidă (mai lasă trufia, fată) decât ei toţi la un loc. Ce familie de nechibzuiţi! Tatăl ei îmbătrânit, scofâlcit de necaz, o pată de ulei pe pieptarul cămăşii, fără să înţeleagă nimic, de douăzeci de ani, din tot ce se petrece în jurul său. Fratele ei, Gorka, cel care trăieşte, se ascunde?, în Bilbao şi lasă să treacă lungi perioade fără să dea vreun semn de viaţă. Celălalt frate absent, nu e prezent, dar e ca şi cum ar fi, pentru că mereu se vorbeşte despre el; durul familiei, putrezind în puşcărie, de câţi ani?, nici nu mai ştiu de când. Şi *ama,* care are cam aceeaşi sensibilitate şi aceeaşi empatie ca ale unei tobe de eşapament; dar găteşte bine, asta e adevărat. Îşi privea părinţii prinşi cu mestecatul, tăcuţi, aplecat fiecare asupra propriei farfurii, şi simţea cum îi urca un şuvoi de amărăciune, sau de ranchiună?, prin piept până în gâtlej (controlează-te, fată), închidea ochii şi conducea din nou maşina închiriată, pe porţiunea

aceea de drum mărginit de pini, la câţiva kilometri înainte de Palma.

Plecaseră în vacanţă la Cala Millor. Cine? Mama şi fiica. Două săptămâni, în august, într-un hotel ieftin, fără vedere la mare, dar nu foarte departe de plajă. Endika avea şaptesprezece ani pe atunci, n-a vrut să meargă cu ele. Nu şi nu. Nici cea mică nu prea avea chef, însă Arantxa a reuşit s-o convingă, promiţându-i că se vor distra şi că îi va cumpăra un aparat foto, în ciuda notelor slabe de la şcoală, plus un mic şantaj emoţional. Pentru Arantxa, important era să scape de Guillermo. S-ar fi dus şi singură oriunde, dar nu se putea împăca deloc cu gândul că îşi lăsa copiii pe mâna tatălui lor. Căsnicia? Pfff, aşa ceva nu poate fi numit căsnicie. Certuri după certuri. Zile în şir fără să-şi vorbească, schimbând priviri, atunci când erau obligaţi să se privească, pline de dispreţ, ură, scârbă. Dar copiii. Banii. Casa cumpărată împreună. Şi ce vor zice rudele? Arantxa se hotărâse să nu se dea bătută, chiar dacă în adâncul meu mă simţeam extrem de nesigură, pe bune, iar el ieşea cu altă tipă, fără să se ascundă.

— Pentru că refuzi să te culci cu mine, trebuie s-o bag undeva.

Cam aşa ceva. În faţa copiilor. Şi dacă nu în faţa lor, atunci în apropierea lor, de unde auzeau, fără îndoială, reproşurile acre, acuzele acre, ţipetele acre.

Ainhoa, cincisprezece ani:

— Eu, *ama,* aş prefera să stau aici cu prietenele mele.

— Te rog din suflet.

Şi au plecat numai ele două. Guillermo le-a dus la aeroport cu maşina lui. Ainhoa a vrut muzică şi el a dat-o la maximum. Ca să nu fie obligat să vorbească, probabil. A scos bagajele şi le-a lăsat jos, a pupat-o în fugă pe fetiţă, a zis zbor plăcut, nu se ştie dacă lor sau norilor, pentru că vorbea uitându-se în sus ca un sfânt dintr-o icoană şi s-a grăbit să plece înapoi. Nici măcar nu s-a obosit să le ducă bagajele până la check-in.

Eu, cu ale mele, îndreptându-mă spre nenorocirea care mă aştepta între pinii din Mallorca, exact când mă bucuram cel mai mult de zilele de relaxare, fără lacrimi, fără nervi, fără certuri; de tovărăşia fetiţei sale, de soare, de apa mării şi de flirtul cu un străin cazat în acelaşi hotel. În primul rând pentru a simţi din nou fluturi în stomac şi pentru a se răzbuna pe toate umilinţele îndurate din partea lui Guillermo, care făcea pe armăsarul şi pe Casanova, deşi, în realitate, în pat nu era altceva decât un porcuşor tremurător.

Au trecut de Manacor, au lăsat în urmă şi alte sate. Simptome? Niciunul. În timp ce ronţăia fără poftă bucăţelele de piept de pui pe care i le tăiase mama ei, a revăzut maşina închiriată, acea bulă de fericire. Ea, la volan; Ainhoa, cu ochelari de soare, pe scaunul de alături, schimbând mesaje pe mobil într-o engleză proastă (dacă nu mă asculţi şi nu înveţi) cu un băiat neamţ, pe care-l cunoscuse la plajă şi de care se îndrăgostise nebuneşte. Ce frumoasă e dragostea la vârsta aia! Şi pinii pe fundal, sub cerul albastru al dimineţii, aşteptând-o pentru a-i face ţăndări bula de fericire.

Nu-şi simte picioarele. A reuşit, nu ştie cum, să oprească maşina în mijlocul drumului, sau poate că s-o fi oprit singură pentru că se afla pe o porţiune în pantă, apoi a tras frâna de mână, căci mâinile şi le putea mişca, la fel cum putea gândi, vorbi, vedea şi respira şi, în realitate, n-o durea nimic.

— *Ama, ce* faci, de ce-ai oprit?

— Coboară şi cere ajutor. Mi se întâmplă ceva.

Vineri. O, Doamne, ce ghinion, copiii mei, de ce a trebuit să mi se întâmple mie una ca asta? A spus-o în ambulanţă. Un paramedic îi punea întrebări. Ca s-o ţină conştientă? Ea răspundea, neatentă. Aproape întreg spaţiul din mintea ei îl ocupau copiii, munca ei de vânzătoare, viitorul ei, dar mai ales copiii, atât de tineri, ce-o să se aleagă de ei fără mine? Sâmbătă, duminică. Arantxa tot mai liniştită, convinsă: o sperietură bună, nimic mai mult. Ainhoa isterică, purtându-se urât. De ce? În primul rând pentru că nu

voia să stea singură într-un hotel din Palma şi nici să se întoarcă la cel din Cala Millor; în al doilea rând, pentru că insula i se părea acum o adevărată închisoare şi voia să meargă acasă cu primul avion. I-au permis să doarmă în spital, într-un fotoliu, lângă mama ei. Guillermo, de negăsit. Endika, cine ştie pe unde umbla. Acasă sigur nu era. Sper să nu-mi facă cine ştie ce probleme. Apoi, luni, în sfârşit, doctorul a vorbit despre externare, i-a dat sfaturi pe un ton profesional, i-a spus că ar fi bine să-şi facă analize complete când va ajunge acasă. Aşa că Arantxa i-a zis mamei sale şi lui Guillermo că nu era cazul să vină în Mallorca, o să se întoarcă, aşa cum fusese stabilit, cu Ainhoa. Ba chiar s-a hotărât să petreacă în Cala Millor cele cinci zile de vacanţă care le mai rămăseseră. Ainhoa:

— Mă plictisesc aici.

— Dar băieţelul neamţ? Nu vrei să-ţi iei la revedere de la el?

— Nu mai vorbi aşa, o să te audă.

După o oră şi jumătate, la lăsatul serii, Arantxa zăcea conectată la aparate în secţia de terapie intensivă. Suferise al doilea atac, cel puternic, cu nişte dureri in-su-por-ta-bi-le. Auzea totul. Pe medic, pe asistente. Dar nu putea răspunde şi asta o speria groaznic, Dumnezeule, ce se întâmpla, o înfricoşa cumplit gândul că s-ar putea s-o bage într-un sicriu crezând-o moartă şi s-o îngroape de vie.

— Hei, frumoaso, de ce nu mănânci?

A deschis ochii. Părea surprinsă, chiar uluită, să vadă că în faţa ei stătea maică-sa, tatăl ei mai la stânga, cu buzele pline de grăsime, muşcând cu poftă dintr-o pulpă de pui.

19. DISCREPANŢĂ

Dar ce călduri sunt pe aici! Miren credea că marea face ca pe o insulă să fie mai răcoare.

— Nu, *amona.*

— E la fel de cald ca atunci când mă duc în vizită la *osaba,* Joxe Mari.

Călătoria? Un dezastru. Aterizase în Palma cu cinci ore întârziere, după o aşteptare interminabilă, oribilă etc., în aeroportul din Bilbao. A suportat setea, a tot suportat-o, cum a putut, dar până la urmă n-a avut de ales şi a trebuit să facă o cheltuială neprevăzută. Şi-a cumpărat o sticluţă de apă plată, pentru că nu era loc de cheltuieli mai mari, dar nici nu avea chef să bea apă de la robinetul din baie. Sigur aş lua un virus. Sperase să-şi potolească setea cu ce vor oferi în avion, dar timpul trecea (o oră, încă una…) şi îşi simţea gâtul ca şi cum i-ar fi fost înfundat cu nisip. Aşa că, ce să mai, s-a dus la bar şi a comandat, cu bruscheţe, ca şi cum ar fi fost supărată, modesta ei consumaţie.

Dar ce se întâmpla? Toate avioanele decolau, numai al ei nu. Difuzoarele nu făceau altceva decât să anunţe alte zboruri (cu destinaţia Paris, München, Málaga, îmbarcarea se face la poarta numărul…) şi să tot repete, ca o moară stricată, prostia aia cu fiţi atenţi mereu la bunurile personale.

Aşa că i-a întrebat pe pasagerii care aşteptau, împreună cu ea, la poarta de îmbarcare. Auziţi, scuze. Numai că unii erau străini, alţii la fel de puţin informaţi ca ea, în fine, n-a reuşit nicicum să afle de ce, de ce nu ne lasă să urcăm în avion, dacă i s-a pus burduful şi au încărcat bagajele?

Şi fata mea, acolo, departe, în spital. Deja nu se mai uita la ceas nerăbdătoare, ci cu un început de resemnare şi de furie crescândă, aşa că s-a hotărât (căldură, transpiraţie) să meargă la etaj şi să-şi potolească setea. Exact aşa a făcut şi a scos din pahar felia de lămâie, a savurat-o şi a ronţăit pieliţa albă lipită de coajă, pentru că o apucase şi foamea.

Când a ieşit din bar, a văzut doi agenţi din Garda Civilă care se îndreptau spre ea. S-a uitat la uniformă, nu la feţe. Un disconfort brusc şi o scârbă de neînvins au făcut-o să se oprească lângă balustradă. După ce s-au mai apropiat, a observat că erau doi agenţi tineri, un bărbat şi o femeie. Pentru că erau prinşi într-o discuţie, i-a putut scruta în voie. Ce să fac? *Txakurras* ăştia sigur ştiu ce se întâmplă. Ajunşi în dreptul ei, a uimit-o naturaleţea / zâmbetul / părul ei blond, cu coada scoasă prin şapca cu cozoroc. S-a uitat în jur. Te trezeşti că e pe aici vreunul din sat şi am pus-o. Şi-a luat inima în dinţi: auziţi? A întrebat-o pe ea. Nu are faţă de torţionar. Iar poliţista, pe un ton amabil, la fel de uimitor pentru Miren, i-a zis că aeroportul din Palma de Mallorca era închis.

— Cum adică închis?

A răspuns el:

— Da, doamnă. A fost un atentat împotriva a doi colegi. Dar nu vă faceţi griji. Probabil e vorba de o măsură temporară şi în curând veţi putea decola.

— Oh, bine, bine.

Până la urmă, a ajuns şi la Palma. Oraşul, acolo, jos, tot numai puncte luminoase, şi marea, neagră-neagră, iar în depărtare, ultimele fâşii de lumină violetă a apusului. Prea târziu ca să mai poată merge la Arantxa la spital. Ainhoa o aştepta la aeroport, aşa cum se înţeleseseră.

— Şi, cum e?

— *Ama* e foarte rău, are numai tuburi peste tot.

— Ar fi putut să vină *aita,* în loc să mă trambalez eu. Toată povestea asta o să mă coste o avere.

— A zis că vine luni şi că marţi mă duce acasă.

— I-auzi! Nu are de gând să stea? Dar ştiu că e neobrăzat. Tot greul şi toate cheltuielile pe mine.

— *Amona,* nu-mi place să-l vorbeşti de rău pe *aita.*

O asistentă, Carme, foarte simpatică, a avut grijă de Ainhoa în primele zile, până când a venit Miren. I-a spus pe un ton consolator, tandru, să nu-şi facă griji, că o s-o ajute ea. A dus-o cu maşina ca să-şi ia

bagajele de la hotelul din Cala Millor. Pe drum, explicaţii despre starea mamei sale şi cuvinte de încurajare.

— Trebuie să ai multă grijă de ea.

A cazat-o în casa ei din Palmanova, unde locuia cu cei doi copii mici şi cu soţul ei, un bărbat aşa de gras, cântăreşte vreo sută cincizeci de kilograme. Dar ce-mi pasă mie, sigur că înainte de a se îngrăşa a fost un bărbat tare frumos, cu ochii ăia albaştri. Era din Germania, cam roşu la faţă (mă rog, roşu bine), şi când îmi vorbea, i se simţea accentul străin. El vorbea cu copiii în germană, iar ea în limba aia bască pe care o vorbesc cei din Mallorca.

Odată stabilită data sosirii lui Miren, Carme a rezervat o cameră cu două paturi la o pensiune departe de zona turistică, dar şi de spital, asta este, ce să facem. A urmat instrucţiunile primite prin telefon de la Miren.

— Auziţi, să nu fie foarte scumpă, că nu avem bani.

— Voi face tot ce pot.

A făcut? Cu vârf şi îndesat. Cameră fără mic dejun inclus, fără vedere la mare, lângă o şosea circulată, departe de centru, dar ieftină, şi asta era ceea ce îşi dorea Miren, în eventualitatea că urma să stea acolo mult timp. Şi cum o s-o ducem acasă pe Arantxa cu marea între noi şi casă? Ignaţiu, scoate-mă din asta, te rog, te implor. Dar Guillermo? De ce nu se ocupa el? Că-i soţul ei. Nu, nu poate, e cu serviciul. Nu, ştii, şeful. Nu, abia peste câteva zile, până atunci nu pot… Scuze.

Ainhoa i-a povestit că atentatul avusese loc în apropierea locuinţei lui Carme şi că se zguduise toată clădirea. A picat un tablou de pe peretele din salon. S-a spart sticla de protecţie, plus o veioză peste care a căzut, şi soţul gras al lui Carme a început să înjure în limba lui, copiii plângeau speriaţi de detunătură, dar, credea Ainhoa, şi de strigătele tatălui lor. Carme şi Ainhoa tocmai se întorseseră de la spital. Stabiliseră să pregătească cina împreună, când a răsunat explozia, la câteva

străzi de acolo. Unde? La radio au zis că în faţa sediului Gărzii Civile. Imediat s-a dezlănţuit o zarvă nemaipomenită de sirene şi în aer a început să se simtă un miros ciudat.

— Ştii ceva, *amona?* Ieri, la aceeaşi oră, am trecut cu Carme, în maşina ei, exact pe strada aia. Putea să explodeze bomba cu noi acolo.

— Mai încet, că sunt oameni lângă noi.

Ainhoa, cu ochii mari, s-a lăsat dusă de entuziasm.

— O vecină ne-a spus că pompierii au dat jos dintr-un copac nişte bucăţi de om.

— Bine, gata, suntem la masă.

Veniseră la o cafenea, nu departe de pensiune, ca să mănânce nişte sendvişuri.

— Trebuie să înţelegi că toate problemele astea cu maică-ta o să mă coste o grămadă de bani. Aşa că trebuie să fiu atentă la cheltuieli. Mâine mergem şi cumpărăm mâncare de la supermarket şi ne descurcăm cum putem în cameră, chiar dacă va fi mâncare rece. N-o să murim de foame, nu?

Ainhoa o ţinea pe a ei:

— Nu-mi place că omoară. Aici e departe de Euskal Herria. Ce vină au cei de aici pentru ce se întâmplă acolo?

— Măi, am venit să mâncăm sau ce?

— Putea să explodeze bomba când am trecut cu Carme.

— Nu-i aşa, pentru că ei sunt atenţi când o detonează. Sau ce-ţi închipui, că pun bombe pentru oricine? Ai auzit de vreuna care să fi explodat la şcoală sau pe terenul de fotbal, cu tribunele pline de oameni? Bombele sunt ca să apere drepturile poporului nostru şi le pun pentru duşmani. Precum cei care l-au torturat pe *osaba* Joxe Mari şi care încă îl mai torturează în puşcărie. Dacă nu înţelegi atâta lucru, atunci nu ştiu ce mai poţi înţelege.

Miren îşi fixa cu privirea nepoata. Ainhoa privea când în stânga, când în dreapta, dar nu în ochii bunicii. Stăteau la o masă, într-un colţ, şi fetiţa muşca din când în când, fără poftă, din sendviş.

— Nici lui *aita* nu-i place că ei omoară.

— *Aita* ţi-a băgat ideile astea în cap.

— N-am treabă cu ideile, *amona.* Tot ce vreau să spun e că nu-mi place că omoară.

— Omoară şi sunt omorâţi. Aşa e la război. Nici mie nu-mi plac războaiele, dar ce vrei? Să continue să exploateze la nesfârşit poporul basc?

— Oamenii buni nu omoară.

— E clar, asta o ştii tot de la Guillermo.

— Asta o ştiu de la mine.

— Când o să fii mare, o să înţelegi. Hai, mănâncă-ţi sendvişul şi să plecăm de aici, că am avut o zi suficient de complicată ca să mai suport şi prostiile tale.

Atunci Ainhoa, ca şi cum ar fi vorbit pentru sine, a spus / şoptit, cu vocea gâtuită de plâns, că nu-i mai era foame, şi a lăsat restul sendvişului, mai bine de jumătate, pe farfurie. Miren, supărată foc, nu l-a mai mâncat nici ea pe-al ei.

20. DOLIU PREMATUR

Sâmbătă dimineaţa, Ainhoa a suferit o mare dezamăgire. Mare e puţin spus: uriaşă. Nu se întâmpla pentru prima dată de când venise bunica ei, cu care nu se înţelegea prea bine. După spusele lui Guillermo:

— Cine să se înţeleagă cu femeia aia de piatră?

Dezamăgirea de sâmbătă a durut-o pe Ainhoa mai tare decât dacă ar fi primit o palmă. Înainte să plece la spital, a întrebat-o pe *amona* dacă nu poate să-i cumpere o cartelă pentru telefonul mobil. Miren s-a schimbat la faţă imediat ce a auzit cuvântul cumpere. Apoi: că deja e târziu, că de unde să cumpere ea aşa ceva şi cât costă? N-a apucat bine fetiţa să-i spună cât costă, cu glasul ei cel mai dulce, că Miren a şi zis nu şi nu, iar apoi, în drum spre spital, i-a înşirat câte cheltuieli are.

— Nu arde dacă nu vorbeşti o vreme cu prietenele tale, imediat e marţi şi pleci. Norocul tău! Eu rămân aici să am grijă de maică-ta.

— *Ama* sigur mi-ar cumpăra cartela.

— Dar eu nu sunt *ama* ta.

Miren a continuat să vocifereze şi să se vaite şi nu mai înceta cu văicărelile, în timp ce Ainhoa, revoltată, se uita oriunde, la ceilalţi pasageri din autobuz, la case şi la trecători, numai la faţa bunicii ei nu, refuzând ostentativ să-i mai vorbească.

A sunat de la telefonul spitalului, când era singură. *Aita,* aşa stau lucrurile, n-o să te pot suna etc. El:

— Draga mea, rabdă până luni.

S-au înţeles să se întâlnească în holul hotelului la care Guillermo îşi rezervase o cameră. Cu mult timp înainte de ora stabilită, Ainhoa îl aştepta deja în hol, serioasă, cu toate lucrurile puse într-un geamantan, căci nu voia în ruptul capului să se mai întoarcă la pensiune.

Şi Miren ce-a zis? Ce să zică? A zis că tatăl şi fiica îi făcuseră o figură bună. Pe la vreo opt seara,

când a revenit la pensiune şi a văzut că hainele fetiţei nu mai erau în dulap, şi-a dat seama de ce se petrecuse. Deci, aşa. Mai bine. Mai mult spaţiu pentru mine şi mai puţine cheltuieli.

Guillermo a coborât dintr-un taxi în faţa hotelului. Fetiţa, fericită, a ieşit în fugă şi l-a îmbrăţişat. Întrebări, răspunsuri, schimburi rapide de cuvinte, apoi încă o îmbrăţişare, ca şi cum el ar fi vrut să-i spună: gata, linişteşte-te, sunt cu tine, de acum totul va fi bine; ea: a fost groaznic, ce bine că ai venit. Au vorbit şi despre Arantxa, dar foarte puţin. Guillermo se interesase zilnic, prin telefon, de starea ei, spre deosebire de ce credea Miren: e un om fără inimă, nu-i pasă de nevasta lui. A întrebat-o pe Ainhoa dacă se schimbase ceva şi fetiţa a zis că nu, că *ama* continua să fie conectată la aparate, dar şi că:

— Cred că n-o să mai mişte niciodată.

Au urcat în cameră, Guillermo a făcut un duş, apoi au ieşit să se plimbe prin centrul oraşului şi au intrat în câteva magazine mari, iar Ainhoa a cumpărat cartela de mobil, după care, înainte de culcare, au luat cina pe terasa unui restaurant cu vedere la port.

— M-am săturat de banane şi sendvişuri.

Catargele ambarcaţiunilor se vedeau în lumina asfinţitului. Bătea o briză uşoară, făcând să fie extrem de plăcut să stai acolo. În jur zâmbete, feţe bronzate, doamne elegante şi vrăbii pe jos, aşteptând să li se ofere ceva comestibil. Ainhoa a comandat a doua, apoi, după puţin timp, a treia coca-cola, ca să recuperez, a zis, căci bunica ei nu-i cumpărase niciuna în zilele trecute.

— *Aita.* Nu vreau să merg mâine la spital. Nu vreau s-o văd pe *amona.* Du-te tu şi eu te aştept la hotel, apoi, după-amiază, ne ducem liniştiţi la aeroport. Oricum, *ama* n-o să-şi dea seama.

Nu era niciun avion. Ce? Schimbare de planuri. Fetiţa nu înţelegea. Guillermo era pentru prima dată în Mallorca şi, fireşte, voia să profite. Şeful său îi dăduse liber până joi.

— Uff, *aita.*

Gesturi prin care i-a cerut să fie calmă.

— Mâine mă duc singur la spital. Sper ca medicii să-mi poată spune ce viitor o aşteaptă pe *ama.* Mi-e egal dacă mă întâlnesc sau nu cu *amona.* Dar dacă totuşi mă întâlnesc şi văd că se poate să stăm de vorbă ca doi oameni normali, lucru de care mă îndoiesc, am să-i spun care sunt planurile mele de viitor, planuri pe care tu şi Endika le cunoaşteţi. Apoi mă întorc la hotel şi începând de atunci încolo, timp de două zile, o să facem numai ce vrem noi. Putem să ne plimbăm pe insulă, să mergem cu vaporul. În fine, orice ai chef. O să ne distrăm, îţi promit. A, şi să nu afle *amona.* Că nici eu n-am chef să ne facă viaţa amară.

Tuburi, ventilaţie mecanică, sonde, cabluri, aparatură şi, în pat, trupul nemişcat, ochii deschişi. Guillermo, în halat steril, papuci de unică folosinţă, din plastic, şi-a întins gâtul până când a ajuns cu faţa în câmpul vizual al lui Arantxa. Vreo reacţie? Niciuna. Nici când a sărutat-o pe obraz. Doar o clipire uşoară. Fără ca genele să ajungă să se unească. Cu voce joasă (respectând indicaţiile primite în acest sens) i-a spus că a venit ca să aibă grijă de Ainhoa, dar era ca şi cum ar fi vorbit cu o statuie. I-a mai zis că îi părea rău pentru ceea ce i se întâmplase. Pentru orice eventualitate, nu se ştie niciodată, de auzit aude şi se vede că e conştientă.

— Mă auzi?

Nimic. Ca să verifice, şi-a îndepărtat încet faţa şi, da, ea l-a urmărit puţin cu privirea, foarte puţin. Atunci, fără să elimine posibilitatea că Arantxa îl asculta, Guillermo i-a mulţumit pentru anii petrecuţi împreună, pentru copiii lor şi pentru momentele fericite; a rugat-o să-l ierte pentru cele nefericite şi începuse să îi arate şoptitoare dovezi de compasiune, când a apărut în cameră, cu faţa mohorâtă, soacra lui. Cu toate că regulamentul spunea clar că vizitatorii intră pe rând, când iese unul, intră următorul, şi tot aşa, în timpul stabilit pentru vizite, dar era clar că asistentele n-o văzuseră.

Miren a sărit cu gura pe el. Mai întâi din cauza cămăşii negre. Cam repede îşi găsise să poarte doliu. El, pantaloni gri, mocasini negri, se hotărâse să-şi ia cămaşa neagră după ce fiică-sa îi spusese că un preot a fost la *ama* şi i-a dat ultima împărtăşanie. Aşa că el a crezut, sincer, că Arantxa putea muri în orice clipă. De aceea, fără nicio intenţie ascunsă, şi-a pus în bagaj haine negre. Mai mult, nu se pricepea cine ştie ce la îmbrăcăminte, pentru că Arantxa era cea care-i cumpăra hainele, ea îi spunea zilnic ce să îmbrace.

Lui Guillermo nu-i păsa deloc de o asemenea problemă, aşa că nici nu s-a sinchisit să se apere în faţa acuzaţiilor soacrei. Dumnezeule, ce faţă posacă! Nici nu-i venea să se uite la ea. Dar bătrâna îi dădea înainte, ca o moară stricată, încălcând regula de a vorbi încet. Iar la un moment dat, acuzaţiile au fost tot mai dure, din zona economică / sentimentală, ceea ce l-a făcut pe Guillermo să ia atitudine, gata, până aici. A spus ce-a avut de spus, calm, fără să ţipe, fără să vorbească urât. În încheiere:

— Despărţirea mea definitivă de Arantxa nu are nimic de-a face cu ce i s-a întâmplat. Totul fusese deja discutat între noi. Copiii noştri ştiu şi sunt de acord. Aşa că nici vorbă să mă spăl pe mâini sau să-ţi las ţie pe cap *grămada.* Poate arăţi şi puţin respect, totuşi. Dacă nu faţă de mine, atunci măcar faţă de fiica ta, căreia eu nu i-aş fi zis niciodată *grămada asta.* Tu, da.

I-a aruncat două bancnote de cincizeci de euro.

— Ţine, pentru ce ai cheltuit cu fiică-mea.

Şi a plecat.

21. CEA MAI BUNĂ DINTRE TOŢI AI EI

Şi-a amintit de promisiunea făcută: dacă află detalii noi, o să i le spună. Şi exact asta i se întâmplase. Aşa că, într-o pauză de muncă, s-a închis în biroul său şi a sunat-o.

Pe birou, un computer, hârtii, mărunţişuri, plus o fotografie cu rama de argint. Tatăl său. Privirea tatălui său defunct, directă, curată, binevoitoare, cu un strop de avertisment, accentuat de poziţia sprâncenelor: îţi interzic să fii nedrept. Chipul unui om harnic şi eficient, cu idei puţine, dar limpezi şi un fler infailibil în afaceri.

Maică-sa nu răspundea la telefon. O fi în sat? A lăsat telefonul să sune îndelung. Paisprezece, cincisprezece ţârâituri. Dacă e nevoie, îl lasă toată ziua. Până când mama lui o să-şi dea seama că n-o sună cineva din greşeală, nici nu e vorba de un sondaj în rândul abonaţilor făcut de firma de telefonie, nici pentru că şmecherul de serviciu vrea să-i vândă paradisul pe pământ sub forma unui contract avantajos (pentru cine?!), ci sună el, haide, că ştiu că eşti acolo. Şaisprezece ţârâituri. Continua să le numere şi la fiecare nou ţârâit lovea cu vârful pixului în topul de postituri, până când maică-sa a răspuns.

O voce susurătoare, suspicioasă:

— Da?

— Eu sunt.

— Ce e?

Dacă-şi mai amintea de Ramón.

— Care Ramón?

— Ramón Lasa.

— Şoferul de pe ambulanţă?

Exact acest Ramón Lasa, un om liniştit, naţionalist, dar paşnic, şi care chiar dacă nu mai locuieşte în sat, se duce des pe acolo, în primul rând ca să-şi vadă rudele, dar şi pentru că face parte dintr-o asociaţie gastronomică locală. Xabier l-a întâlnit la cafeneaua spitalului. Nu se poate să nu ştie ceva. Şi,

dacă nu, ce mai contează? Încercarea moarte n-are. S-a dus la el ca şi cum ar fi vrut doar să stea de vorbă, ca şi cum văzându-l acolo, lângă tejgheaua barului, învârtind cu linguriţa în cafea, l-ar fi apucat curiozitatea.

— Îţi aminteşti de Arantxa?

— Cum să nu, biata de ea. Vine după-amiaza la fizioterapie. O mai aduc eu, uneori.

Către maică-sa:

— Ca să nu intre la bănuieli, i-am zis că tocmai aflasem că Arantxa suferise un atac şi am strecurat câteva detalii: Mallorca, vara lui 2009, înţelegi ce vreau să spun. Nimic nou pentru el. Mare păcat, să ştii, mare păcat. Ceea ce e adevărat, pentru că într-adevăr îmi pare rău şi cred că dintre toţi ai ei ea era cea mai bună.

— Cea mai bună? Singura bună.

— Ceea ce urmăream eu era să scot informaţii de la Ramon, ca şi cum nu m-ar fi interesat.

— Bine, n-o mai lungi. Ce ai aflat?

Nişte detalii care pentru oamenii din sat nu erau un secret. Primul dintre toate: după ce i s-a întâmplat ce i s-a întâmplat, soţul ei a părăsit-o. Eticheta pusă de toţi şi exprimată de Ramón Lasa: un neruşinat ordinar.

— Faza cu ordinar n-a zis-o el. Am dedus-o eu din duritatea cu care a rostit cuvântul neruşinat. Culmea e, a continuat Ramón, că tot el a obţinut custodia copiilor. Mai bine zis a fetiţei, pentru că băiatul are peste douăzeci de ani.

— Stă cu tatăl lui?

— Nu l-am întrebat.

— Foarte rău.

Alberto (de fapt îl cheamă Guillermo, dar i-am dat pace ca să nu-şi dea seama că ştiu mai multe decât las să se vadă) trăieşte cu alta. Căsătorit sau nu, asta Ramón nu mai ştia, pentru că nu ştie nici că a divorţat de Arantxa. Oricum, nu mai vine aproape deloc prin sat. Copiii, da, vin să-şi vadă mama.

A adăugat:

— Te interesează să afli dacă au divorţat? Mama ştie sigur. Dacă vrei, pot s-o sun. Sigur s-a trezit deja la ora asta.

— Nu, nu, lasă. Era doar pentru că acum am aflat ce i s-a întâmplat sărmanei Arantxa şi am încremenit.

Încă ceva. Alberto (mai las-o, frate cu Alberto, îl cheamă Guillermo) a vândut apartamentul din Rentería şi i-a dat lui Arantxa partea care i se cuvenea. S-a făcut şi o colectă în sat, puşculiţe puse prin baruri, plus o tombolă şi un meci de fotbal în beneficiul ei, şi cine mai ştie ce, ideea e că mulţi săteni au contribuit la plata aducerii lui Arantxa din spitalul din Mallorca şi la ulterioara ei internare într-o clinică specializată din Catalonia.

Xabier s-a uitat în ochii mamei sale. Fii drept, fii cinstit, fii integru, orice s-ar întâmpla, orice ar zice lumea. Maică-sa tăcea.

— Mă asculţi?

— Continuă.

— Ramón nu mi-a spus numele clinicii şi nici eu n-am insistat, ca să nu mă trădez că făceam pe detectivul. Şi, până la urmă, nici n-a fost nevoie. Nu mi-a luat mult ca să aflu că Arantxa a fost internată opt luni la clinica Guttmann. Îţi explic pe scurt. E o clinică din Badalona, specializată în tratarea şi reabilitarea pacienţilor cu leziuni ale măduvei spinării şi creierului. Una dintre cele mai bune pe care ţi le poţi imagina. Dar, fireşte, aşa ceva presupune nişte cheltuieli care sunt mult peste veniturile familiei sale.

— De când îi ştiu eu au avut probleme cu banii. Tatăl tău chiar i-a ajutat de câteva ori, fără să spună nimănui şi fără să aştepte ceva în schimb. Şi uite cum ne-au plătit.

— Cert e că Arantxa a fost internată la Guttmann până când a putut fi dusă înapoi în sat, iar acum face neuroreabilitare la spitalul nostru.

— Altceva?

— Asta e tot. Ai fost ieri la cabinetul lui Arruabarrena? Ce ţi-a zis?

— Of, am uitat. Nu ştiu unde mi-e capul.
— E important să îţi facă un control.
— Important sau urgent?
— Important.

Şi-au luat la revedere, suflete chinuite, cu o tandreţe rece, cu o răceală tandră. Xabier, în halat alb, şi-a fixat privirea pe bucăţica de hârtie plină cu urme de pix. Apoi s-a uitat în ochii tatălui său, nu fi nedrept, ai grijă de *ama* pentru mine, apoi privirea i s-a dus dincolo de birou, într-o după-amiază, câţi ani să fie de atunci?, doisprezece, treisprezece, şi uşa albă s-a deschis brusc, iar în prag stătea ea, distrusă.

— Am venit să-ţi spun că sunt sora unui asasin.

A invitat-o să intre, deşi Arantxa intrase deja, să ia loc, dar a rămas în picioare.

— Bănuiesc că treceţi prin momente foarte grele. Chiar îmi pare rău, Xabier. *Barkatu.*

Buza inferioară o trăda că era gata să plângă. Poate de aceea vorbea atât de repede, pentru ca plânsul să nu-i gâtuie vocea.

Vizibil agitată, Arantxa i-a vorbit despre solidaritate, despre suferinţă, despre ruşine şi la un moment dat a pus pe birou, cu un gest repezit, un obiect verde cu auriu, pe care Xabier nu l-a identificat imediat. Luat prin surprindere, jenat, s-a simţit brusc neîncrezător. Chiar a împins obiectul puţin înapoi, gândindu-se / temându-se că acel gest aducea cu sine o anumită violenţă. Dar era o simplă brăţară, o podoabă infantilă.

— Mi-a cumpărat-o tatăl tău când eram mică, la zilele satului. Eram cu toţii pe stradă, tu poate că nu-ţi mai aminteşti, şi Txato i-a cumpărat o brăţară lui Nerea. M-a apucat invidia. Voiam şi eu una. Mama a zis că nu. Aşa că Txato, fără să zică nimic, nimănui, m-a luat şi m-a dus la negrul care vindea zorzoane şi mi-a cumpărat brăţara asta. Am venit ca să ţi-o aduc. Am găsit-o prin casă şi nu mă simt îndreptăţită s-o păstrez. I-aş fi dat-o lui Bittori, dar nu îndrăznesc să mă uit în ochii ei.

Xabier, distant, închistat în treburile sale, a dat din cap că înţelege şi asta a fost tot. Niciun cuvânt. Doar

gestul acela, ca şi cum ar fi spus: bine. Sau: înţeleg, stai liniştită, n-am nimic cu tine.

Cu câteva zile înainte, Tribunalul Naţional îl condamnase pe Joxe Mari la o sută douăzeci şi şase de ani de închisoare. Xabier aflase de la Nerea, care auzise la radio. Nu ştiau dacă să-i spună sau nu mamei lor. Lui Xabier nu i s-a părut corect să nu-i spună, aşa că a sunat-o; dar Bittori ştia deja.

Apoi au trecut anii. Xabier nici nu vrea să ştie câţi, şi el tot acolo, în biroul lui. În urmă cu câteva minute a vorbit cu maică-sa, apoi s-a uitat la uşă, a deschis unul dintre sertarele biroului, în care păstrează, nu ştie de ce, brăţara de plastic a lui Arantxa, lângă o sticlă de coniac începută.

22. PÂNZA DE PĂIANJEN A MEMORIEI

Nimeni nu mai ştie asta, în afară de mine. Dar ea? Ea s-ar putea să-şi amintească sărutul acela, dacă atacul nu i-a afectat memoria. Sau poate că până atunci mai sărutase atâţia băieţi încât n-a contat, sau a fost prea beată în noaptea aceea pentru a-şi mai aminti ce a făcut şi cu cine.

Faza e că fetele astea, acum femei în toată firea, patruzeci de ani, când li se punea pata pe câte unul, nu se dădeau înapoi de la nimic, pe când noi, băieţii, eram / erau nişte nătăfleţi în privinţa problemelor erotico-amoroase, cel puţin ăsta era cazul meu. Ceea ce cu siguranţă nu ştie Arantxa e că a fost prima fată care l-a sărutat pe buze pe Xabier.

După încheierea programului de muncă, s-a retras, ca de obicei, în biroul său. Pe masă, fotografia tatălui său, sticla de coniac. Rătăcea cu privirea, cuprinsă de o uşoară melancolie, pe mobilierul din jur, pe tavan şi pe pereţi, în căutare de amintiri.

Ar fi putut să plece. Dar acasă, într-o zi de muncă, e insuportabil. Chiar dacă aprinde toate becurile, îl urmăreşte un soi de penumbră care stă lipită de obiecte, ca o peliculă de mucegai, făcându-l să-şi simtă pleoapele îngreunate de tristeţe. Fiecare clipire, dang, clopotele bat de mort, până când somniferul îşi face efectul. Adeseori, îşi alunga singurătatea intrând pe reţelele de socializare, utilizând nume fictive. Vorbea despre sex. Cu cine? Nu se ştie. Cu Paula, de exemplu, sau cu Palomita, pseudonime sub care la fel de bine se puteau ascunde un pervers din Soria, căruia îi trecuse vremea, sau o adolescentă din Madrid, încă trează în crucea nopţii. Intra pe forumuri ca să se certe, scriind intenţionat cu o mulţime de greşeli gramaticale, ca să apere atitudini politice de care îi era scârbă. Şi comenta răutăcios articole din ziare online, doar din simpla plăcere de a jigni; de a simţi, la adăpostul unei identităţi false, că scapă de

timiditatea lui incurabilă şi că nu mai este ceea ce era de fapt, bărbatul singuratic, de patruzeci şi opt de ani.

Aşa că, de multe ori, după orele de muncă, Xabier prefera să mai rămână o oră sau două la birou, în speranţa că vreun angajat de la birouri sau vreun membru al personalului sanitar va trece pe coridor, va vedea lumină în biroul său şi va intra să schimbe o vorbă; dar mai rămânea şi din superstiţia că acolo, în birou, avea amintiri mai plăcute decât cele care-i veneau în minte acasă. Mai citea câte o revistă de specialitate, răsfoia rapoarte sau se gândea la vechi şi, de preferat, frumoase peripeţii din trecutul său, până când, sub influenţa coniacului, începea să piardă şirul gândurilor. Ajuns în acel punct în care beţia începea să se anunţe, pleca de la spital şi revenea în ziua următoare.

Dar acum, încă n-a ajuns în acel punct, aşa că bea lent, savurând, şi scrutând peretele cu privirea calmă, cotrobăind prin amintirile trecutului. În unghiul format de perete şi tavan, oamenii de serviciu nu au observat o micuţă pânză de păianjen, vizibilă doar pentru un ochi atent. Câteva fire cenuşii, fără chiriaşul care le-a ţesut. Acolo a rămas prinsă amintirea sărutului dat de Arantxa. Cât să fi avut? Douăzeci, douăzeci şi unu de ani. Dar ea? Cu doi mai puţin.

Aventuri trecătoare care au loc mereu la petrecerile de la zilele satului. Dans, băutură, transpiraţie, toată lumea ştie pe toată lumea şi dacă îţi intră un sân în vizor, pui mâna pe el, iar dacă dai peste nişte buze apropiate de ale tale, le săruţi. Nimic, fărâme devorate de uitare, dar asta nu împiedică faptul că, brusc, privind pânza de păianjen, amintirea lui Xabier reînvie sărutul.

E înainte de stagiul militar, studiază medicina la Pamplona. Are faimă de tocilar, de băiat serios, retras; în fine, exact cum e, un tânăr cu capul pe umeri, ce mai încolo-încoace. Prieteni? Gaşca dintotdeauna, înainte de a fi spartă de căsătoriile succesive. Nu bea, nu fumează, nu e gurmand, nu

face sport, nu merge pe munte; dar, cu toate astea, e bine văzut pentru că face parte din fauna umană a locului, a fost la şcoală cu ceilalţi, e Xabier, la fel de al satului ca balconul primăriei sau ca teii din piaţă. S-ar zice că viitorul îl aşteaptă cu braţele deschise. E înalt şi chipeş, dar, cu toate astea, e un naiv în dragoste. Prea formal, prea timid? Ceva de genul ăsta, dacă e să-i credem pe cunoscuţii lui.

Ia o înghiţitură de coniac, fără să-şi ia ochii de la pânza de păianjen. De ce zâmbeşte? Nimic, îl amuză amintirea episodului aceluia. Într-o parte a pieţei, ard focurile de Sânziene. Străzile gem de lume. Copiii aleargă, feţele strălucesc vesele, limbile ling îngheţata, localnici distraţi îşi vorbesc de pe un trotuar pe celălalt, strigând. Căldură. Dar el, nu era în Pamplona? Ba da, dar a venit pentru câteva zile să stea cu ai lui (să-i spele maică-sa nişte haine), să se bucure de sărbătoare şi să se distreze cu gaşca. Se înnoptează deja, merg pe stradă şi li se alătură Arantxa cu prietenele ei. Râsete, alte baruri, iar ea îi vorbeşte, despre ce? Abia reuşeşte s-o audă în vacarmul din bar. Îi vorbeşte, e cât se poate de conştient de asta, cu faţa foarte apropiată de a lui. Faţa aceea care, în ciuda rimelului, a buzelor rujate, pentru el nu e decât faţa fiicei celor mai buni prieteni ai părinţilor lui, aproape un soi de verişoară pe care a văzut-o jucându-se cu Nerea de nenumărate ori.

De aceea, când în semiîntunericul roşiatic din pub, ea, nici una, nici două, îi pune mâna pe prohab, Xabier nu intră în joc. Se gândeşte că e o glumă, o cutezanţă pentru care nu găseşte explicaţie. Şi priveşte ca în vis rămăşiţele pânzei de păianjen şi se vede sărutat cu putere de către cineva care pentru el aproape că face parte din familie. Limba arzătoare a lui Arantxa caută după limba lui nemişcată. El e paralizat de uimire, dar şi de o groază tot mai intensă, când îşi dă seama că acea fuziune a buzelor durează mai mult decât ar fi normal şi pare tot mai serioasă, iar vreo rudă, vreun cunoscut, chiar prietenii săi, sau Nerea, aflată acolo, în fundul

localului, ar putea oricând să întoarcă privirea spre ei. Arantxa, transpiraţie şi parfum, se lipeşte de Xabier. Îi spune la ureche, uau, m-am umezit toată, şi îl întreabă dacă nu vrea să meargă cu ea într-un loc unde să nu fie văzuţi. Pentru Xabier, a fost o propunere incestuoasă, şi continuă să fie.

Acum, în biroul său, îl bufneşte râsul. Cum să pierzi o asemenea ocazie? Fata dăruindu-se, fata dornică şi doritoare, şi dispusă. Nu, Pamplona, Meseria. Îi era ruşine, nu îndrăznea, se lăsa condus, în intimitatea camerei lui de student, de către legile onanismului, din care rezultă tot o poluţie, dar fără complicaţiile unei relaţii. Priveşte pânza de păianjen şi râde. Se uită la sprâncenele liniştite ale tatălui său şi râde. Mai ia o duşcă de coniac şi râde. Râde şi nu ştie de ce, pentru că de fapt se simte jegos, înnămolit, mucegăit de tristeţe. Fii corect, fii integru. Da, *aita.* Simte că a atins punctul critic în care o picătură de alcool în plus l-ar obliga să lase maşina în parcare şi să ia un taxi. Aşa că pune sticla în sertar, vede brăţara verde cu auriu şi zice mâine i-o dau înapoi, băga-mi-aş piciorul, de ce n-am futut-o? Răspuns: pentru că erai / eşti un tâm-pit. Din fotografie, tatăl său e de acord, iar Xabier devine obraznic: tu să taci din gură. Cu siguranţă e mai bine să ia un taxi.

23. FUNIA INVIZIBILĂ

S-a gândit că n-o să-i ia mai mult de cinci minute. Cobor şi mă întorc. Se interesase dinainte de ora la care avea să ajungă. Când era aproape s-o ia pe coridorul care duce la sala de fizioterapie, Itziar Ulacia l-a strigat din spate. Doctoriţa era agitată, îşi flutura braţele în semn că trebuie să se oprească. Se cunosc, se tutuiesc.

— Să ştii că astăzi n-a venit cu îngrijitoarea, ci cu maică-sa. Vezi tu ce faci.

Xabier i-a mulţumit şi s-a întors pe unde venise.

În ziua următoare, cam pe la aceeaşi oră, doctoriţa Ulacia l-a sunat pe telefonul mobil. Dacă mai voia s-o vadă pe Arantxa, putea să coboare liniştit, căci de data aceasta venise cu Celeste.

— Cu cine?

— Cu ecuadoriana care are grijă de ea.

Dar acum Xabier nu mai era atât de hotărât cum fusese cu o zi înainte. Să mă duc, să nu mă duc? Pe de o parte, maică-sa mergea zilnic în sat, cobora din autobuz într-o staţie din centru, intra în magazine; pe scurt, se arăta. Iar eu încerc să profit de şedinţele de fizioterapie pentru a mă apropia de Arantxa. Mai târziu, ea va povesti totul acasă. Cu ajutorul iPadului comunică fără probleme. Ce vor crede părinţii ei? O să creadă că am făcut un plan ca să-i urmărim şi să ne răzbunăm.

Xabier se lăsa condus de compasiune, o funie invizibilă înnodată de gât. Nu mai nega. Ţi-e milă de ea pentru că face parte din trecutul tău. Nu ţi-e milă de tine însuţi, indirect, nu-i aşa? Vorbea cu sine însuşi fără să-şi dea seama că atrăgea atenţia. Două halate albe care s-au intersectat cu el l-au întrerupt mirate. Păţise ceva? Nu, nimic. Şi s-a retras, chiar dacă avea treburi de făcut, în singurătatea biroului.

Căldură. Desfăcându-şi cămaşa la nasturii de sus, a încercat să slăbească funia care-l strângea tot mai tare, dar degeaba. Funia continua să tragă de el, ba

cu putere, ba cu delicateţe, aşa că, până la urmă, s-a văzut obligat s-o urmeze.

Pare o minciună: toată ziua printre trupuri dezmembrate, de multe ori în agonie, trupuri fără speranţe, cu orele numărate, mame cu doi sau trei copii care nu vor rezista până la sărbătorile de iarnă, tineri (mai ales motociclişti) căutaţi de moarte în floarea tinereţii, toată acea masă de carne cu nume şi prenume care în curând se vor putea citi în ziar la rubrica decese, iar el acolo, imun la compasiune, păstrându-şi calmul, consolându-i cu răceală, profesional, pe părinţii dezolaţi, practicându-şi meseria (fii corect, fii cinstit, fii integru) cât de bine putea. Şi totuşi, acum simţea ceva diferit, cu toate că nu avea nicio responsabilitate medicală în privinţa lui Arantxa. Sau poate că tocmai asta – faptul că nu putea să stabilească cu ea aceleaşi legături precum cu oricare alt pacient – i-a provocat o impresie atât de adâncă? Întrebarea a rămas plutind în aer, în lumina slabă a neonului. Nu mai era timp de răspuns, ieşise din lift şi mergea cu paşi repezi, impuşi de funia care-l trăgea neîncetat, spre secţia de reabilitare.

În capătul culoarului, aşezată pe o bancă lipită de perete, a văzut-o pe ecuadoriană. Femeia scundă, cu trăsături andine, avea grijă de căruciorul cu rotile. Când a ajuns în dreptul ei, femeia s-a ridicat şi l-a salutat făcând o uşoară reverenţă. Xabier i-a răspuns rece, ceremonios, evitând s-o privească în faţă.

A intrat. Două fizioterapeute tinere glumeau cu un băieţel de zece sau unsprezece ani. Legat cu curele de o targă mobilă, îl aşezaseră în poziţie verticală. Xabier l-a observat cu ochi clinic: cytomegalovirus. A salutat şi i s-a răspuns la salut, copilul l-a privit cu ochi mari prin ochelari, iar ceva mai încolo a văzut-o pe Arantxa, înainte ca ea să-l vadă, întinsă pe o targă mobilă. Fata care se ocupa de Arantxa i-a făcut un semn, dându-i de înţeles că ştia de vizita lui. Făcea cu pacienta exerciţii uşoare de întindere şi contracţie a genunchiului. Xabier, pe măsură ce se apropia, a diagnosticat: hipertonie, obezitate. Văzută

din profil, cu părul scurt, i-a fost imposibil s-o recunoască la prima vedere. Mai apoi, da, după ce a rămas într-o parte a tărgii mobile şi i-a putut vedea de aproape trăsăturile. Poate pentru a micşora efectului surprizei, fizioterapeuta a anunţat-o pe Arantxa, pe un ton amical, de sosirea lui.

— Ai o vizită de cel mai înalt nivel.

Xabier a aşteptat reacţia lui Arantxa înainte de a-i întinde mâna. Prima reacţie a fost una de uimire, poate chiar de teamă. După care ea, crispându-şi faţa, i-a dăruit un zâmbet. Pe partea dreaptă a corpului se bucura de o mobilitate acceptabilă. Cu mâna bună, a strâns mâna lui Xabier. Apoi a luat o expresie pe care el n-a ştiut cum s-o interpreteze.

— Cum te simţi?

Arantxa, întinsă, a clătinat din cap, în timp ce buzele îi desenau un cuvânt, pe care l-a rostit fizioterapeuta:

— Naşpa.

El, stânjenit, confuz, găsindu-şi cu greu cuvintele: îi părea rău pentru ce i se întâmplase, aflase de la doctoriţa Ulacia. Arantxa îl asculta bucuroasă, cu o expresie de fascinaţie totală, ca şi cum încă nu-i venea să creadă că domnul din faţa ei, educat, în halat alb, era Xabier.

— Te tratează bine?

A încuviinţat.

Xabier a întrebat-o, de formă, pe fizioterapeută despre exerciţiul pe care-l făcea cu pacienta şi, în timp ce ea îi răspundea detaliat, Arantxa, agitându-şi mâna sănătoasă, încerca să spună ceva. Nu au înţeles ce voia, însă una dintre fizioterapeutele care se ocupau de copil, la câţiva metri distanţă, a înţeles că voia iPadul; a ieşit pe hol şi a rugat-o pe ecuadoriană să-l aducă, ceea ce femeia a şi făcut. Stând în capul oaselor pe targa mobilă, Arantxa a îndepărtat husa şi a scris cu rapiditate: „Mereu mi-ai plăcut, prostule.

Zâmbea atât cât îi permiteau muşchii feţei. Îi apăruse un firicel de salivă la colţul buzelor. Părea atât de fericită, avea o expresie atât de zâmbitoare. Aşa că, acum sau niciodată, Xabier a scos din

buzunarul halatului brăţara de plastic; a luat mâna dreaptă a lui Arantxa, ca şi cum ar fi vrut să-i verifice pulsul, şi i-a prins brăţara la încheietură.

— Am păstrat-o în toţi anii ăştia. Să nu mi-o mai dai niciodată înapoi, te rog.

L-a privit o vreme, cu gravitate, înainte de a scrie: „Ce mai aştepţi, sărută-mă”. A sărutat-o pe obraz. Apoi i-a spus că trebuie să plece, că îi dorea tot binele din lume, şi alte chestii de complezenţă. Arantxa i-a făcut semn să aştepte o clipă. A scris, ciocănind cu degetul în tastatură: „Dacă faci şi tu un atac, ne căsătorim”.

24. O BRAŢARĂ DE JUCĂRIE

A fost îndeajuns să apară o muşcată ca să îşi piardă buna dispoziţie, iar acum a mai apărut ceva. Iar acest ceva e mai rău decât muşcata, deşi, în realitate (ce-şi închipuie, că o să cedez?) face parte din aceeaşi manevră. Dacă ar fi descoperit ea ghiveciul, nici nu i-ar fi păsat. Un ghiveci, şi gata, ce Dumnezeu! Dar nu, a fost nevoie să vină şi să dea din gură ba una, ba alta.

Mai întâi Juani:

— Ai observat? A pus o muşcată pe balcon.

Miren a tăcut şi nu s-a dus să vadă. Puţin mai târziu, pe stradă, alta:

— Ai văzut?

Nici de data aceasta n-a avut chef să verifice, chiar dacă de la casa lor până la casa ălora sunt câţiva paşi.

Toată povestea asta a scos-o din sărite seara, atunci când Joxian a venit de la Pagoeta cu acelaşi text, plus că unul îl întrebase ce o fi zicând Miren de una ca asta. Aşa că în ziua următoare s-a dus să vadă ghiveciul de care vorbea toată lumea şi, într-adevăr, era acolo. O muşcată ordinară, cu două flori roşii, dar care parcă zicea: m-am întors, am înfipt drapelul şi de acum încolo va trebui să mă suportaţi.

Lui Joxian:

— O mizerie de muşcată, dacă n-o bagă în casă când dă frigul, s-a zis cu ea.

— E casa ei. N-are decât să pună ce vrea.

Când, într-un târziu, reuşise să nu mai ţină cont de povestea asta şi să-şi vadă de viaţă, că avea destule pe cap, şi ce-o să-mi facă mie asta, când tot satul e de partea mea, s-a auzit soneria, a deschis uşa şi, înainte ca Celeste să treacă pragul cu scaunul cu rotile, a recunoscut brăţara. Asta mai lipsea. Întâi, muşcata, acum asta. S-a folosit de sărutul de întâmpinare pentru a o observa de aproape. Nu era nicio îndoială. I-au venit în minte imagini dintr-o vară îndepărtată, o după-amiază toridă, cu satul în

sărbătoare. Îşi mai aminteşte şi că Franco murise cu un an înainte. Cele două familii se plimbau cu copiii după ele. Se distraseră de *bertsolaris.* Miren mai puţin decât toţi ceilalţi, pentru că Joxe Mari îi strica ziua. Copil neastâmpărat, copil dificil, un împeliţat. Tot încerca să se caţăre pe scenă, până când l-a certat unul dintre *bertsolaris.* Apoi a încercat să coboare din caruselul în mers, şi-a pătat cămaşa cu unsoare, iar Joxian părea mândru că are un fiu care se comporta ca o capră nebună.

— Ce capră, femeie? Are energie.

Apoi a făcut ce-a făcut şi i s-au descusut pantalonii într-o parte, iar mie mi-a venit să-i trag una chiar acolo, în stradă. Că nu fac altceva decât să spăl şi să cos toată ziua. Printre dinţi:

— Lasă că vezi tu acasă.

Joxian le-a cumpărat copiilor câte o prăjitură profiterol. Mâncăul de Joxe Mari a dat-o gata din două înghiţituri. A muşcat din cea a lui Nerea, care apoi n-a mai vrut s-o mănânce. Iar Joxian i-a cumpărat fetiţei altă prăjitură, de parcă ne-am fi scăldat în bani. Apoi Joxe Mari a vrut să-i fure prăjitura lui Gorka, să tot fi avut vreo cinci ani pe atunci, dar micuţul s-a apărat, sau în fine, a făcut el ceva care l-a enervat pe Joxe Mari atât de rău încât i-a lipit prăjitura de faţă şi a trebuit să-l ştergem cu şerveţele de la bar. I-a pătat şi tricoul. Muncă în plus pentru mine.

Txato şi Bittori urmau să plece în concediu în Lanzarote, unde au şi fost, împreună cu copiii, şi ne-au adus un bibelou, o cămilă urâtă ca dracu', dar, în sfârşit, ca nu cumva să vină vreodată în vizită şi să întrebe de el, şi ca să vadă că apreciază gestul, au pus bibeloul pe televizor. Şi ea dându-se mare cu Lanzarote, cu hotelul, râzând de Joxian şi de Miren că nu ştiau nici măcar unde vine Lanzarote. În sfârşit, s-a făcut târziu şi ambele familii s-au hotărât să se retragă pentru a le da de mâncare copiilor şi a-i pune la culcare. Apoi, puteau să iasă liniştiţi peste noapte şi să se bucure cu adevărat de petrecerea din

sat, dar Miren nu avea chef de altceva decât să se bage în pat şi să doarmă.

În drum spre casă, au trecut pe lângă un şir de vânzători ambulanţi. Vindeau de toate: ceramică artizanală, espadrile, poşete, în sfârşit, de toate. Iar Txato, care-şi scotea portofelul din buzunar la fel de repede ca un cowboy pistolul, s-a oprit în dreptul unui negru care vindea podoabe şi i-a cumpărat o brăţară lui Nerea, şi a şi început scârba, pentru că Arantxa a vrut şi ea imediat o brăţară, dar noi avem trei copii, nu doi, cum au ei, iar Joxian câştiga un salariu de mizerie la turnătorie, pe când ei aveau destui bani ca să meargă în Lanzarote şi pentru tot soiul de alte capricii. Aşa că nu şi nu rămâne. Arantxa, gata să izbucnească în plâns, nu se lăsa, o ţinea una şi bună că vrea brăţara. Şi atât a dat din gură până când Txato a luat-o de mână şi, fără să ne întrebe pe mine sau pe Joxian, a mers cu ea înapoi la standul cu podoabe. Iar acum, după mai bine de treizeci de ani, îmi vine acasă cu brăţara dracului, pentru că ştiu sigur că e exact acea brăţară, cu verde şi suflată în aur. Cât o fi dat Txato pe ea? Cinci parale? Miren s-a enervat pe loc, chiar dacă n-a lăsat să se vadă, că nu era cazul să le dea lor, ei şi lui Joxian, o lecţie despre cum să-i faci fericiţi pe copii.

Sau greşesc? Miren nu-şi lua ochii de la brăţară. Arantxa se uita la televizor, Celeste şi-a luat la revedere în felul ei dulce şi politicos, cum pe aici, ăsta-i adevărul, nu se prea întâlneşte. Arantxa i-a răspuns prin zâmbete, făcându-i semn cu mâna sănătoasă, iar Miren în felul ei, uşor înţepat, în timp ce o conducea la uşă, dar în loc s-o închidă, a ieşit cu Celeste în hol.

— Auzi, ştii cumva de unde are fata mea brăţara aia?

— I-a dat-o un doctor azi după-amiază. E tare frumoasă, nu?

— Da, tare. Vrei să spui că i-a dat-o un asistent?

— Nu, nu. A venit un doctor, nu ştiu cum îl cheamă. Nu l-am mai văzut până acum. M-am gândit că o fi vreo cunoştinţă de-a dumneavoastră,

pentru că a venit special ca s-o vadă pe Arantxa, iar după câteva minute a sărutat-o pe obraz şi ea a părut bucuroasă şi veselă tot timpul. Au stat de vorbă. Mă rog, doctorul vorbea şi ea îi scria pe iPad, iar la sfârşit el i-a dat brăţara.

— Sigur nu-ţi aminteşti cum îl cheamă?

— Of, nu, îmi pare rău, doamnă Miren, ştiu doar că fizioterapeutele i s-au adresat de mai multe ori cu domnule doctor. Dar dacă vreţi, mâine pot să aflu. Era un doctor înalt, cu părul cărunt la tâmple şi cu ochelari. Nu l-am mai văzut niciodată până acum. E grav?

— Nu, voiam doar să ştiu.

Joxian a venit acasă la ora obişnuită, cu sclipirea obişnuită în ochii scăpărători, scărpinându-se, ca de obicei, în dreptul ficatului. Bucăţile de anşoa pane sfârâiau în tigaie, fereastra larg deschisă ca să iasă fumul. Arantxa părea hipnotizată de aburul care se înălţa din farfuria ei cu supă. Joxian a sărutat-o pe frunte. Apoi s-a aşezat la masă, oftând din greu.

— Nu mai văd bine de foame.

Miren, cu o atitudine severă:

— Nu te speli pe mâini?

Şi le-a frecat ca şi cum le-ar fi ţinut sub jetul de apă.

— Sunt curate.

— Ce mizerabil eşti…

S-a dus la baie ca să se spele pe mâini, bombănind, dar s-a dus. Când a revenit la bucătărie, Miren, cu spatele la Arantxa, i-a făcut nişte semne pe care nu le-a înţeles.

— Ce?

Ea, strângând din buze, i-a aruncat o privire furioasă ca să nu se dea de gol. Clătina din cap de parcă ar fi zis: Dumnezeule, câtă răbdare trebuie să am cu omul ăsta!

Într-un sfârşit, Joxian a observat brăţara. E un actor prost şi lui Miren îi venea să-i dea cu tigaia în cap.

— Ce frumoasă e, i-a zis fetei. Când ţi-ai cumpărat-o?

Arantxa a negat violent şi s-a lovit de mai multe ori cu arătătorul în piept, schiţând cu buzele trei cuvinte: e a mea. Joxian a căutat o explicaţie în privirea posomorâtă a soţiei lui. Degeaba. Pe durata cinei, a preferat să nu mai spună nimic, ca să nu facă vreo gafă.

Mai târziu, în pat, pe întuneric, au început să şuşotească.

— Fii serioasă, nu se poate.

— Să mor dacă nu. Brăţara aia i-a cumpărat-o Txato, în urmă cu mulţi ani, pe când încă eram prieteni cu ei şi copiii erau mici.

— Oricum, ce contează? Arantxa o fi găsit-o într-un sertar şi şi-a pus-o.

— Ce prost eşti! N-a găsit-o. A primit-o de la un doctor.

— Mă înnebuneşti de cap. Txato i-a cumpărat-o…

— Şşşşt, vorbeşte mai încet.

În şoaptă:

— Deci Txato i-a cumpărat lui Arantxa o brăţară, când era mică. Până aici am înţeles. Trec ani şi un doctor îi face cadou fetei noastre chiar brăţara fetei noastre. Poţi să-mi tai capul, că tot nu înţeleg.

— Tot ce mi-e clar este că un singur doctor ar fi putut face aşa ceva, pe lângă faptul că a mai şi sărutat-o pe obraz.

— Cine?

— Fiul lor cel mare, la care, cine ştie cum, a ajuns cândva brăţara.

— Te uiţi la prea multe telenovele.

— E clar că pun ceva la cale. Nu-ţi dai seama? S-au băgat în viaţa noastră, s-au strecurat în casa noastră, sunt în dormitor, chiar aici, în pat, au reuşit să ne facă să vorbim încontinuu despre ei. De ce crezi că aia s-a întors şi a pus o muşcată pe balcon şi intră în toate magazinele din sat? Ne urmăresc. Trebuie să facem ceva, Joxian.

— Da, să dormim.

— Vorbesc serios.

— Şi eu.

La scurt timp, a început să sforăie. Pentru Miren, lungită pe o parte, trează, întunericul din cameră s-a umplut de feţe, lumini, sunete. Vedea ba muşcata, ba brăţara. Arantxa, la unsprezece ani, făcând scandal că vrea şi ea o brăţară ca a lui Nerea. Îl vedea pe Joxe Mari strivind profiterolul de faţa lui Gorka. Şi Txato, care-şi scotea portofelul ca pistolarii din Vestul Sălbatic. Şi o vedea şi pe aia, pe aia al cărei nume nu-l poate pronunţa că-i arde gura. Aia, care s-a întors cu gânduri rele, dar se înşală dacă crede că o să mă dau de ceasul morţii. Nu reuşea să adoarmă. Încă o noapte albă. Capul plin de gânduri, întunericul plin de stafii. S-a dus la bucătărie, era trecut de douăsprezece, şi a scris pe o foaie de hârtie: *Alde hemendik.* O să-i strecor hârtia pe sub uşă şi atunci să vedem cine pe cine sperie mai tare. Chiar înainte de a ieşi din casă, s-a întrebat: dacă-mi recunoaşte scrisul? A luat o altă foaie. A scris aceleaşi cuvinte, dar cu litere mari şi altfel înclinate. A ieşit în hol cu papucii în mână, ca să n-o audă cei din casă şi, după ce s-a încălţat pe preş, a coborât şi a deschis uşa blocului. A ieşit? Doar un pas. De ce? Păi, ploua. Ploua şi bătea vântul. Ploua torenţial. Stropii loveau dintr-o parte. Ce noapte urâtă! Şi-a zis:

— Bleah.

Apoi a rupt foaia, a pus bucăţelele în buzunar şi s-a întors în pat.

25. SĂ NU MAI VII

S-a auzit soneria. Sunetul scurt, sec a surprins-o pe Bittori în timp ce se uita, aşezată în fotoliul din salon, la coperţile vechii ei colecţii de viniluri. Era pentru prima dată, de când o apucase să revină în sat, când auzea sunetul acela atât de strident acum, atât de familiar în alte timpuri.

Nu s-a speriat. Aştepta pe cineva? Da şi nu, pentru că ştiam că, mai devreme sau mai târziu, vreunul, sau mai degrabă vreuna, va veni să vadă ce se întâmplă, să mă ia la rost, să afle ce am de gând.

Doar nu degeaba s-a întâlnit pe stradă, cu câteva zile înainte, ca din întâmplare, cu o cunoscută, dar care şi-a jucat rolul atât de prost, încât Bittori şi-a dat seama imediat că întâlnirea nu era deloc întâmplătoare.

— Dumnezeule, Bittori, nu te-am mai văzut de ani întregi. Cât mă bucur! Eşti la fel de frumoasă ca întotdeauna.

I-au stat pe limbă câteva cuvinte grele: da, ştii, ăsta-i avantajul când îţi omoară soţul şi rămâi văduvă şi singură. Dar le-a înghiţit. A văzut-o de la depărtare, stătea la colţul străzii. Mă aşteaptă, o să mă întrebe ce i s-a cerut să mă întrebe. Şi a descusut-o, ca şi cum întrebările i-ar fi venit atunci în minte. Una dintre cele care n-au venit la înmormântare, nu i-au zis condoleanţe, nu i-a mai salutat după ce începuseră să apară mesajele scrise pe ziduri. Lasă ura deoparte, Bittori, lasă ura. I-a dat nişte răspunsuri vagi, evazive, zâmbindu-i fals, având mereu o senzaţie gelatinoasă, rece, ca şi cum ar fi avut în gură o meduză moartă.

A deschis. Don Serapio. Câtă cucernicie în privire, câtă bunăvoinţă în arcuirea sprâncenelor! Mâinile palide, delicate, despărţindu-se şi împreunându-se, gulerul alb, mirosul de loţiune după bărbierit. În tot acest timp, ea, cu faţa ca o mască, nici nu clipea. Uimire? Nicio fărâmă. Ca şi cum ar fi deschis uşa şi nu ar fi fost nimeni pe palier.

Preotul s-a îndreptat spre ea cu intenţia clară de a o îmbrăţişa, de a-şi atinge obrazul de al ei. Ăstuia mereu i-a plăcut contactul cu pielea. Bitttori s-a retras brusc, cu faţa răvăşită, păstrând distanţa. Vorbind în limba bască, el i-a spus că venise în vizită. Ea îl scruta atentă, cu o mână pe marginea uşii, în eventualitatea că va fi nevoită să i-o închidă în nas. Tutuindu-l în spaniolă, i-a zis / cerut să intre.

O fi comandând el în casa lui Dumnezeu, dar în casa mea comand eu. Don Serapio, şaptezeci de ani împliniţi, a intrat în casă cercetând cu privirea duşumeaua şi pereţii, mobilierul şi obiectele, părând să se folosească de ochi ca de un aparat foto. A simţit mirosul – era două după-amiaza – mâncării de fasole cu cârnaţi, pe care Bittori o pusese la încălzit în bucătărie.

— Stai aici?

— Fireşte, e casa mea.

Bittori i-a cedat fotoliul în care se uitase la coperţile discurilor. L-a lăsat să stea acolo pentru ca ochii lui, de fiecare dată când avea să ridice privirea, să dea peste fotografia cu Txato atârnată de perete. Ea şi-a adus un scaun de la bucătărie. Preotul a început o conversaţie de circumstanţă. A pus la bătaie complimente, gesturi de blândă atenţie, cuvinte pline de o intonaţie umilă, încercând să conducă dialogul; dar ea, de puţinele ori când a intervenit, a insistat, sfidătoare, să vorbească în spaniolă, aşa că don Serapio, făcând o concesie pentru a nu înrăutăţi situaţia, a renunţat la limba bască.

Broască verbală, sălta de la o temă, semitemă, subtemă la alta, oprindu-se scurt asupra unor consideraţii meteorologice, sănătate şi familie, până când Bittori, care încă nu mâncase şi nu prea avea rezerve de răbdare, a spus tranşant:

— De ce nu vorbeşti despre ceea ce ai venit să vorbeşti?

Fără să vrea, don Serapio s-a uitat instinctiv, peste capul dezagreabilei lui interlocutoare, la fotografia cu Txato.

— Bine, Bittori. Nu ştiu dacă ţi-ai dat seama, dar prezenţa ta în sat produce destulă nelinişte. Nelinişte nu e tocmai cuvântul potrivit.
— Frământare?
— M-am exprimat greşit. Îmi cer scuze. Hai să spunem că oamenii te văd venind zilnic şi se simt ciudat, îşi pun întrebări.
— De unde ştii că îşi pun întrebări? Au venit la tine la biserică să-ţi spună?
— În sat, noutăţile se află repede. Cert este că de când ai început să vii, au început şi comentariile. Vii în satul tău, asta nu poate să conteste nimeni. Iar din partea mea, fii bine-venită. Totuşi, lucrurile sunt mai complicate decât pot părea la prima privire, iar faptul că tu ai dreptul legitim de a te întoarce acasă la tine, asta nu înseamnă că alţi săteni nu au şi ei drepturile lor.
— Cum ar fi?
— Cum ar fi acela de a li se permite să-şi refacă viaţa, de a avea parte de linişte şi pace. Lupta armată a lovit crunt satul nostru, aşa cum, să nu uităm, au făcut-o uneori şi forţele de securitate ale statului. Din nefericire, am avut parte şi de morţi: soţul tău, odihnească-se în pace, şi cei doi membri ai Gărzii Civile omorâţi în zona industrială. Fără să minimalizăm aceste tragedii care ne produc atâta durere, nu trebuie totuşi să pierdem din vedere nici suferinţele altor persoane. Aici au avut loc represiuni, s-au făcut percheziţii, au fost reţinuţi oameni nevinovaţi şi au fost maltrataţi, mai exact torturaţi în sediile poliţieneşti. În prezent, nouă dintre fiii satului ispăşesc ani grei de puşcărie. Nu e cazul să mă exprim eu dacă merită sau nu asemenea pedepse. Nu sunt jurist, nici politician, sunt doar un simplu preot care face şi el ce poate pentru ca oamenii din sat să trăiască în pace.
— Sper că nu insinuezi că pacea lor e pusă în pericol de faptul că văduva unui bărbat asasinat vine să petreacă nişte ore acasă la ea?
— Deloc. Eu am venit doar să te rog în numele oamenilor din sat. Dacă îmi îndeplineşti rugămintea,

îţi voi rămâne îndatorat, dacă nu, voi accepta resemnat decizia ta. Ştiu că ai suferit, Bittori. Ultimul lucru care mi-ar trece prin cap ar fi să pun la îndoială sentimentele tale şi să îţi reproşez ceva. Şi crede-mă că dacă soţul tău nu e acum la Domnul, asta nu înseamnă că nu m-am rugat pentru el de mii de ori. Mereu v-am pomenit în rugăciunile mele, pe tine şi pe copiii tăi. Dar aşa cum Dumnezeu are grijă de sufletele celor adormiţi, eu am datoria de a avea grijă de sufletele enoriaşilor din parohia mea. Reuşesc să fac asta bine sau rău? Cu siguranţă că mai şi greşesc. Cu siguranţă că nu folosesc întotdeauna cuvântul potrivit, şi nu o dată mi s-a întâmplat să spun ce nu trebuia şi nici nu voiam să spun. Sau să vorbesc când ar fi trebuit să tac. Sunt la fel de imperfect ca oricare altul. Cu toate astea, trebuie să îndeplinesc până la sfârşitul zilelor mele misiunea ce mi-a fost dată. Fără să-mi pierd încrederea, fără să descurajez. Înţelegi că nu pot să mă duc la una dintre familiile astea, care sunt distruse şi ele, şi să le spun: nu, îmi pare rău, copilul vostru a fost militant ETA, descurcaţi-vă. Tu ai putea face aşa ceva dacă ai fi în locul meu?

— Dacă aş fi în locul tău, aş vorbi clar. Ce vrei de la mine?

De data aceasta, preotul n-a mai ridicat privirea spre fotografia lui Txato, a ţinut-o în pământ, între picioarele lui şi ale ei.

— Să nu mai vii.

— Să nu mai vin la mine acasă?

— O vreme, până când se mai liniştesc apele. Dumnezeu e milostiv. Pentru suferinţele tale de aici El te va recompensa în ceruri. Nu lăsa ranchiuna să pună stăpânire pe sufletul tău.

În dimineaţa următoare, mai simţind încă senzaţia de sufocare din ziua trecută, Bittori a mers la cimitir ca să-i povestească lui Txato. I-a vorbit stând în picioare, pentru că ploua tare şi nu voia să se aşeze pe lespedea udă.

— Exact aşa mi-a spus. Să nu mă mai duc în sat ca să nu îngreunez procesul de pace. După cum vezi,

victimele deranjează. Vor să ne ascundă sub preş. Să nu ne arătăm la faţă şi, dacă dispărem din viaţa publică, iar ei reuşesc să-i scoată pe deţinuţi din închisori, atunci înseamnă că e pace şi toată lumea e mulţumită, aici nu s-a întâmplat nimic. A zis că a sosit timpul să ne iertăm unii pe alţii. Când l-am întrebat cui trebuie să-i cer eu iertare, a zis că nimănui, dar că din nefericire eu am făcut parte dintr-un conflict în care a fost implicată toată societatea, nu doar un grup de cetăţeni, şi că trebuie ţinut cont de faptul că aceia care ar trebui să-mi ceară iertare, poate că aşteaptă să li se ceară iertare la rândul lor. Şi cum toate astea sunt super complicate, preotul crede că cel mai bine este ca situaţia să se calmeze, acum, când nu mai există atentate, să dispară crisparea şi, cu ajutorul timpului, să dispară şi durerea şi prejudiciile morale. Ce părere ai, Txato? Nu mi-am ieşit din fire, dar nici n-am putut să tac. I-am zis.

Bittori s-a uitat direct în ochii preotului.

— Ascultă, Serapio. Cine nu vrea să mă vadă în sat, n-are decât să-mi tragă patru gloanţe, ca lui Txato, pentru că am de gând să continui să vin aici ori de câte ori voi avea chef. Aşa că tot ce pot pierde, viaţa, mi-au distrus-o cu mulţi ani înainte. Nu aştept să-şi ceară nimeni iertare, chiar dacă, gândindu-mă mai bine, ar fi un gest de omenie. Şi cu asta gata, că trece vremea şi nu mai apuc să mănânc. Spune-i persoanei care te-a trimis că n-o să mă opresc până nu voi afla toate detaliile asasinării soţului meu.

— Bittori, pentru Dumnezeu, de ce învârţi cuţitul în rana asta?

Atunci i-am răspuns:

— Ca să-i storc tot puroiul pe care-l mai are în ea. Altfel, nu se va închide niciodată.

Şi asta a fost tot. A plecat destul de abătut, cu o expresie ofensată. Mi-e egal. După ce l-am văzut, printre jaluzele, în stradă, am dat fuga la bucătărie şi am mâncat o porţie sănătoasă de fasole cu cârnaţi, că

muream de foame. Tu ce crezi, Txato? Am făcut bine? Ştii că niciodată nu mi-a lipsit curajul.

26. CU ĂŞTIA SAU CU NOI

Ploaia, căzând peste morminte, scotea un zgomot tomnatic, răcoros, pâclos, făcând-o pe Bittori să se simtă bine. Da, pentru că pe lângă faptul că mai curăţă puţin din toată mizeria asta, îmi lasă şi impresia că astfel mai ajunge şi la morţi câte ceva din viaţă, nu? Eu ştiu ce vreau să zic.

Învăluită în gânduri, evitând băltoacele, a văzut melci pe morminte şi a fost tentată (nu era pentru prima dată) să-i adune, să-i ducă acasă şi să-i bage în oală. Umbrela îi proteja coafura făcută în casă. Ploua fără încetare, noroc că atunci când a ieşit din cimitir a sosit şi autobuzul, aşa că a urcat imediat. Ce să fac? A analizat situaţia. Mai avea fasole de ieri, umpluse cu mâncare vasul lui *Ikatza,* n-o aştepta nimeni acasă. Se enerva ori de câte ori îşi amintea că don Serapio îşi putuse închipui că ea o să fie de acord cu cererea lui de a nu mai trece prin sat, cel puţin pentru o vreme. A coborât la Bulevar, a intrat într-un magazin de pâine şi şi-a cumpărat două pâinici, după care, ce mama naibii, a luat primul autobuz spre sat.

Acolo, a reîncălzit mâncarea rămasă din ziua trecută şi a mâncat-o. A mai făcut una, alta prin casă. Toată după-amiaza a conectat cabluri, a refăcut conexiunile, lucruri pe care mai demult le făcea Txato. Până la urmă, a reuşit să pună în funcţiune pick-up-ul. În tăcerea dintre două melodii, s-au auzit dangătele clopotelor. Era sâmbătă, aşa că şi-a luat umbrela şi s-a dus. Unde? Cum unde? La liturghia de la şapte seara. Intrând în biserică, a fost tentată să se aşeze în primul rând, ca în ziua înmormântării; dar şi-a zis că ar fi prea provocator. S-a aşezat pe marginea ultimei bănci din partea dreaptă, de acolo putea cuprinde cu privirea toată biserica, putea vedea întreaga adunare, fără a fi văzută.

Când a început slujba, se adunase deja destul de multă lume, chiar dacă nu atâta ca în vremurile de mai de mult. Nimeni nu s-a aşezat în preajma lui

Bittori, aşa că a dedus că prezenţa ei nu trecuse neobservată; dar nu-mi pasă, nu mă aşteptam să mă primească cu aplauze aici, în casa Domnului, unde se presupune că se predică iubirea aproapelui.

Golul din jurul ei o scotea în evidenţă, aşa că imediat ce preotul, în felon verde, a ieşit pe uşa sacristiei care dă în altar, Bittori s-a mutat, în cea mai mare linişte posibilă, pe una dintre băncile din partea stângă. S-a adăpostit în spatele unor persoane pe care nu le cunoştea. S-a uitat întâmplător într-o parte şi a văzut scaunul cu rotile în faţa unei coloane.

Fără s-o fi văzut, Miren a aflat că Bittori era în biserică. Ajunsese cu fata ei cu puţin înainte de ora şapte. Cineva a ajutat-o să intre ţinându-i uşa deschisă. Cine? Nu contează, oricine. S-a aşezat la locul obişnuit, Arantxa lângă ea, statuia lui Ignaţiu de Loyola ceva mai încolo, în penumbra zidului lateral. Apoi, o voce i-a şoptit la ureche. Miren a dat discret din cap în semn că auzise şi nu şi-a întors faţa spre dreapta nici atunci, nici pe durata liturghiei.

E tot mai îndrăzneaţă. Printre coloană şi ceafa lui Arantxa, i-a aruncat lui Ignaţiu o privire încărcată de reproş. De partea cui eşti, ţii cu ăştia sau cu noi? La puţin timp după începerea liturghiei, a fost tentată să plece. Ce prostie să vin aici! Atâtea manifestări pentru pace, atâtea articole în ziare, şi când în sfârşit se face pace, nu trec nici două zile că o şi încalcă. A fost gata să se ridice, dar s-a gândit mai bine. De ce să plec eu? Să plece ea. Către Ignaţiu: dacă o preferi, plecaţi amândoi.

Predica. Una într-o parte, alta în cealaltă parte a aceleiaşi bănci, despărţite de trei sau patru enoriaşi, aşa le-a văzut don Serapio de pe podiumul cu pupitru, care-i servea de amvon. Nu le-a pomenit, nici chiar aşa, dar a renunţat brusc la tema insipidă pe care o abordase şi a început să improvizeze, destul de stângaci la început, asta e adevărul, fraze despre pace şi reconciliere, despre iertare şi coexistenţă, îndreptate în principal, să nu-mi spuneţi mie că nu, spre cele două femei.

A povestit o întâmplare, o parabolă, sau ce-o fi fost aia, despre două persoane care aveau strânse legături de prietenie şi asta le făcea fericite; până când s-au certat şi au fost nefericite, dar Dumnezeu a vrut să le împace şi, chiar dacă n-a fost uşor, după un timp s-au împăcat şi au fost din nou fericite. Pentru că, aşa cum a zis Iisus Cristos, iubeşte etc. Preotul s-a înflăcărat şi dă-i şi dă-i cu pacea. I-a ieşit o predică de vreo douăzeci de minute, plină de ardoare, asta fiind ceva neobişnuit la el, care era mai degrabă concis şi solemn.

Între timp, Miren se supărase pe Ignaţiu de Loyola. Niciodată nu-mi dai nimic din ce te rog. Şi de atunci încolo, neînduplecată, nu i s-a mai adresat. Prinsă cu tot soiul de nemulţumiri şi gânduri, i-a luat un timp până să observe că Arantxa o saluta pe aia dând din mână. Groaznic. Zâmbea atât de larg încât capul i se clătina sub greutatea zâmbetului. Zâmbea cu ochii, cu buzele, cu fruntea, cu urechile. Un zâmbet de-a dreptul scandalos. O fi suferit un nou atac sau ce? Sau, dacă se gândeşte mai bine, poate că îşi ridicase mâna nu în semn de salut, ci ca să-i arate brăţara de jucărie, pe care nu reuşise nicicum să i-o dea jos acasă. Fată, nu e altceva decât un zorzon. Pe furiş, a deblocat frâna scaunului şi l-a rotit uşor până când Arantxa a ajuns cu faţa spre altar, dar proasta naibii, câtă răbdare să mai am cu ea, Dumnezeule, încerca să-şi întoarcă faţa, a mai rotit puţin scaunul, până când Arantxa chiar n-a mai avut cum să comunice cu aia.

După ce şi-a dat seama că Arantxa îi făcea semne, Bittori îşi tot întorcea capul spre stânga. Întinzându-şi gâtul, reuşea să zărească, dincolo de cele trei sau patru profile interpuse, o parte din mamă şi pe fiică în întregime. Până când, la un moment dat, ce ciudat, a observat că scaunul cu rotile nu mai era în aceeaşi poziţie şi ca urmare nu mai avea cum să-i întoarcă zâmbetul lui Arantxa.

Cu mâinile împreunate, Miren s-a dus să se împărtăşească. Sigur se uită la mine, simt cum mă străpung acele ochilor ei. Şi într-adevăr, o fixa cu

privirea, câtă sfinţenie, asta crede că merge direct în paradis. Să vedem ce o să-i spună când se va prezenta în faţa Domnului cu tunica pătată de sângele soţului meu. Se făcuse coadă în faţa preotului. Bittori avea chef să se aşeze şi ea la rând. Ce dacă nu sunt practicantă, nici măcar credincioasă? Poate că atunci când cealaltă, cu pâine sfinţită pe limbă, se va întoarce la locul ei, privirile li se vor intersecta pentru o clipă. Bittori şi-a imaginat scena. Imediat a cuprins-o un val de euforie. Chiar a dat să se ridice. A împiedicat-o o împunsătură ascuţită în burtă, a treia sau a patra în ultimele zile. A avut parte de cinci minute dureroase, în care a fost atât de ameţită încât a crezut că o să leşine. A închis ochii, a respirat rar, şi-a revenit în fire, după ce liturghia se sfârşise, iar enoriaşii se îndreptau spre ieşire. S-a ridicat în picioare şi a observat că scaunul cu rotile dispăruse.

A ieşit din biserică printre ultimii. Piaţa era învăluită în întuneric şi ploua, ceea ce-i făcea pe oameni să se împrăştie cu repeziciune. Nu făcuse nici cinci paşi când au abordat-o două persoane pe care le vedea ca prin ceaţă.

— Îţi aminteşti de noi?

Vocea nu i se părea cunoscută, nu le vedea bine feţele, i-a luat ceva până să îşi dea seama cine erau; de la mică distanţă, da, cutare şi cutare, o pereche în vârstă, oameni din sat. Vorbeau în şoaptă.

— Te-am văzut în biserică şi ne-am bucurat foarte tare. Şi i-am zis lui: hai s-o aşteptăm. Noi te apreciem mult. Mereu te-am apreciat.

Apoi a vorbit el, atât de încet încât răpăitul ploii pe umbrele o obliga pe Bittori să ciulească urechile:

— Noi n-am fost niciodată naţionalişti. Dar, sigur, aici e mai bine să nu afle nimeni despre asta.

Bittori le-a mulţumit. După care i-a rugat s-o scuze, dar se grăbea.

— Sigur, sigur. Nu te mai reţinem.

Grabă? Niciuna. A dispărut în întuneric, s-a rezemat de un portal şi a aşteptat să-i treacă durerea.

27. PRÂNZ ÎN FAMILIE

Duminică, paella. Nerea a ajuns prima. Fără pantofi cu toc, fără ruj pe buze şi fără soţ. Mama şi fiica şi-au atins obrajii în hol.

— Cum a fost la Londra?

Nerea i-a adus cadou un preş. Îl cumpărase din locul cutare. A pronunţat numele cu o anumită emfază, poate ca urmare a celor două săptămâni de vorbit engleză.

— Nu-i aşa că e frumos?

Un preş cu imaginea unui autobuz roşu, cu etaj. Bittori a spus, cu un entuziasm exagerat, că era minunat, dar nu trebuie să arunci cu banii, fată dragă. Nerea a ieşit pe palier ca să-l pună în locul celui vechi, pe care l-a lăsat sprijinit de perete, în ideea că-l va lua mai târziu şi îl va arunca la containerul de gunoi.

— Şi Quique? Nu-i place paella?

— Cu Quique s-a terminat. Vă povestesc mai încolo.

Ikatza moţăia pe canapea. S-a lăsat mângâiată, aproape fără să-şi deschidă ochii. Afară, zi cenuşie. S-a auzit soneria. Xabier a sărutat-o / îmbrăţişat-o pe maică-sa, apoi a sărutat-o / îmbrăţişat-o pe Nerea. N-a băgat-o în seamă pe pisică şi nici noul preş, de care-şi ştersese tălpile pantofilor. A adus o sticlă de vin şi flori. Nu trebuie să-şi cheltuie banii. Rareori mâncau toţi trei împreună. De Crăciun, de ziua de naştere a lui Bittori şi… astăzi? Fără vreun motiv anume, pur şi simplu pentru că Nerea se întorsese de la Londra sau pentru că trecuse ceva vreme de când nu mai stătuseră toţi trei la aceeaşi masă. Xabier le-a povestit despre tristul caz al unui pacient de la spital, apoi de un altul destul de amuzant; dar cum să mai râdă, după primul caz? Au început cu aperitivele. Nerea s-a lungit cu peripeţiile ei turistice (am intrat la, am fost în, am trecut pe), iar fratele ei, deschizând sticla de vin, vede că lipseşte ceva din povestea ei. A precizat:

— Şi Quique?

— E încă la Londra, bănuiesc.

Mirarea şi curiozitatea l-au făcut pe Xabier să rămână cu mâna pe tirbuşon. Bittori a reacţionat cu rapiditate:

— S-au certat din nou.

— Nu ne-am certat.

— V-aţi despărţit.

— Nu e acelaşi lucru.

— Oricum, mereu aţi locuit fiecare în apartamentul lui. Sau mă înşel?

— Nu te înşeli.

Pentru că mai devreme sau mai târziu oricum aveau să afle, Nerea a vorbit despre, a explicat, a detaliat.

— Aşa că acum ştiţi. Ne-am despărţit de comun acord. Dacă pentru totdeauna sau nu, vom vedea. Quique s-a oferit să-mi dea lunar o sumă compensatorie. Normal că n-am acceptat.

Maică-sa a ridicat din sprâncene.

— De ce?

— Pentru că nu vreau să-i fiu datoare.

Xabier a vrut să-i toarne vin mamei lui, dar ea a refuzat; nici Nerea n-a vrut. I-a trecut prin minte să-şi umple paharul, dar a renunţat şi a pus sticla plină într-o parte a mesei. Bittori s-a ridicat şi a mers la bucătărie ca să aducă paella. Nerea: dacă are nevoie de ajutor. Bittori: nu.

În absenţa mamei, cei doi fraţi au început să şuşotească.

— Te rog să nu deschizi subiectul.

Revenind de la bucătărie, Bittori a auzit ultima parte.

— Ce subiect?

Suportul de protecţie din răchită, cu urme negre de arsură, era folosit încă la casa din sat, pe când copiii erau mici, când tatăl lor trăia; şi vasul pentru paella la fel, chiar dacă smalţul său era ciobit pe alocuri. Trecuseră ani buni de când Nerea se săturase să-i tot repete mamei sale să arunce la gunoi ustensilele alea din paleoliticul inferior şi să-şi

cumpere unele noi. Şi aceleaşi şervete de muzeu, dacă nu cumva de mâna a doua, le folosea Txato pentru a-şi şterge unsoarea de pe degete.

Orezul scoate ultimii aburi. Bittori îi pune în farfurie lui Xabier. Copilul preferat? Preferat pentru că nu se descurcă în chestiunile practice? Nerea e din alt aluat. Apucă hotărâtă spatula şi se serveşte singură, în timp ce îşi aminteşte / enumeră mic dejunuri, prânzuri, cine de îndoielnică / slabă calitate din Londra. După ce încep să mănânce cu toţii, ea îşi expune planurile pe termen scurt şi mediu. Mai exact:

— Până la urmă, m-am hotărât să fac pasul, imediat ce va fi posibil să mă duc să-l vizitez la puşcărie, o întâlnire de reconciliere.

Tăcere. S-a atins subiectul. Cum nimeni nu comentează în contra, ea continuă:

— Am vorbit la telefon cu mediatoarea. Pare o femeie ca lumea. Îmi inspiră încredere. La început n-a fost chiar aşa, dar, treptat, am cunoscut-o mai bine. I-am spus că m-am întors din Londra şi că sunt gata să reiau întrevederile pentru preparative. Ce mai era? A, vă spun toate astea pentru că nu-mi place să fac lucrurile pe ascuns. Bănuiesc că nu sunteţi de acord.

Mama şi fratele s-au uitat lung la ea, mai degrabă inexpresivi, după care şi-au luat ochii de la ea. N-o luau în serios sau ce? Se auzea trosnetul fălcilor. Fiecare a rămas cu privirea fixată în farfuriile care se goleau treptat. Cu înghiţituri mici, Bittori a băut apă, şi-a şters buzele cu şervetul uzat şi a întrebat cu o voce neutră, maşinală:

— Ce speri să obţii?

— Habar n-am. Nici măcar nu ştiu cu care dintre ei mă voi întâlni. Un singur lucru mi-e clar. Vreau ca unul dintre ei să ştie ce ne-au făcut şi prin ce am trecut.

— Prin ce ai trecut tu, vrei să spui.

— Exact.

Xabier tăcea şi mânca.

— Şi apoi?

— O să ascult ce are de zis.

— Te aştepţi să te roage să-l ierţi?

— Adevărul este că nu m-am gândit la asta. Mediatoarea zice că toţi participanţii la astfel de întâlniri s-au simţit mai bine. Nu ştie ca vreunul să-şi fi exprimat regretul. Până şi unele dintre victime, la final s-au considerat ceva mai bune. Mie nu mi se pare puţin lucru să ajungi să te simţi mai alinat. De acum încolo, orice lucru pozitiv e bine-venit. Să zicem că rana încetează să mai supureze. O cicatrice tot va rămâne, mereu. Dar o cicatrice e deja o formă de însănătoşire. Nu ştiu ce credeţi voi, dar mie mi-ar plăcea să ajung să trăiesc o zi în care să mă uit în oglindă şi să văd şi altceva în afară de chipul unei victime. Mi s-a promis discreţie maximă. Presa nu va afla.

Xabier tăcea, cu fruntea încruntată. De mai multe ori, în zilele trecute, insistase pe lângă Nerea s-o ţină pe maică-sa departe de problema asta. De ce? Ca să nu-şi facă griji. Dar Bittori a reacţionat extrem de calmă.

— Uite, draga mea, fă ceea ce tu crezi că e cel mai bine. Nu mă opun. A trecut ceva vreme de când cineva de la Direcţia de Protecţie a Victimelor mi-a spus despre întâlnirile de felul ăsta, aşa că ştiu, mai mult sau mai puţin, cum se derulează. Mie nu-mi place ideea de a merge şi a sta de vorbă cu un asasin oarecare. Mi se pare o pierdere de vreme. Mi-au făcut atât de mult rău, încât nu mai au cum să-mi închidă rana. Tot trupul meu e o rană. Nu cred că e nevoie să-ţi explic. Iar dacă la urmă aş rămâne cu o cicatrice, ar fi ca a unuia care a ars în întregime. Aş fi toată o cicatrice. Poate că m-aş duce să-l privesc în ochi pe cel care l-a ucis pe *aita*. Ăluia, da, i-aş spune nişte adevăruri.

Apoi, către Xabier:

— Tu ce crezi? Ţi-ai înghiţit limba?

Xabier a rămas cu privirea în jos.

— E ceva extrem de personal. Nu vreau să mă bag.

— Te întreb dacă şi tu o să mergi la o întâlnire de felul ăsta.

— Nu.

A sunat limpede, a sunat agresiv. Nerea, în semn că terminase de mâncat, a împins farfuria, nu de tot goală, spre mijlocul mesei şi a zis:

— După întâlnire, mă gândesc să mă mut într-un alt oraş. Nu ştiu în care. Poate chiar în străinătate.

Au înţeles fără s-o judece, fără să îi pună întrebări. În continuare, au vorbit la obiect, cu seriozitate, despre problemele zilnice, iar primul care a plecat, fără să mai stea la desert şi la cafea, a fost Xabier, pentru că era duminică şi avea meci, şi era suporterul lui Real Sociedad încă de copil, chiar dacă mergea rar la stadion. Nerea a dat o mână de ajutor la strângerea mesei. Rămase singure, a întrebat-o pe maică-sa ce crede despre proiectele ei de viitor.

— Eşti destul de mare ca să ştii ce faci.

— Preferi să sfârşesc ca fratele meu?

— Ce nu-ţi place la fratele tău?

— E cel mai trist om pe care-l cunosc.

— Ce dracu' ştii tu despre tristeţe şi toate astea?

— Am şi eu destule motive să fiu distrusă. Dar, fii atentă, la Londra, în aceeaşi noapte când am căzut de acord cu Quique să ne despărţim pentru o vreme, am făcut o plimbare pe malul fluviului. Mi-am zis: ce fac acum? Mă arunc în apă şi cu asta am încheiat socotelile, sau încerc să găsesc o ieşire din labirintul ăsta prin care rătăcesc de multă, de prea multă vreme? Am văzut torentul tulbure, reflexele oraşului în apă, apoi am văzut oameni şi am auzit muzică de undeva din apropiere, curentul apei mă lovea peste faţă şi am concluzionat: ce naiba, Nerea, ridică-ţi privirea, nu te resemna, trăieşte, asta este, trăieşte, fată, chiar dacă eşti distrusă, mişcă-te, luptă, caută. Să nu crezi că nu ştiam că mergi zilnic în sat şi sunt întru totul de acord. Bănuiesc că şi tu cauţi ceva.

— Să caut? Eu? Eu nu caut nimic. Eu merg la mine acasă. N-am voie să merg la mine acasă? Te deranjează cumva?

Ochii îi exprimau furie, ca fel ca buzele strânse. Nu au mai vorbit. Puţin mai târziu, ieşind din apartament, Nerea a observat că vechiul preş nu mai era pe hol.

28. ÎNTRE FRAŢI

Cenuşiu de noiembrie. Picura când Nerea a ieşit din clădire. La capătul pantei, pe unde avea de trecut, o umbrelă neagră ascundea faţa unui bărbat oprit în loc. Lui Nerea i-a stat inima. Cum aşa, dacă acum nu mai sunt terorişti? Prezenţa unui individ solitar cu o asemenea atitudine şi un asemenea aspect o nelinişte. A trecut pe celălalt trotuar, pentru orice eventualitate. După puţin timp, individul s-a întors spre ea. Era Xabier.

— Ai zis că trebuie să mergi la fotbal.

— Mi-am schimbat ideea.

De ce? Considera că e mai important să vorbească cu ea între patru ochi. Nerea: nu mă pune pe gânduri. El: să stea liniştită. Era, pur şi simplu, din cauză că se vedeau puţin şi nu prea aveau ocazia de a vorbi doar ei. S-au înţeles să coboare pe strada San Martin. Pe drum, ea i-a spus să închidă umbrela că nu mai plouă, iar el a închis-o, apoi, peste puţin timp, s-au aşezat la o masă din cafeneaua hotelului Europa.

— Nu ştiam că-ţi place coniacul.

— Mă rog, ceva trebuie să beau, nu? Doar n-o să stăm aici fără să consumăm nimic.

Ea a comandat un ceai de muşeţel. Paella îi venea înapoi şi îşi simţea stomacul greu şi…

Xabier n-a luat în seamă văicărelile soră-sii. Fără niciun preambul, a trecut direct la subiect:

— Noi doi ar fi trebuit să stăm de vorbă înainte de a merge acasă la *ama,* unde, îţi spun cu toată sinceritatea, nu m-am simţit bine. Ar fi trebuit să stabilim nişte lucruri în ideea de a evita să-i provocăm noi suferinţe. În plus, ai greşit de mai multe ori, dar trebuie să recunosc că e şi vina mea pentru că n-am intervenit la timp.

— Pentru că nu mi-ai zis să tac?

— Era suficient să ştii să dozezi totul în privinţa planurilor tale de viitor. Din prudenţă, sau din ceva despre care nu ştiu dacă ai auzit vreodată: delicateţe.

— Ca asta pe care mi-o arăţi tu acum, nu?

— Cred că ar fi ajuns povestea cu a nu ştiu câta voastră despărţire. Orice altceva trebuia lăsat pentru o altă zi. Poate că ţi s-a părut că *ama* a reacţionat cu mult calm. Te asigur că acel calm era doar aparent. E masca pe care a luat-o de când a rămas văduvă. Mimează forţă. Dar dacă ai fi fost mai atentă, aşa cum am fost eu în timp ce tu vorbeai şi vorbeai, uneori cu un soi de euforie care nu mi-a plăcut deloc, ai fi văzut pe fruntea ei, în ochii ei, că fiecare dintre vorbele tale o lovea ca o piatră.

— Chiar aşa? Ciudat că ai observat, pentru că mie mi s-a părut că ai stat tot timpul cu nasul în farfurie.

— Sunt lucruri care se văd fără să fie nevoie să le priveşti. Ascultă-mă, Nerea. Poate că despărţirea de Quique te-a afectat mai tare decât laşi să se vadă. Asta tu ştii cel mai bine. În timp ce mâncam, mi-ai lăsat impresia unei femei care vrea brusc să facă o grămadă de chestii, nu contează cu ce preţ, şi fără să ţină cont de ce consecinţe ar putea să aibă gesturile ei asupra persoanelor apropiate. Nu păreai să ai capul pe umeri, pe bune.

— Şi chiar de-ar fi aşa, ce? Sau trebuie să mă port ca tine?

— Înainte de călătoria la Londra, ne-ai asigurat că ai renunţat la ideea întâlnirii restaurative. Pentru ca acum să aflăm că de fapt vrei să continui cu programul respectiv. Pentru ce? Ca să te linişteşti psihic înainte de a pleca? Scapă cine poate, nu? Oare chiar te-ai putea simţi liniştită văzând cum se simte *ama?* Eu unul, nu. Poate că m-aş simţi o clipă, în prezenţa asasinului plin de regrete, dar apoi m-aş întoarce la San Sebastián şi mi-aş da seama că alinarea mea nu aduce nimic celor dragi mie, dimpotrivă, iar asta m-ar face să mă simt la fel de rău ca înainte, dacă nu şi mai rău.

— Mă acuzi că aş fi o egoistă?

— Hai să zicem că e vorba de naivitate.

— Xabier, nu mai sunt surioara ta de opt ani. A trecut mult timp de când nu mai suntem copii. N-am nevoie de un mentor. Ştiu să mă descurc singură.

— De acord. De asta şi stau acum de vorbă cu tine, pentru că presupun că eşti o persoană capabilă să ia decizii, ceea ce nu înseamnă că nu poţi să faci şi greşeli. Greşeli care le pot face rău altora, în anumite cazuri.

— Exagerezi.

— Din ceea ce i s-a întâmplat lui *aita,* tu faci o versiune pentru uzul tău personal. Cauţi o ieşire care să-ţi convină, potrivită planurilor tale sau cum vrei să le numeşti. Pentru ca la sfârşit să fii ca Dumnezeu, să începi o viaţă nouă în Casacristo de la Frontera, cu palmieri lângă plajă, fără să-ţi treacă prin cap că poate, procedând astfel, amplifici durerea celor care rămân aici.

— Amândoi v-aţi blocat emoţional. Şi tu, şi *ama* sunteţi într-o groapă plină de durere, şi de ranchiună, şi de melancolie, din care nu mai puteţi ieşi, şi nici măcar nu ştiu dacă vreţi să ieşiţi. Eu am dat de capăt. Îmi ajunge. Ceva din mine trebuie să se schimbe. De aceea, după ce m-am consultat cu mediatoarea, m-am gândit să mă duc să mă întâlnesc cu unul dintre asasinii ăia şi să-i spun: asta mi-aţi făcut, astea sunt consecinţele, rămâi cu ele, ţi le fac cadou, după care să plec cât mai departe, cu regretele sau fără regretele lui, într-un loc unde nimeni să nu mă cunoască şi să nu mă vorbească pe la spate. Unde să pot face ceva pentru ceilalţi, nu ştiu, pentru femeile maltratate, pentru copiii orfani. Aşa că, egoism, zero. Chiar mi se pare mai egoist să rămân în oraşul ăsta şi să-mi ling rănile până la sfârşitul vieţii. Lasă dracului paharul ăla de coniac. Uită-te la mine. Sunt o femeie despărţită, fără copii, la un pas de menopauză. Îmi faci rău şi îmi vine să-ţi arunc ceaiul ăsta în faţă.

N-a luat-o în seamă. Nu s-a uitat la ea. Nu şi-a mutat privirea de la pahar, nici măcar atunci când i-a zis:

— E ceva ce nu ştii. Îmi pare rău că n-am apucat să-ţi spun mai devreme. E unul dintre motivele pentru care aş fi vrut să ne fi întâlnit înainte. Cred că *ama* e bolnavă. Nu ştiu exact ce boală are.

Rezultatele ultimelor analize nu arată deloc bine. Când erai la Londra, am reuşit să-i fac o programare la unul dintre cei mai buni oncologi din zonă. Dar în ziua cu pricina, *ama* n-a mers la doctor. Zice că a uitat. Nu cred aşa ceva. Încerc să nu se alarmeze. I-am zis că e vorba despre un control de rutină. Normal că nu e proastă şi că are simptome pe care le interpretează mai mult sau mai puţin exact. Te rog foarte mult să-ţi amâni planurile, să renunţi la ele, măcar cât mama noastră mai trăieşte. Ar fi frumos din partea ta să nu faci mişcări care i-ar putea agrava situaţia.

— Cancer?

— Aproape sigur.

Xabier a mers la bar ca să ceară nota de plată, două pahare de coniac şi ceaiul ei. A profitat şi l-a întrebat pe barman cât era scorul. Zero la zero, la jumătatea primei reprize. S-a întors lângă sora lui, dar nu s-a mai aşezat.

— Gândeşte-te şi după ce iei o decizie, te rog să mi-o spui şi mie.

— N-am la ce să mă gândesc. Mâine o s-o sun pe mediatoare ca să-i spun că renunţ. Domnul doctor a câştigat din nou. Dar vreau să te asigur că într-o bună zi, nu ştiu când, o să plec din locurile astea blestemate.

Xabier s-a aplecat spre ea şi a sărutat-o pe obraz.

— Vremuri grele.

— Asta zic şi eu.

S-au despărţit repede, amabili, fără efuziuni, fără zâmbete. El a plecat primul. Nu mai ploua. Ea a rămas aşezată pe scaunul din colţ, uitându-se prin ferestre, ca hipnotizată, la vremea cenuşie de afară.

29. FRUNZE ÎN DOUĂ CULORI

A comandat o apă plată numai pentru a-şi justifica prelungita prezenţă în cafenea. Afară se lăsa seara. Maşinile treceau cu farurile aprinse. Oameni în local? Puţini. Nerea s-a mutat la altă masă. Acum stătea aşezată mai aproape de uşa de sticlă de la intrare şi vedea mai bine trecerea maşinilor. O învăluia o senzaţie plăcută de regăsire de sine. Singură, toropită de somn, nu s-ar fi dus nicăieri de acolo.

Maşinile nu treceau continuu, ci în şiruri ordonate de semaforul din capătul străzii San Martín. Situaţia asta îi producea lui Nerea o plăcere uşoară şi îi făcea tristeţea, tristeţea ei cu gust de paella uleioasă, mai suportabilă.

Brusc, huruind, a trecut un autobuz, dar nu dintre cele de oraş. Şi ea era în acel autobuz. Eu, cu tinereţea mea, mergem la Zaragoza, ca să mă înscriu în anul patru la Drept la dorinţa / rugămintea / solicitarea tatălui meu, care voia să-şi protejeze cu orice preţ fiica, de atunci au trecut mulţi ani.

A mers cu un autobuz al firmei Roncalesa până la Pamplona, dimineaţa devreme, i se rupea inima, nu alta. Prietenele ei, cina din fiecare joi, plimbările cu motocicleta, discoteca. Toate astea le pierdea / abandona în acel octombrie îndepărtat. Iar Zaragoza nu-i spunea nimic. Un oraş fără plajă, fără ieşire la mare, fără munţi, ce oroare! Cum se poate trăi atât de departe de mare? Dar *aita* insistase: nu avem de ales, crede-mă. Cu cât mai repede pleacă din Ţara Bascilor, cu atât mai bine. La Barcelona, la Madrid, unde vrea ea. Să nu se gândească la cheltuieli. Important era să fie în siguranţă, să termine facultatea în linişte. A fost acceptată la Universitatea din Zaragoza, aşa că s-a dus la Zaragoza, plângând până la Pamplona, unde trebuia să schimbe autobuzul, şi într-o stare ceva mai bună în a doua parte a călătoriei. De ce? Pentru că în Pamplona, în cafeneaua din autogară, a băut o cafea cu lapte, a

mâncat o felie de tortilla şi se pare că, odată stomacul împăcat, viaţa i-a arătat o faţă mai zâmbitoare, zău aşa. Un tânăr care mergea la Logroño, sau în altă parte?, nu-şi mai aminteşte, a venit la ea curtenitor, i-a făcut complimente, plin de speranţe. Iar ea, ca să mai uite, dar fără a pierde din ochi ceasul de pe perete, l-a lăsat să-şi facă speranţe, i-a dat un număr de telefon fals şi un sărut pe buze. Aşa că bucata de tortilla şi tânărul i-au înseninat dimineaţa; a dormit până la Tudela şi a ajuns la Zaragoza moartă de foame, dar simţindu-se bine.

Mai fusese în oraş o singură dată. Două zile de căldură infernală, pe bune; două nopţi de cuptor într-o pensiune. A profitat ca să se înscrie şi să caute o chirie. De la un chioşc din piaţa San Francisco a cumpărat un exemplar din *El Heraldo de Aragón.* După puţin timp, l-a aruncat într-un coş de gunoi, păstrând doar paginile cu locuinţe de închiriat. Apartament în Delicias, apartament în Las Fuentes, apartament aici, apartament dincolo. Numele cartierelor nu-i spuneau nimic. Şi căldura. La două după-amiaza, nimeni pe stradă. Nu tu o pasăre, nu tu o muscă. A intrat într-o cabină telefonică. Receptorul era atât de fierbinte încât a trebuit să-l învelească într-un şerveţel umed. A format unul dintre nenumăratele numere. I s-a spus un preţ atât de mic încât nu i-a venit să creadă, chiar a întrebat dacă locuinţa se afla în Zaragoza. Cum? Dacă se afla chiar în oraş şi nu în vreun sat din jur. A simţit o reacţie de surprindere la celălalt capăt al firului. Fireşte că în oraş. Atunci şi-a zis: Doamne, în ce m-am băgat? Aşa că a luat un taxi în ideea de a merge să arunce o privire apartamentului, căci voia să se întoarcă acasă cât mai repede, dar pentru asta era obligatoriu să rezolve mai întâi problema chiriei. I s-a părut un semn bun faptul că taximetristul auzise de stradă. A dedus că era una cunoscută, că avea toate acele lucruri pe care trebuie să le aibă orice stradă dintr-un oraş civilizat. Care? Lămpi stradale, trotuare, magazine. I-a venit să-l întrebe pe taximetrist dacă strada era departe, dar şi-a înghiţit

vorbele. În primul rând, de ruşine, pentru că, fireşte, orice om cu două degete de frunte şi-ar fi cumpărat mai întâi un plan al oraşului, iar în al doilea rând, dacă individul îşi dă seama că nu cunosc zona, o să mă poarte până o să ameţesc ca să câştige mai mult din cursă. Au urcat până la Torrero. Dincolo de canal, aproape de cimitir, taximetristul i-a zis: aici e. Ea a plătit şi a ieşit din maşină. Apartamentul? În regulă. Curat, deloc întunecat, mobilat simplu. Priveliştea, urâtă rău; dar, nu-i aşa, nu e vorba despre un apartament de vacanţă. Adevărul este că Nerea se hotărâse să îl ia înainte de a-l vedea, în timp ce urca scările. Şi-a amintit de sfatul primit de la maică-sa. Important este, draga mea, să ai un acoperiş deasupra capului atunci când începi cursurile, apoi, fără presiune, poţi căuta locuri în care să te simţi mai bine. I-a mai spus ca atunci când va intra în hol, să se uite la cutiile poştale. Drace, e clar de ce, pentru că într-un bloc mizerabil, vor fi mizerabile, pe când într-un bloc cu oameni respectabili, vor fi curate şi în bune condiţii, căci pentru ea, după cum i-a şi zis, e suficient să vadă cutiile poştale pentru a-şi face o idee despre ce oameni locuiesc acolo. Cutiile poştale au impresionat-o foarte plăcut pe Nerea, la fel scările şi pereţii curaţi, aşa că atunci când i s-a deschis uşa, iar ea a dat mâna cu viitoarea ei colegă de apartament, era mai mult decât sigură că îşi găsise o casă în Zaragoza.

Lunile în care a stat acolo, abia a văzut-o pe colega de apartament, o fată din Huesca. Niciodată n-a ştiut sigur cu ce se ocupa. Studentă precis nu era. Cel mai mare dezavantaj al apartamentului era că se afla departe de facultate, ca şi de barurile şi zonele de divertisment din centru. Apoi, crivăţ şi pâclă, s-a lăsat iarna şi un frig de mamă-mamă. Şi-a cumpărat un calorifer electric, dar n-a ajutat-o foarte mult. Imediat ce se îndepărta de el câţiva metri, o cuprindea senzaţia că e străpunsă de sloiuri. Aşa că la începutul anului următor, s-a mutat într-un apartament pe López Allué, mai bine încălzit şi mai

bine situat, dar şi mai scump, fireşte. Îl împărţea cu două fete din Terruel. Una, mai tânără decât ea, era studentă tot la Drept, cealaltă, la Litere. S-au înţeles bine din prima clipă.

Zaragoza. Dacă ar şti fratele ei, dacă ar şti maică-sa. În afară de prima perioadă, când tremura de frig în apartamentul din Torrero şi se simţea singură, ca învăluită într-o peliculă de nostalgie, a fost aproape fericită. Nu şi-a dat seama atunci. Profita din plin de plăcerile tinereţii sale. Şi-a făcut repede prieteni. Nicăieri nu mai întâlnise oameni atât de deschişi, cu sufletul atât de curat şi cu un caracter atât de blând. Fără să-şi neglijeze studiile (n-a picat niciun examen), a dat-o pe viaţa de noapte, iubire fizică, alcool şi chiar şi cocaină şi marijuana, dar mai puţin. S-a obişnuit fără mare şi motocicletă şi a uitat de lucrurile neliniştitoare şi grave, de care poate că nu ar fi trebuit să uite. De fapt, nu le uitase. Sau ajungeau la ea amortizate de distanţă, sau nu ajungeau deloc, în parte pentru că familia ei, şi mai ales *aita,* mereu atât de protector, nu voia pentru nimic în lume să le afle.

În duminica aceea cenuşie, în cafeneaua hotelului Europa, în timp ce urmărea cum treceau maşinile şi, cu paharul şi sticla de apă minerală în faţă, îşi amintea chipuri şi locuri din Zaragoza, întâmplări, petreceri şi atâtea şi atâtea peripeţii specifice vieţii de student, a cuprins-o din nou senzaţia aceea pe care o mai simţise şi în alte dăţi, şi, brusc, toate amintirile frumoase i-au apărut ca frunzele unor anumiţi copaci. Ce fel de copaci? Nu mai contează. Ca frunzele acelea cu una dintre feţe de o culoare, iar cealaltă de altă culoare, una de un verde strălucitor, plăcut la vedere, iar cealaltă de un verde mai stins, verdele vinii şi remuşcării. Îşi privea mâinile şi îi părea rău că fusese tânără; ba mai mult, îi părea rău că fusese fericită.

Maică-sa îi reproşa la telefon că nu mai venea pe la ei. Se simţeau abandonaţi, mai ales acum, când mulţi oameni din sat nici măcar nu le mai vorbeau. Un minut mai târziu, trecea la telefon tatăl ei şi,

coborând vocea, îi zicea să nu vii, draga mea, nici să nu te gândeşti, o să venim noi la tine, iar dacă ai nevoie de ceva, spune-mi. Doamne, cât ţinea la ea! *Aita* al meu, bătrânul meu. În Zaragoza, se gândea că o trimisese să studieze în altă parte tocmai pentru a o ţine departe de presiunile la care îl supuneau pe el. Pentru că ştia de ameninţări şi de mesajele scrise pe ziduri, şi mai ştia şi că începuse pregătirile pentru a-şi muta firma într-o regiune mai liniştită. Totuşi, nu ştia ceea ce avea să-i spună maică-sa, după ce-l îngropaseră pe *aita.* Într-o scrisoare de şantaj, erau enumerate o serie de detalii despre Nerea. Toate corecte: locul unde mergea la şcoală la vremea respectivă, întâlnirile din fiecare joi cu gaşca în Zona Veche din San Sebastián. Ştiau până şi ce culoare avea motocicleta ei şi unde parca de obicei.

30. GOLIREA MEMORIEI

Băuse apa. Se făcuse şapte şi un sfert, aşa că s-a hotărât să plece, dar… Dar ce? O voce interioară i-a zis: Nerea, nu fi proastă, să nu cumva să te închizi în casă cu mintea plină de amintiri; deşartă-ţi memoria acum şi aici; goleşte-o, ca să scapi de chinul amintirilor. Gândeşte-te: noaptea e lungă şi e noiembrie, un noiembrie umed, întunecat, o lună naşpa.

A simţit o greutate tristă-tristă care o împiedica să se ridice de pe scaun. I-a arătat chelnerului sticla de apă minerală goală, dându-i de înţeles că mai voia una, chiar dacă nu-i era sete. Dar îi era ruşine să stea acolo fără să consume ceva.

Ea, maică-sa, fratele ei, toţi trei ajunseseră să fie sateliţii unui om asasinat. Le plăcea sau nu, de ani întregi vieţile lor se roteau în jurul acelei crime, al acelui nucleu de… de ce?, la naiba, păi de suferinţă, de durere, şi aşa nu se mai poate şi nu ştiu cum să scap. Am avut o idee şi mi-au făcut-o praf.

Chelnerul a adus sticla de apă, un pahar cu gheaţă şi o felie de lămâie. Ea, sătulă să se tot uite la trafic, cuprinsă de tristeţe şi nostalgie, nici măcar nu i-a mulţumit. Ea îşi vedea de ale ei, ca şi cum ar fi stat într-o încăpere în faţa unui membru ETA plin de regrete: familia mea nu ştie nici când şi nici de unde am aflat. Mereu au crezut că vreuna dintre colegele de apartament i-a dat vestea, pe care o aflaseră, la rândul lor, de la fiul patronului barului. Pe de altă parte, chiar nu mai contează. Mamei sale i-a zis că fusese cu nişte prietene, că ajunsese târziu acasă, foarte târziu, fără să afle ce se întâmplase.

Minciuni. Pe la vreo cinci după-amiază, ieşind de la bibliotecă, a auzit: a fost un atentat. Cineva, din spatele ei, a întrebat: unde? Dar Nerea, grăbită să treacă pe la apartament, să-şi lase tot ce avea la ea şi să se pregătească pentru petrecerea de la Facultatea de Medicină Veterinară, n-a dat atenţie dialogului. Asta este, încă un atentat. Pur şi simplu nu i-a stârnit

curiozitatea. O să văd eu mâine în ziar. A făcut un duş fără să-şi spele părul, pentru că afară era frig şi ploua. Între timp, a sosit una dintre colegele de apartament. Bună, bună. Niciun cuvânt despre atentat. Probabil că Xabier încă nu luase legătura prin telefon cu patronul barului, dacă nu cumva acesta sunase la sonerie când niciuna dintre ele nu fusese acasă. Înainte de şase, Nerea era deja pregătită. Adevărul e că nici nu pierdea nu ştiu cât timp ca să se aranjeze. Pe vremea aceea, nu dădea machiajului atâta importanţă ca acum. S-a parfumat şi asta a fost tot. Un coleg, cum îl chema?, José Carlos, a trecut s-o ia şi au plecat.

Erau vreo zece sau doisprezece studenţi şi studente, unii necunoscuţi pentru Nerea. S-au adunat într-un bar de pe strada Maestro Tomás Bretón, în ideea de a bea ceva mai întâi, ca să fie în formă, apoi, când se făcea ora, ea nu ştia exact la cât începea petrecerea, urmau să meargă cu mai multe maşini, pentru că, după cum i se spusese, Facultatea de Medicină Veterinară era la dracu-n praznic. Ea habar nu avea. A întrebat dacă nu se putea merge pe jos şi au izbucnit în râs. Ea a luat o expresie serioasă. Mai mult, încordată. Gândindu-se că se supărase, unul dintre băieţi şi-a cerut scuze. O fată: ce-ai păţit? Nerea i-a răspuns fetei, dar evaziv: nu, nimic, e… Ce ar fi putut să spună?

Din întâmplare, văzuse la televizorul prins de perete, pe un suport, fotografia tatălui său. Şi a ştiut. A bănuit? Nu, a fost sigură din prima clipă. Imediat, ştirea din partea de jos a imaginii i-a confirmat: UN OM DE AFACERI UCIS ÎN GUIPÚZCOA. Nerea, înconjurată de râsete, de discuţii obişnuite şi vesele, a reuşit să disimuleze. Inima îi bătea atât de tare încât o durea pieptul. Imediat ce au lăsat-o în pace, şi-a întors privirea din nou spre televizor. A văzut pe ecran oameni pe care nu-i putea auzi din cauza tărăboiului din bar. Oameni vorbind la microfon. Un domn în halat alb, *lehendakari* Ardanza, într-o atitudine gravă. Apoi a mai văzut o stradă şi o faţadă pe care nu i-a fost greu să le recunoască.

A simţit că face pipi pe ea. Noroc că purta blugi negri. A continuat să mimeze destulă naturaleţe. Asta îi şopteşte teroristului imaginar pe care-l are în faţă în această improvizată, iluzorie întâlnire de reconciliere din cafeneaua Europa. A mai stat vreo cinci minute la masă. Chiar a zâmbit la o glumă făcută de un băiat şi a băut, chipurile liniştită, toată berea pe care o mai avea. Simte toate aceste detalii, după atâţia ani, ca şi cum ar fi bucăţi de jar înăuntrul ei. N-a avut niciodată pe nimeni căruia să-i poată spune. Familiei? Imposibil. N-ar fi înţeles-o, chiar dacă au suferit aceeaşi nenorocire. Lui Quique? Ăsta mereu a fost mult prea ocupat cu afacerile lui pentru a fi interesat de poveştile mele de pe vremea când nu ne cunoşteam.

I-a făcut un semn discret acelui băiat, José Carlos, care nu era iubitul ei; dar în el avea încredere mai mare decât în oricare altul din acel bar. Iar el a înţeles că Nerea voia să stea de vorbă cu el între patru ochi, sau cine să mai ştie ce o fi înţeles el, dacă o fi înţeles ceva. Faza e că a urmat-o în stradă, apoi mai departe, până la colţ. Se lăsase întunericul. Nerea, pişată pe ea, a aşteptat până când s-au îndepărtat destul de mult de bar, abia apoi s-a întors spre el. L-a îmbrăţişat şi a izbucnit. Dumnezeule, ce suspine! El, stupefiat. Ce ai, ce s-a întâmplat? Te-au jignit ăştia? Ea: *aita* meu. Băiatul, uluit: ce zici, ce e cu tine? Până când, într-un târziu, Nerea a inspirat adânc şi a reuşit să vorbească. L-a rugat să meargă cu ea la apartament.

L-a mai rugat să n-o lase singură, să stea cu ea toată noaptea. Da, nicio problemă, cum vrei tu. Au intrat în apartament. Nerea s-a dus direct la baie ca să se spele. Imediat, una dintre colegele de apartament a venit şi i-a zis că ai ei au sunat la barul de jos şi că să sune acasă, urgent, Nerea: da, ETA l-a omorât pe tata. Fata, fără să fi aflat ştirea până atunci, şi-a dus mâinile la faţă şi a izbucnit în plâns. Cealaltă, speriată, a ieşit în hol, ce se întâmplă, ce se întâmplă? A zis ceva destul de naiv: tatăl tău e în Garda Civilă? Şi s-a pornit şi ea să plângă. Nerea l-a

rugat / i-a cerut lui José Carlos să vină în camera ei. Dar nu suni acasă? Ea: stai cu mine, nu mă lăsa singură. S-au băgat în pat, iar el, l-au omorât pe tatăl tău, futu-i, l-au omorât pe tatăl tău, nu era în stare să facă dragoste. A înjurat, a blestemat, a adormit. Nerea, în pat, pe întuneric, fumând ţigară de la ţigară, până când a terminat pachetul ei şi pe al colegului. Ar fi fumat tot tutunul din univers.

Au venit zorii, în sfârşit. În jaluzele a bătut lumina unei noi zile. Nerea s-a simţit bine, ca şi cum ar fi găsit refugiu într-o dată diferită de cea anterioară, pe care ştia că n-o va putea uita niciodată. Ca şi cum ar fi încetat un cutremur, un incendiu, o calamitate şi îţi dai seama, în mijlocul ruinelor, că ai supravieţuit. Chestii de-ale mele. Cât să fi fost: şapte, opt dimineaţa? Camera plină de fum, l-a alungat fără milă pe José Carlos, care dormea lângă ea ca un îngeraş. Putea să plece, i-a zis. Şi băiatul, picioare subţiri, păroase, s-a îmbrăcat în viteză şi a plecat la fel, atât de obedient încât a uitat să-mi spună câteva cuvinte frumoase şi să mă sărute la despărţire.

Odată rămasă singură, s-a întâmplat ceva foarte ciudat: totul era firesc. Ca în orice altă dimineaţă, a început să se audă zgomotul traficului, ploua ca de obicei, trecătorii cu umbrele mergeau pe trotuare. Şi mai ce? Oamenii îşi vedeau de treburile lor ca şi cum nu ar fi avut loc un atentat cu o zi înainte. Stând la fereastră, goală, Nerea s-a convins că lumea complota împotriva ei. Şi a fost scârbită de dimineaţa aceea, de ploaie, de casa de peste drum, de doamna care îşi plimba căţelul. Toate lucrurile păreau să-i spună: da, l-au ucis pe tatăl tău, şi ce? Mor şi gândacii, mor şi găinile. Gândul acela i-a făcut foarte mult rău. S-a simţit brusc ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un vis urât şi apoi ar fi intrat într-un coşmar. A scos din poşetă o oglinjoară ca să-şi vadă pentru prima dată ochii, nasul, fruntea ei de victimă a terorismului. Începea să simtă răcorea dimineţii şi a înţeles dintr-odată că tot ceea ce se întâmplase în seara trecută era adevărat şi că nu asta era cel mai rău, un rău mult mai mare avea să vină, un rău pe

care ea nu-l mai putea amâna pentru mult timp. Un frison violent i-a scuturat tot trupul când s-a gândit că trebuie s-o sune pe maică-sa.

Nimeni nu ştie, nimeni nu va şti. Fără să ia micul dejun, fără să se spele, s-a dus la o cabină telefonică de pe strada Goya. Să fi fost vreo opt şi jumătate dimineaţa. Şi a trecut de zece şi ea încă nu sunase. Umbla pe stradă încolo şi încoace, cutreiera ca-n vis pe Reyes Católicos, pe Gran Vía şi înapoi, şi de fiecare dată când ajungea în dreptul cabinei telefonice, trecea mai departe, ploaia o făcea ciuciulete, până când, moartă de spaimă, se gândea că i-ar zice mamei sale că nu vrea să vină în sat, chiar dacă nu avea examene, nici cursuri urgente. Atunci? Nu vreau să văd cadavrul, nici sicriul, nici groapa, nu aş suporta aşa ceva, nici nu vreau să se facă vreo legătură între mine şi asasinat, să mi se ia interviuri, să mi se facă fotografii şi toată Zaragoza să afle cine sunt. Îşi repeta încontinuu posibila convorbire telefonică cu mama ei. Îi zic asta, îi zic şi asta. La un chioşc de ziare de pe Gran Vía a văzut faţa tatălui ei pe prima pagină a unui ziar şi a fost cât pe ce să-l cumpere, dar n-a îndrăznit. De ce? Îi era foarte ruşine.

S-a dus în sat abia după şapte zile, când tatăl ei era deja îngropat şi nu mai era ultima victimă făcută de ETA. *Ama* nu m-a iertat niciodată. Ştiu. Nu e nevoie să îmi spună. De-a lungul tuturor acestor ani, a simţit asta dintr-o infinitate de gesturi, din tonul pe care rostea anumite cuvinte, din faptul că-i reproşa mereu lucruri lipsite de însemnătate. Nerea ar fi vrut să-i spună toate astea unui terorist aflat în închisoare, plin de regrete, şi astfel să şi le smulgă din ea, precum cineva care vomită nişte bucăţi de jar vechi, dar încă nestins. Dar nu se poate, pentru că domnul doctor zice că nu şi ea nu vrea să se certe cu familia; să lăsăm petrecerea să continue.

— Nota, vă rog.

31. DIALOG ÎN ÎNTUNERIC

În bucătărie, pe înserat, a sărit cu gura pe el. Nu l-a lăsat nici să se descalţe. Cum era posibil ca el să primească scrisori de la ETA şi să nu-i spună şi ei?

— Eu credeam că într-o căsnicie se spune totul, sau cel puţin lucrurile importante.

Aşezat pe un scaun, Txato îşi dezlega, ostentativ, şireturile de la pantofi, fără să ridice privirea spre Bittori, care, plantată în faţa lui, cu chipul roşu de furie, nu mai tăcea din gură. Dă-i şi dă-i. Iar el, la capătul unei lungi zile de muncă, a oftat cu privirea în pământ, ca şi cum ar fi zis când Dumnezeu o să înceteze odată?

— Cum ai aflat?

— De la Miren.

— Am vrut să rezolv singur problema ca să nu vă faceţi griji.

Bittori s-a pornit din nou să dea din gură ca o moară stricată. După un timp, el a întrerupt-o. Ce aveau de mâncare?

— Peşte-pescar cu sos. De ce întrebi?

— Pentru că nu mi-e foame deloc.

În timpul cinei, au vorbit puţin, fiecare absorbit în propriile gânduri. Txato a spus doar trei lucruri: că ea, cu lamentaţiile şi reproşurile ei, nu-l ajută deloc; că problemele de genul ăsta se rezolvă pe ascuns şi că ar trebui să-i taie limba tâmpitului de Joxian pentru că-i spusese soţiei lui şi cine mai ştie cui.

Din bucătărie s-a dus direct în pat. La cutie, cum zicea el. Bittori a rămas să spele vesela. Degeaba îi spunea Nerea, din când în când, că puteau să-şi permită o maşină de spălat vase. Ea, nu şi nu, că o asemenea maşinărie era o cheltuială inutilă, atâta timp cât avea două mâini, mai şi consuma multă apă şi curent, când o să te măriţi şi o să fii la casa ta, n-ai decât să faci cum vrei, dar pe mine lasă-mă să fac cum vreau eu.

Txato nu se băga în dezacordurile domestice. Cu maşină de spălat vase, fără maşină de spălat vase, îi

era egal. Îi plăcea să se trezească devreme, aşa că se culca devreme. În zilele de muncă, la şase dimineaţa, uneori şi mai repede, era deja la birou. Iar în weekenduri, pentru că participa la etapele duminicale de cicloturism, era în picioare înainte de răsăritul soarelui. Poate că uneori, prins de jocul de cărţi, uita cât e ceasul, dar, în afară de unele excepţii, ziua se sfârşea pentru el la zece seara.

Singurul lucru care l-ar fi putut ţine treaz la ora aia era transmiterea la televiziunea bască a vreunei partide de pelotă. Se uita la pelotă până când venea momentul să ridice ancora, pentru că Bittori era stăpâna televizorului şi ei îi plăcea să se uite singură la emisiunile ei preferate.

Aşa că, după cină, Txato s-a băgat în pat, pe partea lui Bittori, ca de obicei. Îi încălzea patul încă din primele zile de căsnicie. Chiar şi vara. Un obicei care apăruse tacit între ei şi pe care Txato continua să-l practice chiar şi atunci când erau certaţi. Apoi, când venea Bittori, la unsprezece, la douăsprezece, el, fără să se trezească, se muta pe partea lui de pat.

A venit Bittori, care uneori mai frunzărea, înainte de-a adormi, câte o revistă de scandal, dar de data aceasta a stins imediat veioza de pe noptieră. Stătea în întuneric, cu braţele încrucişate, cu spatele rezemat de căpătâiul patului. Iar el, care sforăia de obicei, acum respira liniştit, ceea ce a făcut-o pe Bittori să-şi dea seama că nu dormea.

— Ce mai aştepţi ca să-mi spui totul?

Txato n-a răspuns, dar ea ştia / intuia că era treaz, aşa că s-a abţinut să repete întrebarea. După câteva secunde, el a plesnit din limbă în semn de lehamite şi, cu o neplăcere vădită, a pus-o la curent pe Bittori cu principalele probleme ale şantajului căruia îi căzuse victimă, fără să-i ascundă sumele de bani, nici călătoria lui în Franţa. În schimb, n-a spus nimic despre faptul că în ultima scrisoare era menţionată Nerea.

— Şi ce-o să faci?

— O să aştept.

— Să aştepţi ce?

Bittori a simţit prin întuneric că Txato s-a întors spre ea.

— Pentru anul acesta i-am plătit deja şi nu vor mai scoate nimic de la mine. Ticăloşii ăştia îmi cer o sumă nebunească, exact acum când am luat credit şi am făcut investiţii, plus că am câţiva clienţi care mă tot amână cu plăţile. Şi să nu uităm că mai avem de plătit o parte pentru apartamentul din San Sebastián. Poate că au greşit, cine ştie? Vreun cap sec care le ţine evidenţa o fi uitat să noteze că am plătit sau a notat unde nu trebuia. De unde să ştiu eu că individul căruia i-am dat plicul cu bani nu l-a păstrat pentru el şi a stricat banii pe prostii? Sau s-ar putea ca Joxian să aibă dreptate şi a doua scrisoare să fi fost, de fapt, destinată altcuiva. De asta cred că, deocamdată, cel mai bine e să nu fac nicio mişcare, să aştept ca timpul să limpezească lucrurile. Dacă eu sunt cel care a înţeles greşit, mă vor anunţa ei, clar.

— Mi-e cam teamă, ca să fiu sinceră.

— Teama nu ajută la nimic.

— Oamenii ăia sunt răi şi au mulţi prieteni în sat.

— Cei din sat mă cunosc. Sunt de aici, vorbesc limba bască, n-am nicio treabă cu politica, le dau oamenilor locuri de muncă. De fiecare dată când se strâng bani pentru o sărbătoare, pentru echipa de fotbal sau pentru ce-o fi, eu sunt cel care dau suma cea mai mare. Dacă vreun străin de sat va vrea să-mi facă rău, sunt sigur că vor sări pe el. Stai aşa, ăsta e de-al nostru. În plus, cu mine chiar se poate discuta, nu?

— Cred că eşti prea încrezător.

— Să nu crezi că mă culc pe o ureche. Mi-am luat nişte precauţii. La firmă sunt în afara oricărui pericol. Ştiu cum să mă apăr.

— Chiar? Ţii un pistol în sertar?

— E treaba mea ce ţin în sertar, dar crede-mă că acolo sunt în siguranţă. Dacă povestea se complică, îmi mut camioanele în altă parte şi gata. În La Rioja sau oriunde. Când am pornit afacerea, aveam mult mai puţin şi vezi şi tu dacă mi-a ieşit sau nu.

— Oi fi tu din sat, dar eu nu m-aş mira să aflu că unii dintre angajaţii tăi au dat celor din ETA informaţii despre tine.

— Se poate.

— Ai discutat cu alţi afacerişti din zonă?

— La ce bun? Sunt sigur că toţi plătesc. I-am strecurat nişte aluzii celui mai mare dintre fraţii Arrizabalaga. A dat-o din colţ în colţ. După cum ţi-am spus, fiecare îşi rezolvă singur problemele de genul ăsta.

Bittori s-a lungit în aşternut. Se auzeau, amortizate, zgomotele din vecinătate, câte o voce pe stradă, maşina de gunoi. Stăteau spate în spate şi Txato, cu faţa spre perete, a zis, trebuia să zică, era limpede că-l apăsa prea tare:

— Vreau ca din vară Nerea să-şi continue studiile în altă parte. Oriunde, dar departe de aici.

— Stai puţin, cum adică?

— Adică eu vreau ca Nerea să-şi continue studiile în altă parte.

— Ai vorbit cu ea?

— Nu, când o vezi, poţi să pregăteşti terenul.

Au tăcut. Pe sub balcon a trecut un grup de cheflii. Apoi s-a făcut linişte, până când clopotul bisericii a bătut ora exactă. Txato, în ciuda obiceiului său, n-a sforăit deloc toată noaptea.

32. HÂRTII ŞI ALTE OBIECTE

În timp ce aşezau lespedea pe mormânt, Bittori, cu ochii uscaţi, pentru că de acum înainte eu nu mai plâng nici dacă îmi dau cu ceapă pe la ochi, s-a gândit că următoarea dată când va mai intra lumina în groapa aia va fi atunci când o vor îngropa pe ea. Era convinsă că soţul ei dusese cu sine în mormânt destule secrete.

I-o spunea în faţă, de multe ori, nemernicului, mai ales în timpul primelor vizite la cimitir.

— M-ai ţinut departe. Cred că nu mi-ai spus nici jumătate din ce ţi se întâmpla şi câte îţi făceau. Txatito, când o să mă aşeze lângă tine, vei avea muuulte să-mi povesteşti.

Înainte de a se întoarce acasă, îl ierta. Mereu. Cum să nu-l ierte? Bietul Txato, atât de bun, atât de protector. Şi atât de încăpăţânat, adăuga schimbând tonul, pentru a-şi dovedi că nu era singura care să susţină aşa ceva.

— Te-au ucis ETA şi încăpăţânarea ta.

Odată lichidat şeful firmei, s-a terminat şi cu firma. Paisprezece şomeri. Bittori şi Nerea îl auziseră de atâtea ori pe Xabier spunând că aşa apără teroriştii interesele clasei muncitoare. A închis afacerea, ce să fi făcut altceva?, dar nu înainte de a o întreba pe maică-sa dacă voia să conducă ea firma. Eu? Aceeaşi întrebare i-a adresat-o şi lui Nerea, când aceasta a catadicsit, în sfârşit, să vină în sat. Eu? Păi, el cu atât mai puţin. Aşa că au vândut, cu ajutorul unei firme de consultanţă, tot ce au putut vinde, iar restul, la fier vechi.

Xabier a prins de poartă un anunţ: Închis pe motiv de deces. Maică-sa a ieşit o clipă din melancolia ei şi a şoptit că ar trebui să scrie: Închis pe motiv de asasinat. N-a făcut asta. Şi angajaţii? Niciunul n-a venit la priveghi. Iar la înmormântarea din San Sebastián, au venit doar doi.

După câteva zile, unul dintre angajaţi a venit la Xabier şi, vorbind în numele tuturor angajaţilor, l-a

întrebat când se vor reîntoarce la muncă. Angajatului nu i-a trecut prin cap să-i spună condoleanţe. Xabier l-a privit cu un amestec de milă şi dezgust. Ăştia chiar îşi imaginează că patronul moare asasinat şi nimic nu se schimbă? L-a repezit cu aplomb profesional şi vorbe dure. Dar angajatul, surd la explicaţii, insista că vrea să ştie când se pot întoarce la muncă, aşa că Xabier, cu răbdarea pusă la încercare, i-a spus că el era un simplu medic şi nu avea competenţa necesară pentru a conduce o firmă de transporturi.

Avea destule pe cap cu verificarea actelor, cu creditele de la bănci, cu anularea comenzilor (unele venite din străinătate), cu vânzarea bunurilor, cu închiderea firmei, adică mii şi mii de chiţibuşuri birocratice, pe care, într-un târziu, le-a lăsat, la recomandarea unui coleg, pe mâna unei firme specializate.

Acelaşi coleg i-a pus / dat o întrebare / sugestie; Xabier a dat-o mai departe, adică mamei sale: o posibilă soluţie pentru a menţine locurile de muncă. Ce soluţie? Să treacă firma, în condiţii economice favorabile, în administrarea angajaţilor.

— Nici vorbă.

Brusc, Bittori a uitat de doliu. Cum le-a dat prin cap una ca asta?! făcuseră nenumărate greve, unele lăsate cu geamuri sparte, pichete la intrare şi ameninţări directe pentru *aita.* Capul răzvrătirilor era un individ foarte agresiv, Andoni, cu ecusonul sindicatului LAB prins de salopetă, instiga continuu şi îi făcea nopţile de coşmar lui Txato. Aşa că Txato l-a dat afară, dar individul a venit după câteva ore cu două huidume de la sindicat şi l-a obligat să-l reangajeze. Şi ce să mai zic de ceilalţi angajaţi? Unii, da, oameni cumsecade, dar şi-au manifestat ei în vreun fel solidaritatea, compasiunea, după asasinat? Puteau să trimită măcar o scrisoare de condoleanţe. Dar n-au făcut nici măcar asta. Doar doi dintre ei au fost la cimitirul din Polloe, dar şi aceia au tăcut mâlc.

Aşa că:

— Mai bine arunc totul la gunoi.

Xabier a cărat cu maşina mai multe cutii cu acte, facturi, avize şi tot soiul de alte documente, unele perfect arhivate, altele dezordonate. Ca nu cumva. Ce? Ca nu cumva, profitând că nu mai exista un patron şi nici vreo activitate pe acolo, unii să intre ca să fure şi să distrugă. Datornici dornici să şteargă urmele datoriilor. Adepţii cauzei a căror ură nu se stinsese odată cu asasinatul.

Nerea:

— O să ajungem paranoici.

— Se poate.

Toate teancurile de acte nu trezeau în Bittori altceva decât indiferenţă. Ei să-i spună unde trebuie să semneze şi gata. Firma, zicea, era parte din Txato, aşa cum erau urechile lui delicate şi plăcerea de a merge cu bicicleta. Xabier s-a uitat atent la maică-sa, ca să vadă dacă glumea, dar nu. Prevestirile ei erau de rău augur: dacă vreunul dintre copii va fi patronul firmei, va avea aceeaşi soartă ca a tatălui lor.

În schimb, s-a dovedit extrem de interesată să păstreze obiectele personale pe care defunctul le ţinuse la birou. Într-o seară, Xabier le-a pus în cutii şi le-a dus la apartamentul din San Sebastián. După câtva timp, ea şi Xabier le-au dus la Nerea, unde încă se mai află.

Bittori i-a zis că poate să plece, pentru că vrea să fie singură când va umbla printre bunurile lui Txato.

— Dă-mi voie să-ţi spun ceva despre ceea ce conţin…

— Nu.

— Ştiai că *aita…?*

— Ţi-am zis că nu.

Şi *nu* a rămas. L-a condus până la uşă. Pupături şi *agur*. Rămasă singură în casă, Bittori, fugi de-aici, a alungat-o pe *Ikatza* de pe canapea, s-a aşezat şi a început să deschidă cutiile. Txato nu-i dezvăluise niciodată că avea un pistol la birou. Surpriză? Deloc. Întotdeauna mi-am imaginat că are. Nu zicea el că acolo se simţea în siguranţă? A ţinut arma neagră în palmă. O fi încărcată? Mamă, dar ce grea e! Metalul

rece, degetele departe de trăgaci ca nu cumva ceasul rău… Însă tentaţia era uriaşă şi a ţintit spre lustra din tavan. Ce simte cel care trage, atunci când victima se prăbuşeşte şi varsă sânge prin toate găurile făcute de gloanţe?

A scos şase cutiuţe, douăzeci de gloanţe calibru 9 x 19 mm, toate nedeschise, în afară de una. Txato, gangsterul meu, pistolarul meu, pe cine să fi împuşcat tu, care erai un înger? Dar de ce nu ai fost înarmat în ziua când? Nu ştiu, mă gândesc şi eu că te-ai fi putut apăra.

A lăsat pe jos toate acele unelte ucigaşe şi a scos fotografiile înrămate pe care soţul ei le expusese pe un raft în birou: una era cu ei, amândoi tineri, zâmbitori, în faţa turnului din Pisa; câte una cu fiecare copil, Xabier la doisprezece sau treisprezece ani, Nerea, extrem de frumoasă, în rochia de la prima comuniune; alta cu toţi patru, în faţa bisericii din Azpeitia, toţi la patru ace, la nunta unei rude de-a lui Txato; plus încă două în care Txato apărea alături de fiecare dintre copiii lor.

Bittori a mai scos şi alte obiecte, dar care au interesat-o mai puţin. Pixuri, un stilou, trofee de la clubul de cicloturism şi de la campionatele de jocuri de cărţi, o lumânare în formă de cactus, primită cadou de la Nerea, prinţesa lui, favorita lui, care nici măcar n-a venit la înmormântare. În sfârşit, mărunţişuri sentimentale, podoabe, amintiri. Dar scrisorile de şantaj? Zero. Poate că Txato le distrusese. Poate că Xabier le-a pus la un loc cu alte hârtii.

33. MESAJE PE ZIDURI

Avea biroul la etaj. De fapt, era o simplă platformă cocoţată pe piloni de oţel, un cubicul de sticlă care-i permitea patronului să cuprindă cu privirea toată hala, şi mai avea în plus o fereastră care dădea spre esplanadă. Txato voise să fie aşa, pentru a ţine curtea sub control, după cum spunea chiar el. Tare îi mai plăcea lui Txato să ţină totul sub control. I-ar fi plăcut să facă el totul la firmă: s-o administreze, să încheie contracte, să supravegheze încărcarea şi descărcarea, să schimbe uleiul la motoare, să verifice presiunea în pneuri, să spele camioanele şi să le conducă. Urmărea intrările şi ieşirile, fiind atent totodată dacă apărea vreun client sau primea vreo vizită importantă. Imediat ce auzea zgomotul unui motor se ducea la fereastră.

Proprietatea era înconjurată cu un zid de beton de doi metri înălţime, la care se adăuga o plasă de sârmă. O poartă culisantă bloca accesul pe timpul nopţii. Pe durata zilei de muncă rămânea deschisă. Pe vremea când era încă o fetiţă, oamenii din sat au întrebat-o pe Nerea dacă *aita* al ei construise o puşcărie. Ea, ca să intre în joc, răspundea că da şi că angajaţii erau deţinuţii.

Într-o zi, Txato, la primele ore ale dimineţii, se uita cum o remorcă era cuplată la un camion. Nu avea încredere. Niciodată nu avea încredere. Nici în şoferii lui cu cea mai îndelungată experienţă. Odată încheiată manevra, camionul a pornit. Brusc, a văzut bucata de zid, până atunci ascunsă de camion. Txato a putut citi din birou literele mari şi strâmbe, scrise cu spray: CHATO ASUPRITORUL.

A fost primul graffiti cu mesaj pentru el. La început şi-a zis: o mitocănie. Mai mult decât acuza, care l-a iritat, şi mai mult decât obrăznicia urâtă şi mânjitoare, care l-a iritat şi mai tare, şi mai mult decât spaniolizarea numelui, care l-a scos din minţi, l-a indignat / neliniştit faptul că graffiti-ul era pe partea interioară a zidului. Ceea ce însemna că un

intrus se strecurase, noaptea?, în curtea firmei. Bittori, ştergându-şi mâinile de şorţ, n-a respins ideea că putea fi vorba chiar despre un angajat. Txato a ieşit din birou, a coborât treptele metalice, înguste, strâmte, într-o bună zi o să-ţi rupi gâtul, zicea Bittori, fiind mai atent să-şi mascheze furia decât pe unde călca. A ajuns la zona destinată atelierelor de reparaţii. A cerut un pistol de vopsit. Ar fi putut să-l roage pe un angajat să acopere cu un strat de vopsea mitocănia aia. Dar Txato era un bărbat impulsiv, nu stătea mult pe gânduri, lua deciziile repede şi îi plăcea să-şi asume cât mai multe responsabilităţi, fie că ţineau de munca fizică, fie birocratice. Aşa că, nici una, nici două, s-a dus la zid şi cât ai zice peşte a acoperit ofensa.

Acasă, în timp ce mâncau, i-a povestit lui Bittori. Au trecut în revistă numele angajaţilor (ea le spunea muncitori), căutând posibilul autor al graffiti-ului. Vreun nemulţumit, cineva care credea că nu e tratat de patron aşa cum ar fi meritat. Dar, ca de obicei: fără martori şi fără dovezi, nu se poate face nimic. Nici unuia dintre ei doi nu i-a dat prin minte să facă legătura între graffiti şi scrisorile de şantaj. Au trecut săptămâni, au uitat incidentul, şi-au văzut de viaţa lor cotidiană.

Până într-o sâmbătă, pe la mijlocul lui martie, când viaţa lui Txato şi a familiei lui s-a schimbat pentru totdeauna. Ce oră să fi fost? Vreo unsprezece seara. Veneau de la bar, el cu Joxian, certându-se din cine ştie ce motiv, pentru că, deşi erau foarte buni prieteni, discutau adeseori în contradictoriu. Făceau echipă la jocul de cărţi şi erau destul de buni; însă, uneori, se ştie foarte bine, cărţile îi favorizează pe adversari. Când se întâmpla asta, nu era de mirare ca în drum spre casă să se acuze unul pe celălalt pentru înfrângerea suferită.

Cinaseră la asociaţia gastronomică. Fiecare cu mâncarea lui, pregătită de soţie în casă. Şi cum aveau de gând să se trezească dimineaţa devreme, au jucat cărţi înainte de cină, nu după, aşa cum obişnuiau. A doua zi, îi aştepta o etapă de

cicloturism destul de lungă, cu finalul într-un bar din Zumaya.

În fine, se întorceau acasă, nici beţi, nici treji, prinşi într-una dintre disputele lor obişnuite, ici o înjurătură, colo o înjurătură, fiecare liber la invective, pentru că prietenia lor le permitea asta. Prinşi cum erau în discuţie şi din cauza luminii slabe a lămpilor stradale, nu au observat un graffiti făcut recent, printre altele mai vechi, dar şi din cauză că nenumărate afişe şi anunţuri de tot felul acopereau, în mare măsură, partea de jos a faţadelor. Nu au văzut din prima clipă mesajul scris recent, cu vopseaua încă umedă, lângă intrarea în blocul lui Txato. Se opriseră ca să pună capăt discuţiei. Tocmai se despărţeau, tocmai ziseseră, unul: sper să nu ne plouă mâine, celălalt: bine, enervantule, pe mâine la şapte şi jumătate în piaţă, când atenţia i-a fost atrasă de numele prietenului său scris pe zid.

— Doamne, ce chestie!

— Ce?

TXATO TXIBATO. Doamne-Dumnezeule! Joxian: să şteargă mesajul înainte de culcare, să nu se joace cu lucrurile astea. Şi-au luat la revedere, iar Txato, bombănind, mama lor de golani, în loc să intre în casă s-a dus la garaj, unde ştia că avea câteva cutii cu vopsea. Eu, turnător? Totul de dragul rimei. N-am vorbit în viaţa mea cu un poliţist. Altă problemă: nu avea bidinea. Sau poate că avea, dar agitat şi înfuriat cum era, nu reuşea s-o găsească. Asta este, atunci cu o pensulă şi hârtie de ziar. Şi vopseaua cum era? Cu cocoloaşe, dar nu uscată de tot. De bine, de rău, a reuşit să facă ilizibile cele două cuvinte. Şi-a mânjit pantalonii, dar nu i-a păsat. Bittori va protesta. Să protesteze. Trădător. Într-un sat ca al lui, asta era cea mai mare infamie. La fel de gravă precum cea din urmă cu câteva săptămâni de pe zidul firmei. Şi-a pus în gând să mai cumpere câteva cutii cu vopsea, a doua zi, când se va întoarce din excursia cu bicicleta. Ia zis lui Bittori, în pat. Ea:

— Deci eşti convins că vor urma şi altele.

— Încep să cred că nu e un simplu frecuş. E mai bine să fim pregătiţi.

— Atunci, ce rost mai are să le ştergi? E clar că va fi degeaba. Auzi, dar te-ai uitat dacă mai erau şi alte mesaje scrise la noi pe stradă?

— N-am mai văzut niciunul, şi nici Joxian, care era cu mine.

— Sigur?

— Sigur, sigur nu pot fi. Dar acum e târziu şi sunt deja în pijama.

Turnător, trădător, asupritor. Îi scriseseră de toate, în limba bască şi în spaniolă, pe strada lor, pe cele din preajmă, în piaţă. O campanie de denigrare în toată regula. Cel puţin douăzeci de graffiti-uri în centrul vechi. O haimana nu poate face singură atât de mult în atât de puţin timp. Ca să nu mai spun că cine ştie cum or fi arătând casele de la periferie. Asta a fost o acţiune bine pusă la punct şi mai multe mâini au dus-o la capăt. A ieşit din casă devreme, cu bicicleta, în echipamentul de ciclist şi nu i-a venit să-şi creadă ochilor. Txato aşa, Txato pe dincolo. *Herriak ez du barkatuko.* Chestii de genul ăsta. Iar când a ajuns în piaţă şi s-a alăturat celorlalţi biciclişti, a simţit, ce?, a simţit ceva, ca un soi de răceală când l-au salutat. Şi ochi care se fereau de privirea lui. I-a lipsit miştocăreala lor de altădată, sau poate că acum devenise el brusc suspicios şi era victima propriilor închipuiri şi bănuieli.

Au pornit la drum. Vreo paisprezece, cincisprezece, ca de obicei. Ceilalţi membri ai clubului plecaseră deja sau urma să plece mai târziu. Singurul care pedala alături de el era Joxian, dar şi acesta se arăta mai tăcut decât de obicei. Înainte de a lăsa în urmă ultima casă din sat, s-a auzit de la o fereastră insulta strigată de un băiat:

— Txato, fiu de curvă!

Niciunul dintre colegii săi nu i-a luat apărarea. Niciunul n-a comentat nimic, n-a condamnat vorbele acelea, n-a dat o replică insultei. Grupul s-a răsfirat. Aşa se întâmpla de obicei. Unii mergeau mai repede decât ceilalţi. Txato a rămas singur cu Joxian, care a

mers tot timpul la trei, patru metri în urma lui, fără să scoată o vorbă. Iar în timpul urcuşului spre portul Orio, a rămas şi mai în urmă, chiar dacă era mai bun căţărător decât Txato.

Au ajuns, într-un sfârşit, la Zumaya. Localul le era cunoscut de mai mulţi ani. Acolo, în bar, li s-au ştampilat cartelele pe care erau trecute, în pătrate diferite, toate etapele sezonului. Apoi, recompensa: ochiuri cu jambon. Din stradă se auzeau voci şi râsete. A intrat Txato. În bar s-a lăsat brusc tăcerea. Şi asta a fost prea mult pentru el. Nici nu şi-a mai ştampilat cartela. Fără să-şi ia la revedere de la nimeni, nici măcar de la Joxian, s-a urcat pe bicicletă şi a făcut singur drumul înapoi în sat.

34. PAGINI ÎN GÂND

Când l-au reţinut, Joxe Mari avea părul până mai jos de umeri. Ce s-a întâmplat cu pletele alea, cu adierea părului pe frunte şi aici, între omoplaţi? Mai bine să nu se gândească. De fiecare dată când se uită în oglindă, îşi spune: ăsta nu sunt eu.

A trecut un an, au trecut doi, patru, şase, fiecare dintre ei cu sărbătorile de iarnă, cu petrecerile din sat care au avut loc fără el. De fapt, totul se întâmplă fără el. Nu mai vede nici curgerea râului, nu mai aude nici clopotele bisericii, iar acum, pe loc, ar plăti milioane (pe care nu le are) ca să mănânce nişte smochine din grădina tatălui său. Ca să nu-şi facă sânge rău, preferă să nu calculeze câţi ani de puşcărie i-au mai rămas; chiar dacă undeva acolo, în adâncul speranţelor lui vagi, nu respinge posibilitatea ca organizaţia, sau guvernul, ori poate presiunile internaţionale etc… În unele nopţi, pe întuneric, încearcă să reînvie în gură gustul de *chacoli*[5]. Sau de cidru, totuna. Iar uneori i se pare, 'tui mama mă-sii, că e cât pe ce să reuşească.

În al şaptelea an, a început să chelească. Asta ca asta. Odată şi-a sprijinit creştetul capului de una dintre gratiile patului şi, fir-ar să fie, a simţit ceva rece pe pielea capului, cum nu mai simţise niciodată. Acum e chel. Chel în întregime. Dacă o să iasă cândva, cei din sat n-o să-l mai recunoască. Umblă tuns aproape la zero, ca să nu se observe, ca să pară că nu are păr pentru că nu apucă să crească.

Mamei lui nu-i place deloc cum îi stă chilug. Şi, dacă tot e să vorbim despre asta, nu-i plăcea nici când avea plete, pari un boschetar, şi nici cercelul din ureche, nici că era militant, chiar dacă în privinţa asta s-a schimbat de la o zi la alta. Pentru el? Sigur. *Ama* e ca o stâncă. Are sânge în ea, nu glumă. Bătrânu' e făcut din alt aluat, ca Gorka. Liniştiţi, slabi. Eu m-am aruncat înspre *ama* şi aşa sunt, şi iată-mă aici, şi aici rămân. Unde? În celulă. În pizda asta de celulă din pizda asta de puşcărie, până când o

să mă mute din nou, sau până când o să-mi dea drumul.

Astăzi face pe *txapeo.* Dar pentru că aşa vrea muşchii lui. Nu pentru luptă, nici pentru proteste. Ca să stea singur şi să nu mai vadă în curtea închisorii aceleaşi figuri de fiecare zi. Ca de atâtea ori, se întinde pe pat ca să depene amintiri, ca unul care se uită într-un album cu fotografii. Uneori stă două, trei ore dând în minte pagini cu întâmplări vechi şi aşa, chiar dacă îl roade nostalgia, timpul trece fără să-şi dea seama. Ce vrei? Sunt abia câteva ore din muntele de ani care i-a mai rămas din pedeapsă. În astfel de cazuri, cel mai mult îi plac surprizele. Stă nemişcat, absorbit de gânduri, uitându-se la tavan, şi brusc îi vine în minte o amintire, sau ceva ce s-a întâmplat cu mult timp în urmă, pe când era liber şi avea plete, şi juca handbal, şi bea cât chacoli avea chef. Sau cidru, sau bere, nu contează.

Aveau, cât să fi avut?, zece, doisprezece ani? Pe acolo. Umbla cu Jokin, nedespărţiţi, mergeau pe dealuri să vâneze păsări cu praştia. Îşi făceau praştiile dintr-o furcă de alun, fâşii de cauciuc tăiate din pneuri şi o bucată de piele. Într-o duminică, îşi aminteşte foarte bine, profitând că nu era zi de muncă şi deci nici ţipenie la firma lui Txato, au sărit peste poarta de la intrare, s-au dus la depozitul de rebuturi şi au tăiat cu un briceag bucăţi dintr-un cauciuc vechi. Acelea au fost cele mai bune praştii pe care le-au avut vreodată. Serios. Trăgeai de pe un mal al râului şi piatra cădea mult dincolo de celălalt mal. Ca să doboare păsări, foloseau bile de rulment sau pietricele, dar, din câte îşi aminteşte, n-au reuşit niciodată să nimerească vreuna. În schimb, erau foarte buni la nimerit sticle sau semnul de circulaţie de la capătul zonei industriale, până când atât au tras în el încât i-a sărit toată vopseaua şi nici dracu' nu mai ştia ce semn era ăla. Într-o seară, Jokin a avut ideea de a trage în ferestre. Zdrang, sunau geamurile sparte. Zdrang, şi tai-o la fugă, ce măgari, şi cineva strigând în urma lor: neruşinaţilor! Dacă vrei să ne prinzi, aleargă. Şi mureau de râs. La unsprezece,

doisprezece ani. Nişte mucoşi. Cam aşa a început lupta armată. O aveam în gene. Zâmbeşte uitându-se la tavan. Ce mă-sa fac eu aici, râzând, în timp ce-mi storc creierii? Devine serios. Mai dă o pagină în gând.

După ce au mai crescut, mergeau la vânătoare de păsări, el, Jokin şi, uneori, Koldo. Îi spune tavanului celulei că vânătoarea de păsări e mai degrabă pentru isteţi decât pentru duri. Koldo nu era nici una, nici alta, dar avea un sticlete care cânta de mama focului. N-am mai văzut în viaţa mea aşa ceva. Koldo punea colivia între tufişuri. Şi tâmpitul de sticlete începea piu-piu şi o ţinea tot aşa cu trilurile. Cei trei prieteni aşteptau tăcuţi, fumând la vreo douăzeci de metri distanţă. Fără să vorbească, fără să facă zgomot. Brusc, la un semn, ţâşneam din ascunzătoare ca din puşcă. Iar păsările, speriate, dădeau din aripi şi aripile li se lipeau de barele coliviei unse cu prenadez. Cu sperietură ori fără, tot li s-ar fi prins, aşa că nu mă lua cu… Încercau să zboare, dar degeaba, şi cu cât încercau mai mult, cu atât se lipeau mai tare de barele coliviei. În unele după-amiezi prindeam, fără să exagerez, şi câte şapte, opt sticleţi, mereu cu ochii în patru ca să nu vină ceilalţi sticleţi, ăia în uniformă, şi să ne prindă. Iar seara, mamele noastre ne găteau păsările la cină. Ce nebunie de viaţă, păcat că noi creştem! Mai târziu, Koldo, chiar a ciripit. Adică a dat pe goarnă. Dar ce să-i faci? L-au torturat la sediul poliţiei din Intxaurrondo. Îl ţineau cu capul în apă. Blestemata de cadă. Şi, normal, a ciripit câteva nume. Jokin şi el: nu-ţi face griji; oricum, mai devreme sau mai târziu, aveau să vină după noi. Au fugit în Franţa şi la vreo două luni s-au întâlnit cu Koldo, întâmplător, într-un bar din Bretania.

— Băi, iertaţi-mă, nu credeam că mai scap viu de acolo.

— Stai liniştit. O să le aplicăm acelaşi tratament.

Cu puşca cu alice a lui Jokin vânau mai puţine păsări decât cu sticletele lui Koldo; dar puşca era o jucărie minunată, trăgeau pe rând şi se distrau la

nebunie. Mai târziu, odată intraţi în organizaţie, când au făcut instrucţia cu arma, antrenorul a rămas cu gura căscată. Drace, de unde ştiţi voi să trageţi aşa? Mai bine decât unii veterani, care dădeau tot timpul din gură, dar când venea vorba să ţintească, erau orbi. Jokin, la o sărbătoare a satului, la chioşcul de tir, pac-pac-pac, nu rata nicio ţintă, chiar dacă, după cum a zis el, cătarea fusese strâmbată voit. Bătrânul de la chioşc i-a zis bine, gata şi, supărat, i-a smuls puşca din mână. Se prefăcea că n-are vreme de noi, ca să nu-i dea premiul lui Jokin. Ne-am adunat o gaşcă de băieţandri în faţa chioşcului. Bătrânul n-a avut de ales şi i-a dat premiul, o mizerie de jucărie de pluş.

Cam pe atunci s-a gândit Joxe Mari pentru prima dată la ce ar însemna să împuşti un om. Uneori, mai împuşcau câte o pisică. Dar o fiinţă omenească e altă treabă. I-a şoptit lui Jokin: îţi dai seama? Lui Jokin niciodată nu-i trecuse aşa ceva prin cap. Puşca era pentru distracţie, zicea. Visa ca atunci când va fi mare să meargă la vânătoare cu o armă puternică, nu pentru a trage în păsări şi pisici, evident, ci în mistreţi, cerbi şi alte animale de genul ăsta. Visa la un safari în Africa.

În timp ce povesteau, stând ascunşi în spatele unor tufişuri, Joxe Mari a ţintit spre ţăranul care cosea iarba pe pajiştea din faţă, cu o pungă în cap, ca să se apere de ploaie. Joxe Mari a atins trăgaciul şi şi l-a imaginat pe ţăran aplecându-se brusc în faţă, rănit şi rostogolindu-se pe pajişte în jos. Jokin i-a zis în şoaptă: cu armele nu-i de joacă. Cât să fi avut? Şaisprezece ani? Mai mult nu. În noaptea aceea a visat că o patrulă de poliţie îl căuta cu sirena pornită pentru că ucisese un poliţist şi acum, după mulţi ani, cu ochii fixaţi în tavanul celulei lui, şi-a amintit de scena cu ţăranul.

35. CUTIE ÎN FLĂCĂRI

Pe tejgheaua barului stăteau înşirate mai multe puşculiţe, în diverse culori, plus una cu fotografiile militanţilor aflaţi în închisoare, carnetul de bilete la tombola petrecerii cu fructe de mare, iar într-o parte, chiar lângă perete, zona cu brelocuri, brichete, drapele, eşarfe şi altele. Cei doi prieteni aşteptau într-o crâşmă de pe strada Juan de Bilbao, aşezaţi chiar în capăt, aproape în întuneric, fără să consume alcool. Lui Jokin îi era sete şi îi ceruse fetei de la bar un pahar cu apă de la robinet, iar ea, dând din cap în ritmul muzicii, cu bretonul scurt şi drept, i-a dat.

Joxe Mari nu-şi mai lua ochii de la ceas. Koldo întârzia. Jokin îşi omora timpul frunzărind ziarul *Egin.* Strada, ca şi crâşma, pe jumătate pustii. Chiar dacă era trecut de opt seara, când se presupune că e vremea de ieşit în oraş şi de distracţie. Tinerii *abertzale* strigau sloganuri de protest pentru arestarea recentă a unui grup de comando. La fel şi gruparea din satul lor, care venise la San Sebastián aşa cum cineva merge la război pentru că, oricum l-ai privi, acesta este un război. Ori un conflict, sau mai ştiu eu cum i se zice. Koldo era cu gruparea din sat şi primise ordin să li se alăture celor doi prieteni imediat ce manifestanţii vor ajunge pe Bulevar, unde urma să aibă loc ritualul obişnuit. Un membru din Mesa Nacional de Herri Batasuna[6] va citi un comunicat din pavilionul de muzică, iar la un moment dat vor urca pe scenă doi mascaţi care vor da foc unui drapel spaniol. Între timp, cei şase din sat trebuia să ducă la bun sfârşit o acţiune, în altă zonă a oraşului, nu departe de acolo, pregătită în seara anterioară.

Aşteptau nerăbdători, fără să se atingă de alcool, sosirea lui Koldo. Unii beau pentru a prinde curaj, dar ei nu, ei au suficientă convingere şi disciplină şi, zic ei, le place ca lucrurile să fie bine făcute. Bascii nu fac lucruri de mântuială (Joxe Mari). Frica e pentru cine are nevoie de ea (Jokin).

Koldo, Koldito, vino în zbor dacă e cazul, dar nu ne dezamăgi. De ce atâta grabă? Pentru că nu voiau să le-o ia înainte *jarraitxus* din Rentería. Le-au luat-o o dată înainte şi au primit toţi laurii. Cum aşa? Păi, pentru că au dat foc unui autobuz nou, care costase peste douăzeci de milioane de pesetas, marca Mercedes, iar aşa ceva chiar că îi doare pe cei de la putere. Iar ei, de voie de nevoie, s-au mulţumit cu un autobuz Pegaso, vechi şi hodorogit, care arde şi mai greu şi pentru care primăria nu plătise nici jumătate din cât plătise pentru autobuzul Mercedes. Chiar se poate spune că le-au făcut un serviciu, pentru că n-au mai cheltuit ca să-l ducă la fier vechi.

Intră Koldo, cămaşă în carouri, fălcos. Cere un ţap de bere. Nu, nici vorbă.

— Ce naiba, fraţilor, am gura uscată de la cât am urlat.

Nu e timp pentru discuţii. Îl lasă lângă tejghea. Chelneriţa, curajoasă şi simpatică, îi îndeamnă:

— Hai, campionilor, la treabă.

Joxe Mari ţine rucsacul lipit de corp, pentru ca sticlele să nu se ciocnească între ele. Merg cu paşi repezi pe strada Narrica. Koldo aleargă în urma lor.

— Aşteptaţi-mă, măgarilor.

În capăt, pe Bulevar, se aude mulţimea strigând sloganuri. Koldo, la un pas în urma prietenilor săi, le dă, gâfâind, ultimele informaţii: foarte mulţi oameni, autobuzele şi-au schimbat traseul. Cei doi nu se uită la el şi nici nu-i răspund. Până la un moment dat, când Joxe Mari se opreşte în dreptul vitrinei unui magazin de pălării.

— Sunt mulţi *txakurras?*

— Neh, câţiva *beltzas.*

Prudenţi, temători, trecătorii neimplicaţi în manifestaţie se îndepărtează de zonă. Cer senin, după-amiază plăcută, câte un cărucior de copii. Se simte în aer tensiunea, o transparenţă ciudată, înainte de tărăboi.

Jokin vrea să ştie dacă Koldo i-a văzut pe cei din cartierul Renteria.

— Nu.

— Bine, hai să mergem.

Merg toţi trei în şir indian. La mijloc Joxe Mari, mai înalt şi mai solid, cu rucsacul plin cu cocktailuri Molotov. Se strecoară, cu pas normal, printre tinerii care strigă: *Presoak kalera, amnistia osoa.* Ei tac. Manifestanţii le fac loc, îşi dau seama că e ceva cu ei, că trebuie să le deschidă drum.

Conform planului, se alătură grupului care-i aşteaptă pe o bancă din piaţa Guipúzcoa. În jur, o privelişte liniştită cu porumbei şi vrăbii, bunici cu nepoţi, doamne cu câini, perechi de îndrăgostiţi şi, în sfârşit, trecători care vin şi se duc pe sub copaci, pe aleile cu pietriş.

Nu mai e timp de salutat. Cei şase tineri pornesc spre Avenida, trei pe un trotuar, trei pe celălalt trotuar. Cu puţin înainte de a ajunge, se regrupează lângă o schelă care acoperă toată faţada clădirii. Fiecare îşi acoperă gura cu eşarfa şi îşi trage cagula. Jokin preferă masca de schi. Pentru ca Joxe Mari să nu lase jos rucsacul, Koldo îi leagă eşarfa.

Ştiu că de acum încolo atrag atenţia, uite, uite. Unii trecători schimbă trotuarul şi se opresc vorbind şoptit între ei. Dar nimeni nu li se opune. Nimeni nu-i ia la rost, nimeni nu cheamă poliţia. Deşi cu toţii îşi dau seama că tinerii ăştia sunt pregătiţi de luptă.

După puţin timp, zăresc un autobuz urban. Venind dinspre strada Echaide, intră pe Avenida şi se îndreaptă spre ei. Dacă ar fi parcurs traseul său obişnuit, autobuzul ar fi mers drept până la Bulevar, dar acolo manifestanţii au blocat drumul. Grupul observă că e un autobuz de pe linia 5, cu pasageri puţini în el. Ce ghinion, nu e dintre autobuzele noi. Dar, odată feţele acoperite, nu mai aveau de ales, trebuiau să acţioneze. Fără să stea pe gânduri, Jokin a zis: ăsta. Şi s-au pregătit să-l atace.

Au lăsat să treacă nişte maşini, dar au oprit-o pe cea din faţa autobuzului. Unul a izbit cu pumnul în capotă, altul a deschis portiera şoferiţei, o femeie de vreo treizeci şi ceva de ani, pe care a scos-o din

maşină, iar apoi, ţac-pac, au pus maşina de-a curmezişul străzii. Femeia ţipa ca din gură de şarpe.

— Fetiţa mea! Fetiţa mea!

Koldo i-a dat un brânci.

— Tacă-ţi fleanca.

Mai s-o dărâme la pământ. Femeia, fără un pantof, încerca să ajungă la maşină. De pe cealaltă parte a străzii, un domn a strigat:

— Las-o în pace, criminalule.

Autobuzul, nemaiavând pe unde să treacă, a oprit. Imediat ce tinerii şi-au pierdut interesul faţă de maşină, femeia a profitat şi a luat de pe bancheta din spate o fetiţă de doi sau trei ani.

Şoferul autobuzului, tâmpit sau ce? Voia să-i provoace? Era paralizat de spaimă? Jokin îi striga să deschidă uşile şi şoferul se făcea că nu aude. Au tras cu praştia o bilă de metal. Parbrizul s-a crăpat, dar nu s-a spart. Dacă l-ar fi nimerit în faţă pe şofer… Acesta se pare că a înţeles, în sfârşit, ce voia cel cu masca de schi şi a deschis uşile. O duzină de pasageri au coborât cu teamă. Imediat, primul cocktail Molotov a explodat înăuntrul autobuzului. Joxe Mari le dădea instrucţiuni:

— Ţintiţi scaunele, daţi în scaune.

Şoferul a sărit din autobuz. I-au trebuit câteva clipe până să-şi dea seama că îi ardea un pantof. L-a dat jos în cea mai mare grabă. Fără să mai stea pe gânduri, a traversat strada lovindu-şi cu palmele manşeta fumegândă a pantalonilor. Autobuzul era deja o imensă cutie de flăcări. Vălătuci de fum gros se înălţau acoperind faţada din imediata apropiere. Mai mulţi gură-cască începuseră să se adune la o distanţă prudentă. Unul dintre agresori a scos din buzunar un aparat foto şi a făcut mai multe fotografii.

Odată încheiată acţiunea, Joxe Mari a ridicat pumnul şi a strigat, cu privirea la autobuzul cuprins de flăcări:

— *Gora Euskadi askatuta!*

Colegii săi, toţi cu pumnul ridicat, i-au răspuns:

— *Gora!*

— *Gora ETA!*

— *Gora!*

Cei şase tineri au rupt-o la fugă, unii pe o stradă, alţii pe altă stradă, paralelă, înspre Bulevar. Planul era să se regrupeze în piaţa Guipúzcoa. Restul drumului l-au făcut cu feţele descoperite, povestind liniştiţi.

— Misiune îndeplinită. Acum, startul la distracţie.

Orologiul primăriei tocmai împrăştia, în lumina violetă a înserării, dulcile şi armonioasele sale clinchete.

36. DE LA A LA B

Din când în când, Joxe Mari era bătut prieteneşte pe spate. Spatele lat, puternic, un zid de muşchi cu hanorac în dungi. Palme pe spate după palme pe spate, de la toţi cei care intrau în bar, cutare şi cutare, sora lui cutare, vărul lui cutare. Joxe Mari, nouăsprezece ani, se aşezase la prima masă cum intrai în Arrano Taberna. Grupul discuta aprins, făcând concurenţă muzicii din bar (hard rock basc). Prost loc pentru a conspira, conform lui Jokin.

— Ne aud din stradă.

Oricine intra sau ieşea, nu putea altfel decât să treacă prin spatele lui Joxe Mari. El primea laudele afişând o atitudine de mândrie meritată, fără farafastâcuri, dat fiind că, de fapt, nu făcuseră altceva decât să-şi îndeplinească misiunea, după cum spunea chiar el, justificându-se pe jumătate. De dimineaţă, echipa de handbal a satului câştigase cu 25 la 24 împotriva echipei din Elgóibar. Joxe Mari marcase şapte dintre goluri. Îl lăudau:

— O să te ia la profesionişti.

— Mai vedem.

De cealaltă parte a mesei, Jokin descria o panoramă paradiziacă bazată pe socialism şi independenţă, cu cele şapte teritorii ale Euskal Herria unite şi fără clase sociale, unde până şi iarba, pun pariu, va vorbi limba bască. Apoi, din partea lui, să trăiască în pace cu spaniolii şi cu francezii, nu?, dar ei la casa lor şi noi la a noastră. Expunea toţi paşii strategici conform planului stabilit de Alternativa KAS[7]. Toţi cei de la masă dădeau câte ceva pe gât, unii vin cu cola, alţii bere şi erau perfect de acord cu Jokin.

Joxe Mari era singurul care nu era atent tot timpul, ba se uita într-o parte, ba îşi ridica ochii spre televizor sau le răspundea celor care plecau sau veneau.

Jokin a izbit cu pumnul în masă.

— Toţi cei care încearcă să blocheze îndeplinirea obiectivului nostru ca popor trebuie eliminaţi pe loc, chiar de-ar fi *aita* meu, băga-mi-aş. E ca şi cum ai merge de la A la B. Ne aflăm în A – şi-a pus vârful arătătorului pe masă –, iar B e aici, unde-i paharul ăsta. Deci o să ajungem la B cu orice preţ.

Prietenii de la masă arătau prin atitudine şi prin cuvinte că sunt total de acord cu el. Unul:

— Zi de zi, fiecare în satul sau în oraşul lui, şi aşa o s-o scoatem la capăt.

Altul:

— Dar o să ne coste, ştiţi. Statul nu doarme.

— Statul e o porcărie.

Jokin, cerându-le prin gesturi să-l lase să vorbească:

— Au căzut imperii şi mai mari. Uitaţi-vă la Napoleon. Astăzi le omorâm un soldat, mâine altul, şi până la urmă îi lăsăm fără armată.

Veseli, gândind la unison, au toastat pentru postulatele Alternativei KAS. Joxe Mari n-a toastat, nici nu-şi dăduse seama ce se întâmplă, pentru că sporovăia despre faza cu autobuzul cu un tânăr care stătea în picioare lângă el. I-au cerut să-şi spună părerea.

— Ştiţi că nu-mi place politica. Poate să conducă unul sau altul, mi-e egal. Eu lupt numai pentru libertatea totală a Euskal Herria. Restul pentru mine e apă de ploaie. Jokin a spus-o deja: mergem de la A la B şi după ce o să ajungem la B, pe mine să mă lase în pace. Mă retrag la ţară, plantez nişte meri, cresc găini şi o să mă doară undeva de voi.

S-au înălţat voci în contra:

— Trebuie să ne gândim şi la clasa muncitoare.

— Şi să alungăm forţele de ocupaţie spaniole. Nu e atât de simplu cum spui tu.

Joxe Mari a luat o înghiţitură de vin cu cola, s-a uitat sfidător la fiecare dintre cei de la masă şi le-a zis:

— Complicaţi totul. Ia gândiţi-vă, având independenţă, toate celelalte le punem la punct între noi. Îmbunătăţirea vieţii muncitorilor? Perfect. O

îmbunătăţim. Cine se va opune, dacă nu ne mai conduce nimeni din afară? Problema limbii basce? La fel. Toţi de aici învaţă basca şi gata. Poliţia şi armata spaniole? Fiind independenţi deja, e de presupus că le-am tras un şut în fund şi valea. O să avem poliţia noastră şi armata noastră, iar eu, găinile mele şi merii mei.

— Dar cu Navarra, cum rămâne?

A pufnit, înainte de a răspunde, ca şi cum şi-ar fi pierdut răbdarea:

— Păi dacă nu e şi Navarra, înseamnă că n-am ajuns la punctul B, deci nu există Euskal Herria. La fel şi cu teritoriile din Iparralde. Vedeţi cum complicaţi totul?

N-a mai zis nimic, pentru că cineva îi făcea semne din stradă. Josune: breton scurt, o coadă lungă la spate, brăţări de piele la încheieturi, mânecile suflecate. Joxe Mari, vânjos, s-a repezit s-o sărute. Ea l-a respins cu o privire tăioasă. Să n-o mai sărute pe stradă, de câte ori să îi tot spună?

— Ce e?

— Am văzut-o pe sora ta în piaţa publică, era cu unul care pare să fie iubitul ei. După cât de strâns îmbrăţişaţi dansau. Arantxa se lasă sărutată în public. Eu nu fac aşa ceva.

— Ai venit ca să bârfeşti?

— M-am prefăcut că am dat întâmplător peste ei, ca să mi-l prezinte. Nu e din sat.

— Ascultă-mă, *neska,* sora mea e mai mare decât mine. E fix treaba ei cu cine iese. Nu mă bag în chestia asta.

— Nu vrei să ştii cum îl cheamă?

Îi era indiferent.

— Guillermo.

Lui Joxe Mari i se părea un nume ca oricare altul. Altceva era când venea vorba despre numele de familie.

— Ce nume de familie are?

— N-am întrebat.

— Dacă intră în familia noastră, îi găsim noi o poreclă, nu-ţi bate capul.

Ultimul lucru care-l interesa pe Joxe Mari era că Arantxa ieşea cu un băiat, că avea să-l aducă în sat ca să-l prezinte prietenilor şi poate chiar şi familiei.

— E un *maqueto.* E destul să-i vezi faţa. Şi nu vorbeşte bască.

— De unde ştii?

— Pentru că atunci când mi l-a prezentat, Arantxa vorbea cu el şi el nu-şi dădea seama, aşa că a trebuit să continue în spaniolă. Ar fi pedeapsă de la Dumnezeu să vă treziţi cu un spaniol în familie. S-ar putea să fie poliţist şi, sub pretextul că iese cu sora ta, să ne spioneze pe toţi, începând cu tine.

Joxe Mari s-a încruntat.

— Dacă nu vorbeşte limba bască nu înseamnă că…

— Ce?

Din bar răzbăteau hohote de râs, larmă de voci amestecate şi muzică. Joxe Mari s-a scărpinat în cap şi s-a uitat înăuntru: prietenii lui petreceau la câţiva paşi de el, veseli, iar în faţa lui stătea Josune, bosumflată.

— Bine, o s-o întreb când mă întâlnesc cu ea. Vii la bar?

— Mă aşteaptă acasă.

— Dar pe tine când poate omul să te sărute?

— Aici, nu.

— Păi atunci hai la intrarea aia în bloc.

S-au dus acolo şi au stat vreo cinci minute, îmbrăţişaţi în întuneric, între uşa de la intrare şi cutiile poştale, până când au auzit paşii cuiva care cobora scările şi s-au grăbit să revină în stradă.

37. TORTUL DISCORDIEI

Nasul uşor (destul de) turtit al lui Gorka, precum şi incisivul ciobit, au o explicaţie. Când avea nouă ani, l-a lovit un camion. Putea să-l omoare. Nu ar fi fost primul de la ei din sat. Înainte de a ieşi din convalescenţă, i-a întrebat pe părinţii săi, cu glasul ăla dulce, melodios, pe care l-a pierdut mai apoi, deşi uneori mai iese la iveală, ca o urmă uşoară în vocea lui de adult, dacă în cazul că ar fi murit i-ar fi pus şi lui o cruce pe marginea drumului, aşa cum i-au pus lui Isidoro Otamendi, care a murit într-o dimineaţă când mergea la serviciu cu motocicleta.

Odată trecută spaima cea mare, Joxian a putut glumi.

— Normal. Dar una şi mai mare. Şi de fier, ca să dureze mulţi ani.

Discuţia lor nu-i făcea nicio plăcere lui Miren.

— Ia mai tăceţi din gură! Poate ne bate Dumnezeu.

Un copil slab, delicat. Mai târziu, la pubertate, s-a lungit şi mergea mereu adus de spate, ca şi cum i-ar fi fost ruşine de înălţimea lui sau poate de coşurile de pe faţă. Pe stradă, oamenii îi spuneau lui Miren că dacă băiatul mai umblă mult aşa, îşi va distruge spatele. Pentru Miren, asta era ca şi cum i-ar fi tras un glonţ în faţă.

— Şi ce vrei să fac? Să-l pedepsesc ca să nu mai crească?

La şaisprezece ani împliniţi, era cel mai înalt din familie. Un altul ceva mai vânjos, mai solid, mai puţin elastic, nu ar fi supravieţuit accidentului. Asta ziceau. Cine? Maică-sa, taică-su, toţi. Gorka învăţase să zâmbească fără a-şi arăta dintele spart. Dar nasul turtit nu se putea ascunde. Puţin turtit, nu exagera, zicea maică-sa.

— Sau preferi să fi fost mort?

În ochii lui era foarte turtit, turtit de tot, *ama.* La fel şi pentru Joxe Mari, care-i zgândărea complexele zicându-i boxer şi invitându-l la luptă.

Se aşeza în faţa lui, în bătaie de joc, şi făcea pe speriatul:

— Nu mă lovi, nu mă lovi.

În primele săptămâni după accident, copilul a trăit nopţi de coşmar. Imaginile accidentului îi reveneau în minte, fie în vis, fie în timpul agitatelor sale nopţi albe. Mereu aceleaşi imagini. Camionul venea spre el şi-l lovea. Camionul venea spre el şi-l lovea. Camionul venea spre el, şi el avea la îndemână doar perna pentru a se apăra. Împărţea camera cu Joxe Mari, iar acesta se plângea la bucătărie.

— Strigă noaptea şi nu pot dormi.

Şi începea să-l imite, exagerând i-urile finale. Îşi bătea joc de el fără nicio milă. Joxian intervenea, de obicei, împăciuitor, paternal, bine, bine, gata, uitându-se cu milă la cel mai mic dintre copiii lor.

În schimb, Miren nu-i ţinea partea.

— Ar fi cazul să nu-l mai deranjezi noaptea pe fratele tău.

În coşmarurile sale, cauciucurile scârţâiau, el întorcea capul, apuca să vadă farurile / ochii bestiei metalice. Veneau în viteză, drept spre el. Erau acolo, la trei metri, la doi, la un metru. Imposibil să te fereşti. În vis vedea detalii veridice care nu existaseră înainte în memoria lui: asfaltul ud de ploaie, lumina slabă a după-amiezii cenuşii, bara de protecţie care i se părea o gură cu colţi ruginiţi, gata să rupă din el.

Apoi nişte picioare vin în fugă spre el. Cineva, şoferul?, scoate o înjurătură în spaniolă. Ce înjurătură? Nu-şi mai aminteşte. Tot ce ştie e că n-a înjurat ca să-l certe. Era o înjurătură pentru ceea ce vedea. De stupoare. Miroase a benzină, a asfalt ud. Era conştient când l-au scos de sub camion şi a fost ca şi cum l-ar fi scos dintr-o cutie neagră. Nu ştie cine l-a scos. Probabil că şoferul. Îi curgea sângele din gură şi din nas, dar nu-l durea nimic. Nimic? Făcea semn din cap că nu. Nu-l durea nici mâna ruptă, cel puţin nu la început. Parcă i-ar fi fost amorţită. A căzut în patru labe pe asfalt. Să mori, nu

alta. I-a fost atât de ruşine încât n-a plâns. Mai târziu, acasă, Joxe Mari îl sâcâia.

— Sigur ai plâns.

— N-am plâns.

— Mincinosule! Te-a auzit tot satul.

Şi o ţinea aşa întruna până când îl făcea să plângă. Asta se întâmpla când era deja acasă, convalescent, cu faţa deformată de o vânătaie impresionantă şi cu o mână prinsă în faşa petrecută pe după gât. În stradă, lângă camion, n-a scăpat nicio lacrimă. Îi era ruşine. Se adunaseră pe trotuar mai mulţi gură-cască şi alţi câţiva apăruseră la ferestre.

— Nu e fiul cel mic al lui Joxian?

Îşi murdărise hainele. Cu propriul sânge şi cu mizeria de pe asfalt. Of, când o să vadă *ama.* Îi lipsea un papuc. Chiar şoferul l-a dus cu camionul la spital.

Braţul i l-au reparat. Nasul, nu. Când era copil, nu se vedea că e deformat. Mai târziu, la pubertate, pe măsură ce trăsăturile feţei i se schimbau, s-a văzut că nasul nu avea forma corectă. Septul nazal era deviat, turtit sau strâmb, nu se ştia exact. În schimb, incisivul ciobit îl vedea oricine. Maică-sa îl repezea.

— Poţi respira?

— Da.

— Poţi muşca?

— Da.

— Şi-atunci? Ce mai vrei?

Bărbatul care l-a accidentat pe Gorka era din Andoáin, avea vreo cincizeci de ani şi era distribuitor la o fabrică de dulciuri. La două săptămâni după accident, a mers acasă la copil, ca să-l vadă. Un om bun, întrebase de mai multe ori prin telefon cum se mai simţea Gorka, dacă îşi revenise, dacă se simţea bine şi putea să-şi vadă de viaţa obişnuită. Se simţea că era îngrijorat. Pe scurt, într-o dimineaţă a sunat la sonerie, Miren i-a deschis uşa, Gorka era la *ikastola,* cu mâna în ghips. Şoferul a lăsat un tort pentru micuţ.

— Şi pentru toată familia, fireşte.

Un tort cu blatul acoperit de un strat gros de ciocolată şi frişcă, presărat cu marţipan şi cireşe.

Cearta a început cu puţin înainte de prânz. Miren, supărată foc. Îşi amintea foarte bine că în seara dinainte, înainte de culcare, tortul era întreg, băgat în frigider. Când s-a trezit dimineaţă, din tort lipsea ceva mai mult de un sfert. Prima, pentru a nu spune singura bănuială: Joxe Mari, mâncăul ţinutului. Pentru că n-aş crede că taică-su. Sau da? Joxe Mari era cu echipa de handbal într-un sat din zonă, Joxian ieşise cu bicicleta. Când vor veni acasă, unul dintre ei, încă nu ştiu care, o să vadă el. Arantxa a observat că mama ei vorbea singură, bombănind.

— Ce e, *ama?*

— Nimic.

Şi nu au mai discutat. S-a întors tatăl, s-a întors şi fiul, la câteva minute unul de altul. Cât să fi fost ceasul? Unu? Cam aşa. Flămânzi, obosiţi, Joxian în echipamentul de ciclist, au întrebat ce e de mâncare. Reproşuri, acuzaţii, ceartă, asta aveau de mâncare.

Joxe Mari a recunoscut fără nicio problemă. Dar, staţi puţin, tortul era deja început când şi-a tăiat el o felie la micul dejun. De aceea a şi crezut că e tortul tuturor.

— Cum adică început?

— Păi lipsea o bucată mai mare decât cea pe care mi-am tăiat-o eu. Pe Dumnezeul meu, *ama.*

Miren, cu ochii în flăcări, cu dinţii strânşi, s-a întors către soţul ei şi a început să ţipe la el, fără să-i dea timp să se apere. Joxian nega, dând din cap. Dar ea: cine atunci, dacă nu el? El a recunoscut că, chiar înainte de a ieşi din casă, n-a rezistat ispitei de a mânca trei cireşe, dar nimic mai mult. De restul nu se atinsese. Joxe Mari nu l-a crezut:

— Hai, măi *aita,* nu se poate.

— Ce nu se poate?

— Când m-am trezit, lipsea o bucată mare de tort, iar tu ai plecat de acasă înaintea mea.

— Să mor eu! De câte ori să mai spun că am mâncat doar trei cireşe? Când am deschis frigiderul, lipsea deja o bucată din tort.

S-au uitat la Gorka.

— Nu, eu nu.

Miren i-a luat apărarea micuţului.

— Lăsaţi în pace copilul. Tortul e al lui. Poate să-l mănânce singur pe tot.

Gorka: nu vă mai certaţi, vă rog, tortul e pentru toţi. Vorbele împăciuitoare ale copilului, spuse pe un ton dulce, au intensificat starea de nervozitate a familiei; până într-acolo încât Miren, într-o izbucnire de mânie, şi-a dat jos şorţul şi le-a zis:

— Puteţi să mâncaţi fără mine.

A ieşit din bucătărie cu paşi hotărâţi, dar numai pentru a reveni după un minut, cu paşi liniştiţi şi o atitudine senină, pentru că Arantxa, cu care se întâlnise în sufragerie, ce e, *ama,* de ce ţipaţi?, tocmai îi spusese mai de voie, mai de nevoie:

— Când m-am întors azi-noapte, mi-era foame şi mi-am tăiat o bucată.

— Tu ai început tortul?

— Nu era voie?

Toţi cinci au mâncat în tăcere. După ce au strâns masa, Joxe Mari a pus tortul pe masă şi a scos din sertar cuţitul cel mare.

— Hai, gata cu prostiile. Cine vrea?

Arantxa a dat din cap că nu. Miren n-a răspuns. S-a apucat să spele vasele. Joxian:

— Împarte-l cu fratele tău.

Gorka a vrut o bucăţică. Lui Joxian i s-a părut prea mică.

— Mai dă-i puţin.

Dar Gorka a zis că nu mai putea mânca. Joxe Mari şi-a aşezat platoul în faţă, cu intenţia clară de a înfuleca tot ce mai rămăsese din tort. Tatăl lui îl privea uimit. După aperitive, după supa de năut, după cartofii cu pui prăjit, din care mâncase cât ei toţi la un loc, unde mai încăpea în el atâta desert? I-a tras un picior pe sub masă, ca să-i atragă atenţia, apoi i-a făcut semne să-i taie şi lui o bucată. Joxe Mari i-a dat-o fără zgomot, prin spatele mamei lui. Joxian a înfulecat bucata cât ai zice peşte. La rândul

ei, chinuindu-se să nu râdă, Arantxa i-a cerut lui Joxe Mari, tot pe ascuns, o bucată de tort.

38. CĂRŢI

În anii în care s-a înălţat tot mai mult, Gorka a început să se însingureze. Pe fraţii lui nu prea îi vedeai prin casă; el ieşea numai pentru a merge la *ikastola.* Cauza? Cărţile, sau, cum spunea tatăl lui, cu fruntea încruntată, prostiile de cărţi. Băiatul se molipsise de febra cititului.

Părinţii săi erau roşi de îngrijorare. Nu neapărat din cauza cărţilor. Atunci? Că stătea închis în cameră ore întregi, inclusiv sâmbăta şi duminica, până când Joxe Mari ajungea acasă şi îi zicea să stingă veioza. Un copil ciudat, murmurau ei. Joxian:

— Păcat că nu are o ferestruică în cap ca să vedem ce se petrece înăuntru.

Noaptea, în pat, cei doi părinţi şuşoteau:

— A ieşit?

— Vezi să nu! A citit toată seara.

— O fi având vreun examen.

— L-am întrebat şi zice că nu.

— Prostiile astea de cărţi.

Într-o dimineaţă, în bucătărie, maică-sa l-a observat în timp ce băiatul mânca. Cocârjat deasupra bolului, cu părul soios, mâinile osoase, coşuri. Miren şi-a înghiţit vorbele o vreme, dar până la urmă n-a mai rezistat:

— Auzi, sper că nu ai probleme psihice.

Paisprezece ani. Prietenii veneau pe la el şi el nici măcar nu ieşea să-i salute. Ce avea, era bolnav sau se supărase pe ei? După o vreme, nu l-au mai căutat. Joxian tot mai neliniştit.

— Mama mă-sii. Copilul ăsta…

Se apropia de el. Îi punea prieteneşte o mână pe umăr. Îi oferea două sute, trei sute de pesetas.

— Hai, du-te şi tu şi distrează-te.

— *Aita.* Nu pot.

— Cine te opreşte?

— Nu vezi că citesc?

— Hai, du-te, că te las să fumezi.

— Nu, *aita.* Lasă-mă-n pace.

Uneori, Joxian, din solidaritate, dar şi din curiozitate, îl întreba:

— Ce citeşti?

— E de un scriitor rus. E despre un student care a omorât cu toporul două femei.

Joxian ieşea din cameră confuz, îngrijorat. La paisprezece ani, toată ziua închis în casă ca un călugăr. E normal aşa ceva? Cu capul plin de gânduri, se oprea în hol, privea fix un obiect, nu avea importanţă care: imaginea cu Ignaţiu de Loyola, dulapul încastrat în perete, clanţa uşii, orice lucru pe care-l putea înţelege din prima, şi timp de câteva secunde căuta ceva în obiectul respectiv, nu ştia prea bine ce, o regulă, un răspuns, o explicaţie la ceea ce nu înţelegea. Abia când ajungea la Pagoeta i se ştergea din minte imaginea cu fiul său aplecat asupra cărţii, asupra prostiei ăleia de carte.

Noaptea, în pat, către Miren:

— Ori e foarte inteligent, ori e prost făcut grămadă. Nu ştiu cu cine seamănă.

— Dacă e prost, cu tine.

— Vorbesc serios.

— Şi eu.

Faza e că la şcoală lua note mici. Nu chiar atât de mici cum avea Joxe Mari când mergea la şcoală. Joxe Mari şi sportul, da; Joxe Mari şi munca fizică, da, însă Joxe Mari şi învăţătura (avea să păţească la fel când a trebuit să dea examen din teorie la întreprinderea metalurgică unde făcuse ucenicia) erau ca apa şi uleiul, ceea ce nu-l împiedica să râdă de Gorka.

— Hai, lasă-mă. Atâta citit şi abia treci clasa la matematică şi la engleză.

Arantxa a fost cea care i-a transmis fratelui ei mai mic pasiunea pentru citit. Cum aşa? Din când în când, de ziua de naştere, de ziua de nume, de sărbătorile de iarnă, sau când avea ea chef, îi făcea cadou reviste cu benzi desenate; odată cu trecerea anilor, câte o carte. Ceea ce, e adevărat, făcuse şi cu Joxe Mari, dar fără niciun rezultat. Lui Arantxa, în cazul acesta, i se potrivea perfect parabola cu

sămânţa împrăştiată pe pământ arid şi pe pământ fertil. Joxe Mari era un pustiu intelectual. În Gorka, pământ bun, a germinat pasiunea pentru citit.

Mai mult. Când Gorka era abia un băieţel, Arantxa, care avea pe atunci vreo nouă, zece ani, obişnuia să-i citească fratelui ei mai mic, cu voce tare, stând amândoi pe jos, sau în pat, poveşti populare şi învăţături dintr-o Biblie ilustrată, o ediţie pe înţelesul copiilor.

Arantxa, în zilele de convalescenţă ale lui Gorka, după ce-l lovise camionul, îşi făcuse un obicei din a merge la biblioteca publică şi a căuta cărţi pentru el. La acea vreme, Gorka deja citea singur, murmurând cuvintele, şi începea să aibă gusturi bine definite: Jules Verne, Saigari, apoi romanele de război ale lui Sven Hassel, cărţi de spionaj şi cu detectivi particulari, toate în ediţii ieftine, de buzunar.

Apoi, fără să le spună părinţilor, la ce bun?, Arantxa a început să-i împrumute propriile cărţi, vreo treizeci, păstrate într-o cutie de carton, pe dulapul de haine. Romane de dragoste, mai ales, pe lângă *Război şi pace,* într-o variantă prescurtată, *Fortunata şi Jacinta*[8]*,* vreo şase, şapte de Alvaro de Laiglesia, care nu i-au plăcut lui Gorka chiar atât de mult cât îi plăcuseră ei, dar chiar şi aşa le-a citit cu poftă.

Când părinţii lui au început să-l ia la rost pentru că prefera să stea în casă în loc să iasă cu prietenii, Arantxa i-a zis, între patru ochi, pe un ton misterios, să nu-i bage în seamă.

— Citeşte cât poţi. Fă-ţi o cultură. Cu cât mai multă, cu atât mai bine. Ca să nu cazi în groapa în care cad mulţi din ţara asta.

Groapă sau nu, Gorka citea cu pasiune, iar Joxe Mari, când îl vedea cu o carte în mână, îl lua la mişto:

— Auzi, dacă tot faci pe deşteptul, îmi citeşti şi mie în palmă?

Într-o noapte, fiecare în patul lui, i-a zis supărat:

— Mai bine le-ai lăsa dracului de romane şi te-ai alătura luptei pentru eliberarea Euskal Herria. Mâine

e un protest, la şapte. Sper să vii. Unii dintre prietenii mei deja m-au întrebat unde ai dispărut. Gaşca ta e pe baricade, iar pe tine nici nu te vede lumea la faţă. Ce să le zic? Ştiţi, a ajuns un sensibil şi citeşte toată ziua. Mâine la şapte vreau să te văd în piaţă.

Şi Gorka a mers, nu avea de ales. Să se lase văzut. L-a salutat pe unul, l-a salutat pe altul, iar Joxe Mari, care era unul dintre cei ce susţineau pancarta în fruntea protestatarilor, i-a făcut cu ochiul. Gorka, negăsindu-şi locul în mulţimea de tineri, a strigat, fără prea mult entuziasm, lozincile. La fel, cu pumnul ridicat asemenea tuturor celorlalţi, a cântat *Eusko Gudariak.* La opt seara era deja acasă şi citea.

39. EU, TOPORUL, TU, ŞARPELE

Au crescut, Gorka în înălţime, Joxe Mari în lăţime. Mai semănau doar la nume, în rest nici vorbă. Prietenii râdeau de Joxian, îl întrebau dacă unuia îi dădea de mâncare, iar celuilalt, nu. Acasă nu pomenea nimic despre glumele care se făceau pe seama copiilor. Pe Miren o scoteau din minţi. I-a făcut scandal unei vecine care îndrăznise să insinueze că Gorka avea tenii.

Cei doi fraţi împărţeau o cameră, unul avea patul lipit de peretele din partea stângă, celălalt, de peretele din dreapta, cu un covor între cele două paturi, cel puţin atât timp cât Joxe Mari a locuit în casa părintească.

Patul lui Joxe Mari era la fereastră, aşa că nu avea spaţiu suficient pentru toate afişele şi decoraţiunile sportive şi patriotice cu care îi plăcea să umple încăperea. Aşa că, azi un poster, mâine un tablou, a invadat încetul cu încetul zona lui Gorka, a cărui noptieră era exact sub un afiş cu toporul şi şarpele şi deviza *Bietan jarrai.*

Gorka avea un singur poster, o copie de mari dimensiuni după celebra fotografie a lui Antonio Machado în Café de las Salesas.

— Cine puii mei mai e şi ăsta?

— Hai, lasă, ştii prea bine.

— Nu, zău. Bunicul lui Tarzan?

— Un poet.

Era clar că urma să-l tachineze: dăduse exact răspunsul aşteptat de Joxe Mari pentru a-i spune părerea lui

Oh, poeta
que bellos versos comportes,
bájame la bragueta
y tócame los cojones[9].

La un moment dat, în absenţa lui Gorka, Joxe Mari i-a desenat lui Antonio Machado, cu markerul,

mustăţi şi ochelari negri, de orb, iar lângă gură a trasat o bulă de dialog, ca în benzile desenate în care a scris: *Gora ETA.* Şi râdea de el, spunând batjocoritor că sigur bătrânul cu pălărie ştia despre ce e vorba. Gorka, resemnat, chiar indiferent, se lăsa umilit. Spre nemulţumirea lui Arantxa, care-l certa din cauza asta:

— De ce nu te aperi? De ce nu-l contrazici?

— Nu vreau să se enerveze.

— Te temi de el?

— Puţin.

În chestiunile intelectuale, Gorka îi era net superior fratelui său. Adeseori, Joxe Mari continua în pat, pe întuneric, discuţiile la care luase parte recent, alături de grupul său, în Arrano Taberna. Cu faţa în sus, trăgând agitat din ultima ţigară a zilei, susţinea lupta armată şi independenţa şi altceva nu mai ştia. Poliloghiile teoretice ale câtorva dintre prietenii săi îl enervau la culme. El nu admitea altceva în afară de obiective: să încorporeze Navarra, să alunge Garda Civilă, chestii din astea, ce naiba, care pot fi înţelese fără complicaţii filosofice. După ce-i trecea criza dialectică, se întorcea spre Gorka şi, prietenos, frăţeşte, mieros, dormi?, îl ruga chestii de genul:

— Ia explică-mi tu mie ce e cu marxism-leninismul ăsta, dar în cuvinte simple şi repede, că mâine trebuie să mă trezesc devreme.

Gorka îi era superior lui Joxe Mari şi în privinţa stăpânirii limbii basce. Citea frecvent scriitori basci şi, de la şaisprezece ani, scria în limba bască poeme pe care le arăta doar lui Arantxa. Fără exagerare, era de o sută de ori mai bun la gramatică decât Joxe Mari şi prietenii lui, care vorbeau cum puteau, adică limba bască vorbită în casă şi pe stradă, uşor îmbunătăţită la *ikastola.* Ei se întâlneau acasă la câte unul dintre ei ca să facă afişe scrise de mână, pentru a le lipi apoi prin sat. Uneori, se întâlneau în camera lui Joxe Mari şi Gorka le zicea unde făcuseră greşeli de gramatică şi de ortografie, unele dintre ele destule de grave.

Fratele său, ţâfnos, dar neputincios, îl întreba bănuitor:

— Eşti sigur?

— Bineînţeles.

— Bine, lasă că aflu eu.

Până la urmă, ascultau de Gorka şi corectau greşelile şi ajunseseră chiar să-l întrebe direct, înainte de a trece la treabă, cum se scrie un cuvânt sau altul. Astfel, *poliki,* Joxe Mari a început să recunoască meritele fratelui său şi să-l respecte. Până într-acolo încât într-o noapte, abia întors de la Arrano, i-a zis, nici una, nici două:

— Tu dă-i bătaie cu limba bască, şi asta face parte din lupta noastră.

Adică: *bietan jarrai.* Era clar, nu? Argumenta simplu, brusc, elementar: el va fi toporul, iar Gorka, şarpele. O pereche bună. Probabil cineva din grup îi deschisese ochii lui Joxe Mari. Adică? Brusc, de la o zi la alta, a încetat să-şi mai bată joc de fratele său, de pasiunea lui pentru cărţi, de faptul că ieşea rar în lume, de toate astea.

L-a rugat / implorat (nu ca mai demult când îi cerea, când îi ordona) să-i facă o favoare. Ce? Peste trei zile, sâmbătă, urmau să-l sărbătorească, în sala de pelotă din sat, pe Karburo.

— Ziceai că e un tâmpit.

— Cine? Karburo? Tâmpit total. Mai tâmpit, imposibil. Dar a zăcut şapte ani în puşcărie pentru cauza noastră, aşa că merită un *ongi etorri.* Un lucru nu-l anulează pe celălalt. E pregătit totul.

— Şi eu ce trebuie să fac?

— Fotografii.

— Cu Karburo?

— Cu Karburo şi cu tot ce mişcă. Îţi iei aparatul, te duci în faţă şi începi să faci fotografii în stânga şi în dreapta, ca şi cum ai fi fotograf de nunţi. Cât de multe poţi, bine? Cu cele mai bune, o să facem afişe, la trei sute de pesetas bucata. A fost ideea lui Jokin. I-am zis că ai un aparat foto tare de tot. Celelalte fotografii o să le pun într-un album. Ştiu deja cum o

să-i zic: album de *gudari.* Toate cheltuielile le suportăm noi, înţelegi? Nu-ţi faci griji pentru asta.

A venit şi sâmbăta, se făcea seară, şi Gorka, fără niciun chef, s-a îndreptat spre sala de pelotă, cu aparatul foto la gât. Când să iasă din casă, în hol, Arantxa l-a întrebat de ce te mai duci, că se vede ce chef ai.

Miren a intervenit de la bucătărie.

— Uf, fată, lasă-l să se ducă. O dată iese şi el!

La jumătatea sălii, lipită de unul dintre pereţii laterali, se înălţa scena, prezidată de o pancartă: KARBURO ONGI ETORRI. Într-o parte a textului se vedea o fotografie alb-negru cu sărbătoritul, când era mai tânăr, când avea mai mult păr, mai puţină burtă şi mai puţină guşă; de cealaltă parte, pe fundalul unei stele roşii, scria: *Zure borroka gure eredu.* Poliţişti? Nici urmă, numai dacă nu cumva vreun agent se strecurase în mulţime deghizat în sătean, riscându-şi integritatea fizică, pentru că toţi din sat se cunosc între ei. Valuri de *ikurrinas,* mulţime de tineri. Se vedeau şi feţe de peste patruzeci de ani, chiar şi câte un moşuleţ. Şi, în apropierea scenei, zdrang-zdrang, zdrang-zdrang, un băiat şi o fată mânuiau beţele de *txalaparta.* Cei prezenţi luau loc la tribună, ca la o partidă de pelotă. Cineva l-a salutat pe Gorka.

— Salutare, fotografule.

O modalitate de a fi trecut pe listă, de a i se spune te-am văzut, ştim care e rostul tău, ai făcut bine că ai venit. Gorka făcea poze încontinuu. Cu *txalaparta,* cu publicul, cu scena încă goală. Unul dintre buzunarele gecii era plin cu filme. Nerea, pe atunci *abertzale,* i-a zâmbit când a trecut pe lângă ea. Gorka a îndreptat aparatul foto spre ea; Nerea a făcut gestul de a-i trimite bezele şi a rămas aşa, nemişcată, până când el a apăsat pe declanşator. Să-i dea şi ei o copie, bine? Gorka a dat din cap că da. În fiecare clipă, ba unii, ba alţii, îi cereau să le facă o copie.

După câţiva paşi, a dat peste Josune. A întrebat-o de Joxe Mari.

— A rămas la barul Arrano şi eu am venit aici.

Un minut mai târziu, aplauze. Karburo a intrat în sală făcând cu degetele semnul victoriei. Era înconjurat de liderii Herri Batasuna şi de alţi reprezentanţi ai aceluiaşi curent ideologic. Gorka mergea în faţa lor şi îi fotografia. Aşa că a urcat primul pe scenă. Cu aparatul de fotografiat în mână, a urcat, a coborât, într-un continuu du-te-vino, fără să atragă prea mult atenţia, ca un om invizibil. Le-a făcut fotografii celor care au luat cuvântul. Şi primarului, care n-a luat cuvântul, dar era prezent. Şi dansatorului de *aurresku* şi instrumentistului care a cântat la *txistu,* acompaniindu-se cu toba. Şi lui Karburo, emoţionat, recunoscător, gras, cu cămaşa în carouri, cu pumnul ridicat deasupra capului, cu lacrimi în ochi în timp ce-i amintea pe colegii aflaţi încă în puşcării, a zis, în puşcăriile de exterminare ale statului. Aplauze peste aplauze, *gora ETA* şi flori, primite de la o fetiţă costumată în ţărăncuţă.

Când s-a intonat *Eusko Gudariak.* S-au ridicat cu toţii în picioare, cu pumnul înălţat deasupra capului. Odată încheiat imnul, cineva fuge. Cine? Doi tineri cu mască de schi sar pe scenă. Unul desface un drapel spaniol. Fluierături din toate părţile, scandări. Celălalt a aprins, cu o brichetă, mătasea îmbibată în prealabil cu benzină. Gorka, la câţiva metri, făcea fotografii.

Escortat de zeci de tineri, Karburo a fost condus la Arrano Taberna. Printre aplauze şi *goras* ETA şi-a dat jos de pe perete poza lui de deţinut. Apoi a trecut în sala de mese, unde a primit în semn de omagiu o porţie de melci. Acolo, în sala de mese, Gorka a consumat ultimul film, după care s-a dus acasă.

— Nu stai la cină?

— Mă aşteaptă.

A citit până noaptea târziu. Când clopotul a bătut de douăsprezece, a stins lumina. După o vreme, a sosit şi Joxe Mari.

— Şi, m-ai văzut?

— De ce vă mai acoperiţi feţele dacă toată lumea ştie cine sunteţi?

— Ne-ai făcut poze?

— Una când aţi sosit, dar s-ar putea să fi ieşit prost, pentru că fugeaţi foarte tare. Vreo zece sau douăsprezece când aţi dat foc drapelului şi câteva când aţi plecat.

— Trebuie developate cât mai repede.

— Sper că ăla de la studioul foto nu e mână în mână cu poliţia.

Joxe Mari a tăcut câteva secunde. Jarul ţigării lui a strălucit în întuneric.

— Îl omor.

40. DOI ANI FĂRĂ FAŢĂ

Nu-şi mai amintea când se privise în oglindă ultima dată. Probabil că la hotelul din Cala Millor. Dacă nu acolo, unde? S-a chinuit să refacă în minte camera de hotel. Cele două paturi lipite, mobilierul, tapetul de pe pereţi. Chestiile obişnuite dintr-un hotel ieftin. Un loc pentru a dormi şi cam atât. Nici măcar nu avea vedere la mare. Măcar avea o baie micuţă, cu duş şi cu oglindă deasupra chiuvetei. Înainte de a pleca spre Palma cu Ainhoa, s-a privit în oglindă? Nu-şi imagina o altă posibilitate. Încă de mică, Arantxa se obişnuise să umble cât mai aranjată. Nu pentru că i-ar fi cerut maică-sa, deşi şi de asta, ci mai ales pentru a se simţi plăcută, a se vedea / simţi atrăgătoare. Arantxa fusese o fată cu adevărat frumoasă. Pentru maică-sa, cea mai frumoasă din sat. Pentru taică-su, cea mai frumoasă din lume. Cu faţa aia, cu ochii ăia, cu părul ăla, era predestinată să păcătuiască prin cochetărie.

Guillermo, cu douăzeci şi ceva de ani în urmă, la puţin timp după ce a început să iasă cu ea:

— Ce frumoasă eşti! Cum poţi să ai o faţă atât de frumoasă?

— Faţa asta, plus ceva ce nu mai zic, sunt pentru cine mă iubeşte.

— Atunci ar trebui să fie pentru mine, pentru că nu cred să te mai poată iubi cineva atât de mult cât te iubesc eu.

— Mai vedem.

Arantxa nu s-a privit în oglindă nici la spitalul din Palma de Mallorca, unde au ras-o în cap, nici în lunile de tratament de la Institutul Guttmann. Nimeni nu ştia asta, numai eu, nici medicii, nici personalul sanitar, doar eu. Iar când trecea în scaunul cu rotile pe lângă o uşă de sticlă, închidea repede ochii. Nu voia sub nicio formă să ştie cum arată. De ce? Pentru că îşi făcuse multe iluzii că avea să se recupereze şi era sigură că dacă s-ar vedea oglindită, şi-ar pierde orice urmă de speranţă.

La început putea să-şi mişte numai genele. Auzea şi înţelegea tot, îşi amintea tot şi voia să vorbească / răspundă / protesteze / ceară şi nu putea. Nu era în stare nici măcar să-şi desfacă buzele. O alimentau printr-un orificiu făcut aici, în burtă. Arantxa, Arantxa, ai ajuns o minte captivă într-un trup inutil. Asta eram eu. În visele sale se vedea închisă într-o armură medievală care o împiedica să vorbească şi să se mişte, dar avea viziera ridicată ca să poată vedea. Cumplit. Vedea bine, dar nu voia să se vadă. Sigur sunt foarte urâtă, îmi curg balele, am faţa strâmbă, aşa că, îşi zicea adeseori, mai bine aş fi moartă.

— De ce închizi ochii?

Când au renovat casa, Miren a cumpărat o oglindă de baie în care te puteai vedea în întregime. Întâmplarea face că o cumpărase pentru ca fata ei să se poată contempla. Abia atunci şi-a dat seama.

— Ce proastă sunt! Tu vrei să nu te vezi.

În secunda următoare, l-a strigat pe Joxian şi i-a zis să acopere oglinda cu hârtie de ziar.

— Până când o să-ţi schimbi părerea. Pentru că, totuşi, ne-a costat o avere, aşa că n-o s-o aruncăm, sper că ţi-e clar.

Joxian, trist:

— Stai liniştită, fata mea. O acoperim şi gata.

Celelalte oglinzi din casă sau erau prinse prea sus, cum era cea din hol sau cea din sufragerie, sau nu ajungea să le vadă, cum era în cazul oglinzii de pe uşa dulapului de haine al părinţilor şi al unor oglinjoare de mână de prin vreun sertar. Când o scoteau la plimbare, făcea tot posibilul să nu se privească în vitrinele magazinelor. Dar n-a putut evita să fie fotografiată de două ori, înconjurată de echipa de fizioterapeute; dar nu-mi pasă, n-am văzut niciodată pozele alea.

Oamenii din sat o complimentau încontinuu. La fel şi preotul. Ce bine arăţi! La revedere, frumoaso. În sfârşit, genul acesta de expresii nesincere şi miloase, din care rareori lipsea cuvântul frumoasă. Lui Arantxa i se păreau detestabile. I-a scris mamei

pe ecranul iPadului: „Spune-le să nu-mi mai zică frumoasă”.

— Ştii ce, lasă-i în pace pe oameni. Or fi ştiind ei de ce zic.

Arantxa şi-a exprimat dorinţa de a se vedea în oglinda din baie la o zi după ce a reuşit pentru prima dată, din dimineaţa funestă a atacului, să se ridice în picioare, ajutată de două fizioterapeute. Pe atunci, deja mânca şi bea singură, chiar dacă nu singură-singură, din teama de a nu se îneca. Mai mult: putea să-şi mişte din nou mâna dreaptă (stânga încă îi era înţepenită, chiar dacă nu atât de mult ca la început) şi puţin câte puţin, foarte puţin câte puţin, făcea mici progrese de vorbire.

Se agăţa de speranţa că va putea merge măcar prin casă, că într-o bună zi se va putea duce singură la fereastră, la bucătărie, să ia obiecte care acum nu-i erau la îndemână: gesturi fireşti pentru ceilalţi; pentru mine, paradisul pe pământ. Şi ce nebunie când a venit de la fizioterapie cu vestea că reuşise să stea o clipă în picioare! Celeste o văzuse şi i-a confirmat, plângând, lui Miren.

— Dar de ce plângi?

— Iertaţi-mă, doamnă Miren. Dar atâta m-am rugat să vină momentul ăsta! Bucuria asta e mai mult decât pot suporta.

A doua zi i-au făcut baie, amândouă, ca de obicei. Ai grijă, ţine-o, nu-i da drumul. Chestiile obişnuite. Le-a fost mult mai uşor s-o şteargă, acum, când susţinută de mâinile puternice ale mamei, Arantxa a putut sta în picioare.

— Ce faceţi, doamnă Miren, plângeţi?

— Eu? Mi-o fi intrat apă în ochi.

Şi-a întors faţa sub pretextul că trebuia s-o şteargă cu atenţie. Arantxa a scos câteva a-uri. Voia să vorbească, voia să spună ceva. Nişte a-auri care formau un şir abia audibil, o încercare agonică de a pronunţa o frază. Celeste a presupus / înţeles.

— Oglinda?

Arantxa a făcut semn că da. Maică-sa:

— Vrei să te vezi?

Acelaşi răspuns. Miren a rugat-o pe Celeste să înlăture paginile de ziar de pe oglindă, iar Celeste, ţac-pac, s-a grăbit să dezlipească foile prinse cu scotch şi, în sfârşit, după doi ani în care nu-şi văzuse corpul, sprijinită de maică-sa, goală, Arantxa a avut curajul de a se privi în oglindă.

Se studia cu o expresie gravă, sprijinindu-se într-un picior şi în degetele de la celălalt. Se îngrăşase. Da, da, destul de mult. Coapsele alea. Şi totul, sânii, şoldurile, burta, totul părea să fi coborât cu câţiva centimetri. Şi pielea atât de palidă. Mâna stângă, strâvezie, lipită de coaste. Şi nu-mi plac nici umerii. N-am avut niciodată umerii atât de căzuţi.

Dar şi mai puţin i-a plăcut faţa ei. Sunt eu, dar nu sunt eu. Ochii fără scăpărarea de altădată, tâmpi. Un colţ al buzelor uşor mai jos decât celălalt şi trăsăturile, în general, lipsite de orice expresie. Firele albe, atâtea fire albe. Ridurile de pe frunte. Există multă îngrijorare, multă suferinţă şi multe nopţi nedormite în ridurile alea, probleme şi neplăceri dinainte de atac, dar asta ştiu doar eu.

Din spatele ei, Miren a întrebat-o dacă era mulţumită. Fără să-şi ia privirea de la oglindă, a făcut semn că nu. Atunci, tristă? Nici.

— Bine, dar atunci cum?

Arantxa a scos un nou şir de a-uri ininteligibile.

41. VIAŢA EI ÎN OGLINDĂ

Ploua. Ce facem? Celeste nu venea în nicio duminică să aibă grijă de Arantxa, decât atunci când Miren pleca în Andaluzia ca să-l viziteze pe Joxe Mari.

— Cu vremea asta nu putem să mergem nicăieri.

Patru după-amiază. Nu făcuseră obişnuita plimbare de dimineaţă, din cauza timpului nefavorabil. Nu era doar ploaia. Mai bătea şi un vânt îndrăcit. Special pentru vreme rea, au cumpărat un impermeabil care o acoperă pe Arantxa şi acoperă şi scaunul cu rotile, un fel de husă cu un orificiu pentru cap şi cu glugă, şi aşa pot să iasă, chiar dacă pentru o plimbare scurtă, dar astăzi în niciun caz, afară e prăpăd.

Miren:

— Bine că am fost ieri la liturghie.

Aşezată în scaunul cu rotile, lângă uşa de la balcon, Arantxa privea strada. Ploaia se izbea violent de geamuri. După-amiază cenuşie, vânt şuierător şi Arantxa plictisită / supărată. A scris pe iPad: „Du-mă la baie”.

În baie, odată instalată în faţa oglinzii, i-a făcut semn maică-sii că poate să plece.

— Înainte nu suportai să te vezi, iar acum nu te mai dezlipeşti de oglindă.

Arantxa a tastat furioasă: „Nu trebuie să-ţi dau explicaţii”.

Mama ei a ieşit jignită din baie.

— Dar nici nu ţi-am cerut.

Uşă trântită. Arantxa, închisă. Nu-i păsa. Ce mizerie de mamă! Deşteaptă, n-am ce zice, dacă-şi închipuie că aşa mă pedepseşte. Dorinţa lui Arantxa se numea singurătate. Cea mai mare dorinţă a ei, să fie singură, în sfârşit, în afara privirilor celor care o consiliau, îi împingeau scaunul, o hrăneau, o protejau, toţi acei oameni săritori care-şi demonstrau încontinuu faţă de ea capacitatea lor extraordinară (mor de râs) de răbdare, în diversele ei faţete:

răbdarea-tandreţe, răbdarea-compasiune, răbdarea-iritare prost ascunsă, răbdarea-ranchiună că nu le-a făcut favoarea de a muri. Să-i ia dracu' pe toţi. Din după-amiaza în care s-a întâmplat nenorocirea, nu mai e stăpână pe viaţa ei. Şi voia să stea singură, futu-i, singură. Ca să se privească în oglindă? Mă rog, şi dacă ar fi aşa, ce?

Şi-a privit ochii, încordată, sfidătoare, aşteptând să înceapă filmul amintirilor ei, povestea vieţii ei distruse în episoade. Da, da, distrusă, făcută cioburi, ca o sticlă căzută pe jos. Şi fiecare ciob, o amintire, un episod, umbrele şi chipurile împrăştiate ale acelui ieri.

Oglindă, oglinjoară, spune-mi când, spune-mi unde, spune-mi cine. Arantxa şi-a amintit o sâmbătă din 1985. Îi mai venise în minte de câteva ori. Băiatul nu era nici frumos, nici urât, nici înalt, nici scund. Frecventa, ca şi ea, o discotecă din Igueldo, KU, şi vrei, nu vrei, până la urmă tot schimbi priviri. El mergea acolo cu prietenii lui, ea cu prietenele ei. Adevărul este că nu-i plăcea de el. Poate din cauza hainelor, poate pentru cum dansa, nu ştiu. Cam gorilă, aşa, lipsit de graţie, nu era mlădios. De elegant, ce să mai vorbim. Şi cum dădea din cap, Doamne fereşte! Părea să bată cuie cu fruntea. În sfârşit, unul pe lângă toţi ceilalţi din gaşcă.

Într-o seară oarecare şi-a dat seama că se uită la ea. Se mai uitau şi alţii şi uneori chiar dansa lipită de câte unul. În astfel de ocazii, nu-i plăcea că încercau s-o facă să râdă. Mai ales că toţi, cel puţin la început, încercau să facă pe şmecherii. Şi, da, în ochii lui se citea o hotărâre de neoprit, o determinare de animal de pradă care i-a plăcut, şi imediat după ce s-au stins becurile din sală şi s-au aprins luminile speciale, violete, şi a început să răsune o muzică lentă, el s-a şi repezit la ea, iar ea, în picioare, lângă bar, a zis că nu.

Băiatul (23 de ani, Arantxa, 19 ani) n-a insistat. Nici n-a lăsat să se vadă că refuzul l-ar fi supărat prea tare. N-a lăsat să se întrevadă nimic, dar mirosea bine. A continuat s-o scruteze din penumbra

violacee cu ochii aceia ficşi şi siguri, de parcă aştepta ca Arantxa să se răzgândească. S-a întors cu spatele la el. După o clipă, când a întors capul, l-a văzut îndreptându-se, liniştit şi arogant, spre canapeaua pe care stăteau prietenii lui. În aer a mai plutit o vreme un miros plăcut. L-a simţit din nou, după vreo oră, când stătea la coadă, cu prietenele ei, la garderobă. S-a întors ca să vadă de unde emana şi acolo stătea el, chiar în spatele ei.

— Poate eşti şi tu mai amabilă altă dată.

S-a enervat pe loc. Cum îndrăznea clovnul ăsta? Şi încă de faţă cu prietenele ei şi cu alţi oameni. I-a susţinut privirea, nu i-a răspuns. El a continuat să-i vorbească, cu gura aproape lipită de ceafa ei. Pe de o parte, seducător, pe de altă parte, impertinent, purtându-se de parcă s-ar fi cunoscut de o viaţă. În sfârşit, Arantxa şi-a luat haina. S-a întors furioasă spre băiat şi, vorbind în scârbă, i-a zis să-i dea pace că are iubit.

— Nu-i adevărat.

— De unde ştii tu?

— Nu-i adevărat, mi-a spus Nerea.

Asta a descumpănit-o.

— Mă urmăreşti?

A răspuns, cu o atitudine provocatoare, că da, şi a mai zis că era convins că ea n-o să se lase uşor, dar că nici el n-o să se dea bătut cu una, cu două. Deci mă şi provoacă. Cine se crede mieluşelul ăsta? Arantxa a simţit un chef nebun de a-i trage o palmă.

Acum, după atâţia ani, stând în faţa oglinzii şi amintindu-şi scena, zâmbeşte. Prietenele s-au adunat în parcare. Suntem toate? Lipsea Nerea, tipic pentru ea, probabil încă mai stătea în uşa discotecii, mozolindu-se cu vreunul. După ce a venit şi Nerea, s-au pornit, vesele şi flecare, spre staţia de autobuz. Arantxa s-a aşezat lângă Nerea. A întrebat-o, iar prietena ei i-a răspuns:

— Îl cheamă Guillermo. Locuieşte în Rentería. E cam rigid, dar galant. Şi are tendinţe de poet. Când dansezi cu el, zice nişte chestii aşa frumoase, încât par scoase din cărţi. Şi, da, m-a întrebat cum te

numeşti şi dacă ai iubit. S-ar putea să-i fi căzut cu tronc.

— Dar dacă tot e aşa de galant, de ce nu ai rămas tu cu el?

— Nu e genul meu. Părinţii lui sunt dintr-un sat din Salamanca.

— Şi ce treabă are asta?

— Nu, nimic, doar că pentru un dans, merge. Pentru mai mult, nu.

Nerea chiar că avea tendinţe, nu de poet, ci de rasistă şi *abertzale.* Dar lucrurile nu ies aşa cum vrem noi, iar uneori ies exact pe dos, nu-i aşa, oglinjoară?

A sosit şi sâmbăta următoare. Luminile violete, muzica lentă: l-a văzut venind. De ce mai vine, dacă ştie că o să-l trimit la plimbare. Şi se gândea să-l trimită la plimbare în fiecare sâmbătă, ori de câte ori ar veni la ea ca s-o invite la dans. Şi-a imaginat întrebarea, aşteptarea reflectată în ochii lui, poate un reproş sau un gest de dezamăgire la final, apoi îndepărtându-se cu spatele său de galant care a dat greş. Dar ceea ce nu prevăzuse Arantxa a fost că înainte să ajungă el, a ajuns parfumul lui.

— Ce faci, dansezi?

După şapte luni, l-a prezentat părinţilor.

42. CHESTIUNEA LONDONEZĂ

În faţa oglinzii din baie, în aceeaşi zi?, în alta?, vorbind fără sunet: îmi amintesc, oho, şi încă cum. Lucrurile de genul ăsta nu se uită. După faza de la Londra, amândoi au stabilit de comun acord ca mai întâi ea să-i cunoască pe părinţii lui, era mai simplu aşa pentru că el era singur la părinţi, iar mai încolo el să-i cunoască familia ei. Guillermo avea temeri / bănuieli, dar mai ales nu înţelegea rostul strategiei gândite de Arantxa.

— Mă spăl şi mă bărbieresc zilnic, te respect, am un loc de muncă. De ce crezi că n-o să le placă de mine?

— Satul meu e mai mic decât cartierul în care stai tu, Rentería. La mine în sat toată lumea cunoaşte pe toată lumea. E mai bine ca străinii să fie cunoscuţi treptat.

— Şi ce treabă are asta cu familia ta? Nu vă înţelegeţi?

— Ne înţelegem.

— Tot nu pricep.

— O să pricepi dacă vei intra în camera fraţilor mei şi te vei uita la pereţi.

Stai o clipă. Nu era neapărat să-i cunoşti pe părinţii, fraţii, unchii şi ce-o mai fi având. Atunci? A fost ideea / dorinţa lui Arantxa de a pune pe baze oficiale relaţia lor, după faza de la Londra.

El s-a purtat corect, în măsura posibilităţilor. Ceea ce nu înseamnă că pe Arantxa n-a durut-o faptul că n-a însoţit-o. Da, m-a durut, dar el muncea. În afară de împrejurarea asta, în toate celelalte s-a comportat decent. Păcat. Ce? Chestii de-ale mele. Dacă ar fi fost un nemernic, l-ar fi trimis la naiba şi ar fi scăpat de douăzeci de ani de căsnicie. Ultimii, groaznici. Da, dar atunci Endika şi Ainhoa nu s-ar mai fi născut. Bine, bine, oricum e prea târziu ca să mai schimbe ceva.

Dându-şi seama că Arantxa era îngrozită de ideea de a călători singură, Guillermo s-a oferit să-i

găsească o persoană de încredere care să meargă cu ea.

— Mai degrabă trebuie să am eu încredere în ea, nu tu. Asta ca asta, dar cine suportă cheltuielile? O ne coste ochii din cap.

A vorbit pe şleau cu Nerea. Uite, asta este. Prietena ei s-a arătat entuziasmată de ideea călătoriei. Uau, un sfârşit de săptămână la Londra. *My name is, I come from.* Şi bineînţeles, l-a tapat pe dragul ei *aita,* care, până la urmă, era om de afaceri, de *money* pentru biletele de avion, cazare şi cheltuială. Era super bucuroasă, nerăbdătoare să se vadă în avion. Arantxa, încruntată, a trebuit s-o calmeze, zicându-i:

— Auzi, asta nu e o excursie.

— Da, ştiu, ştiu. Stai liniştită. Vin cu tine peste tot.

Şi-a pus palmele pe piept, una peste cealaltă, ca o sfântă de pe o ilustrată.

— *Hello,* Londra. Mereu am visat să te vizitez.

— N-o să avem timp de vizitat.

— Nu contează. Important este să pot spune că am fost în Anglia.

Of, nebunatica şi frivola de Nerea. Totuşi, Arantxa nu se putea supăra pe ea, pentru că, până la urmă, i-a făcut favoarea imensă de a o însoţi, plătind din buzunarul ei (mă rog, din cel al lui Txato, odihnească-se-n pace) drumul şi cheltuielile de acolo.

Guillermo a plătit cheltuielile lui Arantxa. Toate? Până la ultimul bănuţ. Aşa a vrut el, n-a trebuit ca ea să insiste. El singur, fără să stea pe gânduri, s-a oferit să-i dea o parte din economiile lui. Pentru că, după cum tu, oglinjoară, ştii prea bine, manii şi defecte are cât încape, dar zgârcit n-a fost niciodată, nici cu mine, nici cu copiii noştri. Cu adevărul înainte.

Pe atunci, Guillermo era asistent administrativ la Papelera Española[10]. Avea un salariu mic, dar, ce vrei? Era tânăr, nu avea obligaţii familiale şi putea să facă economii pentru că locuia cu părinţii lui, care

continuau să-i dea de mâncare ca şi cum încă ar mai fi fost un copil, presupunând că a încetat vreodată de a mai fi.

Tatăl său, care se pensionase în anul acela, fusese un simplu muncitor la fabrica de hârtie, încă din anii ’50. Îşi amintea de generalul Franco, scund, la costum şi cu pălărie, când a venit să inaugureze noua linie de producţie, în 1965. Omul venise gata însurat dintr-un sat din Salamanca; s-a angajat la fabrica de hârtie şi acolo a rămas, lipit de o maşinărie, până la pensie. A fost bine văzut, ceea ce, în treacăt fie spus, a contat atunci când fiul lui s-a angajat la fabrică.

Pe lângă Guillermo şi Nerea, a mai fost cineva care a ştiut de chestiunea londoneză. Maică-sa? Nu. Joxian? Pfff, ăsta nu ştie nici pe ce lume trăieşte. Atunci? Fratele lui Nerea. Arantxa, moartă de frică, l-a rugat s-o ajute urgent. S-a întâmplat asta. L-a mai rugat să ţină secret şi Xabier, fireşte, n-a spus nimănui. Era în 1985, Xabier încă era student la medicină în Pamplona. El a vorbit cu cunoscuţi, a tras sforile, a găsit cine să se ocupe de amica lui gravidă ca să ajungă la clinica din Londra.

N-a mai ştiut nimeni altcineva. Nici părinţii lui Guillermo, nici celelalte prietene ale lui Arantxa. Nici, mai târziu, copiii lor. Nu le-a spus niciodată. La ce bun? Iar maică-sii, nici moartă. Atât ar mai fi lipsit. La cât era de habotnică.

Nerea a plecat cu o zi înainte, cu un zbor de linie. A avut câteva ore pentru a se plimba prin Londra, să vadă locuri cunoscute, să meargă la cumpărături, să facă fotografii şi alte chestii de genul ăsta. Avantajul de a avea bani şi timp liber. O zi mai târziu, Arantxa a luat un zbor charter cu vreo treizeci, patruzeci de femei din toată Spania, care mergeau la Londra pentru acelaşi lucru ca ea. Unele nu mai erau chiar atât de tinere (le dădea vreo treizeci, treizeci şi ceva de ani), iar altele, în floarea pubertăţii. Printre ele, o fată de vreo cincisprezece ani, însoţită de un domn cu o expresie serioasă pe faţă, care putea fi foarte bine tatăl ei.

Arantxa a trecut prin momente grele la banda de bagaje. Geamantanele veneau pe rând. Unul, altul, altul. Al ei nu apărea. Of, *ama.* Oamenii care călătoriseră cu ea în avion plecau pe rând, banda se rotea cu un zgomot ce i se părea tot mai sinistru, iar geamantanul ei nu se vedea. I l-o fi pierdut? L-o fi luat altcineva, fără ca ea să-şi dea seama? Când în sfârşit a apărut, a scos un oftat de uşurare şi şi-a dat seama că nu mai era nimeni în jur. Apoi, n-a reuşit să se orienteze. Ca urmare, i-a luat ceva până să găsească ieşirea din aeroport. S-a simţit singură din nou. Mai rău, pierdută. Ce să facă? S-a hotărât, respirând agitat, să ia un taxi. Cu mâini tremurătoare, i-a arătat taximetristului o foaie pe care scrisese numele şi adresa hotelului. Pe drum, şoferul i s-a adresat de mai multe ori, dar ea nimic, adică nimic, nimic, nu avea nici idee de engleză. Avea senzaţia că drumul dura prea mult, aşa că şi-a zis: să vezi că negrul ăsta m-a sechestrat. Iar o voce interioară îi spunea că probabil taximetristul o purta ca să câştige mai mult. Hotelul, în sfârşit. Oprit în faţa intrării, un autobuz din care coborau câteva dintre fetele care călătoriseră în acelaşi avion cu ea. Mama mă-sii! Dacă ar fi fost puţin mai răsărită, ar fi economisit banii de taxi.

La recepţie o aştepta Nerea, care i-a făcut capul calendar cu poveştile ei despre străzile şi magazinele din oraş.

— Nerea, să nu mă laşi singură.

S-au înţeles să doarmă în acelaşi pat.

— Ţi-e frică?

Bine, măi, ce întrebare! Frică? La puţin timp după ce s-au băgat în pat, lui Arantxa, acum pe o parte, acum pe cealaltă, i-a venit să vomite. Desculţă pe mocheta veche, tocită. Şoaptele ei, lamentările?, în baie. Îi intrase frica în oase. Şi nu doar la gândul operaţiei, cu toate că şi de asta, dar nu atât de tare, pentru că Xabier îi dăduse prin telefon o serie de explicaţii liniştitoare, aşa că ştia, mai mult sau mai puţin, ce o aştepta. Problema părea mai gravă din cauza faptului că nu ştia boabă de englezeşte. Nu se

vedea în stare să umble singură prin Londra, să găsească locul, să ceară ajutor, dacă ar fi avut nevoie. O apăsa încontinuu o senzaţie puternică, mai mult, insuportabilă de abandon, de părăsire. Aşezată în scaunul cu rotile, în faţa oglinzii, îşi aminteşte ce gândea atunci: dacă mă rătăcesc, dacă mă loveşte o maşină, dacă iau vreo boală la clinică din cauza lipsei de igienă sau orice, dacă fac o entorsă coborând scările şi nu mă mai pot întoarce la timp acasă şi, uite-aşa, dintr-un motiv sau altul, află ai mei, don Serapio, tot satul, ce coşmar!

Faza e, aşa cum avea să afle, că maică-sa împreună cu mama lui Nerea, cele mai bune prietene pe vremea aia, s-au dus sâmbătă, ca de obicei, să mănânce în San Sebastián, unde au vorbit despre fetele lor, amândouă aflate întâmplător în călătorie, nu mai spune, folosind cuvinte pe care Arantxa şi le putea imagina uşor:

— Nerea a plecat joi la Londra, cu o prietenă de la facultate.

— A, da? Arantxa mea e în Bilbao. A plecat ieri la un concert, dar nu mă întreba cine cântă că eu despre muzica modernă n-am nici cea mai mică idee.

S-au trezit devreme. Nerea a coborât la micul dejun. Arantxa, incapabilă să mănânce, a băut câteva înghiţituri de apă. Ce emoţii! La ora stabilită, s-au îndreptat, una veselă, flecărind încontinuu, cealaltă cu inima strânsă, spre strada pe care se afla sediul organizaţiei care se ocupa de problemă. Clădiri cu nouă etaje lângă altele cu aspect mai vechi; unele, serios, cu mucegai pe faţadă. Biroul organizaţiei se afla într-una dintre astea din urmă. Nerea a văzut prima, de pe trotuarul de peste drum.

— Acolo e, aia cu poartă albastră.

A intrat cu gesturi temătoare, apoi a apucat-o o spaimă imposibil de controlat. Pe bune. De ce? Păi, scara îngustă care ducea la etaj era plină de mizerie. O ceaşcă răsturnată. Ce naiba caută o ceaşcă pe trepte? Şi aceeaşi întrebare era valabilă şi pentru pungile de plastic, pentru hârtii, o sticlă şi o pată de lapte. Ce cocină!

— Eu mă întorc, Nere. Mai bine fac copilul.

— Calmează-te, hai să aruncăm o privire, dacă tot am venit până aici, şi apoi mai vedem.

A mângâiat-o pe păr, a pupat-o, consolatoare, drăgăstoasă, pe obraz. Pe scurt, a convins-o. Au urcat ţinându-se de mână şi au aşteptat la rând într-o încăpere cu mai multe scaune, o canapea cu pielea crăpată şi afişe pe pereţi. Arantxa a recunoscut-o pe o fată care fusese şi ea în avion în seara trecută. După puţin timp, a sosit şi fata de vreo cincisprezece ani, împreună cu bărbatul cu faţă gravă care putea fi tatăl ei. Mai erau şi alţii. Un bărbat pe jumătate adormit, murdar, cu aspect de drogat. Fata din avion le-a auzit vorbind şi le-a întrebat dacă sunt spanioloaice. Nerea a zis că sunt din Ţara Bascilor, iar fata le-a spus povestea ei, fără ca ele să i-o fi cerut.

Au intrat şi ele, într-un sfârşit. Nerea a tradus cât de bine a putut. Arantxa a semnat unde i s-a arătat să semneze. Apoi, i-au dat o hârtie pentru doctorul care, o oră mai târziu, urma s-o examineze într-o clinică din centrul Londrei. Au coborât treptele pline de gunoaie. Arantxa, în şoaptă:

— Îmi spui şi mie de ce râdeaţi tu şi cu doamna din birou?

— Pentru că ea credea că eu sunt cea care… Înţelegi.

În stradă aştepta o maşină a organizaţiei, plină cu femei tinere şi însoţitori. Maşina le-a dus mai întâi la clinică, iar de acolo, odată făcute analizele necesare, la o vilă în suburbii. Era un cartier rezidenţial, cu case joase cu balcon, şemineu şi grădină. Copaci pe trotuar, străzi curate, nici urmă de gunoaie. Uff, măcar atât.

Altceva? Oglindă, ce curioasă eşti! Cele două prietene au fost întâmpinate de o asistentă care rupea spaniolă. Arantxa a aşteptat într-o cameră cu plante de interior şi mobilier modern. Îşi aminteşte de o fată cu trăsături asiatice, de una ce părea să fie din India şi de mai multe fete din Spania, pe care le văzuse şi în avion.

Şi gata, după ce a aşteptat vreo trei sferturi de oră, i-au dat o brăţară de plastic cu numele ei, un combinezon de unică folosinţă şi i-au zis să se dezbrace. A venit doctorul, un bărbat cu mustaţă cenuşie, cu trăsături plăcute şi manierat, care transmitea calm. Doctor Finks, aşa îl chema. A. Finks. Şi-a făcut treaba şi a făcut-o bine, şi asta e tot, oglindă. Încă ceva şi gata: când m-am trezit din anestezie, am simţit nişte spasme cumplite, dar cum nu mâncasem nimic, n-am avut ce vomita. Iar duminică, la începutul după-amiezii, îmi amintesc foarte bine, atmosfera din avion era cu totul alta. Toate acele femei erau mult mai relaxate şi, evident, mai vorbăreţe decât la venire.

43. LOGODNICI

Chestiunea londoneză i-a legat. De atunci încolo, au fost logodnici ca de modă veche, de genul celor cărora le place să meargă pe stradă ţinându-se de mână şi, după o vreme, soţi. El a aşteptat-o la aeroport cu un buchet de flori, consolator / drăgăstos, mângâietor / curtenitor; a folosit un limbaj mai puţin cotidian, fraze răsunătoare încărcate de o tandreţe sinceră, iar ea şi-a lipit fruntea de pieptul lui, dându-i de înţeles că-l iertase pentru inoportuna, nedorita sarcină.

I-a făcut cadou lui Guillermo un deschizător de conserve, cumpărat în ultimul minut dintr-un magazin de *souvenirs* din aeroportul Heathrow. Mânerul avea forma unei cabine telefonice roşii. Peste ani, deschizătorul de conserve avea să apară într-un sertar din casa lor. Arantxa l-a aruncat la gunoi fără să stea pe gânduri. Obiectul îi trezea amintiri urâte şi poate că şi lui Guillermo, căruia nu i-a lipsit niciodată (sau poate că da, dar n-a spus).

Complici, s-au înţeles tacit să nu mai vorbească niciodată despre avort. Dar întâmplarea aceea era mereu prezentă, plutind invizibilă în discuţiile lor, în privirile lor şi, cel mai rău, cel puţin pentru Arantxa, ca o umbră adăugată umbrelor copiilor lor.

Pe durata celor douăzeci de ani de căsnicie, Arantxa şi Guillermo au făcut câteva călătorii în străinătate. La Paris, cu copiii, de două ori, la Veneţia, în Maroc, în Portugalia. La Londra, niciodată. Niciunul n-a propus, niciunuia nu-i trecuse prin minte. Uneori, nu întotdeauna, dar uneori, stând de vorbă cu o veche prietenă întâlnită întâmplător pe stradă, sau în timp ce rezolva o problemă administrativă, dacă era întrebată câţi copii are, Arantxa se gândea o clipă. O nimica toată, o clipită, destul cât să nu greşească. Trei? Doi.

Cu trecerea anilor, faza din Londra (cum ar fi astăzi copilul acela nenăscut?) s-a retras treptat în ungherele minţii, fără să cadă cu totul în uitare.

Brusc, după atac, a reapărut în amintirile ei. O pedeapsă de la Dumnezeu, dacă Dumnezeu o fi existând? Capricii masochiste ale unui creier care, închis într-un corp inert, se distra mortificându-se cu întâmplări din trecut? Încă din secţia de terapie intensivă a spitalului din Palma. Nemişcată, intubată, într-o noapte n-a reuşit nicicum să scape de amintirea acelei dureroase aventuri, care şi acum, când stă în scaunul cu rotile în faţa oglinzii, în casa părinţilor ei, îi vine în minte, fără voia ei.

Faza aceea i-a legat. Începuseră să se întâlnească zilnic în San Sebastián. În după-amiezile cu vreme frumoasă se aşezau pe o bancă. Printre mângâieri, mâncau dintr-un cornet de castane coapte sau de arahide, ori dintr-o cutiuţă cu prăjituri sau bomboane. În zilele cu ploaie, nu aveau de ales şi se dezmierdau prin cafenele sau la cinema. Guillermo, având darul cuvintelor, îi şoptea lui Arantxa lucruri minunate. Când se făcea nouă seara, fiecare lua autobuzul său şi tot aşa, săruturi şi complimente, zi după zi.

— Draga mea, cred că ar fi cazul să ne cunoaştem părinţii, tu, pe ai mei, eu, pe ai tăi.

— Începem cu ai tăi.

— Vorbeşti de parcă n-o să-mi fie uşor cu ai tăi.

— Nu, deloc. Doar că familia ta e mai mică şi o să ne fie mai simplu. Între timp, eu o să-i pregătesc pe ai mei.

Într-o sâmbătă, Guillermo (sau Guille) a dus-o la prânz la el acasă, în Rentería. Etajul patru. S-a deschis uşa. Angelita: scundă, lată, durdulie, şaizeci de ani. A primit-o pe logodnica fiului ei cu două săruturi ca două bucăţi de tort aruncate în faţă: rotunde, cremoase, pline de efuziune. Mama niciodată nu m-a sărutat în felul ăsta. Aşa încât, imediat ce le-a călcat pragul, lui Arantxa i-a dispărut orice urmă de teamă.

Tatăl, mai distant, dar sincer în cordialitatea lui. Rafael Hernández, un bărbat simplu, timid, cu papuci de casă în carouri şi bluză de lână. Arantxa, prudentă, li s-a adresat cu dumneavoastră. Nu,

Doamne fereşte! Au rugat-o, atenţi şi sinceri, să îi tutuiască. Angelita, dornică să se pună bine cu invitata, i-a arătat casa.

— Aici dorm eu cu soţul meu.

Arantxa a mai mers la ei de câteva ori, înainte de a-l duce pe Guillermo la ai ei. Dacă ar fi fost după ea, ar fi rămas cu drag să doarmă la părinţii lui. E drept că părinţii lui Guillermo erau buni ca pâinea caldă, numai că în anumite privinţe erau puţin (mai mult) de modă veche. Ea îi replica: Guille, dragul meu, dar noi doi deja… dar Londra. Da, da, dar te rog să-i înţelegi. Aşa că, din când în când, urcau pe dealul Urgull şi, în dosul unor tufişuri, făceau dragoste, cu prezervativ, la repezeală, temându-se să nu fie descoperiţi, o împreunare tăcută, care-i oferea lui o plăcere scurtă, iar pe ea o făcea să se resemneze, pentru că ea era cea care suferea mereu din cauza scaieţilor care o înţepau în fese, a pietrelor ascuţite şi a ierbii ude.

Oglinda o întreabă dacă l-a iubit. Ca pe copiii mei, nu. Dar, într-un anumit fel, chiar l-a iubit, mai ales la început. Dacă nu ar fi fost aşa, nu s-ar fi deranjat să-l prezinte familiei ei. Nu mai dusese niciun băiat la ea acasă. Guillermo a fost primul. Şi ultimul. A început prin a-i spune mamei ei, într-o zi, la bucătărie. După ce a zis pe nerăsuflate că era din Rentería şi că-l chema Guillermo, lui Miren, care o ascultase uşor neatentă, i-au apărut brusc pe frunte nişte cute de suspiciune şi nu s-a putut abţine să întrebe, bănuitoare, dacă băiatul nu e în Garda Civilă. Nu, asistent administrativ la fabrica de hârtie. A mai întrebat-o dacă avea salariu bun şi asta a fost tot. Nici că se bucură, nici când o să-l cunoască şi ei, nimic.

Câteva ore mai târziu, i-a spus şi tatălui ei. Poate că n-a găsit cel mai potrivit moment. Joxian se pregătea să plece la barul Pagoeta. Nu şi-a ascuns graba. Poate că îşi dorea să plece înainte ca Miren să se întoarcă de la cumpărături. Nu prea era el cu chestiunile astea de fete şi băieţi, de iubiri şi

logodne. Dar chiar şi aşa, a ascultat-o un minut. A înţeles despre ce era vorba şi a zis că se bucură.

— *Ama* ştie?

— Normal.

— Adu-l într-o zi şi mergem la cină la asociaţia gastronomică. Îi place cu bicicleta?

— Nu merge cu bicicleta, *aita.*

Joxian, uşor contrariat, n-a mai ştiut ce să spună. A bătut-o prieteneşte pe spate, ca şi cum i-ar fi spus că e de acord, şi-a pus basca şi a ieşit din casă.

Arantxa avea mai multă încredere în fratele ei mai mic. Cincisprezece ani, pe atunci. Foarte blând. Oricum ar fi fost, avea nevoie de un aliat şi Gorka era singurul din familie căruia i se destăinuia uneori. Lui Arantxa i s-a părut mai cu capul pe umeri decât părinţii lor.

Înainte de orice, Gorka a întrebat-o cum se numea băiatul.

— Guillermo.

— Guillermo şi mai cum?

— Guillermo Hernández Carizzo.

Gorka s-a ridicat în capul oaselor pe patul în care citea.

— E *abertzale?*

— Nu-l interesează politica.

— Dar măcar vorbeşte limba bască?

— Niciun cuvânt.

— E clar că lui Joxe Mari n-o să-i placă.

Arantxa a aruncat o privire pereţilor acoperiţi cu afişe: amnistie, *independentzia.* ETA, fotografii cu militanţi din sat aflaţi în închisoare, afişe electorale Herri Batasuna.

— De ce crezi că n-o să-i placă?

— Ştii prea bine.

Şi Gorka, la cei cincisprezece ani ai săi, i-a dat ideea de a se plimba cu Guillermo prin sat. Să fie văzută cu el, să meargă duminica la dans în piaţa publică şi apoi vor vedea ei ce va mai fi.

Ceea ce au şi făcut. Au intrat prin baruri. *Kaixo* într-o parte, *kaixo* în alta. S-au plimbat prin centrul satului ţinându-se de mână. În piaţă, sub frunzişul

des al teilor, au dansat pe melodiile interpretate de un grup muzical aşezat în pavilion. La un moment dat, Arantxa a zărit-o pe Josune, care o observa de la distanţă, şi prefăcându-se că nu-şi dă seama, i-a susurat la ureche lui Guillermo:

— În faţa mea e una care iese cu fratele meu. Nu te întoarce. Stai să vezi cum va face tot posibilul ca să afle cine eşti şi dacă vorbeşti limba bască.

Acasă, în timpul cinei, Joxe Mari a vorbit despre meciul său de handbal. Nici el, nici părinţii lor, cu atât mai puţin Gorka, nu au adus deloc vorba despre iubitul lui Arantxa, a cărui prezenţă la dansul din piaţă cu siguranţă ajunsese acum bârfa preferată a satului.

Au trecut două zile până când Joxe Mari şi-a băgat capul pletos pe uşa de la camera lui Arantxa şi a zis:

— O păsărică mi-a zis că ţi-ai tras un iubit.

Faţa îi era zâmbitoare. Arantxa l-a fixat cu privirea, ca şi cum ar fi vrut să descopere pe faţa lui vreun semn de ostilitate, dar nu. El a adăugat, pe acelaşi ton jucăuş:

— Poate mă faci unchi într-o bună zi.

După câteva săptămâni, Joxe Mari s-a mutat cu prietenii într-un apartament din sat. Abia atunci Arantxa a îndrăznit să-l aducă pe Guillermo în casa părinţilor ei.

44. PRECAUŢII

Txato era cum era, închis în sine, harnic ca nimeni altul, încăpăţânat. Iar acea încăpăţânare a lui, care făcea să fie greu, uff, de trăit cu el (nu cumva să-l fi contrazis, Doamne fereşte!) l-a făcut şi să pornească afacerea de la zero, având mai multe speranţe decât bani, acolo, în vale, lângă râu, pe un teren plin de spini, pe care l-a închiriat, apoi l-a cumpărat, şi să menţină afacerea şi s-o dezvolte, mama mă-sii. Dar aceeaşi încăpăţânare, după cum zice Bittori, l-a şi pierdut…

Ea obişnuia să i-o spună adeseori în cimitir.

— Puteai să fii viu şi astăzi, dacă nu erai căpos. Ai fi putut plăti. Sau, dacă nu, puteai să-ţi iei camioanele şi să le muţi în altă parte, cum ai tot zis, dar n-ai făcut niciodată, cu atât mai mult cu cât ştiai că eu te-aş fi urmat.

Venea acasă şi nu vorbea deloc despre firmă. Dacă Bittori îl întreba cum i-a mers astăzi, răspundea scurt, evaziv, invariabil că bine. Ca să-şi dea seama în ce stare de spirit se afla, Bittori îl cerceta cu privirea. Txato se enerva:

— La ce te uiţi?

În funcţie de atitudine, de strălucirea din ochi sau de ridurile de pe frunte, Bittori încerca să ghicească dacă soţul ei era liniştit sau îngrijorat.

— Te-au mai ameninţat în ultima vreme?

— Nu.

— Crezi că au uitat de tine?

— Nu ştiu şi nici nu mă interesează.

De când Nerea era în Zaragoza, Txato nu mai părea să se teamă atât de mult. Sau cine ştie? Pe bărbatul ăsta, zicea Bittori, l-am îngropat burduşit de secrete. Cert e că se vedea pe el că nu mai era atât de neliniştit de când Nerea plecase la facultate la Zaragoza. Dar Xabier? Pentru că nu locuia în sat, îl credea în afara pericolului.

Acasă, Txato n-a mai vorbit despre problema scrisorilor. Iar dacă Bittori îi amintea de ea, îi sărea

muştarul.

— La naiba, femeie, dacă nu ţi-am spus nimic, înseamnă că nu e nimic nou.

Txato, Txatito, îşi zicea Bittori, fie că era cazul, fie că nu, mai mult cu îngrijorare decât cu drag. Adevărul este acesta: a rămas singur-singurel. Prietenii? Nu-i căuta, nu-l căutau. L-au izolat, iar el s-a izolat în acelaşi timp. Nu mai mergea să joace cărţi la Pagoeta, nici să cineze sâmbăta la asociaţia gastronomică. Într-o zi, s-a întâlnit pe stradă, întâmplător, cu Joxian. S-au uitat unul la celălalt, Joxian fugitiv, el mai lung, aşteptând nici el nu ştia ce, un semn, un gest. Trecând pe lângă el, Joxian a ridicat din sprâncene în semn de salut, ca şi cum ar fi zis: m-aş opri să vorbesc cu tine, dar…

Txato a renunţat la bicicletă. Pentru totdeauna. Într-o zi, a dus-o în garaj şi acolo e şi acum, agăţată de tavan în două cârlige şi cu două lanţuri. Nu şi-a mai plătit cotizaţia la clubul de ciclism. Nimeni nu i-a cerut-o. La sfârşitul campionatului nu i-au mai trimis invitaţia pe care o primeau toţi membrii clubului, prin care se anunţa data întâlnirii anuale. Certificatul, carnetul sau cum i-o fi zicând, unde erau trecute toate etapele parcurse şi punctele obţinute, i l-au vârât în cutia poştală. Oricine o fi fost cel care i l-a adus n-a avut curajul să sune la uşă. Degeaba fusese Txato, cu ceva timp în urmă, preşedintele clubului de ciclism, timp de cinci ani. Să-i ia dracu'! Iar duminicile, Bittori, care până nu de mult se plângea că exact în ziua din săptămână când puteau fi şi ei împreună, el se ducea cu bicicleta, acum trebuia să suporte, de dimineaţă până seara, atitudinea ursuză a soţului ei.

Lui Txato îi plăcuse mereu să meargă la muncă pe jos, fie că ploua, fie că nu. E drept că nu erau mai mult de cincisprezece minute de mers. Cu bicicleta, mai puţin. Din duminica în care au apărut mesajele scrise, mergea la birou în vechiul său Renault 5. Zicea că pentru a nu obliga pe nimeni să privească în altă parte sau să treacă pe celălalt trotuar. Sâmbăta după-amiază, iar asta chiar că era ceva cu totul nou

la el, o însoţea pe Bittori la San Sebastián. Mergeau la liturghie, mâncau ceva în aceeaşi cafenea unde Bittori obişnuia să vină cu Miren, pe vremea când erau prietene. Şi se întâmpla ca unii cunoscuţi care nu-i salutau în sat, acolo, în San Sebastián îi salutau, ba chiar se opreau să schimbe câteva cuvinte cu ei, ce vreme frumoasă, nu?

Txato îşi lua precauţiile sale. Nu era prost. În primul rând, niciodată nu-şi parca maşina pe stradă. Bittori:

— Să nu cumva!

Aveau garajul lor. Chiar şi aşa, se apleca să se uite sub maşină înainte de a urca în ea. Mai apoi i-a venit ideea să pună nişte scânduri în jurul maşinii, legate cu nişte sfori, în aşa fel încât, dacă cineva ar fi reuşit să se strecoare în garaj, ceea ce nu era uşor, şi ar fi mişcat scândurile, chiar şi câţiva milimetri, el şi-ar fi dat seama. La firmă, parcă mereu în zona destinată camioanelor, pentru că o putea ţine sub observaţie de la fereastra biroului.

Garajul avea un dezavantaj. Era după colţul străzii, în casa lipită de a lor. Aşa că era obligat să meargă pe jos vreo patruzeci, cincizeci de paşi, de la garaj până la casa lor. Pe distanţa aceea scurtă l-au omorât, într-o seară ploioasă, dar, aşa cum îi spunea Bittori, aşezată pe marginea mormântului:

— E adevărat că te-au omorât acolo, dar te puteau omorî oriunde. Pentru că ăştia, când au în vizor pe cineva, nu se opresc până nu-l vânează.

La început dădea cu bidineaua peste mesajele pe care i le scriau pe uşa metalică a garajului. Avea pregătită o găleată de vopsea albă, dar degeaba. În ziua următoare, mesajele apăreau din nou, Txato *faxista,* asupritor, să-l omoare ETA. Chestii de genul acesta. S-a obişnuit să nu le mai vadă. Se pişau pe uşa garajului, aşa că mereu mirosea puternic a urină.

A citit într-un ziar că cele mai expuse victime potenţiale erau cele care aveau obiceiuri fixe. Adică, ţinte uşoare. Timp de două luni, n-a mai ieşit din casă la aceeaşi oră. În plus, îşi schimba şi traseul. Venea să mănânce de prânz la unu, la unu şi

jumătate sau la două, sau mânca la birou ceea ce îi pregătise Bittori. Iar seara, la fel. Uneori îşi încheia ziua de muncă la opt, alteori la nouă, la nouă şi jumătate, ba chiar şi la zece seara. Programul neregulat îl dădea şi pe el peste cap, pentru că îi plăcea să funcţioneze cu precizia unui ceas. Aşa că, după ce a ştiut-o pe Nerea la adăpost în Zaragoza, iar blestemăţii ăia care încercau să-i facă viaţa imposibilă n-au mai fost atât de insistenţi, Txato a revenit la rutina şi la obiceiurile dintotdeauna, în afară de momentele când ETA mai asasina pe cineva şi atunci, ca să scape de gura lui Bittori, îşi lua din nou, pentru o vreme, precauţii extreme.

Adeseori, printre jaluzelele de la bucătărie sau ascuns după perdeaua uşii de la balcon, scruta strada. Arunca o privire rapidă, încercând să nu fie văzut de Bittori. Pentru că ea se enerva de fiecare dată când îl surprindea. De ce? Zicea că îi mânjeşte cu degetele perdeaua şi jaluzelele.

Mulţi ani mai târziu, în cimitir:

— Oamenii ăia nu se opreau în dreptul casei noastre. Nu ţi-a dat prin cap că erai supravegheat chiar de vreun vecin, care dădea şi el perdeaua la o parte şi îşi nota când pleci şi când vii, după care îi informa pe terorişti? Nu m-ar mira să fi fost un alt mizerabil care nu se spală pe mâini înainte de a se aşeza la masă. Mă rog, nici înainte, nici după. Un cunoscut, bineînţeles, şi dacă vrei neapărat să ştii, cred că era cineva care ne era dator.

45. ZI DE GREVĂ

Deputatul Josu Muguruza, treizeci şi unu de ani, reprezentant al partidului Herri Batasuna, fusese asasinat, în timp ce lua cina, într-un hotel din Madrid. Aşa că grevă generală. Îndemnul a fost urmat mai puţin în marile oraşe. Dar la sate lucrurile au fost clare. Totul închis (magazine, baruri, ateliere), iar cine nu acceptă, va suporta consecinţele. De la depărtare, din vârful dealului, Txato a observat câţiva angajaţi de-ai săi lângă poarta firmei, de care atârna obişnuita pancartă injurioasă. Erau trei, Andoni, piercing în ureche, şi încă doi. Restul rămăseseră acasă. Unul sunase noaptea trecută, iar Txato, sătul să tot fie sunat pentru a primi ameninţări şi a fi făcut în toate felurile, catâr, exploatator fascist, fiu de curvă, poţi să-ţi faci testamentul, a şovăit dacă să răspundă sau nu. Până la urmă a răspuns, gândindu-se că s-ar putea să sune Nerea din Zaragoza, nu se ştie niciodată, dar nu. Un angajat a ţinut să-i spună, pe un ton politicos, că el ar fi preferat să vină la muncă.

— Dacă vrei să munceşti, de ce nu vii?

— Păi, ştiţi, ceilalţi…

Dimineaţa devreme, când a coborât din maşină, Txato ştia deja ce căutau cei trei la poarta firmei. Frig, iarba acoperită cu brumă şi negura care se ridică dinspre râu şi pluteşte ore bune de-a lungul văii. I-a privit cu suspiciune.

— Ce?

Andoni, atitudine agresivă, bărbie sfidătoare:

— Astăzi nu se lucrează.

— Cine nu lucrează, nu e plătit.

— Mai vedem noi cine pierde până la urmă.

— Pierdem cu toţii.

La un moment dat, Txato încercase să-l concedieze pe deşteptul ăla de Andoni, care, pe lângă faptul că era un mecanic mediocru, mai era şi leneş. Andoni a rupt în faţa lui Txato scrisoarea de concediere, fără să se sinchisească s-o citească.

După ore, a apărut la firmă însoţit de doi indivizi care s-au prezentat ca fiind membri ai sindicatului LAB. Ameninţările lor au atins un asemenea grad, încât Txato n-a avut de ales şi l-a reangajat pe nemernicul ăla, care-l scotea din sărite numai când îl vedea.

Cei trei grevişti se încălzeau la focul făcut într-un butoi de tablă. Ardeau bucăţi de scânduri, crengi, şipci. Txato le-a zis că luaseră un butoi care nu le aparţinea. Şi scândurile la fel. În lumina slabă, cu soarele încă în spatele dealurilor, flăcările le înroşeau feţele. Txato: feţe de brute, de frustraţi ce scuipă mâna care le dă de mâncare. Bittori:

— Da, dar fără ei, cine o să-ţi conducă maşinile, cine o să ţi le repare?

Le-a cerut / ordonat să dea butoiul la o parte ca să poată deschide poarta. Andoni a repetat, agresiv, tăios, că nu se lucrează. Ceilalţi doi tăceau mâlc. Temători? Nu e de ici de colo să nu-l laşi pe patron să intre în propria firmă. Pe la spatele lui Andoni, care era liderul lor, evident, au împins butoiul într-o parte, cu privirile lăsate în pământ.

Andoni s-a enervat:

— Ce faceţi?

El nu vedea sau ce? Apoi a adăugat scuipând cuvintele cu furie, cu ură:

— Bine, dar niciun camion nu iese şi nu intră.

Txato s-a închis în birou. Pe fereastră, întinzându-şi gâtul, îi putea vedea pe cei trei care pichetau intrarea. Se apărau de frig ţopăind, suflându-şi în palme. Discutau, fumau, le ieşeau aburi din gură. Nişte nenorociţi. Le umpluseră capul cu sloganuri. Maimuţe manevrabile, dornici să se supună. Şi cât de mulţumiţi fuseseră când îi angajase! Iar Bittori:

— Angajează oameni de aici ca banii să rămână aici.

Iar pe Andoni ăsta, naiba să-l ia, l-a angajat pentru că nişte cunoscuţi au rugat-o pe Bittori, dacă se poate, vă rugăm şi tot aşa. Dacă ar fi ştiut!

Fără să piardă timpul, Txato a dat mai multe telefoane, pentru a-şi informa clienţii asupra

situaţiei. Că îi pare rău şi vă rog să înţelegeţi. Apoi, ceva mai liniştit, dar la fel de supărat, a mai dat câteva telefoane, a făcut modificări în agendă, a schimbat, de comun acord, anumite date, a trebuit să anuleze (mama mă-sii!) un transport important, le-a dat instrucţiuni şoferilor care erau pe drum să parcheze camionul în zona industrială. Când a văzut că lângă cei trei grevişti mai apăruseră doi, printre care şi cel cu voce politicoasă care-l sunase noaptea trecută, şi-a zis că lucrurile nu pot continua aşa, trebuie să fac ceva, doar n-o să-mi dicteze ei mie.

A dat un telefon şi a aflat că autobuzele locale nu circulau din cauza grevei. Pe la nouă şi jumătate, a chemat un taxi. Şi-a luat geaca îmblănită şi, fără să stingă lumina din birou, ca să lase impresia că era tot acolo, a ieşit din hală pe uşa din spate, care dădea spre râu. Puţin mai încolo, înainte de pod, e o cărare care duce la şosea. N-a durat nici cinci minute până să vină taxiul. Înainte de ora zece, a coborât din taxi în cartierul Amara, din San Sebastián.

Surpriză: i-a deschis uşa femeia pe care n-o suporta Bittori. Spunea despre ea că era o simplă (silabisea: sim-plă) infirmieră. Când spunea ce profesie avea colega / amica / iubita fiului lor, îşi încreţea nasul şi strâmba uşor din buze.

— Doctorii cu doctoriţele şi infirmierii cu infirmierele.

Apoi, începea să-i găsească defecte: se îmbracă urât, e pedantă, îşi dă cu prea mult parfum. Reuşea cu greu să ascundă faptul că Aránzazu nu-i plăcuse din prima. Iar aversiunea faţă de ea a crescut până la limita suportabilităţii când a aflat că era divorţată şi mai în vârstă decât Xabier.

— Ăsta pare să fie tot cu caş la gură, are nevoie de încă o mamă, sau ce? Nu-şi dă seama că neruşinata vrea să profite de poziţia şi de salariul lui?

Lui Txato îi era indiferent. Dacă pe ea o alesese fiu-său, atunci ea să fie.

Nu se aştepta s-o găsească în apartamentul lui Xabier.

— Deranjez?
— Nu, intraţi, intraţi.
A întrebat-o de fiul său. Vine imediat, e la duş. Aránzazu, desculţă, îmbrăcată subţire. Trăiau împreună? Lui Txato îi era egal. Teoria lui: dacă copiii noştri sunt fericiţi, restul contează mai puţin. Dar Bittori:
— Tu vrei să fie fericiţi ca să te lase pe tine în pace.
— Şi dacă ar fi aşa, ce?
Se auzea zgomotul unui uscător de păr, femeia avea unghiile de la picioare date cu roşu-închis şi pe unul dintre pereţi atârna un tablou în ulei cu San Sebastián şi o parte din golful Biscaya, semnat de un oarecare Avalos. Xabier îi spusese de mai multe ori tatălui său să investească în artă, dar eu nu mă pricep la asta, fiule.
Txato a întrebat dacă şi la spital era grevă.
— Grevă? Din câte ştiu eu, nu. Apoi, către Xabier, care apăruse într-un halat de baie alb: Tu ai auzit ceva de vreo grevă?
— Nu.
— Păi, angajaţii tatălui tău nu au venit astăzi la muncă.
Txato a confirmat. Tatăl şi fiul s-au îmbrăţişat, Xabier mirosea a apă de colonie, şi a zis pe un ton glumeţ:
— Am operaţie în după-amiaza asta. Să sperăm, pentru sănătatea pacientului, că niciun grevist n-o să dea buzna în sala de operaţie.
Tatăl lui n-a gustat gluma. Dimpotrivă, s-a încruntat, l-a privit cu severitate, a tăcut încuidat.
— Ce e, *aita?*
— Nimic.
Aránzazu, intuiţie feminină, le-a zis că o să-i lase singuri ca să poată discuta liniştiţi. Să-i acorde doar cinci minute, cât să se îmbrace. Xabier a scos printre buze un dar stupid, ca un fir de salivă:
— Dar…
Txato i-a propus / l-a rugat pe Xabier să se întâlnească în barul de la colţ, acolo unde el o să-l

aştepte. În bar nu au avut parte de intimitate, erau prea multe urechi şi, în plus, Xabier nu voia nimic de băut. Aşa că s-au plimbat pe străzile din jur. Tot umblând după o zonă verde şi liniştită, au ajuns la promenada Árbol de Gernika şi, din vorbă în vorbă, au străbătut-o până la podul María Cristina, după care s-au întors.

— E mai bine ca *ama* să nu afle că ne-am întâlnit. Sigur că i-am spus ce era esenţial. Dar sunt detalii pe care prefer să le ţin pentru mine. Nu vreau să-şi facă griji pentru nişte probleme care sper să se rezolve, de aceea am şi vrut să vorbesc cu tine între patru ochi. Eşti un bărbat cu capul pe umeri. Sunt convins că mă poţi sfătui.

— Sigur, *aita.* Despre ce e vorba?

— Nu-mi merge bine deloc în sat.

— Nu-mi spune că au reapărut mesajele.

— În ultimul timp, m-au lăsat în pace. Poate că şi-au dat seama că nu sunt afaceristul care se scaldă în bani, aşa cum şi-au închipuit. Sau poate că nişte iniţiative recente au mai potolit lăcomia nemernicilor ăstora.

— Ce iniţiative? Nu mi-ai spus nimic.

— Ce vrei, să le public în ziar? Printr-un mijlocitor, am propus o întâlnire în Franţa. Mă gândeam să le explic situaţia mea financiară, să ştie că am făcut investiţii şi să-mi ofere o amânare, sau să mă lase să le plătesc în rate. Am aflat că sunt unii care fac aşa şi că dobitocii ăştia sunt înţelegători, dacă văd că vrei să plăteşti.

— Cu ceva timp în urmă, erai total împotrivă.

— Nici acum nu sunt de acord, asta este, ce vrei, să mă răpească?

— Ce ţi-au zis?

— M-am dus la întâlnire. Punctual, cum mă ştii. Nu-mi place să fac pe nimeni să aştepte. Eu am fost cel care a aşteptat. Mai bine de o oră şi jumătate. N-a venit nimeni. Se ştie că de la faza aceea cu GAL[11], sunt extrem de suspicioşi. Poate că m-o fi urmărit vreun poliţist în civil, fără ca eu să-mi dau seama, iar ei l-au recunoscut. Am cerut o nouă întâlnire. N-

au mai vrut. Ce porcărie! Acum mă gândesc că poate şi-au dat seama că am intenţii bune şi de aceea, deocamdată, mă lasă în pace şi le fac altora viaţa amară. Dar ceva tot trebuie să fac, Xabier. Sunt prea expus în sat. În dimineaţa asta, trei tâmpiţi mi-au blocat firma. Să-ţi iei lumea-n cap, nu altceva. Au ajuns angajaţii mei să decidă dacă lucrează sau nu. N-am nici cea mai mică îndoială că vreunul dintre ei raportează organizaţiei tot ce fac. Îţi aminteşti de Andoni, nepotul lui Sotero? Ăsta e cel mai rău. Ăsta e pestriţ la maţe.

— Dă-l afară şi gata.

— Mai aştept, să se mai liniştească apele.

— *Aita,* când eşti om de afaceri, nu te poţi trage de şireturi cu clasa muncitoare. Nu sunt elitist, dar ce vrei să-ţi zic? Orice individ care nu te suportă sau e invidios pe tine va încerca să-ţi facă rău. Nici nu trebuie să se chinuie mult, pentru că îi eşti la îndemână. Poate treci zilnic pe lângă uşa lui. Ar trebui s-o iei pe *ama* şi să vă duceţi să trăiţi în altă parte şi să mai mergeţi în sat numai în vizită sau cu vreo problemă. Scriu mesaje pe ziduri? N-au decât să scrie. Dacă nu eşti acolo ca să le vezi… Şi cine scrie mesaje, poate face orice nedreptate.

— Eu aş pleca, dar maică-ta…

— *Ama* ar pleca şi ea. Am bătut apropo de câteva ori. Am auzit-o cu urechile mele. Faza e că nu comunicaţi între voi.

— De când nu mai merg la bar ca să joc cărţi şi nu mă mai duc nici cu bicicleta, petrecem împreună mai mult timp ca oricând. Aproape că nu ieşim din casă. Eu merg de la muncă acasă şi de acasă la muncă, iar ea nu mai face cumpărăturile în sat.

— Asta nu e viaţă.

— Asta e şi alta nu-i. Putea să fie şi mai rău. Tata a luptat în război împotriva lui Franco. I-au distrus un picior şi a făcut trei ani de închisoare.

— Eşti sigur că ţi-ai luat suficiente precauţii?

— În privinţa asta, poţi fi liniştit. Dacă vor să-mi facă rău, va trebui să se întâmple în afara satului. În sat umblu cu ochii-n patru.

— Deci, cum rămâne până la urmă? E de rău sau de bine?

— De rău. Aş muta firma bucuros într-o zonă mai liniştită. În La Rioja, la Zaragoza, dar e complicat. Aproape toţi clienţii mei sunt de aici. Nu trece o săptămână fără ca vreunul să nu aibă nevoie urgentă de serviciile mele. Dar urgentă-urgentă. Dar dacă eşti în altă parte, ce faci? O să sune la altă firmă de transport şi cu asta, basta.

— Ar mai fi posibilitatea să deschizi o sucursală şi să muţi afacerea încetul cu încetul.

— Pentru asta as avea nevoie de un asociat, cineva de încredere, care să găsească mână de lucru acolo sau să aibă grijă de firmă aici. Nu pot fi în două locuri în acelaşi timp. Mi-ar prinde bine o soluţie mai uşoară şi care să nu presupună atâta timp.

— Renunţă la firmă, vinde-o şi trăieşte din banii câştigaţi.

— Eşti nebun? Firma asta e viaţa mea.

— Atunci văd numai o singură soluţie. Dacă eşti de acord, vă ajut să găsiţi un apartament şi veniţi să trăiţi aici, în San Sebastián. În oraş veţi fi mai la adăpost. Şi, până la urmă, ce mai contează pentru tine? Oricum mergi cu maşina la muncă.

— Un apartament înseamnă o cheltuială mare. Nu prea cred eu că maică-ta…

— Vrei să caut unul, da sau nu?

— Bine, caută. Apoi, mai vedem.

46. O ZI PLOIOASĂ

Ploua în ziua în care l-au ucis pe Txato. Zi de muncă, cenuşie, una dintre acelea care par să înceapă la nesfârşit, în care totul e lent, ud şi nu e nicio diferenţă între dimineaţă şi seară. O zi obişnuită, cu crestele munţilor din jurul satului acoperite de nori.

Txato a ajuns devreme la birou. Devreme? Da, pe la şase şi ceva, afară încă era întuneric. Avea pe birou un calendar cu file detaşabile, a desprins-o pe cea corespunzătoare zilei respective şi a citit ce-şi notase pe spatele ei. Apoi, a scris în agendă câte zile trecuseră de când se lăsase de fumat: 114. Era mândru că putea asocia perseverenţei lui un şir lung de cifre, iar Bittori era mulţumită că nu-i mai umplea casa de fum ca înainte, când i se îngălbeneau perdelele, iar pereţii, mobila şi aerul pe care-l respirau aveau un miros groaznic.

Txato nu ştia, de unde să ştie?, că vedea obiecte, rezolva probleme, avea gânduri pentru ultima dată. Era ultima dată când se făcuse dimineaţă pentru el. La fel, pentru ultima dată a dus la bun sfârşit chestiuni cotidiene. A luat / atins / privit lucruri pe durata ultimei dimineţi din viaţa lui.

De acasă la muncă, şi-a luat precauţiile obişnuite. Se vedea imediat că scândurile şi sforile din jurul maşinii erau exact cum le lăsase el. A condus pe străzile alea, şi nu pe celelalte, uitându-se frecvent în oglinda retrovizoare. Şi, fără să ştie, a fost cât pe ce să dejoace atentatul care i se pregătea. Avea programat un prânz de lucru cu un client din Beasáin; dar insul l-a sunat pe la vreo zece şi i-a spus că intervenise ceva urgent şi că îl roagă să lase întâlnirea pe altă dată.

— Bineînţeles, nu e nicio problemă.

În sinea lui, Txato s-a bucurat, pentru că nu avea chef să conducă pe o vreme atât de urâtă, pe drumuri în condiţii proaste. Atunci, decizie fatidică, a revenit la planul dintotdeauna, bine cunoscut de cei care

aveau ordin să-l execute. A sunat-o pe Bittori ca s-o anunţe că va veni să mănânce acasă, ceea ce a şi făcut, şi a mâncat, şi pe urmă n-a mai mâncat niciodată.

În garaj, cu motorul oprit, Txato a mai stat la volan vreo două minute, ca să asculte la radio, până la capăt, o melodie care-i plăcea. A coborât, a pus la loc scândurile şi sforile şi, fără să bănuiască, vedea pentru ultima dată tot ce era în jurul său: cutiile cu vopsea, damigenele de vin, roţile de schimb, diverse unelte şi piese, nu multe, clădite pe lângă pereţi, ca să încapă maşina. A ieşit în stradă fredonând în şoaptă melodia pe care tocmai o ascultase. A închis uşa metalică. Ploua cu găleata. Nu avea umbrelă, dar nu mai conta. Până acasă avea de făcut doar patruzeci, cincizeci de paşi.

Atunci l-a văzut, voinic, lat în spete, oprit la colţul străzii. Cum să nu-l vadă, când, cu vremea aceea urâtă, nu mai era nici ţipenie pe stradă? Deşi avea gluga pusă, l-a recunoscut. După înfăţişare, după corpul masiv, după ce o fi fost, şi a trecut pe celălalt trotuar şi s-a dus la el şi i-a vorbit.

— Hei, omule, Joxe Mari. Te-ai întors? Mă bucur.

Ochii aceia, acele buze strânse, acele trăsături contractate. Au avut un scurt schimb de priviri, iar în cea a lui Joxe Mari era un amestec de duritate / surpriză, nelinişte / mirare. Ploua peste amândoi şi dalele trotuarului erau cenuşii. Unele lipseau. În locurile libere se aduna apa tulbure şi se vedeau câteva cabluri care urcau pe faţada casei.

Clopotul bisericii a bătut ora unu, exact când ei s-au privit în ochi. Au rămas aşa o clipă, unul în faţa celuilalt, nemişcaţi, muţi, Txato aşteptând ca Joxe Mari să spună ceva, dar Joxe Mari era ca paralizat, cu mâinile în buzunarele gecii. Brusc, şi-a ferit privirea, a dat să spună ceva, dar n-a spus; s-a întors şi cu paşi repezi, aproape alergând, a luat-o în jos pe stradă, lăsându-l pe Txato acolo, la colţ, cu chef de a-i vorbi, de a-i pune întrebări.

La bucătărie, descălţându-se, către Bittori:

— De ce nu aprinzi lumina?

— De ce s-o aprind, dacă se vede?

— Nici nu-ţi trece prin minte cu cine m-am întâlnit pe stradă. O lună de-ai încerca şi tot n-ai ghici.

Dintr-o cratiţă ieşeau aburi, un file sfârâia în tigaie. Singura lumină din bucătărie era cea care reuşea să pătrundă, cenuşie, prin fereastra acoperită cu picături de ploaie.

Bittori, cu şorţ de bucătărie, îşi vedea de treburi în faţa aragazului, surdă la spusele lui Txato:

— Îţi coc un ardei?

— L-am văzut pe Joxe Mari.

S-a întors spre el ca şi cum i-ar fi băgat un ac în spate şi cu nişte ochi aşa de mari.

— Fiul ălora?

— Cine altul?

— Aţi vorbit?

— Eu da. El a plecat fără să-mi spună vreo vorbă, chiar dacă i-a lipsit doar atât – a făcut gestul de a prinde un fir de praf între degetul mare şi arătător – ca să mă salute. Cred că i-a luat câteva clipe ca să-şi amintească faptul că cei din familia lui nu vorbesc cu noi. E la fel de voinic şi are aceeaşi faţă de tâmpit.

Mâncau, beau, aşezaţi unul în faţa celuilalt. Txato mesteca zgomotos. A zis că-i părea bine că nu se dusese la Beasáin pe o vreme ca asta. Bittori nu era chiar atât de bucuroasă.

— Dacă te-ai fi dus, nu aş mai fi avut eu treabă, că nu gătesc numai pentru mine. Noroc că am mai avut nişte carne în congelator.

— Femeie, dacă e vorba de asta, am fi putut merge la un restaurant.

— De ce? Să se zgâiască la noi?

— Nu e obligatoriu să fie un restaurant din sat.

— Deh, cheltuieli.

După o vreme, Bittori a revenit la subiectul anterior. Între ochi i se formaseră două cute care trădau îngrijorare.

— Dar e din ETA, nu?

— Cine?

— Cum cine? Nu ţi se pare ciudat că unul din ETA se plimbă în voia lui prin sat, când normal ar fi să se ascundă de poliţie? Spune-mi, avea umbrelă?

— Umbrelă? Stai să mă gândesc. Nu. Doar gluga pe cap. Dar ţi-am spus că am vorbit cu el. Vreau să zic că nu se ascundea, sau ceva de genul ăsta. O fi venit să-şi vadă familia.

— Eşti sigur că nu te pândea?

— Cum naiba să mă pândească? Tocmai ţi-am zis că am stat în faţa lui aşa cum stau acum în faţa ta. Ce pândă mai e şi asta? Şi dacă ar fi vrut să-mi facă rău, de ce a plecat, dacă tot m-a avut la mână?

— Nu ştiu, nu-mi plac deloc chestiile astea.

— Haide, haide. Dacă te duci la campionatul mondial al suspicioşilor, câştigi detaşat. De nu i-am cumpărat eu la îngheţate băiatului ăstuia când era mic! Îmi pare rău că a plecat aşa că, dacă într-adevăr e din ETA, atunci, mama mă-sii, aş avea şi eu pe cine să mă bazez ca să mă pună în legătură cu şefii lor şi să le explic cum stau cu banii.

Au terminat de mâncat şi aceea a fost ultima masă din viaţa lui. Bittori s-a apucat să spele vasele. Txato a zis că merge să-şi facă siesta. S-a întins îmbrăcat, peste cuvertură; a rămas în pat o oră bună şi aceea a fost ultima dată când a dormit.

47. CE S-A ÎNTÂMPLAT CU EI?

Era cel mai slab dintre toţi trei. Miren, supărată:

— Nu cel mai slab. Singurul slab.

Koldo, un nedescurcăreţ dintotdeauna, unul care trece prin viaţă ţinându-se după umbra celorlalţi.

— Altfel, copilul nostru şi Jokin ar fi acum aici, printre noi, îţi spun eu, dând foc la vreun container, mă rog, dar fără luptă armată. Că i-au dat de i-a sunat apa în cap? Şi ce, la fel ca altora, care au rezistat la ciomăgeală şi la capul băgat în cadă şi şi-au deschis pliscul cât mai puţin.

Miren avea o pică îngrozitoare pe băiatul ăla. I se accelera respiraţia numai dacă-i pomeneai numele.

În schimb, Joxian nu-l putea suporta pe tatăl băiatului, cu care era coleg la turnătorie. Ani în şir lucraseră, în acelaşi schimb, la gura cuptorului şi vărsaseră de sute de ori, mână de la mână, topitura în forme. Herminio, un venetic, un emigrant andaluz, venit de tânăr în sat ca să nu moară de foame; a pus mâna pe Manoli, o ţărancă bască, naivă şi grăsună, şi gata, a ajuns să se creadă mai basc decât Dumnezeu. Limba bască? Da, *kaixo, egun on* şi cam atât. Şi din ăştia găseai pe toate drumurile, iar din vina fiului său, un laş, băiatul lor umbla cine ştie pe unde, riscându-şi viaţa, fără să aibă vreo meserie, fără viitor, fără familie, iar de bietul Jokin ce să mai zic.

S-a pensionat un lăcătuş-mecanic. În locul lui, l-au pus pe Herminio să şlefuiască piese, să le pilească, lucruri de genul ăsta. De atunci, Joxian şi el nu se mai vedeau atât de des. În plus, Herminio nu mergea la bar ca să joace cărţi cu prietenii (prieteni, ăsta?!), nici nu umbla cu bicicleta, în fine, nu avea nici cea mai mică viaţă socială. Când nu era la turnătorie plin de praf, era acasă copertând cărţi ca să mai câştige un ban. Până la urmă, adevărul e că la cât îi devenise de insuportabil lui Joxian, era mai bine că nu se arăta pe nicăieri.

Uneori, în timpul pauzei de masă, unul dintre ei ieşea la ţigară în spatele turnătoriei şi dădea peste celălalt.

— Ai aflat ceva?

— Nimic.

Mereu aceeaşi întrebare, mereu acelaşi răspuns. Altceva nu mai vorbeau despre chestiunea în cauză, şi nici atât, dacă mai era şi altcineva prin preajma lor. Vorbeau despre fotbal, despre pelotă, despre orice, numai de politică nu şi nici de copiii lor dispăruţi, sau stăteau pur şi simplu, unul lângă celălalt, scoţând fuioare de fum, cu privirea aţintită la munţii din faţa lor.) j

La un moment dat, Herminio s-a apucat să toasteze cu vinul lui ieftin, de masă, de fiecare dată când ETA comitea câte un atentat mortal. Într-o după-amiază, în prezenţa altor colegi de muncă, Joxian i-a atras atenţia:

— Gata, Herminio, nu te mai da în stambă, că asta nu-i de glumă.

Acasă, Miren:

— E prost de dă în gropi.

— Încearcă să facă pe amuzantul, dar nu-i iese.

Într-o zi, la ţigară, s-au întâlnit numai ei doi, în faţa porţii. Salopete soioase, feţe aprinse, cizme ca de smoală.

— Ai aflat ceva?

— Nimic.

— Noi, da.

I-a văzut bucuria din ochi, cheful de a povesti, dinţii galbeni, o măsea învelită în aur. A susurat, confidenţial:

— E în Mexic, ca refugiat.

— De unde ştii?

— I-a scris o scrisoare soră-mii, care trăieşte în Cordoba, şi aşa am aflat.

— A zis ceva de Joxe Mari?

— Nu l-a pomenit. Dacă vrei, Manoli o să-l întrebe. Se duce acolo în vară.

Joxian a ridicat din umeri. Dezamăgit. Mai erau cinci luni până la vară. Pe atunci, ce să mai ştie

Koldo de fiul lui? Herminio îi dădea înainte:

— Drumul costă o avere. Deocamdată aşa ne-am gândit, să meargă ea, să-i ducă haine şi ce o mai fi cazul. E departe de noi, dar măcar nu e în pericol. În sfârşit, o să putem dormi şi noi ca lumea.

Mai lipsea doar să se apuce să cânte flamenco. Joxian s-a dus de la muncă direct acasă şi i-a dat vestea lui Miren. Doamne, cine l-a pus? Trecuse multă vreme de când n-o mai văzuse pe Miren plângând în halul acela. Ce suspine, măiculiţă care m-ai făcut! Şi-a aruncat şorţul în calendarul de pe perete. Văicăreli, gemete, furie / milă, suferinţă / suferinţă. Că de ce trebuie să li se întâmple lor, că pe unde o fi, cine să-l îngrijească dacă se îmbolnăveşte? Joxian: să nu mai ţipe, futu-i, că se aude din drum.

— Să mă audă. Şmecher, Koldito, a dat din gură şi acum s-a pus la adăpost. Dă Doamne să-l muşte un şarpe din ăia din Mexic.

— Bine, bine, gata.

Noaptea, în pat, pe întuneric, Miren:

— Am ajuns să-mi doresc ca poliţia să pună mâna pe Joxe Mari şi să se sfârşească odată toate astea. Mă rog încontinuu la Sfântul Ignaţiu. Să-l prindă poliţia franceză. Nu spaniolă, clar. Să facă puşcărie o vreme, să nu se mai bage în necazuri şi să mi-l dea înapoi. Ce zici?

— La fel. Dar când ziceam eu asta, tu te supărai.

— Ce ştii tu ce simte o mamă?

— Dar ce simte un tată?

În ziua următoare, ceva mai liniştiţi, au ajuns la concluzia că mai bine în exil decât să aibă soarta lui Jokin. Ce i s-a întâmplat? Păi, a luat-o razna. În 1987, s-a dus pe câmp şi şi-a tras un glonţ în cap. L-a găsit un păstor, după câteva săptămâni, pe o pârloagă din Burgos. Era de nerecunoscut, într-o stare avansată de descompunere şi pe jumătate mâncat de sălbăticiuni. Avea o carte de identitate falsă. Garda Civilă l-a identificat după poză. ETA a dat un comunicat, negând versiunea oficialităţilor. O mulţime de oameni se adunase în piaţă pentru a

întâmpina sicriul învelit în *ikurriña* şi ploua. Mereu plouă în astfel de ocazii. Miren:

— Prostii.

Dar Joxian chiar avea impresia că mereu plouă la astfel de evenimente. Biserica, neîncăpătoare, cu oameni stând în picioare, pentru că băncile erau insuficiente. Multe feţe necunoscute şi politicieni. În timpul slujbei, don Serapio a zis, vizibil emoţionat, că „sperăm ca tragica moarte a dragului nostru Jokin să fie desluşită într-o bună zi”. Apoi, un lung şir de umbrele urcând spre cimitir. La mormânt, s-a intonat *Eusko Gudariak,* s-a scandat Trăiască ETA, s-au făcut promisiuni de răzbunare, după care s-au îndreptat cu toţii spre ieşire şi în urmă au rămas coroanele de flori şi tăcerea crucilor în bătaia ploii.

Josetxo a închis măcelăria pentru câteva zile. N-a trecut niciodată peste moartea fiului său. După câteva luni, a fost diagnosticat cu cancer. A mai rezistat un an.

Joxian:

— Eu cred că moartea lui Jokin l-a îmbolnăvit. Un bărbat atât de puternic, sănătos tun. Altfel, nu-mi explic.

La o săptămână după înmormântare, împins de la spate de Miren, s-a dus la el la măcelărie. Îmbrăţişări, lacrimi, suspine. Era vânjos Josetxo, nu glumă. După ce măcelarul şi-a mai venit în fire, au stat de vorbă, în spatele magazinului, iar Joxian l-a întrebat direct ce naiba se întâmplase.

— Toţi mint. Poliţia minte, stânga *abertzale* minte. Mint cu toţii, Joxian, îţi spun eu. Nimănui nu-i foloseşte adevărul.

Era distrus. Iar soţia lui, Juani, la fel, chiar dacă se consola rugându-se. Ceea ce Josetxo i-a spus în după-amiaza aceea, avea să-i confirme Joxe Mari lui Joxian, câţiva ani mai târziu, într-o întrevedere la închisoarea din Picassent. În fine, poliţia franceză l-a prins pe Potros[12] într-o casă din Anglet, ascuns sub un pat. I-au găsit valiza, iar în valiză erau peste cincisprezece kilograme de documente, printre care şi o listă cu sute de nume şi date despre militanţi

activi. Ce să zic, ăsta da şef, vai de capul lui! E groasă rău, l-au prins pe Santi. După câteva ore, au anunţat, fără să dea nume de infiltraţi, la ştirile de pe postul SER. Şi, normal, totul a luat-o razna, debandadă generală, au căzut ca muştele. Jokin a devenit paranoic. Josetxo povestea cum se pricepea:

— Era convins că o să vină după el, în acele momente era singur în apartamentul în care se ascundeau ei şi l-a apucat panica. Ceilalţi din *talde* n-au mai ştiut nimic de el şi a fost găsit abia după multă vreme. Şi-a pus capăt zilelor.

Joxe Mari, la vorbitorul din închisoare, şoptind în limba bască, a confirmat toată povestea.

— Mi-au spus că se purta ciudat de mai mult timp. Credea că-i puseseră microfoane până şi la duş. Mi-au zis că se uita în interiorul hainelor. Nu se încredea în nimeni. Dar, de aici până la a sfârşi cum a sfârşit, nu ne-am imaginat niciunul. A fost o lovitură groaznică, *aita.* Pe mine m-a distrus faza aia. Şi dacă vrei să-ţi spun adevărul, după faza aia mi-am cam pierdut iluziile în lupta armată.

48. SCHIMBUL DOI

Toată ziulica dă-i cu ploaie, iar el trebuia să meargă în schimbul doi. Înainte de a pleca spre turnătorie, s-a apropiat de fereastră. Cerul închis, strada udă, câteva maşini şi un singur nor acoperind tot cerul, atât de jos încât uneori rămânea atârnat de paratrăsnetul bisericii.

Joxian n-a avut niciodată maşină, nici permis de conducere. Mergea la muncă pe jos sau cu bicicleta. Nu cu bicicleta cea bună, bineînţeles. În zilele de muncă folosea o bicicletă veche, pe care nu trebuia s-o cureţe cu grijă, una cu portbagaj în spate şi apărători. Miren i-a spus că e târziu. El s-a uitat speriat la ceas. Ce târziu, avea timp berechet, mai bine de o jumătate de oră. A făcut-o nesocotită. Sărut înainte de plecare? Nu obişnuiau. S-a oprit în hol, în faţa dulapului încastrat. Dilemă: impermeabil tip poncho sau umbrelă. Primul presupunea mersul cu bicicleta, iar umbrela douăzeci de minute de mers la vale, până la turnătorie. A ales umbrela.

Şi s-a dus, puţini oameni pe stradă, a semnat condica, s-a îmbrăcat, ca în fiecare zi, cu salopeta, cizmele, mănuşile, casca şi a intrat în căldura halei întunecate. Nu erau vremuri prospere pentru firmă. Şi nici pentru sectorul metalurgic, în general. Îşi dădea seama, chiar dacă nu ştia prea multe despre dedesubturile afacerii. Înainte producţia era mai mare, mai multe comenzi, mai mulţi angajaţi. Treaba lor. El mai avea câţiva ani până la pensie. Îndelungata sa experienţă de operator de cuptoare îl făcea să fie de-a dreptul de neînlocuit, sau cel puţin aşa credea el. Viitorul arăta mai rău pentru tineri, mai ales dacă, aşa cum se zvonea, patronii voiau să închidă firma. El, dacă e la o adică, avea copiii mari şi pensia asigurată.

Spre seară, un camionagiu a adus vestea. Mai exact, un rezumat al unei ştiri auzite la radio, în timp ce conducea. Ce s-a întâmplat, ora, locul. Detalii? Puţine şi imprecise. Tot ce se ştia sigur era că pe la

patru după-amiază o persoană a fost împuşcată pe o stradă din centrul satului. Nu se ştia sigur dacă victima murise sau nu.

Joxian a aflat când a ieşit la ţigară. A întrebat:

— Vreun poliţist?

— Habar n-am.

— Eh, o să aflăm.

La sfârşitul orelor de muncă, Joxian s-a întors acasă. Obosesc tot mai tare cu fiecare zi. Anii nu trec degeaba. Mergea pe străzile pustii zicând / gândind banalităţi. Schimbul unu îl obosea mai puţin. Ieşi de la serviciu bucuros că îţi rămân nişte ore libere, gândul la jocul de cărţi îţi dă aripi, te poţi vedea cu prietenii, te poţi uita la o partidă de pelotă la televizor, înainte de culcare. În schimb, tot ce-i mai rămânea de făcut acum era să mănânce fără nicio poftă peştele zilnic, pentru că femeia asta e obsedată de peşte; apoi direct la culcuş, ca şi cum ar fi fost bătut măr, iar a doua zi să aibă parte de toată dimineaţa numai pentru el.

Se înnoptase, continua să plouă, iar el nu găsea nimic, din toate câte îi cădeau sub ochi, să nu i se pară repetitiv, comun, familiar: casele dintotdeauna cu ferestrele luminate, copacii din piaţă învăluiţi în lumina slabă a câtorva lămpi stradale, fâşâitul roţilor pe asfaltul ud. Nu tu poliţie, nici sirene, nici girofaruri albastre. În tot drumul spre casă, n-a văzut niciun semn al atentatului de la patru după-amiază. Nicio casă în flăcări, nicio casă prăbuşită. A văzut ce vedea mereu: portaluri întunecate, lămpi stradale, uşi de baruri prin care răzbătea rumoarea dinăuntru şi câte un hohot de râs. Îl trăgea aţa să intre, să dea pe gât două păhărele şi să ciugulească două, trei *gildas*[13] în timp ce va fuma o ţigară, un fel de premiu pentru orele de muncă, dar nu: era prea târziu, iar el, mult prea obosit, plus că nu avea chef să-i facă nevasta scandal, aşa că mai bine nu.

Miren nu l-a lăsat nici să ducă umbrela în baie. I-a zis din prima:

— A murit Txato.

Trecuse mult timp de când în casa lor nu mai răsunase numele prietenului de pe vremuri.

— Ce vorbeşti?

Joxian a încremenit pentru o clipă. Ca un stâlp. Nici n-a clipit. Fără să-şi întoarcă privirea spre soţia lui, a întrebat-o cum s-a întâmplat.

— Cum se întâmplă astfel de lucruri. Sigur nu l-au luat pe nepregătite. Era clar după mesajele de pe ziduri.

— Pe el l-au omorât azi după-amiază? Nu mai spune!

— Ba spun. Gata cu Txato. Ăsta-i războiul, face victime.

Pizda mă-sii, mama mă-sii! Nu se mai oprea din înjurat, clătinând din cap, mâhnit. A încercat să mănânce. N-a fost în stare. Îi tremura mâna atât de tare încât nu putea să ducă lingura la gură, ceea ce a deranjat-o pe Miren.

— Măi, sper că nu te-a apucat tristeţea.

Pizda mă-sii etc. Apoi:

— Un basc, unul din sat, ca mine şi ca tine. La naiba, dacă ar fi fost un poliţist, mai ziceam, dar Txato! Pentru mine n-a fost un om rău.

— Nu e vorba de oameni buni sau oameni răi. E în joc viaţa unui popor. Suntem *abertzales* sau nu? Şi nu uita că ai un fiu care luptă.

S-a ridicat de la masă supărată. A spălat vasele în tăcere, iar Joxian nu s-a mişcat de la locul lui nici atunci când, după puţin timp, ea a venit în bucătărie şi i-a zis că vorbeau la televizor despre cele întâmplate. Să vină să vadă, dacă vrea, iar el a clătinat din cap.

— Eu mă bag în pat.

Joxian nu s-a mişcat din bucătărie. Şi-a umplut un pahar de vin din damigeana de sub chiuvetă, apoi încă unul şi încă unul. A bătut ora douăsprezece, unu, două şi el tot fumând şi bând. S-a culcat când a rămas fără vin. Miren, pe întuneric, i-a zis pe un ton ferm:

— Dacă-l plângi pe ăla, mă culc în altă cameră.

— Plâng pentru cine am eu chef.

S-au scurs şi ultimele rămăşiţe negre ale nopţii. Joxian, trântit în pat îmbrăcat, a dormit? Nicio secundă. S-a ridicat imediat ce lumina a bătut în jaluzele. Unde mergi? N-a răspuns. Din baie, un lung şuvoi de urină a întrerupt liniştea casei. În loc să se întoarcă în pat, Joxian a ieşit în stradă, fără să ia micul dejun. La o asemenea oră, când era în schimbul doi? A plecat cu bicicleta, fără impermeabil, deşi ploua, parcurgea străzi una după alta. Nu-i păsa în ce direcţie, nu-i păsa de nimic. La jumătatea urcuşului spre Orio, în micuţul port unde pe vremuri se întrecea cu Txato, iar Txato pierdea de fiecare dată, oricât suflet ar fi pus în pedalat, pentru că nu avea picioare de ciclist ca Joxian, s-a oprit ca să-şi verse amarul fără martori, la marginea drumului, pizda mă-sii.

A revenit acasă, îngheţat, puţin înainte de ora unu. S-a spălat şi şi-a luat haine curate. Nu s-a atins de lintea cu carne şi usturoi. Şi-a luat o banană la muncă şi s-a hotărât, încruntat, să nu stea de vorbă cu nimeni de la turnătorie. Şi-a ţinut promisiunea până seara târziu. Atunci, în pauza de ţigară, a venit la el Herminio, tâmpitul de Herminio şi i-a zis:

— Aş putea să jur că ieri l-am văzut prin sat pe Joxe Mari.

— Juri cam uşor.

— Nu, serios, când veneam la muncă. Era într-o maşină.

— Cumpără-ţi ochelari şi nu mă mai bate la cap. Băiatul meu e departe. Nu atât de departe ca al tău, dar, oricum, destul de departe.

— Din profil, mi s-a părut…

— Ţi s-a părut.

Joxian a aruncat ţigara pe jos, chiar dacă nu fumase nici jumătate din ea. În timp ce o strivea cu piciorul, a şoptit un cuvânt ininteligibil. Apoi s-a întors în hală.

49. ARATĂ-ŢI FAŢA

În ziua anterioară, ca în fiecare an la mijlocul toamnei, îi vânduse lui Juani toţi iepurii. Şaptesprezece, toţi unul şi unul. Îi dădea la preţ bun, ca unui prieten, ba chiar îi era ruşine să ia bani. De ce? Pentru că de multe ori când Miren mergea la măcelărie şi cerea două bucăţi de file de vită, să zicem, Juani îi mai punea două, fără să zică nimic, sau doi cârnaţi, o bucată de sângerete, ce-i venea la mână.

În faţa cuştilor goale, Joxian se gândea deja să le umple cu pui de iepuri. Îi plăcea la nebunie să crească iepuri. Era zece dimineaţa. Soare, linişte, păsările ciripeau şi, din când în când, se auzea câte un utilaj, ţaca-paca, de la atelierul fraţilor Arrizabalaga, de pe celălalt mal. A înlocuit o gratie ruptă cu una nouă şi tocmai scotea cuştile din şopron ca să mai stea şi ele la aer, când a văzut-o, cu poşeta şi cu chipul ei posomorât, oprită la intrarea în grădină.

S-a uitat la ea preţ de o clipită. Surprins? Nu chiar. Joxian se aştepta s-o întâlnească, mai devreme sau mai târziu, pe stradă, mai ales acum când umblă peste tot prin sat. Dar nu s-a gândit nicio clipă că va veni să-l caute. Până la urmă, poate că are dreptate Miren: nebuna asta profită de renunţarea la lupta armată ca să ne facă viaţa un infern.

S-a întors cu spatele la ea şi şi-a văzut mai departe de cuşti. Va pleca până la urmă. Simţea în ceafă privirea ei rece, otravă pură. Şi nu se mai putea bucura deloc de micuţul lui paradis legumicol. Până şi păsările încetaseră să mai cânte. Maşinăria fraţilor Arrizabalaga se oprise. Joxian a mutat cuştile din loc, mai mult ca să-i dea impresia că era ocupat, supărându-se pe sine însuşi că nu găsea o soluţie pentru a pune capăt acelei situaţii.

După atâţia ani, câţi?, cel puţin douăzeci, ea i s-a adresat:

— Joxian, am venit ca să stăm de vorbă.

— Păi, vorbeşte.

N-a fost frumos din partea ta, Joxian, bruscheţea asta şi, dându-şi seama, a simţit brusc că faţa îi ia foc de ruşine. Dumnezeule, şi cât de liniştit era! Nu i-a rămas altceva de făcut decât să-şi întoarcă faţa. Ea:

— Pot să intru?

— Intră.

Bittori a înaintat pe cărarea care cobora uşor, printre straturile de praz, de o parte, şi de andive şi salată de cealaltă parte. Se uita în jur impasibilă. Îşi amintea, recunoştea ceva? S-a oprit la doi paşi de Joxian, i-a lăudat grădina. Ce frumoasă, ce bine întreţinută. Arătând spre zona terasată, l-a întrebat dacă acolo era pământul din Navarra pe care soţul ei i-l făcuse cadou. Joxian, cu capul plecat, a făcut semn că da.

S-au privit, cu ostilitate? Nu. Mai degrabă cu curiozitate, scrutându-se unul pe celălalt, de parcă nu s-ar fi recunoscut din prima. Joxian, timid, împăciuitor:

— De ce ai venit?

— Ca să vorbim.

— Despre ce? Eu n-am nimic de zis.

— Ieri am fost la cimitir. Merg des, ştii? Mă aşez pe marginea mormântului şi stau de vorbă cu el. Mi-a zis să-ţi transmit salutări.

Ce vrea? Să mă scoată din sărite? N-a răspuns. Mâinile murdare de la grădinărit, basca plină de praf, pe care şi-a dat-o jos ca să-şi şteargă transpiraţia de pe frunte, cizmele de pe vremea când muncea la turnătorie. Joxian îmbătrânise. Încărunţise la tâmple, iar în vârful capului era chel. Dar se vedea că anii trecuseră şi peste Bittori.

— N-am venit ca să ne certăm. Tu nu mi-ai făcut nimic şi nici eu nu cred că ţi-am făcut ceva rău. Sau da? Poate că mă înşel. Dacă e aşa, îţi pot cere iertare fără probleme.

— Nu trebuie să-mi ceri nimic. Ce a fost, a fost. Nici tu şi nici eu nu mai putem schimba lucrurile.

— Ce a fost? Eu ştiu doar o parte. M-am gândit: poate că Joxian îmi poate spune restul. Am venit aici cu speranţa asta. Vreau doar să ştiu, apoi plec. Îţi promit.

— Deci vii zilnic în sat pentru ca oamenii să-ţi spună chestii din trecut.

— Satul ăsta e la fel de mult satul meu pe cât de mult e şi al tău.

— Aici nu te contrazic.

— Dar se vede că mă iei drept cineva din afară, una care trece pe aici. Greşeşti. Trăiesc din nou în casa mea dintotdeauna. O ştii. Veneai des pe la noi.

— Mi-e indiferent unde locuieşti.

Pentru prima dată de când intrase în grădină, Bittori a schiţat un zâmbet uşor. Fruntea ei nu mai exprima tristeţe. Vârful unuia dintre pantofi era pătat cu noroi. Stăteau aşa, ea acolo, el aici, despărţiţi de o bucăţică de cărare. Bittori s-a asigurat, ostentativ, că nu-i calcă firele de salată.

— Ai fost cel mai bun prieten al soţului meu. Încă vă mai văd cum mergeaţi cu bicicletele, în sala de pelotă sau jucând cărţi la cafenea. Mi-o amintesc şi pe Miren cum zicea: Bittori, soţul meu e însurat cu al tău. Nu-i putem despărţi nici cu toporul.

— Aşa zicea?

— Întreab-o şi vei afla.

Ai grijă, Joxian. Femeia asta vrea să te îmbete de cap. De ce-ai lăsat-o să intre în grădină? Şi s-a văzut pe sine, nu s-a putut opune amintirii, lăsându-l pe Txato în urmă, în portul Orio; s-a văzut pariind cu el două sute de pesetas în sala de pelotă din sat; în bucătăria asociaţiei, încălzind cina; în barul Pagoeta, certându-se, eşti dobitoc, sau ce?!, pentru că greşise la prostiile alea de cărţi.

Şi-a aţintit ochii, care acum nu mai exprimau duritate, ci erau îmblânziţi de nostalgie, în ochii ei inexpresivi.

— Mereu am fost prietenul lui.

— Dar nu l-ai mai salutat şi nici nu ai mai venit pe la noi.

— Ce treabă are una cu alta?

— Nici la înmormântare n-ai venit. La înmormântarea prietenului tău asasinat.

— De ce mă iei la rost? Chiar dacă nu mai vorbeam cu el, a rămas prietenul meu. Şi nu vorbeam cu el pentru că nu puteam să vorbesc cu el. Aţi făcut rău. Trebuia să plecaţi din sat. Un an, doi, cât trebuia. Acum el ar fi fost viu, v-aţi fi putut întoarce. Ba mai mult, dacă aţi fi plecat, mulţi dintre noi v-ar fi sărit în ajutor.

— Ceilalţi, nu ştiu, dar tu încă mă mai poţi ajuta.

— Păi, nu văd cum. Timpul nu poate fi dat înapoi.

— Ai dreptate. Pe Txato nu-l mai putem învia. În schimb, mie mi-ai putea face o favoare. E foarte simplu. Doar să-l întrebi ceva, din partea mea, pe fiul tău.

— Nu mai tulbura apele astea, Bittori. Şi noi am suferit şi încă mai suferim. Vezi-ţi de viaţa ta şi lasă-ne să ne vedem de viaţa noastră. Fiecare în casa lui. Acum s-a ajuns la pace. Cel mai bine e să uităm.

— Dacă suferi, cum să uiţi?

— Nu cred că lui Miren i-ar plăcea tot ce spui tu aici.

— Dar nici nu trebuie să afle.

Joxian, după o scurtă şovăire, s-a grăbit să intre în şopron, dând de înţeles prin tăcerea obstinată că discuţia lor se încheiase. Bittori, fără s-o poată vedea:

— Nu eşti curios să ştii ce mi-ar plăcea să-l întreb pe Joxe Mari? A aşteptat degeaba un răspuns. A continuat: A fost văzut în sat în după-amiaza când l-au omorât pe Txato.

Din interiorul şopronului:

— Zvonuri.

— Ieşi de acolo. Arată-ţi faţa.

A ieşit. Buza de jos îi tremura uşor. Strălucirea aia din ochi, să fie lacrimi?

— La proces nu s-a dovedit asta.

— Întreabă-l din partea mea, Joxian. Următoarea dată când mergi să-l vezi, întreabă-l dacă el a fost cel care a tras. Trebuie să aflu repede, că nu mai am mult de trăit. Nu mai simt niciun pic de ranchiună,

crede-mă. N-o să-l denunţ. Tot ce mai vreau este să nu mă îngroape înainte de a afla toate detaliile atentatului. Şi mai spune-i că dacă se va ruga de mine să-l iert, am să-l iert, dar mai întâi trebuie să se roage de iertare.

— Bittori, te rog. Nu mai tulbura apele astea.

Rugăminte inutilă, erau tulburate deja. Bittori a aruncat o privire în jur. Pământul terasat, zidul de beton, smochinul.

Cu basca în mâini, Joxian a văzut-o plecând pe cărarea care urca uşor.

50. PICIORUL COPOIULUI

L-a întrebat direct, fără să-l mai pupe de bun venit. Dacă a văzut ştirile. Gorka, scârbit, trist, a făcut semn că da. Şi a zis că îi fusese ruşine, tare ruşine.

— Nu mă mir. Cui îi place să aibă un ucigaş în familie?

În ochii lui Gorka a apărut un licăr de rugăminte, ca şi cum ar fi spus: spui nişte vorbe foarte grele, te rog să nu mai vorbeşti aşa. Crimele de care era acuzat comandoul îţi făceau piele de găină.

Arantxa l-a bătut uşor cu palma pe spatele său lung şi încovoiat, un gest de laudă pentru că nu urmase acelaşi drum ca fratele nostru. A adăugat, imitând vocea prezentatoarei: periculosul terorist. Trei militanţi fuseseră daţi în urmărire generală. Fotografiile lor pe ecran. Cea cu Joxe Mari, plete, cercel în ureche, tânăr, apăruse între celelalte două.

Acum a ajuns faimos. Pe Arantxa au sunat-o oameni din sat. Cine? O prietenă de pe vremuri. Ca s-o felicite.

— Mi-a venit s-o bag în mă-sa. N-am avut curaj. Ce-aş fi câştigat? Duşmănie, critici şi dată la o parte.

Prezicerile ei asupra viitorului lui Joxe Mari sunt întunecate, acum când e dat în urmărire: sau îi explodează o bombă în timp ce o transportă sau o manipulează, şi atunci avem parte de funeralii cu sicriu învelit în *ikurriña,* dansuri populare şi tot ce mai ţine de programul folcloric, sau îl capturează forţele de securitate. Ultima variantă ar fi cea mai bună pentru toţi: pentru potenţialele lui victime, care şi-ar salva pielea; pentru rude, pentru că ştim că acolo unde îl vor închide nu va mai face rău nimănui şi nici nu va fi în pericol, şi pentru el însuşi, pentru că astfel va face cunoştinţă cu singurătatea, cea care-i ajută pe oameni să stea liniştiţi şi să gândească.

Gorka, cu o expresie posomorâtă, plină de suferinţă, a încuviinţat din nou. Fusese atât de drăguţ încât să vină în vizită la sora lui, cu ocazia zilei ei de

naştere, dar şi pentru că părinţii lor îi spuseseră că e însărcinată. Cadouri? Două. O cărţulie pentru copii, în limba bască, *Piraten itsasontzi urdina,* care era prima lui operă publicată, ce frumos, nu, chiar, foarte frumos, şi flori.

Cei doi fraţi s-au înţeles să nu mai vorbească despre Joxe Mari. Ajunge. Sau chiar nu existau şi alte lucruri importante în viaţa lor? Arantxa a ieşit din cameră ca să caute o vază. Căsătorită cu Guillermo, locuia în Rentería, într-un apartament din cartierul Capucinilor. Iar fotografia cu Joxe Mari, care, normal, ajunsese acum eroul tuturor puştilor din sat, era mult prea prezentă în gândurile lor pentru a putea uita de ea. Aşa că a fost inevitabil; după ce a pus florile într-o vază de sticlă şi au trecut în revistă câteva chestiuni fără importanţă, au vorbit din nou despre fratele lor.

Arantxa:

— I-am sunat imediat pe *aitas.*

— Ce au zis?

— *Ama* e tare combativă. Nu înţelege iotă de politică, n-a citit o carte în viaţa ei, dar aruncă cu sloganuri ca şi cum ar da cu petarde. Cred că umblă prin sat şi învaţă pe de rost tot ce scrie pe pancarte. Dar, mai ales, îşi apără fiul. Nu ştiu – şi-a pus mâna pe pântece – ce aş face dacă aş fi în locul ei. *Aita,* ca de obicei, tace mâlc. Profită de faptul că Joxe Mari nu mai dă pe acasă şi-şi cumpără *El Diario Vasco*[14].

— Îmi amintesc ce scandal i-a făcut fratele nostru, acuzându-l că cumpără un ziar spaniol. Chiar dacă pe *aita* îl interesau numai paginile de sport.

— Şi pagina de decese şi comemorări.

— Da, corect, şi cea cu integrame.

— De parcă politica-l interesa pe el, Doamne fereşte. Şi atunci, de ce să nu citească ce-i place?

— S-a apucat să cumpere *Egin*[15]*,* la insistenţele lui Joxe Mari. Dar apoi se ducea la Pagoeta ca să citească *El Diario Vasco,* ziarul lui de toată viaţa.

— Ce să mai zic de *ama,* care de fiecare dată când vine pe la mine, pleacă cu toate numerele din *HOLA* şi alte ziare de scandal pe care eu le-am citit deja.

Suntem o familie de nebuni, să nu-mi zici că nu-i aşa. În 1975, tu erai foarte mic, n-ai cum să-ţi aminteşti, a plâns la moartea lui Franco. Pe bune, acasă, în faţa televizorului alb-negru a scăpat câteva lacrimi de spanioloaică dezolată; dar mai bine să nu-i aminteşti de asta. Ultima dată când a venit să mă vadă, m-a întrebat dacă ne-am gândit la un nume pentru copil. Înainte de a-i răspunde, mi-am dat seama că se încruntase deja. Aşa că i-am zis, în glumă, că o să-l cheme Juan Carlos, ca pe rege. Am crezut că o să leşine.

Cei doi fraţi beau cafea, ronţăie prăjiturele. O chimie fraternală perfectă. Mereu s-au înţeles bine, şi când au fost mici, şi mai târziu, şi acum. Pe fereastră, cartier dormitor, se vedea un bloc de locuinţe. Rufe atârnate pe uscător. O butelie într-unul dintre balcoanele din faţă. Un bărbat în tricou fuma, sprijinit cu coatele de pervaz. Guillermo îi spusese că în urmă cu ceva timp, se putea vedea de aici vârful Jaizquíbel, dar au construit edificiul ăla urât şi adio peisaj.

Arantxa l-a întrebat pe Gorka dacă atunci când împărţea camera cu Joxe Mari, acesta:

— N-a încercat să te convingă să mergi şi tu la manifestaţii?

— Încontinuu. Am avut noroc că eram abia un băieţel. Îmi spunea că peste trei, patru ani speră să mă vadă în primele rânduri. Mai apoi, se contrazicea singur. O dată ne-am nimerit împreună la o bătaie cu poliţiştii şi s-a enervat. Mi-a strigat: du-te mai în spate, nu vezi că aici o poţi încasa?

— Dar de ce te-ai dus tu acolo?

— Pentru că mergeau cu toţii, de asta.

Ceea ce, după părerea lui, făcea şi Joxe Mari, cel puţin la început. Un joc de prieteni, un sport. Te duci, rişti, din când în când ţi-o iei pe cocoaşă şi viaţa merge mai departe. Mai târziu, la crâşmă, bei, mănânci, vorbeşti cu gaşca şi simţi, cu un soi de tremurici plăcut, că te-a prins febra care-i încălzeşte pe toţi şi îi uneşte la flacăra unei cauze. Noaptea, întins în pat, Joxe Mari se dădea mare. Că aruncase

cu o piatră în casca unui poliţist şi auzise poc. Că dăduse foc unui bancomat, al cincilea pe luna asta. Se întorcea către fratele său ca să simtă admiraţia din ochii săi de adolescent. La fel de mândru se arăta şi de victoriile cu echipa sa de handbal. Despre asta era vorba, sport, scandal, până când, brusc, s-a căscat prăpastia.

Acum, dacă stă bine să se gândească, Gorka crede că Joxe Mari a intrat pe teritoriul urii pure şi dure şi al unui fanatism agresiv din momentul în care a fost găsit în râul Bidasoa cadavrul, cu cătuşe la mâini, al acelui şofer de autobuze din Donostia.

— Zabalza?

— Ăla.

Gorka îşi amintea că fratele său venise acasă extrem de agitat. Nu avea nicio îndoială, aşa cum nu aveau nici prietenii săi, că şoferul murise la sediul Gărzii Civile din Intxaurrondo, în timp ce-l torturau. L-au omorât, sau a murit, nu contează, după care au înscenat o încercare de evadare pe care n-o credea niciun copil de ţâţă. Gorka, impresionat, urmărea cum fratele său străbătea camera dintr-o parte într-alta. Şi fierbea în el, futu-i, o ură nouă, mai intensă şi mai violentă decât de obicei şi a simţit din vorbele şi din înjurăturile lui o dorinţă furioasă de a distruge, de a se răzbuna, de a face rău, mult rău. Cui? Indiferent, să facă rău oricum şi oriunde.

— Cam în vremea aceea, m-a învăţat să prepar cocktailuri Molotov. Într-o sâmbătă m-am dus cu el la carieră. Să mai las dracului cărţile. Urmând instrucţiunile lui, am pregătit şase sticle incendiare pe care le-am aruncat, poc poc, într-o stâncă.

Apoi, după mai mult timp, a aruncat un cocktail Molotov într-un copoi, pe Bulevar în Donostia. Îi era egal că erau copoi spanioli sau basci. Poliţistului i-a luat foc un picior. Putea să ajungă scrum. Noroc că l-au văzut colegii lui şi s-au mişcat repede, evitând o tragedie.

— Joxe Mari nu vedea în cel îmbrăcat în uniformă un om care câştigă şi el un salariu cum poate, care probabil că are o soţie şi copii. Nu aveam

curajul să-i spun aşa ceva, dar, îţi jur, mi se părea cumplit că nu accepta că cineva în uniformă e şi el om. În sfârşit, a doua zi s-a supărat că ziarele nu scriau despre piciorul acelui copoi.

Gaşca i-a plătit o cină. Era prevăzut că oricine dă foc unui poliţist primeşte acest premiu.

51. ÎN CARIERA DE PIATRĂ

Ca în filme. Pe bune. Pe la vreo zece dimineaţa, Gorka a ieşit din casă pentru a merge la bibliotecă. Era într-o sâmbătă. Şi el, cât se poate de liniştit. Cer albastru, câţiva nori, temperatură plăcută. A văzut-o, mare, voinică, pe celălalt trotuar: Josune, care, în loc să-i răspundă la salut, *iepa,* şi-a dus un deget la buze făcându-i semn să tacă. Nişte buze care ori sunt foarte subţiri, ori îi rămân înăuntrul gurii.

Ea mergea la un pas în urma lui.

— Nu te întoarce. Mergi, mergi.

După ce au dat colţul străzii, Josune l-a rugat / i-a cerut, tot în şoaptă, s-o aştepte în biserică. S-au despărţit.

Gorka s-a aşezat pe o bancă din ultimul rând. Biserica, pustie. Singura lumină intra prin vitraliile prinse sus, în zid. Dacă apare preotul, ce-o să-i zic? Că am avut un acces de iluminare? Josune l-a făcut să aştepte peste douăzeci de minute. El, cu ochii-n patru, presimţea că se întâmplase ceva grav. Deşi le citise deja, frunzărea cărţile pe care voia să le ducă la bibliotecă. Se uita la ceas, la iconostas, la statui, la coloane, apoi din nou la cărţi. A ştiut, în sfârşit, după scârţâitul uşor care s-a auzit şi după lumina apărută brusc din spatele său, că fata deschisese uşa. Josune i-a făcut semn să se întâlnească sub scara care duce la cor.

— Dacă intră cineva, chiar dacă e un cunoscut, o luăm fiecare în altă parte. Te avertizez că s-ar putea să fiu urmărită.

— De cine?

— Cine crezi? *Txakurrada.* Dar nu sunt sigură. S-ar putea să încerce să se folosească de mine pentru a pune mâna şi pe alţii. Te caută Joxe Mari.

Murmurau în întunericul de sub scări. Gorka, surprins, stătea aplecat în faţă ca să nu dea cu capul în scară. Josune nu-şi lua ochii de la culoarul din mijlocul bisericii şi de la bănci, ca să nu fie luaţi pe nepregătite dacă intra cineva.

— Fratele tău şi Jokin te aşteaptă în carieră. O să-ţi spună ei mai multe. N-am chef de probleme. Cred că am făcut destul transmiţându-ţi mesajul.

— Sper că n-o să fiu în pericol.

— Să fii atent să nu te urmărească cineva. Apoi îţi spun ei ce ai de făcut.

Au stabilit să iasă ea prima, apoi el. Gorka, promite-mi, abia după vreo douăzeci de minute. Mai bine să fie mai multe decât mai puţine.

— Nu uita să-l întrebi pe fratele tău dacă are ceva să-mi spună.

S-a hotărât să meargă mai întâi la bibliotecă. De ce? Cărţile l-ar fi încurcat, asta pe de o parte, iar pe de altă parte, pentru a nu stârni bănuieli. Dacă l-au văzut cu Josune, poate că acum îl urmăreau şi pe el.

Josune:

— Ştiu că fugarii încearcă să ia legătura cu familia sau cu prietenii, ca să le ceară ajutor, bani sau ce au nevoie. Aşa că, *kontuz*. Eu ţi-am spus tot ce aveam să-ţi spun.

Şi a dispărut, masivă, cu gura aia fără buze. Ce-o fi văzând fratele meu la fata asta? Nu pot să-mi dau seama. Începuse să i se facă frică. Frică de ce, de cine? N-avea idee. A rămas în biserică încă o jumătate de oră, pentru orice eventualitate. A încercat să citească, dar nici vorbă.

A ieşit în piaţa publică. S-a oprit ca să se uite în jur. La stânga, la dreapta, în depărtare, la ferestre. Maşina cu butelii de gaz, feţe cunoscute, porumbei căutând resturi de mâncare. Simţea o nelinişte puternică. Mama mă-sii. Şi cât de bine mi-era. A trecut prin faţa măcelăriei lui Josetxo. Asta o fi ştiind că fiul lui şi fratele meu sunt la strâmtoare? Din bibliotecă, fără cărţile pe care îşi propusese să le împrumute, a ieşit pe o uşă laterală, care dădea într-o străduţă. S-a uitat într-o parte şi într-alta. Nimeni. Şi de azi până luni, ce citesc eu?

A urcat la carieră făcând un ocol. Jos, peste acoperişurile satului, clopotele au bătut ora douăsprezece. Miros de câmp. Câteva vaci răsfirate, liniştite. Gorka se uita des înapoi. Nimeni. O

stratagemă: a ieşit de pe drum şi a luat-o pe o păşune, cu iarba încă udă de la roua dimineţii. În spatele său se întindea păşunea unde urmăritorii săi, dacă existau, nu aveau cum să se ascundă.

I-a găsit pe cei doi într-o casă în ruină. Când l-au văzut, unul dintre ei a scos un şuierat puternic. Atunci la ce bun atâtea precauţii? L-au întrebat dacă fusese urmărit. Credea că nu.

— Ce faceţi aici?

— Ce să facem, *txakurras,* ieri l-au prins pe Koldo şi seara au venit după noi. Am scăpat ca prin urechile acului.

Au fugit cu ce aveau pe ei. Au înnoptat ghemuiţi într-un ungher din depozitul sau magazia aia fără uşi şi fără geamuri, cu o parte din acoperiş prăbuşită. Jokin: noroc că nu-i iarnă. În capul lor exista o singură idee clară: să traverseze cât mai repede graniţa cu Franţa. Dar în condiţiile date, era imposibil. Jokin era în şlapi. Joxe Mari, în tricou, se plângea că-i era somn şi foame. Jokin nu mai avea ţigări.

— Tu nu fumezi, nu?

Joxe Mari a răspuns înaintea fratelui său:

— Tot ce face ăsta e să citească.

Cei doi prieteni aveau puţini bani. Puţini, bine, dar câţi? Foarte puţini, ăsta e adevărul. Câteva monede prin buzunare, din care Joxe Mari deja cheltuise când o sunase pe Josune de la o cabină telefonică.

Au scăpat dintr-o greşeală de-a celor din Garda Civilă.

— Dobitocii ăia au greşit apartamentul.

Au greşit? Nu de tot. Povestea e aşa: cu câteva zile în urmă, şi-au dat seama că se spărsese o ţeavă în apartamentul de deasupra lor. Ei doi, plus Koldo, locuiau la parter. O pată de umezeală imensă şi urme negre (mucegai?) pe tavan. Problema nu părea să fie recentă. Până atunci, nimeni nu observase. Nu era altceva de făcut decât să se apuce de reparaţii. Proprietarul le-a propus să se mute în apartamentul din dreapta, tot la parter, până când avea să

finalizeze reparaţiile. Pe durata lucrărilor, nu vor plăti nici chirie, ca să compenseze deranjul. Nişte bani economisiţi. Au acceptat.

Pe scurt, sticleţii au dărâmat uşa de la primul apartament, pentru că aşa ştiau de la Koldo, căruia îi smulseseră informaţia. Cu Koldo e altă poveste. După cum aveau să afle peste câteva luni, Koldo fusese torturat, l-au ţinut cu capul în apă, l-au bătut până l-au lăsat lat. Îl prinseseră cu o seară înainte, pe stradă, şi l-au dus direct la sediul din Intxaurrondo. Nici vorbă de întâmplare: erau urmăriţi, dar au pus mâna doar pe Koldo. A ciripit, normal, cum să nu ciripeşti în asemenea situaţie? Dar a ţinut pentru el (sau o fi leşinat înainte de a apuca să dezvăluie?) faza cu schimbarea locuinţei.

Pe la vreo nouă seara, cei doi au ajuns la apartament şi s-au mirat văzând că prietenul lor Koldo nu era. Unde o fi dispărut tâmpitul? Era rândul lui să gătească de cină. Nici măcar pâine nu era. Şi, brusc, hărmălaie, bocanci. Unde? Afară, pe scări. Ai auzit? Jokin s-a uitat pe ferestruica de la closet. A văzut maşinile sticleţilor.

— Au venit după noi.

Au sărit pe fereastra bucătăriei în curtea din spate. Joxe Mari n-a avut timp nici să oprească televizorul. S-au făcut una cu noaptea şi, sprinteni, au luat-o spre munţi. Luna le lumina drumul. Au ajuns cu inima în gât, au dormit rău, dacă aşa ceva se poate numi dormit. Nu tu pat, nu tu pătură, nici măcar tutun, ca să se mai consoleze. O mizerie, dar ssst, linişte. Aşa e lupta.

— Frate, a venit momentul să nu dai greş.

— Ce vreţi să fac?

— Mai întâi, te duci la cafeneaua Arrano şi vorbeşti cu Patxi. Dacă nu e, nu vorbeşti cu nimeni altcineva. Ai înţeles? Cu nimeni. Să îţi dea instrucţiuni cum să trecem în Iparralde şi nişte sendvişuri şi ceva de băut. Dar ai grijă. Să nu vii cu mâncarea la vedere, ca şi cum le-ai spune tuturor vedeţi, le duc de mâncare, pentru că sigur umblă

prin sat sticleţi în civil. Sper că Patxi o să-ţi dea şi ceva bani pentru noi. Îi pui bine şi ni-i aduci.

Gorka încuviinţa.

— Să nu cumva să te duci acasă şi să le spui părinţilor. O să le scriu eu când voi putea.

— Să nu te duci nici la măcelărie. Şi dacă te întâlneşti pe stradă cu cineva din familia mea, tu nu ştii nimic, bine?

Gorka repeta că da. Fratele lui:

— De-abia acum urmează partea mai complicată. Bicicletele noastre sunt în spatele casei, lipite de perete, sub streaşină. Scoţi lanţul antifurt – i-au dat două chei – şi aduci o bicicletă şi ce ţi-a dat Patxi pentru noi. Îţi dai tu seama care e a lui Koldo, că n-o să poţi scoate lanţul. Cât mâncăm noi ceva, te duci după cealaltă bicicletă. Ar fi bine pe la patru, cel târziu, să putem pleca. Cu cât mai repede, cu atât mai bine. Totul depinde de tine.

Gorka a coborât în sat, a urmat instrucţiunile primite, s-a întors la ei cu bicicleta şi cu un plic primit de la Patxi, dar fără mâncare şi băutură, în plic era o sumă de bani cu care cei doi trebuiau să se descurce.

Când Gorka a ajuns la clădirea din carieră, cei doi discutau în contradictoriu.

— Se aude de la depărtare cum strigaţi.

Jokin insista ca puştiul să intre în apartament şi să-i aducă ceva de încălţat. Nu vrea să meargă în Franţa în şlapi. Un tip îmbrăcat aşa, şi pe bicicletă, ar atrage atenţia. Joxe Mari a cedat. Către fratele său:

— Ţine cheia. Dacă nu vezi nimic suspect în jur, intri. Dacă intri, ia nişte pantofi pentru ăsta şi o geacă pentru mine, e una agăţată de uşă.

— Şi ţigări.

— Dar numai dacă vezi că nu e niciun pericol. Nu vreau să te prindă din cauza noastră.

După o vreme, Gorka s-a întors cu cea de-a doua bicicletă. A zis că n-a intrat în apartament pentru că văzuse nişte feţe suspecte la intrarea în bloc.

Minciună cât casa. N-a vrut să se expună mai mult decât era cazul.

Joxe Mari:

— Lasă, nu contează.

Jokin:

— Ce număr porţi?

I-a luat pantofii şi i-a dat şlapii, zicând:

— Tu ai de mers doar de aici până acasă.

Şi-au luat rămas-bun de la el cu îmbrăţişări / bătăi pe spate. Joxe Mari l-a pupat zgomotos, fraternal, pe obraz.

— Eşti un adevărat, mereu ai fost, mama mă-sii.

Erau gata de plecare, când Gorka şi-a amintit de ce-l rugase Josune.

— Dacă ai ceva să-i zici.

Joxe Mari începuse deja să pedaleze.

— Spune-i să-şi vadă de viaţa ei.

Cei doi prieteni au plecat şi Gorka, şaisprezece ani pe atunci, i-a văzut cum se îndreptau pe biciclete spre şosea, fiecare cu câte ceva luat de la el, Jokin, pantofii, iar Joxe Mari, bluza de lână. Brusc, Gorka a simţit ceva, un soi de prevestire rea.

52. MARELE VIS

— De ce nu mi-ai spus atunci? Credeam că aveam încredere unul în celălalt.

— M-am speriat tare, aveam şaisprezece ani. Dă-ţi seama că după câteva zile, când ne-au percheziţionat casa, eram convins că veniseră să mă salte pe mine, nu pe Joxe Mari, care, până la urmă, o ştersese. Numai eu ştiu câte nopţi n-am dormit din cauza asta!

— Nu le-ai spus nici la *aita?*

— La nimeni.

Arantxa, severă / înţelegătoare, l-a mustrat. Chiar nu şi-a dat seama că mergând după biciclete se făcuse complicele unor terorişti în devenire? Şi i se părea nedemn (în timp ce-i vorbea, se schimba la faţă, buze strânse, ochi de tigroaică) că Joxe Mari îl folosise ca om de legătură cu Arrano Taberna, ştiind foarte bine cât de mult îl compromitea. Aşa adolescent cum era, dacă-l prindea Garda Civilă:

— Ţi-ar fi dat o bătaie soră cu moartea.

Ochii i se fac mai blânzi. Naiv, mai mult decât naiv. Dar, în sfârşit, a trecut atâta timp de atunci. Zâmbitoare, i-a mai oferit o ceaşcă de cafea.

— Coborau amândoi cu bicicletele spre şosea şi m-am uitat după ei întrebându-mă: de ce-s atât de bucuroşi? Şi am avut senzaţia că n-o să-i mai văd prea curând.

— Pe Jokin îl poţi vizita la cimitir. Iar pe fratele nostru l-am văzut azi mulţumită fotografiei de la ştiri. Sau tu ai ştiut de el în toţi anii ăştia?

— Eu? Habar n-am pe unde a umblat.

Gorka recunoaşte că atâta timp cât a trăit în sat, i-a fost greu să se ţină departe de atmosfera *abertzale.* Spune că într-o localitate mică n-are cum să nu te ia valul. La manifestaţii, omagii, altercaţii, şi din astea erau mai multe decât zile în calendar, nu te punea nimeni să semnezi că ai fost prezent, dar întotdeauna cineva nu făcea altceva decât să urmărească cine a fost şi cine nu.

Îi povesteşte surorii lui că uneori trecea pe la cafeneaua Arrano. Comanda un pahar de bere, se lăsa văzut un sfert de oră şi la revedere. De plăcut nu-i plăcea nici mirosul din acel local. Niciodată n-a fumat şi n-a băut, iar sportul, sincer, după cum zice el, îl lasă rece. Toţi ştiau de pasiunea lui pentru citit. Toţi ştiau că nu era petrecăreţ, nici nu-şi pierdea nopţile prin baruri. Pentru el era firesc să se închidă în casă sau în biblioteca publică. *Sihastrul,* aşa îi ziceau în derâdere. Dar, în sinea lor, îl respectau pentru că stăpânea limba bască.

Şi pentru încă ceva. Pentru o circumstanţă care, după cum recunoaşte chiar el, îl proteja.

— Eram fratele lui Joxe Mari şi asta îmi oferea destul de mult prestigiu. Să ai un frate în ETA, asta da calitate! Poate că le păream ciudat, introvertit, nesociabil, dar nimeni nu se îndoia de ideile mele politice.

— Ce? Ai avut şi tu idei politice?

Gorka zâmbeşte fără să vrea. Ce şmecheră! Şi se apără:

— Am câte una tot la cinci luni, dar îmi trece repede.

Îşi aminteşte de o întâmplare. Cu cine?

— Cu *ama.* Într-o seară dă buzna în camera mea şi începe să-mi arunce-n faţă că eu citesc în timp ce fratele meu se sacrifică pentru Euskal Herria şi tot satul e în stradă ca să protesteze împotriva a nu mai ştiu ce. Mi-a aruncat că dacă Joxe Mari ar şti, s-ar supăra foarte tare.

— Şi ce-ai făcut?

— Ce să fac? Mi-am luat umbrela şi m-am dus la manifestaţie să strig şi eu de câteva ori.

Înainte de a împlini şaptesprezece ani, şi-a analizat situaţia. Singura modalitate de a se elibera de obligaţiile alea era să plece de acolo (Donostia, Bilbao, sau chiar în afara Ţării Bascilor) şi să studieze. Să facă o facultate, visul său cel mare. Filologie bască, Psihologie, ceva de genul ăsta. Sau orice studii la o facultate din Paris, Londra, îţi dai

seama? Niciunuia dintre prietenii lui nu i-a vorbit despre marele său vis.

— Dar mie mi-ai spus.

— Am început prin a mă sfătui cu *aita.*

După-amiază de duminică. A bănuit că-l va găsi la grădină. L-a căutat şi acolo era, aduna crengi şi frunze ca să le dea foc. Ştia că bărbatul acela, care în timpul liber făcea pe grădinarul, cu basca lui plină de praf şi palmele crăpate de la deceniile de muncă la turnătorie, nu avea ultimul cuvânt în problema lui Gorka, chiar dacă el era cel care aducea banii în casă. Cu toate acestea, Gorka voia să afle ce părere avea.

Să studieze? Joxian a zis că i se pare o idee excelentă. Altul care visa cu ochii deschişi: un fiu medic, precum băiatul lui Txato, sau un bărbat isteţ care să conducă o afacere, un domn cu dulapul plin de cravate. Gorka i-a amintit că facultatea (înscrierea, cărţile, poate călătoriile şi o gazdă într-un oraş) presupunea cheltuieli. Tatăl său, luat pe nepregătite, nu se gândise la detaliul acela important.

— Ei, drace. Păi, trebuie să vorbeşti cu maică-ta.

Miren n-a şovăit. Nici să nu audă.

— Doar dacă lucrezi şi-ţi plăteşti tu facultatea. Cu mizeria pe care o câştigă tatăl tău, abia ne ducem zilele. De unde să scot bani? Hai să zicem că am mai strânge cureaua şi te-am ajuta puţin, dar, aşa, cu mărunţiş, că de plătit totul nu avem de unde.

A început să se plângă, să se lamenteze la nesfârşit. Că Joxe Mari în Franţa, că abia ajungem la sfârşitul lunii.

— Dar dacă cereţi împrumut?

— De la cine?

— De la Txato. Mai demult eraţi foarte buni prieteni.

— Eşti nebun? Nici nu ne dăm bună ziua.

Şi de la plângeri şi lamentări a trecut la critici şi acuze, la dezaprobări şi la desconsiderări, ajungând să se enerveze atât de tare, încât Gorka n-a mai

pomenit niciodată în casa părintească despre facultate.

— Aşa că ai vorbit cu mine, nu? Dar chiar nu aveam cum. Îţi jur. Salariul meu de vânzătoare la magazinul de încălţăminte era foarte mic. Hotărâsem cu Guille să ne căsătorim, aşa că aveam nevoie şi de ultimul bănuţ.

— Înţeleg perfect. Nu ţi-am purtat niciodată pică. Poate că peste un an sau doi, voi avea banii de facultate, dar cred că pentru mine trenul ăsta a trecut. Îmi merge bine în Bilbao. Câştig binişor la radio, nu mult, dar, în schimb, fac ce-mi place cel mai mult: scriu. După cum vezi, am publicat o carte. Poate că la anul o să mai scot una. M-au invitat la un turneu de lecturi prin *ikastolas.* O să fiu plătit bine, chiar foarte bine. Contribui la difuzarea limbii basce. Deci, o scot la capăt. Tu?

Arantxa şi-a pus mâinile pe pântece.

— Şi eu am s-o scot la capăt, peste patru luni, dacă totul merge bine.

— Aveţi deja un nume pentru nepotul meu?

— Normal. Restituto.

— Hai, fii serioasă.

— Endika sau Aitor. Dintre astea două. Pe care-l preferi?

— Endika îmi place mai mult.

53. DUŞMANUL ÎN CASĂ

Lui Nerea îi plăcea la nebunie sloganul strigat de toate gurile şi scris peste tot: *Tinerime veselă şi combativă.* Şi vota, tânără, veselă, combativă cu Herri Batasuna. Nu-şi imagina altă opţiune. E adevărat că faza cu veselă îi plăcea mai mult decât cea cu combativă. Să arunci cu pietre, să dai foc, să blochezi maşini? Astea erau treburi de băieţi. Aşa credea ea şi aşa credeau prietenele ei. Deci, când începea scandalul, hai să dispărem, că mai mult încurcăm, o ştergeau din zona de conflict. Mergeau la proteste şi la marşuri, dar asta făceau mai toţi tinerii din sat. Până şi copiii veneticilor şi, bineînţeles, ai primarului, care era din PNV[16]. Unul dintre ei era coleg de şcoală cu Nerea, şi amândoi, împreună cu alţi studenţi, purtau pancarte, lipeau afişe, împărţeau manifeste sau scriau mesaje pe zidurile facultăţii.

Nerea a mers la Arrasate (Bittori zicea Mondragón) în martie 1987. A aflat ştirea la Arrano Taberna.

— Ce zic ăştia?

— Că a murit Txomin Iturbe[17].

— Cum?

— În accident de maşină, în Algeria.

— Sigur?

— Nimic nu e sigur.

Rămânea de văzut dacă nu cumva agenţi secreţi ai statului sau asasini din GAL i-au umblat la frâne. Mai mulţi dintre cei prezenţi au susţinut prin gesturi supoziţia. Patxi a luat de pe perete fotografia înrămată a defunctului. A şters-o de praf şi a aşezat-o pe tejghea, acolo de unde putea fi văzută de oricine intra în crâşmă.

În zilele următoare, ziarele au confirmat versiunea oficială. Odată cu el murise şi un poliţist algerian aflat în maşină. Şi pentru a risipi orice îndoială, o militantă ETA, implicată în accident, avea un braţ în ghips. Minciuni peste minciuni; dar, cum zicea

Arantxa în şoaptă, singură, cu tristeţe şi cu un frate în Franţa, făcându-şi ucenicia de asasin, dacă nu cumva o fi acţionând deja: în ţara asta a noastră adevărul a murit de mult.

— Ce, te duci?

Bittori nu părea deloc încântată de idee.

— Normal, *ama.* Merg toţi tinerii din sat.

Toţi? Arantxa n-a mers. Cu o zi mai devreme, sâmbătă, a zis că se simte rău. Febră, frisoane, o gripă, evident. Toate cele patru prietene au fost de părere că ar fi mai bine să se bage-n pat cât mai repede. Lapte fierbinte cu miere şi dă-i la transpirat sub pături. Numai aşa avea şanse să se trezească destul de refăcută încât să meargă cu ele la omagiul / funeraliile din Arrasate. Aşa că Arantxa s-a dus acasă devreme. Iar restul găştii, în drum spre discotecă, a pus la punct detaliile călătoriei de a doua zi.

Li se spusese că două autobuze vor pleca, la zece dimineaţa, din piaţa publică (pe cheltuiala primăriei), dar ele preferau să meargă de capul lor, în maşina lui Nerea. Mă rog, în maşina lui Txato, pe care Nerea voia s-o împrumute, şi era sigură că i-o va da, pentru că tatăl ei nu avea nevoie de maşină duminica şi, în plus, nu-i refuză fiicei lui nimic, niciodată.

— Nu cred că faci bine.

— Offf, *ama.* Mă duc cu prietenele mele. Ce-o să spună despre mine dacă, după ce am plănuit totul, mă apuc acum să le sun şi să le zic că nu mai merg? Până şi Arantxa, care nu se simţea în apele ei, s-a dus devreme acasă ca să se odihnească şi mâine să fie ca nouă.

— Ştii că omul ăla a fost şeful ETA şi că a pus să fie omorâţi mulţi oameni.

Nerea, pierzându-şi răbdarea, şi-a dat ochii peste cap.

— Află că Txomin a condus ani de zile lupta poporului nostru. A renunţat la tot, la casă, la muncă, la familie, pentru Euskal Herria şi a scăpat din mai multe atentate. E idolul tinerimii basce. Un erou. Ce

zic eu erou? Dumnezeu. Aşa că te rog ceva. Când eşti pe stradă sau în magazine, muşcă-ţi limba înainte de a-l critica, pentru că altfel s-ar putea să ai probleme şi, cu aceeaşi ocazie, să mă pui şi pe mine în aceeaşi situaţie. Şi încă ceva: ce ştii tu de politică? Tu vezi-ţi de slujbe, *ama.* Roagă-te şi împărtăşeşte-te şi lasă-ne pe noi să facem ce avem de făcut.

Zece. Txato încă nu s-a întors de la reuniunea asociaţiei, probabil că acum termină de cinat. E limpede că nu va veni târziu acasă, pentru că a doua zi, duminică, are etapă de ciclism şi va trebui să se trezească devreme. Când a venit, Nerea se culcase deja. Pe atunci, nimeni încă nu scrisese mesaje împotriva lui Txato, iar el mergea zilnic la bar şi sâmbăta lua cina cu prietenii; dar primise deja câteva scrisori din partea grupării. Nerea nu ştia. Nici Xabier. Cei doi soţi au şuşotit îndelung în pat.

— Înţelege-o şi tu, femeie. E tânără.

— E destul de mare încât să ştie că nu e bine ceea ce face.

— Dacă mă gândesc la rece, cred că e bine să meargă la Mondragón.

— Ca să sprijine o bandă de mafioţi care-i şantajează tatăl?

— Nerea nu ştie nimic despre asta. Şi prefer să nu afle. Aşa n-o să se teamă. Las-o să meargă cu prietenele ei şi să se distreze.

— Şi să strige Trăiască ETA. Tu ai băut sau ce?

— Puţin. Atâta timp cât ea va fi cu *abertzales,* o vor lăsa în pace.

— Pentru mine e ca şi cum ne-ar băga duşmanul în casă.

— E foarte posibil ca problema să se rezolve fără ca Nerea şi Xabier să apuce să-şi facă griji.

— Problema e că tu îi faci toate mofturile fetei ăsteia. Ce mai e şi asta: să meargă la funeraliile unui şef ETA cu maşina cuiva pe care ei îl ameninţă. Pentru Dumnezeu, n-am văzut ceva mai absurd!

Să o înţeleagă, e tânără. Şi tot aşa, încă douăzeci de minute de discordie şi şoapte, până când, spate în spate, fiecare şi-a văzut de somnul său.

Ca în atâtea duminici, Txato s-a trezit devreme. Îndepărtând puţin perdeaua, a verificat, ajutat de lămpile stradale, dacă ploua. La bucătărie, îmbrăcat în echipamentul de ciclist, a băut o cafea fără zahăr şi fără lapte şi asta a fost tot micul dejun. A luat o pară şi un măr pentru drum, a umplut plosca cu apă de la robinet şi şi-a scos bicicleta din garaj odată cu venirea zorilor.

Mai târziu, în aceeaşi dimineaţă, Bittori, dulce, drăgăstoasă, a încercat s-o facă pe Nerea să se răzgândească, deşi aceasta era gata de plecare.

— Şi dacă te rog din suflet?

— Nu, *ama.*

— Fă-o pentru mine, pentru mama ta.

— Vrei să mă cert cu prietenele mele?

Bittori strângea din dinţi. De supărare? Nu, pentru a-şi înghiţi vorbele. Un minut dacă ar mai fi durat disputa lor, i-ar fi spus fetei despre scrisorile de şantaj. Doamne apără şi fereşte! Ce-ar fi zis Txato?

S-au despărţit cu răceală, scurt, fără să se sărute. Bittori a privit pe fereastră cum fiică-sa mergea spre maşina tatălui ei. Nerea, zveltă, subţire, a făcut câteva salturi jucăuşe, mai degrabă proprii unei fete decât unei femei.

Ascunsă după perdea, Bittori a clătinat din cap dezgustată.

— Ce tâmpită eşti!

54. MINCIUNA CU FEBRA

Trecuse de unsprezece. Cu cât? Un sfert de oră, poate ceva mai mult. Detaliu: în balconul primăriei flutura drapelul coborât în bernă. Departe, înspre munţi, norii acopereau cerul (căzuseră câteva picături de dimineaţă); la fel şi dincolo, spre râu şi spre şoseaua care duce la San Sebastián, doar că acolo se vedeau şi câteva pete de cer senin. Autobuzele pline până la refuz, mai ales cu tineri, tocmai porneau.

Nerea a intrat în piaţă claxonând cu veselie. Cele două prietene o aşteptau sub galerie, fiecare cu un drapel înfăşurat pe hampă. Arantxa? A întrebat de ea încă înainte de a coborî cu totul din maşină. Cele două crezuseră că Nerea se dusese după ea. S-o fi simţind rău în continuare? Locuieşte aproape, pe o stradă din spatele bisericii. Nerea: mă întorc imediat. Şi în timp ce fetele se încălzeau în maşină, nu pentru că ar fi fost foarte frig, dar puii mei, aerul era destul de rece, ea s-a îndreptat grăbită către casa prietenei lor. Casa în care fusese de atâtea ori, unde dormise de nenumărate ori când era fetiţă. Casa în care nu va mai reveni niciodată, deşi acum nici nu bănuieşte.

Uşa bine-cunoscută, plăcuţa metalică cu numele familiei, butonul soneriei apăsat pentru ultima dată în viaţă.

Miren i-a deschis uşa.

— E acolo. Nu ştiu ce are.

I-a făcut loc să intre şi Nerea s-a dus direct în camera prietenei sale. A găsit-o în pat, îmbrăcată. Să se fi băgat în pat când a auzit-o că vine?

— Nu te simţi bine?

A zis că nu prea; numai că, sincer, după cum arăta, după privirea hotărâtă, nu părea să fie bolnavă. La început, a folosit aceleaşi argumente ca Bittori. Spuse cu alte cuvinte. Un bărbat răzbunător, şeful unor călăi, care avea putere de viaţă şi de moarte asupra altora. Sprijinită cu spatele de căpătâiul patului, l-a imitat:

— Omorâţi-l pe cutare, omorâţi-l pe cutare.

Spre deosebire de Bittori, Arantxa nu vorbea cu o expresie îndurerată pe faţă, nici cu ochii mari, speriaţi. Chipul ei tânăr exprimă descurajare. Descurajare? Mai mult: amărăciune. O amărăciune străvezie care lasă să se vadă indignarea din spatele ei. Cuvintele au confirmat:

— Mergeţi fără mine. N-am stomac pentru a lua parte la acest carnaval al morţii. Mai de mult aş fi venit cu voi. Acum mi-e imposibil.

— Din cauza lui Joxe Mari?

— De când a intrat în organizaţie, mi-a căzut un văl de pe ochi. Nu e vorba că acum, brusc, aş vedea lucrurile altfel. E vorba că acum le văd, în sfârşit.

— Haide, nu sparge cheful. N-a zis nimeni că trebuie să stăm în primul rând.

— Nici în al cincilea, nici în ultimul.

— Neah, stăm şi noi puţin pe acolo. Apoi luăm maşina şi o întindem toate patru. Mă gândisem să mergem la Zarauz, dar putem merge oriunde. Ia-o ca pe o excursie.

Voioşia lui Nerea s-a lovit de privirea de gheaţă a lui Arantxa. Brusc, între cele două prietene s-a instalat tăcerea. Două, trei secunde fără să clipească: încremenire totală. Se scrutau cu privirea. Una, surprinsă, nevenindu-i să creadă; cealaltă, dură, distantă; acuzatoare?

— Ce facem? Mă aşteaptă.

— Dacă trebuie să pleci, du-te.

În clipa aceea, ceva s-a rupt între ele. Ce? Legătura plină de afecţiune şi încredere, pactul vechi şi tacit dintre ele. Dintr-un motiv oarecare, într-o sâmbătă seara, uşierul de la discoteca KU n-a lăsat-o să intre pe una dintre ele. Atunci, toate fetele din gaşcă nu au mai vrut să intre. Sau toate, sau niciuna. În faţa severului şi solidului uşier, şi-au făcut ferfeniţă biletele de intrare pe care apucaseră să le cumpere. Să şi le bage în fund.

— Pot să te rog ceva?

— Sigur.

— Nu le spune nimic despre asta fetelor din gaşcă. Zi-le că am febră, că nu mă simt bine.

Gânditoare, dezamăgită, Nerea a ieşit din camera aceea, unde nu avea să mai revină vreodată, a traversat sufrageria, prin care n-a mai trecut de atunci, şi a vorbit pentru ultima dată cu Miren, care, deja în pragul uşii de la ieşire, a întrebat-o:

— Ce are?

— Puţină febră.

— Fata asta e tot mai ciudată de când umblă cu ăla din Rentería.

Câteva minute mai târziu, Nerea a repetat minciuna în maşină. Cele trei prietene au pornit la drum. Bine măcar că şoseaua era uscată, cu destul de mult trafic până la Beasáin, apoi mai puţin. O să ajungem ultimele. Una dintre ele a zis că fără Arantxa nu e la fel, că n-o să se distreze atât de bine. Atât de bine?

— Hei, fată, mergem la o înmormântare.

Tipic pentru epoca aceea: au dat peste un control al Gărzii Civile. Unde? La vreo opt, zece kilometri înainte de Arrasate. Mai întâi, coloana de maşini le-a dus cu gândul la un ambuteiaj. Mai apoi au văzut că nu, că sticleţii controlau fiecare maşină, verificau toate documentele. La marginea drumului se înşirau vreo şase maşini de poliţie, plus două benzi cu ţepi metalici, instalate pe trotuar, una la începutul punctului de control, cealaltă la sfârşitul lui. În vârful terasamentului, mai mulţi agenţi din Garda Civilă, fiecare cu degetul pe trăgaciul pistolului automat. Mai jos, ascuns printre copaci, un altul în aceeaşi poziţie. Un altul culcat după un copac. Toţi gata să tragă.

Le-au făcut semne hotărâte să oprească. Nerea a coborât geamul. Bu-le-ti-ne-le. Nici tu bună ziua, nici tu te rog. Sticletele a dus cele trei buletine la o dubă, unde s-au făcut verificările arhicunoscute. După ce le-a adus buletinele înapoi, fără grabă, de parcă ar fi avut tot timpul din lume, ca să le arate, de fapt, cine comanda în zona aia, între dealul ăsta şi celălalt: unde merg? De parcă nu ar şti. Şi nici nu

erau obligate să răspundă. Dar mai bine să evite problemele. Aşa că Nerea, purtătoarea ad-hoc de cuvânt, şoferiţa, a răspuns:

— La Mondragón.

Le-au ordonat să iasă din maşină. Dar nu politicos: vă rog să coborâţi. Ci cu o împroşcătură verbală:

— Jos toate trei.

La un gest al agentului, s-au apropiat încă doi. Mâinile lor bărbăteşti le-au pipăit. Una dintre fete: ce umilitor! Alta: ce scârbos! Aşa aveau să povestească a doua zi, la Arrano Taberna. Nerea, gata să izbucnească în plâns, a trebuit să deschidă portbagajul. Acolo erau pardesiul, pompa de bicicletă şi umbrela tatălui său, plus drapelele înfăşurate.

— Ce e mizeria aia?

— Două drapele.

— Desfă-le.

Nerea le-a desfăcut, muşcându-şi buza inferioară pentru a nu izbucni în plâns. Două drapele recunoscute de Constituţia spaniolă. Brusc, sarcasm făţiş:

— Ce, vă duceţi la slujba ăluia din ETA? Credeţi că Dumnezeu o să-l primească cu braţele deschise?

Nerea a tăcut cu demnitate. Simţind că reuşise să-şi stăpânească plânsul, a îndrăznit să se uite în ochii agentului. Ochi negri în care se reflecta, ce? Mama ei care iar o să-i ţină o predică la fel ca aseară şi ca azi-dimineaţă, plus Arantxa îmbrăcată în pat. Era clar că ar fi fost mai bine să fi mers cu unul dintre autobuze. Zicându-şi asta, a simţit cum prinde curaj.

— Aştept un răspuns.

— Noi nu mergem la nicio slujbă.

Agentul a început să-l facă în toate felurile pe Txomin, asasinul, teroristul, aşa vor muri toţi fiii ăştia de curvă etc. Făcând un semn scurt din cap, le-a cerut fetelor să dispară cât mai repede din ochii lui. Ele au plecat mai departe, iar Nerea a văzut, în oglinda retrovizoare, cum poliţistul oprea maşina următoare.

55. EXACT CA MAMELE LOR

Una a întrebat-o pe cealaltă. Ce? Dacă nu era asta cafeneaua unde sâmbătă de sâmbătă mamele lor veneau să ia o gustare. Arantxa crede că mergeau mai degrabă la magazinul de churros, dar nu e sigură. Ceea ce ştie fără cea mai mică urmă de îndoială este că maică-sii continuă să-i placă churros şi că, uneori, când vine la San Sebastián, îşi cumpără câţiva, pe care mai apoi îi mănâncă acasă, reci. Nerea era gata să bage mâna în foc că Miren şi maică-sa, pe vremea când erau prietene, obişnuiau să mănânce pâine prăjită cu gem în cafeneaua asta.

Ce făceau ele două acolo? Trecuse ceva vreme fără să mai ştie una de cealaltă. S-au întâlnit întâmplător. Gata-gata să se ciocnească pe Avenida colţ cu strada Ciurruca. Pentru Nerea, bucuria a fost amestecată cu prudenţă. Nimic, de fapt, o suspiciune efemeră, fără sens, pentru că Arantxa i-a zâmbit plină de simpatie, ca de obicei, şi, fără să ezite, s-a repezit s-o sărute pe obraji. S-au cercetat una pe cealaltă cu privirea, grăbindu-se care mai de care s-o laude pe cealaltă.

Au căzut de acord, ai timp?, să stea de vorbă despre cum mai era viaţa fiecăreia. Unde? Oriunde, dar nu pe stradă. Se lăsa seara şi bătea un vânt rece. Nerea a făcut semn spre o cafenea din apropiere. S-au îndreptat într-acolo, braţ la braţ.

— Cât a trecut de când nu ne-am mai văzut?

Pfff, de când Arantxa s-a mutat la Guillermo, în Rentería, deci să tot fie un an şi jumătate.

— În sat aveam impresia că mă sufoc. Ştiu că nu-mi face cinste să spun asta, că doar acolo m-am născut, am crescut şi aveam gaşca noastră. Dar chiar nu mai rezistam. În sat sunt prea mulţi înnebuniţi cu politica. Oameni care astăzi te îmbrăţişează, iar mâine, pentru că cine ştie ce au aflat despre tine, nici nu te mai salută. Pe mine m-au luat la rost că de ce ies cu unul care nu e basc. Exact aşa cum auzi. Că ce o să spună Joxe Mari când o să afle.

— Du-te, măi. Cine a zis asta?

— Josune. M-a durut mai tare pentru că atunci când mi-a zis, nu eram doar noi două. M-a supus unui soi de proces public, înţelegi? Pe stradă. Eu n-am zis nimic. Într-o ţară ca asta, e mai bine să taci. Însă într-o altă zi, când am întâlnit-o pe stradă, i-am zis că eu mă îndrăgostesc de cine am chef şi ea să se ducă dracului, dacă nu-i convine.

— Foarte bine.

— Nu era singura care gândea urât despre iubitul meu. Mama, ca să nu mergem mai departe, avea aceleaşi prejudecăţi. S-a resemnat, încetul cu încetul, mai ales pentru că o ajută cu bani. Ba chiar trece uneori pe la noi, în Rentería. Săracul Guille. Bun ca pâinea caldă. S-a înscris la cursuri de limba bască, deşi nu-l văd în stare. Am impresia că nu le are cu limbile străine.

Un chelner a venit la masă. Ce voiau să comande? Arantxa, după o clipă de şovăială, a cerut ceva, Nerea, fără să stea pe gânduri, a cerut altceva şi, totodată, l-a întrebat pe chelner dacă putea da muzica mai încet.

— Deci, după cum ţi-am spus, nu mai mergeam în barurile din sat. Mă rog, la Arrano nu mai mergeam de mult timp, pentru că nu suportam să văd pe perete fotografia cu fratele meu. Viaţa mea era în altă parte, cu Guille al meu, cu serviciul meu din San Sebastián, care e o mizerie de slujbă, dar fără mâncare nu se poate trăi. Simţeam o dorinţă extrem de puternică de a pleca din sat. Şi dorinţă nu e cuvântul potrivit: obsesie. Îmi intrase în cap că n-am niciun viitor acolo. Nu mă simţeam bine deloc. Chiar şi acum, când îmi amintesc toate alea, numele locurilor, feţele unora, parcă-mi vine să vomit. Scuze că m-am aprins. Nu-mi plăceau deloc anumite priviri. Bănuiesc că Josune m-a defăimat cât a putut. Dar nu numai ea. Imediat ce a fost posibil, m-am mutat cu Guille într-un apartament. Şi acolo suntem şi acum, căsătoriţi la starea civilă. Nu ne merge rău, muncim şi economisim, încercăm să ducem o viaţă cât mai decentă posibil.

— Dar părinţii tăi ce-au zis?

— Mamei nu i-a convenit deloc că mă mut din sat ca să trăiesc cu iubitul meu. Ce va zice lumea? Că fata mea trăieşte în concubinaj, mi-a zis. De parcă am mai fi pe vremea lui Franco. Ea şi mulţi alţii se cred foarte revoluţionari, merg la manifestaţii şi strigă din toţi bojocii; dar, în realitate, se agaţă ca scaiul de tradiţie şi sunt nişte ignoranţi din cap până-n picioare. Bine, *ama.* I-am spus, asta se poate rezolva cât ai zice peşte. Şi m-am măritat. În ianuarie, într-o marţi, fără rochie de mireasă, fără invitaţi, fără nimic. Gata cu păcatul de moarte, nu asta ţi-ai dorit? Pentru mama, care visa să-şi vadă odraslele cununate de către don Serapio, cu confetti aruncate de copiii de pe treptele bisericii şi cu rochie de comandă, a fost o adevărată dramă. N-o să mă ierte, aşa ceva nu i se poate face unei mame. După o lună, am făcut nunta la un restaurant. Au venit Gorka (nici n-a vrut să audă de cravată), părinţii mei şi părinţii lui Guille. Tata n-a avut o idee mai bună decât să devină sentimental. Poate de la şampanie, care nu-i pică bine deloc. Toate bune până când, brusc, îşi aminteşte de Joxe Mari. Nu-i mai iese din cap faptul că nu suntem toţi prezenţi şi începe să plângă ca un copil. Dar, spre lauda lui, trebuie să spun că se înţelege de minune cu Guille. Se înţelegeau bine încă dinainte de nuntă. Cred că de când Guille l-a ajutat o dată la grădină. Într-o zi i-am zis: *aita,* ce bine-mi pare că îl placi pe logodnicul meu, spre deosebire de *ama.* Iar el mi-a răspuns: maică-ta asta e o figură!

A revenit chelnerul, a pus în dreptul fiecăreia ce comandaseră şi a lăsat farfurioara cu nota lângă Nerea. Drept pedeapsă că îi ceruse să dea muzica mai încet? Nerea i-a cerut din nou. Răspunsul a venit, cât se poate de clar: o dăduse deja, şi mai încet nu se poate. Chelnerul n-a mai adăugat nimic. S-a dus la altă masă, iar muzica se auzea la fel de tare ca la început.

— La naiba, dar ştiu că frige ceaiul ăsta.

— Ai copii?

Ocupată cu pliculeţul de ceai, Arantxa a dat din cap că nu. Nerea s-a mirat că prietena ei îi răspunsese fără s-o privească în ochi. A insistat:

— Nu aveţi în plan?

Arantxa a înălţat capul.

— E ceva despre care n-am vorbit cu Guille şi nici cu nimeni altcineva. Ţie pot să-ţi spun, că doar ai fost cu mine la Londra. Încep să cred că la clinica aceea n-au făcut lucrurile atât de bine cum ar fi trebuit. Oricât ar nega ginecologul meu, ceva nu merge ca lumea, iar asta, cum să zic, îmi răpeşte un pic din fericire.

— Adică, aţi vrea să aveţi.

— Încercăm de destul de mult timp. Adevărul e că mă sperie destul de tare ideea că m-au lăsat sterilă. Dar, în sfârşit, spune-mi despre tine, despre proiectele tale. Eu ţi-am spus deja ce era de spus despre mine, şi n-am mare lucru de spus, după cum vezi. Eşti tot la facultate?

Nerea şi-a trecut limba peste linguriţă. Ce aşteaptă pentru a-i răspunde? Pentru o clipă a lăsat impresia că încerca să se oglindească în ochii căprui ai lui Arantxa. Răspunzând cu aceeaşi monedă la sinceritatea prietenei sale, a spus:

— A fost cât pe ce să renunţ. Dar, până la urmă, o să ascult de tata şi din toamnă o să continui la universitatea din Zaragoza.

— Nu pari prea bucuroasă.

— A fost un mic scandal în casă. M-a luat gura pe dinainte şi am spus nişte cuvinte pe care nu trebuia să le spun. Îmi pare foarte rău. Eh, tata îmi iartă orice. Nu asta-i problema. Pe de altă parte, am circumstanţe atenuante, pentru că părinţii mei nu mi-au spus ce se întâmpla. Ca să mă protejeze. Am aflat mai târziu. La început, nu înţelegeam ce voiau de la mine. Cum vine asta, *aita,* de ce naiba să mă duc altundeva la facultate? Mă simt bine aici, aici e locul meu, cu gaşca mea. Iar el dă-i şi dă-i, că s-a gândit la o altă universitate pentru că se hotărâse să nu-mi mai continui studiile în limba bască. Mama, de acord cu el. La fel şi Xabier, care ştia deja toată povestea. M-

am opus, crezând că s-au aliat împotriva mea, că mă tratau ca pe o fetiţă. Nu doar că m-am opus. M-au apucat toţi dracii! Şi atunci am zis nişte cuvinte care acum mă dor.

— Ştiu că tatăl tău a primit ameninţări. Despre asta-i vorba?

Nerea a încuviinţat.

— Nu ştiu detalii. La mine acasă se vorbeşte urât despre voi. Mama şi-a ieşit din minţi după ce Joxe Mari a reuşit să fugă în Franţa. Am auzit-o zicând lucruri îngrozitoare despre Txato. Şi nu acceptă să fie contrazisă. Când te gândeşti câtă prietenie era între familiile noastre! Pe care eu o păstrez, atenţie! Doar vezi că vorbesc cu tine şi o fac cu multă plăcere. Ce să-ţi zic, dacă ies acum de aici şi o văd pe Bittori pe celălalt trotuar, dau fuga la ea şi o îmbrăţişez. În altă ordine de idei, dacă vrei să-ţi spun adevărul, înţeleg foarte bine de ce tatăl tău vrea să te ţină departe de aici.

— Ceea ce tata nu ştie şi nici nu are de ce să ştie este că nu el a fost cel care m-a convins.

— Ah, nu?

— Mi s-a întâmplat ceva la barul Arrano. N-ai auzit?

— Habar n-am. Aproape că nu mai trec pe acolo.

— Cu siguranţă au ajuns acolo poveşti urâte despre tata. Fără ca eu să ştiu ceva. Într-o după-amiază ca atâtea altele, intru şi îi zic lui Patxi să-mi dea ceva de băut. Fiind prins cu spălatul paharelor, m-am gândit că nu m-o fi auzit. I-am mai zis o dată. El nici nu s-a uitat la mine. Ce ciudat! A treia oară, se apropie de mine cu o faţă sictirită şi îmi aruncă, efectiv, aşa cum îţi spun, că n-am ce să caut acolo şi că să nu mai vin. Am înmărmurit. N-am avut curajul să-l întreb de ce.

— Chestiile astea se înţeleg de la sine.

— M-am dus direct acasă. Când tata s-a întors de la muncă, l-am strâns în braţe, am plâns de i-am udat cămaşa cu lacrimi şi i-am zis că da, că mă mut la altă universitate. Aşa că, zis şi făcut, în curând o să-mi caut un apartament în Zaragoza, un oraş pe care

nu-l cunosc deloc. Mi-am dat seama de ceva. Ne tot chinuim să-i dăm vieţii un sens, o formă, iar viaţa face cu noi ce vrea.

— Ce să mai zic?

56. RUNE

Te întrebi: a meritat tot chinul? Şi în loc de orice răspuns, tăcerea acestor ziduri, faţa tot mai îmbătrânită în oglindă, ferestruica prin care se zăreşte peticul de cer care-ţi aminteşte că există şi altfel de viaţă, păsări, culori, acolo, afară, pentru alţii. Iar dacă se întreabă ce a făcut greşit, răspunde: nimic. S-a sacrificat pentru Euskal Herria. Foarte bine, flăcăule. Şi dacă se întreabă din nou, răspunde: n-am fost isteţ, m-au manipulat. Regretă? Are zile când nu-şi mai stăpâneşte emoţiile. Atunci îi pare rău că a făcut anumite lucruri.

Şi tot aşa, an după an după an, până când pierzi şirul. Se gândeşte şi iar se gândeşte. Trebuie să-ţi omori cumva singurătatea, nu? Şi adevărul este că îi suportă tot mai greu, cu fiecare zi care trece, pe ceilalţi deţinuţi. Să se roage? Nu, aşa ceva nu e pentru el. Pentru maică-sa, da, cea care vine o dată pe lună şi îi zice:

— Fiule, în fiecare zi mă rog la Sfântul Ignaţiu să te scoată din puşcărie, sau cel puţin să nu mai fie legea asta cu ispăşirea condamnării cât mai departe şi astfel să ajungi şi tu într-o închisoare mai apropiată de casă.

La început căuta tovărăşie. În curte, vorbea cu alţi deţinuţi de drept comun despre sport. Printre deţinuţii din ETA avea faimă de dur, loial, formal. Anii, zidurile tăcute, ochii mamei lui la vorbitor l-au ros pe dinăuntru, găurindu-l ca pe un copac bătrân. În ultimul timp, profită de orice ocazie pentru a rămâne singur şi exact acum, când nu avea de gând să-şi amintească, se vede în cabina telefonică, aia din capătul satului, cu un deget în ureche, pentru că trec multe camioane şi nu aude nimic din cauza lor. Josune, agitată. Că nu vrea probleme. În sat, toţi ştiu deja că l-au prins pe Koldo şi că Garda Civilă a încercat să-i prindă şi pe ei. Se înţeleg ca Josune să îi zică lui Gorka să urce la carieră. Acum, după atâţia ani, Joxe Mari îşi dă seama că dacă telefonul

lui Josune ar fi fost ascultat, i-ar fi creat mari probleme fetei, iar lui Gorka, ce să mai zică.

Jokin:

— Ce-a zis Grasa?

— Că merge să-l caute pe fratele meu şi că nu vrea să-i facem probleme.

— I-ai zis să-i ceară lui Gorka ceva de încălţat, numărul patruzeci şi doi?

— Am uitat.

— Ce număr poartă fratele tău?

— De unde vrei să ştiu eu?

Îşi aminteşte şi de plicul de la Patxi. Un conţinut frumuşel: şase mii de pesetas. Plus un bileţel care se încheia cu vorbe de încurajare şi *Gora Euskadi askatuta.* Tot în bileţel, o adresă la care puteau merge în Oyarzun şi porecla sub care cineva avea să-i primească. Să întrebe de Txapas. Nu există nici semnătură, nici antet, nimic care să fi pus poliţia pe urmele celor de la Arrana, în cazul că ar fi interceptat scrisoarea. Isteţ Patxi ăsta, nu ca mine sau ca bietul Jokin. Ne-au furat, lui viaţa, mie tinereţea.

Era ceva de mers până la Oyarzun, iar Joxe Mari nu mâncase nimic. Mai mult, bicicletele alea sunt mai mult de plimbare decât de curse. Nici Jokin nu mâncase nimic la micul dejun, nici ieri de cină. Da, dar nu e acelaşi lucru, nu e nici pe departe cât Joxe Mari şi nici nu are stomacul lui. Au făcut o înţelegere. Evident, nu aveau timp de certuri pe drum, nici de pierdut ca să caute un prânz urmat de o băuturică şi ţigări de foi, dacă nu voiau să întârzie la întâlnirea din Oyarzun. Aşa că se vor opri să mănânce la repezeală ceva, pe drum. Bine. Au intrat într-un bar din Rentería şi şi-au mai liniştit foamea cu sendvişuri mâncate în picioare, lângă tejghea.

— Puteam să luăm un autobuz din Donostia, să ne economisim forţele, n-am mai fi pedalat şi nici transpirat atât.

— Ce avem de economisit sunt banii. Sau crezi că-i spargem astăzi pe toţi?

Individul din Oyarzun, patruzeci şi ceva de ani, era la curent, dar se vedea că nu avea încredere. Faţă aspră.

Mai târziu, doar ei doi:

— Poate că nu-i place să i se zică Txapas.

— Să-l ia dracu'.

I-a salutat scurt, în limba bască. Îi privea fără să clipească, le-a pus genul acela de întrebări la care răspunzi cu da sau nu, de parcă ar fi vrut să le transmită: nu e timp de conversaţii. I-a condus într-o pivniţă unde puteau să-şi petreacă noaptea. Mirosea puternic a aracet. Niciun pat, nicio saltea. Nici măcar o chiuvetă. Când Jokin şi-a manifestat nemulţumirea, individul le-a zis că, dacă nu le convenea, puteau să plece. Singuri: asta înseamnă lupta. Sau la ce se aşteptau? Lux, toate utilităţile? Joxe Mari s-a pişat într-un colţ. Apoi au pus nişte cartoane pe jos. O noapte în casa în ruină din carieră, iar acum asta. Două zile fără să mănânce de cină. Oboseala i-a ajutat să doarmă. Nu au dormit mult, dar oricât de puţin tot contează. Dimineaţă devreme, Joxe Mari a avut chef să arunce un ochi în jur. Pe o uşă joasă, din capătul coridorului, a ieşit în grădina lipită de casă. Mai nimic, un zid, iarbă şi patru pruni. Prunele, verzi, unele începând să se îngălbenească. Joxe Mari a muşcat din vreo zece, douăsprezece, din partea mai puţin acră. La puţin timp, a apărut Txapas. A zis tăios, autoritar:

— Mergem.

Explicaţii? Zero. Ce mai conta? Nici noi nu i le ceruserăm. Bicicletele? Acolo au rămas, în pivniţă. Cine ştie, poate că încă mai sunt acolo, după douăzeci şi ceva de ani, ruginite şi cu roţile dezumflate. Txapas i-a dus cu o dubă într-un loc sălbatic de unde se vedea la vreun kilometru distanţă parcarea supermarketului Mamut. Acolo, jos, plutea o uşoară ceaţă matinală, dar în rest cerul era senin şi se vedea că avea să fie o zi însorită. Txapas a oprit duba la marginea unui drum de pământ.

— Coborâţi aici.

I-a dat fiecăruia dintre ei câte un exemplar din ziarul *Egin* şi câte un pachet de Ducados.

— Aşteptaţi aici, lângă copacii ăştia.

Le-a zis să ţină la vedere ziarul şi pachetul de ţigări. Le-a mai zis o dată parola şi le-a urat noroc. Imediat după ce au coborât, individul a plecat.

Joxe Mari:

— Unul dintre noi ar putea da o fugă până la supermarket ca să cumpere mâncare şi apă. Mi-e o sete de mor.

— Termină. Dacă vine cel care trebuie să ne preia şi vede doar pe unul? Mai rabdă puţin.

Joxe Mari, întins pe patul din celulă, zâmbeşte uşor. Ce pereche de naivi! Măcar aveau ţigări. Jokin a început să răsfoiască *Egin.* Joxe Mari – şi asta e ceea ce-l face să zâmbească după atâţia ani – a coborât în râpa din spatele lor.

— Revin imediat.

— Unde te duci?

N-a răspuns. S-a pierdut printre tufişurile dese. A rămas ascuns câteva minute. S-a şters cu câteva pagini din *Egin,* nu cu prima pagină, aceea le servea ca să fie recunoscuţi, apoi s-a întors lângă Jokin.

— Ce e?

— Nimic.

După câteva minute, o maşină s-a oprit în faţa lor.

— La ce oră vine maşina de remorcări auto?

— Trebuie dată zăpada de la uşă.

S-au salutat scurt. Nici individul ăsta nu era vorbăreţ, dar totuşi mult mai sociabil decât Txapas. Aşezat lângă el, singurul care vorbea era Jokin. Joxe Mari, singur pe bancheta din spate, a şoptit brusc:

— Băga-mi-aş piciorul în ele de prune!

Jokin l-a privit fără să înţeleagă. Acum, în celulă, contemplând prin ferestruică bucata de cer albastru, amintirea aceasta îl amuză pe Joxe Mari.

57. AŞTEPTARE

În amintire, se vede pe sine însuşi lângă o altă fereastră. Nu asta din celulă, ci una dintr-o casă de ţară din Bretania. E suficient să se gândească şi, pac, în ciuda anilor scurşi e acolo, în memoria lui olfactivă, viu, precis, mirosul de lemn. Un miros uscat, desprins din bârne şi din duşumeaua înclinată, făcută din scânduri. Jucam cu Jokin, fiecare cu moneda sa de zece franci. O rostogoleam la vale pe duşumea. Câştiga cel care o ducea cât mai aproape de perete, dar fără să-l atingă, pentru că dacă-l atingeai, atunci pierdeai. Jokin câştiga mai mereu. Avea mâna mai fină. Şi era şi mai abil, băiatu', trebuie să recunoşti. Da, dar mâna mea era obişnuită cu mingea de handbal, nu cu nenorocita aia de moneduţă care-mi scăpa printre degete. Aşa că, ori se oprea prea departe, ori lovea peretele.

Cei doi militanţi neofiţi îşi omorau timpul cum puteau.

— Asta ce mai înseamnă?

— Începători.

— Deştept te mai crezi şi tu. Fratele meu, Gorka, ăla chiar că ştie cuvinte ciudate.

Lenta, înnebunitoarea aşteptare în casa din Bretania. În care dintre ele? În toate. În prima în care i-au cazat, în ultima împărţită cu Jokin şi în următoarea, cu un coleg nou, înainte de a fi integrat în *talde*. Închide ochii şi îi vin în minte verdeaţa câmpului, ploile nesfârşite, plictiseala. Programul zilnic de activitate: aşteptare. Plus că nu era niciun munte, ceea ce pentru un basc, orice ai zice, e fatal. Îi ştirbeşte bucuria, îi toarnă plumb în picioare.

Plecarea lui Jokin a fost o adevărată lovitură pentru Joxe Mari. Se simţeau bine împreună, jucau, povesteau. Şi, brusc, despărţirea. Pentru totdeauna?

— O să ne revedem cu siguranţă.

— Peste câţiva ani vom fi şefi consacraţi. Noi doi dirijând întreaga maşinărie. Şi în timpul în care ceilalţi luptă din greu şi îşi riscă pielea, noi stăm

liniştiţi în Iparralde, stabilind obiectivele şi dând ordine ca să fie îndeplinite.

Acum chiar că începea lupta adevărată, cel puţin pentru Jokin. Nemernicul, noaptea nu-şi putea stăpâni bucuria (sau euforia amestecată cu agitaţie) de a pune punct izolării din Bretania. Nu-i mai tăcea gura. Ziceai că-i drogat. La douăsprezece noaptea, la unu, camera plină de fum şi pe Joxe Mari începea să-l scoată din sărite atâta polilogie. Nu se mai oprea: planuri, posibilităţi, amintiri din trecutul îndepărtat, întâmplări din sat.

— Îţi aminteşti când…?

Dar cel mai tare l-a scos din sărite atunci când, ca să-i facă sânge rău, Jokin i-a zis să stea liniştit, că peste cinci sau şase ani îl vor lua şi pe el.

În realitate (se gândeşte acum, întins în patul din celulă), nimic n-a ieşit cum îşi imaginaseră. Cât timp au fost împreună, făceau haz de necaz în lungile ore de inactivitate. Jokin, într-o zi, în timpul unei plimbări pe câmp:

— Cum naiba să eliberăm Euskal Herria dacă nici noi nu suntem liberi, dacă pentru a face cel mai mic pas trebuie să aşteptăm instrucţiuni, să ne spună încotro trebuie să mergem?

— Nu te mai plânge atâta. Aşteaptă numai să ne dea arma, că apoi o să vezi tu dacă eliberăm sau nu.

— Trebuie să reuşim să-i facem mândri de noi pe cei din sat.

— Evident. Satul nostru trebuie să fie la loc de cinste.

Înainte de a intra în maşină, Jokin, super mulţumit, şi-a întors privirea către fereastră, acolo, sus, pentru a-i face lui Joxe Mari un ultim semn de rămas-bun. Pumnul ridicat deasupra capului. Joxe Mari i-a răspuns în glumă, îndoindu-şi braţul drept din cot şi lovindu-şi-l cu palma stângă. Rămânea singur, mai singur decât un cuc. Jokin a scos limba la el. Crede că merge la bairam, sau ce? Şi imaginea asta, cu limba scoasă, e ultima pe care o are cu prietenul său.

Maşina s-a îndepărtat hurducându-se pe drumul de pământ. Tractorul proprietarului lăsa nişte făgaşe de n-ai mai văzut. Şi ploaia cădea în continuare peste iarbă, peste şirul de meri de la marginea drumului şi peste copacii aceia, stejari sau ce-or fi fost, care ascundeau turla bisericii din sat şi, mai aproape, peste vacile proprietarului casei, un breton cu nasul roşu, care în fiecare noapte se certa cu nevastă-sa şi cu care se înţelegea numai prin semne.

Cu câteva luni în urmă, în Hendaya, îi primise ca pe nişte câini de pripas. Ca pe nişte recruţi de rând, zicea Jokin. Ca pe nişte fraieri, zicea Joxe Mari. Nu tu surle şi trâmbiţe, nu tu vreun reprezentant important care să le facă onorurile.

— Vorbiţi franceză?

— Nicio iotă.

Responsabilul cu primirea lor a trecut direct la subiect. Uitaţi, vă aşteaptă asta şi asta şi asta. Insul părea cam obosit. Nu ştiu, după cearcăne. Nu există adăpost sigur. Aşa că multă precauţie, clandestinitate totală, disciplină şi sacrificiu. Toate astea îndesate în fraze scurte, ca şi cum ar fi vrut să încheie cât mai repede. A mai zis şi chestia aia că suntem ca nişte cireşe într-un coş. Iei una şi ies cinci sau şase, prinse una de alta. Aşa ceva trebuie evitat cu orice preţ, s-a înţeles? Nu e permis să cadă unii din neglijenţa altora.

— Condiţiile sunt dure, la ce bun să ne minţim singuri? Ăsta nu e un joc.

Le-a făcut rost de un acoperiş deasupra capului (şi de haine, de un radio, plus alte lucruri) la o fermă viticolă în apropiere de Ascain. Proprietarul, Bernard pe numele său, cu sprâncenele mereu încruntate, era basco-francez. I-a primit cu răceală, posac, lungindu-şi gâtul, ca şi cum ar fi spus: ăştia? Pare că se aştepta la cu totul alţi oaspeţi. Veterani? Mai bine poziţionaţi în cadrul organizaţiei? Apoi, în hol, a început să ţipe în limba lui la cel care-i adusese. Jokin şi Joxe Mari nu înţelegeau de ce se ceartă. Că fermierul nu părea bucuros de prezenţa lor acolo, asta era evident. S-au prins că vorbea într-

un dialect basc, pe care, cu puţin efort, îl puteau înţelege cât de cât. Aşa că, în zilele următoare, au putut sta de vorbă. Au început să se înţeleagă. L-au ajutat la muncile câmpului. Individului îi plăcea sportul, nu în ultimul rând handbalul. Ca urmare, încă de a doua zi, s-a arătat ceva mai prietenos. Soţia lui, la fel. Ba chiar într-o dimineaţă au răsunat hohote de râs în toată casa. Şi, da, după trei zile de izolare, ca să nu stea cu mâinile încrucişate, au dat o mână de ajutor la curăţenie, la dus şi la adus una, alta, fără să se îndepărteze de casă, pentru a nu fi văzuţi de vreun necunoscut.

Într-o dimineaţă plină de soare şi de triluri, au venit după ei cu un Renault 5. Întâlnire importantă. Atât li s-a spus. Imediat ce au pornit din loc, a trebuit să-şi pună nişte ochelari cu sticla opacă. Mai bine de o oră de curbe. Apoi, în sfârşit, scrâşnetul inconfundabil al pietrişului sub tălpi. Să nu privească. Odată intraţi în casă, Joxe Mari a văzut, pe sub ochelari, dale cărămizii şi nişte trepte.

— Acum puteţi să vă scoateţi ochelarii.

Când au dat mâna, Santi le-a zâmbit. *Kaixo,* a zis el, apoi ei un *kaixo* timid, stângaci. Întrevederea a fost plăcută încă de la început, pentru că Santi avea prieteni în satul lor. Aşa au şi început conversaţia. Apoi au vorbit despre petreceri, despre serile de dans din piaţa publică. Santi avea informaţii despre amândoi. Pe Jokin l-a lăsat cu gura căscată.

— Aşadar, tu eşti băiatul măcelarului.

I-a întrebat de ce fugiseră. I-au spus. Dar şi pentru că voiau să intre în organizaţie.

Joxe Mari:

— Ne-am cam săturat să tot dăm foc autobuzelor şi bancomatelor. Vrem să facem pasul cel mare.

Şi l-au făcut. În sfârşit l-au făcut. Timp de cinci zile au stat închişi într-o încăpere nu cu mult mai mare decât celula asta. Trei paşi lăţime şi cinci lungime. Poate ceva mai mult, dar nu mult mai mult. Îşi aminteşte de o fereastră, dar era mult prea sus ca să poată privi prin ea. În plus, era acoperită cu o perdea de pânză groasă, albastru-închis, prin care

lumina trecea cu greu. Se auzeau zgomote venind de afară: voci şi râsete de copii, huruitul unui tractor sau, dacă nu, a vreunei maşinării agricole, şi un clopot care bătea ora, dăngănind uneori la depărtare, alteori în apropiere, în funcţie de bătaia vântului. Din când în când, răsuna cântecul unui cocoş.

Cursul de armament? Interesant. Partea teoretică, mai puţin. Măcar avea ceva de făcut. L-a ţinut un instructor cu mască de schi pe faţă. În primele două zile a venit îmbrăcat în bermude şi şlapi de plajă. Era as la explozibili, dar dacă-l puneai să demonteze şi să monteze un pistol automat, îşi prindea urechile. Alături de el, atent, stătea responsabilul cu logistica, a cărui poreclă Jokin i-a schimbat-o în Belarri, pentru că avea nişte urechi de o mărime incredibilă. Joxe Mari nu putea vorbi cu el fără să se zgâiască la urechile lui. La faza cu pistolul automat, a trebuit să intervină, pentru că cel cu masca de schi nu reuşea să bage cartuşul pe ţeavă.

În schimb, mult mai distractiv la trasul la ţintă. Îmi amintesc când am tras cu un pistol calibru 7,65. Poc, poc. Belarri a rămas mască.

— Să-mi trag una, băieţi, cum de ştiţi să ţintiţi atât de bine?

Au tras şi cu Browning, Stein şi Firebird, cel din urmă cu amortizor. Zum, zum, o plăcere, ce mai. Belarri, mut de uimire, mai ales faţă de Jokin, care nu rata nicio ţintă. Joxe Mari crede că Jokin datorită faimei de bun trăgător a ajuns înaintea lui într-un comando, unde trebuia înlocuit urgent cineva. Despărţirea de el a fost o lovitură cumplită.

Ca să-şi mai aline singurătatea, ar fi putut să se întâlnească cu Koldo, care pe atunci locuia în apropiere. Dar nu avea chef. El şi Jokin îl întâlniseră întâmplător, într-o seară, într-un bar din Brest. Să-mi trag una. Să-mi trag una. Şi da, au stat de vorbă, dar cuvintele, tonul, gesturile, nu mai erau aceleaşi ca pe vremea când locuiau împreună în apartamentul din sat.

— Băi, iertaţi-mă, nu credeam că mai scap viu de acolo.

— Stai liniştit. O să le aplicăm acelaşi tratament.

Au glumit, au stabilit să se mai vadă, dar adevărul este că nu l-au mai căutat niciodată. Nu aveau încredere în el.

58. CA ŞI FĂCUT

— E ca şi făcut.

— Intru eu cu arma şi voi aşteptaţi afară. Odată şi odată tot trebuie să sparg gheaţa.

Se întrebau dacă făcea trafic cu droguri. Organizaţia a confirmat printr-un comunicat care avea să se publice peste câteva zile în *Egin.* Un *ekintza* rapid, simplu, nimic spectaculos, dar numai bun pentru a pune la încercare stăpânirea de sine. Asta i-a zis şi Patxo, pentru a-l linişti?, şi era adevărat. Joxe Mari îşi amintea des pentru că fusese prima lui acţiune soldată cu un mort. Botezul său cu sânge străin. Alte atentate nu-i veneau atât de repede în minte. Uitase multe detalii despre cele de la început. Fuseseră simple găinării: câteva explozii, un atac armat. În schimb, atentatul din bar şi-l aminteşte foarte bine. Nu datorită individului. Nu-i păsa de el. Dacă mi se ordonă să îl ucid pe cutare, îl ucid şi gata, oricine ar fi el. Rolul lui nu era să gândească, nici să simtă, ci să execute ordinele. Asta nu înţeleg cei care ne critică. Jurnaliştii, mai ales, muşte lipicioase care pândesc ocazia de a te întreba dacă regreţi. E cu totul altceva când se întreabă el singur, în celulă. Da, există zile în care e slab de înger. Tot mai mult. Dar, la naiba, ce vreţi, deja sunt mulţi ani de când stau aici închis.

I-au dat informaţiile şi o fotografie. Cu nasul şi cu mustaţa aia, era imposibil de confundat. Insul, între treizeci şi treizeci şi cinci de ani, avea un bar, mai degrabă un pub. Uneori servea el, alteori o femeie. Femeia nu intra în discuţie. Localul se afla pe o stradă lăturalnică. Pază? Deloc. Şi nu păreau a fi probleme nici în părăsirea zonei. Avea dreptate Patxo că era ca şi făcut.

Uneori, trăseseră la sorţi pentru a decide cine ce face. De data aceasta, nu. Joxe Mari a insistat că el şi nimeni altcineva. Vrând să-l provoace, Txopo a propus să decidă jucând *chinos*[18].

— Am zis că nu, ce dracu'!

— Bine, gata.

El avea să intre în local, Patxo aştepta pe trotuar ca să-i acopere retragerea, iar Txopo, care şofa cel mai bine dintre toţi trei, avea să aştepte la volanul maşinii. Clar, ca şi făcut.

Au dormit pe nişte saltele gonflabile, în apartamentul în care fuseseră cazaţi cu o zi înainte. Acum, Joxe Mari nu-şi aminteşte să fi visat ceva legat de *ekintza* din ziua următoare. Aveau televizor, au mâncat de cină ce au găsit prin frigider, s-au uitat la un film. Şi cam atât.

Dimineaţă nu s-a simţit agitat, cel puţin nu atât de tare încât să nu poată părea liniştit în faţa colegilor săi, pentru că asta erau, colegi, nu prieteni. Brusc, a retrăit tensiunea pe care o simţea de obicei cu câteva ore înainte de un meci important, pe vremea când juca handbal. În astfel de cazuri, vorbea puţin şi nu-i plăcea să i se vorbească, mai mult decât orice pentru a nu-şi pierde concentrarea, pentru a nu se relaxa prea tare.

— Haideţi.

Au plecat. Probleme, nepotriviri, chestii neprevăzute? Deloc. Colegii îl ştiau pe Joxe Mari mai glumeţ, mai palavragiu. Pe drum:

— Eşti supărat sau ce?

— Cum ar fi să nu mă mai bateţi la cap?

Şi-au văzut de drum în tăcere. Strada pustie, abia câteva maşini, dincolo de centru. N-au avut nicio problemă în a găsi loc de parcare. Subiectul a ajuns cu un minut, două mai târziu de ora obişnuită care apărea în informaţiile primite. Mustaţa, nasul: el era. A ridicat uşa rulou fără să privească într-o parte sau într-alta. Ăsta habar nu are că i-a mai rămas un minut de viaţă. A intrat în local.

Adevărul: Joxe Mari, pe scaunul copilotului, îşi simţea inima bătându-i cu putere. Încă de pe drum, s-a prefăcut că-şi ţine palmele pe genunchi, dar, de fapt, îşi strângea picioarele ca să nu-i tremure. Astăzi ştie că există un înainte şi un după prima victimă mortală, chiar dacă lucrurile astea, se gândeşte el, depind de fiecare în parte. Pentru că,

normal, să zicem că arunci în aer un releu de televiziune, sau sucursala unei bănci, şi da, provoci distrugeri, dar toate alea se pot repara. Viaţa, nu. Acum gândeşte la rece. Atunci era preocupat de alte chestii. Care? Ca nu cumva să-l lase nervii. Nu voia să pară slab, nesigur, în faţa colegilor săi, sau ca atentatul să eşueze din vina lui.

Mai bine să acţioneze, decât să-şi bată capul. A coborât hotărât, convins că va lăsa tremuratul şi palpitaţiile în interiorul maşinii. N-a închis de tot portiera. Şi nici Patxo, care stătuse pe bancheta din spate. Să-şi vorbească, să se privească? La ce bun? Totul era plănuit, iar lumina intensă a soarelui i-a izbit în faţă.

Joxe Mari a văzut balcoane cu rufe la uscat. Ăsta nu-i un cartier de bogaţi. Ce ciudat, nu?, să te gândeşti la aşa ceva într-un asemenea moment, cu Browningul atârnând greu sub geacă. O latură a străzii dădea spre deal. Acolo, jos, autostrada. Naşpa loc. În fundal, câţiva copii jucau fotbal, împrăştiaţi pe un teren viran mărginit de deşeuri şi buruieni. Cum adică în fundal? La vreo sută, o sută cincizeci de metri. Mult prea departe şi prinşi cu jocul pentru a da atenţie celor doi tineri, care se îndreptau, unul în faţa celuilalt, către bar. Lui Joxe Mari nu-i mai bătea inima atât de tare. La fel i se întâmpla şi când juca handbal. Îndată ce arbitrul fluiera începutul partidei, se liniştea, fără a-şi pierde încordarea.

În timp ce înainta pe trotuar, n-a mai auzit paşii lui Patxo în spatele lui. A trecut pe lângă un portal, cu uşă de sticlă şi numărul imobilului. Ce număr? De unde să mai ştiu, după atâţia ani? În schimb, îşi aduce aminte că pentru a intra în bar trebuia să urci două trepte. Sau poate trei? Uşa metalică nu era ridicată de tot, dar suficient pentru a nu fi obligat să-şi aplece capul. Imediat l-a lovit mirosul de stătut, de speluncă prost ventilată. A avut nevoie de o secundă ca să-şi obişnuiască ochii cu semiîntunericul. L-a descumpănit faptul că ţinta nu era înăuntrul localului. Barul nu era mult mai larg decât celula

asta, chiar dacă mai lung, cu o uşă în capăt, în cadrul căreia au apărut brusc nasul şi mustaţa.

— Te superi dacă aştepţi puţin? Încă n-am deschis.

Insul purta un lanţ la gât. Zalele argintate reflectau lumina slabă a singurei lămpi aprinse. Coborau pe pieptul cu puţin păr şi se pierdeau sub cămaşă, aşa că Joxe Mari n-a putut şti ce podoabă atârna la capătul lor. Şi-a fixat privirea pe acea porţiune mică, exact sub gât, cuprinsă între două segmente de lanţ. Acolo a lipit ţeava revolverului şi a tras. A apucat să vadă sângele ţâşnind brusc, înainte ca individul să se prăbuşească pe o parte, răsturnând în cădere un scaun de bar.

Încă mişca. Încă a mai putut spune / mormăi, cu voce întretăiată, în timp ce încerca să se ridice:

— Nu trage. Ia banii.

Lui Joxe Mari nu i-a venit să creadă că tipul nu murise pe loc şi, pe lângă asta, s-a simţit ofensat că-l luase drept un hoţ. Tonul implorator, eforturile în van de a se ridica. Şi-a dat seama că individul se prefăcea generos pentru a stârni milă. Nu mă duci tu pe mine cu asta. A văzut şirurile de sticle, bara de care clienţii îşi sprijină picioarele. Şi şi-a amintit una dintre maximele instructorului: noi nu asasinăm, noi executăm. Aşadar, mare grijă să n-o daţi în bară. A făcut un pas în faţă şi, fără să-şi piardă calmul, i-a zburat individului creierii.

S-a lăsat, în sfârşit, liniştea. La doi paşi de el, deschisă, casa de marcat. Aş fi putut profita. Cine avea să-şi dea seama? Dar n-a luat nimic. Nici măcar apă de la robinet. Şi asta e dovada (şi-a zis lui însuşi când a ieşit din bar) că lupta noastră este dreaptă.

59. FIBRĂ DE STICLĂ

Un taximetrist sărit de pe fix sau aşa o fi normal să conduci prin Roma? A tras un claxon care i-a făcut să tresară pe turiştii care contemplau un edificiu istoric, înghesuiţi pe trotuar în jurul ghidului. Apoi, ce labirint de străduţe, câte curbe! Prin geamul coborât, l-a salutat pe chelnerul chipeş, aşteptând clienţi în faţa terasei acoperite cu prelată şi mărginite de ghivece imense a unui restaurant. A traversat porţiuni cu pavaj. Pe bancheta din spate, ţinându-se de mână, Aránzazu şi Xabier se priveau la fiecare secundă, de parcă s-ar fi întrebat: ce facem? Izbucnim în râs sau strigăm după ajutor?

Au coborât în faţa hotelului Albergo del Senato. Alături era Panteonul, cu coloanele sale de granit şi cu turiştii făcând fotografii; în imediata apropiere, o caleaşcă pentru turişti, cu un cal plictisit şi cu vizitiul romantic-moţăitor, iar în mijlocul pieţei, fântâna înconjurată de adolescenţi, liceeni?, toţi cu eşarfa galbenă la gât, şapcă cu cozoroc de aceeaşi culoare şi rucsac.

Aránzazu a plătit cursa. Îşi ţineau banii la comun, aşa că ea a scos bancnotele. Un catralion de lire. Taximetristul, iute ca o veveriţă, a plecat, *buona giornata,* la fel de repede cum venise. Înainte de a intra în hotel, cu bagajele în mâini, trăgând adânc în piept aerul cald al amiezii, Aránzazu i-a şoptit lui Xabier:

— Jur pe Dumnezeu că un timp am fost convinsă că taximetristul ne-a răpit.

Pe atunci, Xabier era cu totul altfel, cel puţin în timpul său liber: ironic, inspirat, glumeţ (la spital, ceva mai puţin). A zis:

— Aşa a şi fost. Chiar ne-a răpit. Doar că ne-a răpit de la cei care ne sechestraseră.

De la etajul trei se vedea o piaţă, Piazza de la Rotonda? Ia-ţi gândul! Pentru că ei au primit o cameră care nu semăna deloc cu cea din pliantul agenţiei de voiaj. Mare? Da. Curată? De asemenea.

Dar fereastra dădea spre o curte interioară întunecată. În faţă, un perete înnegrit, din cărămidă, cu ferestre mici. Detaliu poetic, după Aránzazu: o pisică ghemuită pe pervaz. Mai sus, aproape de cornişă, un copăcel curajos se agăţa de viaţă strecurându-şi rădăcinile printr-o crăpătură a zidului.

— Să nu te aud că te plângi.

— Nu, pisica aia chiar îmi place.

— Curţile interioare au avantajele lor. Sunt convins că toţi cei care au camere cu vedere la piaţă nu vor putea închide un ochi toată noaptea, din cauza zgomotului.

— Bieţii de ei. I-au prostit. Mi-e şi milă de ei, chiar dacă nu-i cunosc.

— Nu uita de ce suntem aici.

— Exact la asta mă gândeam. Ce bine miroşi!

A început s-o dezbrace, chiar acolo, lângă fereastră, iar ea, după ce s-a asigurat că nu-i vedea nimeni, a intrat în joc, zâmbind cu buzele ei frumoase, lăsându-se în voia lui Xabier, ba chiar şi-a depărtat picioarele şi a ridicat braţele, ajutându-l s-o dezbrace mai uşor.

Îi spusese / îl rugase să nu lase loc de interpretare, să-şi exprime fără reţinere dorinţele, fizice sau de orice altă natură, iar ea va face la fel. Colegi, prieteni, amanţi, ego-uri contopite. Cele trei zile la Roma aveau să le ofere posibilitatea de a sonda adâncimea relaţiei lor. Xabier s-a dezbrăcat repede. Stând faţă în faţă, a pătruns-o. Ghicindu-i intenţiile, ea şi-a sprijinit un picior de marginea unui scaun, deschizându-se, aşa că n-a mai fost nevoie de ajutorul mâinilor. Pierduţi, fără să se mişte, după un timp au revenit cu privirea la curtea interioară. Pisica, zidul, copăcelul. Nemişcaţi, uniţi, ea cu mâinile pe ceafa lui, el, deasupra şoldurilor ei. Le plăcea mult să stea aşa. Senzaţia de a fi doi în unul, fără ca niciunul să-l posede pe celălalt. Ea, în şoaptă, ca şi cum nu ar fi vrut să deranjeze:

— Continuăm?

El a zis că la noapte. Au rămas nemişcaţi, tăcuţi, un minut, două, fiecare absorbit de propriile fantezii

şi gânduri, până când penisul lui, tot mai moale, a alunecat din culcuşul cald.

— Mergem să mâncăm ceva?

Au mers. Unde? Au rătăcit pe străzi o vreme. Pe aici, pe acolo şi, fără să-şi fi propus asta, au ajuns în Piazza Navona. Fântâna cu statuile alea care lui Aránzazu i s-au părut monstruoase, soarele primăvăratic, călugăriţele care au ieşit în şir indian dintr-o biserică, iar în faţă, librăria Spagnola, în care şi-au zis că trebuie să intre, dar după ce-şi vor potoli foamea, sau, dacă nu, mâine.

Ieşind din piaţă, au luat-o spre râu şi s-au oprit la un restaurant. Intrăm în ăsta, fie bun, fie rău, fie scump, fie ieftin, pentru că foamea îi chinuia deja. Salată, gnocchi, iar el peşte, care n-a fost rău, dar nici să cazi pe spate.

— Fără comentarii. Gândeşte-te ce noroc avem cu timpul ăsta.

— Or fi pescuit dorada din fântâna aia arteziană? Zic asta pentru că are gust de picioare de statuie.

— Xabier, te rog, o să te audă.

— Sunt italieni, Nu ne înţeleg.

— Înţeleg totul. Dacă vrei să critici, fă-o în limba bască.

Au toastat cu *vino rosso da casa,* complici în zâmbete, în priviri maliţioase, în fericire. El i-a zis în limba bască: ce bine miroşi. Ea i-a adus aminte că-şi juraseră să vină la Roma pentru a se distra. Făcuseră înţelegerea cu câteva zile înainte de călătorie. Aránzazu şi-a imaginat o fibră de sticlă întinsă între ei, fiecare ţinând de un capăt. Trei zile la Roma cu un fir care se putea rupe în orice moment. Asta era teama ei. Xabier, glumeţ:

— Pentru luna noastră de miere.

— Calm, băieţaş. Nu te pripi.

Trecuseră ceva mai mult de două luni de când ea divorţase. Îi era greu să vorbească de fosta căsnicie. Iar pe de altă parte, îi era la fel de greu, imposibil?, să şteargă opt ani de amintiri dureroase. Xabier şi fostul ei soţ, oftalmolog, se întâlneau frecvent pe coridoare, în lift, în parcarea spitalului. De

asemenea, la stadionul Anoeta, pentru că amândoi erau fani Real Sociedad şi aveau locuri în tribună la nu mai mult de zece metri unul de celălalt. Xabier încerca să-l evite, fără a da de înţeles că vrea să facă asta. De ce? L-a supărat ceva. După divorţ, fostul soţ a aflat de relaţia lor şi i-a zis lui Xabier, la cafeneaua spitalului, să aibă grijă de Aránzazu, să n-o lase singură, spunând despre ea că e o femeie adorabilă, dar fragilă.

— Ai grijă de ea.

Ce e cu intruziunea asta? Dar ce să faci, nimeni nu vrea probleme, cu atât mai puţin la locul de muncă, aşa că a ales să fie diplomat şi să tacă din gură. A făcut un gest vag că e de acord, căutând-o cu privirea pe chelneriţă, îmi faci nota? Chiar dacă nu-şi băuse toată cafeaua, a vrut să plece şi tocmai voia să spună la revedere, dar celălalt i-a luat-o înainte.

— Vă doresc toată fericirea din lume. Cu adevărat. Chiar dacă n-o să vă fie uşor. Ştiu din experienţă.

Seara, i-a povestit lui Aránzazu, iar ea a început să plângă, convinsă că vorbele fostului ei soţ echivalau cu un deochi.

— Poate crezi că exagerez.

Era pentru prima dată când o vedea plângând. Frumoasă, discretă, învăluită într-o tristeţe elegantă. O femeie sensibilă, treizeci şi şapte de ani, cu trei mai mult decât el. I-a privit fascinat ochii umezi. A luat-o în braţe, consolator, savurând căldura aromată pe care o emana trupul ei şi şi-a lipit obrazul de părul ei negru, a sărutat-o dulce pe buze. Era fermecător modul în care încerca să-şi şteargă ochii cu un şerveţel, fără a-şi distruge machiajul; dar gestul mai însemna şi o fărâmă de cochetărie încordată şi multă teamă. Poate că eu sunt cel care exagerează. Teama exista şi era adâncă, zăcea înăuntrul ei ca o durere surdă / nedefinită, dar nu mai puţin supărătoare. Teama de a nu fi capabilă de o relaţie de iubire adevărată, stabilă, iar aceasta era ultima ei încercare. I-a spus într-o după-amiază de

sâmbătă, în timp ce aşteptau să înceapă o comedie la Teatro Principal.

— Mi-e absolut clar că eşti ultimul. În privinţa asta, n-am nici cea mai mică îndoială. Dacă relaţia noastră nu va merge, nefericita doamnă care-ţi vorbeşte acum nu se va mai îndrăgosti nici moartă. Voi stinge lumina pentru totdeauna.

În timpul acelei discuţii, Aránzazu a avut ideea călătoriei.

— Hai să mergem câteva zile departe de aici, de serviciul nostru, de toţi cunoscuţii. Trei, patru zile în care să fim împreună douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru. Aşa vom şti până unde vrem să mergem, dacă ne potrivim, dacă vrem să avem şi o altfel de relaţie, nu doar sexuală. Ce zici? Şi, bineînţeles, plătim totul pe din două.

Au intrat în teatru. Mai târziu, în timp ce se plimbau prin port, ea a zis chestia cu fibra de sticlă. A mărturisit că-i e teamă. Avea treizeci şi şapte de ani, se simţea o floare ofilită. Ce putea să ofere? Iubire, bineînţeles. Asta e clar. Dar dacă Xabier îşi dorea şi altceva (copii, de exemplu), atunci îi era greu să creadă că va fi fericit lângă ea. Această teamă îi întuneca zilele, s-a ţinut scai de ea la Roma, i-a sărit în faţă acolo, jos. Unde? Pe cheiul Tibrului. S-au aşezat pe o cornişă a zidului ca pe o banchetă. Tocmai mâncaseră. Soarele îi învăluia. Apele fluviului erau leneşe şi tulburi. Brusc, o piatră găsită pe jos i-a dat lui Xabier o idee proastă / puerilă.

— Dacă reuşesc s-o arunc până pe malul celălalt, atunci nimic şi nimeni nu ne va putea despărţi.

— Încetează, te rog. Să nu forţăm destinul.

— Te îndoieşti de forţa mea?

— Nu, dar fluviul e destul de lat.

— Lasă, lasă.

Şi-a dat jos haina. Pieptul, spatele puternice, dar tinereţea s-a cam dus. Nu-şi dă seama? El, un bărbat pe care toţi ceilalţi îl vedeau atât de cumpănit, atât de doctor şi de raţional, şi-a luat avânt şi a aruncat piatra cu multă putere şi multă dorinţă masculină de a impresiona femela. Piatra a zburat cu o viteză

uluitoare prin aerul limpede al după-amiezii. Au urmărit cu privirea arcul traiectoriei sale. Piatra, acum abia un punct negru care se îndepărta, a început să cadă şi a căzut, pleosc, în apă.

— Mă rog, a fost doar un joc.

Apoi s-au dus să viziteze Capela Sixtină.

60. DOCTORII CU DOCTORII

Txato se pregătea de siestă. A invocat faptul că abia o cunoscuseră pe femeie, că era prea devreme pentru a o judeca, dar Bittori, cu şorţul de bucătărie pus, severă, tăioasă, a insistat: doctorii cu doctoriţele, infirmierii cu infirmierele. Apoi a făcut o strâmbătură şi şi-a rotit capul în bătaie de joc:

— Ce mai pereche! Pentru Dumnezeu, ea e cu trei ani mai mare. Ăsta pare să fie tot cu caş la gură, are nevoie de încă o mamă, sau ce?

— Bine, bine.

— Am dreptate ori nu?

— Poate află şi atunci o să vezi tu.

— Vorbesc cu tine. Xabier nu are de ce să afle.

Plecaseră de câteva minute, ţinându-se de mână. La vârsta lor! Ce mai porumbei! Cred că oamenii din sat se prăpădesc de râs. Duminică noroasă. Real juca la ora cinci. După meci, ea avea să-l caute / pescuiască, să continue să tragă de fir până va scoate peştele din apă şi-l va arunca în coş.

Bittori a deschis larg uşa balconului.

— Nici nu poţi respira. Să nu-mi zici că nici cu asta n-a exagerat. Până şi supa mirosea a parfum.

— Nu mi-am dat seama. Şi să nu-mi zici tu că nu e frumoasă.

— Ce ştii tu? Hai, du-te la somn şi visează la camioanele tale.

Ar fi putut foarte bine să meargă toţi patru la un restaurant. Txato chiar a propus asta, cu toate că nu-i plăcea să-şi bage nasul unde nu-i fierbe oala. Puţin mai târziu, Xabier a făcut la telefon aceeaşi propunere, împins de la spate, trebuie spus, de Aránzazu, care prefera să se cunoască „pe teren neutru”. Tatăl şi fiul au zis că vor face ei cinste, dar Bittori a zis că nici vorbă. De ce? Pentru că, după părerea ei, la restaurant toţi oameni se poartă altfel decât sunt şi că cel mai potrivit loc pentru a se cunoaşte era acasă.

Txato:

— Vrei să-ţi petreci toată dimineaţa gătind?

— Şi ce? Şi maică-ta a gătit când m-ai dus să-i cunosc pe ai tăi. Supă de năut şi pui prăjit. Ţin minte şi acum. Iar la sfârşit, am ajutat-o să strângă masa. Dar boieroaica asta nici măcar nu s-a oferit să-mi dea o mână de ajutor. Delicată, n-am ce zice, şi machiată şi alea alea, dar a văzut că strângeam masa şi n-a mişcat un deget. Asta da educaţie!

Stabiliseră să vină la unu şi jumătate. Cu un sfert de oră înainte, Bittori l-a pus pe Txato la pândă, fără să te vadă, da?, lângă uşa de la balcon. Unu, să nu cumva să atingă perdelele, că sunt proaspăt spălate; doi, s-o anunţe imediat ce o să-i vadă în stradă, pentru că nu voia sub niciun chip s-o primească pe femeie cu şorţul pe ea.

— Femeie? O cheamă Aránzazu.

— Nu-mi pasă cum o cheamă.

În plus, voia s-o cerceteze puţin înainte de prezentări. A, trei, să nu se atingă de nimic din tot ce era pe masă: sparanghel cu maioneză, jambon de Jobugo, crochete de cod, crustacee, languste.

— Sunt la fix pentru patru porţii.

Txato, pe post de santinelă, câtă răbdare trebuie să-mi dea Dumnezeu, supraveghea strada aproape pustie, ceva firesc pentru o duminică. La ora stabilită, punctuali, ţinându-se de mână, i-a observat, ea cu un buchet de flori în mână. Ce înaltă, ce frumoasă, ce elegantă! Impresionat, a savurat câteva clipe imaginea şi abia apoi a anunţat-o pe Bittori, care a venit de la bucătărie cu paşi grăbiţi, scoţându-şi repede şorţul.

— Pantofii nu se asortează cu hainele.

— Mie mi se pare o femeie nemaipomenită.

— Nu pune mâna pe perdea, te rog.

— Ce alură are! E aproape la fel de înaltă ca el.

— Negrul părului nu e natural. Iar de aici, broşa de la rever pare o pată de ulei. Cred că doamna asta nu prea are gusturi.

După plecarea perechii, de acum oficializată, recunoscută, Txato, care mâncase şi băuse cât pentru trei, a reuşit să-şi facă siesta? A încercat. Bittori,

robotind la bucătărie, nu reuşea să se calmeze. Mamă monologând, mamă îndurerată, i se destăinuia spumei din chiuvetă. Băiatul ei cu femeia aia, o simplă infirmieră. Le-a zis vaselor murdare că aşa ceva nu se poate. Buretelui de bucătărie i-a zis una, robinetului alta. Nu primea răspuns, nu găsea înţelegerea de care avea nevoie. Avea nevoie cu orice preţ de un om care s-o audă. În acel moment, singurul om din casă era Txato. Aşa că, regretând că-i strică siesta, a intrat, aşa se intră?, mă rog, a dat buzna în cameră. Venise de la bucătărie, vorbind singură, ştergându-şi mâinile de şorţ. Fără să se oprească din vorbit, s-a aşezat pe marginea patului. L-a scuturat pe soţul ei.

— Cum poţi dormi buştean?

La revedere, siestă. Cu limba împleticită, a mormăit: ce ai, ce e? Bittori n-a răspuns. Nici nu părea interesată să converseze. Nu căuta un interlocutor, ci doar să fie auzită.

— Eu nu-l văd pe Xabier fericit cu doamna asta. O fi având ea virtuţile ei. Mi s-a părut o ciudată din cap până-n picioare. Nici nu s-a atins de fructele de mare. De jambon, nici atât. Am robotit toată sfânta dimineaţă ca să gătesc purceluşul, m-am dus până la Pamplona ca să-l cumpăr, pentru ca apoi să aflu că e vegetariană. Zi şi tu.

Lui Bittori nu-i scăpase un gest urât făcut de invitată. Care? Crezând că n-o vede nimeni, şi-a apropiat buzele date cu ruj de urechea lui Xabier. I-a şoptit repede ceva, o rugăminte, un ordin? Iar prostuţul ăla, care ascultă de o subalternă, după ce a lăsat să treacă nişte secunde, ca să lase impresia că ideea îi aparţinea, a zis:

— *Ama,* nu te supăra, dar nu vrei să iei purcelul ăsta de pe masă?

Toate privirile s-au îndreptat către purcelul gătit, suculent, animăluţ nevinovat tronând în mijlocul mesei. Jumătate de purceluş cumpărat de la un măcelar din Pamplona. O costase ceva pe Bittori, ca să nu mai vorbim de drumul dus-întors cu autobuzul.

Totul pentru a-i oferi invitatei un produs de cea mai bună calitate.

Înainte, cumpăra purcel de la Josetxo. Cumpăra orice carne. Din încredere, din prietenie. Acum nu-şi mai zic nici bună ziua.

— De ce?

— Nimic, doar că Aránzazu nu e obişnuită.

Îi lua apărarea, normal. Ea ne-o fi crezând nişte carnivori primitivi. Faptul că Xabier îi luase apărarea a fost pentru Bittori ca un cuţit în spate.

— Cum să trăiască băiatul nostru cu o asemenea femeie? Pentru Dumnezeu! În casa asta mereu s-a mâncat carne şi peşte. Ca să nu mai zic că toţi ăştia care mănâncă buruieni sunt nişte ciudaţi, plini de manii. N-ai auzit-o cum vorbeşte? Făcând pe profesoara, dând explicaţii încontinuu. O simplă infirmieră! Cu mine nu-i merge. Asta a pus mâna pe doctorul tăntălău, care ştie multe despre operaţii, dar habar nu are cum e să trăieşti cu o femeie, şi şi-a zis: ăsta e al meu. O divorţată mai isteaţă decât foamea. O femeie de mâna a doua, unsă cu toate alifiile. Ciuguleşte ca un pui. Nici nu s-a atins de cozonac. I-ar plăcea, dar a ajuns deja la doza zilnică de carbohidraţi. Ce prefăcută! N-ai văzut ce faţă a făcut când i-am zis că m-am trezit la şapte dimineaţa ca să mă apuc de gătit? Nu i-a păsat de noi nici cât negru sub unghie. Pe asta o interesează numai să pună mâna pe medicul chirurg cu casă proprie şi salariu mare. Şi când am întrebat-o dacă nu vrea nişte cozonac pentru acasă, ai văzut-o? Nu, mulţumesc, nu vă deranjaţi. Mi-a venit să i-l arunc în faţă.

— Anunţă-mă când ai de gând să termini cu peroraţiile. Poate apuc să dorm puţin.

— Şi faza cu Roma, nu-mi miroase bine deloc! Nu cred că au împărţit cheltuielile. Îl cunosc pe Xabier. Bag mâna în foc că el a plătit totul.

Mulţi ani mai târziu, în cimitir, aşezată pe marginea mormântului, aşa cum a stat pe marginea patului în ziua aceea de mult trecută, Bittori continua să întoarcă povestea pe toate feţele.

— Normal că mi-ar plăcea să-l văd însurat pe Xabier. Dar în anumite condiţii, nu cu prima care-i face ochi dulci şi îi zâmbeşte ca infirmiera aia cu care a venit acasă într-o duminică, îţi aminteşti? Nu mai ştiu cum o chema. Pfff, ce lighioană! Am ştiut ce urmărea imediat ce-am văzut-o. Ştii bine că am ochi bun pentru chestiile astea. Şi, bineînţeles, decât să fie nefericit cu cineva, mai bine să stea singur.

61. UN FLEAC PLĂCUT

O falcă în cer şi una în pământ, paşi hotărâţi. A văzut-o venind pe coridor şi a bănuit că urma să-i facă scandal. Văduvă recentă, a intrat în salon şi a găsit gol patul ocupat până ieri de soţul ei; a întrebat-o pe o asistentă, care, poate fără să demonstreze respectul cuvenit, i-a dat vestea.

Acum vine să dea vina. În general, crede Xabier, ele sunt cele care nu se resemnează în faţa morţii, caută un vinovat, un asasin?, aşa că iată-l, medic de gardă, în halat alb, sub potopul de insulte, reproşuri, acuzaţii.

În aceleaşi împrejurări, soţii sunt mai înţelegători. În general, ei îşi înghit durerea; ele (cele mai tinere poate că nu), dimpotrivă, şi-o varsă, nu-şi mai controlează emoţiile. Cel puţin asta ştia el din experienţa de douăzeci de ani de muncă. Din când în când, câte o doamnă îşi iese din minţi. O doamnă în vârstă, cu o cultură precară, dar cu o mare capacitate de a face scandal. Nu o dată a trăit / suportat Xabier atacuri similare. Le suportă cu stoicism.

Femeia asta octogenară a sărit calul. Printre ţipete şi suspine, a aruncat cuvinte jignitoare care l-au făcut pe Xabier să se simtă foarte rău. Convinsă că doctorul, din răutate?, din neglijenţă?, n-a făcut tot ce a putut pentru a-l salva pe pacient, i-a spus tutuindu-l, aruncându-i în faţă:

— Dacă în locul soţului meu ar fi fost tatăl tău, sigur nu l-ai fi lăsat să moară.

Ameninţă că va face plângere. Iar el, încremenit. Aluzia la tatăl său să fi fost din cauza vârstei pacientului? Ea îşi flutură mâinile prin aer. Îşi cască gura exagerat de mult. Îi lipsesc câteva măsele. El, impasibil, în timp ce ea zice că într-un spital din Logroño l-au vindecat de o perforaţie a… Caută termenul tehnic, nu-l găseşte şi încheie, brusc, cu un termen popular, impropriu: maţelor.

Xabier, fără să i se mişte niciun muşchi al feţei, priveşte în adâncul acelor ochi plânşi, abuzivi,

furibunzi. Puţin mai târziu, după ce doamna s-a calmat cât de cât, Xabier o întreabă cu un respect rece:

— Dumneavoastră îl cunoaşteţi pe tatăl meu?

Nu. Nici nu trebuie. Dar sunt sigură că dacă el ar fi fost bolnav, ţi-ai fi dat mai mult interesul.

Era tot ce voia să ştie. Dacă îl cunoscuse, dacă ştie ce se întâmplase. Xabier îşi pierde orice interes faţă de vorbele bătrânei. Nu-i zice nici măcar condoleanţe. În schimb, îi spune civilizat că îi pare rău, dar trebuie să meargă la alţi pacienţi. Ceva mai târziu, cu sufletul negru de supărare, stă aşezat la birou. Îşi toarnă coniac într-un pahar de plastic. Dintr-o singură înghiţitură, dă pe gât băutura. Îşi toarnă din nou, fără să-şi ia ochii de la fotografia tatălui său. Linia severă a sprâncenelor, urechile pe care, din fericire, nu le moşteniseră nici el, nici sora lui. În auz îi răsună vocea ascuţită a bătrânei de pe hol. Nu l-ai fi lăsat să moară. *Aita,* te-am lăsat să mori? În orice caz, nu s-a opus. Nu te-ai opus, Xabier. Cine spune? Privirea gravă a tatălui său. Şi de atunci n-ai mai îndrăznit, ţi-ar fi fost ruşine, ai fi considerat nedemn să te mai bucuri de viaţă.

După a doua duşcă, şi-a ridicat privirea spre pânza de păianjen, acolo, sus, căutând momente fericite din trecut, de care a avut parte, bineînţeles că a avut, şi nu doar în copilărie, când e mai uşor să îţi faci iluzii. În schimb, acum, simte un soi de repulsie faţă de bucurie.

De câte ori s-a simţit tentat să le spună femeilor de serviciu vă rog nu rupeţi / îndepărtaţi pânza de păianjen. L-ar priva dintr-odată de atâtea amintiri. L-ar priva, fără a merge mai departe, de aceasta care acum, după încă o înghiţitură de coniac, îi readuce în minte imaginea lui Aránzazu. Când? Unde? Dacă ar ţine neapărat, ar putea preciza. Cronologia vieţii lui are ca punct de reper asasinarea tatălui său. A terminat facultatea cu şapte ani înainte de, a participat la congresul de chirurgie cardiovasculară, din Berlin, cu nouă ani după. Aşa cum istoria se măsoară după anul de naştere a lui Iisus Cristos.

Îşi aminteşte locul şi ora. Cafeneaua Gaviria, de pe Avenida, în amurg. E vară. Un an şi câteva luni înainte de. Dar asta, în acele clipe, n-o ştiu nici el şi nici ea. Toate mesele de pe terasă erau ocupate, aşa că au decis să stea înăuntru.

Mai bea o gură de coniac, conştient că asta îl va obliga să ia un taxi. Nu ştie de ce i-a venit în minte o fază atât de banală, dar unei pânze de păianjen nu i se poate cere să-şi aleagă victima. Prinde, dacă o fi prinzând, ce se loveşte de ea, chiar dacă este, exact ca amintirea asta, mai nimic, un fleac plăcut, un joc al unor proaspăt îndrăgostiţi.

Stau la aceeaşi masă, el, medic încă rezident, ea, infirmieră. Nu e prima lor întâlnire. S-au culcat de două ori până acum. A doua oară, chiar în noaptea trecută; dar ce înseamnă asta? O cercetează cu privirea, nu se poate abţine. Aránzazu îi povesteşte de câteva minute, vădit impresionată, un episod din viaţa ei personală. Ce spune? Ceva de pe vremea când era măritată. El o ascultă şi nu prea. Se uită fascinat la buzele ei şi în clipa aceea nici nu-i pasă dacă ea observă sau nu. Buzele cu care Aránzazu vorbeşte, buzele cu care trage cu eleganţă, cochetărie?, din ţigară. Buze proaspete, feminine, cărnoase, care se mişcă natural şi, când îl pronunţă pe u, închipuie un sărut în aer, efemer. Buze minunate peste care el, acum, pe loc, şi-ar trece lent limba. Buzele acelea de pe faţa frumoasă a lui Aránzazu îl tulbură. Tocmai eu, obişnuit să lucrez cu trupuri, obişnuit să mă forţez să văd în ele ceva mai mult decât organe, vase sanguine, ţesuturi musculare şi oase, mă văd purtat de un irezistibil impuls erotic.

— La ce te uiţi?

— Bănuiesc că ţi s-a tot spus că eşti foarte frumoasă.

— Deci nu m-ai ascultat deloc.

— Imposibil.

— Nu mai sunt ce-am fost. Am şi eu o vârstă.

— Natura a avut grijă de tine.

— Haide, Xabier, o să mă faci să roşesc.

Atunci el şi-a întins mâna dreaptă şi a lăsat-o pe tăblia mesei, cu palma în sus. Aşa cum fac cerşetorii. De asemenea, cimpanzeii întind mâna cu palma deschisă către semenii lor atunci când vor să se împace, mă rog, nu ştiu, (am citit cândva), un semn împăciuitor. Iar Aránzazu i-a răspuns, şi-a aşezat palma, mai mică, peste palma lui Xabier.

Pânza de păianjen, acolo, sus, păstra proaspătă acea amintire îndepărtată. Atingerea l-a făcut să simtă că palma ei era plină de viaţă. O mână caldă, suavă. Mâna unei femei care avusese parte de dezamăgiri şi de suferinţă, care lucrase mult, care a luat, a ridicat, a dus şi care este, a fost, un extraordinar instrument de plăcere.

Îi vede pielea delicată, degetele subţiri şi încrezătoare, unghiile date cu roşu. Atingerea aceea l-a făcut, brusc, să-i simtă prin palmă tot trupul, încărcat cu o tandreţe uriaşă. Pfff, Dumnezeule, femeia asta e îndrăgostită până în măduva oaselor.

62. PERCHEZIŢIE LA DOMICILIU

Hărmălaia a început noaptea târziu, când dormeau toţi patru. Erau cel puţin şase, unii cu cagulă, urlând de nu se mai înţelegea nimic. Alţii, la intrarea în bloc. Alţii, blocând strada. O grămadă de agenţi ai Gărzii Civile. Cioc, cioc, să deschidă. Miren, în pat, către Joxian:

— Te duci tu sau mă duc eu?

— Vezi cine e.

— Cine să fie? Poliţia.

Mai întâi au sunat la sonerie. Apoi au început să dea cu pumnul în uşă. Probabil că au trezit toţi vecinii. Miren a aprins veioza de pe noptieră, s-a grăbit să-şi ia papucii şi să-şi pună un capot peste cămaşa de noapte. I-a zis lui Joxian:

— Asta sigur ni se trage de la Joxe Mari.

Imediat ce a descuiat, cei de afară au împins uşa. A văzut ţeava unei arme. Două cizme negre pe preşul de la intrare. Hai, dă-te la o parte. Veneau să percheziţioneze. *Txakurras* s-au răspândit prin camere atât de repede încât nici nu mai ştia câţi erau.

I-au adunat pe toţi patru în sufragerie. Gorka, în chiloţi, desculţ. Şi Arantxa era desculţă, apucase să-şi pună ceva haine pe ea. Joxian, în pijama, speriat, cu o pată de urină pe pantaloni.

Mandat de percheziţie? Nu le-a trecut prin cap să le ceară. Ce să ştie ei? Aşa cum nu ştiau nici de Joxe Mari, mai puţin Gorka, aveau să afle mai târziu, dar băiatul n-a vrut să le spună nimic. În sfârşit, agenţii chiar aveau mandat de percheziţie. Era la cel care spusese că mai devreme sau mai târziu tot o să-l prindă pe terorist şi atunci o să afle el cum stă treaba. Acelaşi care a aruncat mandatul pe jos, puteţi să vă ştergeţi mucii cu el, şi a întrebat care e camera lui Joxe Mari.

— Fiul meu nu locuieşte aici.

— Fiul tău are domiciliul aici şi ştim că ascundeţi arme.

— Nu locuieşte aici.

Să-i spună care era camera teroristului dacă nu voiau să răstoarne toată casa. A vrut să ştie cine era Gorka şi câţi ani are. Miren e convinsă că dacă băiatul ar fi avut cu doi mai mulţi, l-ar fi săltat. Gorka s-a identificat. Atât de tânăr încă. A întrebat timid dacă poate să se îmbrace.

— Nu mişcă nimeni de aici.

Apoi, un alt *txakurra* i-a scos pe toţi în hol, spunându-le să nu cumva să se atingă de ceva sau să deschidă vreun sertar. Şi, din senin, sau pentru că mergea prea încet, i-a tras un brânci lui Gorka.

La puţin timp după ce au ieşit toţi patru în holul blocului, şi-a făcut apariţia, somnoroasă, o doamnă secretar juridic, care i-a salutat ca şi cum s-ar fi cunoscut de când lumea. Doi agenţi din Garda Civilă înarmaţi stăteau unul la picioarele scărilor care ducea la primul etaj, al doilea, în pragul uşii de la intrarea în bloc.

Miren avea o expresie posacă, dură. Cu ochii scăpărând de furie, a vrut să-i dea băiatului capotul ei, o să răceşti, dar Gorka, posomorât, tăcut, n-a acceptat.

Lumina se tot stingea. Agentului de la intrarea în bloc îi revenea sarcina de a apăsa întrerupătorul. Acoperiseră vizorul apartamentului de vizavi cu bandă izolatoare. Un X. Nu ştiu dacă vecinii tot au reuşit să vadă ceva sau nu, cert e că la un moment dat uşa lor s-a deschis puţin, suficient cât o mână să poată arunca în hol două pături.

Joxian tremura. Gorka tremura. Tatăl şi fiul şi-au împărţit păturile. Arantxa a zis că nu-i e frig. Pe Miren n-a avut rost să o întrebe: enervarea / ura o încălzea. Lumină, beznă. Lumină, beznă. Şi tot aşa, mult timp. Din apartament, răzbăteau din când în când zgomote neliniştitoare. Miren, printre dinţi:

— Ăştia ne distrug casa.

Arantxa i-a întrebat pe cei de la Garda Civilă dacă puteau să stea jos, iar unul dintre ei a ridicat din umeri şi a zis mă doare-n cur dacă vă aşezaţi sau nu. Aşa că fata s-a aşezat pe o treaptă; ceva mai târziu, Gorka s-a aşezat lângă ea, învelit în pătura vecinilor.

Joxian, după mai mult timp, s-a aşezat pe jos. Se uita încontinuu la ceas pentru că la şase trebuia să meargă la muncă. Numai Miren a rămas în picioare, bosumflată, demnă, fierbând în suc propriu.

La un moment dat, au început să se audă voci din stradă. Tineri din sat îşi părăsiseră patul şi, grupaţi la colţul străzii, strigau sloganuri în plină noapte: Poliţişti egal criminali, *Txakurras kanpora* şi alte scandări din repertoriul obişnuit.

Percheziţia a durat în jur de patru ore. Au băgat în casă până şi un câine poliţist; conform lui Miren, ca să umple de bale toate lucrurile noastre şi, dacă e să privim cu atenţie, să se pişe şi să se cace. În urma lor, apartamentul arăta ca după o tornadă. Şi pentru ce, dacă Joxe Marin aproape că nu mai avea nimic în vechea lui cameră? Cel mai păgubit a fost Gorka. I-au luat ghiozdanul, un caiet cu poeme scrise de mână, un album foto şi alte chestii de genul ăsta. Arantxa s-a plâns că-i lipsea o duzină de casete video cu filme.

Zorii au venit cenuşii. Joxian a mers cu bicicleta la turnătorie. Renunţase la micul dejun, nici nu se spălase ca lumea, dar chiar şi aşa, tot avea să întârzie. Arantxa a avut timp să-şi aranjeze camera înainte de a pleca la serviciu. S-a plâns: goliseră o sticluţă cu parfum, cadou de la Guillermo. Unuia dintre sertarele comodei îi rupseseră mânerul. Dar cel mai rău arăta camera lui Gorka. Doamne, Dumnezeule, apără şi păzeşte! Maică-sa i-a zis: hai, du-te la şcoală, o să aranjeze ea totul.

Cât a fost dimineaţa de lungă, a umplut saci de gunoi. Lucruri, unele noi, pe care le găsea pe jos. Şosete, lenjerie intimă, în fine, orice îmbrăcăminte despre care bănuia că fusese atinsă de mâinile poliţiştilor sau de botul câinelui. Şi chiar dacă era vorba despre lucrurile ei şi ale soţului, şi ale copiilor, îi era greaţă să le atingă. Prindea între două furculiţe, nu-i venise altă idee. Pe cele mai scumpe, le-a aruncat în maşina de spălat, sau, dacă nu erau haine, la înmuiat în chiuvetă. Îi era greaţă să respire în propria casă. Aşa că a deschis geamurile ca să se

facă curent. A spălat pe jos cu detergent, a şters cu lavete ude tot mobilierul, a curăţat / dezinfectat clanţele. Nu după mult timp, se întorcea şi mai curăţa o dată unde curăţase deja, pentru că avea senzaţia că rămăseseră urme, mirosuri, nu ştiu, suflete mânjite de *txakurras*.

Pe la zece dimineaţa, a sunat la uşa apartamentului de vizavi. Vizorul încă era acoperit cu două bucăţi de bandă izolatoare. Că cine e.

— Sunt eu.

I-au deschis. Miren le-a dat păturile şi le-a mulţumit. Au invitat-o înăuntru. A acceptat. A zis că nu poate sta singură în casa lor violată.

— Vai, femeie, ce spui!

Vecinii i-au spus versiunea lor. Zgomotul, vocile, spaima. Nu au închis un ochi toată noaptea. I-au dat cafea lui Miren. Au pus pe masă o cutie de biscuiţi. Le-a povestit şi ea cele întâmplate. Dar ştiu că Joxe Mari ne-a făcut una ca lumea! Nu ştiau nimic despre el, doar că nu mai stătea în sat, atât. La unsprezece a zis că trebuie să plece şi a plecat. A intrat în casa ei. N-a stat nici cinci minute. Exact cât să se pieptene şi să-şi ia alte haine. Simţea nevoia să stea de vorbă cu Josetxo sau cu Juani, să afle dacă le perchiziţionaseră şi lor casa, aşa că a plecat lăsând ferestrele larg deschise. Dacă vor să fure, n-au decât să fure.

63. MATERIAL POLITIC

A găsit-o pe Juani într-un moment prost, trebuia să se ocupe de clienţii măcelăriei.

— Dar Josetxo?

A întrebat-o peste capetele clienţilor.

— La doctor.

— Dacă vrei, vin mai târziu.

— Nu, aşteaptă.

După un timp, cele două femei au reuşit să vorbească singure un minut.

— Aţi aflat ceva?

— Nimic.

— Azi-noapte mi-au distrus casa.

— Nu se vorbeşte de altceva în tot satul. Cred că astăzi urmează a noastră.

— Sunt în stare.

— Şi ce caută?

— Lucruri de-ale lui Joxe Mari. Îi zic teroristul. Credeau că o să găsească arme. Cum n-au găsit, au luat ce le-a venit la mână.

— Josetxo e îngrijorat. Crede că băieţii noştri au intrat în lupta armată. Zice că pe ăştia doi n-o să-i mai vedem degrabă.

— Câte îi mai trec prin cap şi bărbatului tău!

— Ieri a trecut Patxi pe aici. I-a zis lui Josetxo că dacă avem în casă hârtii de-ale lui Jokin să le aruncăm imediat. Clar ca bună ziua. În fine, trebuie să te las.

— N-a zis unde s-au dus ăştia doi?

— Normal că l-am întrebat. Nu prea avea chef de vorbă. Tot ce voia era să aruncăm cât mai repede toate hârtiile.

— Trebuia să vină să ne anunţe şi pe noi, ce naiba?

Atunci, mergând pe stradă, şi-a amintit, a făcut legătura, a dedus, a bănuit. Ah, bingo! În ziua dinainte, îl găsise pe Gorka urcat pe un scaun, încălţat!, şi luând de pe pereţi afişele lui Joxe Mari. Pe jos erau două pungi cu reviste şi ziare. Îl

întrebase mai de mult de ce nu dai jos de pe pereţi prostiile alea, din moment ce fratele tău nu mai stă aici? El: nu, *ama,* că dacă află mă sparge.

— Ce faci acolo?

— Nimic. Vreau să mai schimb aspectul camerei.

— Şi nu puteai să pui un ziar pe scaun?

În drum spre casă, Miren vorbea singură pe străzi. Au salutat-o, a răspuns fără să vadă cui. Dacă *txakurras* apucau să vadă afişele, sănătate şi noapte bună. Ne legau pe toţi şi direct la post cu noi. O intriga ceva. Gorka a făcut la noi în casă ceea ce Patxi le zisese lui Juani şi Josetxo să facă la ei acasă, cât mai repede. Ce coincidenţă, nu? Asta trebuie lămurită.

Imediat ce a intrat pe uşă, l-a şi interpelat, fără să-i lase timp să-şi dea pantofii jos. Să-i spună de ce a dat jos posterele lui Joxe Mari. Păi, pentru că vrea să pună altele în loc.

— Şi unde sunt alea? Pereţii sunt goi, după câte văd eu.

— Offf, *ama,* o să fac rost de ele treptat.

— Ce ai făcut cu ale fratelui tău?

— Le-am aruncat.

— Nu erau ale tale.

— Erau murdare şi vechi.

— Dar revistele şi alte hârtii pe care Joxe Mari le ţinea în dulap?

— Am nevoie de spaţiu şi el nu mai stă aici.

L-a privit de aproape direct în ochi. O secundă, două, iar la a treia, paf, i-a tras o palmă răsunătoare.

— Asta-i pentru că nu-mi spui adevărul.

Gorka a coborât în sat, aşa cum îi ceruseră fratele său şi Jokin, s-a dus la Arrano şi i-a spus lui Patxi ce avea de spus. Patxi a zis futu-i, futu-i şi iar futu-i şi, fără a mai pierde timpul, a acţionat, a făcut, a organizat. Chiar înainte de a se despărţi de băiatul care trebuia să meargă să ia prima dintre cele două biciclete pentru Jokin şi fratele său, i-a zis stai puţin. Şi l-a întrebat dacă Joxe Mari mai avea material în casa părinţilor săi. Material?

— Material politic, înţelegi.

I-a luat ceva până să se prindă. Adică, afişe, material de propagandă, vreun *Zutabe.* Ah, da, era destul de mult material. Să-l facă să dispară imediat.

— Cât mai repede, ai auzit?

Nu i-a spus de ce era atâta grabă, iar lui Gorka, speriat, nu i-a dat prin minte să-l întrebe. A reţinut din mesaj exact ceea ce era cel mai important: să se grăbească.

Către maică-sa:

— Acum ştii.

— De ce nu mi-ai spus când te-am întrebat?

— Ce mai contează? Nu e suficient că *txakurras* nu au găsit nimic?

— Dacă tot ştii atâtea, unde e fratele tău?

— Habar n-am.

— Sigur?

— Îţi jur, *ama.* Dar cred că-ţi poţi imagina.

— Deci, unde?

— Ştii mai bine decât mine. Şi tot ce vreau eu este să mă lăsaţi cu toţii în pace.

A plecat ca din puşcă în camera lui. Înalt, slab, tot mai adus de spate. A încuiat uşa pe dinăuntru şi n-a mai ieşit. Miren: că se răceşte sfecla, că după toată forfota de dimineaţă, nu mai era cazul să-i facă şi el probleme. A început să se agite tot mai tare, a ridicat vocea, i-a zis că… şi l-a ameninţat cu… Până când s-a auzit cheia învârtită în broască, semn de capitulare. Gorka s-a aşezat la masa din bucătărie. A început să mănânce cu capul plecat. Avea ochii înroşiţi, ca de plâns, şi faţa plină de coşuri.

A mâncat dintr-un fel, a mâncat din celălalt fel. Cu destulă poftă, e adevărat. Miren s-a uitat la el. Ca să vadă dacă mănâncă sau dacă plânge? La sfârşit, i-a întins bolul cu fructe, iar când i-a luat din faţă farfuria cu oasele de pui, l-a mângâiat pe mână. Gorka i-a împins mâna, hotărât să respingă orice mângâiere.

S-a ridicat de la masă. Înainte de a părăsi bucătăria, Miren l-a întrebat dacă-i plăcuse mâncarea. Gorka a dat din umeri, iar ea n-a insistat.

63. UNDE ESTE FIUL MEU?

Au luat cina în bucătărie, toţi patru, la ora obişnuită. Felul doi, cel dintotdeauna. Femeia asta e obsedată de peşte. Prăjit, în sos, nu contează: peşte luni, marţi şi tot aşa, dă-i şi dă-i cu peşte, până când moartea ne va scăpa de cină. Da, e drept că şi lor le place, unora mai puţin, altora mai mult, dar, crede Joxian, am mai putea mânca şi altceva din când în când.

— Păi, duminică am făcut crochete.

— Extraordinar, ce să zic? Crochete de cod.

Miren, care nu ţine cont de astfel de plângeri, ori vorbeşti cu ea, ori cu pereţii, tot aia e, a servit mai întâi andive cu usturoi mărunţit, ulei şi oţet. Apoi ce mai rămăsese din supa de tăiţei de ieri, după care a pus în mijlocul mesei, acoperită cu muşama, un vas cu anşoa prăjite. Pentru femei, apă de la robinet. Iar ei, bărbaţii, vin cu apă minerală, de fapt, mai mult apă minerală decât vin.

Arantxa, în glumă:

— Să sperăm că poliţia nu mai vine şi în noaptea asta.

Miren s-a cutremurat:

— Hei, las-o baltă că nu e cazul să ne mai amintim, după ce-am trecut prin ce-am trecut.

— Poate că vin să-mi dea înapoi casetele video şi să-mi cumpere o sticluţă nouă de parfum.

— Eşti deşteaptă, n-am ce zice.

— O să mă culc îmbrăcată, pentru orice eventualitate.

Maică-sa i-a zis să tacă. Joxian i-a luat apărarea fetei.

— Dar nu se mai poate vorbi în casa asta?

Să vorbească? În prezenţa copiilor? Cu Arantxa făcând pe şmechera? Miren, chiar dacă în timpul cinei a fost tentată să vorbească despre discuţia confidenţială avută în acea după-amiază, a preferat totuşi să discute numai cu Joxian, după ce s-au dus la culcare. În pat, fără niciun preambul:

— Am vorbit cu Patxi.
— Care Patxi?
— Cel cu crâşma. Ăsta ştie tot.
După-amiază, Miren a intrat la Arrano. Clienţi? Vreo patru, cinci tineri şi atât. Muzica dată atât de tare, încât şi surzii ar fi auzit-o. Nu ştiu cum de nu protestează vecinii. Sau poate că protestează, dar în dosul uşilor, pentru că e preferabil să te ai bine cu tinerii ăştia. Pare că Patxi, treizeci şi ceva de ani, cercel în ureche, se aştepta să o vadă. Cum aşa?
Păi, imediat ce a trecut pragul crâşmei, i-a făcut semn să îl urmeze în magazie.
Joxian a dat din cap supărat.
— Nu ştiu cine naiba te pune pe tine să te bagi unde nu-ţi fierbe oala.
— Pentru copilul meu, mă bag oriunde. Vrei să-ţi spun sau nu?
Magazia mirosea a vin acru şi a igrasie. Încă se mai păstrau pereţii de piatră şi câteva grinzi de pe vremea când acolo fusese un grajd. Miren încă îşi mai amintea. Trecuseră atâţia ani de atunci. Era fetiţă şi o trimiteau să cumpere lapte, muls direct acolo.
Patxi a închis uşa. Înainte ca Miren să apuce să spună ceva, i-a zis să nu se îngrijoreze. Ea i-a răspuns că e liniştită. Era? Deloc.
— Ştii unde a plecat Joxe Mari? Vreau să-mi spui imediat.
— Hei, Miren, calmează-te.
— Ţi-am zis că sunt calmă, ce dracu'? Sunt mama lui. E normal să vreau să ştiu unde s-a dus.
— Locuieşte clandestin.
— Foarte bine, dar unde? Nu trebuie să se mişte de-acolo, mă duc eu la el.
Imposibil. Nu mai e ca înainte, când rudele călătoreau în sudul Franţei la sfârşit de săptămână şi le duceau refugiaţilor bani, haine şi ţigări. Din cauza celor din GAL, militanţii trebuie să ducă precauţiile la extrem, nu au de ales.
Joxian:
— Deci nu putem merge să-l vedem?

— N-ai auzit ce-am spus, sau ce?

— Înseamnă că Josetxo are dreptate. Pe ăştia o să-i mai vedem peste o mie de ani.

— Patxi zice că sunt două posibilităţi pentru Joxe Mari. Ori pleacă în Mexic sau într-o altă ţară de pe acolo, ori intră în organizaţie.

— Prefer să plece cât mai departe.

— Nu contează ce preferi tu.

— Pentru mine contează. Ştiu eu ce zic.

— Ştii tu cât a uitat prostul.

Nu i-a mai zis, la ce bun?, că la un moment dat, Patxi şi-a pus mâinile pe umerii ei. Lui Miren nu i s-a părut un gest de drăgălăşenie, mai degrabă de recunoştinţă, de mulţumire, ca şi cum i-ar fi zis: ai motive ca să fii mândră de fiul tău. Ţinându-şi mâinile aici, pe umeri, i-a spus, calm, informativ, că existau nişte canale interne prin care se putea face schimb de scrisori între militanţi şi familiile lor.

— Aha, deci ne poate scrie.

— Da, şi voi, lui.

— Pot să-i trimit pachete? O să fie ziua lui în curând şi mi-ar părea rău să nu aibă şi el un cadou.

În pat, Joxian s-a uitat brusc la ea.

— Asta i-ai zis? Dar tu ce-ţi închipui, că Joxe Mari s-a dus în tabără?

— Nu-mi spune tu mie cum stă treaba. E copilul meu. Eu l-am născut. L-ai născut tu? Tu nici măcar n-ai ştiut, până a doua zi.

— Bine, lasă polilogia asta că m-am săturat până peste cap de povestea cu naşterea.

— Eu în durerile facerii şi tu prin baruri, dar nu cumva să-ţi amintesc. Deci e copilul meu şi nu vreau să-i fie frig când vine iarna, nici să fie trist de ziua lui că n-a primit niciun cadou.

Patxi şi-a luat mâinile de pe umerii lui Miren. I-a zis că pachete nici vorbă, deocamdată, dar că poate să meargă liniştită acasă pentru că organizaţia nu-şi lasă de izbelişte militanţii. I-a repetat faza cu mândria, adăugând că dacă în Euskal Herria ar fi mai mulţi ca Joxe Mari, atunci ţara asta ar fi liberă de mult. Înainte de a ieşi din magazie, i-a promis că

imediat ce vor intra în legătură (prin orice mijloace, fie scrisoare, fie bileţele), el i le va aduce personal acasă. A arătat spre uşa din faţa lor. I-a zis:

— De aici şi până afară, nu mai vorbim.

Mai apoi, în crâşmă, s-a despărţit de ea sărutând-o pe obraz, în văzul celor cinci sau şase tineri.

Către Joxian:

— Acum eşti la curent.

— La curent cu ce? Tot nu ştim unde este şi ce face. Mă rog, nu-ţi trebuie multă imaginaţie pentru a şti. Nimeni nu intră în ETA pentru a se dedica grădinăritului.

— Nu ştim că a intrat în ETA. Poate e în drum spre Mexic. Dar dacă a intrat, a făcut-o pentru a elibera Euskal Herria.

— Pentru a omorî.

— Şi să ştiu, de-acum nu-ţi mai spun nimic.

— Nu mi-am educat fiul ca să fie un ucigaş.

— Educat? Pe cine-ai educat tu? Niciodată nu te-am văzut lângă copii. Jumătate din viaţă ai stat la crâşmă şi jumătate, pe bicicletă.

— Şi în fiecare zi m-am dus în vacanţă la turnătorie; ia mai dă-o dracului!

Privirile li s-au încrucişat pentru o clipă. Dispreţuitoare, distante? În orice caz, deloc amicale. Apoi, Miren a stins veioza şi, cu o mişcare energică, s-a răsucit pe o parte, întorcându-i spatele soţului ei. El, pe întuneric, a zis:

— Dacă aş avea cu douăzeci de ani mai puţin, mâine m-aş duce după el, i-aş trage câteva ca lumea şi l-aş aduce acasă.

Miren nu i-a dat nicio replică şi nu au mai vorbit.

65. BINECUVÂNTARE

Încă îşi vorbeau. Îşi împărtăşeau secrete şi mâncau împreună în fiecare sâmbătă după-amiază, în San Sebastián. Ar fi putut merge şi cu alte femei din sat, cu Juani, buna lor prietenă, sau cu Manoli, chiar dacă cu ea nu se înţelegeau atât de bine, dar nu. În ritualul lor de sâmbătă, nu mai era loc pentru nimeni, nici măcar pentru soţii lor. Fii serioasă! N-au decât să-şi vadă de meciul lor şi să meargă cu bicicleta, dar pe noi să ne lase în pace. Tot împreună mergeau şi la slujbă şi se aşezau una lângă cealaltă.

Miren a înmuiat un churro în ciocolată. A muşcat din el. Mestecând, în timp ce-şi ştergea vârful degetelor cu şerveţelul, a zis că din noaptea cu percheziţia nu se mai simţea bine în casă.

— De ce?

— Nu ştiu cum să-ţi spun. E ca şi cum mi-ar fi mânjit-o pentru totdeauna. O murdărie pe care o simţi, chiar dacă nu se vede. Oricât aş curăţa, e tot acolo şi mă înnebuneşte gândul că nu se duce. Când văd pe stradă o maşină de poliţie, mă apucă toţi dracii!

— Te înţeleg foarte bine.

— Ceva s-a schimbat între noi. Nu mai suntem ca înainte de fuga lui Joxe Mari în Franţa. Cel mic nici nu mai vorbeşte. Nu ştiu ce are. Eşti traumatizat? îl întreb. Degeaba, nu răspunde. Arantxa râde de mine, de taică-su, de oamenii din sat, de tot, până-ntr-acolo încât cred că băiatul ăla din Rentería a făcut-o şi mai proastă decât era. Iar eu şi Joxian, ce să-ţi zic, de la o vreme nu ne mai înţelegem în privinţa asta. Vorbim, dar pe-o ureche ne intră şi pe alta ne iese.

— L-o fi afectat faza cu Joxe Mari.

— Afectat? L-a terminat. Orice ţi-aş zice e prea puţin. Ăsta nu plângea nici la înmormântări. Dar acum, când nici nu te aştepţi, apare cu ochii înroşiţi şi cu gura lăsată. Se ascunde în baie ca să nu-l văd.

— Dar tu, tu cum vezi lucrurile?

— A, eu voi fi mereu de partea fiului meu, fie ce-o fi. Mă doare undeva de ce zic oamenii. Normal că mi-ar plăcea să fie mai aproape, să aibă o meserie, o familie, dar, dacă nu e aşa, trebuie să faci faţă la cum e. Adevărul e, şi asta-ţi spun numai ţie, ne-am înţeles?, că Joxian mă face să mă simt extrem de nesigură.

A privit spre mesele din jur pentru a se asigura că nimeni nu trăgea cu urechea, apoi i-a şoptit lui Bittori:

— Zice că dacă Joxe Mari intră în lupta armată, nici nu vrea să-l mai vadă în ochi. Speră să se refugieze în Mexic sau pe undeva pe acolo. Dar dacă nu pleacă? M-am gândit să vorbesc cu don Serapio.

— Cu preotul? Ce poate să-ţi spună ăla?

— Poate că-mi dă un sfat. Juani i s-a confesat şi acum e mai împăcată.

— Bine, vorbeşte cu el. În afară de timp, n-ai nimic altceva de pierdut.

Duminică, braţ la braţ, cele două prietene au mers la liturghie. Miren îşi tot întorcea privirea spre statuia Sfântului Ignaţiu de Loyola şi îi şoptea, cu buzele tremurându-i uşor. Ce? Să-l păzească pe fiul ei, să aibă grijă de el, acum, când ea nu putea avea. Îşi zicea că nu se poate ca un băiat atât de generos şi de bun să intre într-o organizaţie criminală, cum o numeau ziarele spaniole. Are o inimă atât de mare încât nici nu-i încape în piept. Mereu dăduse totul pentru ceilalţi, în echipa de handbal, la muncă, peste tot, şi atunci cum să nu dea totul pentru poporul lui? Doar şi tu eşti basc, nu, Ignacio?

Bittori:

— Ce-ai zis?

— Nimic, mă rugam.

Au luat împărtăşania. Au mers, s-au întors, una în faţa celeilalte, pe culoarul central, cu capul plecat şi mâinile împreunate. Devoţiune de aproape călugăriţe. Mai exact: de cât pe ce călugăriţe. Îţi aminteşti? Le-a lipsit atât de puţin, o jumătate de unghie, pentru a intra la mănăstire. Şi după atâţia ani, amândouă erau de acord, pe jumătate în glumă,

pe jumătate în serios, cu aceeaşi idee: de fiecare dată când una dintre ele se certa cu soţul, îi părea rău că preferase, ce proaste am fost, căsnicia în locul straielor călugăreşti.

— Singurul avantaj, copiii, soră Bittori.

— Nu mai e loc de-ntors, măicuţă Miren.

Înainte de a deschide gura şi a scoate limba pentru a primi sfânta ostie, Miren i-a şoptit lui don Serapio că vin mai târziu, bine?, iar preotul, discret, cumpătat, a dat din cap că bine.

La sfârşitul slujbei, enoriaşii s-au îndreptat spre ieşire. Don Serapio a stins lumânările din altar, apoi, precedat de ministrant, care i-a deschis uşa, a intrat în sacristie. Acela era momentul pe care-l aştepta Miren pentru a vorbi cu preotul.

— Vii?

— Mai bine du-te singură. E o chestie intimă. Te aştept în piaţă şi, dacă vrei, îmi spui cum a fost.

Când Miren a intrat în sacristie, don Serapio tocmai îşi dădea jos sutana. Avea fruntea plină de sudoare, o atitudine severă şi imediat ce a văzut-o, i-a spus ministrantului că poate să plece. Cu gândul la cine ştie ce obligaţii, adolescentul nu l-a ascultat.

— Ţi-am spus să pleci, n-auzi?

Ministrantul s-a grăbit să iasă din sacristie, dar lasă uşa deschisă. Incredibil! Preotul, bombănind, cu paşi energici, a închis-o. Odată rămaşi singuri, s-a îmblânzit brusc şi i-a spus femeii să ia loc. În timp ce lua şi el loc, a întrebat-o dacă venea pentru aceeaşi problemă ca în cazul lui Juani, nevasta lui Josetxo, şi Miren a confirmat.

Şi-a întins mâinile peste masă şi i-a luat palma între palmele lui palide, nu muncite ca ale lui Joxian, care sunt aspre şi bătătorite. De ce îmi ia mâna? Nu ştiu. Mângâindu-i dosul palmei, i-a zis:

— Alungă-ţi din minte toate îndoielile şi remuşcările. Lupta noastră, a mea aici, în parohie, a ta la tine acasă, slujindu-ţi familia, şi cea a lui Joxe Mari, oriunde s-ar afla, e lupta dreaptă a unui popor din dorinţa legitimă de a-şi hotărî singur destinul. E lupta lui David cu Goliat, despre care v-am vorbit de

atâtea ori la slujbă. Nu e o luptă individuală, egoistă, ci, înainte de toate, un sacrificiu colectiv, iar Joxe Mari, la fel ca Jokin şi ca atâţia alţii, şi-a asumat partea lui, cu toate consecinţele, înţelegi?

Miren a dat din cap că da. Don Serapio, înţelegător, tandru, a lovit-o de două ori cu palma peste dosul mâinii. Şi a continuat:

— Ne-a arătat cumva Dumnezeu că nu vrea basci în jurul său? Dumnezeu îi vrea alături de El pe bascii buni, aşa cum, atenţie, îi vrea şi pe spaniolii buni şi pe francezi, şi pe polonezi. Noi, bascii, suntem aşa cum ne-a lăsat El, perseverenţi în ceea ce ne propunem, harnici şi fermi când vine vorba de ideea unei naţiuni suverane. De aceea, îndrăznesc să afirm că e de datoria noastră să îndeplinim creştineasca misiune de a ne apăra identitatea, cultura noastră şi, mai ales, limba noastră. Dacă asta dispare, spune-mi, Miren, spune-mi sincer, cine o să se mai roage la Dumnezeu în limba bască, cine o să-i mai înalţe cântece de slavă în limba bască? Vrei să-ţi spun eu? Nimeni. Tu crezi că Goliat, cu tricornul[19] său pe cap şi cu torţionarii din beciurile poliţiei, o să mişte vreun deget pentru identitatea noastră? Zilele trecute ţi-au percheziţionat casa, în plină noapte. Nu te-ai simţit umilită?

— Offf, don Serapio, nu-mi amintiţi că mi se taie respiraţia.

— Vezi? Umilinţa pe care tu şi familia ta a trebuit s-o suportaţi o îndură zilnic mii de persoane din Euskal Herria. Şi cei care ne maltratează, exact aceia vorbesc apoi de democraţie. Democraţia lor, a celor care ne oprimă ca popor. De aceea îţi spun, cu inima deschisă, că lupta noastră nu e doar dreaptă, e necesară, astăzi mai mult ca oricând. E obligatorie, dat fiind că e definitivă şi are drept ţel pacea. N-ai auzit niciodată ce spune episcopul diocezei noastre? Deci, du-te liniştită acasă. Şi dacă într-o bună zi, în lunile următoare, sau când va fi să fie, te întâlneşti cu fiul tău, spune-i din partea mea, din partea preotului din satul său, că are binecuvântarea mea şi că mă rog pentru el.

Miren a ieşit din sacristie, a străbătut biserica pe un culoar lateral. Ăsta da preot! auzindu-l, mi-a venit cheful de a merge pe urmele lui Joxe Mari. Fără să se oprească, a aruncat o privire către Sfântul Ignaţiu. Poate mai înveţi şi tu cum să încurajezi oamenii.

A ieşit în piaţă. Duminică senină, porumbei, hărmălaia copiilor alergând la umbra teilor. Bittori? Era acolo, stătea pe o bancă. Miren a grăbit pasul spre ea.

— Hai, îţi povestesc pe drum.

— Te văd mai relaxată.

— Dacă-l mai aud pe Joxian că se plânge şi-mi vine cu tot felul de temeri, o să vadă el. Acum chiar că mi-e limpede totul.

66. KLAUS-DIETER

L-a cunoscut pe Klaus-Dieter. S-a îndrăgostit de Klaus-Dieter. Pletele lui blonde care se legănau, cu o graţie aparte, atunci când dansa şi, chiar dacă mai puţin, atunci când mergea. Un metru nouăzeci, un munte de tânăr chipeş. Şi neamţ. Cu toate noutăţile pe care le presupunea asta: o ţară nouă, altă cultură, altă limbă, alte gesturi, alte mirosuri şi la revedere, poate pentru totdeauna, vieţii mele de aici. Pa, mamă insuportabilă; pa, ţară a mea, am iubit-o dar acum îmi este indiferentă, uneori insuportabilă, şi pa la tot ce mă înconjoară, atât de plictisitor, atât de previzibil. Pa, pa, sau, dacă nu, aici o să-mi putrezească oasele.

Băiatul făcea parte din grupul de tineri nemţi care studiau o jumătate de an în cadrul Facultăţii de Litere. Ce studiau? Nu ştie sigur. Ceva despre limbă sau poate că învăţau limba. Puteau fi văzuţi în unele dimineţi în cafeneaua universităţii, erau vreo nouă, zece, băieţi şi fete, stăteau ciorchine, zâmbitori, un pic stupizi, iar în jurul lor era ciudat de multă linişte pentru cât de numeroşi erau. Apoi, ca în fiecare an în perioada respectivă, s-a întâmplat ce se întâmpla de obicei. Încetul cu încetul, se amestecau cu studenţii nativi. Nimic nemaivăzut: se închegau prietenii, începeau relaţii care, în general, durau până în ziua în care străinul din cuplu se întorcea în ţara lui.

Nerea îl văzuse de câteva ori. A atras-o pentru că băiatul era pur şi simplu arătos; dar ce presupune asta? O atrăgeau atâţia, inclusiv câţiva profesori. Nu se întâlniseră la nicio petrecere, în niciun bar, nu ocazii, nu priviri, nu vorbise niciodată cu el. O fi vorbind spaniola? Cel puţin o fi învăţând-o, nu? Ba mai mult, în anumite circumstanţe nici nu e nevoie să vorbeşti. De cunoscut, l-a cunoscut ceva mai târziu.

Între timp, îl omorâseră pe tatăl ei, iar ea a renunţat la prietenii, a ieşit mai puţin, s-a izolat? Nimic din toate astea, cu o excepţie: de fiecare dată

când colegii ei de facultate începeau să vorbească despre politică, Nerea îşi pierdea interesul, se uita în altă parte, mergea la baie. Experimenta un soi de frenezie sexuală, pe care n-o avusese înainte de moartea tatălui ei, cel puţin nu atât de intensă. Degeaba încerca să găsească o explicaţie pentru dorinţa ei fizică. Pentru că plăcere, ceea ce înseamnă plăcere adevărată, simţea destul de puţină. Niciodată n-am ajuns uşor la orgasm. Făcând sex, se relaxa, pur şi simplu. Şi, de asemenea, (înainte şi în timpul, dar mai mult înainte) îi creştea stima de sine. Existau zile în care era cu stima de sine la pământ. Mai ales în timpul cursurilor, când îşi dădea seama că oricât de atentă ar fi, tot nu ar înţelege pe deplin explicaţiile profesorilor. Se uita neliniştită în jur, la colegii ei care luau notiţe, ridicau mâna ca să participe la discuţii, ba chiar pentru a-l contrazice pe profesor, şi i se părea că toţi erau mai deştepţi şi mai bine pregătiţi decât ea, că îi aştepta un viitor strălucitor, iar pe ea, unul obişnuit, monoton, de om care nu prezintă interes pentru nimeni şi nici nu place nimănui, de om care nu se suportă în faţa oglinzii.

Ieşea frecvent la vânătoare. Nu se mulţumea cu oricare. Căuta inşi atletici, dichisiţi. Plăcută, simpatică, extravertită, reuşea întotdeauna să obţină ce-şi dorea. Era suficient să zâmbească de la câţiva metri distanţă pentru ca musca să se apropie de pânza ei de păianjen. Uneori bătea crivăţul pe străzile din Zaragoza sau ploua cu găleata, ori pur şi simplu nu avea chef să se îmbrace de oraş, şi atunci alegea soluţia cea mai comodă: îl suna pe José Carlos de la o cabină telefonică din apropiere. Îi zicea: vino. Şi tânărul venea la apartamentul ei, o satisfăcea şi pleca.

Povestea cu Klaus-Dieter a început abia prin martie, când el mai avea de stat doar câteva săptămâni înainte de a se întoarce în ţara lui. Ăsta a fost singurul motiv al grabei, al neînţelegerii, pentru că a fost vorba de o neînţelegere cât casa. Încă mai zâmbeşte şi acum, de fiecare dată când îşi aduce

aminte. Atâta cât a fost, a fost frumos şi, în plus, nu poţi nega că te-a ajutat, fără ca el să ştie, să-ţi termini facultatea. Cum aşa? Ca să ţină pasul cu el, şi-a pus capul la contribuţie, şi-a luat toate examenele, şi-a încheiat studiile, aşa cum îi promisese demult defunctului său tată. Nişte studii de care, în treacăt fie zis, o durea în cot.

Petrecerea a avut loc la Colegio Mayor Pedro Cerbuna, într-o vineri. Cum nu prea avea chef de nimic, a fost tentată să nu iasă în oraş. L-a sunat pe José Carlos, chiar dacă nu prea trăgea speranţe să-l găsească. I-a răspuns un coleg de apartament. Nu era acolo, plecase în satul său natal, avea să se întoarcă duminică. Nerea şi l-a imaginat întorcându-se duminică seara, cu pachetul obişnuit cu mâncare (sângerete, cârnaţi picanţi şi chestii de-astea), dar nu înainte ca sâmbătă, până să se întoarcă, şi bănuiesc că şi duminică, să se plimbe cu iubita lui oficială pe malul râului, ţinându-se de mână şi atât, pentru că ea nu-i permite altceva, ceea ce pe el nu-l deranjează mai deloc, pentru ejaculare o avea pe Nerea, care se distra la culme cu poveştile săteşti ale amicului ei, în timp ce sta cu picioarele larg deschise, în patul ei strâmt şi scârţâitor.

Înainte de a închide:

— Ştii cumva de vreo petrecere interesantă în noaptea asta, prin oraş?

Băiatul i-a zis de o petrecere sau concert, nu ştia sigur, în Pedro Cerbuna. A adăugat, fără ca ea să-i fi cerut părerea, că era un chef de fiţe. Nerea le-a întrebat pe colegele ei de apartament dacă aveau chef să meargă cu ea. I-au zis că nu. Ce să facă? S-a închis în camera ei, pregătită să-şi omoare timpul citind un roman; dar s-a încins după ce a tras pe nas un rest de linie, aşa că, pe la nouă seara, a ieşit la vânătoare.

Era acolo, mai înalt decât toţi cei din preajma lui, dansează şi dansează şi părul i se unduieşte fermecător. Doar în tricou, roşu la faţă de la atâta ţopăit, blond, prostuţ. Douăzeci, douăzeci şi doi, douăzeci şi patru de ani? Era evident că băiatul se

distra de minune. Îşi scutura trupul cu nişte mişcări violente, pe care sigur nu le-ar fi făcut la el în ţară. Dar aici, în afară de câţiva colegi de facultate, cine-l mai cunoaşte?

Brusc, şi-au intersectat privirile pe deasupra câtorva capete, iar asta a fost suficient pentru Nerea. Nu ar putea exprima ce a simţit. Se gândeşte la expresii uzuale: tremur interior, clipa magică, dragoste la prima vedere. Probabil că băiatul a observat că se uita fascinată, pentru că a privit-o şi el, uşor mirat, a început să danseze mai puţin intens şi i-a zâmbit cu nişte dinţi superbi.

Pe stradă, nu se mai putea opri din sărutat. Nerea, ce faci? Nerea, ce e cu tine? Trebuia să-l prindă de ceafă, pentru că era cu două palme mai înalt decât ea, şi să-i aplece capul pentru a-i ajunge la gură cu buzele ei dornice, nerăbdătoare. Se lipea, vânător vânat, de trupul lui, umedă între picioare, gata să ţipe. Ce-o să creadă despre mine?

Locuia cu chirie, destul de departe, undeva în San José, într-un apartament pe care-l împărţea cu alţi doi studenţi nemţi. Pentru Nerea nu conta distanţa. L-ar fi urmat până la capătul lumii. El vorbea cu accent străin puternic. Îi zicea *Neguea.* Să-l mănânci, nu alta. Un accent care-l făcea şi mai atrăgător. Greşelile lui gramaticale i se păreau de un farmec teribil. Iar ea, care în toată viaţa ei nu rostise nici măcar un cuvânt în germană, îi spunea pe nume şi sigur îl rostea rău sau cu accent, după cum îşi dădea seama din râsetele lui Klaus-Dieter, ce măgar, şi din plăcerea evidentă cu care o punea să i-l rostească o dată şi încă o dată.

Era trecut de două noaptea. Mergeau pe jos, era răcoare, luna deasupra acoperişurilor, trafic puţin, toată noaptea numai pentru ei. Mai liberi de atât, imposibil. Se opreau din când în când ca să-şi unească limbile, ca să se atingă pe faţă, ca să se mângâie ascunşi după câte un copac, sau în întunericul vreunui portal. Ea, îndrăgostită ca o adolescentă de un cântăreţ celebru; el, ceva mai

rezervat, dar hotărât, totuşi. Poate că era timid. Iar la capătul lungului drum, un pat.

67. TREI SĂPTĂMÂNI DE IUBIRE

Au trăit împreună timp de trei săptămâni. Dormeau când în apartamentul lui, când în al ei. Avantajul apartamentului lui Nerea? Era la doi paşi de universitate. Principalul inconvenient? Patul strâmt şi, pentru el, prea scurt. Situaţia stătea exact invers cu apartamentul lui Klaus-Dieter. Era departe, în schimb acolo se bucurau de un pat matrimonial în care, dincolo de faptul că puteau să facă tumbe prin el, se puteau şi odihni în voie.

Ce săptămâni! Chiar şi acum, după douăzeci de ani, Nerea ar putea să le adauge, cu nopţile şi zilele lor, cu dimineţile şi serile, unei înşiruiri imaginare de momente extraordinare din viaţa ei. Îi vine în minte un titlu: *Antologia fericirii.* Nu crede că ar putea aduna suficient material biografic pentru o carte cu multe pagini sau pentru un lungmetraj. Ar pune câteva scene din copilărie, vreo excursie memorabilă, bucurii rare şi, evident, cele trei săptămâni din Zaragoza petrecute cu iubitul ei neamţ. N-a mai iubit pe nimeni cu atâta pasiune, cu atâta dăruire. Nici măcar pe Quique, oricât şi-ar imagina altceva infatuatul ăsta. Nu exagerezi? Să mor eu.

Păcat că l-a cunoscut pe Klaus-Dieter prea târziu, când lui îi mai rămăsese puţin timp pentru a-şi încheia jumătatea de an de studii din Zaragoza, înainte de a se întoarce la universitatea lui din Göttingen. Amândoi erau conştienţi de situaţia lor, aşa că se iubeau cu disperare. Atenţie, nu compulsiv (deşi, în unele nopţi, da). Se iubeau neîncetat, ceea ce nu e acelaşi lucru. Nerea făcea tot ce putea pentru a fi încontinuu lângă iubitul ei blond. Şi-a neglijat cursurile, mergea la ale lui sau îl aştepta afară, fumând aşezată pe o bancă din hol. Mâncau împreună, dormeau împreună şi, uneori, făceau baie împreună.

În unele dimineţi, Nerea se trezea înaintea lui Klaus-Dieter şi îl contempla, plină de admiraţie.

Trăsăturile frumoase, trupul bine clădit, îşi apropia o palmă de gura lui, se bucura să-i simtă ritmul respiraţiei. Sau, cu grijă pentru a nu-l trezi, îşi înfăşură pe deget o şuviţă din pletele lui. Chiar i-a tăiat una de la ceafă, pe nesimţite, cu foarfeca. O bucată minunată de păr blond, de vreo şase, şapte centimetri de lungă. De ce? Ca să îi rămână ceva ce să poată privi şi atinge, după ce el se va întoarce în ţara lui.

În lumina zorilor, lui Nerea îi plăcea să mângâie faţa lui Klaus-Dieter cu un sfârc. Buzele adormite, pleoapele închise, obrazul încă neras, cu firişoare blonde care o înţepau uşor în acea zonă a ei atât de sensibilă. Îl trezea încetul cu încetul. El, cunoscând jocul, zâmbea fără să deschidă ochii. Nu-i aşa că nicio femeie din ţara ta rece nu te-a mai iubit atât? Uneori, Nerea chiar îl întreba cu voce tare, dar ce să-i fi răspuns el, care nu înţelegea nici jumătate din cuvintele ei?

Apoi, Nerea continua să-şi treacă sânii ei calzi peste trupul lui. Insista pe burta lui, pe interiorul coapselor acoperite cu păr şi îi săruta şi-i lingea sexul, iar lumina dimineţii intra pe fereastră şi aceea era o bucurie zilnică ce nu avea să dureze, şi chiar a durat puţin, dar atât timp cât a durat a fost frumoasă, intensă, minunată.

Gata să-i facă pe plac iubitului ei neamţ, Nerea a început să bea ceai, ea, care era moartă după cafea. Şi nu era vorba despre tipicul pliculeţ aruncat în cană, fără graţie, fără mister. Ceaiul, păstrat într-o cutie de metal, fusese adus de Klaus-Dieter din Germania. La fel şi strecurătoarea de pânză, înnegrită de la atâta folosire. În bucătărie, Nerea urmărea fermecată ritualul simplu, observând fiecare pas, cantitatea adecvată de ceai, cât timp trebuia lăsată strecurătoarea în apa fierbinte din ceainic. Şi nici vorbă să adauge lapte sau zahăr. El bea prima înghiţitură cu ochii închişi, ţuguindu-şi buzele ca să nu se frigă, iar ea, aşezată lângă el, îl privea tăcută, ca şi cum ar fi asistat la un ritual.

Nu le era chiar la îndemână să comunice. Klaus-Dieter rupea ceva spaniolă. Nerea se descurca greu cu engleza ei ruginită din lipsă de exerciţiu. Faptul că niciunul nu stăpânea limba celuilalt îi împiedica să poarte discuţii adânci. Totuşi, se înţelegeau, pentru că amândoi făceau totul pentru a se înţelege, fie prin semne, prin câteva cuvinte, prin fraze scurte, fie apelând la dicţionar. El şi-a îmbunătăţit semnificativ spaniola, tot practicând-o cu ea. Iar ea, în cele trei săptămâni, fără să se atingă de nicio carte pentru facultate, a început să înveţe germana, cu ajutorul unui manual cumpărat dintr-o librărie din piaţa San Francisco. Nu doar Klaus-Dieter, ci şi colegii lui de apartament, Wolfgang şi Marcel, se prăpădeau de râs de fiecare dată când Nerea spunea ceva în germană. Ca să se distreze şi mai tare, ce măgari, îi arătau toate prostiile din dicţionar, zicându-i să le citească cu voce tare.

Klaus-Dieter era vegetarian. Nerea n-a mai mâncat carne cât au fost împreună. El nu mânca nici peşte, nici fructe de mare, cu o singură excepţie: creveţi prăjiţi. Murea după ei. „În Germania puţin este”, zicea. În unele după-amiezi mergeau amândoi pe jos până la Tubo şi se umflau cu creveţi şi languste, care pentru Klaus-Dieter erau acelaşi lucru: creveţi mici şi creveţi mari. Nu fuma. Asta era ceva mai complicat pentru Nerea. Temându-se să nu-l supere, fuma în băile din baruri. Alteori, cum ar fi atunci când îl aştepta pe holul facultăţii, fuma mai multe ţigări una după alta.

Într-o zi, în pat, Klaus-Dieter i-a mărturisit că era credincios.

— Eu cred *la* Dumnezeu.

— În Dumnezeu.

— Cred în Dumnezeu. Tu?

— Nu ştiu.

Era protestant. Nerea, tot mai hotărâtă să trăiască cu el în Germania, era gata să-şi schimbe religia, pentru a-i face pe plac.

Lui i-a venit ideea ca Nerea să meargă să-l viziteze la Göttingen. Insista:

— Vii tu să vizitezi la mine?

I-a promis. Pentru că, evident, pe ăsta nu-l mai las să-mi scape. Unde mai găsesc eu unul la fel? I-a promis din nou în gara El Portillo, în timp ce stăteau pe peron, strâns lipiţi, profitând de ultimele minute de tandreţe. Wolfgang a trebuit să-l tragă de braţ pe colegul său ca să-l facă să urce în tren. După câteva secunde, trenul a plecat.

El şi-a scos capul pe geam şi Nerea l-a văzut îndepărtându-se. Pa, plete blonde. Pa, zâmbet minunat. Îl iubea atât de mult, atât, atât de mult. Au trecut alte vagoane, cu alţi oameni în geam şi alte mâini fluturând în semn de la revedere. Un minut mai târziu, peronul era pustiu. Nerea a rămas singură, rătăcind cu privirea peste peisajul plin de stâlpi, cabluri şi şine, în care dispăruse trenul. Tristă? Da, dar fără să plângă, pentru că stabiliseră să se întâlnească în Göttingen, la sfârşitul verii, când Klaus-Dieter începea noul an de facultate. El îi promisese că-i va scrie imediat ce va ajunge în Germania. O să-mi scrie, n-o să-mi scrie? Dacă-şi ţine promisiunea, mă iubeşte, dacă nu, va fi fost un simplu instrument de provocat orgasme.

În fiecare dimineaţă, Nerea cobora să verifice cutia poştală. După-amiezile, la fel, chiar dacă poştaşul trecea între unsprezece şi unu. După o săptămână, speranţele ei au început să se fisureze. Apoi, fisurile s-au transformat în găuri. Lacrimile neplânse în gară, le-a plâns acum, singură. Resemnată, închide manualul de germană pe care-l ţinuse deschis în fiecare zi pe birou şi îl pune / aruncă într-un sertar din dulap, cu şuviţa de păr blond între paginile lui.

Câteva zile mai târziu, a sosit şi prima scrisoare dintre cele câteva pe care şi le-au scris. De data aceasta, lacrimile au fost de bucurie. Scrisoarea aceea, plină de greşeli care mai de care mai adorabile, cu un abţibild albastru, în formă de inimă, lipit lângă semnătura lui, i-a alungat îndoielile. A fost convinsă că viitorul ei o aştepta în Germania. S-a dus la facultate. Le-a cerut colegilor cursurile şi le-

a copiat. N-a mai lipsit de la cursuri, n-a mai mers la petreceri, nici n-a mai ieşit noaptea. Îşi petrecea timpul închisă în bibliotecă sau în camera ei, învăţând aşa cum nu făcuse în toată facultatea. Planul ei: să-şi ia licenţa în vară, să-şi facă bagajele şi la revedere.

Nu mai era mult până la examene, când s-a întâlnit în campus cu José Carlos. Măi să fie, trecuse mult timp de când nu-l mai sunase, fusese bolnavă sau ce, nu vrei să trec într-o zi pe la tine? A privit prin el. Cu dispreţ? Mai degrabă cu indiferenţă. Nerea i-a răspuns că nu şi şi-a văzut de drum.

68. ÎNCHEIEREA STUDIILOR

Nerea a trecut toate examenele şi şi-a luat licenţa. Două luni de studiu intens au ajutat-o să aibă suficiente cunoştinţe. În fiecare sâmbătă seara, ca recompensă pentru efortul constant din timpul săptămânii, mergea să vadă un film la cinematograful Palafox. Nu conta ce film. Uneori, vedea acelaşi film de săptămâna trecută, pentru simplul motiv că îi lăsase o amintire plăcută.

Avea motive bine întemeiate pentru a merge la cinematograful Palafox. Cum aşa? Era în apropiere de Tubo şi, după film, Nerea îşi făcuse un ritual. Intra în cafenea, se aşeza la o masă sau, dacă nu era niciuna liberă, stătea în picioare la bar şi savura o porţie de creveţi prăjiţi, absorbită de amintirile ei cu băiatul neamţ. Ce-o fi făcând acum? Oare se gândeşte la mine? Creveţii şi, uneori, un iaurt, ceva mai târziu, în apartamentul ei, era tot ce mânca de cină. Noaptea, închisă în camera ei, continua să se dedice cărţilor şi cursurilor de Drept, până când, pe la vreo douăsprezece noaptea, o voce interioară îi spunea: gata, fată, ajunge pe astăzi. În două luni, a slăbit patru kilograme.

S-a prezentat la examene înarmată nu doar cu ceea ce învăţase. Avea şi nişte fiţuici ascunse în mâneci. Pentru orice eventualitate. Ca un colac de salvare, îşi zicea, în caz că ar fi naufragiat în apele necunoscute ale ignoranţei. De fapt, s-a folosit de fiţuici o singură dată, când a copiat câteva chestii neînsemnate despre filosofia Dreptului.

Ceva extraordinar? Nimic. Nici nu avea nevoie. Nu i s-a părut că îşi atinsese un ţel, ci mai degrabă că scăpase de o povară. Eşti sigură? Foarte sigură. În dimineaţa în care a aflat că trecuse şi ultimul examen, ieşind din facultate, pe scări, a ales un nor, care?, acela, din depărtare, şi i-a şoptit:

— *Aita.* După cum vezi, am făcut ce mi-ai cerut. Acum sunt liberă să-mi hotărăsc singură viitorul.

Nimic nu mai stătea în calea proiectului ei de a merge în Germania. Umbla pe străzi şi râdea de una singură. Mă ţicnesc, ca mama. Cu câteva luni în urmă, aflase de la Xabier că mama lor mergea la cimitirul Polloe şi vorbea cu mormântul lui Txato. Xabier fusese vizibil emoţionat când îi spusese asta. Se temea că maică-sa va intra în depresie, pe când el era cel deprimat; că n-o să-şi revină după lovitura grea, dar cel care nu-şi revenea era el. Nerea n-a dat nicio importanţă chestiunii. Ca să mai scadă din dramatismul dialogului, a zis că dacă intrarea în cimitir ar fi cu plată, maică-sa nu ar mai merge. Xabier, încruntat, n-a gustat gluma.

La ieşirea din campus Nerea a avut ideea de a intra într-o cabină telefonică şi de a-i da maică-sii vestea cea bună. Să o sun, să n-o sun? Avea nişte amintiri care o făceau să se îndoiască. A văzut o cabină telefonică şi a mers mai departe. În Fernando el Católico, după ce a şovăit destul de mult, s-a decis. Pentru că, normal, cum să-i ascund maică-mii că am terminat facultatea? A introdus monedele, a format primele trei cifre, a închis. De ce? Pentru că o cunosc. Pentru că o să spună ceva care o să-mi ştirbească bucuria.

Nu i-a spus timp de două săptămâni. Mâine o sun. Venea ziua cu pricina şi Nerea amâna convorbirea pentru ziua următoare. Şi tot aşa. Pentru a câştiga timp, pentru a sta liniştită. Maică-sa se stabilise în San Sebastián. Să locuiască cu ea? Doamne fereşte! Să se întoarcă în sat? Nici atât. Ultima dată când fusese acolo, vechii ei prieteni şi cunoscuţi nici n-o salutaseră. Şi-a făcut nişte calcule, s-a sfătuit cu colegele ei de apartament, apoi s-a hotărât. Ce? Să rămână în Zaragoza toată vara. Au avertizat-o:

— Vara, Zaragoza e un cuptor.

Nu-i păsa. Era şi locul unde Klaus-Dieter îi trimitea scrisori. Normal că ar fi putut să-i dea iubitului ei neamţ o adresă din San Sebastián. Chiar aşa? Care? Doar pe cea a maică-sii. Aşa că, mai bine nu. Îşi imagina scena. Nerea, ai primit o scrisoare din Germania. Cine îţi scrie? Ai un iubit? Ca să nu

mai zicem că era capabilă să deschidă plicul, sub pretextul că nu observase cui îi era destinat. O vedea în stare.

Una dintre colegele ei renunţase la chirie din iulie, la fel ca Nerea; cealaltă, care mai avea un an de facultate, lua în calcul posibilitatea de a rămâne în apartament. Zicea că atunci când se va întoarce din vacanţă, va căuta două colege noi. Nerea a întrebat-o dacă-i poate păstra camera pentru august şi septembrie. Şi s-a oferit să plătească direct colegei cheltuielile, în loc să le mai plătească proprietarului. Fata a acceptat bucuroasă.

Zaragoza în august: 38, 40, 44 de grade. Soare, străzi pustii. Zile nesfârşite. A citit mult, s-a plimbat seara, când căldura mai scădea, şi a continuat să înveţe germană. Grea limbă. Nu-i venea să creadă că în vremurile noastre mai există oameni care mai folosesc, la magazinul de pâine, la spital, declinări din vremea romanilor. A căutat în Pagini aurii o şcoală de limbi străine la care să se înscrie pentru un curs intensiv. În august? Nici nu răspundea nimeni la telefon.

Zile cumplite, de plictiseală nesfârşită. Cu toate astea, mai bine să şi le petreacă în singurătatea dogoritoare, cu plimbări nocturne şi, din când în când, la piscina Hipica, citind o carte fascinantă / simplă, poliţistă / uşor de înţeles, decât să suporte, de dimineaţa până seara, reproşurile materne. La telefon, în puţinele dăţi când o suna: ce mai căuta la Zaragoza dacă terminase facultatea? Nu, ştii?, nu. Şi inventa ceva. După care zicea că o aude rău, nu te aud bine, nu te mai aud, sau că rămânea fără monede. Despre Klaus-Dieter şi Germania, nicio vorbă.

În acea perioadă de singurătate şi de căldură sufocantă, cel mai greu pentru Nerea a fost să suporte absenţa scrisorilor. Încă din iulie, primea tot mai rar scrisori de la Klaus-Dieter. În august n-a mai primit niciuna. Nerea ştia de ce, dar asta n-o făcea să nu fie dezamăgită de fiecare dată când arunca o privire în cutia poştală şi o găsea, ca ieri, ca

alaltăieri, goală. Ce se întâmpla? Nimic, Klaus-Dieter era plecat la Edinburgh, acolo unde avea să stea o lună. În acel timp, Nerea i-a trimis o duzină de scrisori, pe adresa din Göttingen, cu multe fraze în limba germană. Unele copiate din manual, altele, mai puţin convenţionale, le inventa ad-hoc, cu ajutorul precar al dicţionarului. La începutul lui septembrie a primit, aleluia, răspuns. El revenise din călătorie, îi ducea dorul, *eu am dor de tine,* şi i-a amintit că îi promisese să vină la el în octombrie.

La Zaragoza o adusese tatăl ei. În Zaragoza a căutat-o Xabier.

— M-a rugat *ama.* Astăzi nu lucrez, aşa că, iată-mă aici.

De ce venise să o caute? Să o ajute la numeroasele ei bagaje. Le-a luat ceva până le-au văzut în maşină. Numai cărţile umpluseră două cutii uriaşe. Xabier a rabatat bancheta din spate pentru a face portbagajul mai spaţios. L-a umplut ochi.

— Mergem undeva să mâncăm?

Înainte de a porni la drum, cei doi s-au dus la un restaurant din apropiere. Mestecau, beau, vorbeau.

— *Ama* era îngrijorată că nu te mai întorci.

— I-am spus că mai am de rezolvat nişte treburi în Zaragoza.

— Aşa mi-am imaginat şi eu. Probleme universitare?

— Probleme sentimentale.

Răspunsul, rotund, rostit pe un ton copilăresc / sfidător, nu l-a descumpănit pe Xabier, care a continuat să-şi vadă de escalopul de vită ca şi cum nu ar fi auzit nimic. Din când în când, distras, se uita la clienţii de la mesele din jur. Confidenţele surorii sale nu păreau să-i stârnească nicio urmă de curiozitate, nici să-l impresioneze, până când a auzit cuvântul. Care? Care altul? Germania. Furculiţa a încremenit în aer, cu o bucăţică de carne înfiptă în ea, iar Xabier a privit-o pe Nerea, stupefiat? Alarmat, în orice caz.

— Ce ai de gând să faci?

— Pe data de nouă iau trenul într-acolo. O să-mi iau bilet numai dus.

— *Ama* ştie?

— Deocamdată ştii doar tu.

Conversaţia s-a diluat. Insuliţe de linişte pluteau printre replicile lor. Râul verbal, blând şi discontinuu, purta leneş răspunsuri evazive, ocolite, despre chestiuni lipsite de însemnătate. Xabier a cerut nota fără să fi terminat de mâncat.

— Voiai desert?

— Ce?

— Dacă vrei desert, putem să mai stăm puţin. Nu vreau să te grăbesc.

— Nu, nu. Te deranjează dacă fumez o ţigară înainte de a porni la drum?

Douăzeci de minute mai târziu, au lăsat în urmă ceea ce, în opinia lui Nerea, putea fi considerat ultimul edificiu din Zaragoza. Xabier conducea, iar ea, cu o atitudine teatrală / solemnă şi nostalgie jucată, a improvizat un scurt discurs de rămas-bun. Se distra adoptând un ton grav. Că se încheia o etapă din viaţa ei, că avea amintiri plăcute cu oraşul, dar nu avea de gând să mai revină acolo decât peste vreo trei mii de ani.

A durat mult până când Xabier a rupt tăcerea.

— Cred că *ama* se simte foarte singură şi mă tem să nu-şi piardă de tot simţul realităţii. Stau cu ea cât de mult pot, dar munca îmi ia mult timp. Ea şi-a făcut iluzii că vei practica avocatura. Nu ţi-a spus?

— Urăsc Dreptul.

— Mă rog, nici eu nu mă duc cu plăcere la spital. Trebuie să trăieşti din ceva, nu?

— Da, dar nu din orice, iar pentru mine avocatura e mai rea decât orice. Ca să fiu sinceră, pe viitor mă văd departe de aici. Am cunoscut pe cineva. O să încerc.

— Pari foarte fericită.

— Te deranjează?

— Deloc. Tot ce te rog este să disimulezi puţin în faţa mamei. Ştii că în familia noastră nu avem toţi motive de bucurie.

— Frate, ştiu groapa asta. N-o să cad în ea. Pot să te întreb ceva? Din pură curiozitate. Poţi să nu-mi răspunzi.

Fără a-şi lua ochii de la sosea, Xabier a încuviinţat.

— De când a murit *aita*…

— N-a murit, l-au omorât.

— Rezultatul e acelaşi.

— Pentru mine e o diferenţă esenţială.

— Bine. De când l-au omorât, în curând se face anul, ai mai râs vreodată? Nu ştiu, aşa, spontan, la o prostie spusă de cineva de la spital sau uitându-te la un film. Nu ai uitat de toate pentru o clipă, nu ţi-a scăpat nici măcar un scurt hohot de râs?

— Se poate. Nu-mi amintesc.

— Sau ţi-ai interzis să mai fii fericit?

— Nu ştiu ce e fericirea. Bănuiesc că e o ştiinţă pe care tu o stăpâneşti foarte bine. Se vede că ai devenit expertă. Eu mă mulţumesc să respir, să-mi îndeplinesc obligaţiile de serviciu, să stau cu *ama.* Toate astea îmi sunt îndeajuns.

— O tot pomeneşti pe *ama.*

— Mi se pare că nu e bine deloc, că e în groapa de care ziceai. Mă îngrijorează.

— Un fiu exemplar. În schimb, se pare că mie nu-mi pasă. Asta insinuezi? Că trec peste toate? Că îmi pasă doar de mine?

— Nimeni nu-ţi cere nimic şi nici nu te critică. În privinţa asta, poţi să stai liniştită. Afacerea lui *aita* e lichidată. Nu stăm rău economic. Eşti tânără, distrează-te cât mai poţi.

Au căzut de acord să schimbe subiectul. Tocmai intraseră în Navarra. Soare, câmpie, uscăciune. Din când în când, câte un sat. Nerea, brusc:

— Ce mai ştii de Aránzazu?

— A trecut mult timp de când n-am mai auzit nimic despre ea. La un moment dat, auzisem că s-a dus să facă voluntariat în Ghana, dar nu ştiu sigur. De ce mă întrebi?

— Doar aşa. Îmi plăcea de ea.

Nu au dus discuţia mai departe. Apoi, după ce au trecut de Tudela, Nerea a dat drumul la radio.

69. DESPĂRŢIREA

Graffiti-urile împotriva lui Txato i-au tăiat lui Joxian pofta de mâncare. Şi l-au făcut să-şi piardă şi prietenul. Pentru că într-un oraş, mai merge; dar într-un sat, unde toată lumea cunoaşte pe toată lumea, nu poţi să ai relaţii cu un paria. La asta s-a gândit în duminica aceea, pe drumul de la Zumaya spre casă. Mersese cu Txato, se întorcea fără el. Cu cine mai fac eu de-acum pereche la cărţi? După prânz, din care a gustat doar, pentru că mâncarea îi rămânea în gât, a părăsit barul odată cu ceilalţi, dar la primul urcuş s-a prefăcut că îl lasă puterile şi a rămas în urmă. Mai târziu, înainte de a ajunge la Guetaria, s-a dat jos de pe bicicletă şi s-a aşezat pe o stâncă în faţa mării ca să-şi facă ordine în gânduri. Marea e imensă. Marea e ca Dumnezeu, aproape şi departe totodată, amintindu-ne cât de mici suntem, băga-mi-aş picioarele, şi ne poate distruge oricând are el chef. A ajuns în sat mai greu ca niciodată. În Oria a fost cât pe ce să ia un autobuz. Şi bicicleta? Ar fi putut s-o lase legată pe undeva. Şi dacă i-o fură? Atenţie, pe aici vin mulţi care nu sunt de-ai locului. A continuat să pedaleze fără niciun chef, fără să fie atent la trafic, absorbit de gânduri negre.

Când a intrat în casă, Miren, la bucătărie, cu şorţul pus, l-a privit în ochi; dar nu severă, nu supărată: întrebătoare. El se aştepta să-l ia la bani mărunţi pentru că întârziase. Ea a zis doar atât:

— Slavă Domnului, du-te la duş.

Vorbele ei l-au făcut să-şi amintească de tandreţea de pe vremuri. Nu i-a vorbit repezit, ca în alte dăţi, sau ca atunci când îi spune aproape în şoaptă un lucru normal, obişnuit, dar din voce şi din atitudine îşi dă seama că în curând va începe să zbiere.

— Nu mi-e foame deloc.

— Atunci stai şi te uită cum mănânc eu.

Au vorbit, cu asprime, gravi, sorbindu-şi supa, mestecând cotletele de miel, doar ei doi, fără copii.

— Ai aflat, nu?

— Mai întâi faza cu Joxe Mari şi acum asta.
— Nu-i acelaşi lucru.
— Necaz după necaz.
— M-a sunat ea. Să tot fi fost pe la zece. I-am închis.
— Dar ieri aţi fost împreună la cafenea.
— Ieri a fost ieri, azi e azi. Gata cu prietenia. Obişnuieşte-te cu ideea.
— Atâţia ani. Chiar nu-ţi pasă?
— Mie îmi pasă de Euskal Herria, pe care n-o lasă să fie liberă.
— N-o să mă obişnuiesc cu aşa ceva. Txato e prietenul meu.
— A fost. Şi ar fi bine să nu te mai vezi cu el. Cel mai bine ar fi să plece. La câţi bani au, ce e pentru ei să-şi cumpere altundeva o casă? Să nu mai provoace.
— N-o să plece. Txato e încăpăţânat.
— Lupta nu iartă. Ori pleacă, ori vor fi alungaţi. Au de ales.

Cu puţin înainte de zece dimineaţa, a sunat telefonul. Miren n-a avut nici cea mai mică îndoială: era ea. Cu o oră şi jumătate mai devreme, primise un alt telefon, care o făcuse să se ridice din pat. Juani: dacă aflase, pentru ea nu era de mirare, deja de mai mult timp.

Şi a conchis:

— S-au îmbogăţit pe spatele clasei muncitoare, iar acum le vine factura. Asta n-o zic doar eu. O spun cei din sat. Ţi-am zis pentru că ştim cu toţii că voi două sunteţi foarte bune prietene.

Miren, cu părul proaspăt spălat, încă neuscat, a ieşit în stradă în şlapi şi cu un batic pe cap. N-a fost nevoie să meargă prea mult. Erau mesaje scrise până şi pe zidurile bisericii: Txato trădător, asupritor, *alde hemendik, Herriak ez du barkatuko.* Mesaje de genul ăsta. Nu era vorba de unul, sau de două, ci de douăsprezece, cincisprezece, douăzeci, şi continuau pe stradă în jos şi pe stradă în sus. Pentru aşa ceva, e nevoie de multe mâini. Asta e o treabă serioasă şi bine plănuită. A presimţit că o va suna ca să afle

dacă ştie şi ca să-i ceară să se întâlnească, să stea de vorbă, să-i scoatem noi castanele din foc. Mereu profită de ceilalţi.

Păi, da, Bittori a sunat-o. Încă nu bătuse de zece. Miren era la baie, îşi punea bigudiurile şi a dat fuga să răspundă, hotărâtă să pună capăt relaţiei.

— Alo?

— Miren, eu sunt. Ai…?

A închis imediat ce i-a auzit / recunoscut vocea. Ce neobrăzată! Fiul meu îşi pune viaţa în joc pentru Euskal Herria şi nemernicii ăştia exploatează încontinuu poporul. Şi-au căutat-o cu lumânarea. S-a întors, bombănind, la baie ca să-şi termine de pus bigudiurile.

Au trecut mai multe zile fără ca Miren să o vadă. Câte? Destule, cel puţin două săptămâni. N-o fi ieşind din casă? Pe el îl văzuse o dată, de la depărtare, apăruse cu maşina de pe strada unde avea garajul.

Despre ea ştia doar ce-i povestise Juani. Ce? Că a avut tupeul să intre aici. A stat la coadă, a cerut. Juani i-a zis: n-avem. A cerut altceva, nu-mi mai amintesc ce, şi Juani i-a zis din nou că nu avem. Iar ea, luând un aer înţepat şi făcând pe cucoana, a zis atunci taie-mi două sute de grame din şunca asta de York şi a arătat cu degetul spre bucata de şuncă, dar Juani i-a aruncat o privire de ar fi trezit şi morţii cu ea şi i-a zis pentru tine n-avem nimic.

Miren a văzut-o pe stradă într-o dimineaţă. Foarte puţin, două secunde. Se întâlnise din întâmplare cu preotul. Dacă avea veşti de la Joxe Mari. Încă aşteptăm. Minciună. Primiseră deja două scrisori, prin Patxi, dar asta e mai bine să rămână între noi.

Stăteau de vorbă. Don Serapio o descosea, ca de obicei. Şi atunci Miren a văzut-o peste umărul preotului. Venea spre ei încercănată, cu poşeta aceea veche şi jerpelită cu care obişnuia să meargă sâmbăta la San Sebastián. Nu mai ştiu ce să facă cu banii, dar ea umblă cu poşeta aia de cerşetoare. E o prefăcută. Miren i s-a alăturat repede lui don Serapio, întorcându-i astfel spatele celei care se

apropia. Ea şi preotul ocupau acum tot trotuarul. Cealaltă, ia uite-i, grijă mare, a trebuit să coboare de pe trotuar ca să-şi continue drumul. N-a salutat şi nici n-a fost salutată. Nu i-a privit, nici n-a fost privită. Apoi, Miren a revenit din nou în faţa preotului.

Don Serapio, după câteva secunde:

— Nu mai vorbiţi?

— Eu? Cu asta? Nici gând!

— Ar trebui să plece din sat, pentru binele lor.

— Păi mergeţi şi spuneţi-le, că am impresia că fac pe proştii.

În schimb, Joxian a vorbit o dată, în secret, cu Txato. L-a aşteptat în apropierea garajului. Când? Într-o noapte, după cină, a ieşit să-l întâlnească, sub pretextul că se duce să arunce gunoiul. Voia să scape de mustrările de conştiinţă. Mai încercase şi înainte, dar fără succes, ridicând uşor din sprâncene, în semn de salut, când se intersectase cu el pe stradă. Până la urmă i-a venit ideea să ducă gunoiul, un lucru pe care de obicei îl făcea Gorka.

Numai că Txato revenea de la muncă într-o zi la o oră, în altă zi la altă oră. Poate că din precauţie. Iar singurul loc unde Joxian voia să-l abordeze era străduţa aceea întunecată unde Txato avea garajul. În sfârşit, într-o noapte i s-a putut adresa.

— Eu sunt.

— Ce vrei?

Lui Joxian îi tremurau mâinile, îi tremura vocea şi se uita neîncetat de-a lungul străzii, de parcă s-ar fi temut să nu fie văzut stând de vorbă cu Txato.

— Nimic. Doar să-ţi spun că-mi pare rău, că nu pot să te salut pentru că aş avea probleme. Dar să ştii că de fiecare dată când te văd pe stradă, te salut în gând.

— Ţi-a spus cineva că eşti laş?

— Îmi spun eu tot timpul. Dar asta nu schimbă nimic. Pot să te îmbrăţişez? Aici nu ne vede nimeni.

— Lasă pentru când o să ai curajul de a mă îmbrăţişa la lumina zilei.

— Dacă aş putea să te ajut, jur…

— Stai liniştit. Îmi ajunge că mă saluţi în gând.

Txato s-a îndepărtat cu paşi liniştiţi, silueta lui vagă în bătaia stinsă a luminii stradale. Joxian a aşteptat până când vechiul său prieten a dat colţul străzii şi abia apoi s-a întors acasă. Niciodată nu avea să-l mai vadă pe Txato de la atât de mică distanţă. Txato mergea cu o mână în buzunarul pantalonilor. A trecut exact prin locul prin care, într-o seară ploioasă, tot mai apropiată, un militant ETA avea să-i ia viaţa.

70. PATRIE ŞI BALIVERNE

Se spune, se povesteşte, a rămas scris în ziare că l-a găsit un păstor. Trecea cu oile pe o pârloagă din provincia Burgos şi a dat peste cadavrul desfigurat, pe jumătate mâncat de sălbăticiuni.

Ciobanul a declarat Gărzii Civile că era un pistol lângă cadavru. Ministrul de interne a considerat că existau suficiente circumstanţe pentru a confirma ipoteza sinuciderii. Tipul de armă a condus la relaţionarea mortului cu ETA.

Într-un buzunar, agenţii au găsit un buletin cu un nume fals. Seara, fotografia a apărut la ştiri. Toţi cei din sat l-au recunoscut.

Patxi le-a spus, în privat, lui Josetxo şi Juani că organizaţia nu mai ştia nimic de Jokin de ceva vreme.

— Pregătiţi-vă pentru ce e mai rău.

Sicriul a sosit învelit în drapelul basc. Ploaie şi umbrele. Poliţişti asasini! strigau sute de guri pe străzi. Mulţimea care a luat parte la înmormântare a cântat cu pumnul ridicat în aer, a promis răzbunare, l-a îngropat. Vara, portretul lui, tipărit la dimensiune mare, a atârnat în balconul primăriei, pe toată durata zilelor satului.

Părinţii lui, terminaţi. Măcelăria, închisă mai multe zile. Apoi Juani şi-a revenit încetul cu încetul, şi-a înăbuşit durerea, a găsit consolare în rugăciuni, însă Josetxo a căzut într-o depresie profundă. Cel puţin asta ziceau. Cine? Vecinii. Chiar şi Juani, care, în perioada aceea, s-a dus de câteva ori acasă la Miren ca să-şi verse amarul. A vorbit despre tăcerile nesfârşite ale lui Josetxo, despre lungile ore pe care soţul ei le petrecea stând în pat şi nu exista nicio modalitate de a-l da jos de acolo.

Cele două femei au căzut de acord / au hotărât ca Joxian să meargă să stea de vorbă cu el, să-i ţină companie şi poate că, cine ştie, ca între bărbaţi, o să-i mai ridice moralul. Joxian, când a revenit seara acasă:

— M-ai mai trimis o dată şi m-am simţit groaznic.

A pufnit, a înjurat, a blestemat. Băgăreţe, bârfitoare, clevetitoare. Miren, impasibilă, continua să prăjească peşte cu fereastra deschisă. L-a lăsat să vorbească exact ca atunci când întorci ceasul şi aştepţi să ajungi la capătul arcului.

Mai târziu, în pat:

— Auzi, dacă nu vrei, nu te duci. Mâine îi spun lui Juani că nu vrei şi gata, problemă rezolvată.

— Să taci din gură că m-ai scos destul din minţi pentru azi.

S-a dus din nou, bombănind pe străzi. Ştia / se temea că Josetxo o să facă iar o scenă plină de lacrimi, ca prima dată, şi să vedem cum o să suport eu asta. Se apropia ora închiderii. Niciun client în măcelărie. Miros de carne, de seu. În spatele tejghelei, Josetxo, cu şorţul său alb, plin de pete sângerii, imediat ce l-a văzut pe Joxian a izbucnit în plâns, umerii i se scuturau violent şi suspina profund, gutural. S-a repezit, mare, voinic, să-l îmbrăţişeze, iar Joxian, bătându-l cu palma pe spatele lat, îl încuraja aşa cum se pricepea:

— Mama mă-sii, Josetxo, mama mă-sii!

N-a ştiut să spună altceva. Căuta cuvinte şi dădea numai peste înjurături şi blesteme. Şi nici măcar nu era convins că le spunea pe tonul şi atitudinea potrivite. În plus, cu Josetxo, da, mă rog, dar nu era chiar prieten-prieten. Prieten era cu Txato. Cu el, da, chiar dacă acum nu mai vorbeau. Măcelarul nu juca niciodată cărţi la bar şi nici nu mergea cu bicicleta, aşa că nu avea prea multă încredere în el.

Josetxo a închis mai devreme decât de obicei. I-a zis lui Joxian să coboare jaluzelele, pentru că nu voia să fie văzut din stradă în starea aceea. Apoi, cu mâinile-n şolduri, uitându-se trist în tavan, s-a liniştit treptat. Şi-a pus una dintre palmele lui enorme pe umărul lui Joxian, ca şi cum ar fi vrut să-i spună că de acum înainte era în stare să discute ca oamenii.

— Mă gândeam că o să vii.

— Aşa s-au înţeles femeile noastre. Am venit din nou, dar nu ştiu ce să zic.

— În sfârşit cineva care nu minte. Mulţumesc.

I-a oferit un scaun în magazia din spate. I-a oferit băutură (să fie fără alcool) din frigider. I-a oferit de mâncare. Fără să se formalizeze: dacă vrea să ciugulească ceva, să se ducă la vitrina frigorifică.

— Ia ce-ţi face cu ochiul. N-am pâine.

Joxian a refuzat totul, mai puţin scaunul.

— Nici să nu-ţi treacă prin gând să mă consolezi. Dacă ai un dram de minte, du-te şi caută-ţi fiul. În Franţa, oriunde. Găseşte-l, trage-i vreo câteva şi adu-l acasă sau predă-l poliţiei. Roagă-te să-l prindă cât mai repede. O să-l bage la puşcărie, dar măcar n-o să-l pierzi, cum l-am pierdut eu pe al meu.

Aşezat pe scaun, Joxian luase o expresie de circumstanţă şi tăcea.

— Nici nu m-au lăsat să-l îngrop cum aş fi vrut. S-au folosit de fiul meu ca să facă un circ patriotic. Le-a venit la fix că a murit. S-au folosit de el, înţelegi? Aşa cum se folosesc de toţi. Sunt nişte miei duşi la tăiere. Nişte naivi. La fel e şi Joxe Mari. Le înfierbântă minţile, le dau o armă şi hai la ucis. În casa asta nu s-a discutat niciodată politică. Pe mine nu mă interesează politica. Pe tine te interesează?

— Nici cât negru sub unghie.

— Le bagă prostii în cap şi, tineri cum sunt, pică în plasă. Şi se cred eroi că poartă o armă. Nu-şi dau seama că au renunţat pentru nimic – pentru că până la urmă singurul lor câştig este puşcăria sau mormântul – la meserie, la familie, la prieteni. Au lăsat totul ca să facă ce le ordonă o şleahtă de profitori. Şi ca să ia viaţa altora, lăsând în urmă văduve şi copii orfani.

— Să nu te audă cineva vorbind aşa, bine?

— Vorbesc cum am chef.

— O să-ţi facă viaţa un iad.

— Am avut un fiu, l-am pierdut. Ce-mi pasă mie de viaţă?

— Uită-te la Txato. Nimeni nu mai vorbeşte cu el.

— Vorbeşte tu, că eşti prietenul lui.

— Mi-ar face exact ce i-au făcut lui.

— Ţară de mincinoşi şi laşi! Ascultă-mă, Joxian. Lasă prostiile şi du-te după Joxe Mari.

— Nu-i atât de simplu cum crezi tu.

— Dacă Jokin ar mai trăi şi aş şti unde e, l-aş preda poliţiei. Aşa măcar aş avea un fiu, chiar dacă ar fi în puşcărie. Şi nu-mi pasă că nu ar mai vorbi cu mine. De la puşcărie ieşi la un moment dat. Din mormânt nu mai ieşi niciodată.

Au stat de vorbă cam o oră, apoi Joxian a părăsit măcelăria cu capul plecat. Avusese de gând să meargă să joace cărţi la Pagoeta. Dar cum să mai joc eu cărţi după tot ce mi-a spus ăsta? S-a dus direct acasă, cu pachetul de mezeluri primite în dar de la Josetxo.

Miren, surprinsă:

— Ce repede te-ai întors! Ai reuşit să-l încurajezi cât de cât?

— Deloc. În schimb m-a descurajat el pe mine. Să nu-mi mai ceri să mă duc la el.

71. FIICA DENATURATĂ

Era ianuarie. Era marţi. Cine s-ar fi gândit?! Într-o dimineaţă de marţi. O zi de muncă, cenuşie, ploioasă. Un eveniment atât de important, pe care să-l ţii minte toată viaţa, se organizează la un sfârşit de săptămână din primăvară sau din vară, pentru Dumnezeu!, cu cer senin, cu temperatură plăcută şi toate rudele, până şi cele mai îndepărtate, surâzând, îngrămădite în faţa fotografului, la intrarea în biserică. Oricum ai lua-o, nu aşa se face. Arantxa a sunat. La ce oră? Pe la unsprezece şi ceva. A răspuns Miren. N-a felicitat-o. I-a spus scurt, tăios, că aşa ceva nu se face unei mame. Şi mama n-a vrut să afle detalii, n-a vrut să ştie nimic, şi-a luat la revedere, a închis şi n-a vrut să plângă. Eu? N-are decât să-şi vadă de viaţa ei.

A trecut de două şi Joxian a venit de la turnătorie.

— Veşti proaste.

— L-au prins?

— S-a căsătorit.

— Cine?

— Fata ta.

— Şi asta-i o veste proastă?

— Eşti prost sau ce? S-a măritat la starea civilă, cu ăla din Salamanca. Gândeşte-te puţin şi vezi ce înseamnă asta. Fără binecuvântarea Domnului, fără să ne dea de ştire, fără petrecere. Mai rău ca ţiganii!

Joxian a făcut brusc ochii mari. Ochi de bufniţă în mijlocul feţei obosite: lipit de cuptor de la şase dimineaţa. A contrazis-o. Mai întâi, că vestea cu măritişul i se părea una extraordinară şi care merita sărbătorită, la naiba! Mai apoi: de când trăiau împreună? Nu ştia. Doi, trei ani? Oricum, destui pentru care Miren să-i critice încontinuu. Deci venise vremea să-şi oficializeze relaţia. Faptul că fata lor s-a măritat cu bărbatul pe care-l iubea nu i se părea lui Joxian un motiv de supărare, dimpotrivă. Iar băiatul, ginerele nostru, nu e din Salamanca, ci s-

a născut în Rentería. Şi chiar dacă s-ar fi născut în Salamanca, ce-are?

— Din partea mea putea să fie chinez, negru sau ţigan. E cel ales de fata mea. Şi cu asta, basta.

— Tu eşti tâmpit, mereu ai fost tâmpit şi o să mori tâmpit. Habar nu ai ce vorbeşti. Ţi-a căzut o ţiglă-n cap astăzi. Ia să te văd, dacă tot te crezi aşa deştept, cum îi spui tu lui don Serapio că fata ta nu s-a cununat la biserică şi că mirele e unul care nu vorbeşte limba bască.

— S-a cununat cu un bărbat serios, harnic, care o respectă şi o iubeşte.

A fost prea mult pentru Miren: şi-a smuls şorţul furioasă. L-a aruncat pe spătarul unui scaun. Şi a strigat, printre dinţi, în timp ce ieşea grăbită din bucătărie pentru a se închide în baie, ca să n-o vadă nimeni că plânge:

— Vai, Isuse Cristoase, cât de singură sunt, cât de singură!

Au trecut zilele, au căzut alte ploi. În februarie, cele două familii s-au înţeles să facă o petrecere la un restaurant. Miren, sarcastică: o petrecere intimă, de parcă ar fi fost vorba de o înmormântare. Şapte comeseni, în total: mirii, părinţii lor şi Gorka, iar acesta, în ciuda dorinţei mamei sale, a refuzat să se îmbrace la costum, pentru că urma să se întâlnească cu prietenii săi şi l-ar fi luat peste picior. Miren a insistat, inflexibilă, poruncitoare. Arantxa şi Guillermo i-au luat apărarea băiatului, aşa că acesta s-a prezentat în trening şi tenişi şi a plecat primul de la petrecere.

Ceilalţi bărbaţi s-au îmbrăcat conform tradiţiei şi după gustul soţiei fiecăruia. Costumul le venea larg în unele părţi, strâmt în altele. Toţi trei întruchipau imaginea proletarului în zi de sărbătoare, îmbrăcaţi / împopoţonaţi de respectivele soţii, cele care au avut grijă, stai locului, nu te mişca, să le facă nodul la cravată.

Ele arătau ceva mai bine. Cu mai mult gust, cu mai mult stil. Toate trei cu părul aranjat la coafor. Arantxa purta rochia verde-închis cu care fusese la

starea civilă şi un trandafir de pânză, de aceeaşi culoare, prins în păr; Miren, o rochie albastru marin, cumpărată dintr-un magazin din San Sebastián, iar Angelita îşi înfăşurase grăsimile într-un compleu, bluză şi fustă, prima albă, a doua bej, numai bune de criticat de către Miren, noaptea, în pat.

Joxian, cu faţa la perete, s-a chinuit degeaba să reducă la tăcere gura aceea care, la mică distanţă de urechile lui, intrase în erupţie verbală. Fusese o zi lungă, avea nevoie de odihnă. Miren, cu spatele sprijinit de căpătâiul patului, n-a ţinut cont de vorbele lui. L-a întrebat:

— Cum ţi s-a părut?

— Bine. Carnea un pic cam tare.

De ce nu taci din gură? Nu-ţi dai seama că aşa îi dai apă la moară? A regretat, nu atât vorbele de răspuns, cât faptul că îi răspunsese, dar era deja prea târziu.

— Tare? Era o bucată de tablă. Iar supa de vită, fără niciun Dumnezeu. Am mâncat în locuri mult mai bune şi mai ieftine. Dar aşa e când lucrurile nu se fac cu voia lui Dumnezeu, se întâmplă ce se întâmplă.

— Dacă ai uitat cumva, mâine trebuie să merg la lucru.

— Arantxa şi soacră-sa par să se înţeleagă bine. Ai văzut cum a ajutat-o să-şi desfacă şervetul? Iar apoi cum Arantxa i-a curăţat ei pata de maioneză de pe mustaţă? Pentru că dacă nici aia nu-i o mustaţă, atunci eu îs popă. Toată atenţia pe care mie nu mi-a arătat-o niciodată, o arată acum doamnei ăleia grase din Salamanca.

— Bine, bine. Hai să nu începem.

— Tu păreai că te înţelegi bine cu ginerele. De ce râdeaţi?

— Acum o să te legi şi de el? Băiatul ăsta e bun ca pâinea caldă, drăgăstos de mai mult nu se poate. Mă tem că fata noastră o să-l ţină sub papuc.

— Ce tot vorbeaţi voi acolo, în secret?

— Ne place sportul.

— Dar cu sentimentalismele alea, ce-a fost? Ce te-a apucat să te smiorcăi în faţa tuturor? Dacă îţi vine, ieşi afară sau te închizi în baie, nu te dai în spectacol. În viaţa mea nu mi-a fost atât de ruşine.

— Ţi-am zis că nu m-am putut abţine.

— De la şampanie, de la asta nu te-ai putut tu abţine. Nu-s oarbă. Am văzut cum ai început să te scarpini într-o parte.

— Nu exagera. Mi-am amintit de băiatul nostru. Noi petreceam acolo şi el cine ştie pe unde o fi?

— Ne-ai pus într-o situaţie ridicolă. Mai lipsea numai să te apuci să vorbeşti despre Joxe Mari, de faţă cu ei. Ţi-aş fi dat cu farfuria în cap, aşa cum mă vezi.

— Bine. Mă laşi să dorm?

Miren a stins veioza de pe partea ei. Joxian o stinsese ceva mai devreme. Au tăcut? El, da. Miren, fără să-şi schimbe poziţia, a continuat să înşire comentarii, critici, reproşuri pe întuneric.

— Mie mi se pare că locul lor nu-i aici. Or fi ei politicoşi, educaţi şi ce mai vrei tu, dar se vede că nu sunt de-ai locului. Felul cum vorbesc, cum gesticulează. Am impresia că şi mestecă altfel decât noi. O să te trezeşti cu un nepot cu numele Hernández. Numai când mă gândesc şi mă apucă durerea de burtă. Toate astea mă fac pe mine să plâng, nu Joxe Mari, care luptă pentru Euskal Herria. Nu ştiu, Joxian. Nu ştiu. Cu ce-am greşit noi? Tu ştii? De ce ne-a ieşit o fată atât de denaturată? Joxian, dormi?

72. MISIUNE SFÂNTĂ

În San Sebastián s-au acordat nişte premii literare pentru tineri. Concursul era organizat anual de Caja de Ahorros Provincial din Guipúzcoa. Miren a înţeles şi nu prea toate informaţiile primite prin telefon, aşa că, atunci când Gorka a venit acasă, la prânz, tot ce a putut să-i spună a fost asta:

— A sunat un domn şi a întrebat de tine. A zis că ai câştigat ceva la bancă.

Până în dimineaţa următoare, Gorka, aproape să împlinească optsprezece ani, n-a avut confirmarea a ceea ce presimţea / dorea. Câştigase premiul întâi la secţiunea poezie în limba bască, cu un poem intitulat *Mendiko ahotsa.* Primul lui succes.

Nimeni, nici măcar cei mai buni prieteni ai săi, nu ştiuse că a participat la un concurs literar. Nu era pentru prima dată. Dacă câştig, super; dacă nu, cine o să ştie? Şi da, a aflat tot satul, pentru că după decernarea premiului, un ziarist i-a luat un interviu, care a apărut, alături de poza tânărului scriitor, în paginile de cultură din *El Diario Vasco.* Ştirea a fost preluată şi de alte ziare din zonă, dar fără fotografie şi fără interviu. Fiecare câştigător a primit zece mii de pesetas.

— Zece mii de pesetas? Măi să fie! a zis Joxian felicitându-şi fiul printr-o palmă pe spate şi privindu-l zâmbitor, aprobator, cu o expresie plină de mândrie. Hai, la scris în camera ta, ce mai aştepţi? Ai putea să te-mbogăţeşti.

Miren:

— Ce vrei să faci cu banii?

— Încă nu i-am primit.

— Când o să-i primeşti.

— O să-mi cumpăr haine şi încălţări.

Cine s-a bucurat cel mai tare de acel succes, care oricât de mic ar fi fost, tot un succes era până la urmă, a fost Joxian. La Pagoeta s-a lăsat luat peste picior cu drag de prietenii săi. Că de unde o fi ieşit un băiat aşa deştept, când el era prost ca noaptea?

Chestii de genul ăsta. Joxian, copilăros, fericit, mândrindu-se cu fiul său. Genele, zicea. I-au dat replica:

— Poate ale neveste-tii.

Iar el le-a răspuns bucuros:

— De la aia? Pfui…

Tovarăşii de joc i-au smuls promisiunea că şi dacă va câştiga la cărţi, tot el va plăti vinul. Şi le-a făcut cinste şi altora aflaţi atunci în bar.

Apoteoza a avut loc a doua zi. Însuşi patronul turnătoriei a venit la cuptor ca să-l felicite. Joxian, timid, s-a grăbit să-şi dea jos mănuşile înnegrite pentru a strânge acea mână albă şi puternică, împodobită la încheietură cu un ceas de marcă. Ce marcă? Habar n-am.

Către Gorka, în bucătărie:

— Pentru a cumpăra aşa ceva, eu ar trebui să lucrez o grămadă de zile, iar tu să câştigi o grămadă de premii.

Miren păstra o mândrie mută. O mândrie absorbitoare, din afară spre înăuntru, ca un burete care se impregnează. Şi, în afară de o sporadică atitudine băţoasă, abia lăsa să i se vadă bucuria.

— Te bucuri, *ama?*

— Normal.

În acele zile, când Gorka revenea acasă, Miren îi transmitea imediat felicitările primite de la cutare şi cutare. Şi înşira, cu pupilele mărite de un soi de euforie, toate persoanele cu care se întâlnise pe stradă şi îi ziseseră să-l felicite, pe scriitor?, mai degrabă pe câştigătorul celor zece mii de pesetas, cel care apăruse cu poză în ziar, iar asta era uimitor, într-adevăr. Miren simţea un intens, mut acces de plăcere, ca şi cum oasele, măruntaiele, organele, muşchii şi până şi venele s-ar fi comprimat într-un punct central al trupului ei, cauzându-i o plăcere amestecată cu ranchiună.

— A venit vremea să ne invidieze şi pe noi.

Arantxa, prin telefon, l-a sfătuit pe fratele ei să aibă grijă. Fireşte că se bucura. Foarte mult. Bravo, campion, i-a zis, pentru a îndepărta orice urmă de

îndoială în privinţa asta. Şi i-a mai zis că mereu a crezut în el. N-a uitat să-i transmită şi felicitările lui Guille, la un loc cu o îmbrăţişare. Apoi i-a zis să nu se expună prea tare.

— Înţelegi ce vreau să zic.

Gorka nu înţelegea. Probabil că ea şi-a dat seama, pentru că după câteva secunde de tăcere, a adăugat:

— Cel mai bine e să-ţi vezi de scris şi să nu laşi pe nimeni să profite de talentul tău.

— Toţi s-au purtat frumos cu mine, până acum.

— Asta-i foarte bine. Ţi-a vorbit vreun om din sat despre poemul premiat? L-a citit cineva?

— Nimeni.

— Acum ai înţeles?

— Cred că încep să înţeleg.

Câteva zile mai târziu, Gorka, în timp ce mergea spre biserică, unde îl aştepta don Serapio, şi-a amintit de avertizarea primită de la sora lui.

Miren se întâlnise de dimineaţă cu preotul şi acesta îi spusese că voia să stea de vorbă cu Gorka şi să-l felicite personal.

— Dacă te duci la cinci, îl găseşti în sacristie.

— Ce vrea să-mi spună?

— Vrea să te felicite, ce altceva?

— Astea mi se par un pic cam exagerate. Am scris doar o poezie.

— Nu-s mulţi în satul ăsta care să câştige un concurs de poezie. Aşa că lasă-te admirat şi du-te la preot la cinci. Dar vezi să faci o baie mai întâi.

S-a dus fără niciun chef, apăsat de timiditate. Nu se mai întâlnise niciodată între patru ochi cu preotul. Îşi tot scărpina nasul pentru a se apăra de răsuflarea urât mirositoare a lui don Serapio. Acesta, vorbindu-i, plesnea din degete. Pe faţa lui se citea din când în când o tandreţe îndurerată. Vorbea rar, într-o limbă bască îngrijită, de seminar, presărată cu expresii învechite.

— Poporul nostru a fost dintotdeauna unul întreprinzător, îndrăzneţ, cu oameni curajoşi şi pioşi. Am ştiut să lucrăm în lemn, în piatră, în fier şi am colindat toate mările; dar, din nefericire, de-a lungul

secolelor, noi, bascii, n-am dat destulă atenţie cărţilor. Ce-aş putea eu să-ţi spun şi tu să nu ştii? Tu, cel care, din câte am înţeles, eşti un mare cititor şi, mai nou, un poet.

Gorka a încuviinţat emoţionat. Oglinda, aflată în faţa lui, lângă cuierul pe care atârnau sutanele, îi reflecta imaginea lui de ins deşirat, cu nasul puţin (destul de) turtit. Preotul îi dădea înainte.

— Dumnezeu ţi-a dat talent şi vocaţie, iar eu, fiule, te rog în numele Lui să fii disciplinat şi să-ţi pui toată capacitatea în slujba poporului nostru. E o sarcină care cade mai ales în seama tinerilor ca tine, care acum începeţi să scrieţi. Vă bucuraţi de sănătate, de energie şi aveţi tot viitorul în faţă. Cine ar putea mai bine decât voi să dea formă unei literaturi care să devină pilonul central al păstrării limbii noastre? Înţelegi ce vreau să-ţi spun?

— Sigur.

— Sufletul poporului nostru este limba bască şi ea are nevoie să se sprijine pe o literatură proprie. Romane, teatru, poezii. Tot. Şcoala nu e suficientă pentru copii, nu ajunge că părinţii le vorbesc şi le cântă în limba bască. Mai mult ca niciodată, avem nevoie de scriitori care să ducă limba pe culmile splendorii. Un Shakespeare, un Cervantes în limba bască, asta ar fi ceva minunat. Îţi imaginezi?

Gorka s-a văzut în oglindă încuviinţând.

— Ah, m-am lăsat dus de entuziasm! Ce vreau să-ţi spun este să continui să te formezi şi să scrii, pentru ca astfel să contribui şi tu la construirea culturii poporului nostru. Când tu scrii, Euskal Herria scrie dinlăuntrul tău. Ştim bine că asta e o responsabilitate majoră, poate prea mare deocamdată, pentru un bărbat încă tânăr şi neexperimentat, cum eşti tu. Dar e o misiune, crede-mă, minunată, atât de minunată, iar în această epocă a istoriei noastre, şi o spun fără să mă tem că exagerez, e de-a dreptul sfântă. Ai binecuvântarea mea, Gorka. Dacă te apasă ceva, orice ar fi, vino la mine fără să şovăi. Mereu vei fi sprijinit pentru a te putea dedica intens nobilei meserii de scriitor.

După o jumătate de oră, Gorka a ieşit tulburat din sacristie. La despărţire, preotul îl îmbrăţişase. Băiatul fusese impresionat de acea neaşteptată strângere în braţe. Fusese o apropiere fizică pentru care el nu era pregătit. Mă ia drept un ales? Mergând pe stradă, a simţit un gol interior, o melancolie existenţială, din cauza uluirii. Ce ciudat: don Serapio nu l-a pomenit nicio clipă pe Joxe Mari. Ce ciudat: nu-i reproşase ceea ce era evident: nu prea vii la slujbă. Şi şi-a amintit, cum să nu-şi amintească, de ceea ce Arantxa îi spusese de curând, la telefon. Nici preotul nu se arătase interesat de poemul său.

Nici n-a trecut bine pragul casei, că maică-sa l-a şi întrebat:

— Ce ţi-a spus don Serapio?

— Ce să-mi spună? M-a felicitat.

— Exact cum credeam şi eu.

După câteva zile, cine mai vorbea cu Gorka despre premiul literar? Nimeni. Când revenea acasă, maică-sa nu-l mai întâmpina cu lista de felicitări. Aşa că, linişte. În sfârşit. Sau aşa îşi închipuia el. La timp, pentru că era deja sătul de felicitări şi glume, de bătăi pe spate, unele sincere, cele mai multe de conjunctură. Şi, mai ales, era sătul de propriul poem, care, după ce l-a recitit în singurătate, i s-a părut brusc atât de slab încât i s-a făcut ruşine.

Pe scurt, fără ca nimeni să-l mai deranjeze, a intrat într-o sâmbătă după-amiaza în Arrano Taberna. Îi făcea tot mai puţină plăcere să intre acolo, să vadă fotografia fratelui său, să fie întrebat despre el. Şi fumul, larma, mirosul, paharele prost spălate, uneori cu urme de ruj. Dar prietenii trag de tine şi te duci. Dacă nu te duci, bate la ochi. Şi dacă bate la ochi, nu e bine.

Până una, alta, s-a dus la tejghea. Gaşca ceruse încă un rând de vin cu coca-cola. A fost rândul lui Gorka să meargă după pahare. Din spatele tejghelei, Patxi, cu o expresie posomorâtă, i-a aruncat o privire tăioasă. S-a aplecat spre el:

— Greşeşti şi nu-mi place asta.

Sprâncenele lui Gorka s-au ridicat instantaneu. Timp de două, trei secunde, faţa lui a rămas încremenită într-o expresie de stupoare. Se temea să se uite în ochii duri ai barmanului.

— Cum adică?

— Asta să fie ultima dată când vorbeşti pentru un ziar fascist şi accepţi bani de la o bancă ce-i exploatează pe muncitori. Prima deja nu mai poate fi soluţionată. Sper să nu se repete. A doua se poate rezolva. Ştii ce e asta? l-a întrebat, punându-i înaintea ochilor speriaţi, pe tejgheaua umedă, puşculiţa pentru puşcăriaşi. Aici încap exact zece mii de pesetas.

73. DACĂ EŞTI, EŞTI

La sfârşitul zilei de muncă de la magazinul de încălţăminte, Arantxa a ieşit în stradă şi acolo o aştepta, printre primele umbre ale asfinţitului, cu o faţă de câine de pripas, fratele ei, Gorka. Ce e? Avea nevoie să-i facă o favoare. Putea să stea la ea câteva zile? Cum aşa? Nu mai suporta să trăiască în sat.

— Dar *aitas* ce zic?

— Am vrut să vorbesc mai întâi cu tine.

L-a avertizat:

— Avem un singur pat. Cel în care dormim noi.

Putea să doarmă foarte bine pe jos, pe o pătură, cu o pernă improvizată din prosoape, nu-i păsa. Arantxa i-a zis, făcându-i şi un semn cu mâna, să se calmeze. Mai aveau o canapea, chiar dacă probabil era prea scurtă pentru el.

— Tu nu te mai opreşti din crescut.

L-a întrebat dacă se ascundea de poliţie. Răspunsul: nu. Sigur? Sigur. Arantxa a răsuflat uşurată. Atunci, probleme cu gaşca?

— Cu gaşca şi cu încă vreo doi.

Cei doi s-au înţeles să meargă cu autobuzul la Rentería şi Gorka să-i spună lui Guille de ce nu mai putea sta în sat.

— Dacă o să rămâi la noi câteva zile, Guille are dreptul să ştie care-i motivul, nu?

— Bineînţeles.

Scenă: Guillermo şi Arantxa acolo, pe canapea, înainte de cină; Gorka în faţa lor, aşezat pe un scaun adus de la bucătărie, pentru că tânăra pereche, chiar dacă munceşte şi iar munceşte, încă n-a reuşit să-şi mobileze tot apartamentul. Gorka a povestit mai detaliat ceea ce, în mare, îi spusese în autobuz surorii lui. În prezenţa cumnatului său, a început cu concluzia:

— Sau plec din sat, sau mă duc pe urmele lui Joxe Mari. Nu există altă opţiune. Pun presiune pe mine. Le par nehotărât. Spun că toate cărţile acelea îmi iau minţile şi râd de mine. Au început să-mi spună

Sihastrul. Şi cel mai rău e că reuşesc să mă domine, mă obligă să fac lucruri cu care nu sunt de acord. În momentul ăsta, n-am niciun prieten cu care să pot vorbi, aşa cum vorbesc cu voi. Aproape că nu mai deschid gura de frică să nu fac vreo gafă. Ce s-a întâmplat ieri-seară a fost picătura care a umplut paharul. Am obosit. N-am dormit nici măcar un minut. Mă gândeam să mă ascund în munţi, dar apoi mi-am adus aminte de voi.

— Spune-i lui Guille ce mi-ai spus mie în autobuz.

Ieri, într-un colţ din Arrano Taberna, Peio le-a şoptit, lui şi încă unui prieten, că avea ascunse patru cocktailuri Molotov. Guille: că cine-i Peio.

— Unul din gaşcă, e tot mai radical pe zi ce trece.

Arantxa a adăugat câteva detalii:

— Tatăl lui era beţivul satului. Îl vedeai zilnic mergând pe trei cărări. A murit.

Se pare că Patxi îl lăsase pe Peio să ia câteva sticle goale. Iar băiatul, pe cont propriu, a reuşit să facă rost de benzină. A cumpărat-o? Nici vorbă! Scoate din rezervoarele maşinilor şi camioanelor, cu ajutorul unei sonde. E simplu. A făcut cocktailurile. Adaugă şi ulei de motor pentru ca flăcările, după cum zice el, să dureze mai mult. A făcut probe în carieră. I-au mai rămas patru.

— E fascinat de arme, de luptă, o să intre în ETA cât de curând.

Peio a propus să comită un *ekintza* după lăsatul întunericului. Le trebuia un obiectiv. Dacă are vreunul vreo idee. Mai întâi s-a vorbit despre Casa del Pueblo. Uşa încă păstra urmele incendiului de data trecută.

— Dar ce ziceţi de *batzoki?*

Juancar:

— Eşti nebun, acolo-i tata, la jocul de cărţi.

Gorka tăcea. Îşi bea vinul cu cola fără să scoată o vorbă şi îşi privea ceasul pe furiş, aşteptând momentul oportun pentru a pleca. Situaţia devenea tot mai urâtă. Cei doi prieteni, cu pupilele dilatate de alcool, erau mai mult decât hotărâţi. Ce păcat, a zis

Peio, că nu era în seara asta nicio altercaţie cu poliţiştii, le-ar fi dat foc la vreo doi, trei. Apoi le-a venit ideea să dea foc maşinii vreunui duşman al Euskal Herria. Şi atât au tot vorbit, încât toţi din crâşmă şi-au dat seama că ei puneau ceva la cale. Aşa că Patxi a venit la ei şi le-a sugerat / ordonat să facă o plimbare, pentru că nu voia probleme. Pentru chestiuni compromiţătoare există un separeu. Apoi, ca în treacăt, a insinuat că e unul care are camioane.

— N-am înţeles imediat, pentru că eram mai atent la cum să o şterg mai repede. Peio şi Juancar au înţeles pe loc că Patxi se referea la Txato.

Guille: că cine-i Txato.

Arantxa:

— Ţi-am mai vorbit despre el. E cel cu firma de transport. Unul care nu face pe el în faţa ameninţărilor ETA. Ori nu plăteşte taxa pentru revoluţionari, ori plăteşte cu întârziere, ori nu plăteşte destul, ceva de genul ăsta, nu ştiu sigur. E plin de zvonuri. Faza e că i-au organizat o campanie de defăimare pentru a-l pune cu botul pe labe şi tot satul e împotriva lui. E un om bun. Pentru tata e ca un frate, iar pentru mine, ca un unchi. Dar acum nu mai vorbim cu el şi nici cu cei din familia lui, chiar dacă nu ne-au făcut nimic. Asta e o ţară de nebuni.

Gorka, încolţit de prietenii săi, între masă şi perete, se apăra. Că nu, serios, că el trebuia să plece. Au insistat. O să le ia cel mult o oră. Nici atât. Planul era simplu: aruncăm cele patru cocktailuri, ne întoarcem în sat şi apoi te duci la prostiile tale de cărţi. Din spatele tejghelei, Patxi i-a văzut discutând şi gesticulând, viitori *gudari.* A venit din nou în colţul lor, sub pretextul de a lua paharele.

— Ce naiba aveţi?

— *Sihastrul* zice că nu vine.

— E un papă-lapte.

— Nu-mi vine să cred că e frate cu Joxe Mari.

Gorka tăcea şi Patxi s-a întors spre el, grav, calm:

— Ascultă, băiete, când faci parte dintr-un grup şi cunoşti planul, mergi până la capăt, nu trădezi. Dacă nu voiai să participi, trebuia să pleci mai repede.

Nimeni nu te obligă. Dar dacă eşti, eşti. Iar acum, hai, valea de aici. Îmi plătiţi mâine ce aţi consumat. Sau poate că o să uit de nota de plată. Depinde cum vă comportaţi.

Vorbind despre Gorka, folosiseră cuvântul trădare. De aici până la turnător nu mai era decât un pas. Asta i-a învins rezistenţa. Brusc, s-a simţit cuprins de ruşine, de parcă ar fi umblat gol pe stradă, cu trupul său lung, osos, în văzul tuturor sătenilor. Şi-a simţit gâtlejul sufocat de greaţă. Greaţă de sine însuşi. S-a simţit laşul laşilor, o marionetă demnă de dispreţ, un ciudat, peşte pe uscat, pasăre fără pene şi nimic nu-l speria mai tare decât gândul că ceilalţi îi observau tristeţea. Ce fac ceilalţi? Îi repetă, în stradă, pe un ton acuzator, argumentele lui Patxi, până când Gorka le zice: bine, gata, hai să mergem. Şi s-au dus să ia, veseli, ameţiţi, *gora ETA, amnistia osoa* şi tot aşa, cele patru cocktailuri Molotov de acolo de unde le ascunsese Peio.

Au pus sticlele într-o sacoşă şi au luat-o spre râu. Se întunecase aproape de tot, doar la orizont, deasupra munţilor, se mai vedea o fâşie de cer violet. Au căzut de acord să arunce fiecare câte o sticlă, iar Peio două, pentru că el le pregătise. Când s-au apropiat de obiectiv, Juancar a plescăit din buze ca să-i facă să tacă. S-au asigurat că poarta de la intrare era închisă. Prea înaltă pentru a sări peste ea. În plus, sus de tot, era prevăzută cu ţepi de fier. Ghinion: erau doar două camioane. Unul, lângă uşa halei.

— Băga-mi-aş, e departe.

Imposibil de nimerit cu o sticlă aruncată de dincolo de poartă. Celălalt camion era parcat cu cabina spre zid. Dificultăţi? Cel puţin trei. Prima, poarta de sârmă te obliga să arunci sticla ca pe un proiectil de mortier. Deci greu de ţintit. A doua dificultate ţinea de hăţişul de spini din faţa zidului, care-i împiedica să se apropie de ţintă. A treia dificultate? Aceea că împrejur era plin de copaci, totul era în beznă şi nu vedeau nici pe unde calcă.

Biroul era cufundat în întuneric.

— Super. Suntem singuri.

Peio, nerăbdător, a aruncat primul cocktail. L-a lansat cu boltă, ca să nu dea în poartă. N-a nimerit. Sticla a explodat pe asfalt. Avantajul era că acum camionul era luminat de flăcări.

— Au zis că e rândul meu. Mie mi-era limpede că n-o să lovesc camionul. Ce să-mi fi reproşat, dacă şi Peio greşise ţinta? Apoi, brusc, în timp ce aprindeam cârpa, s-a auzit o voce: nemernicilor, nemernicilor. Şi nu doar o voce. Poc, o împuşcătură. Vă jur. Iar Txato străbătea curtea alergând, venind spre noi. Poc, altă împuşcătură. Nu ştiu dacă chiar voia să ne nimerească sau nu. Dar era clar că avea un pistol. Văleu, văleu, ăsta ne omoară! Am rupt-o la fugă. Şi nu purtam nici cagule, nimic care să ne ascundă faţa. Oricum, cred că nu puteam fi recunoscuţi din cauza întunericului. În loc să ne urmărească, Txato s-a oprit ca să stingă focul. Cred că dacă ar fi vrut, ne-ar fi făcut felul la toţi trei. N-am dormit toată noaptea, iar azi n-am făcut altceva decât să umblu ca un bezmetic. V-aş fi recunoscător dacă m-aţi lăsa să stau aici câteva zile. Apoi o să găsesc eu o soluţie să plec din sat. Dacă mai stau acolo, o să ajung ca Joxe Mari.

Arantxa s-a ridicat de pe canapea.

— Bine. Mă duc să pregătesc cina. Între timp, tu sună-i pe *aitas* şi spune-le care-i situaţia.

— Nu pot să le spun faza de ieri.

— Inventează ceva.

— Ce?

— Guille, tu ce ai zice dacă ai fi în locul lui?

— Eu? Nu ştiu. Că vor să mă bată, ceva de genul ăsta.

74. MIŞCAREA DE ELIBERARE PERSONALĂ

O vreme, Gorka şi-a găsit refugiul în singurătate. S-a distanţat treptat de prietenii săi. N-a mai călcat în Arrano Taberna. Învăţa, citea, scria versuri şi povestiri. Mai apoi le rupea, convins că nu erau bune de nimic. Dar nu se descuraja. Învăţ. Şi în tot acest timp, continua să spere că într-o zi avea să-şi găsească un loc de muncă, dar unde? La turnătorie, aşa cum îi sugerase taică-su de mai multe ori? Joxian era gata să vorbească cu cei de la birouri. În niciun caz. Ajunsese la douăzeci şi unu de ani şi încă mai locuia cu părinţii. Tatăl său suferea pentru că-l credea un ciudat, maică-sa îi arunca reproşuri încontinuu. Ca să-l trezească la realitate, zicea, convinsă că născuse un copil leneş.

Din când în când, Gorka mergea la San Sebastián pentru a asista la lansări de carte, conferinţe, mese rotunde şi stătea la un loc cu scriitori, ajungând să-i cunoască pe unii dintre ei. A renunţat să mai împrumute cărţi de la biblioteca din sat. Ca să evite să se întâlnească pe stradă cu vreun cunoscut. În schimb, mergea des la Biblioteca Orăşenească, din Zona Veche, din San Sebastián, unde-şi petrecea după-amiezi întregi aplecat asupra cărţilor, enciclopediilor, ziarelor.

Dar ştia că nu va putea scăpa de tot ce însemna satul, atât timp cât va continua să locuiască cu părinţii. Sărbătorile, reuniunile politice, convorbirile telefonice cu prietenii săi aveau asupra sa un efect de absorbţie căruia nu reuşea să i se opună cu totul. Şi-a exersat arta sustragerii, a devenit un maestru al evaziunii. La manifestările la care era imposibil să nu participe, se aşeza în locuri strategice. Mai întâi, lângă prietenii săi, apoi la câţiva paşi de ei, iar când era sigur că prezenţa lui nu trecuse neobservată, începea să stea de vorbă cu oricine, de preferinţă cu persoane în vârstă; se fofila şi, la momentul potrivit, o ştergea de acolo.

Adeseori, dispărea din sat pentru câteva zile. Aşa convenise cu Arantxa. Stătea în apartamentul ei şi, astfel, se rupea de gaşca din sat. Dar nici nu era un parazit, deloc. Îi ajuta pe sora şi cumnatul lui cu tot ce putea. Cât timp ei erau la muncă, făcea curăţenie de puteai să lingi miere de pe jos. I-a ajutat să pună tapet în salon. A zugrăvit singur tavanul din bucătărie. Şi, pentru a răspunde favorii care i se făcea tot printr-o favoare, a încercat să-l înveţe limba bască pe cumnatul său. Au renunţat. Guille era bâtă la limbi străine.

Dar, într-o bună zi, norocul a dat peste Gorka. Cum aşa? Tânărul şi-a găsit un loc de muncă, sau locul de muncă l-a găsit pe tânăr şi, în plus, nu în sat; salariu mic, e adevărat, dar pe placul său: librar la o librărie din San Sebastián. Patronii librăriei îl ştiau şi, când a venit la o prezentare de carte, l-au întrebat. Auzi, ţi-ar plăcea, ce zici? N-a stat pe gânduri. A fost primul pas spre ceea ce el numea pentru sine Mişcarea de Eliberare Personală, al cărei obiectiv se reducea la un singur punct: să-mi obţin independenţa. Nu era doar faptul că făcea şi el ceva bani; munca îi permitea să lipsească zilnic din sat, fără să fie nevoit să dea explicaţii, pentru că ştiau cu toţii unde se ducea cu autobuzul în fiecare dimineaţă.

Cât timp a fost librar, a publicat cronici de carte în limba bască, ori câte un text literar în reviste şi, sporadic, articole pe teme culturale în ziarul *Egin.* Faptul că publica în *Egin* îl punea la adăpost în sat. Nimeni nu-i mai făcea reproşuri, nimeni nu-l condamna. Că-l vedeau rar la faţă? Adevărat, dar publica în *Egin.*

Într-o seară, l-a văzut pe Patxi pe stradă. De la un trotuar la altul:

— Foarte bun articolul tău de ieri. N-am înţeles nimic, dar mi-a plăcut. Ţine-o tot aşa.

Limba bască a devenit principala lui sursă de bani. Suficientă? Pentru a supravieţui, deocamdată. Făcea de toate. Scria la comandă texte pentru coperta a patra, redacta pliante, făcea scurte

traduceri. O editură i-a acceptat o carte subţire pentru copii. Înainte de apariţie, editorul, fără să-l consulte pe Gorka, a schimbat titlul cărţii. A numit-o *Piraten itsasontzi urdina.* Lui Gorka nu-i displăcea, dar îl prefera pe al său. A rămas cu un gust amar, ca urmare a acelei intervenţii asupra cărţii sale.

Arantxa i-a zis să nu pună la suflet şi l-a îndemnat să se dedice pe viitor scrierii de cărţi pentru copii.

— Cât timp vei scrie pentru copii, o să te lase în pace. Dar va fi vai de capul tău dacă te apuci să scrii despre problemele din ţară. În orice caz, dacă vei avea chef să scrii o carte pentru adulţi, atunci plasează acţiunea departe de Ţara Bascilor. În Africa, sau în America, aşa cum fac atâţia alţii.

Norocul i-a surâs şi i-a îndeplinit, în condiţii mai mult decât favorabile, visul de a pleca din satul natal pentru totdeauna. Ce s-a întâmplat? Într-o după-amiază, l-a cunoscut pe Ramuntxo. Nu avusese de gând să meargă la expoziţia aceea de pictură bască, de la galeria Altxerri, dar a pierdut autobuzul, ploua, galeria era aproape. În sfârşit, pentru a pierde timpul, a intrat în sala de expoziţie ca tras de un fir invizibil. Şi acolo era Ramuntxo, cu un sendviş cu creveţi în mână, felii de ou fiert şi maioneză. Au stat de vorbă. Ramuntxo, mai în vârstă cu unsprezece ani, a fost uimit de cât de bine stăpânea Gorka limba bască. S-au înţeles bine. Ca să discute mai liniştiţi, au plecat de la galerie şi au intrat într-un bar. Au continuat să se înţeleagă bine, iar la final, pe la vreo zece seara, Ramuntxo s-a oferit să-l ducă cu maşina în sat. Gorka, încântat, nu doar pentru favoarea cu drumul, ci şi fiindcă pentru prima dată, după foarte mult timp, a descoperit că exista cineva pe lumea asta, în afară de sora lui, cu care putea vorbi deschis.

După două luni, s-a mutat la Ramuntxo, în Bilbao. Ideea iniţială fusese să lucreze pentru el ca secretar, dar şi ca redactor de texte radiofonice. Ramuntxo, divorţat, tatăl unei fetiţe, Amaia, pe care o iubea nebuneşte, l-a primit pe Gorka în apartamentul său din strada Licenciado Poza. I-a oferit o cameră şi un

birou şi îl plătea semnificativ mai mult decât patronii librăriei din San Sebastián.

I-a cerut / interzis să mai scrie vreun rând pentru *Egin*.

— Nu te mânji. Ascultă-mă pe mine.

Gorka scria nişte texte atât de frumoase, atât de profunde, încât Ramuntxo, după o vreme, s-a hotărât să-l angajeze la radio. Echipa l-a acceptat fără probleme pe tânărul său prieten. Gorka s-a simţit în al nouălea cer.

Nu era un radio de mare acoperire. În jur de optzeci la sută din programe erau în limba bască. Erau realizatori de emisiuni care maltratau gramatica. Numai bine pentru Gorka, pentru că el citea minunat, se exprima fluent, stăpânea perfect limba şi, în plus, avea o voce plăcută, aşa că în scurt timp, după ce a fost redactor, asistent, responsabil cu arhiva audio, cu făcutul cafelelor, cu dusul şi adusul pachetelor, a trecut la microfon, mai întâi în compania lui Ramuntxo, apoi singur.

Îi plăcea la nebunie ceea ce făcea, într-atât încât mai rămânea la radio după orele de muncă. Se aşeza lângă inginerul de sunet ca să înveţe cum să folosească pupitrul de control. Încerca să fie mereu pe fază dacă venea în oraş vreun scriitor, sau un artist, ori un cântăreţ. Alerga să-i întâlnească, dotat cu un reportofon, ca să le ia interviu. Mai târziu, făcea acelaşi lucru cu sportivi şi cu orice personalitate care se arăta dispusă să-i răspundă la întrebări.

Văzându-l atât de entuziast, Ramuntxo i-a oferit o emisiune de jumătate de oră, numai pentru el, dedicată literaturii basce, zilnic de la zece seara, în afară de sâmbătă şi duminică. Gorka, fericit.

75. VAZA DE PORŢELAN

Aránzazu, ochelari de soare, s-a aşezat la provă, iar Xabier, la vâsle. Pe pupă scria numele bărcii: *Lorea Bi.* Înainte, avuseseră una cu numele *Lorea Bat,* îi aparţinea fratelui său şi i-a dat-o să se plimbe cu ea. Încă de tânără, îi plăcea să dea câte o tură prin golf cu *Lorea Bat,* care era mult mai mare şi mai dificil de manevrat decât cea de acum. Urca la bord cu prietene din liceu, cu vreun iubit ocazional, arareori singură. *Lorea Bi* are un motor exterior, dar Xabier a insistat să folosească vâslele. Până la urmă, puteau să petreacă o după-amiază fără să-i golească fratelui ei rezervorul de benzină.

— Fii serios! Pentru patru picături…

— O să-mi prindă bine puţină mişcare. Le tot recomand pacienţilor mei şi când colo, tocmai eu sunt cel care duce o viaţă sedentară.

Au dezamarat barca. Au înaintat încet printre bărcile amarate, cu grijă să nu atingă niciuna. Aránzazu îl ghida: fii atent la, virează puţin spre, nu merge atât de. După ce au ajuns într-o zonă liberă, şi-a aprins o ţigară şi s-a lăsat plimbată.

O zi superbă. După-amiază senină de sfârşit de primăvară. Apa încremenită, cu peşti care, virând brusc, scânteiază argintiu în adâncul întunecat. Sus, înghesuiţi pe zidul cheiului, stăteau vreo şase, şapte pescari, majoritatea băieţandri, cu undiţele lor. Din cauza refluxului, o mare parte a zidului rămăsese la vedere, plină de alge. Raci prin găurile zidului. Xabier, pesimist, suspicios:

— Să vezi că unul dintre ăştia ne agaţă cu cârligul.

Au ieşit în larg. Acolo, în spaţiu deschis, *Lorea Bi* începe să oscileze. Se simte volumul imens de apă, puterea valurilor ca nişte avertizări. Ce spun? Ca întotdeauna: că apa e vie, iar voi sunteţi nişte gângănii pe o coajă de nucă plutitoare. Rău de mare? Deloc, dar dacă nu eşti obişnuit cu marea, clătinarea continuă te intimidează şi briza prinde puteri. Te

învăluie agresivă, biciuitoare, pentru că te simte la cheremul ei. Aránzazu, cu părul vâlvoi, ce frumoasă e, a trebuit să şi-l prindă în coc.

De altceva se temea ea.

— Mi-ar plăcea să-ţi fac o gaură în frunte ca să-ţi văd creierul din când în când şi să-mi dau seama ce gândeşti şi ce simţi. Când eram mică, eu şi prietenele mele din cartier îngropam lucruri pentru aducere-aminte. Fiecare săpa în pământ câte o mică groapă în care puneam margarete, frunze de trifoi, zorzoane, şuviţe de păr; astupam groapa cu un ciob de sticlă şi în ziua următoare ne întorceam să vedem ce se întâmplase. Exact asta aş face cu fruntea ta ca să văd ce se întâmplă înăuntru.

— Nu-ţi face griji din cauza mea. Fă-mi o trepanaţie când dorm, că sigur n-o să simt. Ştii că dorm buştean.

Xabier vâsleşte lent. Nu vreau să-mi umplu palmele de bătături. Un impuls uşor, dar constant, e suficient pentru ca *Lorea Bi,* care e uşoară (din material plastic cu fibră de sticlă), să alunece pe suprafaţa apei. Unde merg? Nicăieri. Să fie singuri, dincolo de oraşul din care, pe măsură ce înaintează în larg, ajung până la ei tot mai puţine zgomote, şi acelea amortizate.

Aránzazu s-a mutat clătinându-se pe locurile de la pupă, ca să stea faţă în faţă cu Xabier atunci când îi vorbea. Şi, când a traversat barca dintr-o parte într-alta, s-a sprijinit de umerii lui, pentru mai multă siguranţă. Mâini calde, suave, pe care iubirea le catifelează. Apoi Aránzazu şi-a dat jos pantofii, ca nişte espadrile, bluza albastră, blugii şi, dornică de soare, a rămas în bikini. Tălpile mici şi încă tinere, cu unghiile pictate cu roşu-închis.

— Nu ştiu ce să fac, dragule, ca să-i cad bine mamei tale. Şi nu poţi spune că n-am încercat. Dar, îţi jur, nu ştiu ce să mai fac. Ce mă sfătuieşti?

— Mama e o persoană cu o gândire destul de limitată. Nu-ţi face griji. Într-o bună zi va descoperi cât eşti de minunată şi o să vă împrieteniţi.

— Nu prea cred. Nu poate trece peste faptul că eu, o infirmieră, i-am furat fiul.

— Ţi-a zis ea asta?

— Văd eu, Xabier. De-asta am ochi.

— Cei mai frumoşi pe care i-am văzut în viaţa mea.

Încă un compliment? Meritat, fără îndoială. Era frumoasă, matură: genul meu. Nici bătrână, nici tinerică. O femeie în floarea vârstei, cu primele riduri la marginea ochilor, care o făceau şi mai atrăgătoare, fiind dovada experienţei în treburile lumeşti, când încă nu există înfrângere / resemnare, dar încă există sănătate, speranţe, bucurie în ciuda divorţului tulburător, care i-a cauzat probleme psihice, până când a apărut Xabier.

Buzele, cărnoase, poate cea mai minunată componentă a feţei ei frumoase. Iar când le deschidea, lăsa să se vadă dantura albă, proaspătă, superbă. Cât îmi amintesc de ea! Cea umană / frumoasă, cea frumoasă / tandră.

Când au ajuns, legănaţi uşor de valuri, între insulă şi dealul Urgull, fără nicio ambarcaţiune prin preajmă, Aránzazu l-a rugat să o dea cu cremă pe spate. Văd zilnic trupuri, dar acesta este trupul pe care-l iubesc. O iubea. O iubea foarte mult. Ea:

— În ultimul timp, am un vis recurent. Vrei să ţi-l povestesc?

— Povesteşte-mi-l.

— Merg printr-o pădure, sau pe un munte cu nişte prăpăstii îngrozitoare. Ţin în mâini o vază de porţelan. Nu aş putea să ţi-o descriu. Cineva îmi şopteşte la ureche că e o piesă scumpă. Ar fi mare păcat dacă s-ar sparge.

— Bănuiesc finalul. Scapi vaza şi se face ţăndări, provocând nişte zgomote asurzitoare.

— În mai bine de cinci nopţi din ultimele săptămâni, am avut visul ăsta. Cred că am luat-o razna. Vaza, care uneori e o sticlă, se sparge întotdeauna. Îmi vine să plâng în vis, dar mi-e ruşine. Lumea mă arată cu degetul şi, în loc să mă ajute, mă critică. Nu ştiu unde să mă ascund. Şi

atunci o iau la fugă, ca o nebună, până când îmi dau seama, brusc, că am din nou vaza în braţe, sau o sticlă, ori un obiect fragil, care se va sparge şi într-adevăr se sparge.

— Ar trebui să te apuci de scris, ai idei.

Odată spatele uns cu cremă, Xabier i-a ridicat sutienul, mai mult pentru a-i atinge sânii, decât pentru a-i întinde crema. Îi ceruse ea? Nu, dar Aránzazu nu-i refuză nimic din ce are legătură cu trupul ei. Dacă atinge, să atingă. Dacă suge, să sugă. Dacă intră, să intre. Îi zisese încă dinainte de fericitele zile petrecute la Roma. Să nu-şi ascundă dorinţele, să o folosească pentru propriile-i plăceri când voia şi cum voia, cu condiţia să ţină cu adevărat la ea. Ea era mulţumită cu asta. Înţelege? Fireşte.

Sânii ei sunt mai degrabă mici, puţin lăsaţi, dar extrem de sensibili. Până într-acolo încât dacă el îi masează / strânge / sărută cu delicateţe, cu drag şi minuţiozitate, de cele mai multe ori ea e cuprinsă de fiori şi vrea mai mult.

Cu ochii închişi, bucurându-se de senzaţiile plăcute, îl întreabă dacă la spital simte vreodată impulsuri erotice atunci când pacientul e o femeie frumoasă.

— În sala de operaţie, niciodată. În timpul consultaţiilor, nu pot spune că nu. O adiere de parfum mă poate face să uit că sunt un mecanic de corpuri. Cred că asta ni se întâmplă tuturor. Ţie, nu?

— Nu des.

— Am îngrijit frumuseţi extraordinare, dar cum să te fascineze când ştii că în acele corpuri creşte o tumoare sau că rinichii nu mai funcţionează?

Decid împreună să iasă din golf. Încotro? Încolo, dincolo de insulă, unde vor fi complet singuri. Xabier începe să vâslească din nou.

— Nu ţin minte să fi avut o erecţie în timpul orelor de muncă.

Vâslind, îşi aminteşte de feţe cuprinse de durere, răni sângerânde, boli. Îşi aminteşte de corpuri goale, da, chiar tinere şi bine clădite, dar pline de suferinţă

şi de teamă, intubate, inconştiente, condamnate la o moarte sigură astăzi, mâine, peste trei săptămâni, iar el nu se află acolo pentru a rezona cu ele. Gata, gata. Nu trebuie să simtă nici măcar compasiune.

Lorea Bi înaintează lent. Marea scânteiază. Vâslele se adâncesc uşor în apa tot mai întunecată. Pentru că e tot mai adâncă. Şi ceva mai agitată. Nimeni. Nicio pânză, nicio siluetă a vreunui vapor, de aici până la orizontul îndepărtat. Aránzazu îşi aprinsese o ţigară şi se bronza cu spatele pe un prosop întins pe platforma pupei şi cu picioarele sprijinite de banchetă. Xabier îi contempla trupul în racursi. Cum poate fi atât de frumoasă? Picioarele zvelte, catifelate, bine croite, care au umblat prin viaţă până au ajuns la mine. Genunchii, coapsele, cu câteva urme de celulită care o umplu de amărăciune pe Aránzazu. E o încrezută. Ea zicea că nu, că e doar o chestiune de amor propriu. Iar el şi-a fixat privirea pe slipul ei, pe pânza în spatele căreia alteori se ghicea relieful suav al sexului ei, dar nu în acea după-amiază.

— Cine a fost primul?

— Un prieten al fratelui meu, acasă la părinţii mei. Aveam cincisprezece ani.

— Fată precoce.

— Mă rodea curiozitatea, pe de o parte. Pe de alta, mi-a fost limpede că, dacă nu mă lăsam, tipul m-ar fi violat. N-am nici cea mai mică îndoială în privinţa asta. Nu era nimeni acasă. Fratele meu încă nu venise. Aşa că m-am prefăcut că voiam şi, mimând docilitatea, toată treaba n-a durat mai mult de câteva minute.

— Să nu-mi zici că nu te-a traumatizat pentru toată viaţa.

— Chiar nu. Şi nici măcar nu m-a durut cine ştie ce.

După o oră şi jumătate, au pornit spre ţărm. Începuse fluxul. Vâslind în acelaşi ritm ca înainte, acum înaintau de două ori mai repede. Uneori, Xabier reuşea să vâslească în ritmul valurilor.

Atunci, *Lorea Bi* ţâşnea înainte. Cât ai zice peşte, au fost înapoi în golf.

Soarele apunea. Orizontul marin, în depărtarea apusului, copia galbenul aprins al cerului. Se răcorise şi Aránzazu s-a îmbrăcat. Au făcut planul pentru seară: să mănânce de cină nişte frigărui, în Zona Veche, după care direct acasă, că a doua zi erau amândoi în schimbul de dimineaţă.

Când au ajuns pe lângă Acuario, au auzit prima detunătură. Apoi, imediat, a doua. Sună ca nişte petarde, dar orice localnic ştie: sunt poliţiştii care trag cu gloanţe de cauciuc împotriva manifestanţilor.

— E scandal pe Bulevar.

— Viitorii terorişti exersează. O oră de scandal, vor incendia câte ceva, după care se duc să se distreze prin barurile din Zona Veche.

Xabier, vâslind, înjura, iar Aránzazu a fost surprinsă de vehemenţa lui. Cum aşa? Pentru că:

— Nu te-am mai auzit vorbind aşa. Pari altul.

— Mă gândesc la tata şi mi-e greu să mă stăpânesc.

— Continuă să-l şantajeze?

— N-au de gând să se oprească. Într-o zi, nişte băieţi au încercat să-i incendieze un camion. Noroc că a fost pe fază. Nu au reuşit. M-a luat cu tremurat când mi-a spus că a fost cât pe ce să comită cea mai gravă greşeală pe care o poate comite un om.

— Mă sperii. Despre ce greşeală e vorba?

— Nu l-am întrebat. Am văzut pe faţa lui că nu voia să mai insistăm asupra subiectului. Dar am o bănuială. De fapt, sunt aproape sigur.

— Sper că nu i-a trecut prin cap să recurgă la violenţă.

— Bănuiesc că are o armă la birou şi că a fost tentat să o folosească pentru a se apăra.

Se apropiau de port. În fundal, pe deasupra caselor, se înălţa o coloană de fum negru.

— O astfel de greşeală ar duce la represalii. Violenţi cum sunt, i-ar încânta să li se facă jocul. Aşa ar avea dovezi despre un război care există doar

în mintea lor. Nu vreau să te supăr, dragul meu, dar asta e ceea ce cred.

— Nu, aşa gândeşte şi tata. O să mă omoare într-o zi, zice fără nicio emoţie. Insist să se mute în apartamentul pe care m-ai ajutat să-l găsim în San Sebastián. Spune că va lua o hotărâre în curând. Face pe durul, dar ştiu de la mama că în unele nopţi plânge în pat.

— Cum să-i facă rău tatălui tău, care e un basc get-beget şi atât de bun?

— Da, dar mai e şi proprietarul unei firme. Nu uita că toată nebunia asta cu lupta armată trebuie finanţată cumva. Pe zidurile caselor din sat încă se mai văd urmele mesajelor scrise împotriva lui. Crezi că vecinii au de gând să le şteargă? Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mă enervez mai tare.

— Văd că suferi, dragul meu, şi mi se rupe sufletul. Lăsăm frigăruile pentru altă dată?

— Cred că-i mai bine. Deja mi-a dispărut orice poftă de mâncare.

76. TU PLÂNGE LINIŞTIT

Nu i-au spus. Nu ştia. Sunt fiul. N-a zis al cui. Nici nu era nevoie. Probabil că au văzut pe faţa lui. Dincolo de faptul că un halat alb, ai zice, nu-i aşa?, stârneşte un respect instinctiv. L-au lăsat să treacă. După-amiaza era cenuşie, inima înnebunită, în ultima clipă a observat pata de sânge. Nu se vedea foarte bine pe asfaltul ud. Cât pe ce să calce pe ea. Aşadar, aici s-a întâmplat. Nu ştia. Nu i-au spus. Şi-a imaginat urmele roşii de forma tălpii pantofilor pe scurta distanţă până la casa părinţilor săi. Sau acum era doar a mamei sale?

Dacă Txato ar fi murit, nu ar trebui să fie întins pe jos, acoperit cu un cearşaf, aşteptând ca procurorul să permită ridicarea cadavrului? În jurul maşinilor pe poliţie nu se vedea nicio ambulanţă. Deci, l-au dus. Deci, atâta timp cât există posibilitatea unei intervenţii medicale, mai există şi speranţă.

Doi poliţişti au ieşit din casă discutând într-o manieră neoficială. Pe faţa unuia dintre ei s-a ivit umbra unui zâmbet. Când au trecut pe lângă bărbatul în halat alb, au tăcut. Un salut scurt. Xabier şi-a zis că i-ar fi oferit condoleanţe dacă. Sunteţi rudă cu decedatul, cu victima, cu cel asasinat, executat, în fine, cu mortul? Le părea rău, erau alături de el. Dar în loc de toate astea, au continuat să coboare scările. După câteva clipe, când Xabier a împins uşa lăsată întredeschisă de poliţişti, i-a auzit discutând din nou despre nimicuri.

A intrat. Tiptil, precum cineva care nu vrea să tulbure somnul cuiva. Mirosul familiar, holul întunecat. Trecuseră luni întregi de când nu mai venise în vizită. Motivul? Evita satul. Pur şi simplu. Se simţea privit, privit cu ură, şi deja i se întâmplase de două ori să meargă pe stradă şi cunoscuţi de-o viaţă să nu-i răspundă la salut. Aşa că, de la o vreme, prefera să se întâlnească cu părinţii lui în San Sebastián.

Pe cuierul lipit de perete atârna vechea geacă a lui Txato, cea de toată viaţa. Xabier a întins mâna şi a atins-o. Nu ştiu de ce am atins-o. Câteva clipe, de parcă ar fi vrut să verifice dacă haina aceea mai păstra urme ale celui care o purtase.

S-a îndreptat spre singurul loc luminos din casă şi, da, acolo, în salon, stătea maică-sa. Distrusă, plânsă, suspinând? Bittori se uita în stradă printre jaluzele. Simţind prezenţa fiului ei, s-a întors brusc şi trăsăturile feţei ei exprimau seninătate, fermitate, un soi de emoţie demnă care-i ştergea de pe chip orice urmă de amărăciune.

— Nu vreau să-mi faci nicio injecţie.

Se putea calma şi singură. Dar nu şi el, cel care s-a aruncat emoţionat în braţele mamei sale.

— Tu plânge liniştit, dacă-ţi face bine. Pe mine n-o să mă vadă nimeni lăcrimând. E o plăcere pe care n-o să le-o ofer.

Dar Xabier, aplecat asupra mamei sale, nu se stăpânea, cuprinzând-o într-o îmbrăţişare emoţionantă. Distrus de durere; maică-sa, în papuci de casă vechi, unul dintre ei stropit cu sânge; maică-sa mimând forţă, mama lui căruntă, mama lui nefericită, iar lângă ei, pe masă, ochelarii de citit ai lui Txato, pixul, ziarul deschis la pagina cu integrame. Şi în plin hohot de plâns, o aud întrebându-mă dacă nu vreau ceva de mâncare. Să fie atât de afectată încât a pierdut orice noţiune de realitate? Refuză să accepte ce s-a întâmplat?

Spre deosebire de el, Bittori nu avea nici cea mai mică îndoială:

— E mort. Obişnuieşte-te cu ideea.

— Cine ţi-a zis?

— Ştiu eu. Când l-am văzut, încă mai respira, dar era pe ducă. Îţi spun sigur că nu scapă. Cred că avea capul spulberat. Gata cu Txato, o să vezi.

— Bănuiesc că l-au dus la spital.

— Da, dar degeaba, o să vezi.

Biata Nerea, când o să afle. Trebuia anunţată imediat. Xabier, ceva mai liniştit, a căutat în sertarul indicat de maică-sa bileţelul cu numărul de telefon. I

s-a răspuns imediat. Nici n-a sunat de două ori. Se auzea zgomotul de fond tipic unui bar. A plasat rugămintea fără să intre în detalii. A precizat doar cine era şi că îl roagă. Ce? Să îi spună surorii lui să sune urgent acasă. A repetat că era urgent. Ca să fie sigur, i-a zis unde locuia ea. Bărbatul de la bar i-a spus că nu era nevoie, ştia despre cine era vorba.

— Eşti sigură că *aita* încă trăia când l-a luat ambulanţa?

— Nu m-am dezlipit de el nicio clipă. Dădea din pleoape şi i-am vorbit încontinuu, pentru că m-am gândit că dacă nu-i vorbesc, îl pierd. Dar el nu-mi putea răspunde. Curgea sângele din el. Ce să-ţi mai zic, dacă atunci când m-am întors în casă, a trebuit să-mi schimb hainele.

— Aş vrea să ştiu dacă era conştient sau nu.

— Ce mă tot îmbeţi de cap? Îşi mişca pleoapele. Puţin.

— Tu ai sunat la poliţie şi la ambulanţă?

— N-am sunat nicăieri. Au apărut, brusc, cu sirenele pornite. O fi sunat vreun vecin. Adevărul e că am început să urlu. Cred că m-au auzit până în satul vecin.

După siestă, Txato a băut o cafea, de fapt un rest rece rămas în cafetieră. Bittori, auzindu-l că pufneşte, s-a oferit să-i facă una proaspătă, dar Txato, poate pentru că o văzuse ghemuită pe sofa, cu braţele încrucişate ca şi cum ar fi vrut să aţipească puţin, sau pentru că se grăbea, ca de obicei, a refuzat.

— Îmi ajunge câtă mai e.

A ieşit din casă. La ce oră? Era aproape patru. Iar acum, ei îi părea rău că nu s-a dus în hol să-l sărute pe Txato, un sărut care ar fi putut fi ultimul din viaţa lor, ferească Domnul. Şi-ar fi dorit să se despartă mai frumos, după atâţia ani de căsnicie şi cu cei doi copii, în loc să piardă timpul cu o discuţie stupidă despre cafea rece sau caldă.

— Dacă mă întrebi, pot să-ţi spun că-mi amintesc doar de zgomote. Mai întâi, cel făcut de uşă când a plecat la muncă, apoi paşii pe trepte, apoi nimic, eu

pe canapea, cu ochii închişi, gândindu-mă: ia să trag un pui se somn de vreo jumătate de oră. Şi, brusc, împuşcăturile. Nu mă întreba câte. Dar erau împuşcături, nu m-am îndoit nicio clipă. Am dat fuga pe balcon. L-am văzut pe Txato prăbuşit pe trotuar şi nimeni în jur. Nu l-am văzut pe cel care a tras, dacă o fi fost doar unul. Mă rog, nici n-am stat să mă uit, ci am coborât valvârtej în stradă şi când am văzut sângele am început să urlu ca o nebună. Crezi că a sărit cineva să mă ajute? Eu voiam să-l ridic pe taică-tu. Îmi zic: trebuie să-l ridic în picioare. E greu. Dacă eram doi sau trei, îl ridicam, dar n-a venit nimeni. Aşa că am început să-i vorbesc. Dă-ţi seama cât de tulburată eram dacă i-am zis: te iubesc. Nu ne-am spus asta niciodată. Nici când eram logodnici. Nu ne venea să ne spunem. Dacă e iubire, ne-o arătăm unul altuia şi gata. Dar trebuia să vorbesc, şi să vorbesc, altfel aveam să-l pierd. Şi, uite, dacă tot va ajunge în mormânt, măcar să ştie că l-am iubit. Nimeni nu mi-a dat nicio mână de ajutor. Pe stradă, singură. Ferestrele, închise. Şi cum mai ploua! Îţi spun, nimeni. Cineva care o fi văzut totul din spatele vreunei perdele o fi sunat la poliţie şi la ambulanţă. Altfel nu-mi explic cum au ajuns atât de repede. După zece minute, poliţia era deja acolo. Iar la puţin timp, a ajuns şi ambulanţa.

A sunat telefonul. Nere? Bittori i-a făcut semne fiului ei să dea fuga să răspundă. Xabier, în picioare lângă telefon, a apucat să se răsucească şi să întindă mâna.

— Alo?

— *Gora ETA!*

A închis.

— E clar că n-a fost sora ta.

— Sunt unii care vor să ne facă rău cu orice preţ. E mai bine să nu mai răspundem la telefon.

— Şi dacă sună Nerea?

Bittori mai aştepta şi să o sune de la spital. Xabier:

— Stai liniştită. Rezolv eu asta.

A format un număr. A salutat, a zis, a întrebat. Cel cu care a vorbit i-a dat un alt număr la care să sune, iar Xabier şi l-a notat pe o foaie.

Imediat, a format numărul acela. Maică-sa, în spatele lui, pe canapea. Iar el, cu spatele la ea, ca şi cum ar fi pus o cortină între ei.

— Îmi pare rău, Xabier. Nu s-a mai putut face nimic.

A mulţumit pe un ton neutru. Mulţumiri pentru ce? Pentru nimic. Era o modalitate de a se preface nepăsător. Mama în spatele meu şi momentul teribil când mă voi întoarce cu faţa. A evitat să o privească în ochi, pentru ca ea să nu-şi dea seama după privirea lui. A căutat cuvinte: mi-au spus că, trebuie să ştii că. Dar în loc de asta, a zis că merge la spital ca să se informeze şi că o să o sune de acolo ca să o ţină la curent cu situaţia. A rugat-o:

— Dacă te insultă, închizi telefonul imediat. Îmi promiţi?

77. DORINŢE ÎNTUNECATE

La două zile după funeralii, l-au îngropat pe Txato în cimitirul Polloe. La înmormântare a fost puţină lume. Dar nicio absenţă nu cântărea pentru Bittori cât cea a lui Nerea. Că îşi bătea joc de doliul ei, că n-o să i-o ierte. Xabier făcea pe mijlocitorul, înţelegător, raţional, împăciuitor, între mamă şi fiică. Degeaba. Aici nu reuşea să consoleze, dincolo nu reuşea să fie persuasiv. Cutele de supărare dintre ochii mamei lui i se păreau tot mai adânci. A sunat de mai multe ori la barul din Zaragoza pentru a o convinge pe sora lui să vină acasă cât mai repede. Nu i-a fost uşor să sune, îi era jenă pentru că îşi dădea seama că îl deranja pe patronul barului. Şi, în plus, suna degeaba, pur şi simplu, căci Nerea era hotărâtă să nu se confrunte făţiş cu moartea tatălui ei. Aha, deci asta era? Pe Bittori au lăsat-o nervii, până la urmă, şi a răbufnit, spunându-i lui Xabier că nu-i mai pasă, că Nerea n-are decât să-şi vadă de viaţa ei, aşa cum şi ea are de gând să-şi vadă de viaţa proprie şi:

— Ştii ceva? Nu mai cred în Dumnezeu.

Ziua înmormântării a fost una cenuşie. Bine măcar că nu ploua şi nici nu bătea vântul. Dacă nu, acolo, sus, unde să te adăposteşti? Cruci, lespezi, alei. Jos, acoperişurile din oraşul învăluit într-o pâclă tomnatică. Se zice că e un cimitir frumos. Asta da consolare! S-au adunat câţiva în jurul cavoului familiei şi, când au deschis lespedea, a apărut sicriul bunicului Martín. A fost prezentă familia Azpeitia, rude cu care te întâlneşti numai la nunţi şi la înmormântări. A venit şi sora lui Bittori, dar n-a priceput nimic biata de ea, pentru că mintea ei era deja mai mult pe lumea cealaltă decât pe asta. Au venit şi vreo jumătate de duzină de vecini, care le-au zis condoleanţe în şoaptă. Plus doi angajaţi de la firma lui Txato. E de înţeles. Departe de sat, nimeni nu-i vede, nimeni nu-i poate critica. Bittori,

încercănată, calmă, le-a mulţumit tuturor, fiecăruia în parte, pentru că veniseră.

Spre sfârşitul înmormântării, cei din familia Azpeitia au întrebat de Nerea.

— N-a putut să vină. Ştiţi, învaţă în Zaragoza.

Xabier, fiu-gardă-de-corp, nu se dezlipea de Bittori. Tot lângă ea era când lumea începuse să-şi ia rămas-bun şi atunci a observat-o pe femeia cu ochelari negri, la vreo douăzeci de paşi în spatele celorlalţi, ca şi cum ar fi venit la mormântul altcuiva. Ea e. Cine? Cine să fie: Aránzazu. După cele întâmplate între ei, Xabier nu se aşteptase să o mai vadă vreodată. Poate doar în trecere, bună, bună, în parcare sau în cafeneaua spitalului.

Către maică-sa:

— Te aştept la poartă.

— Unde te duci?

Nu i-a răspuns. Nici nu era nevoie. Bittori o recunoscuse pe infirmieră. Dar nu zisese el că încheiase relaţia cu ea?

În timp ce se apropia de Aránzazu, mai frumoasă ca oricând, Xabier şi-a dat seama de tăcerea care se lăsase în urma lui. I-a strâns mâna grav, oficial. Doar n-o să o sărute de faţă cu toată lumea, nu?

S-au îndreptat, la o jumătate de metru distanţă între ei, spre ieşire, făcând un mic ocol pentru a se distanţa de ceilalţi.

— Am stat deoparte ca să nu deranjez.

— Ştii bine că nu deranjezi.

— Mi-a plăcut de tatăl tău. A fost amabil cu mine, încă din prima zi. Nu pot spune acelaşi lucru despre maică-ta.

— Lasă asta. Te rog.

— Am venit să-mi iau rămas-bun de la tatăl tău şi ca să protestez împotriva terorismului. Dacă am trăi într-o ţară normală, cimitirul ăsta ar fi acum plin de oameni veniţi la înmormântare.

— Ce să-i faci?

— Totodată, vreau să-mi iau rămas-bun şi de la tine, tot pentru totdeauna.

— Pleci?

Auzi, Xabier, ce-ţi pasă ţie? E adevărat, nu ştiu de ce am întrebat-o. În realitate, totul era spus / rupt între ei, spus de către amândoi, rupt de către el, într-un colţ al cafenelei din hotelul Londra. Iar ea, care avea o inimă bună, asta nu poţi nega, a avut nobleţea de a asista la înmormântarea lui Txato; şi, în acelaşi timp, la îngroparea unei iubiri în care ea îşi pusese multe speranţe şi toată energia, se dăruise cu totul. Cam metaforic. Să fie. Iubirea aceea atât de fragilă, ca de sticlă şi porţelan, pe care tu ai făcut-o ţăndări, da, tu, zace moartă în aceeaşi groapă cu tatăl tău. Cu două zile înainte, când inevitabilele lacrimi fuseseră deja vărsate şi lăsaseră loc resemnării, Aránzazu a zis:

— Cel care l-a ucis pe tatăl tău a rupt ce ne unea pe noi.

Nu părea să aibă resentimente. Ar fi avut motive să aibă. Xabier, neruşinatule, cum ai putut să te porţi aşa cu ea? Cum? Nu face pe prostul. La început, ea n-a înţeles. Cum Txato abia murise, a crezut că Xabier se purta aşa pentru că era orbit de furie şi suferinţă. Bună şi înţelegătoare, a făcut tot ce a putut pentru a-l alina, pentru a-i lua o parte din suferinţă; dacă ar fi fost după ea, ar fi luat toată suferinţa pe umerii ei. I-a promis că o să-l iubească, o să-i fie mereu alături, mai ales la greu, şi i-a zis cu ochi înlăcrimaţi:

— Am să te fac fericit, dragul meu, îţi jur.

— Dar eu n-am voie să fiu fericit.

— Cine îţi interzice?

— Eu îmi interzic. În momentele astea, nu cred că există o crimă mai monstruoasă decât dorinţa de a fi fericit.

— Mă reduci la tăcere.

A recunoscut, ca şi cum ar fi vorbit pentru sine însăşi, că nu avea noroc la bărbaţi; a zis adio, a ieşit din local, iar acum se afla în cimitir, cu ochelari negri într-o zi cenuşie.

— Dacă nu te deranjează, o să vină o prietenă de-a mea ca să-mi ia lucrurile din apartamentul tău. O să ţi le aducă pe ale tale care au rămas la mine.

— Cum vrei tu. Crede-mă că…

L-a întrerupt:

— Nu contează ce cred eu. Mi s-au deschis orizonturile exact când mă aşteptam mai puţin. La recomandarea unei persoane cunoscute, am făcut o cerere de primire la Medici Fără Frontiere. Încă n-am primit un răspuns oficial, dar mi-au zis la telefon că au nevoie urgentă de infirmiere şi că având CV-ul pe care-l am, voi fi acceptată fără probleme. Aşa că, gata cu spitalul, gata cu oraşul ăsta, pentru că în scurt timp o să urmez un curs de pregătire. Şi când te gândeşti că în noaptea aceea, după ce ne-am despărţit, am colindat pe Paseo Nuevo mânată de dorinţe întunecate!

— Termină!

— Nu era nimeni. Se înnoptase. Ar fi fost simplu. Un loc minunat pentru o sinucidere romantică. M-a tentat enorm. Brusc, mi-am zis: ia stai puţin, Aránzazu, pe lumea asta sunt atâţia oameni care o duc rău, suferă de foame, din cauza epidemiilor şi războaielor. De ce să nu arunci supărările tale în mare în loc să te arunci pe tine şi apoi să începi să faci ceva pentru ceilalţi? Ceva care să-i ajute pe cei mai nefericiţi şi care să dea un sens pozitiv vieţii tale. Asta e hotărârea pe care am luat-o.

— Cred că e o hotărâre minunată.

S-au trezit brusc la ieşirea din cimitir.

— Poate că şi tu ar trebui să începi o aventură de genul ăsta.

— O să mă gândesc.

S-au despărţit formal, dându-şi mâna. Ea s-a îndepărtat câţiva paşi, după care şi-a întors spre el faţa zâmbitoare.

— Mulţumesc pentru clipele frumoase.

— La fel şi eu.

— Nu trebuia să arunci piatra la Roma.

Rămas lângă poartă, Xabier a urmărit-o cu privirea cum se îndepărta. Ultimul zâmbet al lui Aránzazu i-a lăsat o senzaţie dulce-amară. Ar fi suportat mult mai uşor o scenă cu lacrimi, ţipete, acuzaţii. Felul ei de a merge, talia subţire, umerii

drepţi, toate îi stârneau o admiraţie dureroasă. Şi-a amintit-o goală. A fost cât pe ce s-o cheme înapoi. Ba mai mult, i-a venit să alerge după ea.

În acel moment, maică-sa a ajuns lângă el şi l-a luat de braţ.

— Nu ziceai că v-aţi despărţit?

— A venit să-şi ia la revedere. Pleacă în altă ţară.

— Mai bine. Asta nu era de tine. Mi-am dat seama din ziua în care ne-ai prezentat-o.

78. CURSUL

Ştia că avea să petreacă mult timp în rezervă. Vorbise cu Jokin. Cât au fost împreună, ploile cenuşii din Bretania, aşteptarea nesfârşită, plictiseala erau mai suportabile şi, cu discreţia cuvenită, nu le lipsea nici distracţia. Auziseră de destui militanţi care încălcau cu totul disciplina. Ei, nu. Mă rog, puţin, exact cât să nu le meargă vestea că ar fi rebeli.

Uneori se plimbau pe câmp cu bicicletele proprietarilor casei. Şterpeleau fructe, prindeau broaşte, sculptau figurine în lemn cu briceagul şi, la un moment dat, s-au dus la o sărbătoare în satul vecin, unde au băut un soi de cidru, despre care Joxe Mari a zis că avea gust de *pixa.*

Dar Jokin a fost integrat într-un grup operativ. Joxe Mari a rămas singur, apoi a venit Patxo, care era un băiat de treabă, dar nu era Jokin. Nici nu avea multă încredere în el. De ce? Nu ştiu. Mereu a fost o anumită distanţă. Simţeai după cum se purta. Te înţelegi bine cu el, de acord. Dar e ca şi cum ar suna ceva la motor. Ceva nu merge bine.

După o vreme, jandarmeria franceză, împreună cu poliţia, membri PAF şi agenţi secreţi din cadrul Renseignements Généraux, l-au capturat pe Santi Potros într-o casă din Anglet. Atât a mai insistat să avem grijă şi când colo pe el îl prind cu un geamantan de piele. În interior, o comoară pentru poliţişti: lista cu numele a peste patru sute de militanţi ETA activi, poreclele lor, reşedinţa, numărul de telefon, cu ce maşină umblă şi până şi numărul ei. În săptămânile următoare, au căzut ca muştele.

Patxo credea că dacă i-ar fi chemat mai repede pe el şi pe Joxe Mari, ar fi căzut şi ei în mâinile poliţiei. Şi mai credea că:

— Organizaţia trebuie să-şi acopere pierderile. De acum, oricând pot veni să ne spună: hai, băieţi, la treabă.

Dar nu. Inactivitatea lor s-a prelungit luni întregi. În acea perioadă, Joxe Mari, prin canalele interne ale organizaţiei, a primit o scrisoare de la părinţii săi în care se afla şi o tăietură din ziarul *Egin* cu detalii despre moartea „ciudată” a lui Jokin. O lovitură cumplită pentru Joxe Mari. Nu mai plânsese aşa de când era copil. Ca să nu-l vadă Patxo, s-a prefăcut bolnav şi a stat două zile fără să mănânce şi fără să se dea jos din pat.

— Tu n-ai nicio problemă cu lupta armată?

Patxo nu şovăia:

— M-am băgat în asta şi sunt gata să suport consecinţele.

— Nu ziceai că bătrânul tău e în scaun cu rotile şi că trebuie dus dintr-o parte într-alta?

— Ba da, şi ce?

— Poate că ar trebui să-l ajuţi.

— De asta se ocupă surorile mele.

Nu reuşea nicicum să se înţeleagă cu băiatul acela. Mai mult, Joxe Mari nu se obişnuia să stea toată ziua cu cineva care nu era de la el din sat. Patxo crescuse în Lasarte. Numele său de familie nu era basc şi nici nu vorbea limba bască. Şi atunci, ce caută ăsta în luptă? O fi şi ăsta genul de măgar care-şi face dungi ca să pară zebră? Bănuia că ar fi informator al Gărzii Civile. În orice caz, nu vorbea cu el despre probleme personale.

Mulţi ani mai târziu, i-a spus maică-sii, în timpul unei vizite la puşcărie, că atunci când a aflat despre Jokin a fost cât pe ce să se retragă din organizaţie.

— N-ar fi fost rău. Uită-te la Koldo, n-are nicio grijă, e bine mersi în sat, cu soţia lui mexicană şi cu copiii.

Joxe Mari era aproape hotărât. Chiar se gândea să-i spună omului de legătură, data următoare când aveau să se întâlnească; dar exact atunci, acesta i-a adus un plic închis ce conţinea o notă care-l informa că în curând avea să înceapă un curs intensiv de formare, pentru a putea fi încorporat cât mai repede în lupta armată.

Patxo era sigur:

— Camarade, nu mai există cale de întoarcere. Începe tămbălăul.

— Mai bine orice, decât să mai stau aici.

Ploua ca la potop atunci când au urcat în tren. Ploaia nu s-a oprit pe tot parcursul drumului. Au schimbat trenul de două ori, în oraşe diferite. După-amiază au ajuns la Bordeaux, unde ploua la fel de tare ca dimineaţa.

S-au întâlnit într-un bar din gară cu persoana care trebuia să-i aştepte. Individul ne-a zorit, aşa că a trebuit să dau pe gât paharul de vin pe care tocmai îl comandasem. În maşină, le-a zis să-şi pună ochelarii opaci şi să stea aplecaţi. Joxe Mari ştia procedeul de când fusese cu Jokin la întâlnirea cu Santi Potros. După vreo oră de colindat cu maşina, au intrat într-o casă unde se auzea muzică. Abia atunci au avut voie să-şi dea jos ochelarii.

Au rămas opt zile închişi într-o cameră fără ferestre, lată de trei metri şi lungă de cinci. Mult prea mică pentru doi oameni, ceea ce ducea la o apropiere fizică ce îl scotea din minţi pe Joxe Mari. Cu Jokin împărţise până şi lenjeria intimă. Dar în ăsta nu avea aceeaşi încredere. Cel mai greu îi era peste noapte. Probabil că amicul Patxo avea deviaţie de sept nazal. Cert e că scotea în somn nişte zgomote îngrozitoare. Nu mă refer la sforăit. Cel care sforăia era Joxe Mari. Era ca un muget şuierător scos de foale. Şi o ţinea aşa, oră după oră, până dimineaţa.

Aveau voie să iasă din cameră numai pentru a merge la baia de la parter. Să încerce să vadă şi să reţină cât mai puţin posibil. Muzica răsuna adeseori în casă, la volum maxim. Astfel, toţi cei care locuiau acolo nu ştiau ce fac sau ce spun ceilalţi. Un comando, le-a zis instructorul, o unitate operaţională izolată, aşa că, dacă vă capturează, nu pot scoate de la voi informaţii care să compromită funcţionarea generală a organizaţiei, înţelegeţi? Amândoi dădeau din cap, în acelaşi timp, în semn că da.

Dimineaţa, la cursurile teoretice, Joxe Mari murea de plictiseală. Se uita pe furiş la ceas şi calcula în

minte cât mai era până la ora mesei. Niciodată nu i-a plăcut să studieze. Încă de mic, la *ikastola,* pentru el era un chin să se concentreze. La fel i se întâmpla şi acum, în timpul cursurilor de combativitate, însă până la urmă venea după-amiaza, treceau la aplicaţii practice, mânuiau arme şi atunci, da, atunci îl cuprindea un entuziasm viu şi se simţea ca mai demult, când mergea cu prietenii în cariera de piatră ca să exerseze aruncatul sticlelor incendiare, petardelor şi artificiilor. Asta i se potrivea, acţiunea, mişcarea, nu balivernele despre explozivi, care-l oboseau peste măsură.

Şi el, şi Patxo au învăţat cum să monteze şi să demonteze arme. Cum să îi întindă cuiva o capcană mortală şi cum să amorseze maşini-capcană. Şi mai ce? Bombe cu ceas. Le activau şi le detonau într-un butoi de fier plin cu nisip. Au învăţat tot ce trebuia despre ascunzători şi canalizări şi cum să descuie maşini. Instructorul insista asupra măsurilor de protecţie, îi dădea întruna cu aveţi mare grijă, şi atenţie, şi chestii de-astea. Le-a explicat cum trebuie să se comporte în caz că ar fi prinşi. Doar într-o singură după-amiază au făcut exerciţii de tragere cu arma, şi numai cu pistolul, pentru că poliţia franceză stătea la pândă. Nu mai era atât de simplu, cum era mai demult, să tragi prin pădurile din jur. Cu atât mai rău pentru Joxe Mari. Nimic nu-i plăcea mai mult decât să tragă la ţintă.

A pupat patul pistolului Browning.

— Îmi place mai mult să trag decât să fut.

I-a făcut să râdă. Erau tâmpiţi sau ce, credeau că zisese în glumă? Instructorul:

— Una n-o exclude pe cealaltă.

În ultima noapte petrecută în ascunzătoarea lor din casă, Joxe Mari n-a putut dormi. Gândurile, ecoul împuşcăturilor recente, respiraţia şuierătoare a lui Patxo. Aşa că a început să vorbească singur. În gând? Nu, cu voce tare, ca şi cum ar fi stat de vorbă cu cineva. La două şi ceva noaptea. Deja se vedea ţintind cu arma, şi nu spre ţinta de hârtie. Patxo s-a trezit. Din întuneric:

— Vorbeşti singur sau ce?
— Cine deţine recordul de execuţii în ETA?
— N-am nici cea mai mică idee. De Juana[20] sau vreunul din comandoul de la Madrid.
— Ştii dacă ăsta a omorât mai mult de cincizeci?
— Ce mă întrebi pe mine? E târziu şi peste câteva ore trebuie s-o luăm din loc.
Au tăcut, în beznă, câteva minute. Patxo a reînceput să scoată zgomotele alea care-l înnebuneau pe Joxe Mari. Brusc:
— Pentru moartea lui Jokin, statul va plăti cu mult sânge. O să le fac felul la atâţia, încât am să rămân în cărţile de istorie drept cel mai sângeros militant ETA.
— Ce naiba ai, taci odată!
— Prietenul meu merită cel puţin o sută de morţi. Am să ţin socoteala. De fiecare dată când o să omor vreunul, am să trag o linie într-un caiet.
— Asta înseamnă să înţelegi lupta armată ca pe o problemă personală.
— Şi ce treabă ai tu, tâmpitule? Mai bine ai învăţa să respiri când dormi.

79. ATINGEREA MEDUZEI

Poate că vremea era mai rece decât crezuse Joxe Mari înainte de a pleca la drum, deşi n-a simţit până când nu au ajuns, el şi Patxo, aplecaţi pe bancheta din spate, cu faţa lipită de genunchi pentru a nu vedea, a nu şti, la casa unde îi aştepta şeful sau unul dintre şefi. Atunci când omul de legătură le-a zis că o să-i ducă la o întâlnire cu conducerea, amândoi au crezut că se vor întâlni cu Ternera[21]; dar cel care-i aştepta în casa aceea din Bordeaux, sau din împrejurimi, n-avea cum să ştie sigur, era Pakito[22].

Dar care-i faza cu vremea rece? Păi, atunci când s-a aflat în faţa şefului, care afişa un zâmbet mort şi avea nişte ochi ca ai unui peşte când începe să se descompună, Joxe Mari a fost cuprins de un val de frig care l-a făcut să-şi zică: futu-i, ar fi trebuit să-mi iau puloverul. A fost ca atunci când mergi la supermarket, ajungi la zona cu produse congelate şi scăderea bruscă a temperaturii te ia prin surprindere. Pentru că ferestrele erau închise, Joxe Mari a avut impresia că frigul venea de la omul acela care, în ciuda condiţiei lui de şef, i-a primit cu vădită timiditate.

Sau poate că nu erau altceva decât închipuiri de-ale lui, stârnite de fascinaţia respectuoasă a începătorului faţă de acel veteran al luptei armate, căruia i se atribuia un trecut pe cât de întunecat, pe atât de sângeros. Se zicea despre el că îi omorâse pe Moreno Bergareche, pe Pertur, că ordonase executarea lui Yoyes şi a lui Ordizia şi fusese implicat în explozia de la sediul Gărzii Civile din Zaragoza, în care se aflau şi copii. A dat mâna cu Patxo. Pe mine m-a bătut pe spate, lăsându-mi senzaţia că mă atinsese o meduză. Era binecuvântarea, intrarea definitivă în rândurile ETA. Şi zâmbetul împietrit, şi ochii de peşte, tulburi, se aflau tot acolo.

I-a invitat să se aşeze pe o canapea.

— Tu eşti cel care juca handbal?

Foarte isteţ. M-am gândit: i-au transmis informaţia, face pe cunoscătorul. Dar, se pare, şi asta spun şi alţii care au stat de vorbă cu el, că se purta aşa doar din dorinţa de a se face plăcut. Chiar le-a zis să dea Domnul să se simtă în largul lor făcând parte dintr-un comando operativ.

Minuţios, calculat, le-a arătat o hartă cu provincia Guipúzcoa. A trasat, cu arătătorul, un cerc pe hârtie.

— Asta e zona voastră. Aici faceţi ce vreţi. Poliţişti, Garda Civilă, *ertzainas,* orice vă iese în cale. Trebuie să lovim cu putere până când statul va accepta să negocieze cu noi.

Primul lucru pe care l-a observat Joxe Mari a fost că satul lui era în interiorul cercului trasat de Pakito, ceea ce nu i s-a părut nici bine, nici rău. Punctul principal de referinţă era râul Oria, de la Villabona în jos. Şi acesta avea să le fie şi numele: comando Oria, format din trei membri. Al treilea, Txopo, îi aştepta într-un apartament închiriat.

— În niciun caz să nu acţionaţi în Donostia. Nu vă băgaţi acolo. E zona altora. Dar în interiorul acestei zone – a arătat din nou pe hartă – voi sunteţi stăpâni. Aici puteţi să faceţi cât rău vreţi voi.

I-a dat fiecăruia câte un Browning, încărcătoare şi muniţie. Acte false, o pungă de plastic cu bani, iar la urmă o altă pungă, mai mare, cu explozibil, fitil detonator şi alte componente pentru confecţionarea bombelor.

— Vă stabiliţi singuri obiectivele în zona care vă corespunde, de acord? Şi daţi bătaie. Să nu vă tremure mâna.

O problemă cu *mugalaris,* ce problemă?, habar n-am, i-a ţinut pe cei doi militanţi novici în casa unei familii franceze, pierdută într-un loc singuratic, unde se ajungea lăsând într-o parte şoseaua care duce de la Urrugne la Ascain. Şase zile de aşteptare de care au profitat pentru a cutreiera munţii. Nu le zisese nimeni că nu au voie să se plimbe. Într-o după-amiază, au încercat pistoalele, urmând astfel sfaturile primite la cursul de formare, unde instructorul le spusese că e bine să se asigure de

buna funcţionare a armelor înainte de a porni la acţiune. Aşa că au urcat pe o potecă până într-un loc retras, cu mulţi copaci şi, pe rând, în timp ce unul stătea de pază, celălalt se distra trăgând câteva focuri.

Într-o noapte, au avut o surpriză neplăcută. Joxe Mari, vrând-nevrând, se obişnuise cât de cât cu respiraţia şuierătoare a colegului său. Totuşi, uneori îi era imposibil să mai suporte şi îi venea să se ducă la el şi să-i spargă nasul cu o lovitură de pumn.

Nereuşind să adoarmă, a aprins lumina. Ora era cât era. Şi atunci le-a văzut. Ieşeau de sub un tablou care atârna pe perete, deasupra patului său. Ce? Gângănii. Gângănii cu burţile negre, mişcându-se în toate direcţiile, nici repede, nici încet. A strivit una la nimereală, ceva mai mare decât celelalte. Când a luat degetul de pe perete, a văzut pata de sânge. Măiculiţă Doamne: ploşniţe! L-a trezit pe Patxo şi au omorât la ele mai bine de un ceas.

— Comandoul Oria în acţiune.

— Auzi, Patxo, dacă ai nevoie de un pseudonim, am unul perfect pentru tine: Tăntălău.

Joxe Mari îşi dădea seama: nopţile prost dormite îl înăcriseră. Se enerva din orice. Devenise certăreţ, nerăbdător, cârtitor. A avut o ceartă în limba bască, el nu vorbea nicio iotă de franceză, cu stăpâna casei, din cauza mâncării. A calificat-o ţipând, agresiv, ca fiind o mizerie. Puţină, searbădă, gătită de mântuială. Seara, când s-a întors de la muncă, soţul femeii a ameninţat că-i dă afară din casă.

Noaptea, închis în cameră împreună cu Patxo, şi-a amintit cu nostalgie de mâncărurile gătite de maică-sa.

— Nu ştiu pe nimeni să gătească mai bine decât ea. Mi-o imaginez acum prăjind peşte acasă. Noi mereu mâncăm peşte la cină. Simt mirosul până aici. Nu simţi? Nu simţi mirosul de barbun pane şi usturoi prăjit?

Îşi întindea gâtul şi amuşina aerul din cameră, de parcă barbunul făcut de maică-sa chiar i-ar fi plutit prin dreptul nasului.

— Auzi, sper că nu devii sentimental?

— Sentimental pe dracu'. De când stăm în casa asta, mi-e foame încontinuu. Aş mânca un cotlet atât de mare, cu ardei şi cartofi prăjiţi.

Nu aveau nici măcar televizor. Aşa că, după ce au mai strivit câteva ploşniţe, au stins lumina înainte de ora obişnuită şi, imediat ce Patxo a început cu şuieratul, Joxe Mari a scos salteaua pe hol, tiptil. A dormit buştean, şi exact de aşa ceva avea nevoie. Dimineaţa, devreme, a ieşit din casă, a cules un buchet de flori de câmp şi, glumeţ, surâzător, i l-a dăruit stăpânei casei la micul dejun. Simpatica atenţie i-a adus împăcarea cu ea.

În aceeaşi zi, pe înserate, o furgonetă Renault neagră a venit după cei doi militanţi. Au luat-o spre Ibardin. Vremea? Înnorată, dar uscată, cu petice de cer senin pe care stelele nu au întârziat să apară. Înainte de a se întuneca de tot, s-au oprit într-o zonă împădurită. Din beznă au apărut două siluete tinere. N-au pierdut timpul cu vorba, dimpotrivă, au luat în spate rucsacurile noastre, care cântăreau nu glumă, şi au început să urce, cu noi în urma lor. După puţin timp, i-a învăluit un întuneric atât de dens încât nu vedeai nici pe unde calci. Nu pot să-mi dau seama cum reuşeau să se orienteze acei *mugalaris,* probabil că ştiau drumul pe de rost. Apoi a apărut luna. Acum puteau zări forme, contururi, desişuri şi, de asemenea, puteau să se vadă unii pe alţii.

Toţi patru au mers în tăcere vreo oră, până când au ajuns în vârful unei coline. De acolo se vedea vârful Larrún şi punctele luminoase din Ventas de Ibardin. Au făcut o scurtă pauză şi unul dintre *mugalaris,* după ce a stat o vreme cu urechile ciulite, a scos un behăit ca de capră. I s-a răspuns la fel, nu de foarte departe. Era semnalul stabilit pentru schimbul de *mugalaris.* Aşa au aflat Joxe Mari şi Patxo că trecuseră frontiera. Imediat au început să coboare spre Vera de Bidasoa.

Când au ajuns în spatele capelei de la cimitir, li s-a spus să nu se mişte de acolo. Au stat acolo vreo jumătate de oră, cu rucsacurile lângă ei, până când

au primit semnal să coboare la şosea. Ceaţa care urca dinspre râu ascundea casele. Adevărul e că am cam suferit de frig. Veneau zorii când au urcat într-o maşină. În drum spre Irún, au oprit de mai multe ori, pentru a aştepta ca motociclistul care mergea în faţa lor să se întoarcă şi să le spună că nu sunt sticleţi pe şosea. Călătoria lor s-a încheiat dimineaţă, pe strada Zarauz din San Sebastián. Într-o staţie de autobuz s-au reunit cu Txopo, pe care nu-l cunoşteau.

80. COMANDOUL ORIA

Întins pe patul din celulă, Joxe Mari îşi amintea. Ce? Că în anul acela împlinise douăzeci şi unu de ani şi era cel mai tânăr dintre ei trei. Dar nici nu era mare diferenţă. Txopo, douăzeci şi patru, era cel mai vârstnic.

— De ce ţi se zice Txopo?

— Chestii din copilărie.

Când era mic, obişnuia să joace fotbal pe un teren cu iarbă, aproape de casă. Uneori, poarta era un uscător de rufe, mare, cu doi stâlpi de susţinere din fier. Nu existau destui copii şi nici spaţiu suficient pentru o partidă adevărată. Aşa că jucau trei contra trei, patru contra patru, niciodată mai mulţi, iar el era singurul portar. Pe cât de mult îi plăcea să apere şuturile ambelor echipe, pe atât de mult îi plăcea şi să comenteze partidele.

— Ce vrei să spui?

Îi dădea fiecărui jucător numele unui fotbalist celebru şi, din poartă, cu voce tare, comenta desfăşurarea partidei exact ca un comentator de la radio. Şi pentru că lui însuşi îşi zicea Txopo, în onoarea lui Iribar[23], idolul său de pe atunci, a adoptat porecla pentru totdeauna.

Patxo, microbist şi el, ţinea cu Real Sociedad.

— Să nu-mi spui că ţii cu Athletic.

— Sunt mândru de asta.

— Văd că începem bine. Auzi, tu de ce nu te-ai înscris în comandoul Vizcaya?

— De unde să ştiu că o să trebuiască să suport pe unul ca tine?

Joxe Mari, ca să-i împace, intervenea:

— Hei, băieţi, gata. Există şi alte sporturi.

— A, da, care?

— Handbalul.

Ca să-l enerveze, îi ziceau:

— Du-te, băi, ăla nu e sport.

— Dar ce e?

— Handbalul faţă de fotbal e ce este ping-pongul faţă de tenis.

— Sau ca o labă faţă de un futai.

Începeau să râdă, hi hi hi, ha ha ha, ca nişte tâmpiţi, în timp ce el îi privea fără să clipească.

Txopo era responsabil cu sarcinile proprii unui combatant din umbră. Fără să-l audă, pentru a nu-i stârni una dintre reacţiile sale violente, Patxo îl numea băiatul nostru bun la toate, sau, simplu, bunlatoate. Toate cunoştinţele lui, care nu erau puţine, despre luptă, combativitate, arme, le dobândise singur, fără stagiile de recrutare din Franţa. Nu-i lipseau isteţimea şi veleităţile organizatorice şi, în plus, avea experienţă. E drept că înainte de a se reuni cu Joxe Mari şi Patxo, nu mai participase niciodată în mod direct la vreun atentat, dar colaborase din umbră la câteva misiuni de comando de pe lângă Donostia, răspunzând de logistică, asta fiind ce i se potrivea cel mai bine.

— Într-o bună zi am să fiu şeful ETA.

Mi se părea un păianjen, mereu nemişcat, ascuns, aşteptând prada. Nu erau de el manifestaţiile, cu atât mai puţin bătăile cu poliţiştii. Strategia lui, după cum spunea el însuşi: să fii mereu calm, să înveţi şi să atragi atenţia cât mai puţin posibil. Patxo nu înţelegea:

— La vârsta ta, de ce te porţi ca un bătrân?

— Când vei avea ceva mai mult creier, vei înţelege.

Txopo nu era în evidenţele poliţiei. Nu fusese reţinut niciodată. Făcea totul pentru cauză, cu o componentă ideologică de care Patxo şi Joxe Mari, partizani ai acţiunii, duceau lipsă. Avea şi mai multe studii decât ei. Făcuse un an de Geografie-Istorie, la Universitatea din Deusto. Nu s-a prezentat la examenele de sfârşit de an universitar. După o vreme, s-a înscris din nou la facultate. Era dintr-o familie bogată.

Lui Joxe Mari i-a căzut bine din prima. Motivul? Txopo era brici în tot ceea ce ţine de chestiunile practice. Făcea să îţi fie simplu ceea ce era

complicat, îţi rezolva problemele, era prudent şi prevăzător. Şi ştia să gătească.

Txopo închiriase, în urmă cu o lună, apartamentul de pe strada Zarauz, de la etajul trei, într-un bloc cu lift. Plătea chiria la timp, fără niciun act, printr-o simplă înţelegere verbală cu proprietara. Garaj? Da, dar cum era colectiv şi creştea destul de mult chiria, a refuzat. S-a mutat în apartament în aşteptarea colegilor săi, dându-le de înţeles tuturor celor cu care se întâlnea pe hol că era student. Aşa că ieşea şi intra zilnic cu o mapă şi cu câte-o carte.

Unul dintre avantajele apartamentului: în apropiere, existau staţii de unde puteai lua autobuze spre interiorul provinciei, dar şi autobuze urbane, care te duceau în centrul oraşului. Txopo zicea că:

— Cel mai bine e să locuieşti acolo unde nu acţionezi. Dai lovitura şi te întorci la viaţa de zi cu zi, ca un om obişnuit. Aici, în Donostia şi într-un cartier ca ăsta, e mai uşor să te ascunzi. Într-un sat, unde toată lumea cunoaşte pe toată lumea şi unde, dacă mă iei repede, nu pot numi mai mult de patru baruri, apariţia a trei indivizi ca noi s-ar vedea de la o poştă.

— Aoleu, Txopo, o să-ţi iasă inteligenţa prin urechi.

Cu câteva zile înainte de sosirea noastră, Txopo cercetase zona. Cum ziceam: harnic ca o furnică, chibzuit ca un păianjen, care, înainte de orice, ţese capcana. S-a dus, a venit, a căutat. Mergând pe jos pe şoseaua spre Igara, a găsit un loc excelent pentru a săpa o ascunzătoare. Nu era departe. La cincisprezece minute de mers pe jos. Într-o duminică, s-au dus acolo toţi trei, separaţi de o distanţă de o sută de paşi. Când au ajuns în dreptul unei case părăsite, cu acoperişul prăbuşit, au ieşit de pe şosea şi au urcat o coastă abruptă, înspre mănăstirea Ángel de la Guarda. După puţin timp, s-au adâncit într-o pădure de pini. Urmaseră o potecă năpădită de spini şi urzici, semn că nimeni nu mai trecuse pe acolo de mult timp. Patxo şi Joxe Mari au fost de acord cu locul pentru ascunzătoare.

Nu facem nimic fără ascunzători. În privinţa asta eram de acord toţi trei. Nu demult trimiseseră un raport către conducere. Au scris câte ceva despre apartamentul operaţional, au descris zona, au cerut o maşină şi diverse materiale. În tot ce ţinea de ei, erau pregătiţi. Patxo nu avea nimic împotrivă să ţină armamentul şi explozibilul în apartament. Txopo nici n-a vrut să audă. A înşirat mai multe motive. Joxe Mari, fiind şeful comandoului, a avut ultimul cuvânt şi a fost de acord cu Txopo, mai puţin în privinţa armelor de autoapărare şi de uz imediat.

— Dacă ascundem materialul, acesta ar putea fi folosit de alţi colegi, în cazul în care sticleţii pun mâna pe noi. Trebuie să facem ascunzătorile cât mai repede.

Primul pas: să cumpere două butoaie de plastic. Asta era simplu. Dar cum să le transporte fără să stârnească bănuieli? Aveau nevoie de o maşină. Patxo:

— Hai să furăm una.

Txopo, exasperat:

— Ai văzut prea multe filme.

A spus că o să se ocupe el de asta. Cum a făcut? N-am idee. Cert e că a apărut cu două butoaie de plastic, albastre, cu capac cu filet şi capacitate de 220 de litri fiecare. A împrumutat o furgonetă. De la cine? N-am idee. A refuzat să ne spună. Pentru că am insistat, a zis că i-a împrumutat-o un văr, care era instalator, dar cine ştie? A ascuns butoaiele în casa părăsită, de lângă şoseaua spre Igara. În interiorul butoaielor a ascuns două lopeţi, şi acelea noi, pentru săpatul ascunzătorilor. Individului nu-i scăpa niciun detaliu.

— La naiba, Txopo, nici nu ştiu ce mai facem noi aici, pe lângă tine, suntem în plus, pur şi simplu.

— Ori faci treabă bună, ori n-o mai faci.

Txopo era dat naibii. Txopo era de nepreţuit. ETA avusese şefi care nu preţuiau nici jumătate cât Txopo.

Într-o dimineaţă, devreme, s-au dus toţi trei în pădurea de pini. Liniştiţi, ascultând ciripitul

păsărilor, au îngropat butoaiele, unul aici, celălalt ceva mai încolo. Apoi au acoperit totul cu ace de pin uscate. La sfârşit, nu se vedea că acolo săpase cineva.

Întins pe patul din celulă, Joxe Mari îşi amintea.

81. NUMAI DOCTORUL TRIST ŞI-A LUAT LA REVEDERE DE LA EA

Pe la 11 dimineaţa, pe 9 octombrie, Nerea a urcat în trenul spre Paris. Acolo, după-amiază, trebuia să meargă la o altă gară şi, până să ia trenul cu vagoane de dormit, avea la dispoziţie câteva ore pentru a se plimba pe străzile de lângă Gare du Nord, cu condiţia să poată lăsa bagajul într-un loc sigur.

Cam la aceeaşi oră a dimineţii, Bittori, care a refuzat să o însoţească pe fiică-sa la gară, eu? ce treabă am eu cu asta?, a urcat la cimitir. Pentru prima, şi singura dată, a urcat pe jos toată panta Eguía. Avea nevoie de aer proaspăt şi de exerciţiu fizic pentru a-şi potoli mânia care-i ardea stomacul. Fusese convinsă până în ultima clipă că Nerea va intra în camera ei şi-i va zice: *ama,* ai dreptate, nu plec nicăieri. Chiar nu pleci? Da, ar fi fost o nebunie, nu ştiu ce a fost cu mine. Dar n-a intrat. Aşa că Bittori, stând trează în pat de mai bine de o oră, auzind cum Nerea îşi făcea bagajul, nu şi-a luat la revedere de la ea.

Din grabă, de nervi, uitase bucata de plastic acasă. Nu conta. Dimineaţa era însorită, aşa că lespedea era uscată, iar de praf o să scap scuturându-mi fusta.

— A plecat. Da, Txato. Draga de fiică-ta, lumina ochilor tăi, îţi aminteşti? S-a dus, se pare că pentru totdeauna. Şi-a găsit unul în Germania. Nu că mi-ar fi spus ea. Ştiu de la Xabier. Altfel n-aş fi aflat. Mi-a zis că o să plece în călătorie, asta da, şi eu am crezut, eu m-am gândit, ştii ce vreau să zic. Asta nu se mai întoarce. Ăsteia nu-i pasă de noi nici cât de-o ceapă degerată. Mi-a zis cum îl cheamă pe iubitul ei, dar îţi închipui că eu pot reţine un nume atât de ciudat? Atâţia bani pierduţi cu studiile ei. Şi acum, îşi aruncă viitorul la gunoi, căci ce-o să facă ea acolo, dacă nu ştie limba? O să calce haine pentru un neamţ? Nu l-am văzut nici măcar în poză. Iar tu zaci aici fără să poţi să-i spui vreo două ţicnitei ăsteia. Are atâta egoism în ea, încât până şi umbra ei e

egoistă. Gândeşte-te, ar fi putut fi avocată. Şi-ar fi deschis un cabinet propriu, ar fi trăit pe picior mare şi ar fi fost mândria tatălui ei mort. Dar, nu. Să vezi cum toacă repede toţi banii pe care i i-ai lăsat.

Dar cine a mers la gară, pe neaşteptate, a fost Xabier.

— Pentru că nu ştiu când o să ne mai vedem, am vrut să te îmbrăţişez înainte de plecare.

— Nu eşti de serviciu?

— Mă înlocuieşte un coleg.

Au vorbit despre nimicuri, au lăudat vremea însorită, s-au prefăcut. Până când ea, brusc: că ar fi preferat ca el să nu-i fi spus lui *ama* de ce pleca, avusese de gând să-i spună ea însăşi din Germania, la telefon sau într-o scrisoare lungă. Mai devreme sau mai târziu, *ama* ar fi aflat. Cum ar fi reacţionat? Ei bine, cu siguranţă la fel, dar măcar nu ar mai fi avut loc cearta de ieri dintre ele.

Xabier, în dezacord cu ea, folosind un ton şi o atitudine profesorale:

— Nu, ascultă-mă, atunci trebuia să nu-mi spui nici mie ce aveai de gând. Nu vreau să am secrete faţă de *ama,* despre orice ar fi vorba. Problema nu e dacă ea va afla sau nu. Pur şi simplu nu pot fi altfel decât sincer cu ea.

— Păi, să-ţi fie clar că intervenţia ta mi-a făcut mult rău. Să nu crezi că plec plină de entuziasm, dar sper că lucrurile vor sta mai bine pe măsură ce mă voi apropia de destinaţie. Cearta de aseară a fost destul de gravă. Vezi şi tu că nici măcar nu m-a condus la gară. Şi nici acasă nu şi-a luat la revedere de la mine. Poate că dacă ţi-ai fi ţinut pliscul şi m-ai fi lăsat să fac lucrurile aşa cum ştiu eu, nu s-ar fi ajuns la o asemenea situaţie.

— Greşeală de tactică. Asta vrei să spui?

— Ceea ce vreau să spun este că n-am nevoie de un tutore. Am deja o vârstă. Nu ţi-o spun din răutate, te rog să mă crezi. Ştiu unde mă duc şi pentru ce mă duc. Uită-te în jurul nostru. Vezi vreo prietenă de-a mea care să fi venit să ne luăm rămas-bun? N-am nicio prietenă şi niciun prieten în ţara asta. Ce să fac

eu aici? Să putrezesc de una singură? Să stau cu *ama,* să mănânc cu ea şi cu tine pui la cuptor, în fiecare duminică, iar ca desert să scăpăm fiecare nişte lacrimi?

— E destulă nedreptate în ceea ce spui, şi răutate, chiar dacă tu zici că nu.

— Vrei să nu plec, nu-i aşa?

— Deloc. Am venit să-ţi urez să ai parte de tot ce e mai bun pe lume.

— Mulţumesc. Dar ştii ceva, frate? Mi-ar creşte inima dacă ai vorbi cu mai multă bucurie.

— Bucuria o las pentru tine.

— Şi asta nu-i o răutate?

— Nu are rost să mai discutăm. Sunt sigur că faci bine că pleci. Pe scurt, ce laşi în urmă? O familie distrusă, un tată asasinat.

— Vă las pe voi în urmă, pe tine şi pe *ama.* Pe *aita,* nu. Pe *aita* îl port aici, în suflet.

Şi-a dus brusc, energic, mâna la inimă.

— Ai fost foarte clară, soră. Nu mai vreau să insist cu suferinţele noastre. Vreau doar să te rog să o suni pe *ama* din când în când. Îi spui ceva frumos, îi scrii câte o scrisoare, bine? Poate îi trimiţi un pachet cu produse din zonă. Să se simtă iubită, înţelegi? Nu te costă nimic.

Au continuat să stea de vorbă până a sosit trenul. Când ajungi? O să te aştepte la gară? O să ne dai adresa ta? Chestii de genul ăsta, apoi dovezi de generozitate: dacă ai nevoie de ceva, dacă te pot ajuta în vreun fel, nu şovăi să.

— Cum ai zis că-l cheamă?

— Klaus-Dieter.

Xabier a dat aprobator din cap şi a repetat numele. Voia să spună că era de acord? Apoi a rugat-o din nou pe Nerea să nu uite de *ama.* Pentru că *ama* şi iar *ama,* şi dă-i cu *ama.*

Lângă uşa vagonului a sărutat drăgăstos obrajii surorii lui. A ajutat-o să urce geamantanul greu. Apoi, brusc, s-a întors şi s-a îndreptat spre capătul peronului, înainte ca trenul să fi plecat de pe loc. Nerea şi-a zis: nu vrea să-l văd emoţionat.

Fratele ei, doctorul Trist: un bărbat înalt, tot mai slab pe zi ce trece, cu perciunii (de când?) cărunţi, mergând cu privirea în pământ. Ca să nu fie nevoit să salute în caz că ar întâlni pe cineva cunoscut? Apasă multă singurătate pe spatele acela care se îndepărtează. Se va întoarce pentru a-i face semn cu mâna? Nu s-a întors.

Nerea a continuat să-l urmărească gânditoare de la fereastra trenului. Plec fără să plâng. I se părea că sună a titlu de melodie. Bietul Xabier, s-a chinuit toată viaţa pentru a obţine un statut social bun, pentru a-i mulţumi pe mama şi pe tata. Iată-l acolo, făcând slalom printre trupuri, cel care n-a spart niciodată o farfurie, cel care nu ştie să-şi cumpere singur haine, cu bluza lui bleumarin pusă pe umeri şi cu mânecile înnodate la piept, cu cămaşa lui în carouri pe care nu i-o calcă nimeni. Mai avea câţiva paşi până la intrarea în gară. Nici atunci nu s-a întors.

Câteva clipe mai târziu, s-au închis uşile. Trenul s-a pus în mişcare. A străbătut, în mică viteză, cartierul Gros. Acolo, la unele dintre ferestrele care dădeau spre linia ferată, atârnau haine la uscat. Nerea a stat mult timp în picioare, pe hol, bucurându-se de o intensă senzaţie de desprindere. Portul Pasajes, dealul Jaizquíel, periferiile din Renteria: era convinsă că vedea toate astea pentru ultima dată, dar nu-i păsa. Plec fără să plâng. În sfârşit, cu puţin înainte de frontieră, s-a aşezat. Paşaportul! Cu inima bătând să-i sară din piept, l-a căutat în poşetă. Era acolo. Offf, ce spaimă!

82. *HE'S MY BOYFRIEND*[24]

În seara zilei de 10 octombrie, Nerea, moartă de somn, a coborât din tren în gara din Göttingen. Ce ploaie! Imposibil de descris. Dincolo de peronul acoperit, o ceaţă subţire plutea aproape lipită de sol. Stropii de ploaie, spărgându-se, se transformau în vapori. Cel puţin aşa i s-a părut ei. În depărtare, deasupra acoperişurilor şi copacilor, o fâşie de cer strălucitor printre norii grei. Totul era învăluit de o lumină stranie şi de ropotul ploii puternice.

Oameni? Puţini. Iar iubitul ei blond nu se vedea. Poate o fi în gară, la adăpost de vremea rea? Păi, nu. Sau afară, în piaţă? Nici acolo. E clar că a plecat, sătul să tot aştepte. Trebuia să fi ajuns cu câteva ore mai devreme, dar o grevă a feroviarilor din Belgia, ăsta chiar e ghinion, a făcut ca trenul de noapte să ocolească foarte mult şi, fireşte, Nerea pierduse următorul tren de legătură. Acum era singură, în gara din Göttingen, cu geamantanul ei greu şi cu oboseala acumulată în peste douăzeci şi patru de ore de călătorie. S-a uitat mulţumită în jur. Peste puţin timp, toate astea îmi vor fi familiare.

Ştia pe de rost adresa lui Klaus-Dieter. În timpul călătoriei, exersase de mai multe ori cum se pronunţa numele străzii şi numărul clădirii. Ştia să numere în germană până la o sută. Mai mult: de-a lungul călătoriei, îşi îmbogăţise mult vocabularul. Două sute cincizeci şi cinci de cuvinte alese de ea. Cuvinte care i se păreau uzuale. În fine, cum se zice la asta, la aia, vreo treizeci de adjective, multe verbe. Iar astăzi, de dimineaţă şi după-amiază, repetase de mai multe ori toată lista. Cine ştie, poate că germana va fi limba mea principală într-o bună zi. A mea şi a celor trei copii, pe jumătate blonzi, două fete şi un băiat. Visase / prevăzuse totul şi acum zâmbea: fiecare dintre ei, cu un ochi căprui şi cu unul albastru. A, iar pe băiat îl va chema ca pe defunctul său bunic.

Avea un bileţel cu adresa: Kreuzbergring, 21. Înainte de a pleca la Edinburgh, Klaus-Dieter îi explicase, într-o scrisoare plină de greşeli adorabile, că strada era în spatele universităţii, la vreo cincisprezece minute de mers pe jos de la gară. Dar în ce parte o fi universitatea? N-am idee. Ploua fără încetare. Nerea se simţea incapabilă să pronunţe inteligibil cuvântul Kreuzbergring. Şi chiar presupunând că ar fi reuşit să-l rostească mai bine sau mai rău, cum ar fi înţeles explicaţiile? Aşa că, în loc să ceară lămuriri de la un localnic, a urcat într-un taxi şi i-a arătat şoferului biletul cu adresa.

Cât pe ce să adoarmă în taxi. Dornică de a avea cât mai multe impresii despre noua ei lume, observa prin geamul maşinii detalii din oraş, ca printr-o peliculă de oboseală. Normal: toată noaptea suportase tac-tacul roţilor de tren, fără să închidă un ochi. Toată noaptea scuturături, căldură, tovărăşia nedorită a altor cinci corpuri străine / respirânde / desculţe, fiecare în patul său, iar ea întinsă în patul de sus, măcar atât, cu un bătrân în patul de sub ea, în maiou, care după o jumătate de oră sforăia ca un urs.

Drumul cu taxiul n-a durat nici cinci minute. Nerea nu se descurca cu mărcile germane. Ca să nu tot numere banii, a plătit cu o bancnotă de o sută şi crede, nu e sigură, că a lăsat un bacşiş prea mare. Altfel nu se explică solicitudinea taximetristului care i-a dus geamantanul până la intrarea în bloc şi i-a umplut urechile cu cuvinte politicoase, fără îndoială, dar pe care ea nu le-a înţeles.

Nerea s-a oprit în dreptul cutiilor poştale, nu foarte curate, e drept. Acolo era: Klaus-Dieter Kirsten, scris cu markerul pe o bucată de hârtie, alături de alte două nume. Şi-a imaginat mâna poştaşului neamţ introducând în cutie scrisorile ei pline de tandreţe, şi dor, şi singurătate, scrise în timpul verii toride din Zaragoza. Şi-a scos din poşetă sticluţa cu parfum şi şi-a dat două pufuri, înainte de a urca treptele scârţâitoare, cărând geamantanul cu ambele mâini, un etaj, două, trei. Pe palier, aproape de uşă, era o firidă în perete cu cinci poliţe pline cu

încălţăminte. Înainte de a suna, Nerea şi-a aranjat repede părul, gata de îmbrăţişare, de sărutul pe buze.

După puţin timp, s-au auzit paşi apropiindu-se de uşă, tropotind pe duşumeaua de lemn. S-a deschis uşa. O fată cu părul scurt şi blond a privit cu o expresie nu ostilă, chiar nu, dar nici prietenoasă, mai întâi în ochii lui Nerea, apoi la geamantanul ei şi din nou, de data aceasta încruntată, în ochii lui Nerea. Fata, durdulie, cu buze subţiri, nu făcea nici cel mai mic efort de a conversa cu ea şi nici n-a invitat-o înăuntru. Zâmbind cât putea de frumos, Nerea a întrebat:

— Klaus-Dieter?

Întorcându-şi faţa spre interiorul apartamentului, fata a repetat, corectat?, cu voce tare numele. Fără să mai aştepte ca tânărul să apară, a început să-i vorbească / să-l certe pe limba ei. Da, îl certa. Nerea nu înţelegea niciun cuvânt, dar era ca şi cum le-ar fi înţeles pe toate. Atitudinea agresivă, tonul ridicat: aşa ceva e universal. Klaus-Dieter a venit imediat la uşă. Timid, roşu la faţă, grav, a mormăit un salut de circumstanţă, lipsit de afectivitate şi a dat formal mâna cu Nerea, fără să iasă pe palier ca să o îmbrăţişeze, fără să o invite în apartament. Purta nişte saboţi de casă imenşi şi scâlciaţi. Nici jacheta de lână cu petice la coate nu era ceva ce să-ţi fure inima.

Pentru prima şi ultima dată, fata a vorbit cu Nerea. În engleză.

— *He's my boyfriend. And who are you?*

Nerea deja îşi dăduse seama de întreaga situaţie. Mai întâi i s-a adresat fetei, cu un accent puternic, fără să-şi piardă calmul:

— *I though he was my boyfriend.*

Apoi, fără să aştepte răspunsul ei, i-a vorbit lui, privindu-l ţintă în ochi:

— O să mă laşi să dorm în stradă?

A fost evident că pe fată a scos-o din minţi încercarea unei necunoscute de a sta de vorbă cu iubitul ei, într-o limbă pe care ea n-o înţelegea. A început să ţipe de-a dreptul, să-l ameninţe pe Klaus-

Dieter cu degetul, după care l-a lovit cu palma peste braţ şi a dispărut în apartament bombănind. Klaus-Dieter a rămas singur cu Nerea. Dar nici aşa n-a avut curaj să iasă pe palier.

— Îmi pare rău cu problema. Tu aici aşteaptă, te rog. Eu la Wolfgang sun, bine? El, apartament mare pentru tine să dormi.

Închizând uşa încet, a repetat, agitat, frământat, cu faţa în deschizătura uşii, într-o spaniolă greşită, că o să-l sune pe prietenul său, Wolfgang. Nerea a aşteptat în faţa uşii cam un minut. Să râd, să plâng? Ce naiba fac? Din apartament răzbăteau ţipetele şi pufniturile fetei. Spală-te pe cap cu el, fată. Ţi-l las cu totul.

A coborât în stradă cu geamantanul greu, care are roţi, da, dar la ce îţi sunt bune pe scări? Să fi fost totul, încă de la început, o neînţelegere? Poate că el n-a ştiut să se exprime, poate că am înţeles eu greşit. Dar atunci de ce, cum, toate scrisorile, insistenţele lui să vină să-l viziteze, schimbul de adrese, data la care ea urma să ajungă etc.? Oare băiatul ăsta chiar e prost, pur şi simplu? Deci m-am îndrăgostit de un prost? M-am certat cu mama pentru un prost? Nu cumva eu sunt proasta? Şi ce mă fac acum, singură şi ruptă de oboseală, într-o ţară străină?

Continua să plouă, chiar dacă nu cu aceeaşi intensitate, iar fâşia aceea de cer senin crescuse, ajungând aproape până deasupra oraşului. Încă nu se lăsase întunericul, dar nici nu mai era mult. A întrebat în engleză unde era *the city-centre.* S-a pornit în direcţia indicată. Trecând prin ceea ce părea a fi un campus universitar, i s-a părut că băiatul care a trecut la vreo zece metri de ea, venind din sens contrar, era Wolfgang. N-a fost sigură, nu s-a deranjat să verifice. În Zaragoza, ăştia erau într-un fel, aici sunt în alt fel.

I se închideau ochii de somn, îi era sete, o dureau picioarele. Nu se gândea la nimic. La nimic? Jur, în acele momente totul îmi era egal. În schimb, se uita atentă la faţadele clădirilor, căutând cuvântul salvator. Ce cuvânt? Hotel, care altul? Pe una dintre

nenumăratele străzi, a găsit unul. Scump, ieftin, curat, murdar? Nu-i păsa. Nici n-a intrat bine în cameră că a şi băut o sticluţă cu apă minerală. Atât a fost cina ei. S-a băgat în pat înainte de nouă seara. A adormit pe loc.

83. CEASUL RĂU

La opt dimineaţa, după un duş înviorător, Nerea a coborât la micul dejun. În timp ce-şi umplea farfuria, şi-a amintit, recunoscătoare, de *aita.* Dacă nu ai fi fost tu, nu mi-aş fi permis luxul ăsta. Deziluzia din seara trecută nu-i lăsase nicio urmă de suferinţă. Ciudat, nu? Nu ar trebui să fie disperată? De unde această senzaţie de tihnă? A constatat: băiatul după care fusese moartă în Zaragoza nu avea nimic de-a face cu nemernicul de ieri, cu saboţi şi jachetă de lână. Accentul lui din Zaragoza când vorbea spaniolă i se păruse fermecător; cel al imbecilului din ziua trecută, chiar dacă era acelaşi accent, îi produsese scârbă. Ce se va alege acum de cei trei copii ai ei, pe jumătate blonzi? Nimic, fată, o să se nască alţii în locul lor, diferiţi. Vii pe lume exact aşa cum alţii câştigă la loterie. Cutărică, felicitări, ţi-a sosit vremea să te naşti; i se dă un corp căruia i se găseşte un loc într-un uter şi îl naşte o persoană care în general se numeşte mamă. A luat şi doi croasanţi. Ai grijă, Nereita, că fericirea îngraşă. Tava cu boluri cu dulceaţă şi miere de toate soiurile îi făcea cu ochiul.

Binedispusă, odihnită (dormise neîntrerupt unsprezece ore şi jumătate), curată, sătulă. Iar acum, ce? A dat perdeaua la o parte, s-a uitat pe fereastra camerei: nori, dar fără ploaie, case joase, o maşină de gunoi, doi muncitori cu veste reflectorizante trebăluind într-o groapă. Cred că ăsta e un sătuc, de fapt. Posibilitatea de a se întâlni pe stradă cu Klaus-Dieter şi cu iubita lui durdulie (iubitul tău vegetarian te înşela: înfuleca languste şi creveţi) sau cu oricare alt student neamţ care fusese în Zaragoza, a făcut-o să renunţe la ideea de a se plimba prin Göttingen. Să se întoarcă acasă? Asta da umilinţă! Ce repede te-ai întors! Da, pentru că…

Înainte de a pleca la drum, a renunţat la o parte dintre lucrurile din geamantan. A aruncat discurile, cărţile, *adoquines del Pilar*[25]*,* cutia cu bomboane cu

fructe confiate, cele patru sticle cu marca de bere pe care ei obişnuiau să o bea în barurile din Zaragoza şi alte cadouri pentru iubirea vieţii ei. Dar şi grosul dicţionar spaniol-german, manualul de gramatică, o carte cu exerciţii cu răspunsurile pe ultimele pagini, plus alte obiecte care ar fi avut sens numai în cazul unei şederi îndelungate în Germania. Cameristele hotelului se vor bucura când vor descoperi că în camera asta a rămas peste noapte nepoata lui Santa Claus. Iar şuviţa de păr blond, relicva unei pasiuni amoroase, venerată până ieri, astăzi insuportabilă ca orice excrescenţă dezgustătoare (Nerea, nu fi rea!), a ajuns direct în WC.

Recepţionera i-a dat un plan al oraşului Göttingen, astfel că a ajuns fără greutate la cea mai apropiată gară. Planul ei: să ia primul tren către un oraş interesant, să cunoască locuri noi; pe scurt, să dea o raită prin Europa, înainte de a se întoarce acasă, de a face doctoratul în Drept, de a căuta o slujbă, de a rămâne gravidă, o să vadă ce va fi.

La ora unu era în Frankfurt. S-a instalat într-un hotel din centru, ceva mai ieftin decât cel din Göttingen; a mâncat la un restaurant italian o porţie de *penne all'arrabiata* care i-au plăcut la nebunie, a mers la cumpărături, a hoinărit fără ţintă. Într-o librărie cu etaj s-a oprit să răsfoiască un atlas. Cu cartea deschisă pe genunchi, a studiat posibile rute. Mai întâi la München, asta era limpede. Iar acolo se va decide dacă merge în Austria sau în Elveţia, sau să o ia spre Freiburg şi spre munţii Pădurea Neagră. Dacă tot ajung în Elveţia, poate mă apucă şi nu mă mai opresc până în Italia.

A sunat-o pe maică-sa din camera de hotel. I-a spus că s-a transformat din îndrăgostită în turistă, însă Bittori era atât de puţin comunicativă, de tăioasă şi de supărată, încât Nerea n-a mai avut chef să o aducă la zi cu peripeţiile ei, aşa că, după câteva nimicuri despre vreme şi mâncare, a închis telefonul. Nici măcar nu i-a zis de unde o suna. Dar nici Bittori n-a întrebat. Şi n-a întrebat nici cum îi mergea, nici cum fusese drumul. N-a întrebat nimic.

A sosit şi dimineaţa zilei de 12 octombrie. Cerul senin şi temperatura plăcută invitau la o plimbare prin Frankfurt. Pe la zece dimineaţa, Nerea a ieşit din hotel având asupra ei un aparat foto şi planul oraşului. În următoarea zi, avea de gând să înceapă o nouă etapă, să stea două nopţi în fiecare oraş de pe traseu, sau mai mult, dacă locul i s-ar părea deosebit. Asta o să vadă ea pe traseu. Până la urmă, era de capul ei, aşa cum, de fapt, chiar vreau să rămân până la sfârşitul zilelor. S-a gândit la banii cheltuiţi ca la un premiu pentru că-şi luase diploma. Dacă mama tot n-a avut gentileţea de a-mi recompensa eforturile, îmi fac cadou călătoria asta, iar apoi n-au decât să sară cu gura pe mine.

A căutat râul, fără grabă, făcând fotografii, şi a dat peste casa natală a lui Goethe. În pliantul primit de la hotel, a citit: reconstruită după război. N-a intrat. La ce, dacă nu era autentică? Dar chiar şi aşa, dinaintea celebrei faţade a apucat-o o dorinţă puternică de cultură şi istorie. Ca să-şi echilibreze ziua, a împărţit-o în dimineaţa instructivă, prânzul într-un restaurant cu specific local şi după-amiaza de relaxat şi cheltuit.

Odată luată această decizie, a făcut stânga pe o stradă, a zărit turnul şi zidurile cărămizii ale bisericii Sfântul Pavel şi s-a dus direct acolo. A vizitat-o, nu i s-a părut mare lucru, iar când a ieşit, în loc să o ia direct spre râu, a continuat să meargă pe aceeaşi stradă, chitită să vadă Muzeul de Artă Modernă. A văzut lucrări de artă, sau ceea ce se numeşte artă în zilele noastre; a înconjurat catedrala, dorindu-şi să o fotografieze din cât mai multe unghiuri, şi-a cumpărat ochelari de soare, apoi, deja cu picioarele obosite, flămândă şi însetată, a ajuns la râu şi l-a traversat pe un pod, care, aproape de celălalt mal, străbătea o îngustă insuliţă împădurită.

Podul a dus-o în cartierul Sachsenhausen. Locul îi fusese recomandat de către recepţionera hotelului. Pe marginea planului oraşului îşi notase adresa şi numele unui restaurant. A mâncat acolo, la o masă lungă de lemn pe care a împărţit-o cu alţi clienţi.

Coaste la grătar şi cartofi prăjiţi în tigaie, cu un sos puternic aromat, care i-a venit înapoi toată ziua. Şi-a potolit setea cu cidru din zonă, mai dulce şi mai puţin tulbure decât cel din barurile din satul ei. Un singur lucru nu i-a plăcut. Ce? Atrăgea privirile bărbaţilor, priviri de tineri aşezaţi cu ea la masă şi care se uitau direct în ochii ei şi îi zâmbeau, toastând simpatici / glumeţi cu carafele şi paharele şi încercând de câteva ori să o implice în conversaţia lor. Nu i-a băgat în seamă mai mult decât cere buna-cuviinţă. Îmi pare rău, oameni buni, dar nu mai vreau să trăiesc cu un neamţ în vecii vecilor.

Cafeaua a băut-o în alt loc. Unde? Aşezată în barca cu care a făcut o plimbare pe râul Main. Soarele de toamnă îi încălzea blând faţa şi ea nu putea să mai facă altceva decât să se abandoneze unei moţăieli plăcute, cu braţele încrucişate, fără să asculte explicaţiile în engleză şi germană care ieşeau din difuzor, mulţumindu-se să se uite din când în când la şirul de clădiri de pe un mal şi de pe celălalt. Uneori, simţea pe faţă adierea unei brize. Un soi de mângâiere răcoroasă care o făcea să se simtă şi mai bine. Nimeni nu i s-a adresat, în afară de femeia care i-a adus cafeaua şi un biscuit din partea casei. Era singură cu sine, fără gânduri, fără suferinţă, fără amintiri, liberă. O clipă de perfecţiune. Deschidea ochii: cerul albastru se întindea deasupra oraşului. Închidea ochii: se simţea legănată de torsul motorului.

Apoi, după ce a călcat din nou pe pământ, totul s-a rupt. Nu imediat: a mai avut timp să arunce priviri la vitrine, să intre în magazine, să probeze haine. Însă la cinci şi un sfert după-amiaza, ceasul rău a făcut-o să aleagă strada asta, în loc de cealaltă şi a dat peste următoarea scenă. A văzut la vreo sută de metri mai mulţi oameni adunaţi la un loc; ceva mai încolo, peste capetele lor, a văzut un tramvai şi două ambulanţe oprite. Nerea, cu pungile de cumpărături în mâini, împinsă de curiozitate, a luat fatidica decizie de a arunca o privire. Câţiva poliţişti nu-i lăsau pe pietoni să se apropie prea mult de locul

accidentului. Nerea a reuşit să-şi facă loc până la marginea trotuarului. Inima a început să-i bată atât de nebuneşte, încât, pentru câteva clipe, s-a temut că va leşina. A plecat la timp, dar, totodată, prea târziu, pentru că deja văzuse ceea ce nu ar fi trebuit să vadă, imaginea fizică a morţii, corpul inert, acoperit cu o pătură de sub care ieşeau tălpile, lângă tramvaiul oprit, lângă paramedicii care nu făceau nimic pentru că nu mai era nimic de făcut.

Planul oraşului, fără care nu ar fi fost capabilă să găsească hotelul, îi tremura în mâini. *Aita, aita,* zicea. Unii trecători îşi întorceau privirile după fata aceea cu aspect străin, care mergea repede, plângând cu sughiţuri. La recepţie a fost cât pe ce să o lase vocea când a anunţat că vrea să fie trezită la cinci dimineaţa. Un taxi a dus-o devreme la aeroport.

84. BASCI ASASINI

Xabier a avut ideea de a merge toţi trei la Zaragoza. Le-a propus, convingător, părinţilor lui şi au plecat devreme pentru a profita cât mai mult de zi, iar el a condus. O duminică de la sfârşitul lui ianuarie, din acel an fatidic, dar ei încă nu ştiau toate astea. Motivul, sau mai degrabă pretextul călătoriei: Real Sociedad juca de la cinci după-amiază în deplasare cu Real Zaragoza, pe terenul acestora, La Romareda. Xabier i-a spus tatălui său că lui Aránzazu îi schimbaseră tura la locul de muncă. O nebunie. Nu putea să-l însoţească. Că nu avea chef să meargă singur, că era păcat de banii daţi pe cele două bilete. Înainte de a răspunde, Txato a aruncat o privire spre fereastră. A contemplat singurul lucru care se vedea prin ea: norii. Şi a zis, ca şi cum răspunsul i-ar fi venit din cer, că da, că ar asista bucuros la o partidă cu Real, deşi sunt nişte gloabe.

Bittori n-a privit în nicio parte, s-a alăturat celor doi fără să şovăie. Fotbalul? O lăsa rece. N-o mai văzuse pe Nerea de la sărbătorile de iarnă. Deci, tot într-un drum, mamă dominatoare, mamă curioasă, voia să vadă ce era cu noul apartament. Îl văzuse pe cel dinainte, din Torrero, aflat destul de departe de universitate. I se păruse în regulă. Curat şi alea, alea. Dar pe cel de acum încă nu-l văzuse. Să vedem, să vedem.

Pe drum, tatăl şi fiul au căzut de acord să se întâlnească cu Nerea undeva în oraş, oriunde, dar nu la ea acasă. Altfel, Xabier credea că:

— Nerea se va gândi, pe bună dreptate, că mergem ca să vedem dacă a şters praful.

— Curăţenia nu omoară pe nimeni.

Txato tăcea.

— *Ama,* stă cu două colege. Nu putem să dăm buzna în apartament ca un batalion de inspectori.

— N-am zis asta.

— Şi dacă are pe cineva în vizită?

— Ştie încă de joi că venim să o vedem.

— Poate că nu m-am exprimat bine. Vreau să zic dacă are o vizită intimă.

— Ai grijă ce spui.

Faza e că Bittori ţinea morţiş să ajungă în apartamentul lui Nerea. De ce? Îi pregătise un bol cu bucăţi de sepie în suc propriu, gătite de ea, un borcan de bulion, păstăi de fasole verde (două sute optzeci kilogramul, nici să fi fost de aur), fasole boabe din Tolosa şi tot ceea ce a mai înşirat ea însăşi, de pe bancheta din spate, bătând succesiv cu vârful degetului arătător în vârfurile degetelor de la cealaltă mână.

— Cred că aţi înţeles că nu vreau să bat Zaragoza cu mâncarea după mine.

Txato a intervenit.

— De ce nu mi-ai zis mai repede, că veneam cu camionul. Crezi că fata suferă de foame, sau ce?

— Tu să-ţi ţii gura.

— Şi de ce să-mi ţin gura?

— Pentru că nu eşti mamă şi pentru că aşa zic eu.

La cerea lui Bittori, s-au oprit într-o parcare din Valtierra. Până când ea avea să-şi rezolve urgenţa, tatăl şi fiul au coborât din maşină ca să se mai dezmorţească. Unul dintre ei a propus, fără mare entuziasm, să intre în cafenea. Celălalt mereu încerca să piardă cât mai puţin timp posibil, aşa că au rămas afară. Txato, mai fuma pe atunci, şi-a aprins o ţigară.

— Vineri ne-au băgat măruntaie de găină în cutia poştală. Ne-au făcut-o harcea-parcea. Iar despre duhoare, nu-ţi mai zic. *Ama* insistă să nu-ţi spun nimic. Ca să nu-ţi faci griji.

— Dacă ar fi după mine, v-aş obliga să plecaţi din sat chiar azi, la întoarcerea din Zaragoza.

— Dar nu e. Cutia poştală e curată din nou. Nu mă pun ei pe mine cu botul pe labe. Sigur sunt din sat. De unde de altundeva? Băieţandri. Dar dacă-l prind pe vreunul, n-o să mă uite toată viaţa. Ştii cât de hrăpăreţ e avocatul meu.

Xabier s-a uitat în jur.

— De ce nu-ţi muţi firma aici? Uită-te la câmpurile astea. Câtă linişte! Ai avea autostrada aproape. Ajungi în Euskadi cât ai clipi. Ce zici?

Txato a privit şi el în jur.

— Cam uscat pe-aici.

— Dar aici se poate respira.

— Există aer şi în sat. Şi muncitori, mecanici, camionagii, nu uita. Aici nu cunosc pe nimeni.

— N-o să te bat la cap de fiecare dată când ne vom întâlni. Vreau doar să-ţi spun că nu mi-aş ierta niciodată dacă vi s-ar întâmpla ceva grav, ţie sau lui *ama.*

— Hai, hai, nu fi prăpăstios! Avea dreptate maică-ta. Nu ştiu ce m-a apucat să-ţi spun.

La zece au zărit primele clădiri din Zaragoza. Vremea era mai degrabă rece (nouă grade arăta un termometru stradal), dar uscată. Pe strada López Allué nu era niciun loc de parcare. Au găsit unul pe strada paralelă. Şi degeaba discutaseră atât, că până la urmă au intrat toţi trei în apartamentul lui Nerea. Chiar ea insistase să urce.

Pe scări, Bittori a făcut o glumă.

— Ai grijă că ăştia doi vor să vadă cât de curat e la tine.

Txato, după ce au intrat în apartament:

— Şi celelalte chiriaşe?

— Nu sunt aici. Mai pleacă acasă la câte un sfârşit de săptămână.

Familia reîntregită. Ultima dată când au stat toţi patru împreună a fost, când a fost?, de revelion. Şi când va fi următoarea? Nu va mai fi, dar ei nu ştiu. Bittori, aşezată pe mormântul lui Txato, avea să-i amintească:

— A fost ultima dată când am fost împreună toţi patru, îţi aminteşti?

Şi-a imaginat că defunctul ei soţ o contrazicea.

— Normal că sunt sigură. În vara următoare, Nerea abia dacă a stat cu noi vreo săptămână şi ceva. Exact în acea perioadă, Xabier era plecat în vacanţă cu infirmiera aceea care a încercat să pună mâna pe el. Am o memorie de elefant.

Txato avea un gest caracteristic. Bittori îl interpreta ca pe o formă de marcare a teritoriului. La fel ca un câine care-şi lasă urina peste tot pe unde trece. Doar că Txato lăsa bani. Şi deşi a încercat să o facă pe ascuns, Bittori, care vede chiar şi atunci când nu vede, iar dacă nu vede, miroase, l-a surprins ascunzând două bancnote de cinci mii de pesetas în biroul lui Nerea, sub o carte, crezând că nu-l vedea nimeni.

— Grozav mai erai tu, bărbate! Mai ales cu fata ta, cu preferata ta, care nici măcar n-a venit la înmormântare.

Nerea le-a arătat apartamentul. Aici asta, dincolo aia. De asemenea, le-a arătat camerele colegelor, dar din prag, fără să intre. Ei, inspectori binevoitori, o urmau prin casă făcând gesturi şi comentarii aprobatoare. Txato, părând emoţionat să-şi vadă fata într-o casă, într-un oraş, într-un mediu necunoscut pentru el, a spus aceeaşi frază de trei ori:

— Dacă ai nevoie de ceva, ştii deja.

După a treia oară, Bittori a intervenit tăioasă:

— Te repeţi ca o moară stricată.

Au ieşit toţi patru în oraş. Nerea îi ghida, agăţată de braţul tatălui ei. Şi încet, povestind, simţindu-se bine împreună, au mers pe Gran Vía, au parcurs tot bulevardul Paseo de la Independencia, aproape pustiu la ora aceea, apoi zona Tubo, unde plutea miros de prăjeală. Deşi încă nu era nici douăsprezece, Txato întreba deja de un restaurant bun. Au intrat cu toţii în Basilica del Pilar. Bittori a îngenuncheat ca să se roage la Preacurata Fecioară. Pe atunci încă era credincioasă. Ceilalţi au ieşit şi au aşteptat-o afară pe cea care vrusese să fie călugăriţă, pe sora Bittori. Râdeau, părtaşi la aceeaşi glumă, acum că ea nu-i putea auzi. Prin piaţă treceau oameni cu însemnele echipei Real Sociedad. Unii, văzând eşarfa alb-albastră a lui Xabier, îl salutau.

Txato:

— Cine-s?

— Habar n-am.

Mâncarea? Bună. Singura care s-a plâns a fost Bittori, când a venit nota de plată, convinsă că:

— Ăştia şi-au dat seama după accent că nu suntem de aici şi au zis hai să luăm pielea de pe ei.

Ceilalţi membri ai familiei n-au fost de acord cu ea, dimpotrivă, toţi trei au fost de acord că au plătit rezonabil, în comparaţie cu San Sebastián. Pe stradă, Nerea a confirmat că Zaragoza (chirie, mâncare, distracţie) era un oraş unde se putea trăi decent cu mai puţini bani decât în alte părţi.

Bittori o ţinea pe a ei.

— Eu totuşi cred că ne-au prostit.

Din Piaţa Spaniei, Txato şi Xabier au luat un taxi până la stadion. Ele s-au dus direct la o gelaterie de pe Paseo de la Independencia. Apoi au continuat să meargă pe jos până la apartament, unde Bittori, tu nu mă băga în seamă, s-a apucat să spele geamurile. Şi dacă tot începuse, a continuat cu baia şi cu mobilierul din bucătărie. Chiar dacă, după părerea ei, exprimată de mai multe ori, apartamentul era curat.

— Dar eu nu ştiu să stau locului.

Tatăl şi fiul şi-au ocupat locurile, în picioare, într-un colţ al stadionului, în rândurile galeriei echipei din San Sebastián. Jucătorii încă nu-şi făcuseră apariţia pe teren când, dinspre tribuna de lângă a lor, a început să plouă cu insulte: teroriştilor, basci de căcat, basci asasini etc. Cei din galeria lui Real Sociedad răspundeau cântând şi agitând drapelul basc şi steaguri alb-albastre, în timp ce-şi spuneau unii altora:

— Nu-i băgaţi în seamă, suntem aici ca să ne susţinem echipa.

Txato nu era în apele lui.

— Nu mă aşteptam la una ca asta.

— Eh, *aita.* Sunt stadioane mai complicate decât ăsta. Toată faza e să te obişnuieşti şi să faci pe surdul.

— Sunt aproape de noi. Ar putea să dea cu pietre-n noi şi să ne facă zob.

— Stai liniştit. Toate astea fac parte din ritual. Poate că o să câştigăm partida şi atunci o să ne simţim răzbunaţi văzându-i cum o să scoată fum pe urechi de supărare.

Zaragoza a câştigat cu 2-1, datorită unei lovituri de la unsprezece metri executată de către portarul lor. Cu zece minute înainte de final, scorul era 0-0. Victoria i-a mai îmblânzit pe suporterii locali, care acum se limitau să facă semne obscene către galeria alb-albaştrilor. În afara stadionului, cer întunecat, Xabier şi-a pus eşarfa alb-albastră în buzunarul paltonului.

— Ca să nu-i provoc. E mai bine să fim prudenţi.

A durat ceva până să găsească un taxi. Până la urmă, au prins unul care i-a dus pe strada López Allué. Şi-au luat la revedere de la Nerea. Pupături şi îmbrăţişări în hol. Txato, cu lacrimi în ochi:

— Fetiţo, dacă ai nevoie de ceva, ştii deja.

S-au dus la maşină. Au găsit-o cu oglinzile rupte şi cu urme de lovituri, de picioare?, pe o parte. Maşinile din faţa şi din spatele maşinii lor erau intacte. În fine, cel puţin se puteau întoarce acasă. Xabier, pe drum:

— Să nu credeţi că nu m-am gândit.

— Ce te-ai gândit?

— Că e riscant să laşi pe stradă, o zi întreagă, o maşină cu număr de San Sebastián.

Le stricaseră şi ştergătoarele. Asta aveau să observe mai târziu, când au oprit într-o parcare din Imárcoain, pentru ca Bittori să meargă la baie.

Txato, aprinzându-şi o ţigară, către Xabier:

— Nu-ţi face probleme din cauza reparaţiilor. Rezolv eu.

— Nu trebuie să rezolvi nimic.

— Plătesc eu totul.

— Nu plăteşti nimic.

Şi au ţinut-o aşa, până când s-a întors Bittori.

85. APARTAMENTUL

Txato l-a lăsat pe Xabier să se ocupe de cumpărarea apartamentului din San Sebastián, iar acesta a lăsat-o pe Aránzazu, după ce ea i-a spus:

— Mă ocup eu, *maitia,* o să vorbesc cu fratele meu. El chiar se pricepe la astea.

Txato nu-şi dorea în niciun caz un palat care să coste o avere.

— N-am avut parte niciodată de lux şi nici nu-mi doresc.

— Dar sper că nu vrei să o duci pe *ama* într-o cocioabă.

— *Ama,* dacă nu e în satul ei, nu se simte bine niciunde.

— Ai putea să te gândeşti la cumpărarea apartamentului ca la o investiţie.

Txato nu era convins că vrea să trăiască în San Sebastián, cel puţin nu deocamdată. Xabier insista că trebuia să se mute urgent. Nerea a insistat şi ea, după ce a aflat de mesajele de pe zidurile din sat. Ăştia doi s-au înţeles pe la spatele meu. Txato a cedat, sau s-a prefăcut că cedează, pentru a nu se pune rău cu copiii săi. A lăsat să treacă un timp, a întors-o pe toate feţele şi, da, a acceptat să cumpere un apartament în San Sebastián, dar zicând că se va muta din sat numai dacă lucrurile vor deveni urâte.

— Păi sunt deja.

— Mai urâte.

A adăugat că nimeni nu părăseşte vaporul la orice furtună, ci numai atunci când se scufundă. Dacă, dintr-un motiv sau altul, o să le facă viaţa imposibilă? Atunci, da, el şi Bittori se vor muta la San Sebastián, iar el va lua în calcul, în linişte?, o să vedem, cum ar fi cel mai bine să-şi mute firma în La Rioja sau oriunde, dar fără să se îndepărteze prea mult de Ţara Bascilor, pentru că de acolo erau cei mai mulţi dintre clienţii lui.

— Şi atunci, apartamentul i-ar rămâne surorii tale, pentru că va trebui să stea undeva după ce termină

facultatea.

După puţin timp, fratele lui Aránzazu l-a anunţat pe Txato că apăruseră două oferte. Ambele apartamente erau particulare şi preţul putea fi discutat direct cu respectivii proprietari. Fratele lui Aránzazu, care vorbea corect şi arăta bine (poate prea mult gel în păr), a concluzionat:

— E un chilipir, crede-mă.

Dacă nu le cumpără Txato, o să le cumpere el. După spusele lui Aránzazu, fratele ei trăia din asta: cumpăra ieftin şi vindea scump. Cu banii pe care-i câştiga după încheierea tranzacţiilor, călătorea în străinătate, câte trei, patru luni pe an.

Lui Txato i se părea ciudată ideea de a nu munci tot anul, de luni până duminică. Xabier i-a făcut semn să nu mai facă genul acesta de comentarii. Txato a schimbat vorba.

— Bine, gata, o să trec să arunc o privire.

Chiar dacă bănuia că Bittori o să refuze ambele apartamente, a luat-o cu el ca să-şi dea o părere. Cel din cartierul Gros era un apartament mare, cu vedere la plaja Zurriola, despre care ea a spus că e neprimitor, întunecat, prea expus la umezeala mării. În plus, la etajul cinci. Nici vorbă. Celălalt, de pe strada Urbieta, nu i-a plăcut din cauza parchetului uzat, a tavanului înalt, a gălăgiei din stradă şi, dar asta a fost o întâmplare, a zgomotului unei bormaşini venind din apartamentul de deasupra, însă ea a tras concluzia că pereţii nu erau destul de groşi.

— Se simte până aici mirosul gazelor de eşapament.

Nu degeaba zicea Txato: cu femeia asta, nici Dumnezeu nu se poate înţelege. Acasă, insista că ar fi preferabil să plece din sat, să mute firma într-un loc liniştit şi să nu-i mai văd niciodată în faţa ochilor pe toţi răii şi invidioşii ăştia din jurul nostru, dar, dacă Txato făcea vreo mişcare concretă pentru a se muta, Bittori dădea cu ea de pământ.

După un timp, Aránzazu a venit cu vestea că apăruse un nou apartament. L-a citat pe fratele ei: ar fi o adevărată nebunie să lase să le scape un

asemenea chilipir. Şi dă-i cu chilipirul. De data aceasta, Txato şi Xabier s-au înţeles să o lase deoparte pe Bittori. Au străbătut pe jos o parte din panta de pe Aldapeta.

— O să vezi cum *ama* o să găsească nod în papură la urcuşul ăsta.

Au verificat apartamentul. La etajul al treilea, cu lift, proprietate a trei moştenitori scăpătaţi, care acum se grăbeau să transforme în bani peşin moştenirea pe care o vindeau prost. Fratele lui Aránzazu, acţionând în numele lui Txato, l-a cumpărat nu tocmai ieftin, dar chiar şi aşa, la un preţ mult mai mic decât ar fi putut cere cei trei proprietari, dacă ar fi fost mai isteţi.

Bittori n-a fost prezentă nici când au primit cheile. Dar nu puteau să-i ascundă la nesfârşit faptul că într-adevăr cumpărase un apartament. Aránzazu s-a oferit să meargă după ea cu maşina şi, în aşteptarea ei, Txato şi Xabier au ieşit pe balcon, ce după-amiază frumoasă, ce temperatură plăcută! Se vedea insula Santa Clara. Se vedeau dealul Urgull şi vârful colinei din cartierul Igueldo, plus o fâşie de mare sub cerul portocaliu în lumina apusului.

— E o privelişte frumoasă. Cred că *ama* o să fie încântată.

— Cred că n-o cunoşti. Chiar de i-ai dărui palatul Alhambra din Granada, femeia asta ar sta tot în sat.

Tatăl şi fiul s-au sprijinit cu coatele de balustradă. În faţa lor, un castan de India, al cărui vârf ajungea aproape până la etajul trei. Se uitau la casele din apropiere, la maşinile parcate, la strada pustie. Părea un loc liniştit, zonă de oameni înstăriţi.

— Mai schimbi traseul când mergi la muncă?

— Uneori, când îmi amintesc.

— Mi-ai promis.

— Dacă ăştia vor să te prindă, te prind orice-ai face. Astăzi mă duc pe aici, mâine pe acolo. Dar, mai devreme sau mai târziu, tot treci pe unde te aşteaptă.

— Mă îngrijorează liniştea ta.

— Preferi să fiu neliniştit?

— Nu neliniştit, dar cu băgare de seamă.

— Ascultă, Xabier, de canaliile care sună ca să mă ameninţe şi să mă insulte, care scriu pe ziduri, chiar nu-mi pasă. Nu mă prostesc ei pe mine. Sunt nişte nemernici din sat. Ce vor? Să mă sperie şi să stau în casă, sau să mă duc să trăiesc în altă parte. Nu mă tem deloc de ei. *Ama* crede că vor să ne facă viaţa un iad pentru că am scăpat de sărăcie. Ne ştiu de pe vremea când ne era greu, când eram ca ei: nişte nenorociţi. Acum văd că avem un fiu care e doctor, o fiică studentă, văd camioanele mele şi nu suportă asta, aşa că, într-un fel sau altul, încearcă să-mi facă viaţa amară. Se gândesc că am furat tot ceea ce deţin. Dar eu n-am ştiut altceva decât să muncesc toată viaţa.

— Dacă sunt răi, atunci trebuie cu atât mai mult să îţi iei nişte precauţii.

— Eh, să vină. Îi invit chiar şi la cină. Şi dacă mă mai calcă mult pe bătături, anul ăsta îi las şi fără donaţia de sărbători. Ca să-şi dea seama cine e Txato. Sunt mai basc decât ei toţi la un loc. Şi ei ştiu foarte bine. Până la cinci ani nu ştiam nicio boabă de spaniolă. Tatălui meu, odihnească-se-n pace, i-au distrus un picior cu o rafală de mitralieră, pe frontul din Elgueta, în timp ce apăra Ţara Bascilor. Până şi la bătrâneţe, strângea din dinţi de fiecare dată când avea crampe musculare. Ce, te doare? îl întrebam. Băga-mi-aş piciorul în Franco şi în curva de mă-sa! ne răspundea. A stat trei ani în închisoare şi a fost un miracol că nu l-au executat.

— Ce vrei să spui cu toate astea, *aita?* Tu crezi că ETA ţine cont de ce i s-a întâmplat bunicului?

— Păi, futu-i, nu zic ei că apară poporul basc? Dacă nici eu nu sunt basc, atunci cine naiba e?

— *Aita,* te rog. Trebuie să-ţi intre în cap că ETA este, cum să zic, un instrument de acţiune.

— Dacă vrei să nu te înţeleg, ţine-o tot aşa.

— ETA trebuie să acţioneze încontinuu. Nu are altă variantă. Deja a căzut în automatismul activităţii oarbe. Dacă nu face rău, nu există, nu are niciun rol. Acest mod mafiot de funcţionare este mai presus de

voinţa membrilor organizaţiei. Nici măcar şefii ei nu se pot sustrage. Da, sunt de acord, iau decizii, dar asta e doar în aparenţă. Sunt obligaţi să le ia, pentru că acest vehicul al terorii, odată ce a prins viteză, nu mai poate fi oprit. Mă înţelegi?

— Deloc.

— Citeşte ziarele şi vei vedea.

— Cred că le dai prea multă atenţie.

— L-au omorât cu sânge-rece pe Yoyes, cel care a fost şeful grupării. N-au nicio milă ei între ei şi vrei să aibă faţă de tine pentru că tatăl tău a luptat, acum cincizeci de ani, într-un batalion de basci? Haide, fii serios! Chiar mă îngrijorează naivitatea ta.

— Fiule, eu n-am făcut studii înalte, ca tine. Tot ceea ce-mi spui mi se pare o filosofie. Eu pur şi simplu nu pot înţelege cum nişte indivizi care susţin că apără poporul basc pot să ucidă cetăţeni basci. Vor să elibereze Ţara Bascilor, omorând basci. E altceva că omoară agenţi ai Gărzii Civile sau venetici. Sigur că şi asta e rău, dar măcar are sens în logica unui terorist.

— Nu există nicio logică. Totul e o nebunie şi, probabil, o afacere.

— Eu zic să aşteptăm să se liniştească apele. Va trece timpul, vor uita de mine. O să vezi. Că nu mă salută unii din sat? Mă doare undeva de ei. Uite, singura chestie care mă supără e că nu mai merg cu bicicleta în fiecare duminică. În afară de asta, n-am niciun fel de problemă.

Maşina lui Aránzazu a coborât panta cu viteză mică. Bittori s-a dat jos prima. A privit, supărată, în sus şi i-a văzut pe soţul şi pe fiul ei în balcon. N-a aşteptat până să ajungă în apartament. Din stradă, fără să-i pese că ar fi putut-o auzi vecinii:

— Mi-am dat seama că l-aţi cumpărat fără să mă întrebaţi.

Txato, în şoaptă, către Xabier:

— De ea chiar că mă tem! E plină de personalitate.

86. AVEA ALTE PLANURI

Întins în pat, auzea ploaia. O rumoare cenuşie care părea să-i spună: Txato, Txato, trezeşte-te, ridică-te şi vino afară să te uzi. Poate din cauza vremii urâte de afară, sau a luminii slabe ce răzbătea prin perdele, producându-i o stare de lenevealã, îngreunându-i pleoapele, sau pentru că, odată anulată întâlnirea cu clientul din Beasáin, nu avea mare lucru de făcut la birou în această după-amiază, şi-a prelungit siesta mai mult decât de obicei. Cum adică? Adică a dormit o oră întreagă, fără vise, fără griji, în timp ce în alte dăţi douăzeci sau treizeci de minute de somn îi erau mai mult decât suficiente.

Stând pe marginea patului, i-a venit cheful de o ţigară, dar nu. Scăpase de dependenţă, chiar dacă uneori îl mai încerca pofta. Trecuseră o sută paisprezece zile de când fumase ultima ţigară. Ţinea evidenţa şi asta îl ajuta să se simtă tot mai mândru de sine cu fiecare zi care trecea. În familia lui, existaseră câteva cazuri de cancer de plămâni şi de esofag. La fel şi în familia lui Bittori. Plus în sat. Nu voia să aibă aceeaşi soartă. Avea alte planuri.

S-a încălţat. Şi acum? Întrebare fără sens pentru un om care dacă ar fi fost burlac şi-ar fi petrecut viaţa la birou. Trebuie să fii mereu pe fază. Nu te poţi încrede în angajaţi, nu-i poţi lăsa de capul lor. Dacă sună cineva la telefon? Brusc, l-a cuprins graba. Graba? Mai degrabă remuşcările pentru că pusese, pentru mai bine de o oră, patul mai presus de muncă. A aranjat cuvertura cât de bine a putut, pentru ca Bittori să nu-l certe mai târziu.

În salon, pe masă, ziarul rămăsese deschis la pagina cu integrame, alături de ochelarii săi de citit. Dacă nu ar fi dormit atât, poate că ar fi încercat să o încheie. Nenorocita aia de insulă filipineză din patru litere, peste care a mai dat de câteva ori, dar nu reuşea nicicum să-i reţină numele. Fruct des întâlnit în văile Pirineilor. Naiba ştie. Întinsă pe canapea, cu

braţele încrucişate, Bittori l-a auzit venind şi a deschis cu greu ochii. Că ce oră e.

— Aproape patru.

— Dar ce-ai păţit? Te-ai sudat de pat?

În bucătărie, dezamăgire: în cafetieră nu era cafea, doar o rămăşiţă de la micul dejun, rece. Txato a bombănit. Bittori, care doarme fără să doarmă, care niciodată nu doarme de tot, nici măcar noaptea, l-a auzit.

— Îţi fac acum.

E clar că el ar fi vrut să aibă deja cafeaua, ca de obicei, pentru a nu mai trebui să aştepte şi a putea să o taie cât mai repede la muncă. Pe un ton din care a răzbătut un uşor reproş, a zis că se grăbeşte.

— Îmi ajunge câtă mai e.

Aşa că a băut lichidul negru direct din cafetieră. Bittori a continuat să moţăie pe canapea. Leşia aceea amară l-a făcut să se strâmbe. A înjurat printre dinţi şi a apărut în cadrul uşii. Nu s-a apropiat de Bittori, nici ea de el. Şi-a luat la revedere, nu nepăsător, dar scurt.

— Ne vedem la cină.

Bittori a dat din cap că da, ca şi cum ar fi zis: te salut şi eu, dar sunt moartă de somn, aşa că n-am niciun chef să vorbesc, trebuie să te mulţumeşti cu datul ăsta din cap. Şi a închis din nou ochii.

Txato a aprins lumina pe casa scărilor. Cenuşiul dens al după-amiezii se strecura peste tot, ştergea culori, împovăra umbre. În holul de la intrare, Txato a aruncat o privire în cutia poştală. Nu căuta scrisori. Poştaşul trecuse de dimineaţă. Fusese o perioadă în care îi puseseră în cutia poştală tot soiul de mizerii sau bileţele cu insulte şi ameninţări; dar acum trecuseră deja două luni de când nu-i mai făcuseră aşa ceva. În schimb, cu câteva zile mai devreme, pe unul dintre pereţii pavilionului de muzică apăruse o ţintă cu numele lui pe ea. O vecină i-a şoptit lui Bittori. Ai văzut? Altfel, nu ar fi aflat, pentru că de mult nu mai mergea niciunul dintre ei în piaţă. În fine, o porcărie. Pentru că una e să te sâcâie şi să te

jignească şi alta e ca oamenii din satul tău (mă rog, unii) că ceară să fii omorât.

A făcut un pas afară din bloc, fără să iasă cu totul. A reintrat imediat. Ploaie şi vreme cenuşie. Nicio maşină; mă rog, una, o furgonetă care tocmai dispărea în capătul străzii în pantă. În ciuda orei, nimeni nu trecea pe stradă; dar e drept că turna cu găleata. Stând în cadrul uşii, i-a trecut prin minte să se întoarcă după umbrelă. Neh, ea sigur doarme şi, până la urmă, de aici până la garaj sunt câţiva paşi. Se pregătea să o ia la fugă. A aruncat o privire norilor care nu lăsau loc speranţei ca ploaia să înceteze în curând.

A văzut bannerul, întins peste drum, între balconul său şi un stâlp de iluminat public. PRESOAK KALERA. AMNISTIA OSOA. Din când în când, prind de balconul lui câte unul, nu neapărat cu conţinut politic. Unele sunt pe tema sărbătorilor satului. În urmă cu câţiva ani, i-au cerut voie, iar el a fost de acord, deşi nu prea i-a convenit; dar de ce să te pui rău dintr-o nimica toată cu oamenii din sat şi, mai ales, cu tinerii? Aşa că, din când în când, vin cu o scară şi leagă de balconul lui capătul câte unui banner. De ce exact de balconul lui şi nu în cel de acolo, sau de dincolo? Păi, din cauza acelui împuţit de stâlp, pe care necuratul l-a proţăpit direct acolo.

Într-o zi, când a găsit cutia poştală plină cu mizerii, a urcat furios în apartament. Bittori, văzându-l nervos la culme, înjurând, cu un cuţit în mână, l-a întrebat unde se duce.

— Să tai sforile de la banner.

Ea i s-a pus în cale.

— Nu tai nimic.

— Dă-te la o parte, Bittori, că ard de nervi.

— Potoleşte-te. Nu vreau şi mai multe probleme decât avem deja.

Bittori nu s-a dat din calea lui, aşa că Txato, chiar dacă bombănind şi înjurând printre dinţi şi dând cu basca de perete, a trebuit să se resemneze cu gândul

că din când în când o să vadă câte un banner legat de balconul lui.

Exact aşa cum făcea în copilărie, a numărat:

— *Bat, bi, hiru.*

A plecat spre garaj. Alergând? Doar primii trei paşi. Apoi a redus viteza. De fapt, pentru a sta cât mai puţin în ploaie aproape că alerga, şi nu alerga cu adevărat ca să nu alunece pe pavajul ud. Un bărbat destul de în vârstă, cu fundul mare, tropăind. După o duzină de paşi, a renunţat şi la trap. Până la urmă, la birou avea haine de schimb.

Şi cum mai ploua! Mamă-mamă! Parcă toţi norii aşteptaseră ca să se reverse asupra lui. La marginea trotuarului se formase un pârâiaş. Încă nu bătuse de patru şi părea că întunericul se lăsase deja peste sat. Şi la ora asta e încă devreme pentru a aprinde lămpile stradale.

O siluetă tânără, agilă, înceţoşată, a apărut dintre două maşini parcate lângă trotuarul de vizavi. Gluga nu i-a permis lui Txato să-i vadă ochii. Venea spre el, dar nu direct. Cine? Un ins de peste douăzeci de ani, vreun tânăr din sat care mergea cu capul în jos ca să se apere de ploaie. A sărit brusc pe trotuar, în spatele lui Txato. Txato a continuat să meargă, mai avea câţiva paşi până la colţul străzii.

Atunci, în spatele său, foarte aproape, a răsunat o împuşcătură.

Apoi alta.

Şi alta.

Şi alta.

87. CIUPERCI ŞI URZICI

Circulau deja de ceva timp tot soiul de zvonuri neliniştitoare despre situaţia economică a fabricii. Vorbeau despre, spuneau că. Guillermo a început să doarmă puţin şi prost şi să se teamă pentru locul său de muncă. Pe atunci, fiul lor, Endika, avea doi ani şi jumătate. Fetiţa încă nu se născuse, dar era pe drum. El şi Arantxa, obişnuiţi cu viaţa lor simplă, de proletari, dar având speranţa de a prospera în viitor, erau fericiţi sau credeau / ziceau că sunt fericiţi, ceea ce, după părerea amândurora, e acelaşi lucru, dar asta se putea prăbuşi imediat ce le-ar fi lipsit stabilitatea economică.

Noaptea, în pat:

— Cum crezi tu că o să ne descurcăm fără salariul meu de la fabrica de hârtie?

— Poate că avem noroc şi îi concediază pe alţii.

— Pe cine?

— Vorbeşte mai încet că trezeşti copilul.

— Pe cine crezi tu că o să concedieze în locul meu de la birouri?

— Pe cei mai în vârstă şi aşa le rămân cei mai tineri. Iar dacă nu, găseşti tu altceva. Până atunci, ne descurcăm cu salariul meu. Nu e cine ştie ce, dar tot mai bine decât nimic.

— Nu ne ajunge, Arantxa. Calculez şi îmi dau seama că nu e suficient. În curând o să fim patru guri.

Ea nu-i spusese de un incident de la magazinul de pantofi. Ce incident? Patroana, care e mai aspră ca un şmirghel, i-a reproşat în faţă că n-a aşteptat mai mult timp până să rămână gravidă. Apoi a aflat de la o colegă că patroana o critica pe la spate. Arantxa preferase să nu-i spună lui Guillermo, ca să nu-l îngrijoreze şi mai tare.

Guillermo, preocupat, îngrijorat, îi dădea înainte:

— S-a zis cu vacanţa, cu maşina nouă, cu toate.

— Calm, omule. O să vezi cum ieşim noi la liman, dacă luptăm împreună.

— Mi-am dorit să fim fericiţi, dar e imposibil. Chiar nu poţi fi fericit pe lumea asta? Nu ştiu de ce ne mai naştem.

— Guille, te rog. Fericirea perfectă există numai în filme. Vrei prea mult.

— Nu vreau, cer. Sunt un om care munceşte, serios. Fac ce mi se cere. Fac bine. Deci vreau partea mea, modesta mea parte.

După câteva zile a venit acasă mai devreme decât de obicei. A pus decizia de concediere pe masă şi l-a strâns la piept îndelung pe Endika.

Un copilaş de doi ani, iar el fără loc de muncă, fără nicio perspectivă: un inutil.

— Nu spune asta.

— Sunt ceea ce sunt. Unul de care te poţi lipsi, ca dovadă că fabrica merge la fel de bine în continuare. Obişnuitul nenorocit care are nevoie de banii neveste-sii dacă vrea să bea o bere la bar.

Guillermo: un bărbat în derivă. Umbla dimineţile pe dealuri, se întorcea cu fragi, ciuperci, urzici. Aşezat la masa din bucătărie, ţinea lecţii: urzicile sunt comestibile, se poate face şi ceai din ele. Avea nevoie să se convingă că hrănea familia. Pleca în zori, gata de drumeţie, cu bocancii săi şi rucsacul de culegător de fructe. Aducea de toate, inclusiv mere, luate cine ştie de prin ce grădini, şi crenguţe de alun, din care mai apoi făcea beţişoare pentru a-i construi copilului un castel. Altă dată, dacă îl lăsa vremea, se ducea să pescuiască la intrarea în port, sau de pe stâncile din Jaizquíbel. Devenise taciturn, îi apăruseră riduri pe frunte, se uita urât, prefera să umble singur şi Doamne fereşte să-l contrazici, că îi sărea muştarul pe loc. După ce s-a născut Ainhoa, a fost şi mai rău.

Prima dată când a luat-o în braţe pe fetiţă, i-a zis:

— Ghinion, micuţo. Te-ai născut într-o casă de săraci.

Ieşea din lungile lui tăceri numai pentru a face afirmaţii de genul ăsta, toate, pe un ton din care răzbătea ranchiuna. Arantxa suferea în tăcere, resemnată, pentru a nu înrăutăţi situaţia. Uneori nu

mai suporta. Ce puii mei, şi eu am sentimente. Îşi spunea părerea încercând să-şi păstreze calmul.

— Te simţi rănit în amorul propriu.

— Ce ştii tu, proasta proastelor?

Şi tot aşa. Bănuitor, agresiv, acru. Nimic din dulceaţo, iubito, comoara mea, ca înainte. În pat, îl accepta. Pentru că, fireşte, dacă-l las şi fără aşa ceva, ăsta o ia razna cu totul şi e capabil să-mi tragă câteva. Un coit de rutină, lipsit de plăcere pentru ea, de descărcare rapidă pentru el. Zero tandreţe. Dar nici contrariul, asta nu. Era mai degrabă o formalitate care isca un zgomot trist, de pântece lovindu-se de pântece.

Guillermo, la câteva zile după ce fusese concediat, deja începuse cu tâmpenia aia cu aruncatul în faţa trenului. Mai târziu, în prezenţa micuţilor, s-a apucat să prevestească un viitor întunecat, în fraze mult prea bombastice pentru a putea fi înţelese de către copii, pentru că, de fapt, nici nu erau zise pentru ca ei să le înţeleagă. Se apleca, brusc, peste leagănul lui Ainhoa şi îi descria, într-un discurs pentru adulţi, o panoramă cumplită, plină de privaţiuni. La fel făcea şi cu Endika. Îl lua în braţe şi îi spunea ceva urât, de rău augur, groaznic.

De treburile din casă se ocupa mai puţin decât atunci când lucra la fabrica de hârtie. De ce? Pentru că i se părea umilitor să dea cu aspiratorul, să spele vasele sau geamurile.

— Nu m-am născut servitoare.

— Aha, dar eu, da?

Cam în astfel de situaţii începea Guillermo să ameninţe că se va arunca în faţa trenului, sau că o să bea otravă. Arantxa se supăra, strângea din dinţi şi ochii i se umpleau de lacrimi, dar se uita la copilaşii ei, atât de blânzi, atât de fragili, şi prefera să nu izbucnească. În unele zile, îşi vărsa amarul în faţa unei colege de muncă. Îi povestea una, alta, detalii lipsite de legătură, fără să-i spună totul şi nici intimităţile, pentru că nu erau, totuşi, chiar atât de bune prietene. Arantxa nu avea prietene, prietene

adevărate. Căsnicia o îndepărtase de gaşca ei din sat. În Rentería, se întâlnea uneori cu vecinele şi, ceva mai des, cu cunoscuţi de-ai lui Guillermo. Şi mai bine şi-ar fi scos ochii decât să-i spună ceva maică-sii. Miren ştia că ginerele ei e în şomaj, dar niciodată n-a întrebat dacă au nevoie de ajutor.

Însă Arantxa şi-a deschis inima în faţa socrilor ei, Angelita şi Rafael. Le-a spus inclusiv că fiul lor ameninţa că o să se arunce în faţa trenului, că o să bea otravă. I-au spus, el: nu-ţi face griji; ea: stai liniştită. Şi au ajutat-o, dând dovadă de o mare generozitate. Rafael le-a plătit ratele la apartament pentru un an întreg; Angelita mergea cu Arantxa la supermarket o dată pe săptămână şi plătea totul (un cărucior ce da pe dinafară) din banii ei. Iar Guillermo? Nici nu ştia. Umbla pe dealuri, culegea urzici şi vorbea singur.

Până când, după zece luni de când îşi pierduse locul de muncă, s-a petrecut ceva neaşteptat. Într-o seară ca atâtea altele, în timp ce o plimba pe Ainhoa în cărucior, Guillermo l-a văzut pe prietenul său, Manolo Zamarreño. Manolo i-a făcut semn să se oprească şi s-a apropiat de el zâmbitor, dându-i o veste încurajatoare şi nu doar atât. Ce? Un număr de telefon scris pe o bucăţică de hârtie. Să sune neapărat, chiar azi, pentru că apăruse un loc vacant la supermarketul Mamut şi aveau nevoie urgentă de cineva.

— Sună. Poate ai noroc, dar grăbeşte-te.

Aşa se face că Guillermo a dat ciupercile şi urzicile pe cifre. Câştiga mai puţin decât la fabrica de hârtie, dar erau nişte bani. Şi-a redobândit, după numai câteva zile, buna dispoziţie şi cheful de viaţă. Era din nou cald, amuzant, generos şi a rugat-o pe Arantxa să îl ierte pentru lunile groaznice şi să înţeleagă că în tot acel timp el fusese disperat de-a dreptul.

— Doi copii, să n-ai ce să le dai de mâncare, ştii ce zic.

Când a luat primul salariu, a invitat-o la restaurant. Iar într-o altă zi, când s-a întors de la

muncă, i-a adus un trandafir. Arantxa l-a pus într-un vas cu apă, la repezeală, pentru că Ainhoa plângea, ca de obicei, în camera ei. În dimineaţa următoare, imediat după ce el a ieşit din casă, Arantxa a aruncat trandafirul la gunoi.

88. PÂINE ÎNSÂNGERATĂ

Era joi, 25 iunie. Guillermo şi Arantxa au făcut în aşa fel încât să aibă amândoi, în acelaşi timp, o săptămână de vacanţă. Nu reuşeau de fiecare dată, dar de data aceasta le-a ieşit. Pe atunci, amândoi angajaţi, îşi puteau permite mici capricii, chiar dacă foarte mici. Copiii crescuseră (Endika, şase ani; Ainhoa, aproape patru), aşa că puteau să-i ia în excursie, fără inconvenientele şi neajunsurile create de obicei de bebeluşi.

Ieri fuseseră toţi patru în Biarritz, la plajă; astăzi aveau să meargă la masă la *amona* Miren, iar mâine, vom vedea ce mai facem. Îşi cumpăraseră o maşină la mâna a doua. Nu era cine ştie ce maşină, dar destul de bună pentru ce le trebuia lor.

Problema acelei zile de joi: nu aveau pâine la cină. Asta se rezolvă imediat. Guillermo, să dea Domnul ca asta să fie cea mai mare problemă a noastră, s-a oferit să meargă imediat la magazinul de pâine şi să cumpere o jumătate de baghetă mare. Binedispus, a întrebat din uşă: cine voia să meargă cu el. Pentru a-i despărţi pe copii, care nu se mai opreau din certat, Arantxa i-a zis:

— Ia-l pe Endika, mă scoate din toate răbdările.

Guillermo (haide, campion) l-a luat cu el.

Niciodată n-o să uite joia aceea în care a fost cât pe ce să moară amândoi, tatăl şi fiul. Nu ar fi fost primii şi nici ultimii. Ţinându-se de mână, au trecut pe lângă scuterul negru în care era ascuns explozibilul. Guillermo, să mor pe loc dacă nu, îşi amintea exact. Arantxa:

— Eşti sigur?

Nu avea nici cea mai mică îndoială, pentru că l-a deranjat faptul că scuterul era parcat pe trotuar şi i-a spus fiului ceva de genul: aşa ceva nu se face, asta e urât, în fine, ceva de genul ăsta.

Câţiva metri mai încolo, la intrarea în magazinul de pâine, s-a întâlnit cu Manolo Zamarreño, care tocmai ieşea cu o baghetă în mână. Să fi fost vreo

unsprezece şi cinci, poate şi zece. Manolo, schimbând câteva cuvinte cu Guillermo, i-a ciufulit părul lui Endika, în joacă.

În stradă, lângă ei, îl aştepta garda de corp. Garda de corp? Păi, da. Prietenul său, José Luis, fusese omorât în decembrie, într-un bar din Iriún, iar Manolo a preluat funcţia de consilier din partea Partidului Popular, la primăria din Rentería. Guillermo, acasă, când a aflat:

— Îţi trebuie coaie pentru aşa ceva.

— Guille, dacă eu aş fi bisericoasă, m-aş ruga pentru el. Să sperăm că Atotputernicul o să aibă grijă de el. Dacă scapă şi de el, sper că n-ai de gând să-i iei locul.

— Eu? Eşti nebună? Eu vreau să trăiesc.

Manolo preluase funcţia abia de câteva zile, dar deja îi incendiaseră maşina. Îl insultau, făceau afişe jignitoare folosindu-se de fotografia lui şi îi scriseseră numele în mijlocul unei ţinte. Dar el nu se lăsa. A declarat presei: „Aici m-am născut şi aici o să rămân". Şi da, a rămas o săptămână, încă una, nu multe, până în ceasul rău din joia aceea din iunie, când s-a dus să cumpere pâinea cea de toate zilele şi s-a oprit să schimbe câteva vorbe cu Guillermo.

Unul intra în magazinul de pâine, celălalt ieşea. După scurta conversaţie, Manolo a început să meargă pe trotuar, cu garda de corp în faţa lui. Guillermo a stat la coadă lângă tejghea. Brusc, s-a auzit un zgomot infernal. Endika s-a prăbuşit la pământ. Zgomot de geamuri sparte. Guille s-a repezit să-l ridice pe copil. I-a zis, părinteşte, repede, prefăcându-se calm:

— Nu plânge, stai aici, vin imediat.

Şi a ieşit.

În dreptul clădirii cu numărul 7, explodase scuterul. Manolo? Nu se vedea. În schimb bărbatul care-i era gardă de corp, da, aşezat pe asfalt, cu spatele sprijinit de o maşină, cu faţa neagră. Maşini lovite. O scurtă, grea, fumegândă linişte. Apoi primele voci, ţipetele unei femei, oameni (vecini) care se apropiau să vadă / ajute.

Şi Manolo?

Acolo. Unde? Între două maşini, întins peste propriul său sânge, mult sânge. Negru din cauza exploziei, care îl lovise în plin. Aproape gol, mai rămăsese pe el numai lenjeria intimă. I se vedea ceasul, la una dintre încheieturi. Pâinea, proaspăt cumpărată, ruptă în două.

Guillermo n-a avut de ales, a trebuit să treacă, cu copilul în braţe, nu te uita, nu te uita, pe lângă locul atentatului, pe lângă mort şi pe lângă garda de corp care continua să stea jos, înainte ca poliţia să ajungă şi să închidă accesul pe stradă.

— Te-ai uitat? Spune-mi sincer.

— Nu, *aita.*

— Juri?

— N-am văzut nimic.

Pe drum, s-au întâlnit cu Arantxa, care venea grăbită, cu privirea speriată.

— Sunteţi bine? Ce s-a întâmplat?

— Manolo.

— Ce?

— Manolo.

Deschidea gura şi nu putea rosti altceva decât Manolo.

— Manolo Zamarreño?

A încuviinţat, continuând să strângă copilul în braţe. N-a fost nevoie de explicaţii. Arantxa, stupefiată, s-a lovit cu palma peste frunte. Nu şi-au mai zis nimic. S-au grăbit să urce în apartamentul lor, acolo unde Arantxa, panicată, o lăsase pe fetiţă singură şi uitase pornit fierul de călcat. După puţin timp a început să răsune, mai întâi departe, apoi tot mai aproape, deja în cartier, prima sirenă.

A sunat telefonul. Angelita. Voia să ştie ce se întâmplase. Teribilă detunătură. Arantxa, cu copiii lângă ea, i-a spus fără să-i spună, i-a zis fără să-i zică, avertizând-o că nu era singură, iar soacra ei, dându-şi seama de situaţie, i-a zis că a înţeles foarte bine.

Guillermo şi-a proţăpit suferinţa / indignarea în bucătărie, precum cineva care înfige un ţăruş în

pământ şi nimeni nu mă mai mişcă de aici, aşezat la masă, cu capul în mâini. Arantxa, urmată în linişte de copiii intimidaţi, s-a retras în camera lor. Tatăl lor gemea înspăimântător. Arantxa a luat radioul cu ea. Cu urechea lipită de aparat, cu volumul dat la minimum, a primit confirmarea definitivă: atentat cu bombă, cartierul Capuchinos, un mort.

I-a împletit părul în coadă lui Ainhoa. I l-a desfăcut. I l-a împletit din nou. Mai erau două ore până când trebuiau să plece la masă la părinţii ei şi îi prindea bine să facă ceva, orice, ca să-şi umple timpul, să se liniştească, să se dăruiască total alinării, imensei alinări, offf, de a fi cu copiii ei, de a-i putea atinge şi simţi, de a-i şti sănătoşi şi la adăpost.

Endika, stând tăcut lângă ea, se ţinea de fusta ei aşa cum cineva se ţine de bara unui autobuz urban. Când Arantxa s-a îndepărtat câţiva paşi, ca să ia dintr-unul dintre sertarele comodei săculeţul cu agrafe, băieţelul a urmat-o. La întoarcere, la fel, fără să-şi ia mâna de pe fusta ei.

Prin uşa întredeschisă ajungeau, aproape inaudibile, la intervale neregulate, gemetele tot mai slabe, acum mai degrabă înfundate decât ascuţite, ale lui Guillermo. La început, gândindu-se la copii, Arantxa a vrut să închidă uşa. Dar a renunţat imediat la idee. Lasă să audă, să afle, să ştie în ce fel de ţară le-a fost dat să crească.

În bucătărie, Guillermo vorbea printre înjurături de politică. Denigra naţionalismul, cel care otrăveşte conştiinţele, zicea, care-i aruncă pe mulţi tineri basci pe drumul crimei. Găsise vinovaţii: *lehendakari,* cu limba lui de şarpe, episcopul ipocrit, toţi *abertzales* burduşiţi cu sânge străin şi blestemaţii de vecini trădători care le spun celor din ETA la ce oră trece victima printr-un loc sau prin altul. Dispreţuitor, batjocoritor:

— Aveţi un spaniol printre voi şi îi puteţi veni de hac când se duce după pâine. Că are familie, că e tată? Trebuia să se gândească înainte de a candida în funcţia de consilier. Că e un om bun şi n-a omorât o

muscă în toată viaţa lui? Bine, contează că e dintr-un partid spaniol, care ne oprimă şi, în plus, asta e o zonă de conflict.

Isuse Cristoase şi Doamne-Dumnezeule, sper că nu vorbeşte cu fereastra deschisă. Arantxa a vrut să se asigure.

— O să te audă.

— N-au decât să mă audă.

Geamul de la bucătărie era închis.

— Nu trăieşti singur.

— M-a apucat o ură cumplită. E ca şi cum aş avea urzici pe sub piele. Arantxa, viaţa mea, spune-mi ceva care să înlăture ura asta care mă răscoleşte. Să urăsc e ultimul lucru pe care am vrut să-l fac în viaţă.

— Varsă-ţi amarul, protestează, dar nu striga. După ce-ai ieşit din casă, mut. Ne-am înţeles? Nu mă băga în încurcături. Mergem la înmormântare, spunem condoleanţe. Să nu ne pierdem decenţa.

— La cum mă simt, îţi dai seama că nu pot merge la ai tăi. Mai bine du-te tu cu copiii.

— Nici nu vreau să vii. Mai lipseşte doar să spui ceva de fratele meu şi să începi să te cerţi cu mama, la cât de fanatică a devenit.

— Bietul ei copil puşcăriaş, un criminal sadea.

— Bine, lasă. Mi-ai promis să nu deschizi niciodată subiectul de faţă cu părinţii mei. Copiii au tot dreptul să-şi vadă bunicii.

În jur de unu şi jumătate, Arantxa a ieşit din casă cu copiii, îmbrăcaţi de duminică, parfumaţi, curaţi. Ainhoa s-a apropiat de tatăl ei ca să-l pupe. Endika, din spate, pe un ton respectuos:

— Eşti trist, *aita?*

— Foarte trist.

— Pentru ce i s-a întâmplat lui Manolo?

— Deci te-ai uitat.

— Numai cu un ochi.

L-a îmbrăţişat pe băieţel, a îmbrăţişat-o pe Arantxa, i-a însoţit pe toţi trei până la uşă, i-a urmărit cu privirea până au coborât prima parte a

scărilor şi, când s-au întors ca să-i spună la revedere, le-a trimis bezele.

89. AERUL DIN SUFRAGERIE

Dacă ar şti Miren. Ce să ştie? Că nepoţii ei, când nu era cu ei, uneori îi ziceau *amona* rea. Degeaba se chinuia Arantxa să-i facă să-şi schimbe părerea. Îşi dădea seama: dacă e cazul, vor tăcea, dar n-am cum să-i împiedic să simtă ceea ce simt.

Până şi la micuţa Ainhoa, pe punctul de a împlini patru ani, se simţea că o respinge pe *amona* Miren, respingere care, în cazul lui Endika, putea deveni, în funcţie de împrejurări, ostilitate făţişă.

Cu Angelita şi Rafael, lucrurile stăteau exact invers. În primul rând pentru că stăteau mai mult cu copiii, îi vedeau zilnic, aveau posibilităţi mai mari de a-i distra şi de a le oferi dragoste. Dar şi pentru că erau blânzi de felul lor, generoşi, distractivi, fără asprimea şi severitatea obişnuite la Miren, chiar dacă nu din rea-voinţă, ci pur şi simplu pentru că aşa era ea şi aşa fusese mereu, dură şi fără răbdare, cu copiii ei, cu soţul ei, de fapt cu toată lumea.

Cât despre *aitona* Joxian, adevărul e că nu prea conta. Mă rog, nu conta deloc. De regulă, Ainhoa şi Endika îl vedeau o dată sau de două ori pe lună; dar şi când îl vedeau, el stătea nemişcat pe scaun, insipid, tăcut, nu propunea nimic niciodată, şi de multe ori era ca şi cum nu ar fi fost acolo.

— Poate că nu are nimic de zis.

— *Aita* zice că e aşa pentru că *osaba* Joxe Mari e la închisoare.

— Se poate.

În joia cu atentatul din Rentería, când Arantxa a ajuns cu copiii la casa părinţilor ei, *aitona* Joxian încă nu se întorsese de la Pagoeta, aşa că Miren era supărată.

A deschis uşa. Bucurie? Deloc. Din contră, încruntarea aia nesuferită, sclipirea furioasă din ochi.

— Am crezut că e taică-tu. Încă n-a venit de la bar. Da' îi zic eu vreo două.

Apoi i-a băgat în seamă şi pe copii, dar cu o drăgălăşenie reţinută, aşa cum era, în papucii ei de casă scâlciaţi, cu şorţul de bucătărie plin cu pete de umezeală. Chiar nu-i trece prin cap să se aranjeze puţin, să fie mai blândă, să le spună copiilor ceva care să-i facă să râdă şi să capete încredere în ea, să aibă pregătite nişte cadouri, o surpriză?

Nici măcar nu se apleacă destul încât să o pupe fără greutate. Iar lui Endika îi şi reproşează că a intrat în casă fără să salute.

— Ţi-ai înghiţit limba sau ce?

Pe fetiţă a întrebat-o cine i-a făcut coada aia atât de urâtă, iar pe Arantxa:

— Soţul tău nu vine?

— Nu se simte bine.

Nici măcar nu întreabă dacă e bolnav, ori dacă s-a lovit, nimic. Cum aşa? Nu-i vine. Dacă încerci să scoţi de la ea chestii mai intime, se apără zicând că toată viaţa ei n-a făcut altceva decât să muncească. Dovada era chiar acolo: masa pusă, toată casa plină de miros de mâncare, căldura cuptorului. Iarăşi se spetise muncind. Toată dimineaţa. Ba chiar de ieri-seară, că atunci a făcut sosul beşamel pentru crochete. Fireşte că era obosită, convinsă că nimeni nu-i mulţumeşte niciodată, oricât s-ar strofoca.

Şi obsesia ei pentru limba bască. Atitudinea aia revendicativă, intransigentă, care o făcea să-i pună la încercare pe copii de fiecare dată când veneau în vizită. Le punea întrebări care-i obligau să folosească limba patriei, iar ei vorbeau firesc, cursiv, chiar dacă cu poticnelile specifice vârstei. Atunci când Guillermo era cu ei, copiii treceau de multe ori, fără să-şi dea seama, la spaniolă.

Miren intervenea tăioasă, neîndurătoare:

— Aici vorbim limba bască.

Ceea ce era o formă de a-l exclude pe Guillermo. Adeseori, i se adresa prin intermediul lui Arantxa.

— Întreabă-l pe soţul tău dacă mai vrea supă de năut.

Iar Arantxa, ce să facă?, se întorcea spre Guillermo şi îi traducea întrebarea. Guillermo nu-şi

pierdea simţul umorului.

— Spune-i să-mi pună optsprezece boabe.

Joxian a ajuns scărpinându-se într-o parte, semn că băuse. Pe Miren n-o interesează dacă mult sau puţin. E suficient să facă o singură dată acea mişcare involuntară şi ei îi şi sare muştarul. Dar, fiind fiica-sa şi nepoţii în vizită, s-a abţinut. Chiar şi aşa, Arantxa a auzit din sufragerie cum Miren se răţoia la Joxian, în timp ce acesta se descălţa. Că au stat după el. Dar era două şi douăzeci şi cinci şi se înţeleseseră să mănânce la două şi jumătate. Sau poate că îl aşteptase mai devreme, ca să-i dea o mână de ajutor? Dar când a dat omul ăsta o mână de ajutor în casă?

În sufragerie, aerul plutind peste masa plină cu aperitive, câtă trudă!, părea să fie întins la maximum. Plutea în el o tensiune ca de material elastic, care se poate rupe în orice moment. Copiii, care probabil că simţeau şi ei, în felul lor, atmosfera încărcată, tăceau cuminţi, în aşteptare, respectând ordinul mamei lor de a nu se atinge de tentantele crochete, frumos aranjate pe un platou de ceramică.

În papuci de casă, abia reuşind să mascheze că tocmai avusese parte de o bruftuluială, *aitona* a intrat în sufragerie. Încă de când sosise, salutase scurt, pupase de formă. Nici nu se aşezase bine la locul lui obişnuit, cu spatele la balcon, că Miren l-a şi întrebat dacă s-a spălat pe mâini. Cu nepoţii şi fiica în faţă, n-a comentat, ci s-a ridicat ca un mieluşel şi s-a dus la baie să se spele, ca să nu strice dispoziţia tuturor.

Aşezaţi la masă, toţi cinci, mestecau, beau. Joxian bea şi el apă, ca toţi ceilalţi, că ai băut destul vin de dimineaţă până acum. Iar în aer, printre capetele aplecate asupra farfuriilor, persista acea tensiune aero-umană, simţită până şi de către copii, care alteori erau guralivi, dar acum se dovedeau ciudat de tăcuţi. Pentru a disimula, adulţii spuneau nimicuri. Însă subiectul zilei pluteşte în aer, ştiu cu toţii, dar niciunul nu-l pomeneşte; pentru a nu strica reuniunea familială? Nu se văd chiar atât de des. Ce

să mai, peste o oră sau o oră şi jumătate n-o să mai fim aici.

Se vedea pe Joxian că ştia ce se întâmplase, aflase la Pagoeta, şi că problema îl rodea. La un moment dat, când Miren a dus farfuriile murdare în bucătărie şi a scos pentru desert veselă curată din dulap, Joxian a întrebat-o pe Arantxa, în şoaptă, cine era mortul. Tot în şoaptă i-a răspuns şi ea:

— Un prieten de-al lui Guillermo.

— Nu, serios?

— Cel care l-a ajutat să-şi găsească de lucru.

— Ce vorbeşti?

Miren, revenind în sufragerie, încărcată cu farfurii:

— Ce-aţi zis?

— Nimic.

Nimic? Aerul s-a întins şi mai tare. Încă o smucitură şi praf se face. Dar, brusc, budincă, primită cu veselie de copii, plus ideea măreaţă a lui Joxian de a-i da fiecărui nepot câte o sută de pesetas. Pace şi desert. Apoi, cât pe ce să o facă de oaie. Cum aşa? Păi, a luat telecomanda, pe negândite. O îndreptase deja spre televizor, urma să-l deschidă; şi atunci, clar, Rentería, bombă, un mort în cartierul Capuchinos. Arantxa a reuşit să-l oprească la timp, dându-i discret o lovitură cu piciorul pe sub masă. Probabil că Miren şi-a dat seama. Sau poate că suspecta deja că fiica şi tatăl făceau schimb de mesaje secrete?

Astfel că, la un moment dat, bănuitoare, stând singură în bucătărie, spălând vasele, l-a chemat pe Endika, şase anişori, sub un pretext oarecare, iar atunci aerul a explodat. Miren a ştiut cum să scoată de la copil motivul pentru care *aita* lui nu venise la masă. Iar copilul, nefiind pus în gardă faţă de isteţimea bunicii, i-a spus adevărul. Din perspectiva lui infantilă, dar adevărul. Printre altele, a zis şi că:

— Nişte oameni răi l-au omorât pe un prieten de-al lui *aita*.

— De asta n-a venit la masă?

— A plâns toată dimineaţa.

— Ce fel de bărbat e ăsta, dacă plânge atât?

Asta l-a supărat pe Endika şi, după ce a revenit în sufragerie, i-a spus mamei lui. Joxian a avut un reflex. A prins-o pe Arantxa de braţ, încercând să o reţină, dar mâna lui îmbătrânită, cuprinsă de artroză, n-a fost destul de agilă. Arantxa s-a ridicat de la masă ca împinsă de un arc, s-a dus la bucătărie în acelaşi fel şi acolo a avut loc ceea ce nu s-a putut evita.

— Auzi, ce i-ai zis copilului?

— Dar voi ce i-aţi zis de nu ştiu ce oameni răi?

Chipurile astea răvăşite, privirile astea furioase, cuvintele astea care ţâşnesc din gură.

Arantxa, agresivă, sfidătoare, a început să vorbească în spaniolă.

— Numai printr-o minune nu mi-am pierdut copilul şi n-am rămas văduvă. Au trecut împreună exact pe lângă bombă, cu câteva minute înainte de explozie.

— Noi nu ne luptăm cu nevinovaţii.

— Aha, deci tu lupţi? Trebuie să te felicit pentru ce s-a întâmplat azi-dimineaţă?

— Consilierul ăla, prietenul soţului tău, era din Partidul Popular.

— Eşti sărită de pe fix, sau ce? Mai presus de orice, era un om bun, avea familie şi avea tot dreptul să-şi apere ideile.

— Era un asupritor. Îţi amintesc că ai un frate care putrezeşte într-o puşcărie spaniolă din vina unor oameni buni ca ăla.

— Fiul tău, de care eşti atât de mândră, a fost găsit vinovat de crime. De asta e în puşcărie, pentru că e un terorist. Îţi repet, pentru că e un terorist, nu pentru că vorbeşte limba bască, aşa cum i-ai spus cândva lui Endika. Eşti o mincinoasă, mai mult decât mincinoasă.

— Cum îţi permiţi tu să vorbeşti despre fiul meu, despre un *gudari* care şi-a pus viaţa în joc pentru Euskal Herria?

— Du-te acasă la victimele fiului tău, hai, să te văd ce le spui. Să te văd dacă eşti în stare să te uiţi în

ochii lor.

— Ăia sunt prietenii soţului tău. Să se ducă el.

— De ce nu-i zici niciodată pe nume lui Guillermo? Te doare să-i zici? Bănuiesc că pentru tine şi el e tot un asupritor.

— Basc nu e.

— S-a născut aici, înaintea mea.

— Se numeşte Hernández Carrizo şi nici nu vorbeşte limba bască. Dacă şi asta înseamnă să fii basc…

În acel punct, Arantxa a considerat discuţia încheiată. S-a intersectat cu Joxian, care urmărise cearta lor stând în prag încruntat, incapabil de a interveni.

— Lasă-mă să trec, *aita.* Nu ştiu cum ai suportat-o pe asta atâţia ani.

— Nu pleca, draga mea.

Arantxa şi-a chemat copiii, le-a luat încălţările, o să-i încalţ pe scări sau în stradă, mi-e egal, şi i-a scos / împins afară din casă, fără să spună o vorbă, fără să-şi ia la revedere. Miren, în bucătărie, păstra o tăcere mândră, dură, de piatră, în timp ce Joxian, clătinându-se de supărare, a încercat să le taie calea nepoţilor şi fiicei lui.

— Nu plecaţi, vă rog.

Degeaba. Timp de cinci ani, Arantxa n-a mai vorbit cu maică-sa.

90. SPERIETURA

În acele vremuri, casca nu era la modă. Nici vorbă. Mai vedeai câte un şmecher care făcea pe profesionistul, purtând o cască de paie, dar cam atât. Purtau şepci cu cozoroc, ochelari de soare şi echipament de ciclism, pentru a nu putea fi recunoscuţi. Într-o după-amiază, Joxe Mari a străbătut satul său natal, uitându-se cu coada ochiului într-o parte şi într-alta a străzii. Patxo fusese cel care, cu o zi înainte, îi aruncase provocarea.

— Nu cred că eşti în stare.

— De parc-ar fi mare lucru. La mine-n sat toată lumea umblă cu bicicleta. Nu se uită nici dracu' la tine.

Şi exact aşa a fost. Niciun trecător n-a părut să-şi dea seama că biciclistul cu şapcă şi ochelari de soare era el. A parcurs strada care dă ocol pieţei, a trecut prin faţă pe la Pagoeta, a coborât până la râu. L-a văzut, pe celălalt mal, pe tatăl său (basca, spatele încovoiat, cămaşa în carouri, ce bătrân e!) robotind în grădină. Patxo l-a întrebat la ce se uită.

— La nimic. Îmi iau adio de la satul meu.

Dacă nu ploua, amândoi preferau să meargă cu bicicleta, nu cu maşina sau cu autobuzul, atunci când cutreierau provincia căutând obiective, asta fiind principala, pentru a nu zice singura lor activitate din acele zile. Cu bicicletele puteau merge în acelaşi loc, dar nu împreună, şi fără să se piardă din vedere unul pe celălalt. Au stabilit un semnal pentru cazurile în care cel care mergea înainte ar fi descoperit vreun pericol. Distanţa: nu mai puţin de cincizeci de metri şi nu mai mult de o sută. Niciodată, în orice localitate s-ar fi aflat, nu intrau amândoi în acelaşi bar. La sfârşitul excursiei, îşi duceau bicicletele în apartament, mai întâi unul, apoi celălalt, cu liftul. Încăpeau, dacă le aşezai vertical. În apartament îi aştepta Txopo care, liber cum era,

ducea, sau încerca să ducă, o viaţă normală de student.

La cursul pregătitor, fuseseră învăţaţi să îşi dea semnale. Lumina aprinsă dintr-o cameră, la orice oră din zi, însemna că unul dintre ei era acasă şi că nu existau probleme. Toate luminile stinse şi o monedă pusă în cutia de scrisori de ultimul care pleca însemnau apartament gol. Dacă nu era moneda: atenţie, nu urcaţi. La fel, dacă un prosop atârna numai pe jumătate la fereastră, sau era lumină în toate camerele, sau preşul de la intrare nu era în poziţia stabilită de comun acord. Odată, Patxo a uitat de reguli. Noroc că Txopo a intervenit, că altfel Joxe Mari i-ar fi spart faţa.

Într-o zi de muncă, rece, cenuşie, dar fără ploaie şi fără vânt, au plecat, imediat după prânz, ca să dea o raită prin Andoáin, Villabona şi Asteasu. În primul rând, ca să nu stea locului, şi apoi pentru că, după o săptămână de iarnă necruţătoare, se făcuse în sfârşit vreme numai bună de dat o tură cu bicicleta. Oricum nu puteau face altceva decât să pedaleze dintr-un loc într-altul, dat fiind că omul lor de legătură le adusese o notiţă din partea conducerii prin care li se cerea să nu acţioneze până la noi ordine. Au dedus că cei din comandoul Donostia pregăteau un atentat de proporţii, iar ei nu trebuiau să interfereze, sau că organizaţia ajunsese la vreun acord secret cu Guvernul.

Joxe Mari s-a dezumflat.

— Suntem un comando de mâna a doua.

Patxo încerca să-i ridice moralul.

— Stai liniştit. La prima ocazie, dăm o lovitură spectaculoasă şi le câştigăm respectul.

— Asta numai dacă statul nu-şi pune cenuşă în cap. Pentru că dacă se renunţă brusc la lupta armată, spune-mi tu care a fost aportul nostru.

— Omule, nu mai fi atât de pesimist. Sunt convins că va mai dura câţiva ani.

În Recalde, lângă cimitir, aproape de sfârşitul excursiei, Joxe Mari s-a oprit, ca de obicei, pentru a pune între el şi colegul său câteva minute distanţă,

apoi a reînceput să pedaleze, iar când a ajuns, ce dracu' face ăsta aici?, s-a mirat văzându-l pe Patxo la intrarea în bloc. Sus, toate luminile stinse.

S-au întâlnit la colţul blocului.

— Nu-i moneda.

— O ştergem de aici.

Fără să piardă timpul, s-au îndreptat spre cartierul El Antiguo. S-au oprit după puţin timp, când au ajuns în piaţa Benta-Berri. Acolo, ce facem?, trebuiau mai întâi să se calmeze, apoi să facă un plan. S-a întunecat de tot. A bătut ora nouă. Treceau tot mai puţine maşini. Frigul, pe care nu-l simţiseră cât timp pedalaseră, le intra acum în oase. Corpul mătăhălos al lui Joxe Mari începea să ceară de mâncare, aşa că acesta a înfulecat ultimul baton de ciocolată, dintre cele pe care obişnuiau să le ia cu ei în excursii, pe lângă banane şi mere.

Ştiau limpede un lucru: noaptea, pe stradă, în echipamentul de ciclişti, vor atrage prea mult atenţia.

— Unde să mergem îmbrăcaţi aşa?

— Iar la cât de frig e şi cu hainele astea subţiri, o să ne congelăm dacă mai stăm pe afară.

— Futu-i!

— Propun să ne întoarcem şi să aruncăm o privire. Poate că Txopo a uitat să pună moneda în cutia poştală. Aşa cum mi s-a întâmplat şi mie o dată.

— Dacă a uitat, îi rup oasele.

— Haide.

Ferestrele apartamentului continuau să fie neluminate. Pe strada pustie nu se vedea nicio mişcare suspectă, deşi nu puteai fi sigur că nu era vreun poliţist ascuns într-o maşină parcată sau după perdelele vreunei locuinţe din apropiere. Au sprijinit bicicletele de stâlpul unui semn de circulaţie. Din gură le ieşeau aburi groşi. Patxo tremura de frig şi se temea să nu se îmbolnăvească. Joxe Mari încerca să se încălzească sărind pe loc şi făcând exerciţii de gimnastică. Mârâia încontinuu. Înjura de mama focului şi ameninţa, dar era incapabil să ia o decizie.

Patxo, degerat de frig, cu nasul roşu, a avut o idee.

— E destul să meargă unul dintre noi. Dacă ne pândesc, o să-l prindă numai pe unul, iar celălalt va scăpa.

— Eşti tâmpit. Dacă te prind pe tine, e ca şi cum m-ar prinde şi pe mine, şi invers. La câte o să-ţi iei pe cocoaşă în beciurile poliţiei, o să spui până şi Tatăl Nostru în latină, în rusă şi în toate limbile pe care nu le cunoşti.

Gerul tot mai mare, hainele nepotrivite cu locul şi ora, foamea / frigul / oboseala, toate îi îndemnau să ia o decizie, pe care au şi luat-o, până la urmă. Au urcat spre apartament despărţiţi, unul pe scări, celălalt cu liftul. Preşul? La locul lui. Semn bun. Dar, atenţie, uşa nu era încuiată. Nu mai conta, deja băgaseră cheia lor în broască, ce-o fi o fi. Patxo, mergând în faţa lui Joxe Mari, a aprins lumina în hol. Linişte. Fiecare dintre ei trăsese piedica propriului Browning, căci ei nu merg nicăieri fără pistol. De aceea, poartă în jurul taliei o bandă de protecţie pentru rinichi, de fiecare dată când ies cu bicicletele.

L-au găsit pe Txopo, ce ţi-au făcut?, prăbuşit pe jos, în camera lui, ghemuit, cu obrazul într-o baltă de vomă, dar conştient.

— Dacă mă mişc, e şi mai rău.

Suspicioşi, naivi, le-a luat câteva momente până să-şi dea seama că problema lui Txopo era de origine naturală. Până când n-a zis el: unde aţi fost, dobitocilor?, au tot aţintit pistoalele spre pereţi, tavan, dulap, chiar şi spre Txopo însuşi. Că de ce nu aprinsese lumina. Pentru că nu mă pot mişca, imbecililor. Nu vedeau, sau ce? Îl apucase o durere groaznică, imediat ce intrase în bloc. Brusc, în lift. A reuşit, cu ultimele puteri, să intre în apartament. Unde-l durea? Aici. Aici însemna un muşchi, dar şi spinarea şi mai departe, într-o parte, sub coaste. Ce facem? I-a ameninţat că o să urle după ajutor dacă nu-l ajută ei. Au încercat să-l ridice. Imposibil: îl durea şi mai tare. Şi balta de vomă, şi duhoarea.

— Trebuie să curăţăm asta.

— Curăţă tu.

Joxe Mari i-a făcut semn lui Patxo să-l urmeze la bucătărie. Au discutat în şoaptă, cu uşa închisă.

— Nu ne putem permite ca paramedicii să intre aici. E prea riscant.

— Dar ceva trebuie să facem, că dacă ăsta-şi dă duhul, atunci vom avea o problemă şi mai mare.

Gemetele lui Txopo, întins pe jos în camera lui, îl scoteau din minţi pe Joxe Mari. A tranşat discuţia, zicând autoritar, ca un şef, ferm:

— Schimbă-te sau ia o geacă pe tine, adu maşina şi aşteaptă în faţa blocului.

— Te-ai ţicnit? Portbagajul e plin de cutii cu armament.

Privirea aia nu admite nicio replică, privirea aia aruncă flăcări. Patxo: dacă iese rău, nu e el de vină. S-a îmbrăcat în grabă, bombănind. A ieşit din apartament murmurând ceva despre responsabilitate. Joxe Mari s-a dus în camera lui Txopo şi i-a zis: calm, linişteşte-te, rezistă, chestii de genul. Apoi s-a îmbrăcat cu alte haine.

De la fereastra bucătăriei, a văzut apropiindu-se maşina Seat 127, primită de la cei care se ocupau cu furtul de maşini. Portbagajul, plin cu cutii. Conducerea pulii: pe de o parte îţi trimit arme şi materiale pentru a confecţiona bombe, iar pe de altă parte îţi zic să nu acţionezi deocamdată. Avuseseră în plan ca, la adăpostul întunericului, să pună armamentul în genţi, să-l ducă în apartament, tiptil, să vadă exact despre ce era vorba şi să se hotărască ce trebuia dus la ascunzătoare şi ce trebuia păstrat la apartament.

Nu era timp de pierdut. Joxe Mari l-a tras pe Txopo de picioare ca să-l scoată din balta de vomă. Ce scârbă, Doamne, Dumnezeule! *Ama,* ea ar fi bună la chestii de genul ăsta. L-a şters la repezeală cu un prosop. A ieşit pe palier şi a chemat liftul. Vecinii? În apartamentele lor. Se vedeau rar. Se auzea un televizor. Fără să stea pe gânduri, l-a luat pe Txopo ca pe un sac. A privit prin vizor,

asigurându-se că nu urcase nimeni în lift. A ieşit cu Txopo pe umăr, a coborât cu liftul şi, după ce Patxo i-a făcut semn că era liber, s-a grăbit să-l pună pe colegul său suferind pe bancheta din spate. Joxe Mari s-a aşezat în faţă şi a dat ordin de plecare.

— Unde mergem?

— Ţine-o înainte. O să-ţi spun.

L-au lăsat pe Txopo într-o poziţie greu de definit, aşezat?, ghemuit, pe o bancă din parcul Ondarreta, aproape de drumul care duce la Igueldo. Patxo se temea pentru viaţa colegului lor.

— O să îngheţe.

Joxe Mari n-a zis nimic, până când, în timp ce traversau strada Matía, i-a sărit în ochi o cabină telefonică.

— Opreşte. Cobor aici. Tu du-te la apartament.

Înainte de orice: a intrat în primul bar care i-a ieşit în cale. Până a băut un pahar de bere, a răsfoit cartea de telefoane. Apoi, din cabina telefonică, a sunat la Crucea Roşie, a cărei faţadă principală o putea vedea de cealaltă parte a străzii. A zis, fără să dea prea multe explicaţii:

— E aici un tânăr care are dureri mari.

A zis unde şi, după ce a fost sigur că înţeleseseră, a închis. Un minut mai târziu, o ambulanţă a trecut pe lângă el, în direcţia locului indicat.

Au trecut două zile, două zile lungi, fără să aibă vreo veste de la Txopo. Apoi, cineva a sunat. Au tresărit. O fi el? La interfon: deschideţi. Au aflat că în prima noapte petrecută în spital, a reuşit să elimine prin urină piatra de la rinichi care era să-l omoare. Pentru orice eventualitate, l-au mai ţinut sub observaţie douăzeci şi patru de ore. Le-a cerut colegilor scuze pentru neplăcerile create şi le-a mulţumit pentru ajutor. Ar fi cazul să sărbătorească, nu? Cum? S-a oferit să le prepare o cină de zile mari. Sepie în suc propriu, merluciu cu sos, orice le dorea inima. Joxe Mari:

— Îmi aminteşti de mama, numai ea mai găteşte mereu peşte la cină.

Txopo le-a zis că el va cumpăra ingredientele şi se va ocupa de toate. Lor trebuia doar să le fie foame. Foarte bine, băiete. Apoi, s-a dus în camera lui. Pe jos încă se mai afla prosopul murdar şi balta de vomă, acum uscată.

91. LISTA

Prin metodele obişnuite, au primit o listă cu nume şi adrese. Oameni de afaceri din zonă, patroni de restaurante şi magazine, în fine, oameni înstăriţi care nu-şi aduseseră la zi socotelile cu organizaţia. Nouă, în total. Lista nu era însoţită de instrucţiuni, dar nici nu era nevoie. Lui Patxo i-a atras atenţia un nume.

— Apare unul de la tine din sat.

— Îi zicem Txato. Are o firmă de transport, lângă râu, ceva mai sus de grădina tatei. Nu ştiam că e dintre cei care nu plătesc. Ce măgar!

Propunerea lui Txopo: dacă tot le era cunoscut obiectivul şi uşor de localizat, de ce să nu înceapă cu el? Trebuie doar să afle pe unde merge, la ce ore, dacă e însoţit sau nu, chestii de-astea.

Patxo n-a scăpat ocazia de a-l lua peste picior.

— Poate că lui Joxe Mari nu-i place ideea. Fiind un vecin din satul lui, poate că lucrurile se schimbă puţin.

— Cum să se schimbe? Tu eşti handicapat sau ce? Parcă-mi pasă mie de unde e inamicul. De parcă mi-ar fi rudă. Dacă trebuie să-i venim de hac, îi venim. Ordinele nu se discută, se execută.

S-au înţeles ca Joxe Mari să nu participe la operaţiunile de supraveghere, ca să nu se expună şi, implicit, să expună şi comandoul. Dar a mers, da, în sat, în prima noapte, împreună cu colegii săi, în Seatul 127. Le-a explicat, fără să coboare din maşină. Asta e firma. El locuieşte aici, la primul etaj. Acolo, unde vedeţi Arrano Taberna, trebuie să întrebaţi de Patxi. Apoi s-a limitat să supervizeze acţiunea din apartamentul din San Sebastián. Ca să fie totul clar:

— La urmă, dacă ne hotărâm să acţionăm, voi fi acolo.

Cu prudenţa lui obişnuită, Patxi, cel care nu ieşea niciodată în faţă, cel care nu fusese niciodată capturat, cu toate că prezida cuibul *abertzale* de acolo, le-a făcut rost de cazare prin intermediul

cuiva. Le-a spus clar că nu vrea să aibă nimic de a face cu problema lor şi le-a cerut să nu calce pe la Arrano. Joxe Mari, înţelegător:

— Are dreptate. Acolo toată lumea cunoaşte pe toată lumea. Doi indivizi străini ar atrage atenţia imediat. Dacă rămâne unul, e de ajuns.

Patxo a stat în sat o săptămână. Txopo avea misiunea de a face zilnic naveta între apartamente pentru a duce informaţii, mesaje, pachete, dar peste noapte rămânea întotdeauna în San Sebastián, acolo unde se ocupa şi cu scrisul rapoartelor, lucru pentru care Joxe Mari îi mulţumea din inimă, pentru că el nu le prea avea cu cuvintele.

Patxo a avut nevoie de numai şapte zile pentru a aduna informaţii suficiente. Mai multe decât aveau nevoie, zicea. I-a pus la curent pe colegii săi cu rezultatele investigaţiilor.

— Cel care m-a lăsat să dorm la el lucrează la firma obiectivului.

— Cum îl cheamă?

— Andoni.

— Îl cunosc. E un scandalagiu din sindicatul LAB.

— Cu ajutorul lui, am aflat o mulţime de detalii despre viaţa capitalistului, pe care nu-l înghite.

Joxe Mari, discrepant, precizând:

— Eu cred că în lupta armată n-are-a face dacă-ţi place sau nu cineva. Vreau să zic că nu le venim de hac ălora care nu ne pică bine. Căci de-ar fi aşa, eu în momentul ăsta i-aş trage patru gloanţe lui Andoni. De ce? Pentru că e un nemernic. I se trage din familie. Unchiul lui, Sotero, a fost unul dintre cei care pe vremea lui Franco atârnau drapelul Spaniei la balcon, iar acum e în Herri Batasuna. În indivizi de teapa ăstuia, eu n-am încredere, ce să vă zic mai mult? Ca om, Txato îmi place mai mult, dar e limpede că trebuie să acţionez împotriva lui, pentru că ţine de eliberarea Ţării Bascilor.

— Bine, nu mai sări în sus, lasă-l pe Patxo să ne informeze.

— Pe unde rămăsesem? Patronul îşi schimbă des traseul, dar nu are prea multe opţiuni. Foloseşte maşina. Andoni, care mi-a povestit o grămadă despre el, m-a asigurat că nu lucrează după un orar fix. Se vede că el e şeful; începe şi termină când are chef. Dar, atenţie! Primul lucru pe care-l face după ce iese din casă e să meargă pe jos până la garaj, care nu e pe aceeaşi stradă cu intrarea în casă, ci după colţ.

— Dar ştiu că-mi spui chestii noi. Când eram copil, am fost de nenumărate ori în garajul ăla.

— Pe distanţa aia de patruzeci, cincizeci de metri e uşor de prins, când merge la muncă sau când vine de la muncă. Mai ales bucata aia dintre garaj şi colţul străzii mi se pare locul ideal pentru atentat. Strada e îngustă, destul de întunecată şi nu trece aproape nimeni pe acolo, nici oameni, nici maşini. Ar fi super tare dacă l-am sechestra.

— Da, dar nu avem infrastructură. Unde-l ducem? În plus, nu putem face aşa ceva fără să întrebăm conducerea. Aşa că, nici vorbă de sechestrare. Txato m-ar recunoaşte cu ochii închişi. Numai după voce. Uită de aşa ceva.

— N-am zis să-l sechestrăm, ci că ar fi simplu de făcut.

— Vorbeşte mai clar.

— Nu umblă deloc prin baruri. Asta ştiu tot de la Andoni. Înainte mergea. Acum nu, pentru că organizaţia *abertzale* l-a pus cu botul pe labe. Se trezeşte super devreme. Pe la unu, unu şi jumătate, pleacă să mănânce de prânz acasă. Cât am stat eu acolo, o singură dată nu s-a dus. Andoni zice că sunt unele zile în care mănâncă la birou. Pleacă din nou la muncă pe la trei şi jumătate, un minut în plus sau în minus. Luni a plecat la patru fără un sfert. Ca întotdeauna, se duce la garaj, ia maşina, un Renault 21, roşu. Mi se pare complicat să-l atacăm seara, când se întoarce de la muncă. Alaltăieri se făcuse unsprezece şi tipul încă nu apăruse. Am plecat.

— Escortă?

— Nu. Vă spun eu că obiectivul ăsta e floare la ureche.

Joxe Mari nu vedea lucrurile chiar atât de simplu, clătina din cap, şovăia: mai întâi să, ar trebui să. Colegii îi demontau fără nicio greutate fiecare dintre obiecţiile sale. Că era simplu ca bună ziua: puţină logistică, victimă sigură, un sat în care până şi lămpile stradale sunt *abertzale,* retragere simplă de la faţa locului. Ce mai voia? Cu toate astea, el îi dădea înainte, că una, că alta, cu temerile lui şi cu semnele de întrebare. Cei doi: Patxi pregătise deja terenul printr-o campanie de graffiti şi defăimare, aşa că:

— În momentul de faţă, nici Dumnezeu nu mişcă un deget pentru afacerist.

— La dracu', nu vreau ca Patxi, Andoni şi mai ştiu eu cine, să-şi revendice atentatul nostru. Nu suntem câinii lor de vânătoare. De unde să ştim că mai târziu nu se apucă să povestească prin sat şi prin alte locuri, sau că nu e o cârtiţă printre ei? Au colaborat cu noi. Foarte bine. Dar când, unde şi cum, astea le hotărâm doar între noi.

— Bine, dacă despre asta e vorba, lăsăm să treacă o vreme înainte de a acţiona.

— Asta voiam să spun, că după cum aţi prezentat lucrurile, e prea în grabă. Şi cu cât sunt mai puţini amestecaţi în ciorbă, cu atât mai bine.

Aşa au făcut. Între timp, de la sfârşitul primăverii, toată vara şi o parte din toamnă, au luat la rând alte obiective de pe listă. Unul dintre ele era patronul unui atelier metalurgic din Lasarte. Observând că obiectivul, un bărbat gras, la vreo şaizeci de ani, îşi parca maşina mereu în acelaşi loc, pe un teren viran din apropierea atelierului, şi-au zis: de ce să nu-i punem o bombă cu ceas? Aşa ne facem şi noi mâna, pentru că după terminarea cursului de formare nu mai pregătiseră niciuna şi sosise timpul să vadă dacă sunt în stare. Aşa că, în ziua următoare, Joxe Mari s-a dus pe terenul viran şi, cât ai zice peşte, a plasat bomba sub maşină. Apoi, împreună cu Patxo, s-a dus

la o cidrărie din apropiere ca să aştepte explozia. Au pariat pe nota de plată.

— Dacă explodează înainte de opt, am câştigat eu.

N-a fost nicio explozie, nicio detunătură, niciunul n-a câştigat pariul. S-a lăsat întunericul, ei au plecat de la cidrărie. Ce ciudat! Poate că patronul atelierului a mers acasă pe jos, sau cu bicicleta, sau a venit cineva să-l ia, sau naiba ştie. Odată ajunşi la apartament, l-au întrebat pe Txopo. N-am nicio idee. Au dat drumul la televizor, apoi la radio, după care au apelat până şi la staţia cu care interceptau comunicările poliţiei. Nimic. A doua zi, au aşteptat ca, din clipă în clipă, să pice vestea. Au aşteptat degeaba. Au lăsat să treacă încă douăzeci şi patru de ore înainte de a merge la faţa locului. De data aceasta, s-au dus cu bicicletele. Maşina grasului nu era parcată în locul obişnuit. Poate era în partea cealaltă sau în spatele atelierului? Nici acolo. Concluzia: bomba nu explodase.

Joxe Mari, supărat, amintindu-şi de ce le spunea instructorul:

— Nu bomba e de vină, ci noi.

Au verificat împreună toate etapele confecţionării bombei artizanale. Pe durata cursului, li se spusese de nenumărate ori să facă probe înainte. Au făcut. Ce mama mă-sii s-o fi întâmplat?

Patxo:

— Ştii ce cred eu? Că grasul a mirosit ceva şi a chemat poliţia.

— Nu cred. Dacă ar fi intervenit cei de la TEDAX[26], ar fi aflat şi presa. Eu cred că bomba s-a dezlipit şi zace în vreun şanţ.

Ca să-şi potolească frustrarea, au decis să-i arunce grasului atelierul în aer. Să nu rămână piatră pe piatră, futu-i! Într-o dimineaţă, Joxe Mari şi Patxo au cercetat terenul ca să vadă unde vor plasa bomba pentru ca aceasta să cauzeze cât mai multe daune, doar că în loc de atelierul metalurgic au dat peste o hală pustie. Dispăruse până şi firma de la intrare. Era clar că patronul se speriase şi închisese afacerea, sau

o mutase într-un loc mai sigur. Bomba deja confecţionată, cu şase kilograme de amonal şi ceas, au folosit-o împotriva altuia de pe listă, patronul unui bar. Toate mediile de comunicare au scos în evidenţă amploarea exploziei. Din fericire, nu au existat răniţi.

92. FIUL PE CARE ÎL IUBEA CEL MAI MULT

L-au anunţat că e aşteptat la vorbitor. Din nou, ochii mamei lui, dincolo de geam. Există în ei o incertitudine iniţială, o aşteptare temătoare, până când apare el, mare şi aparent sănătos, chiar dacă i-a căzut părul. Atunci ochii ei se îmblânzesc, redevin limpezi, iubitori, materni; par să păstreze o urmă de tinereţe în mijlocul trăsăturilor tot mai marcate de greutăţile bătrâneţii.

Aita vine rar la puşcărie, o dată sau de două ori pe an. Ea zice că din cauza drumului lung cu autobuzul, şi tatăl tău nu mai e ce a fost cândva, apoi blestemă statul (Miren nu spune niciodată Spania) pentru politica de dispersare a deţinuţilor. Dar Joxe Mari ştie că maică-sa preferă să vină fără Joxian. Pentru că el se emoţionează. De fiecare dată când vine, se smiorcăie: băiatul lui, atâţia ani, o să mor fără să te mai văd în libertate. Ea crede că asta îi scade moralul lui Joxe Mari.

În plus, se ceartă cât ţine călătoria. Din fleacuri. Încă dinainte de a pleca la drum, nu-i place cum s-a bărbierit sau îi zice că are păr în urechi, apoi, în autobuz, îi atrage atenţia, îl critică, îi face reproşuri în prezenţa rudelor altor deţinuţi. Îi distruge stima de sine, iar el se supără şi se supără, până când contraatacă prosteşte, ţâfnos, bădăran. La întoarcere, la fel. Aşa că e mai bine să stea acasă.

Joxe Mari se aştepta la văicărelile obişnuite: vicisitudinile călătoriei, dispersia inumană a deţinuţilor, căldura din Andaluzia. De ce trebuie să-şi bată joc de familiile deţinuţilor? Şi, bineînţeles, obişnuitele bârfe din sat, cine a mai murit, progresele lente făcute de Arantxa.

Totuşi, astăzi a fost diferit. Faza e că, ai grijă la ce ne spunem, se simt urmăriţi. Vorbesc în limba bască, dar cu siguranţă discuţia lor e înregistrată pe ascuns şi apoi tradusă. Aşa că nu ating subiecte politico-delicate sau, dacă nu se poate altfel, vorbesc despre

ele în şoaptă, pe ocolite, cu subînţeles şi jumătăţi de cuvinte. După atâţia ani, au ajuns să fie experţi în genul acesta de comunicare. Se înţeleg, gândesc la fel, se uită unul în ochii celuilalt şi îşi citesc gândurile. Ea, care a fost toată viaţa atât de zgârcită în a-şi exprima sentimentele, i-a zis o dată, cu mâna la gură, cu geamul între ei, că el era fiul pe care îl iubea cel mai mult.

Care a fost noutatea zilei? Brusc, după vreo zece minute de conversaţie, Miren începe să vorbească misterios, în şoaptă, dă de înţeles. Ce? Că e ceva ce n-o lasă să doarmă nopţile. Văzându-i îngrijorarea de pe chip, Joxe Mari a înţeles că era vorba despre una dintre chestiunile pe care e preferabil să nu le discuţi în mod direct la vorbitor. *Aita?* Arantxa? Miren face semn că nu. Nebuna? Face semn că da. Iarăşi? Încuviinţează, din nou şi îşi apropie mâna de geamul despărţitor, arătându-i cuvintele scrise în palmă: „Vrea să ştie dacă tu l-ai împuşcat pe soţul ei”.

— Trimite-o la dracu’.

— Se ţine scai.

— N-o mai lăsa să se apropie de tine.

— N-a vorbit cu mine. Atât îi trebuie! Dar ştii cum e *aita.* El e pămpălău, iar ea îl pândeşte când se duce la grădină. Iar Arantxa îi scrie chestii pe iPad când o întâlneşte. I-am spus lui Celeste: dacă o vezi pe doamna aia, treci pe cealaltă parte. Dar nimeni nu mă ascultă, băiete.

Ca să disimuleze, a trecut la un subiect lipsit de importanţă. Dacă mâncarea a fost bună în ultima vreme.

— E prea sărată.

Între timp, Miren i-a arătat lui Joxe Mari cealaltă palmă: „Ce-i spunem?”

— Că dacă nu, o să ne înnebunească şi pe noi. Ţi-am zis că nu mai am somn.

— Nu se găsesc în sat câţiva tineri care să alunge musca? Pe vremea mea, nu s-ar fi întâmplat aşa ceva.

— Satul nu mai e ce a fost. Nu mai vezi, ca înainte, să scrie pe ziduri sau pancarte. A cam amorţit totul.

— Cineva tot trebuie să fie, ce naiba? Vorbeşte ştii tu cu cine.

— De când a închis crâşma, aproape că nu l-am mai văzut. S-ar părea că nimeni nu vrea să ştie nimic. Nu se vorbeşte despre altceva decât despre procesul de pace şi că trebuie să le cerem scuze victimelor. Scuze?! Când mi-oi vedea ceafa. Dar nu suntem şi noi victime? Contăm tot mai puţin, ne-au lăsat singuri. Iar dacă deschizi gura, te leagă pentru că faci apologia terorismului.

Întins în pat, Joxe Mari contempla bucata de cer cuprinsă în dreptunghiul ferestrei. Cerul albastru al înserării, străbătut de dunga de fum alb lăsată de un avion. Simt cum îmi pierd puterile. Avea arsuri la stomac. Se zice că pun prafuri în mâncare ca să ne facă docili. Iar lui, cu faima de membru dur din ETA, sigur îi pun o doză dublă. Să fie asta sau ceva mai grav? O perspectivă cumplită: să mori aici de cancer, fără să-ţi mai vezi vreodată satul. S-a gândit de multe ori la asta. Au fost cazuri.

În loc de pata de cer albastru, acum vedea palmele mamei sale şi ce stătea scris pe ele. Să nu-mi vină mie cu văduve îndurerate. Dacă vor să scormonească istoria, să meargă la arhive. Ce e făcut, făcut rămâne. Că s-a renunţat la lupta armată? Perfect. Dar *Gora ETA* pentru vecie şi privirea înainte.

Brusc, împotriva voinţei lui, a început să plouă destul de tare. Unde? În amintire. Pe zi ce trecea, voinţa îi slăbea tot mai tare. El, durul, cel care intra primul în greva foamei şi ieşea ultimul, cel care lua cuvântul la reuniuni şi îi bălăcărea pe deţinuţii care înghiţeau momeala programelor de reinserţie.

Dar omul e ca un vapor. Omul e ca un vapor cu carcasă de oţel. Trec anii şi apar fisuri. Prin ele intră apa nostalgiei, contaminată cu singurătate, apoi apa conştiinţei care-i spune că a greşit şi apa care-i spune că greşelile nu se mai pot îndrepta şi, mai

ales, apa aceea care roade şi roade, cea a regretelor, simţite dar trecute sub tăcere de frică, de ruşine, pentru a nu se pune rău cu colegii. Şi astfel, omul, acum un vapor plin de fisuri, se poate scufunda în orice clipă.

Ferestruica celulei e acoperită de un cenuşiu neaşteptat. Ploua fără încetare încă din ziua trecută. Partea bună e că vremea rea alungă oamenii de pe stradă. Nimeni nu are chef să se oprească pentru a sta de vorbă, toată lumea se grăbeşte să ajungă unde are de ajuns. Cabina telefonică era la mică distanţă de începutul străzii. Pe bune, părea să fi fost pusă acolo anume ca să le uşureze atentatul. De ce? Păi, pe de o parte, pentru că îl adăpostea de ploaie, iar pe de altă parte, era şi o ascunzătoare, dar şi un post perfect de observaţie, în acelaşi timp. Dacă se apropia vreun localnic? Nicio problemă, el se prefăcea că vorbeşte la telefon. De mare ajutor erau şi geamurile aburite. Şi cu gluga pusă, ce să mai zic? Orice om din sat ar fi trebuit să-şi bage capul în cabină pentru a-şi da seama cine era înăuntrul ei.

În capătul străzii a apărut maşina roşie, Renault 21. Inima i-a stat o clipă. Emoţii? Mă rog, da, ceva; dar nu ca la începuturi, când îi tremurau picioarele. Învăţase, după atâtea atentate, cum să-şi păstreze calmul. Vorbise şi cu Patxo, cel căruia, din câte zicea, i se întâmpla la fel de fiecare dată când se apropia momentul acţiunii.

— E normal. Nu suntem psihopaţi.

A pipăit, instinctiv, pistolul din buzunarul gecii. Cel mai important lucru: să nu dea greş. A zărit în maşină profilul înceţoşat al lui Txato. Urechile alea mari nu ştiu că mai au de trăit cel mult trei, patru minute. Detaliu liniştitor: obiectivul e neînsoţit. În toate zilele în care Patxo îl ţinuse sub observaţie, nu-l văzuse niciodată să plece sau să vină însoţit de cineva.

După ce Txato a dat colţul străzii, Joxe Mari, cu ochii pe secundarul ceasului, a aşteptat să treacă o jumătate de minut, înainte de a ieşi din cabină. Era o modalitate de a-i acorda lui Txato un supliment de

viaţă, cât să deschidă garajul liniştit şi fără să bănuiască nimic. A avut senzaţia că secundarul se mişca mai lent decât de obicei. Haide, haide! Planul: după ce Txato va părăsi garajul, Joxe Mari se va duce la el şi-l va executa. Un singur glonţ nu i se părea îndeajuns. Mai bine să fie sigur, nu cumva victima să-l recunoască şi să supravieţuiască. Apoi, fără nicio amânare, dar nici să o ia la fugă ca nebunul, atrăgând astfel atenţia vecinilor, să se îndrepte spre locul unde Patxo îl aştepta cu maşina.

Txato întârzia să iasă din garaj. Ce aştepta? S-a gândit că ploaia s-ar putea opri dintr-o clipă într-alta? Cel care stătea acum în ploaie era Joxe Mari. S-a lipit de zid, la colţul clădirii, ca să nu vină toată ploaia peste el. Ştia că garajul nu avea uşă interioară, aşadar, mai devreme sau mai târziu, Txato trebuia să iasă pentru a merge acasă. Şi a ieşit, fără umbrelă. Iată-l, umplându-şi plămânii cu ultimele guri de oxigen din viaţa lui, la vreo zece paşi distanţă. Îl vedea din profil, tocmai încuia garajul şi buzele i se mişcau / tremurau uşor ca şi cum ar fi vorbit singur sau ar fi fredonat o melodie. Imediat ce a început să meargă, m-a şi văzut. Pumnul strâns pe Browning înăuntrul buzunarului, iar Txato, ce face, ce dracu' face ăsta, trece strada şi vine direct la mine. Scena nu fusese prevăzută în scenariu.

— Hei, omule, Joxe Mari! Te-ai întors? Mă bucur.

Ochii ăia, urechile alea imense, atitudinea prietenoasă. Prietenul tatălui său care-i cumpăra îngheţată când era copil. Clopotul bisericii a bătut ora unu. Sunetul acela familiar, metalic, categoric, i-a sunat exact ca un *nu.* N-o face. Nu-l ucide. Au rămas tăcuţi unul în faţa celuilalt. Era evident că Txato aştepta un răspuns la cuvintele lui prietenoase. Sunt membru ETA şi am venit ca să te omor. Nu i-a spus. N-a putut să-i spună. Clopotul făcuse să răsune un nu din înalturi. Era Txato, futu-i! Ochii lui, urechile lui, zâmbetul. Joxe Mari s-a întors şi a plecat, nu în fugă, dar cu paşi grăbiţi.

A urcat în maşină, a trântit portiera.

— Nu s-a putut. Apăruse un vecin. Dă-i drumul, hai să mâncăm.

— Te-a văzut?

— Nu cred.

— Putem încerca din nou când va pleca la muncă. Ce zici?

— Nu ştiu.

— Au trecut multe zile de când n-am mai dat nicio lovitură.

— Bine, dar de data asta stai tu în cabina telefonică, iar eu te aştept la maşină. M-am udat destul pentru astăzi.

— Din partea mea…

Miren a fost anunţată că timpul dumneavoastră a expirat, doamnă. Ea nici măcar nu s-a sinchisit să se uite la funcţionarul care i se adresase. S-a ridicat de pe scaun, gata să-şi ia la revedere de la fiul ei.

— Bine, dragul meu, curaj şi ştii tu, nu? O să vin peste o lună, sau poate şi mai repede, cu condiţia ca sora ta să nu sufere un nou atac.

— Nu mai vorbi cu nebuna aia, *ama.* Promite-mi. Nicio vorbă. Dacă vrea să afle, să se ducă să consulte documentele de la Tribunalul Naţional.

— E hotărâtă să ne mănânce viaţa. Nu mai scăpăm de ea.

— N-o băga în seamă. O să renunţe.

93. ŢARA CELOR CARE TAC

S-a întâmplat ca Ramuntxo să afle ştirea acasă, de la radio, pe când Gorka, prins cu luarea a două interviuri, primul cu un editor, al doilea cu un librar din Bilbao, habar nu avea de cele întâmplate.

După-amiaza unei zile obişnuite de muncă. Doi colegi stăteau de vorbă în biroul de alături. Unul dintre ei, care tocmai venise, a zis, printre altele: nu se mai opreşte ploaia, a fost un atentat, când vine Ramuntxo? Gorka n-a dat acelor cuvinte nici cea mai mică importanţă.

Ce-i păsa lui că ploua, dacă oricum mai avea de stat la birou câteva ore bune? Cât despre atentat, se obişnuise atât de mult cu acţiuni violente din partea ETA, încât cu greu l-ar mai fi putut surprinde una în plus. Odată cu trecerea anilor, dezvoltase un soi de crustă de indiferenţă. Credeţi că sunt singurul? Nu era indiferent la asasinatele bandei, doar că acestea ajunseseră să fie o rutină care-i inunda corpul cu indignare şi suferinţă. Aşa că, în afară de cazul în care atentatul se lăsa cu un număr mare de morţi, cum fusese cel de la supermarketul Hipercor din Barcelona[27], care într-adevăr i-a distrus ziua, sau că printre morţi erau şi copii, se limita să ia cunoştinţă şi îşi păstra opiniile pentru sine.

În schimb, de fiecare dată când îi ajungea la urechi ştirea că fusese capturat un comando, inima începea să-i bată mai tare şi dădea fuga să vadă dacă fratele său se afla printre cei capturaţi. Gorka îşi dorea din tot sufletul ca fratele său să fie îndepărtat cât mai repede din lupta armată. I-o spusese lui Ramuntxo (nimănui altcuiva) în repetate rânduri.

— O să mă bucur când îl vor prinde. Pentru el, dar şi pentru familia mea. Le-a distrus viaţa părinţilor mei.

Cu puţin înainte de şapte, Ramuntxo a ajuns la radio, cu umerii gabardinei şiroind de apă.

— Ai aflat de atentatul de azi după-amiază?

— Nu ştiu nimic.

— L-au împuşcat pe un om de afaceri de la tine din sat.

— Cum îl cheamă?

— N-am reţinut numele; dar, dacă vrei, aflăm imediat.

— Nu, lasă, lasă.

Ceea ce însemna: o să aflu eu singur, atunci când nu va fi nimeni lângă mine, nimeni care să vadă cum reacţionez. Şi chiar dacă, oricât rememora nume şi feţe, nu-i venea nimeni în minte ca victimă sigură, a presimţit că atunci când va afla cine a fost va avea parte de o neplăcută, tristă?, surpriză.

S-a gândit la proprietari de fabrici şi ateliere, la comercianţi, la oamenii din sat care aveau o afacere. Şi-a amintit de câţiva – toţi, fără excepţie, naţionalişti declaraţi, pe lângă *euskaldunes* – asupra cărora ETA putea să pună puţină presiune, aşa cum făcuse de atâtea ori, mai ales pentru a scoate bani de la ei, dar fără să le ia viaţa, pentru că, în cazul ăsta, gruparea ar fi trebuit să discute cu PNV. În fine, pur şi simplu nu-i venea niciun nume, aşa că, mai degrabă mânat de curiozitate, la un moment dat, fără să-şi ia la revedere de la colegi, s-a dus la barul de la colţ.

Txato. Cafeaua fără cafeină, pe care o comandase, se afla pe tejghea. Nu s-a atins de ea. Txato. Poza lui, alb-negru, pe ecranul televizorului. Ce spaimă, ce nebunie! Txato. Întorcându-se la sediul radioului, în ascensor, şi-a simţit pieptul cuprins de o senzaţie dureroasă de tristeţe amintindu-şi că Txato era omul care-l învăţase să meargă pe bicicletă, când era copil. L-a ajutat şi tatăl său, dar cel care i-a dat sfaturile esenţiale şi i-a explicat cum să pedaleze fără să cadă a fost Txato. Alerga pe lângă mine în parcarea de la firma lui, ba ţinând, ba lăsând şaua bicicletei lui Xabier, gata în orice moment să mă prindă, dacă mă înclinam prea mult într-o parte. I-a promis că, dacă învaţă să meargă, o să-i cumpere o bicicletă, şi mi-a cumpărat, prima bicicletă din viaţa mea, iar acum e mort, l-au omorât.

Ramuntxo, imediat ce l-a văzut intrând în studio, i-a citit pe faţă unde fusese şi ce aflase.

— Deci îl cunoşteai.

— Trebuie să fi fost o greşeală. S-au dus pentru cineva şi l-au împuşcat pe cel pe care nu trebuia.

— O fi fost dintre cei care refuză să plătească taxa revoluţionară.

— El cu tata făceau pereche la jocul de cărţi, erau prieteni de-o viaţă, chiar dacă, din câte mi-a povestit soră-mea, în ultimul timp se întâmplase ceva între ei şi nu-şi mai vorbeau.

— Poate s-o fi implicat politic.

— Nu cred. Era apolitic şi chiar era un om bun, dădea de lucru la multă lume, era de partea oamenilor din sat şi, bineînţeles, *euskaldun.*

— Bun sau nu, ceva trebuie să fi făcut. ETA nu omoară fără motiv. Stai, nu apăr lupta armată. Să nu mă înţelegi greşit.

— Nu ştiu, nu ştiu. E mult de când n-am mai mers în sat şi e clar că mi-au scăpat unele lucruri.

— Vrei să mergem la sfârşitul săptămânii ăsteia şi s-o luăm şi pe Amaia?

— Nu, mai bine nu.

Ramuntxo a intrat în studio ca să-şi facă emisiunea despre actualitatea muzicală în Ţara Bascilor. Gorka a profitat pentru a suna acasă de la telefonul radioului. A răspuns Joxian.

— *Ama* nu-i acasă. S-a dus în piaţă, la o manifestaţie în favoarea amnistierii.

— La câteva ore după ce l-au omorât pe unul din sat?

— Eu i-am spus: îţi lipseşte o doagă. Şi mai şi toarnă cu găleata. Dar a intrat în ea febra *abertzale.* N-o mai poate opri nimeni.

Joxian părea dărâmat, speriat, şovăitor la telefon. A zis că nu vrea să iasă din casă. Ca să nu afle detalii despre ce se întâmplase? Ploaia asta nu se mai opreşte. Şi reumatismul. Şi poate, în sfârşit, sincer:

— În plus, n-am niciun chef să văd pe nimeni.

Convorbirea, oricum dezlânată, a încetat cu totul pentru câteva momente, până când Gorka a zis:

— Unde l-au omorât?

N-a zis pe cine. Nici tatăl, nici fiul nu au rostit nici măcar o dată numele sau porecla victimei.

— Lângă casa lui. E clar că-l aşteptau.

— Am înţeles că nu mai umblaţi împreună.

— De unde ştii?

— *Aita,* mai vorbesc şi eu cu câte un prieten din sat.

— Şi cu Arantxa?

— Da, şi cu ea.

Joxian continuase să-l considere pe mort prietenul lui. În ciuda a toate. Aici, în inima mea. Nu-şi vorbeau; unul se ştie de ce; celălalt din cauza lui Miren, care nu-l mai suporta. Să nu cumva să-ţi treacă prin cap să umbli cu el, îi zicea. Nu-ţi dai seama că poţi fi văzut? Sigur e la mijloc ceva cu Joxe Mari. A dat-o peste cap. Sau poate că moartea fiului măcelarului. Moartea aceea a creat multă ranchiună în sat. Nimeni nu crede că şi-a luat viaţa. Dacă ar fi după Joxian, el i-ar spune condoleanţe lui Bittori, pentru că ţine de cei şapte ani de acasă, mai ales după atâţia ani de prietenie, dar nu se va putea. Joxian nu se simţea capabil să meargă acasă la ea. Să meargă pe ascuns, cum altfel?, şi să o privească în faţă. Ca să nu mai zic că biata femeie suferă de nu mai poate, iar el nu ştie cum să se comporte în asemenea situaţii. Oare nu ar putea el, Gorka, să îi trimită din Bilbao o ilustrată din acelea cu chenar negru?

— Şi să scrii Gorka şi familia.

— De ce nu faci tu asta? Nu ai fi obligat să dai ochii cu ea. Scrie Joxian şi familia şi gata.

— Fiule, ce e atât de greu să scrii două vorbe? O dată te rog şi eu ceva.

— Bine, o să văd.

Mai târziu, în noapte, Gorka îi făcea masaj lui Ramuntxo, care stătea întins pe un şezlong cumpărat anume pentru aşa ceva. Îl acoperea cu prosoape ca

să nu-l mânjească, pentru că amândoi se ungeau cu uleiuri.

În timp ce masa spatele lui Ramuntxo, Gorka i-a dat detalii despre convorbirea pe care o avusese cu tatăl său.

— Şi o să-i scrii văduvei?

— Bineînţeles că nu. În cel mai rău caz, o să-i spun lui *aita* că i-am scris. Oricum nu are cum să verifice. De ce crezi că fac asta?

— Din laşitate.

— Exact. Pentru că sunt la fel de laş ca el şi ca atâţia alţii care, la ora asta, la mine-n sat, spun în şoaptă, ca să nu fie auziţi: asta e o barbarie, o vărsare de sânge inutilă, nu aşa se clădeşte o patrie. Dar nimeni n-o să mişte un deget. La ora asta, au dat cu furtunul pe stradă ca să nu rămână nici cea mai mică urmă a crimei. Mâine se va mai discuta în şoaptă, dar, de fapt, totul va continua ca până acum. Oamenii vor merge la următoarea manifestaţie pentru ETA, ştiind că e preferabil să fii văzut făcând parte din turmă. Acesta e tributul care trebuie plătit pentru a putea trăi liniştit în ţara celor care tac.

— Stai, stai, nu-ţi face sânge rău.

— Ai dreptate. Ce drept am eu să reproşez ceva cuiva? Sunt şi eu la fel ca toţi ceilalţi. Îţi închipui ce ar fi dacă noi doi am condamna la radio asasinatul de astăzi? Ne-ar tăia subvenţia înainte de prânz, sau ne-ar scoate în şuturi din sediu. Cu cărţile e la fel. Dacă te abaţi de la linie, devii un paria, chiar un duşman. Cine scrie în spaniolă, mai treacă-meargă. Publică în Madrid sau Barcelona şi, cine ştie, cu puţin noroc şi talent, are succes. Dar nu e valabil şi pentru noi, cei care scriem în limba bască. Îţi închid toate uşile, nu te invită nimeni nicăieri, nu exişti. Mie mi-e clar că toată viaţa o să scriu cărţi pentru copii, deşi sunt sătul până peste cap de vrăjitoare, dragoni şi piraţi.

— Dar cum stai cu romanul despre care mi-ai vorbit?

— Încă mai am fişele. Poate că o să-l scriu. Dacă va fi să-l scriu, jumătate din acţiune se va petrece în

Canada, jumătate într-o insulă îndepărtată.

— E clar că nu eşti în apele tale, băiete. Hai să terminăm cu masajul şi să mergem la culcare.

94. AMAIA

Ramuntxo avea dreptul să-şi ia fetiţa la el câte un weekend, din două în două săptămâni. Să aibă grijă de fetiţa lui, pe care o adora, însemna pentru el patruzeci şi opt de ore de teamă, nesiguranţă, stres, dezamăgire. Era convins că nu putea fi un tată bun, că făcea totul greşit. Dar adevărul este că nici fetiţa nu făcea nici cel mai mic efort pentru a detensiona situaţia. Gorka nu avea nicio îndoială: creatura asta are tulburări de personalitate. De cum o auzea sosind, intra în gardă. Ia să vedem ce o să ne mai facă / spargă / strice de data aceasta.

După divorţ, fosta soţie a lui Ramuntxo şi-a luat fetiţa şi s-au mutat în Vitoria, ceea ce-l obliga pe Ramuntxo să facă, de două ori pe lună, două drumuri lungi, cel de vineri după-amiază, când mergea cu maşina ca să-şi ia fata, şi cel de duminică, atunci când o ducea înapoi, fiind, mai mereu, supărat pe sine. Povestea, cu puţine excepţii, se repeta invariabil. Când se ducea să o ia, călătorea plin de speranţe pe care mai apoi fetiţa i le năruia. Ramuntxo era mult prea înţelegător cu ea, o răsfăţa şi îi făcea toate mofturile, fără ca micuţa Amaia să-i ofere în schimb nici cea mai mică dovadă de bucurie, ca să nu mai vorbim de entuziasm. Cum se poate ca o fiinţă atât de drăguţă să manifeste o asemenea răceală? Singurul răspuns care-i venea în minte lui Ramuntxo era acela că mama fetei îl vorbea de rău încontinuu.

Când Gorka a cunoscut-o, Amaia avea opt ani. Încă de pe atunci era o fiinţă ciudată, afişând mereu o expresie gravă. În orice moment, era în stare să comită o răutate, sau să răspundă urât, cu un soi de calm diabolic, ştia exact unde să te atace ca să te scoată din minţi. Brusc, făcea sau spunea ceva propriu unui copil retardat, pentru ca după numai un minut, să demonstreze o inteligenţă ieşită din comun. Trecerea timpului n-a îmbunătăţit lucrurile. Pe măsură ce creştea, devenea tot mai complicată,

mai imprevizibilă şi, mai ales, tot mai greu de mulţumit. O şantajistă, după părerea lui Gorka.

Ramuntxo:

— Nu-mi spune asta că mă distrugi.

Era superbă. O păpuşă cu cârlionţi, cu ochii negri-negri, buze lungi şi subţiri, care-i dădeau chipului ei frumos o notă prematură de femeie. Erau zile în care vorbea foarte puţin. Stătea ore în şir tăcută, cufundată în sine, apatică. Alteori, nu puteai s-o faci să tacă din gură. Îi vorbeai în limba bască, îţi răspundea în spaniolă; continuai discuţia în spaniolă, îţi răspundea în bască. Atunci când venea vorba de mâncare, te puteai aştepta la orice. Într-o zi devora două porţii de spaghete cu brânză şi sos de roşii; la următoarea vizită, nici nu se atingea de ceea ce păruse data trecută să-i placă atât de mult. Şi aşa cu toate: cu jocurile, cu locurile în care tatăl ei o ducea ca să o distreze, cu poveştile pe care Ramuntxo i le citea înainte de culcare. Astăzi, da; mâine, nu şi invers. Uneori, fără vreun motiv aparent, izbucnea în plâns. Pe Ramuntxo îl cuprindea panica. Ce mă fac? Ce mă fac? I se umpleau şi lui ochii de lacrimi. Îi mărturisea lui Gorka, supărat, trist, că nu ştie cum să se poarte cu fetiţa şi că, dacă lucrurile vor continua aşa, avea să o piardă.

— Nu i-ai tras una niciodată?

— N-am făcut aşa ceva şi nici n-am de gând. I-ar spune maică-sii şi n-aş mai avea dreptul să o văd, prin ordin judecătoresc.

— Poate că, în felul ei, Amaia asta aşteaptă. *Aita,* dă-mi o palmă, scoate-mă din labirint.

— Se vede că nu eşti tată. E cea mai mare prostie pe care am auzit-o de la tine de când te cunosc.

Venirea fetiţei în apartamentul lor, la fiecare două săptămâni, avea consecinţe şi pentru Gorka. În primul rând, se vedea obligat să doarmă în camera lui de lucru, pe o saltea pliabilă subţire. Cât timp fetiţa era prin preajmă, nu era loc de masaj şi de niciun fel de intimitate între cei doi bărbaţi din casă. Ramuntxo îi dedica fetei fiecare secundă. Gorka încerca să stea departe de casă cât mai mult timp

posibil. Uneori îşi petrecea toată ziua la radio, scriind povestiri şi poezii, citind cărţi şi pregătind materiale pentru săptămâna următoare; sau făcea un maraton de filme, trecând din cinematograf în cinematograf; sau, dacă vremea era prielnică, mergea pe jos, de-a lungul estuarului, până la Erandio, sau şi mai departe, până la Algorta, iar la întoarcere lua autobuzul. Alteori, profita pentru a se duce în vizită la sora lui, în Rentería, fără să le spună părinţilor. În satul natal mergea foarte rar. Numai când nu avea de ales. De obicei, de sărbători. Ca să scape de reproşurile maică-sii. Ca să nu-l abordeze nimeni pe stradă.

— *Kaixo, Kartujo.* De când nu ne-am văzut?!

Prefera să suporte trăsnăile fetiţei, chiar dacă suferea pentru Ramuntxo. O năzbâtie tipică: stăteau liniştiţi acasă, fetiţa se uita la televizor şi, brusc, bang, poc, tresăreau la spargerea unui obiect de sticlă sau de ceramică. Cei doi adulţi se repezeau să vadă ce se petrece. În faţa ochilor lor se desfăşura o privelişte deloc neobişnuită: Amaia cu o faţă lipsită de expresie, iar în jurul ei, pe jos, plin de cioburi. Ramuntxo nu îndrăznea să o certe, ca nu cumva fata să-i spună maică-sii. Îi explica, o implora, minimaliza toată problema, aduna cioburile, sau îl ruga pe Gorka, pe ascuns, să le adune el, în timp ce încerca să îndrepte spre altceva atenţia fetiţei. La fel a fost şi atunci când a distrus ceasul deşteptător al lui Gorka. Ramuntxo s-a grăbit să-i cumpere unul nou, prefăcându-se că nu se întâmplase nimic.

Niciunuia dintre ei nu-i era evident că Amaia dădea cu lucrurile de pământ din răutate. Mă rog, dar nici nu le scăpa fără să vrea. Şi, bineînţeles, era imposibil să vezi pe faţa ei cea mai mică dovadă de intenţie.

La un moment dat, Gorka a surprins-o zgâriindu-şi dosul palmei cu o furculiţă, până când au apărut patru linii paralele de sânge. Era obsedată să alinieze lucruri peste tot: pe covor, pe masă, în cada de baie. Rânduri de morcovi luaţi din frigider, cercuri

formate din linguriţe, turnuri de cărţi, de CD-uri, de orice îi pica în mână.

Fetiţa aia nu era normală, îi lipsea o doagă. Dar nici nu putea să-i spună aşa ceva lui Ramuntxo, pentru că l-ar fi cuprins deznădejdea.

Aşa cum s-a întâmplat într-o sâmbătă, când Gorka s-a întors din satul natal, unde plecase de vineri. N-a avut de ales. Arantxa îl sunase la radio.

— Bănuiesc că ai aflat.

— Da. Şi vreau să ştii ceva: mă bucur.

— Cred că la ora asta îl bat de îi sună apa-n cap.

— Mă rog, nu la asta mă refeream.

— Şi eu cred că e spre binele lui că l-au prins, dar, oricum ar fi, trebuie să mergi la *aitas*. Nu-i putem lăsa singuri în momentele astea. Eu mă duc să-i văd diseară, după ce ies de la muncă.

Garda Civilă îl capturase pe Joxe Mari. Şi, odată cu el, pe ceilalţi membri ai comandoului Oria. Toate ştirile zilei începeau cu vestea asta. Gorka avea, pentru situaţii speciale, material înregistrat, aşa că i s-a dat voie să lipsească de la radio. Dar a trebuit să promită că în ziua următoare nu va lipsi de la muncă. A mers, ca de obicei, cu autobuzul, a stat cu părinţii lui, a dormit în vechiul său pat din adolescenţă, iar sâmbătă dimineaţa, cum, nu rămâi la protest?, nu pot, dar e pentru fratele tău, s-a întors la Bilbao. L-a găsit pe Ramuntxo disperat.

— Amaia.

— Ce e cu ea?

— Nu e nicăieri, a fugit. Am coborât să iau pâine şi când m-am întors, am găsit uşa apartamentului deschisă şi ea, nicăieri.

În timp ce Gorka îl îmbrăţişa, încercând să-l consoleze, Ramuntxo a dat frâu liber laturii sale pesimiste. Fetiţa ar putea ajunge pe mâna traficanţilor. A imaginat o panoramă violentă cu vânzări de organe şi exploatare sexuală. Era sigur că-şi va pierde dreptul de a-şi vedea fata sau că va fi condamnat la ani grei de puşcărie.

— Ai căutat-o?

— Am întrebat prin baruri şi prin magazine. Nimeni n-a văzut-o. Ce să fac? Să sun la poliţie? Dar dacă sun, sigur ajung în gura presei, află fosta mea nevastă şi povestea va lua o amploare teribilă.

— Îţi propun să mergem să o căutăm prin împrejurimi. Tu, pe un trotuar, eu, pe celălalt.

N-au ajuns departe. O vecină cu care s-au întâlnit în holul blocului le-a zis că fetiţa fusese văzută pe terasa de pe acoperiş. Într-adevăr, era acolo, stătea liniştită pe jos, în mijlocul unui pătrat format din fotografii cu taică-su, luate dintr-un album. Ramuntxo, uşurat, a luat-o în braţe. Niciun cuvinţel de reproş. Gorka a adunat fotografiile. Amaia, unsprezece ani pe atunci, imediat după ce au ajuns în apartament, a zis, cu gravitatea ei obişnuită, că voia să plece la maică-sa.

95. BIDONUL CU VIN

JOXE MARI ASKATU. A fost primul lucru care i-a atras atenţia lui Gorka, imediat ce a coborât din autobuz. Un banner imens, întins între două clădiri. Apoi, din loc în loc, afişe cu fotografia fratelui său, însoţită de aceeaşi revendicare de a fi eliberat. Aşa se manipulează un om şi se fabrică un erou. Dacă ar şti sătenii cât de scârbă i-e de toate astea! Mergea repede, mânat de dorinţa / speranţa de a ajunge la casa părinţilor lui fără să fie oprit de nimeni.

Dar a fost oprit de un grup, în faţa unui bar. În mijlocul trotuarului, a trebuit să suporte, cu stoicism, zâmbind stins, clipind rar, cinci sau şase îmbrăţişări, unele destul de transpirate.

— Suntem cu voi.

— Dacă aveţi nevoie de ceva, orice…

În afară de a mulţumi sobru, n-a ştiut ce să spună mai mult. Probabil s-au gândit că era marcat de capturarea lui Joxe Mari. L-au invitat la un pahar. Hai, vino! A luat cea mai tristă expresie din întreg arsenalul său de prefăcătorie, în timp ce a zis, nu neapărat supărat, dar pe un ton stins, că abia ajunsese în sat şi trebuie să ajungă urgent la părinţi. Ştia că mereu impresiona prin acurateţea limbii basce pe care o vorbea. Poate că în alte circumstanţe l-ar fi târât, vrei, nu vrei, în bar. De data aceasta, înţelegători, nu au insistat. Iar Gorka şi-a putut vedea de drum, cu spatele încălzit de la palmele prieteneşti.

Holul blocului cu mirosul şi penumbra lui dintotdeauna. Brusc, lângă cele trei trepte, l-a îmbrăţişat, cine?, o siluetă neagră, cu respiraţie urât mirositoare. Don Serapio tocmai plecase de la părinţii lui Gorka.

— Ai venit să fii alături de părinţii tăi în aceste momente grele? Foarte bine, fiule. Văd că ai devenit un adevărat bărbat şi care mai are şi dreaptă judecată. Maică-ta mi se pare puternică. O femeie de fier, nu? Însă tatăl tău mă îngrijorează.

După câteva clipe, ochii lui Gorka s-au obişnuit cu lumina slabă. A putut distinge fără greutate chipul prefăcut al preotului, strălucirea apoasă din ochii săi. I s-a părut mai scund decât în alte vremuri. S-o fi cocârjat?

— Bietul Joxian! Dumnezeu să-l aibă-n pază. Nu ştiu cum va suporta situaţia asta. Maică-ta mi-a spus că stă toată ziua la grădină. N-a venit nici măcar să mănânce.

— O să mă duc la el.

— Să te duci, fiule, să te duci. Mă rog mult pentru voi şi pentru Joxe Mari. Îl rog pe Dumnezeu să aibă parte de un tratament uman. Să nu te descurajezi, fii puternic. Părinţii tăi au nevoie de tine. Cum o duci în Bilbao?

— Bine.

Preotul, la despărţire, l-a atins pe braţ, aproape de umăr, un gest care la făcut pe Gorka să se gândească la condoleanţe. Tot în negru, dar fără sutană, şi-a aranjat basca pe cap şi a ieşit în stradă.

Din apartament răzbăteau voci. Voci calme, de femeie. Una sigur era a mamei lui. Cealaltă? Îi era cunoscută. A stat cu urechea lipită de uşă. A lui Arantxa, care zisese că va veni după ce iese de la muncă, nu e. A lui Juani? A ciulit urechile şi da, soţia măcelarului era şi ea înăuntru. S-a uitat, în semiîntuneric, la ceas. Nu era foarte târziu. Ce să fac? Încremenit în hol, şi-a imaginat că intră în casa părintească şi că maică-sa o să-i reproşeze verde-n faţă că n-a mai fost pe la ei de mult sau că nu sună şi el mai des, şi toate astea sub ochii mamei celui care se sinucisese. Sau l-au omorât? Nu se va şti sigur niciodată. Şi-a zis în gând că eu, acum, nu intru aici nici mort. S-a uitat de-a lungul drumului ca să se asigure că preotul se îndepărtase. A luat-o spre grădină.

L-a găsit pe taică-su în şopron, desculţ, beat.

— Ai venit?

— După cum vezi.

Improvizase o masă, dintr-o scândură aşezată pe o cuşcă de iepuri şi, la fel, o altă cuşcă îi servea drept

scaun. Pe masă era un bidon cu vin, acoperit de praf şi pânze de păianjen.

— Nu mă duc acasă până când nu-l beau pe tot.

Joxian n-a părut surprins de apariţia fiului său. Când l-a văzut, a oprit radioul. Era un miros greu acolo, înăuntru. Mirosea a umezeală, a iarbă putredă şi a vin tare. Iepurii, liniştiţi. Unii dădeau din botic ca şi cum ar fi ronţăit ceva. Dosul mâinilor lui Joxian era străbătut de vine groase. Palme umflate, bătătorite, marcate deja de primele semne de artroză.

— Se ştie ceva despre Joxe Mari?

— Fratele tău e un criminal. Asta e tot ce se ştie. Ţi se pare puţin? Acum o să aibă parte de pedeapsa pe care o merită, plus câte o să-i mai pună în cârcă nemernicii de la Tribunal, pentru că vor să le dea o lecţie dobitocilor ăstora care umblă cu pistoale. *Ama* are dreptate. Am fost un tată slab. Probabil că nu s-ar fi ajuns aici dacă i-aş fi dat câteva la timp. Tu ce crezi?

— Cred că în ţara asta prea multe lucruri se rezolvă cu bătaia. Asta e. Deci, nu se ştie nimic?

— Până n-o să-i înmoaie oasele cu bâta, nu vom afla nimic.

Joxian nu era genul de beţiv sărac, sclavul vinului său zilnic. Încă de tânăr, băuse cu măsură, chiar dacă frecvent. Poate că uneori mai bea câte un păhărel în plus. Dar cum să zică la ce făcea astăzi? O nevoie de a fugi de realitate, un acces de răzvrătire, o autopedepsire pentru că n-a fost un tată cum scrie la carte? Vorbea destul de bine pentru cât băuse. Mintea îi zbârnâia. Nu se scărpina într-o parte. Îşi fixa privirea într-un punct, o ţinea nemişcată destul de mult timp, apoi ducea brusc paharul la gură, îl dădea pe gât fără să-l savureze, clătinând din cap. Gorka, rămas în prag, îl urmărea cu pieptul plin de compasiune, dar şi cu oarecare scârbă. Omul ăsta ar bea astăzi un ocean de vin. Picioarele vineţii, umflate, deformate.

— Tu n-ai nicio treabă cu gruparea, nu?

— Nu, *aita.* Lucrez la radio, am salariul meu, nu fac rău nimănui.

— Vezi să n-o iei pe urmele fratelui tău. Ai văzut la ce te-ar duce. Doamne Dumnezeule, câţi ani de puşcărie îl aşteaptă! E mânjit cu sânge din cap până-n picioare. Ai auzit de câte e acuzat? Nu cred c-am să-l mai văd vreodată liber. Şi de-aş mai trăi douăzeci, treizeci de ani. Nici vorbă! O să fiu sub pământ.

Ca să blocheze un suspin, s-a grăbit să mai ia o duşcă. Au tăcut amândoi, tată şi fiu, îndelung, fără să se uite unul la celălalt. Brusc:

— Te-ai întâlnit cu *ama?*

— Am venit direct aici.

— Dar de unde ai ştiut că sunt aici?

— Mi-a zis preotul.

— Preotul? Să nu mai aud de el. Ce soi de om mai e şi ăsta! E dintre cei mai răi, ascultă-mă pe mine. Îi îmbrobodeşte pe tineri cu tot felul de poveşti, le bagă idei în cap şi îi face să se înflăcăreze. Iar când se întâmplă ce se întâmplă, se retrage, predică şi dă cuminecătura cu o faţă de sfânt. Lui *ama* nu poţi să-i spui aşa ceva, că face ca toţi dracii. Dar tu eşti proastă, sau ce? îi zic. Nu vezi că preotul îi lasă pe tineri să ascundă în subteranele bisericii pancartele, drapelele şi găleţile cu vopsea? Asta n-are nimic de-a face, zice. Clar că are de-a face. Joxe Mari, din câte ştiu eu, nu s-a născut cu un pistol în mână. Preotul, prietenii, cred eu, l-au pus pe calea cea rea. Şi pentru că nu prea are nimic aici – şi-a atins cu un deget mijlocul frunţii –, a căzut în capcană.

Apoi şi-a invitat fiul să bea şi el. Gorka a fost tentat să accepte, numai să vadă golit cât mai repede bidonul acela. Dar, pe masa improvizată, n-a văzut decât un singur pahar, cel din care bea tatăl său, aşa că a refuzat invitaţia.

— Vreau să ştii ceva, *aita.*

— Am auzit că Joxe Mari a fost în sat când l-au omorât pe Txato. Nu pot să-mi scot asta din cap.

— Ceva ce ţine de viaţa mea intimă.

— Cam prea mare coincidenţă, nu? Ce pula mea făcea tântălăul ăla în sat exact în ziua în care l-au omorât pe cel mai bun prieten al meu? Dacă voi afla

că atentatul a fost făcut de comandoul lui, n-o să i-o iert niciodată.

— În Bilbao trăiesc cu un bărbat.

Luat cu aprinderea unei alte ţigări, Joxian nu-l asculta.

— Locuim împreună. Se numeşte Ramon. Mă rog, eu îi zic Ramuntxo.

— Şi da, prima dată când am să-l văd, oriunde va fi, am să-l întreb în faţă. Şi degeaba m-ar minţi, n-o să-i meargă cu mine, sunt tatăl lui şi am să văd adevărul în ochii săi.

Gorka s-a hotărât să renunţe la confesiunea lui abia începută. Cum de nu-şi dăduse seama că nu era momentul potrivit şi că nici taică-su nu era în stare să fie atent şi să înţeleagă ce-i spune? Locul, da, era potrivit. Îşi imaginase de multe ori scena asta. Se văzuse singur cu Joxian, ca acum, în şopronul din grădină, spunându-i secretul său, fără ca maică-sa să afle. Spera ca tatăl său să-l înţeleagă. În cel mai rău caz, Joxian s-ar resemna. L-ar condamna? Deloc. Asta sau te binecuvântează, sau tace. Şi sigur ar fi păstrat secretul, aşa cum îl păstra Arantxa, cea care, brusc, la lăsatul serii, a apărut la grădină.

— În coteţul ăsta pute de-ţi mută nasul din loc. *Aita,* eşti beat criţă. Şi tu? Ce faci aici? l-a întrebat pe fratele ei. *Ama* e foc şi pară, crezând că eşti încă în Bilbao. Vrea să ştie dacă să pregătească cina sau nu. A cumpărat sardine cât pentru o armată-ntreagă.

Gorka l-a ajutat pe tatăl său să se ridice, în timp ce Arantxa, turuind încontinuu, îi căuta pantofii printre cuştile iepurilor.

— Sigur te poţi ţine pe picioare?

— Normal, ce dracu'?

— Ce ziceţi de *gudari?*

— Măcar acum ştim unde e.

— Asta i-am spus şi eu lui Guille. În schimb, *ama* e mai revoluţionară ca niciodată. Nu mă mir că v-aţi ascuns de ea. Juani îi ţine isonul şi nu văd cine le-ar putea suporta. Asta da pereche.

96. NEREA ŞI SINGURĂTATEA

Bittori a fost cea care a sunat la cabinetul de avocatură din San Sebastián. Nu ar putea să o ia şi pe fiica ei, ca să înveţe meserie? Au acceptat-o fără contract de muncă, pe un salariu mai degrabă simbolic, poate pentru că unul dintre avocaţi îi rămăsese dator lui Txato, odihnească-se-n pace, sau din milă pentru ce i se întâmplase acestuia. Multă muncă, plictiseală cât încape, şefi reci şi aroganţi, iar bani cu ţârâita. Aşa i-a descris Nerea mamei sale, după câteva luni, situaţia de la primul ei loc de muncă. Răspunsul mamei:

— Mai bine decât nimic. Cu toţii am început de jos.

Visul lui Bittori: aşa cum Xabier devenise un chirurg renumit, fata ei să devină o avocată sau o judecătoare de succes. Acelaşi vis, desigur, pe care defunctul Txato ar fi vrut să îl vadă împlinit.

După un an şi trei luni de la intrarea ei în cabinetul de avocatură, Nerea şi-a dat demisia. Şi-a anunţat intenţia de a pleca şi atunci da, i-au oferit condiţii mai bune de muncă şi un contract pe termen nelimitat. Îmi pare rău, prietenaşilor, *but it's too late.* Le-a zis adio şi Bittori a trebuit să se despartă pentru totdeauna de visul ei.

În tot acel timp, Nerea urmărise pe ascuns ofertele cu locuri de muncă şi a găsit, după ce a dat concursul de rigoare, un post la Fisc, biroul de pe strada Oquendo. Mai târziu, au mutat-o la biroul din cartierul Errotaburu. Nu-şi făcea griji cu banii. Tatăl ei, chiar dacă nu făcuse multă şcoală, se mişcase cu abilitate în chestiunile birocratice şi administrative, reuşind să-i asigure un venit pentru toată viaţa. În plus, Xabier, fratele cu capul pe umeri, a sfătuit-o ce să facă cu moştenirea. Nerea a economisit, a cumpărat acţiuni, a investit; în fine, era la adăpost cu banii. Dar, fireşte, trebuie să-ţi umpli viaţa cu ceva, să-ţi faci ordine în ea, să-i dai un sens, să găseşti în fiecare dimineaţă un motiv suficient de bun pentru a

te da jos din pat, dacă nu cu speranţă, cel puţin cu energie, ca să nu te trezeşti că de la atâta inactivitate ţi s-au anchilozat până şi gândurile.

— Vai, fată, ce filosoafă te-ai făcut!

Şi-a cumpărat cu banii jos un apartament cu trei camere în cartierul Amara. L-a renovat, l-a mobilat. Maică-sa: că de ce arunca cu banii când în casa ei era suficient loc pentru amândouă.

— Ce idei mai ai şi tu, *ama!* Ne-am certa încontinuu.

Zilele treceau, s-a sfârşit secolul XX, iar ea a cunoscut mai mulţi bărbaţi. Mai exact, ei au cunoscut-o pe ea. Se apropiau de ea zâmbind, seducători, încercau să o cucerească purtându-se galant, se prefăceau că o întâlnesc din întâmplare. Pare minciună, dar inclusiv unul dintre avocaţii din cabinetul la care lucrase, căsătorit, tată a trei copii, i-a făcut avansuri. Ea, care se prinsese de câteva zile, s-a grăbit să reteze orice apropouri lascive. Nu intra în planurile ei să distrugă familii.

Şi-a făcut prietene. La sala de fitness, la locul de muncă. Dar nimeni de la ea din sat. Atât ar mai fi lipsit. Şi dacă o întrebau de unde eşti, zicea că e din San Sebastián. A intrat într-o gaşcă de femei din care făcea parte o văduvă de treizeci şi unu de ani. Din când în când, la cina din fiecare sâmbătă, la plajă, prin baruri, discutau despre suferinţa provocată de dispariţia cuiva drag şi cât de greu este să treci peste o asemenea nenorocire. Nerea asculta fără să intervină, pentru că îşi propusese să nu destăinuie nimănui că era fiica unui om care fusese asasinat.

În afară de câteva relaţii strict sexuale, a încercat de câteva ori să trăiască iubirea aşa cum o înţelegea ea.

— Şi cum o înţelegi?

Le mărturisea prietenelor ei că visa la o căsnicie lungă, cu copii, dar nu mai mult de doi. O viaţă liniştită, curată, burgheză, după o nuntă făcută ca pe vremuri.

— Cu tatăl tău ducându-te la altar.

— Asta nu se va putea. Tata a murit de doi ani şi jumătate, de cancer. Fuma mult.

La treizeci de ani împliniţi, Nerea şi-a zis că era timpul să înceteze cu relaţiile trecătoare. Aventuri? Nu, mulţumesc. Avusese destule. Le povestea prietenelor, care o ascultau zâmbind, despre frumuşelul blond pentru care s-a dus ca proasta până în Germania şi despre ţeapa pe care şi-a luat-o acolo. Deşi ele cunoşteau povestea până la cel mai mic detaliu, nu se săturau să o asculte, aşa că Nerea o repeta deseori. De ce? Pentru că era o sursă sigură de comentarii amuzante şi hohote de râs. Dar n-a pomenit niciodată despre pietonul din Frankfurt ucis de tramvai.

Tot mai rarele ei tentative de a găsi iubirea trainică, aşezată, cu colţar, covoare şi papuci de casă, se sfârşeau inevitabil prost. Dezamăgită, sătulă de bărbaţi, îşi zicea: fată, să nu te prind că te mai îndrăgosteşti de vreunul vreodată. Însă treceau săptămâni, luni, până când, total pe neaşteptate, simţea din nou, unde?, sus, jos, între picioare, furnicături de excitaţie şi entuziasm. Era ca şi cum ar fi căzut din nou pradă unei dependenţe de care se credea scăpată. Un nume, un chip, o nouă voce intra în viaţa ei, îi smulgea senzaţia lipicioasă de singurătate pe care o purta încontinuu lipită de trup; se umplea de euforie, de nelinişti plăcute, până când, după o vreme, dintr-un motiv sau altul, farmecul dispărea şi vedea cum din nou bărbatul acela fascinant, lângă care pulsul îi creştea tot mai rar, nu era altceva decât o proiecţie a dorinţelor ei şi că în realitate individul era de o banalitate şi un egoism de nesuportat.

Mult dorita excepţie: Eneko, cu opt ani mai în vârstă decât ea. Se ştiau din vedere, amândoi erau clienţi obişnuiţi ai cafenelei Tanger, acolo unde Nerea obişnuia să-şi bea bitterul de după prânz, pe vremea când lucra la biroul de pe strada Oquenda. Se vedeau des la cafenea, pentru că şi el muncea în apropiere, la o agenţie imobiliară din piaţa Guipúzcoa. Priviri, saluturi, alte priviri, până când

Eneko şi-a luat inima în dinţi şi a abordat-o. Bună, sunt cutare, lucrez în apropiere, nu ai vrea să ne cunoaştem mai bine? Pur şi simplu. Un bărbat simplu, direct, fără pretenţii. Din categoria celor încă neatacaţi de acidul căsniciei, care vin la întâlnire cu o floare sau cu o carte cadou. Defecte? La prima privire, niciunul de netrecut cu vederea: se îmbrăca fără gust, era puţin supraponderal, microbist.

Nerea s-a obişnuit cu prezenţa lui, cu atingerile uşor patern-protectoare ale acelui bărbat, mai în vârstă decât Xabier, care îi transmitea multă linişte şi, ceva ce nu e la îndemâna oricui, o făcea să râdă. Eneko, un bărbat-canapea: flexibil, blând, ideal pentru odihnă. Când ploua, ţinea umbrela deasupra ei, fără să-i pese că el se uda leoarcă. Detaliile de genul acesta însemnau foarte mult pentru Nerea. După câteva luni, se gândea tot mai serios să-i propună ceva mai mult decât să iasă împreună, pentru că bărbatul îi plăcea cu adevărat. Întrebare din partea prietenelor: era sau nu iubire? Bineînţeles, dar şi prietenie, care nu e acelaşi lucru. Nerea spunea că prietenia e cea care susţine relaţia după ce trece dragostea aia înfocată.

Totuşi, îi despărţea o prăpastie neagră, fără fund. Se căsca între ei, i-a însoţit în tot timpul celor zece luni cât au fost împreună, şi, de fapt, Eneko nu şi-a dat seama de ea niciodată. Aşa că, dacă încă mai trăieşte, ce s-o fi ales de el?, poate că încă se mai întreabă ce n-a funcţionat. Faza a fost că, exact aşa cum ea trecea sub tăcere ce ţinea de tatăl ei, el făcea acelaşi lucru în privinţa unui frate de-al lui, care era închis pentru terorism într-o închisoare din Badajoz. Iubirea, prietenia, râsetele, bărbatul-canapea, floarea sau cartea cadou, toate astea au fost înghiţite în câteva secunde de hăul adânc.

S-a întâmplat aşa. Se însera, era o ploioasă zi de luni, în ianuarie 1995. Nerea şi Eneko îşi propuseseră să facă obişnuita lor plimbare prin Zona Veche, să ciugulească ceva, să stropească totul cu vin, iar apoi să se ducă la el acasă, sau la ea acasă,

ori fiecare la casa lui, pentru că mâine, *maitia,* e zi de muncă. Din bar în bar, sub aceeaşi umbrelă, au străbătut strada 31 August. Nerea râdea de nişte chestii amuzante pe care i le spunea Eneko. În dreptul barului La Cepa, a încetat brusc să mai râdă. Aflase de la radio că acolo, în urmă cu cinci sau şase ore, un militant ETA îl împuşcase pe viceprimar, în timp ce acesta lua masa cu câţiva colegi de partid.

— Nu aici l-au omorât pe Gregorio Ordóñez?

— Nu-l plâng eu pe ăla. Din cauza unor indivizi ca el, fratele meu e în puşcărie.

Au trecut mai departe. Nerea a ieşit puţin de sub umbrelă, simţea picăturile de ploaie pe braţ şi începuse să vadă prăpastia.

— Un frate în închisoare?

— În Badajoz. Nu ţi-am spus? Mai are încă de stat, nu glumă.

— Pentru ce l-au condamnat?

— Păi pentru ce crezi? A luptat pentru ceea ce iubeşte.

Au trecut de biserica Santa María. Eneko a revenit la glume, dar pe buzele iubitei lui nu mai înflorea niciun zâmbet. Nerea nici măcar nu-l mai asculta. L-a lăsat discret de braţ, pretextând că vrea să caute ceva în poşetă. Ce să fac? Să o iau la fugă? Cu chipul împietrit, cu un rictus îngheţat pe faţă, încerca să afişeze o expresie senină. Dar înăuntrul ei era atât de agitată încât a simţit că face pe ea. Avea senzaţia că nu vor mai ajunge niciodată la Bulevar. El sporovăia, jovial, amuzant; ea tăcea. S-a despărţit de el în staţia de autobuz, după ce l-a lăsat, cu un amestec de scârbă şi groază, să o sărute pe obraz. Deşi erau locuri libere pe partea dinspre trotuarul pe care el aştepta, sub umbrelă, obişnuitul semn cu mâna, Nerea s-a aşezat de cealaltă parte a autobuzului. Cât a durat călătoria, a găsit o justificare pentru a rupe relaţia cu el. Îl sun imediat ce ajung acasă. Îi spun că a apărut un alt bărbat în viaţa mea. O minciună care nu dădea greş în astfel de cazuri. I-a spus şi a închis, fără să mai aştepte răspunsul lui. Ar fi putut să-i spună adevărul, dar

pentru asta ar fi trebuit să-l menţioneze pe tatăl ei. Nici moartă.

Şi-a anunţat prietenele, fără să intre în detalii, că rupsese relaţia. Nici nu au părut cine ştie ce de interesate. În anii următori, gaşca lor s-a spart, chiar dacă se mai întâlneau din an în Paşte, dar niciodată în formulă completă, ca să cineze la vreun restaurant. S-a întâmplat ce se întâmplă de obicei: unele şi-au găsit iubit, văduva s-a recăsătorit, alta a găsit un loc de muncă mai bun în Barcelona. Chestii de felul ăsta. Dar Nerea? A rămas la fel, singură cuc. În compensaţie, a făcut mai multe călătorii în zone de la capătul lumii: Alaska, Noua Zeelandă, Africa de Sud. Încerca să-şi umple timpul liber cu tot soiul de activităţi: s-a înscris la un curs de engleză pentru avansaţi, a mers mai des la sala de fitness, s-a înscris la un curs de gătit. Din când în când, mai ieşea cu câte o prietenă divorţată sau în pragul divorţului, care-i povestea ore în şir despre problemele sale de familie şi îi cerea sfatul, ei, care nu avea cea mai mică experienţă nici ca mamă, nici ca soţie.

Şi aşa, vreme trece, vreme vine, a împlinit treizeci şi şase de ani. Treizeci şi şase! Dar ştiu că au trecut repede. Dar n-o să-mi fac sânge rău. Erau zilele oraşului San Sebastián, aşa că a asistat împreună cu o prietenă la arborarea drapelului în piaţa La Constitutión. Au dansat, au băut, au continuat să bea, iar la un moment dat, noaptea, Nerea s-a trezit într-un taxi, lângă un bărbat care avea o dantură perfectă, mirosea minunat, îi mângâia sânii şi să nu mă întrebi mai multe că atât îmi amintesc. Am ceva amintiri ceţoase, da. Ştiu, după zgomotul apei, că el a făcut duş noaptea târziu. Apoi a venit la ea şi a dezbrăcat-o, Nerea întinsă pe burtă într-un pat străin, atât de beată încât putea oricând să leşine. Şi-a dat seama că bărbatul o penetrase, pentru că dimineaţa a găsit urme de spermă între coapse. El o aştepta în salonul luxos. Era foarte frumos, purta un halat bleumarin, de mătase şi pregătise masa pentru micul dejun, cu flori, lumânări şi o mulţime de bunătăţi de băut şi de mâncat. Imposibil de descris. Atunci, când

s-a aşezat la masă în faţa lui, Nerea i-a aflat numele: Enrique.

— Dar prietenii îmi spun Quique.

97. PROCESIUNEA ASASINILOR

La câteva ore după ce-l cunoscuse, Bittori, vorbind la telefon cu fiică-sa, l-a judecat fără milă: un îngâmfat. Cel mai vanitos bărbat care a călcat vreodată pe pământ. Un împătimit al oglinzilor, mort după parfumuri, unul căruia îi place să se asculte vorbind. Şi, cu o răutate evidentă, a întrebat-o pe Nerea dacă domnul ăsta se bagă noaptea în pat la costum. Nerea a avertizat-o că va trebui să se obişnuiască cu el pentru că intrase în viaţa ei ca să rămână.

— Să nu-mi spui că nu ţi se pare frumos.

— Prea.

— Şi elegant.

— Oh, peste fire. Să vedem cum o să faci ca să nu ţi-l ia alta. Va trebui să fii cu ochii pe el douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru.

Bittori nu ştia că Nerea şi Quique se înţeleseseră deja asupra acestei probleme. Înţelegerea a făcut-o să-şi petreacă mai multe nopţi plângând; dar, în acelaşi timp, şi-a făcut nişte calcule, a cântărit avantajele şi dezavantajele, iar până la urmă, sfătuită de o prietenă, s-a hotărât să compenseze egoismul lui cu propriul ei egoism. Să nu-i pese. Şi s-a pliat pe situaţie. Din acea clipă, a simţit un soi de expansiune interioară a propriei persoane. Ce, cum? Hai să zicem că m-am simţit eliberată. Altă consecinţă: între ea şi Quique a apărut o identificare / complicitate care i-a ajutat în toţi aceşti ani să pună o bază solidă relaţiei lor, în ciuda frecventelor rupturi.

Ca să o facă să înţeleagă, Nerea a exemplificat pentru prietena ei:

— Mă îndoiesc să existe pe lume o pereche care să se fi despărţit de mai multe ori decât noi. O dată, la el acasă, i-am spus că mă despart de el pentru totdeauna, că de data aceasta despărţirea e definitivă. Dar afară ploua, cu câteva ore înainte fusesem la coafor, nu aveam umbrelă, aşa că am rămas şi am

petrecut una dintre cele mai drăgăstoase şi romantice nopţi din câte-mi amintesc.

Quique nu s-a ascuns în niciun moment. O dată a ajuns târziu la întâlnire, cu o zgârietură proaspătă pe bărbie. S-a scuzat, dând adevărul pe faţă, imperturbabil:

— Scuză întârzierea, draga mea, dar m-am întâlnit cu o fată şi a durat ceva mai mult decât mă aşteptam.

În mintea lui Nerea a explodat luminos un cuvânt: despărţire. Explozia pirotehnică din bezna minţii ei a fost urmată de un mănunchi de scântei şi pe fiecare scânteie se putea citi: s-a terminat. Ăsta, pe lângă că mă ia de proastă, mai are şi neobrăzarea de a-mi spune verde-n faţă că şi-o trage cu altele. Abia trecuseră câteva luni de când ieşeau împreună. Şi vine cu aşa ceva. Nerea era îndrăgostită din cap până-n picioare şi înapoi şi ar fi jurat că Quique, atent, tandru, ce bine arată, măgarul, simţea la fel. A fost atât de uluită, încât s-a uitat în jur ca şi cum ar fi căutat camera ascunsă care să confirme că fusese o glumă.

— Ce e?

Părea sincer surprins. Nerea, prostuţo, trebuie să-ţi deseneze sau ce? I-a explicat:

— Draga mea, unii sunt pasionaţi de tenis sau colecţionează timbre şi monede. Mie, aş minţi dacă nu aş recunoaşte, îmi place sexul. Am nevoie de senzaţia de a poseda femei. Sute, mii, câte pot atât timp cât o să mă ţină puterile. Ăsta e un sport care-mi place şi mi se potriveşte, înţelegi? Asta nu are nimic de-a face cu relaţia noastră, care e pur şi simplu minunată. Sunt mort după tine. Eşti Nerea mea, *the only one.* Să nu te îndoieşti deloc de asta. În schimb, furnizoarele de orgasme cu care mă culc fără să ştiu unde locuiesc sau cum se numesc, nu înseamnă nimic pentru mine, dacă ne gândim la sentimente. Repet: ni-mic. Sunt un instrument de plăcere. Atât. Nu umblu cu secrete, după cum vezi. Tu de ce te duci la fitness? În cazul meu e la fel, doar că în loc să mă urc pe o bandă, fac gimnastici

cu un trup atrăgător. Chiar mi-ar părea rău dacă nu m-ai accepta aşa cum sunt.

— Tu m-ai accepta dacă aş face şi eu acelaşi lucru cu alţi bărbaţi?

— Dar ţi-am zis eu vreodată să nu faci aia sau aia?

— Bine, dă-mi un timp de gândire.

S-a ridicat, erau pe terasa de la Caravanserai, o după-amiază senină, cu copii şi porumbei, şi Nerea a trecut pe lângă catedrală pe gânduri, tulburată, întrebându-se: Dumnezeule, dar de ce mă-sa nu-l trimit la dracu'? Dar, dacă-l trimit la dracu', cum îl mai recuperez apoi? Şi îşi imagina situaţii care mai de care mai umilitoare, tensionate, fără ca vreuna să corespundă ideii ei despre relaţia dintr-un cuplu, nu ştiu, o relaţie normală, rezonabilă, cu canapea şi papuci de casă. Unul pentru celălalt, fidelitate, chestii de genul ăsta. Bineînţeles că la cei treizeci şi şase de ani ai mei nu mai sunt în situaţia de a-mi permite să pierd ultimul tren, mai ales dacă e un tren atât de frumos cum e ăsta.

Şi-a dat întâlnire, urgent, cu o prietenă de încredere. Cearcăne după noaptea nedormită. Pe masă, cafea cu lapte şi croasanţi. După ce a aflat în detaliu despre ce era vorba, prietena a întrebat-o pe Nerea, fără prea multe preambuluri, dacă-l iubea pe Quique.

— Tare mă tem că nu pot să spun că nu. Dimpotrivă, că altfel bănuiesc că i-aş fi dat papucii de mult. Problema e că nu vreau să-l împart cu nimeni. Îl vreau cu totul numai pentru mine.

— Şi tu ce-i dai în schimb? Ai treizeci şi cinci de ani.

— Treizeci şi şase.

— Ascultă-mă, Nerea, frumoaso, nu mi se pare că ai fi în situaţia grea pe care mi-ai descris-o azi-noapte la telefon. Dacă într-adevăr îl iubeşti, nu prea ai de ales. Sau te desparţi de el imediat, asta însemnând să pierzi totul şi să fii din nou singură, la cei treizeci şi şapte de ani ai tăi.

— Treizeci şi şase.

— Sau eşti isteaţă şi joci totul pe cartea asta, tolerându-i pasiunea pentru orgasme. Chestia asta îţi face viaţa amară, ştiu, dar important este să câştigi partida.

— Şi dacă se îndrăgosteşte de alta?

— Eu cred că riscul e mai mare în cazul celor nesatisfăcuţi şi care-şi reprimă pulsiunile.

— Şi dacă ia o boală? SIDA, de exemplu, şi mi-o transmite şi mie?

— Înţeleg. Sună-l şi spune-i că aţi terminat.

— Eşti nebună?

— Atunci va trebui să-l accepţi aşa cum este.

— O să-mi fie greu.

— O să-ţi fie greu, dar poţi.

— E un porc.

— E porcul tău, Nerea. Tratează-l bine.

N-a vrut să-l întâlnească în niciunul din locurile lor obişnuite. De ce? Ca să nu ducă supunerea la extrem. La telefon, Quique, drăguţ, n-a pus întrebări, a acceptat. Ascunsă după pavilionul de pe Bulevar, Nerea l-a văzut ajungând punctual, pus la patru ace, şi ocupând o masă pe terasa cafenelei Barandiarán. Ea s-a aşezat pe o bancă, ascunsă de privirile lui Quique şi, timp de douăzeci de minute, n-a făcut altceva decât să se uite la oameni. Lasă-l să aştepte. Înainte de a se duce la el, şi-a refăcut machiajul de la ochi cu ajutorul unei oglinjoare de buzunar şi s-a dat la încheieturi cu un parfum cumpărat de curând, obscen de scump.

Pentru că dacă vreau, vanitosul ăsta nu mă întrece nici la eleganţă, nici la a mirosi bine. A tăiat mulţimea mişcându-se ca un fotomodel, ţac, ţac, cu pantofii ei cu toc înalt, cu părul despletit, ştiindu-se privită de unii şi de alţii, dar şi de Quique, care o vedea apropiindu-se de el. La jumătatea drumului, buzele nu au mai ascultat-o. Zâmbetul acela, Nerea, nu mai nega, a fost o binecuvântare. O? A fost binecuvântarea însăşi. Quique s-a ridicat, a sărutat-o şi i-a tras scaunul, ajutând-o să se aşeze, ca un adevărat domn cu purtări manierate.

Nerea a trecut direct la subiect.

— În niciun caz de faţă cu mine.

N-a mai zis nimic. Quique a făcut un semn scurt că e de acord, l-a chemat pe chelner ca să le ia comanda, a scos din buzunarul sacoului o cutiuţă învelită în piele. Fără să spună ceva, i-a întins-o lui Nerea. În interior se afla un lănţişor de care era prinsă o frunză de ginkgo biloba, totul de aur. Fără să se entuziasmeze, Nerea a zis că e foarte frumos. Apoi Quique şi-a apropiat buzele de gura ei şi Nerea a venit în întâmpinarea sărutului.

Au discutat despre diverse chestiuni. El lua câte o înghiţitură din paharul său de whisky cu gheaţă şi, din când în când, ridica paharul şi o privea prin el; ea trebuia să meargă la lecţia de engleză peste o oră, aşa că ceruse o apă tonică. Au văzut apărând dinspre strada Mayor, la câţiva metri de unde se aflau ei, obişnuita procesiune a rudelor deţinuţilor din ETA. Înaintau pe două rânduri, cu mersul liniştit, femei şi bărbaţi, unii discutând între ei, alţii tăcând. Fiecare ţinea în mâini un băţ lung. La capătul de sus al băţului, o pancartă cu fotografia unui militant ETA aflat în închisoare, iar sub fotografie, numele lui. Cei din fotografii erau tineri, fără excepţie, fii, fraţi, rude ale celor care mărşăluiau. Pietonii se dădeau la o parte ca să le facă loc să treacă.

Trecând prin Zona Veche, Nerea întâlnise nenumărate asemenea marşuri, de multe ori brusc, când dădea colţul unei străzi. Dar nici din apropiere şi nici de la depărtare, nu le dădea nici cea mai mică atenţie. Ca şi cum n-ar fi existat. Se întorcea cu spatele şi la revedere. A observat-o pe Miren, în rândul mai apropiat de terasa cafenelei, gravă, posomorâtă, cu fotografia fiului ei. Nerea o mai văzuse şi în alte dăţi.

Quique:

— Iată şi procesiunea asasinilor.

— Vorbeşte mai încet. N-am chef de probleme.

Atunci el s-a aplecat în faţă şi i-a şoptit la ureche:

— Iată şi procesiunea asasinilor.

Apoi s-a îndreptat de spate şi şi-a reluat tonul normal:

— Ţi se pare mai bine aşa? Gândesc la fel, indiferent dacă vorbesc în şoaptă sau cu voce tare.

Acum Nerea a fost cea care şi-a îndreptat gura spre el, iar el şi-a apropiat buzele de ale ei, pentru a întregi sărutul.

98. ROCHIA ALBĂ DE MIREASĂ

Au stabilit data nunţii. După câteva zile, o femeie a abordat-o pe Nerea pe o stradă din cartierul Amara.

— O să mă sinucid şi tu eşti de vină.

Se părea că o aşteptase. N-o cunoştea, n-a întrebat-o cum o cheamă. A încercat să scape de ea, dar femeia (la vreo treizeci de ani, atrăgătoare) i-a barat drumul.

— Niciodată n-o să-l faci atât de fericit cum îl fac eu.

Nerea a început să înţeleagă despre ce era vorba. Se citea disperarea pe chipul acela care o privea de aproape, cu ochi sfidători, ameninţători şi iritaţi, de parcă ar fi plâns de curând. Femeia, nu agresivă, nu jignitoare, dar cu arătătorul ridicat în semn de ameninţare / avertizare şi cu indicii clare de ceva tulburări psihice.

— Nu-ţi face iluzii. Crezi că-l mai mulţumeşti, la anii tăi?

Nerea, stăpâneşte-te. Nerea, stăpâneşte-te. Nu s-a stăpânit.

— Dar sinucide-te odată dracului şi lasă-mă-n pace!

S-a văzut că femeia nu se aştepta la o asemenea reacţie. A rămas încremenită, hipnotizată, ţintuită locului. Nerea a profitat de stupefacţia / tulburarea ei şi a trecut mai departe, cu paşi grăbiţi, ţac, ţac, şi-a văzut de drum. N-a mai văzut-o niciodată. S-o fi sinucis aşa cum zisese sau promisese? Promisese? Nu fi naşpa, fată.

A fost tentată să-i povestească lui Quique toată întâmplarea, dar la ce bun? A presupus că femeia era încă una dintre atâtea care îşi deschisese picioarele pentru el. Biata de ea! Una care nu se mulţumea cu statutul de FUFA (Furnizoare Utilă de Futaiuri Anonime) şi voia să-mi ia tronul.

S-a sfătuit cu Xabier. Care regim era mai bun, al comunităţii legale sau al separaţiei de bunuri? Ce

părere avea? Fără să stea pe gânduri, Xabier a optat pentru al doilea. Apoi a adăugat că n-o zicea pentru că nu l-ar fi suportat pe Quique.

— Care, până la urmă, are o situaţie economică foarte bună. Dar, dacă ne gândim la ce se poate întâmpla pe viitor, cred că e mai bine să ai tu ultimul cuvânt asupra bunurilor tale.

Aşa au şi făcut, în faţa notarului, iar Quique n-a avut nicio obiecţie. S-au cununat, el ateu, ea cu îndoieli religioase, la biserica El Buen Pastor. Bittori le-a zis că dacă vor să o vadă în biserică, atunci cununia să fie oficiată de oricine, dar nu de episcop. A zis că domnul ăla se milostiveşte numai de criminali, că stomacul i se întoarce pe dos numai când îi aude numele şi că din cauza lui, în principal, îşi pierduse credinţa. Provenind din Tudela, Navarra, părinţii lui Quique nu-şi pierduseră credinţa. Aşa că mai mult pentru ei şi, totodată, pentru a da evenimentului o strălucire ceremonială, s-au cununat la biserică, îmbrăcaţi amândoi în alb.

Timp de mai multe luni, zâmbetele proaspăt căsătoriţilor (cu palatul Miramar în fundal) au fost expuse în vitrina unui magazin cu articole fotografice, din piaţa Guipúzcoa.

Petrecerea a avut loc la un restaurant din Ulía, cu vedere la mare, şi s-a prelungit până la lăsarea întunericului. Bittori, în momentul plecării, uşor ameţită?, a spus ceva ce a nedumerit-o pe Nerea.

— Îţi doresc multă fericire, că vei avea mare nevoie.

Mai târziu, Nerea i-a spus lui Xabier, între patru ochi, ce-i zisese mama lor.

— Te rog să n-o bagi în seamă. *Ama* a trecut prin ce-a trecut. Şi s-ar putea ca în zilele speciale, cum e cea de astăzi, să o chinuiască amintirile.

Nunta a avut loc într-o sâmbătă. Luni, cei doi soţi proaspăt căsătoriţi au plecat la Madrid cu trenul. S-au plimbat, au vizitat, au făcut dragoste de multe ori, el mânat de dorinţa, graba?, de a fi tată cât mai repede, aşa că nici nu intrau bine în camera de hotel că se şi dezbrăcau şi treceau la treabă, fără să apuce

măcar să dea cuvertura la o parte. În acele momente, Nerea își amintea de chipul răvășit al femeii care-i spusese pe stradă că niciodată n-o să-și satisfacă soțul pe deplin. Ascultătoare, supusă, făcea tot ce-i cerea Quique: stai așa, întoarce-te, sprijină-te. Apoi, imediat după ce-și trăgeau sufletul, el începea să aleagă nume pentru copil, ceea ce-i displăcea profund lui Nerea, pentru că, zicea ea, asta aduce ghinion.

De la Madrid au mers cu avionul la Praga. Planificaseră să-și petreacă acolo restul lunii de miere. Nerea fusese cu ideea. O prietenă îi descrisese minunățiile din acel oraș. Stai să vezi aia, stai să vezi ailaltă, stai să vezi nu știu ce pod, stai să vezi nu știu ce catedrală. La Praga? Praga să fie. Unde vrei tu, iubito. Quique deținea, împreună cu un asociat, o firmă de producție de băuturi alcoolice, așa că a luat în considerare și faptul că excursia lor ar putea fi o ocazie excelentă pentru a vedea la fața locului ce posibilități existau pentru a face afaceri cu Cehia, o țară în care la vremea respectivă nu avea clienți. Gândindu-se că nu ar fi rău să-și încerce norocul, a pus în bagaj un pliant în limba engleză cu produsele sale, plus o cutie cu vreo douăzeci de sticluțe de băuturi diverse. Zicea:

— În Germania și în Austria vindem anual o grămadă de *pacharán*[28]. Nu văd de ce nu le-ar plăcea și cehilor ce le place vecinilor lor.

— Dar ce-o să faci cu pliantele? O să le distribui prin supermarketurile din Praga?

— Nu-ți bate tu capul, lasă pe seama mea că în privința asta am fler.

Ca și la Madrid, la Praga au bătut străzile făcând pe fotografii, au vizitat făcând pe interesații, au făcut dragoste în scopuri procreatoare. Dar a existat și o mare diferență, sub forma unui episod neașteptat, de care încă-și mai amintesc atunci când aduc vorba despre luna de miere din Praga. La două zile după sosirea lor, au hotărât să meargă pe jos până în cartierul Malá Strana, să ia prânzul acolo, să vadă și să fotografieze orice lucru interesant care o să le iasă

în cale din arhitectura urbană. Vremea însorită era de partea lor. La fel şi o hartă uşor de mânuit, primită de la recepţia hotelului.

Au coborât pe străzi pietruite până la podul Carol. Exprimându-şi admiraţia, au străbătut micul tunel care desparte cele două turnuri de la intrarea pe pod. Nerea, cu ochelari de soare, a vrut să-şi facă o fotografie la baza unei statui. Şi-a lăsat poşeta lângă parapet, a început să-şi aranjeze părul şi atunci a ţâşnit de nicăieri acel băiat de paisprezece, cincisprezece, cel mult şaisprezece ani, a luat poşeta şi, cât ai clipi, a luat-o la fugă cu ea în mână. Nerea şi-a dat seama pe loc. A strigat spre Quique şi spre statui şi spre toată Europa cuvântul *poşeta,* adăugând ce avea în ea: paşaport, viză. Ceea ce i-a dat pinteni soţului ei.

Quique a pornit la fugă pe urmele hoţului. Nerea îl vedea alergând pentru prima dată. Şi alerga de mama focului. E drept că şi împrejurările îi erau favorabile. Hoţul trebuia să evite turişti care abia se mişcau, obligându-i să se dea la o parte şi deschizându-i practic drumul lui Quique. Hoţul s-a izbit de un domn cu trăsături orientale. Se vedea deja prins şi, cine ştie, poate şi căpăcit bine de acel străin rapid, aşa că singura idee care i-a venit a fost să arunce poşeta în râu, sperând, probabil, să-l descumpănească pe urmăritorul său.

Dar nici vorbă de descumpănit. Renunţând imediat la urmărire, Quique a alergat spre parapet. Nerea, la vreo treizeci de metri în spate, la văzut descălţându-se în grabă şi băgând ceva într-unul dintre pantofi. Ceasul Patek Philippe? Ce altceva? Râul Vltava, la trecerea lui prin Praga, e lat, nu glumă. Să vezi c-o să păţim o nenorocire. A fost tentată să-i strige, pentru Dumnezeu, să nu sară, dar Quique a sărit, în picioare, iar ea s-a grăbit să aibă grijă de pantofi şi de ceasul de lux.

Dintre apele învolburate, Quique, cu cămaşa lui albă de o sută douăzeci de euro, i-a arătat poşeta lui Nerea, în timp ce înota calm, zâmbitor, masculin, către malul apropiat. Un grup de asiatici a aplaudat

de pe pod. Nerea, cu pantofii lui Quique în mână şi cu ceasul pus la adăpost, se simţea ca un fruct copt, gata să plesnească de iubire. S-au reîntâlnit pe mal. Fără să-i pese de hainele lui ude, Nerea i-a sărit în braţe. Numeroase aparate foto din jur au surprins momentul îmbrăţişării. Soţul ud leoarcă şi soţia fericită au pornit înapoi spre hotel, în timp ce străbăteau podul ţinându-se de mână, Nerea şi-a amintit de FUFA care o abordase pe stradă, cu câteva săptămâni în urmă.

99. AL PATRULEA MEMBRU

Anii lungi de puşcărie sunt apăsători. Şi cât de apăsători! Certurile cu alţi deţinuţi te obosesc, te demoralizează, la fel ca frecuşurile cu agenţii Gărzii Civile şi greva foamei. Singurătatea, care pe de o parte îţi serveşte drept scăpare / refugiu, pe de altă parte te supune celor mai cumplite fantasme, te epuizează cumplit. Întins pe pat, Joxe Mari se simte nesigur. Poate că a făcut o greşeală răspunzând la scrisoarea soţiei lui Txato. Văleu, dacă află *ama.* Nici nu vreau să mă gândesc. Dar tocmai asta face, de la o vreme încoace, iar după ce i-a scris lui Bittori, cu şi mai mare intensitate: îşi plimbă îndoielile, îşi goleşte la picioare sacul memoriei; pe scurt, îşi bate capul. Aici, în puşcărie, prea multe gânduri te slăbesc. Te pun în faţa adevărului amar. Asta-i viaţa ta, băiete, aruncată ca o grămadă de resturi între cei patru pereţi ai celulei.

Cuprins de gânduri, priveşte în jos şi ce vede? Ce să vadă? Duşumeaua de aici care se transformă instantaneu în duşumeaua apartamentului din strada Zarauz, într-o sâmbătă din urmă cu mulţi ani, cu oraşul în plină sărbătoare. Era zi de curăţenie generală. Înainte făceau curăţenie cu rândul. Dar sistemul îi făcea să se certe. E rândul meu? E rândul tău? Cui i-a venit rândul? Şi tot aşa. Iar nefericitul căruia îi venise rândul, trebuia să facă singur toată munca. Chiar dacă se limitau la esenţial, să şteargă praful pe ici, pe colo, să dea cu aspiratorul, ca să nu-i sufoce murdăria. Până când Joxe Mari a decretat: fraţilor, sâmbăta facem curăţenie împreună. Şi acum se strofocau toţi trei. Haide, tu baia, tu salonul, eu bucătăria. Pam pam pam: într-o oră terminăm.

Radioul era pornit. Ca de obicei. Radioul trebuie să meargă mereu. Pentru orice eventualitate. Află dacă ieri a avut loc o razie, dacă s-a comis un atentat şi unde, dacă a fost capturat vreun comando. Cu cât o informaţie pare mai secretă, cu atât mai repede e difuzată de mijloacele de comunicare în masă. Iar

asta, normal, e mană cerească pentru cei implicaţi în lupta armată. De ce? Păi ca să-şi ia precauţii, ba chiar să dispară dacă lucrurile devin urâte. Nu se ştie niciodată.

De pe la vreo trei după-amiază, ştiau că se întâmplase ceva grav în cartierul Morlans. Un redactor radio spunea / denunţa că întreg cartierul era înconjurat. Nu putea trece nici măcar presa. De cine? De Garda Civilă. Se auziseră împuşcături în depărtare, multe împuşcături şi o explozie. Detaliile erau puţine şi inexacte, dar destule încât să reveleze faptul că sticleţii porniseră o operaţiune de mare anvergură în San Sebastián.

Lui Joxe Mari nu i-a mirosit bine încă de la început.

— Txopo, opreşte-te şi du-te să supraveghezi strada.

Pe la vreo şase seara a apărut şi prima confirmare. Sticleţii capturaseră comandoul Donosti. Se zicea că ar fi trei morţi într-o locuinţă din Morlans. Redactorul radio a mai spus că fuseseră operate şi alte arestări, în alte locuri, dar n-a zis unde.

Joxe Mari, către Txopo, care continua să se uite pe fereastră:

— Care-i treaba?

— Nimic.

Dar nu se putea culca pe o ureche. Când te-aştepţi mai puţin, măgarii ăia vin şi-ţi sparg uşa. Către Patxo:

— Cred că noi doi ar trebui să plecăm, iar el să rămână aici.

— Dar ce treabă avem noi cu cei din comandoul Donosti? Nu ştim nimic despre ei şi nici nu suntem comandoul lor de sprijin.

— S-ar putea să se fi folosit şi de munca noastră de cercetare. Poate că folosim acelaşi canal de legătură cu conducerea, habar n-am. Haide, chiar dacă numai pentru o noapte. Mâine o să ne spună Txopo dacă au fost mişcări ciudate pe stradă.

Până atunci, fuseseră trei, acum erau patru. O bănuială neistovită şi-a făcut loc între ei. Un

membru în plus. Destul de influent, într-adevăr. Au stat de vorbă pe întuneric, pe un versant al dealului Igueldo, acolo unde şi-au petrecut noaptea în saci de dormit. Patxo nu era prea convins.

— Şi-atunci, cum îţi explici că nu au venit după noi?

— Pentru că vor să tragă de fir până prind tot ghemul.

— N-ai dat în paranoia, nu?

— Ieri m-am întâlnit în lift cu un vecin. Bună, bună. E a doua oară când îl văd pe individ într-un timp destul de scurt. Nu ştiu ce crezi tu, dar mie lucrurile astea nu mi se par întâmplătoare. Gândeşte-te la faza de azi din Morlans. La un moment dat, sticleţii au prins un fir. Şi-au zis: staţi aşa, că dacă ne ţinem după pasărea asta, mai devreme sau mai târziu, o să ne ducă la cuib. Aşa merge războiul ăsta, Patxo. N-o mai întoarce pe toate feţele.

— Dacă ar fi fost atât de simplu, ar fi terminat de mult cu ETA.

— Pe ETA n-o învinge nici Dumnezeu. Pierdem combatanţi, normal. Dar pentru fiecare care dispare, vin doi sau trei noi. Aici e material cât vrei.

S-a auzit o detunătură în depărtare.

— Ce-a fost asta?

Apoi, bezna dinspre oraş s-a aprins în cascade luminoase, în mari mănunchiuri de scântei multicolore. Focurile de artificii din Semana Grande[29] pluteau pe deasupra golfului. Joxe Mari şi Patxo le-au privit de la liziera pădurii şi, uitând de discuţia lor recentă, îşi dădeau cu părerea asupra efectelor pirotehnice.

— Uite, uite!

— Uau, ce tare!

După ce focurile de artificii au încetat, s-au întors la întunericul dintre copaci şi s-au culcat în sacii de dormit, în noaptea de vară.

Se auzeau greierii. Patxo mustăcea:

— Ăia acolo, jos, petrec cu toţii, băga-mi-aş picioru', stau la coadă la îngheţată şi noi ne dăm de ceasul morţii pentru libertatea lor. Uneori îmi vine să

pun mâna pe armă şi pac, pac, pac, să le dau ceea ce merită.

— Stai liniştit, când mingea o să fie la noi, atunci o să danseze după cum le cântăm noi.

La şapte dimineaţa s-au întâlnit cu Txopo, în spatele Facultăţii de Drept.

— Deci?

— Nimic.

Dar Joxe Mari, cu părul vâlvoi, încercănat, continua să fie suspicios. I-a cerut lui Txopo să caute pentru el şi pentru Patxo o locuinţă temporară. Până atunci, aveau să doarmă sub cerul liber, în sacii de dormit. Patxo n-a fost de acord. Joxe Mari a transformat cererea în ordin şi nu mai discutăm. Şi-a demonstrat autoritatea cu câteva înjurături. Nu era uşor să-l contrazici pe Joxe Mari. Avea braţele puternice, musculoase şi era speriat.

Luni, Txopo i-a anunţat că puteau să se mute în apartamentul unui coleg de şcoală, care locuia cu iubita lui, însă proprietarii puneau nişte condiţii. Care? Să nu coboare în stradă, pentru ca nimeni să nu-i vadă ieşind sau intrând, căci locuinţa se afla într-un bloc de şapte etaje, la începutul străzii Añorga, cu vecini care mişunau încontinuu, şi să plece vineri, cel mai târziu. Lui Joxe Mari i s-a părut un termen rezonabil. Şi-a exprimat obişnuita lui preocupare pentru mâncare. Txopo: haleala nu era o problemă, pe proprietari nu-i deranja să cumpere două baghete de pâine în loc de una.

— A, bine.

La lăsarea serii au luat autobuzul spre Lasarte. Au coborât la staţia Añorga, acolo unde ea îi aştepta. I-a condus la apartament, într-un bloc aflat în apropierea căii ferate. Era durdulie, simpatică, vorbăreaţă, cu bretonul tipic militanţilor de stânga *abertzale;* el era mai degrabă tăcut şi irascibil şi avea sub nas o cicatrice curbată, ca şi cum ar fi fost cândva operat de buză de iepure. S-au înţeles tacit să îşi ascundă numele adevărate, ceea ce în cazul nostru avea sens, pentru că într-adevăr nu ne cunoşteau, dar noi l-am fi putut întreba pe Txopo cum îi chema sau să le

vedem numele pe căsuţa poştală din holul blocului, dar nu conta, de fapt. Faza era să mai condimenteze puţin rutina.

La cină, s-au distrat alegându-şi poreclele. Când şi le aminteau, le încurcau, iscând scene ridicole. Aşa că, pentru a înlătura orice încurcătură, pe proprietari i-au numit Sota şi Caballo[30], iar Joxe Mari şi Patxo au fost Pan şi Chocolate. Ideea a fost a ei şi a fost numai bună pentru a-şi omorî timpul în prima seară, dar la altceva n-a mai servit, pentru că atunci când se adresau unii altora, nu îşi ziceau pe numele de cod, ci pur şi simplu: auzi, tu; ca să nu mai spun că Patxo uita frecvent de numele de cod şi îi zicea colegului său pe nume, iar Joxe Mari păţea la fel cu Patxo.

Caballo s-a arătat morocănos încă de la început. Joxe Mari şi-a dat seama că ceva nu era în regulă cu tipul. Iar Patxo, noaptea, discutând amândoi în şoaptă, de la un pat la altul, credea că ăstuia nu-i convine că stăm în casa lui. În schimb ea, guralivă şi bună bucătăreasă, nu înceta să înveselească atmosfera. Să vezi tu că asta o fi problema.

— Gelozie?

— Cu siguranţă.

— Nu văd niciun motiv.

Joxe Mari, lungit pe patul din celulă, cu privirea pironită în tavan, cu moralul la pământ, totuşi, nu s-a putut abţine să zâmbească. Caballo nu era prost, dar nu avea ce face, pentru că pe durata sezonului estival lucra pe plaja din Ondaretta, închiria şezlonguri şi baldachine pentru plajă, aşa că nu-i rămânea altceva de făcut decât să plece dimineaţa şi să nu se întoarcă acasă până seara târziu. Încă de marţi, Sota, cu sânii ei mari, a intrat în baie având pe ea numai lenjeria intimă, prefăcându-se că nu-şi dăduse seama că Patxo era la duş, deşi zgomotul apei se auzea în tot apartamentul. Odată în baie (ah, scuze), Patxo i-a intrat în joc, ce să fi făcut?, a chemat-o în cabina de duş. Fata, încântată. Joxe Mari citea ziarul în salon şi a început să audă gemetele şi gâfâitul lor.

Noaptea:

— Să nu-mi spui că i-ai tras-o.

— Eu zic să te pregăteşti, sunt sigur că mâine îţi vine rândul.

Dar Joxe Mari, după ce fata a intrat în baie, a luat o atitudine de respingere a oricărui contact carnal. Genul ăsta de situaţii nu mi-a plăcut niciodată. Nu sunt de mine. Şi Josune, cu mintea ei îngustă, nu m-a învăţat. În plus, după cum i-a zis lui Patxo, nu avea încredere în Caballo. Înnebunit de gelozie cum era, îl vedea capabil să-i trădeze. Gândul ăsta nu-i dădea pace lui Joxe Mari, pe lângă apropourile lascive ale grăsuţei. Mama mă-sii, ce tipă sărită de pe fix! Aşa că joi, fără să mai aştepte micul dejun, au mulţumit pentru ospitalitate şi, la distanţă de o jumătate de oră unul de celălalt, s-au întors la apartamentul din strada Zarauz. Txopo le-a zis că supraveghease strada în fiecare zi şi nu văzuse nimic suspect.

100. CĂDEREA

Au comis o serie de atentate şi dacă nu au fost mai multe, e pentru că nu li s-au trimis la timp materialele de care aveau nevoie. Au întrebat: ce se întâmplă? Iar omul de legătură le-a răspuns supărat că nu erau singurii. O bombă cu amonal pusă la trecerea unui convoi al Gărzii Civile n-a explodat, că altfel sticleţii ar fi zburat până pe acoperiş, iar ei ar fi câştigat şi mai mult respect în cadrul organizaţiei.

Au distrus salonul cu maşini de vânzare al unuia care zicea ba una, ba alta. O fi fost adevărat? Nu mai contează. L-au aruncat în aer. Au evacuat întreaga clădire. Au jefuit o bancă pentru a-şi mai reveni financiar, atunci când banii deveniseră cu adevărat o problemă. Calicie mare. Şi aveau deja planul făcut până în cele mai mici detalii, pentru a-l ucide pe un poliţist retras din activitate, când au aflat că întreaga conducere ETA a fost capturată într-o vilă sau într-o casă, ori ce-o fi fost, de lângă Bidart.

Debandadă totală. Mai mult: senzaţia că rămăseseră orfani. Ce era de făcut? Joxe Mari, îngrijorat, pesimist, şi-a amintit că Potros, atunci când îl prinseseră, avusese la el o lungă listă cu militanţi. Să vezi tu că şi pe netoţii ăştia i-au prins cu mâţa-n sac. Patxo i-a avertizat:

— Eu nu mă mai duc să dorm prin păduri.

Au hotărât să aştepte ca să vadă ce-o să se întâmple şi să suspende orice activitate până la clarificarea situaţiei. Niciunul dintre cei trei nu rămânea ziua în apartament. Din precauţie şi la insistenţele lui Joxe Mari care până şi în forma norilor vedea poliţişti sub acoperire. Şi-au făcut rost de undiţe de pescuit. Indiferent dacă vremea era bună sau rea, mergeau pe jos până la stâncile din Tximistarri, mai puţin Txopo, care prefera bibliotecile şi sălile de cinema în loc de a sta ore în şir cu ochii pe pluta undiţei. Înainte de a ieşi în stradă, prindeau de uşa apartamentului bucăţele aproape invizibile de aţă şi de bandă scotch. Iar sub

preşul de la intrare, puneau un ciob de sticlă subţire, curbat, provenit de la un pahar de vin pe care-l spărseseră din greşeală. Seara, primul care se întorcea la apartament verifica semnele. Dacă erau la locul lor, intra în apartament şi aprindea lumina conform înţelegerii.

Luni de incertitudine. Când pizda mă-sii o să aleagă noua conducere? Rămăseseră fără om de legătură. Nu li se mai trimiteau arme. Txopo a trebuit să apeleze la părinţii lui ca să facă rost de bani pentru chirie. Între timp, statul a celebrat cu mare pompă Expoziţia Universală din Sevilla şi Jocurile Olimpice de la Barcelona. Într-o zi, Joxe Mari a zis mă fut în ei, îmi joc cartea. A luat mocăniţa din gara Amara şi a coborât la Hendaya. După trei zile petrecute în Franţa, s-a întors la apartament, mort de foame, murdar, demoralizat.

— ETA n-o să mai fie ce a fost. Lovitura din martie a fost mult prea dură.

— Cine-s noii şefi?

— Sunt câţiva acolo. Cam cu pluta. Habar n-au unde le e mâna dreaptă sau piciorul stâng.

Dar tot nu se întorsese cu mâna goală. Stabilise o întâlnire într-un bar din cartierul Gros cu un militant care făcea pe mesagerul, sper că l-am înţeles bine, pentru cineva din noua conducere, sau cineva apropiat de noua conducere, ori dracu' să mai ştie. Joxe Mari era suspicios. Cu o oră înainte, l-a trimis pe Patxo să bea un vin.

— Care-i treaba?

— Nimic.

Apoi a mers el şi i-a dat individului o scrisoare, scrisă de Txopo la maşină, în care solicitau să li se dea voie să treacă în Iparralde, unde să stea o vreme la cutie. Motivau: nu suntem operativi, trebuie să ne punem la curent pe tema confecţionării de bombe, suntem nişte mucoşi în privinţa strategiei. Au aşteptat răspunsul timp de mai multe săptămâni. Cerere acceptată. Li s-au pus la dispoziţie călăuze. Txopo i-a urmat după câteva luni.

Lui Patxo i-au găsit un loc de muncă într-o fermă avicolă deţinută de o familie de francezi cu convingeri naţionaliste. Cu ajutorul proprietarilor şi al fiilor lor, plus un manual, a început să înveţe limba bască. Nu vorbea basca? Păi nu, în afară de vreo douăzeci de cuvinte, care se lipesc de tine vrei nu vrei, lucru pe care colegii săi i-l reproşau cu duritate. Dacă nu vorbeşti limba bască, nu eşti basc, îi ziceau, chiar dacă faci parte din ETA. El reitera implicarea sa pentru independenţă. Îl trimiteau la naiba.

Joxe Mari şi-a exprimat dorinţa de a-şi îmbunătăţi cunoştinţele în materie de explozibili. Atentatul eşuat contra convoiului Gărzii Civile îi rămăsese ca un spin în minte. Iar Txopo? Txopo a făcut şi el, în sfârşit, cursul de folosire a armamentului. După o vreme, când au reintrat în lupta armată, toţi trei erau convinşi că acum formau un comando mult mai competent, mai puternic şi mai sângeros decât înainte.

Cinci luni mai târziu, au fost capturaţi. Chiar şi acum, după atâţia ani, Joxe Mari continuă să se întrebe ce n-a mers cum trebuie, sau cine a greşit. Să fi fost organizaţia, aşa cum se zvonea, năpădită de cârtiţe? Îşi pierduseră ei, cei trei membri ai comandoului, vigilenţa? Eu, nu, dar Patxo… Nu există altă explicaţie. Ce a început ca o simplă bănuială, s-a transformat repede în certitudine. I-au capturat exact cu câteva zile înainte de a da o lovitură spectaculoasă, când aveau pregătit totul: ora, locul, maşina capcană. Iar Joxe Mari era convins că cineva îi trădase. În timpul audierilor de la Tribunalul Naţional, de fiecare dată când se întâlnea cu Patxo în boxa acuzaţilor, Joxe Mari nici nu se sinchisea să-i vorbească. Nu-i făcea nici măcar onoarea de a-l privi. Ca şi cum nu ar fi existat.

I-a luat mult timp până să-şi schimbe părerea, chiar dacă încă mai crede şi acum că au fost capturaţi din vina lui Patxo. Recunosc că nu se poate să fi colaborat cu sticleţii, din moment ce l-au condamnat şi pe el la ani grei de puşcărie, acolo

unde încă zace. Deci, n-a trădat, nu, dar a fost imprudent.

Într-o seară l-au simţit melancolic, supărat.

— Ce e?

— Tata se simte tare rău. Nu cred că o mai duce mult.

Lui Joxe Mari i s-a aprins un beculeţ în cap.

— Cum ai aflat?

Dându-şi seama că îl luase gura pe dinainte, Patxo n-a mai avut de ales şi le-a mărturisit că îşi vizitase familia pe ascuns. Când? De mai multe ori, de fapt. O încălcare gravă a disciplinei. Colegii i-au cerut / ordonat să le dea detalii. Şi le-a dat, care mai de care mai crud. Tatăl lui, un schelet ambulant, palid, cu dureri cumplite. Tatăl lui care nu mai recunoştea pe nimeni. Tatăl lui care.

— Bine, gata.

Încă nu trecuse o lună de când schimbaseră apartamentul din motive de siguranţă. Iar acum, asta. În noaptea aceea, Joxe Mari n-a reuşit să adoarmă. S-a ridicat de mai multe ori din pat. Din bezna camerei, scruta strada pustie, lămpile stradale aprinse, maşinile parcate. Cinci, zece minute, apoi se băga din nou în pat. Dimineaţă a stat de vorbă, între patru ochi, cu Txopo.

— Am o presimţire rea. Tu ce crezi?

— S-ar putea să nu-l fi văzut şi îţi faci griji degeaba.

— Sunt sigur că numele noastre apar pe vreunul dintre documentele luate de poliţie. Sau poate că vreunul dintre cei capturaţi ne-a dat în gât în timp ce-l băteau de-i rupeau oasele. Dacă e aşa, e suficient să pună un sticlete la pândă lângă casa părintească. Îl prind pe unul şi cădem toţi. O ştergem?

— Din nou? Mai aşteaptă câteva zile. Comitem atentatul şi apoi ne evaporăm.

S-a lăsat convins, el, care era atât de grijuliu, de suspicios. Poate că obosise. Obosise de ce? De atâta dus şi venit, de pândă, de a-şi trăi viaţa într-o stare continuă de nelinişte şi tensiune, şi de

clandestinitatea mă-sii, care te epuizează pe nesimţite. Ar fi putut să se apere, pentru că de la prima bubuitură în uşa apartamentului până când a intrat primul poliţist urlând în camera lui, ar fi avut timp să-şi ia pistolul; dar, la dracu', sunt încă tânăr şi într-o bună zi o să-mi dea drumul. Mai erau cinci minute până la unu şi jumătate noaptea. S-a simţit uşurat. Poate pentru că eram naiv şi habar nu aveam ce mă aştepta.

101. *TXORIA TXORI*

Imediat ce simte, amuşină, miroase că de pe jos începe să se înalţe colbul suferinţei, începe să fredoneze melodia lui preferată. Fără efort. Vine singură. Simte o mare recunoştinţă faţă de piesa aia. Chestii de-ale lui. Uneori, când merge la sala de mese, sau în curtea închisorii, ori după ce maică-sa pleacă de la vorbitor, are imediat nevoie de efectul liniştitor al melodiei şi o fredonează, *Hegoak ebaki banizkio,* atât de încet încât e aproape ca şi cum ar zice în gând, imitând mereu vocea lui Mikel Laboa. Şi-a jurat: în ziua în care îşi va redobândi libertatea, imediat ce va ajunge în sat, se va duce pe deal ca să cânte *Txoria txori* fără alţi martori în afară de iarbă şi copaci.

Când l-au scos din apartament, privirea i-a căzut din întâmplare pe CD-ul lui Laboa. Trecuse ceva vreme de când nu-l mai ascultase. Era acolo, pe masă, şi acolo a rămas. Pentru Joxe Mari, aceea a fost ultima imagine din lumea lui de până atunci, aceea care rămânea în urmă pentru totdeauna.

Percheziţia a durat mai multe ore. I-au ţinut separaţi, fiecare într-o cameră, cu mâinile încătuşate la spate. Arme? Da, erau câteva. Restul, în ascunzătoare, dar poliţiştii aveau să afle de ea abia mai târziu. I se pun întrebări în prezenţa executorului judecătoresc. Asta ce e? Unde ţii? Unde ai ascuns? I-au băgat în maşini diferite. Pe Joxe Mari l-au scos ultimul în stradă.

— Hai, vânjosule.

Veneau zorii. Răcorea senină a dimineţii, păsările ciripind, vecinii la ferestre. Când a intrat în dubă, a fost scos brusc din somnolenţa şi stupefacţia lui de lovitura pe care i-a dat-o un agent al Gărzii Civile care se simţise privit. Să nu-l mai privească. Agentul de lângă el i-a zis pe un ton batjocoritor:

— Ai pus-o, *gudari.*

L-au silit să stea cu capul pe genunchi, ca atunci când fusese la întâlnirea cu Pakito. Şi atunci, stând

aşa, i-a venit în minte, pentru prima dată, melodia, *Hegoak ebaki banizkio / nirea izango zen.* Se deplasau în mare viteză. S-a simţit, pentru o clipă, la adăpostul melodiei. Cântecul acela avea să fie refugiul său, vizuina sa adâncă. O să mă ascund acolo şi o să-i las să creadă că m-au prins.

Destinaţia: sediul Gărzii Civile din Intxaurrondo. După ce i-au luat amprentele şi i-au făcut fotografii, l-au dezbrăcat, iar un agent i-a zis aici o să ne purtăm frumos cu tine, dar trebuie să meriţi asta. Nu dăm nimic gratis. I-au scos cercelul din ureche. Nu le plăceau curiştii. I-au tras pe cap o mască de schi. I-au pus-o cu găurile pentru ochi la spate, pentru că altfel nu-şi explică de ce nu vedea nimic. L-au închis într-o celulă. Nicio insultă, niciun brânci, nicio lovitură. Orele se scurgeau. Auzea paşi, voci înfundate. Brusc, nişte strigăte de durere, văicăreli, străbătând pereţii. Patxo? Joxe Mari, încă încătuşat, încerca să-şi alunge senzaţia de frig amintindu-şi de melodie.

Cândva, dimineaţă, l-au dus la interogatoriu. Ar fi bine să nu facă pe deşteptul, că acoliţii lui deja mărturisiseră şi el nu ieşise deloc bine. Laş, trădător, incapabil, îl făcuseră în toate felurile.

— Ce mai prieteni ai şi tu, te acuză că v-am prins.

L-au încolţit cu întrebări la care sticleţii aveau deja răspunsul. Întrebări obişnuite: cum îl cheamă, cum îi cheamă pe tovarăşii lui, câţi ani are, unde era apartamentul comandoului. Şi întrebări după întrebări, după întrebări, puse cu o asemenea viteză că Joxe Mari nu apuca să termine de răspuns la toate. Uneori, o voce din faţă şi o voce din spate sau dintr-o parte îi puneau două întrebări diferite. Chiar dacă nu vedea pe nimeni, îşi dădea seama, după diversitatea de voci, de paşi şi de alte zgomote, că era înconjurat de gardieni civili. Brusc, s-au abătut asupra lui şase, şapte, opt lovituri peste cap. Cineva îi striga la ureche. Înţelegea doar cuvinte desperecheate: răbdare, negi, obositor, colaborează. Totul sub formă de ţipete. Şi ameninţări. Alte lovituri. Şi insulte. A căzut, l-au aruncat?, de pe

scaun. Prăbuşit la pământ, l-au atacat, criminal nenorocit, o ploaie de lovituri cu piciorul din toate părţile, fără ca el, cu mâinile încătuşate la spate, să se poată apăra.

L-au aşezat din nou pe scaun. Cineva a vorbit în şoaptă. Ce a zis? N-am idee. Rumoare. Acum întrebările erau de alt fel. Şi-a dat seama că în timpul cât se gândea ce să răspundă, nu-l loveau, aşa că a încercat să prelungească răspunsurile cât mai mult, adăugând detalii, cele mai multe dintre ele, nesemnificative. Era evident că de la Txopo şi de la Patxo scoseseră o groază de informaţii. De aceea, întrebările erau acum despre viaţa de zi cu zi a celor trei militanţi şi despre aspectele concrete ale atentatelor, despre livrarea de materiale, lucruri despre care gardienii civili erau la curent, fără îndoială.

Voiau nume. La cea mai mică şovăială, îi trăgeau un pumn. Şi mai era şi agentul acela, ceva mai retras, care le-a propus să-i tragă teroristului un glonţ în ceafă şi să-l arunce în mare. Joxe Mari simţea cum îi arde faţa sub masca de schi. Şi melodia? Nu i-a venit în minte, nu şi-a amintit de ea, nu putea gândi. Trecuseră două, trei ore de lovituri şi încă nu-l întrebaseră de ascunzătoare. Poate că era o altă şmecherie a celor care-l interogau. S-a hotărât să spună unde se afla ascunzătoarea. Poate că dacă zic n-o să mă mai lovească. A spus: armele sunt în locul cutare. A, da? Şi de ce n-a spus până acum? Şi de unde să ştie ei că nu era o minciună? Iau scos masca de schi. În acelaşi timp în care o mână îl trăgea de păr cu brutalitate pentru a-l face să-şi plece capul, i s-a spus să nu se uite la feţele lor. I-au arătat harta provinciei. Şi chiar i-au dat apă. Caldă, dar apă. Când a arătat cu vârful degetului un punct, şi-a dat seama că era deja marcat cu un X. Aşadar, ştiau. Nici nu l-au dus acolo. Era clar că fuseseră deja cu unul dintre colegii săi, sau cu amândoi şi dezgropaseră butoaiele de plastic.

Se lăsase deja întunericul când l-au împins într-o maşină, cu trei gardieni civili care au continuat să-i

pună întrebări, pentru a-l umili, mai mult decât orice. Că ce părere avea despre drapelul spaniol. Dacă avea iubită şi de câte ori o futuse. Chestii de genul ăsta. În afară de câteva lovituri la începutul călătoriei, nu l-au mai bătut pe tot drumul până la Madrid. De la cina din seara dinainte nu mai mâncase nimic. Dar nu foamea era principala lui problemă. Mai rău era somnul. Dar imediat ce i se închideau ochii şi capul îi cădea de oboseală, gardienii civili îl trăgeau violent de păr.

— Trezeşte-te, *gudari.*

Apoi au început să vorbească între ei despre problemele lor. L-au lăsat în pace, dar fiind atenţi, totuşi, dacă i se închideau ochii. Şi i se închideau. Era imposibil să nu i se închidă. Îl scuturau cu putere, îl trăgeau de păr. Până la urmă, l-au lăsat să doarmă câteva clipe. Şi, brusc, mi-a venit melodia. *Ez zuen aldegingo.* Sau poate că a visat-o. Mai nimic, câteva secunde, nişte cuvinte fără imagini. Dar mi-a prins bine de tot.

Când l-au trezit, încă era noapte şi maşina străbătea în viteză străzile din Madrid. Destinaţia finală? Sediul central al Gărzii Civile, de pe strada Guzmán el Bueno. Nu ştie ce-l aşteaptă. De unde naiba să ştiu, eu credeam că îmi luasem partea obligatorie de cafteală la sediul din Intxaurrondo. În parcare, l-au ţinut mult timp în picioare, cu faţa la zid. Acum ştie că era pentru a nu-i vedea pe tovarăşii lui, care şi ei tocmai fuseseră aduşi. Clădire din cărămidă. Birouri după birouri. Dar pe el l-au dus într-o celulă subterană. Îl avertizează: să colaboreze, să nu se uite la nimeni şi nici să nu vorbească cu alţi deţinuţi în cazul în care s-ar intersecta cu ei.

Aşa a început pentru Joxe Mari un cerc infernal care-l duce de la celulă la camera de interogatoriu şi tot aşa. Patru zile de izolare, plus cea din sediul din Intxaurrondo. Să colaboreze, să nu opună rezistenţă, să nu facă pe deşteptul, să colaboreze, să colaboreze, gata cu şmecheriile. I-au pus o cagulă, apoi o mască de schi şi imediat încă una, trei de toate. Transpiră, tremură. Şi ăştia voiau nume. Dacă fusese cu cutare,

dacă-l cunoştea pe cutare. I-au pus în cârcă atentate. A negat şi cât ai clipi l-au lovit cu bastoane sau cu bâte învelite în ceva, nu ştiu, în burete sau în bandă adezivă. Alte întrebări, alte lovituri. Ca să nu-şi mai facă niciun fel de speranţe, l-au obligat, cu mâinile la spate, să ţină un pistol şi un încărcător. I-au cerut să le strângă cu putere, pentru ca amprentele să fie clare. Bravo, teroristule. Tocmai se transformase în ucigaşul nu ştiu cui.

— Asta numim noi probe irecuzabile.

Apoi, brusc, hai, bagă zece flotări. Întrebări despre viaţa lui personală, despre părinţii săi, gaşca de prieteni, barurile din sat, despre şcoală, despre militanţii naţionalişti din partea locului. Alte flotări şi apoi să facă pe liftul. Nu înţelege. Îţi explicăm noi. Cu faţa la perete, trebuia să se lase pe vine, să se ridice, să se lase din nou pe vine şi tot aşa, mult timp, ud leoarcă de transpiraţie.

I-au tras o pungă de plastic peste cap. Lipsa aerului îl înnebunea. Spaima îl făcea să se opună. Şi, cum era viguros, a fost nevoie de mai mulţi poliţişti pentru a-l supune. Doi, trei, călare pe el, în vreme ce un altul i-a strâns punga în jurul gâtului. Moartea era în punga aia. Există un moment în care treci de partea cealaltă. Şi atunci nici tot oxigenul din lume nu te mai poate readuce la viaţă, iar ei ar fi trebuit să scape de cadavru. Gura deschisă se chinuia să aspire, cu orice preţ, un pic de aer, oricât de puţin ar fi fost. Dar în gură nu-i intră altceva decât plastic. Ei ştiu foarte bine când apare punctul critic. Joxe Mari simte că-i explodează plămânii. Când e pe punctul de a leşina, îl lasă să ia o gură de aer, după care îl aduc din nou la limita asfixiei. Şi o ţin aşa, de vreo opt, nouă ori. Până la urmă, da, a leşinat.

I-a spus medicului legist că fusese torturat. Medicul, sictirit, i-a zis că tot ce poate el să consemneze sunt leziunile vizibile, în niciun caz aprecieri subiective sau judecăţi de valoare. Vreun os fracturat? Vreo hemoragie? Nimic? Totuşi, să vorbească cu judecătorul, chiar dacă n-o să-ţi folosească cine ştie ce. Joxe Mari, cu faţa umflată,

dar fără răni vizibile, n-a insistat. De atunci încolo, profita de vizitele la infirmerie pentru a afla ce zi e şi cât e ceasul şi pentru a bea apă.

În a doua, sau a fost în a treia noapte?, l-au supus la şocuri electrice. Gol, cu masca de schi pe faţă, întins pe duşumeaua aspră, i-au pus electrozii pe coapse, pe testicule, în dosul urechilor. Se ghemuieşte, se arcuieşte, urlă. Uneori, trupul i se cutremură violent, atunci când ei fac să scânteieze electrozii la mică distanţă, pentru a-l speria. Alte întrebări şi alte lovituri, bastoane peste frunte, spate şi umeri. Vor să ştie când a intrat în ETA, cine l-a admis, ce antrenamente făceau, cine îi instruieşte, cine conduce. Şi lovituri şi şocuri electrice. L-au dus la legist, cu trupul presărat de pete roşietice, mici arsuri şi câte o rană sângerândă pe ici, pe colo. Medicul i le-a acoperit cu un unguent. I-a spus că era şase seara.

O zi mai târziu, i-au schimbat programul. L-au scos din beci. Unul dintre cei care-l duceau spre birouri i-a zis:

— Fii atent să declari exact ce ne-ai zis nouă, dacă nu, te băgăm iar la beci, şi de data asta nu mai ieşi viu.

La etaj, bună-cuviinţă, educaţie, plus un avocat din oficiu. Întrebările nu se deosebeau de cele de la interogatoriul din beci, dar, formulate fără ţipete, păreau să facă parte dintr-o conversaţie obişnuită. A respectat instrucţiunile. Orice, numai să scape de sălbăticia interogatoriilor. Şi a semnat, fără să se mai obosească să vadă ce.

Gata cu maltratările. Dimineaţă i s-a dat voie să se spele. În timp ce se îmbrăca, un agent al Gărzii Civile i-a vorbit frumos. Chiar credea că, la vârsta lui, avusese rost să intre în ETA, pentru ca să stea o groază de ani în puşcărie, să-şi arunce tinereţea la gunoi şi să-i faci pe părinţii tăi să sufere, în loc să te bucuri de viaţă, să-ţi întemeiezi o familie şi chestii de felul ăsta? I-a oferit o ţigară.

— Nu fumez.

În aceeaşi dimineaţă, a fost dus în biroul judecătorului de la Tribunalul Naţional. Joxe Mari simţea în piept o bilă de ură. O bilă tare, fierbinte. N-am mai simţit aşa ceva, nici măcar când făceam atentate. A refuzat avocatul din oficiu. A cerut un avocat care să aibă aceeaşi ideologie ca şi el, un expert în apărarea deţinuţilor din ETA. După o lungă dezbatere, au chemat o avocată şi a început interogatoriul. La prima întrebare, Joxe Mari s-a repezit să spună că fusese torturat. Judecătorul şi-a dat ochii peste cap.

— Deja începem…

I-a sugerat agasat, în timp ce frunzărea documentele, să depună o plângere la tribunal. A adăugat că acela nu era nici locul şi nici momentul potrivit pentru aşa ceva. Joxe Mari s-a simţit neputincios şi bila de ură continua să-i crească în corp şi, până la urmă, îi era totuna. A negat acuzaţiile şi, ca să scape odată de tot circul acela, a spus că e gata să facă declaraţii, apoi a răspuns scurt, sec, cu puternicul său accent basc.

După încheierea declaraţiilor, l-au dus din nou în beci. L-au lăsat mult timp singur, în aşteptarea dubei care avea să-l ducă la închisoare. Mirosea a igrasie, a aer stătut. Pe perete, surpriză, erau fraze scrise în limba bască, acronimul ETA şi conturul Ţării Bascilor, în jurul lozincii *Gora Euskadi askatuta.* Ce păcat că nu avea la îndemână ceva de scris! L-a cuprins un soi de bucurie, poate pentru că nu se simţea singur, deşi era singur, ştiu eu ce vreau să zic. A început să cânte, mai întâi în şoaptă, apoi cu voce tare: *Hegoak ebaki banizkio…*

102. PRIMA SCRISOARE

„Dragă Joxe Mari.” Dragă? Ce grozăvie! A tăiat cuvântul imediat ce l-a văzut scris. În faţa lui Bittori, pe perete, atârna fotografia lui Txato. Stai liniştit, încercam şi eu. Hârtia rămăsese profanată de acea formulă de adresare nesinceră. Bittori a luat o altă coală din teancul ce zăcea într-o parte a mesei. Scria aplecată mult în faţă, într-o poziţie incomodă. Doar aşa putea suporta durerea de burtă care o chinuia încă de la sfârşitul după-amiezii. *Ikatza* moţăia, la mică distanţă, pe una dintre pernele de pe canapea. Din când în când, îşi deschidea ochii. Din când în când îşi lingea lăbuţele. Era trecut de douăsprezece şi jumătate noaptea.

„Bună, Joxe Mari.” Câtă afectare! *„Kaixo,* Joxe Mari.” S-a strâmbat. Cuvintele încercau să mimeze o încredere pe care n-o aveau. Până la urmă, s-a limitat la a-i scrie numele, urmat de două puncte. A fost tentată, din trufie?, să se prezinte drept Nebuna, căci aşa mi se zice în familia lui. Ştia de la Arantxa, cu care se întâlnea des pe stradă şi fata era întotdeauna însoţită de îngrijitoarea aceea, cu trăsături de băştinaş din Anzi, care o scoate la plimbare. „Părinţii mei îţi zic Nebuna, dar nu-i băga în seamă.” Bittori s-a gândit că dacă ar fi dezvăluit acea confidenţă, i-ar fi învrăjbit pe cei doi fraţi. N-a dezvăluit-o. În schimb, a scris: sunt Bittori, îţi aminteşti de mine, nu vreau să-ţi provoc necazuri, crede-mă că am scăpat de ură etc. A recitit paragraful dezgustată, dar ce vrei? Scrie mai departe, apoi, dacă va fi cazul, vei corecta.

Pe o altă foaie îşi notase subiectele despre care voia să scrie. Nu erau multe. Nici nu avea de gând să se întindă prea mult. Eu să mă strofoc şi el să nu-mi răspundă. Totuşi, de câteva zile încoace, acele câteva subiecte o făcuseră să fie încordată şi şovăitoare, nesigură şi nedormită. A trecut direct la subiect. Că nu-i purta ranchiună. De ce îi scria? Pentru a afla cât mai detaliat cum murise soţul ei. Mai ales cine îl

împuşcase. Mai mult: era gata să ierte, dar cu o condiţie. Care? El să-i ceară iertare. A precizat că nu era vorba de un ordin, ci de o rugăminte. Scriind asta, nu se înjosea prea tare? Nu-i păsa. A scris că mai are puţin de trăit pentru că e bolnavă. A şters imediat fraza. Exact atunci a simţit încă un val de durere. Probabil că *Ikatza* a simţit ceva, pentru că s-a trezit alarmată.

„Vârsta pe care o am mă face să cred că nu mai am mult de trăit.” A recitit. Da, cuvintele astea sunau mai discret. Adevărul i se părea prea dur. Dacă-i spun adevărul, va crede că-l mint. Sau mai rău: că vreau să-i stârnesc mila. Adevărul îl ştia doar ea. Nu-l ştiau nici măcar copiii ei, deşi s-ar putea ca Xabier să bănuiască el ceva. De n-ar fi aşa, de ce tot insistă să mă duc la oncolog? Să dea vina pe vârstă era mult mai puţin înspăimântător. Cu siguranţă că atunci când el va citi pasajul respectiv, se va gândi la maică-sa, la fel de bătrână ca Bittori. Asta o să-l înmoaie. Şi, fireşte, i-ar fi foarte recunoscătoare dacă, înainte de a o coborî în mormânt, el i-ar spune împrejurările în care a murit Txato. Are nevoie să ştie, atâta tot.

A ajuns şi la momentul delicat în care trebuia să-i spună că nu mai avea rost să se mintă, că Txato, în ziua în care l-au / l-ai omorât, când a venit acasă la prânz, i-a spus că-l văzuse pe Joxe Mari şi că a vorbit câteva clipe cu el. Şi chiar dacă ea n-a fost prezentă la proces, pentru că nici n-o anunţaseră măcar, a aflat din sentinţă că participarea lui Joxe Mari la crimă fusese dovedită. A şters. La moartea soţului ei. „Te rog din inimă să-mi spui versiunea ta asupra faptelor.” Dacă nu avea chef să scrie, ea era gata să vină la puşcărie ca să stea de vorbă cu el, şi aşa nici nu vor rămâne dovezi scrise, dacă asta-i problema. Singura ei dorinţă, a repetat, era să cunoască adevărul şi să ierte, înainte de a muri. A tăiat fraza. Să se roage de iertare şi ea să-l ierte pe loc, ca să poată muri împăcată.

Bang, bang, ceasul de perete a bătut ora două. Bittori recitea scrisoarea presărată cu tăieturi. O să o

trec pe curat mâine-dimineaţă. Şi atunci a simţit primul val de greaţă. Văleu, măiculiţă! Apoi, imediat, încă unul. La al treilea, a vomitat pe masă, nu s-a putut abţine, peste scrisoare, bineînţeles, dar şi peste o parte din teancul de coli. Plecând de lângă masă a căzut, sau s-a lăsat să cadă, nu mai ştie exact. În schimb îşi aminteşte, asta da, că împunsătura din stomac a fost atât de puternică încât a trebuit să stea pe covor în poziţie fetală. Dar asta n-o s-o facă să creadă în Dumnezeu, aşa cum se întâmplă cu alţi oameni când se trezesc dinaintea marii bezne. Ce e cu asta? Dacă mor, mor. A încercat să se târască până la telefon, era acolo, aproape, la trei metri, pe comodă, şi totuşi atât de departe. Departe? De neajuns. De data asta nu mai scap. Eu aici, auuu, rămân. Copiii mei. Înainte de a leşina, a văzut-o pe *Ikatza,* care se apropiase ca să se frece de faţa ei. Pisica i-a atins fruntea cu blana ei neagră şi cu coada moale. *Ikatza* cea silenţioasă, *Ikatza* neagră, *Ikatza* frumoasă. S-ar putea ca tu să fii ultimul lucru pe care-l mai văd în viaţa mea.

S-a trezit pe la vreo zece, cu salonul inundat de lumina matinală. Durere? Nici urmă. Din enigmele corpului. A făcut curat pe îndelete, dozându-şi efortul. Ca nu cumva să. A deschis uşile şi ferestrele ca să aerisească. L-a sunat pe Xabier şi au vorbit vreo cinci minute despre tot soiul de nimicuri. Apoi a sunat-o pe Nerea şi au vorbit vreo jumătate de oră despre tot soiul de nimicuri. N-a mâncat nimic de prânz. Nu îndrăznea. A ciugulit dintr-o sfeclă elveţiană, o bucăţică de cartof fiert, ce rămăsese de la cină, pentru că, înainte de orice, nu-i place să arunce mâncare, dar degeaba. Cum aşa? Se temea să nu-i dea de furcă stomacului mâncând alimente solide. Până la urmă, ca să-şi alunge foamea, şi-a făcut un ceai de muşeţel.

Să meargă în sat înainte de cinci? Nu prea avea sens. Joxian e dintre cei care-şi fac siesta, aşa că, de obicei ajunge la grădină pe la jumătatea după-amiezii. Prima dată, Bittori l-a aşteptat ascunsă printre copaci, pe celălalt mal al râului. Mai apoi şi-a

dat seama că putea să-l vadă şi de pe pod, printre aluni. Podul era aproape de staţia de autobuz, aşa că nu mai bătea atâta drum. Tot ce-şi dorea era să-l vadă venind. Faza era că pentru a nu da ochii cu ea, Joxian se închidea în şopron; nu mă prosteşte el pe mine, dar nici n-am chef să mă apuc să-l strig în gura mare, asta ar mai lipsi.

O clipă i-a trecut prin minte că s-ar putea ca Joxian să nu accepte scrisoarea. O să aibă curajul? E destul de nătăfleţ. Aşa a fost încă de tânăr. A scos plicul din poşetă. Să-l lase acolo. Unde? Pe una dintre cuştile iepurilor. De parcă i-ar fi scârbă să o atingă.

— O să i-o dau lui Miren, din partea ta, bine? Mai departe, nu mă amestec. Ea e cea care se duce la el.

— Tu nu-ţi vizitezi fiul?

— Eu? Rar.

În primele dăţi când Bittori l-a vizitat la grădină, Joxian s-a purtat aspru, cu o brutalitate pe care Bittori nu ştia dacă să o pună pe seama timidităţii sau iritării. Pentru că omul ăsta nu e ceea ce se cheamă ranchiunos. Nu e capabil să urască. Cum să fie capabil? Şi tot luându-l cu binişorul, chiar dacă bietul de el se simţea tare stingherit, a reuşit să-i mai îndulcească asprimea.

Joxian, cu faţa roşie (de la vin?), a arătat cu bărbia spre scrisoare:

— O să am necazuri din cauza asta.

— I-aş da-o eu direct soţiei tale, dar ceva-mi spune că nu ar vrea să mă vadă în faţa ochilor, chiar dacă nu ştiu să-i fi făcut ceva rău.

— Nu e sigur că o să i-o ducă băiatului.

— De ce? Am scris-o cu cele mai bune intenţii.

— Pentru că răscoleşti ce nu e de răscolit, ce dracu'?

I-o fi dat lui Miren scrisoarea? De unde să ştie dacă Joxian n-a mai dat două zile pe la grădină, cel puţin nu la orele obişnuite? Poate pentru că plouase şi nu mai era nevoie să ude. Dar cu iepurii cum rămâne? Trebuie hrăniţi, cred eu. Bittori a dedus că

Joxian, pentru a n-o mai întâlni, mergea la grădină seara târziu sau dimineaţa devreme.

În a treia zi, Bittori a cutreierat satul sperând şi nu prea să-l întâlnească pe Joxian. După ce a tot umblat, ba într-o parte, ba în alta, a intrat la Pagoeta ca să bea o cafea fără cofeină. Pe atunci, prezenţa ei în sat, aproape zilnică, nu mai atrăgea atenţia. În bar, niciun client n-a stat de vorbă cu ea, dar nici nu au privit-o cu răutate. A plătit, iar când a ieşit, unii care intrau au salutat-o dând uşor din cap.

Pentru că nu ploua, s-a hotărât să străbată piaţa în direcţia casei sale, după care să facă un mic ocol pentru a trece pe lângă casa lui Joxian. După câţiva paşi, a observat scaunul cu rotile şi pe femeia cu trăsături indiene aşezată alături, pe parapet. Fără să stea pe gânduri, a pornit spre ele, la umbra teilor. Chipul lui Arantxa, ca de obicei când o vedea, s-a luminat de bucurie. Printr-un gest brusc al mâinii sănătoase, a cerut iPadul. Îngrijitoarea i l-a dat. Bittori s-a aplecat şi a sărutat-o pe Arantxa, care i-a răspuns cu bâiguiala ei obişnuită. Ca şi cum s-ar fi grăbit la culme, a început să tasteze cu un deget. Era evident că voia să-i comunice repede ceva. Bittori a citit: „Mama a rupt scrisoarea”.

— A rupt-o?

Arantxa încuviinţează. Scrie din nou: „Nu-i mai da scrisori. N-o să le ducă. E rea”.

— Femeie, nu vorbi aşa despre maică-ta.

Degetul subţire, palid, mişcă printre şirurile de litere. Îngrijitoarea tace, cu ochii fixaţi pe display. Bittori citeşte: „Dacă vrei să-i scrii teroristului din familia mea, există o soluţie”.

— Ce soluţie?

Să trimită scrisorile direct la închisoare. La închisoare? Arantxa dă din cap, de două ori, în semn că da. Încearcă să articuleze cuvinte. Scoate nişte sunete ascuţite, de neînţeles. Uneori, reuşeşte să le articuleze cât de cât, dar astăzi, ce se întâmplă?, oricât încearcă nu reuşeşte, se dă de ceasul morţii, se blochează. Aşa că scrie: „E închis la Puerto de Santa

María I, corpul 3. Trece-l la destinatar şi sigur o să o primească.

— Crezi că o va citi?

Arantxa a dat din mână, ca şi cum ar fi vrut să spună că se îndoieşte. Cealaltă mână, paralizată, îi zace pe burtă.

103. A DOUA SCRISOARE

S-a uitat după Arantxa, cum se îndepărta spre capătul pieţei, fără să mai aibă vreo urmă de bucurie sau de alt sentiment pe chipul cu trăsăturile împietrite. E o femeie bună. Câţiva porumbei ciuguleau de pe jos, printre vrăbii ţopăitoare, iar pe strada din lateral, mergea din casă în casă distribuitorul de butelii de gaz, murdar, voinic, săltându-şi pe umăr a suta butelie a zilei.

Celeste a aşteptat până când n-a mai văzut-o pe Bittori şi abia atunci a zis:

— Miren o să se supere dacă află că ne-am oprit ca să stăm de vorbă cu doamna asta.

Arantxa nu-şi putea întoarce capul cât ar fi fost normal, aşa că n-a putut să înfrunte privirea îngrijitoarei, care stătea în picioare în spatele scaunului cu rotile. A scris energic / furios pe iPad: „O să-i spui tu?"

— Bineînţeles că nu, Arantxa. Drept cine mă iei? Dar uită-te în jur şi-o să-ţi dai seama câţi oameni ar putea să stea cu ochii pe noi.

N-a vrut să o întrebe, prefăcută, pe Bittori despre conţinutul scrisorii. Pentru că-l ştia deja. Citise scrisoarea? Normal. Şi o păstra, pătată de grăsime, într-un sertar.

Cu trei zile înainte, se pregăteau de cină şi cred că toată provincia Guipúzcoa miroase a peşte şi a usturoi de la prăjeala mamei. Ele două în bucătărie. Arantxa în scaunul cu rotile, lângă masă. Fereastra deschisă. Pe acolo ieşeau în stradă aburi şi mirosuri. Apoi, brusc, sunetul familiar al cheii în broască. Joxian a intrat scărpinându-şi coastele, cu basca dată spre ceafă. Adusese salată, păstăi şi alte zarzavaturi, într-o pungă de plastic pe care a lăsat-o lângă urna Fecioarei, care trece din casă în casă, iar în ziua aceea ajunsese în casa lor. Cu mâna liberă, pentru că cu cealaltă continua să se scarpine ca şi cum coastele sale ar fi fost o harpă şi cânta la ea, a scos un plic alb din buzunarul interior al jachetei.

— Mi l-a dat aia ca să i-l duci lui Joxe Mari.

Miren, strângând din buze, cu privirea mânioasă, a vrut să fie sigură:

— Cine ţi l-a dat?

— Cum cine? Nebuna.

— Ai vorbit cu ea?

— Ce vrei să fac dacă vine la grădină? S-o iau la bătaie?

— Dă-mi-l.

Miren i-a smuls plicul din mâini. L-a rupt: hârşti, în două. Gesturi precise, mâini abile. L-a mai rupt o dată: hârşti. Şi a aruncat bucăţile în găleata de gunoi de sub chiuvetă.

— Gata, hai să mâncăm.

S-au certat? Nu. I-a zis doar atât: să nu mai meargă câteva zile la grădină. Şi iepurii? O să moară de foame.

— Te duci devreme şi le dai de mâncare.

— Asta-i în stare să sară zidul şi să-mi bage scrisorile pe sub uşă.

— Mie să nu mi le aduci. Dă-le foc.

În dimineaţa următoare, s-a trezit aproape la fel de devreme ca pe vremea când muncea la turnătorie, ca să meargă la iepuri cât mai repede. A dat peste Arantxa în bucătărie: ce faci aici? Ea, ca şi cum nu l-ar fi văzut. Stătea cu scaunul cu rotile lângă chiuvetă şi cu găleata de gunoi în poală. Şi-a dus un deget la buze, cerându-i tatălui ei să facă linişte. Pe atunci, ajutându-se de o cârjă, sprijinindu-se de mobilier, de orice îi ieşea în cale, cu voinţă de fier, era în stare să se ridice singură şi să facă, în ciuda piciorului strâmb, câţiva paşi scurţi, nesiguri, tremurători, chiar dacă mai şi cădea uneori, aşa cum se întâmplase deja, dar fără urmări grave. Cu două degete de la mâna sănătoasă, a extras din găleata urât mirositoare ultima bucată din scrisoare.

Joxian, în şoaptă:

— Dacă află *ama,* atunci să vezi.

Arantxa a dat din umeri, a clătinat iritată din cap, ca şi cum ar fi vrut să spună ce-mi pasă mie, eu nu mă tem de ea. S-a dus la uşă, acolo unde atârna

şorţul de bucătărie al maică-sii şi a şters de el bucăţile de scrisoare. Manevra greoi scaunul cu rotile. Tatăl ei a încercat să o ajute. Ea l-a respins îmbufnată, dându-i de înţeles că nu era nevoie. Dar, ca de obicei, pe el l-a năpădit mila. Cum să împingă fiica lui scaunul cu rotile cu o singură mână? Păi, exact cum o făcuse puţin mai devreme în sens contrar.

— Hai, hai.

Încercând să nu facă zgomot, pentru a n-o trezi pe Miren, a dus-o direct în camera ei.

Singură, pe partea de pat fără gratii, după ce a aranjat, cât de bine a putut, aşternutul răvăşit, a pus bucăţile de scrisoare cap la cap. „Joxe Mari, sunt Bittori. O să te miri că.” Aşa încât, spre amiază, când s-a întâlnit cu Bittori, Arantxa cunoştea conţinutul scrisorii. S-a întrebat dacă să arunce scrisoarea din nou la gunoi sau să o păstreze, dar la ce bun să o păstreze? Mă rog, o să vadă ea. Deocamdată, a ascuns-o într-unul din sertarele comodei.

La unu, Celeste a adus-o înapoi acasă. Au prânzit toţi trei, tatăl, fiica, mama, uitându-se la televizor, la *Roata norocului,* mai puţin Joxian, gânditor, somnoros, căruia nu-i place emisiunea. În plus, îl scot din minţi scandările tinerilor din public.

— Nu se poate da mai încet?

După prânz, aşteptând ambulanţa care o duce la fizioterapie, Arantxa i-a scris pe iPad fratelui ei. I-a zis, i-a explicat, l-a anunţat că Bittori a lui Txato urma să-i trimită o scrisoare la puşcărie „şi aş vrea să-i răspunzi, te rog eu, sora ta, care nu te uită, mama nu trebuie să ştie”. Pe acest ton jovial / categoric, aspru / afectuos. A încheiat: „E o femeie de treabă. *Muxu bat”.* E chiar ghinion ca un stângaci să nu poată folosi tocmai mâna stângă. Neacceptându-şi limitele, a încercat, mai degrabă cu furie decât cu îndemânare, să copieze textul pe o foaie, deşi bănuia că încercarea va eşua. Eşec? Total.

Era joi şi abia sâmbătă urma să-şi vadă copiii. Ce să facă? Cine să treacă scrisoarea pe hârtie şi să o

pună la poştă? O chestiune delicată: oricine ar face-o, o va citi. Taică-su, nici vorbă. Celeste? Vine abia mâine. În plus, n-am încredere în ea. Nu că ar da fuga să-i spună lui Miren, aşa ceva, nu. Dar cu siguranţă că la ea acasă le povesteşte alor ei detalii din viaţa de zi cu zi cu handicapata (sau paralizata, ştiu eu cum îmi zic oamenii ăia?) şi pe urmă cine-mi garantează că ei nu-şi dau drumul la gură?

O oră de fizioterapie. A salutat la intrare, pronunţând atât de bine încât au înţeles-o cu toţii:

— Bună.

Înconjurată de halate albe, a primit felicitări şi elogii. E bine ca pacientul să aibă moralul ridicat. E regula casei, deşi pe Arantxa o enervează cumplit să i se vorbească şi să fie tratată de parcă ar fi un copil sau un bătrân. Nu sunt redusă mintal.

Plan de recuperare: exerciţii având drept scop reducerea hipertoniei din braţul stâng. Apoi se vor concentra pe extremităţile inferioare. Fizioterapeuta a întrebat-o dacă a mai simţit furnicături. A negat. Semn bun. Progresele sunt foarte lente, dar sunt. La sfârşitul orei, o vor pune în picioare, ca să vadă dacă e capabilă să se ţină în picioare şi să meargă câţiva paşi, ajutată, fireşte.

Prin încăpere mişunau fizioterapeuţi, pacienţi şi însoţitori. Şi voci. Arantxa nu avea iPadul la îndemână. Aşa că n-a putut să ceară ajutorul cuiva; dar mai târziu, da, atunci când a rămas singură cu logopeda şi i-a explicat ce voia. Logopeda:

— E lungă scrisoarea?

Nici vorbă. Paisprezece rânduri. Cel mai bine era să i-o trimită chiar acum prin e-mail, iar ea, după muncă, atunci când va ajunge acasă, o să o scrie pe hârtie şi o să o pună la poştă. I-a promis. S-a ţinut de cuvânt? Arantxa s-a îndoit, dar, după o lună, a primit o ilustrată în plic, ca să n-o citească maică-sa?, scrisă de Joxe Mari. Glume, ton afectuos, plus un P.S.: „Mi-a scris”. Nu zicea cine, dar nici nu era nevoie. „Şi i-am răspuns.”

104. A TREIA SCRISOARE ŞI A PATRA

A primit, ce surpriză, o scrisoare de la sora lui. Deschisă, bineînţeles. Joxe Mari e la regim special. I se limitează ieşirile în curtea închisorii, cam din două în două săptămâni îl mută în altă celulă, i se verifică toată corespondenţa, se fac fotocopii după ea şi se pun la arhivă.

E pentru prima dată când sora lui îi scrie după mai mult de cincisprezece ani. Nu pune la socoteală felicitările de sărbători, cu acelaşi mesaj de încheiere: „şi un an nou prosper (îl ia la mişto?) îţi doreşte toată familia mea, care nu te-a uitat".

O singură dată, la început, ea adăugase câteva rânduri la scrisoarea părinţilor lor, şi asta a fost tot. Arantxa, spanioloaica familiei, dar el tot o iubeşte. Din partea mea, poate să se învelească în drapelul Spaniei. Nu i-ar permite nimănui altcuiva aşa ceva, nici măcar fratelui său mai mic. De fapt, ăluia în niciun caz. Dar lucrurile stau altfel cu Arantxa. Arantxa e sora mea, ce dracu'? S-a măritat cu tâmpitul ăla care a părăsit-o. Aşa-i trebuie dacă face pe spanioloaica.

Brusc, Joxe Mari îşi aminteşte de momentul când maică-sa i-a spus la telefon, în timpul uneia dintre convorbirile telefonice la care are dreptul, că Arantxa păţise ceva foarte urât în Mallorca. Ce făcea ea în Mallorca? În vacanţă, cu Ainhoa. Şi Miren chiar nu se pricepe să fie delicată.

— Am vorbit cu un doctor de acolo. Se pare că o să rămână legumă pe viaţă.

Nu era scrisul ei. Normal, cineva scrisese în locul ei, pentru că ea nu poate. Îl anunţa că urmează să primească o scrisoare. De la cine? De la Bittori, aia a lui Txato. Asta mai lipsea. Şi îl ruga să nu vorbească despre asta cu *ama.* Lui Joxe Mari i s-a evaporat bucuria iniţială. Cum aşa? Aflase de la maică-sa, îi spusese nu de mult la vorbitor, că femeia aia ar trebui internată la balamucul din Mondragón şi că:

— S-a apucat să ne terorizeze. Nu-l lasă-n pace pe *aita.* De când s-a renunţat la lupta armată, duşmanii lui Euskal Herria au prins curaj. Îşi închipuie că numai ei au suferit. E limpede că vrea să se răzbune. Vor să ne distrugă, să ne umilim cerându-le iertare. Eu să cer iertare? Mai bine mă arunc în râu.

Două zile mai târziu, a primit scrisoarea anunţată de sora lui. Primul impuls? S-o facă bucăţele, de faţă cu cel care i-o dăduse. Abia atunci a înţeles de ce Arantxa se grăbise să-i scrie. Pentru a-l pune în gardă. Pentru a-i bloca instinctele. Altfel, scrisoarea Nebunei ar fi ajuns direct în veceu. Dar imediat ce a rămas singur, a citit-o.

Asta e o capcană ca să-mi scadă moralul. De parcă faptul că stau într-o puşcărie spaniolă în regim de exterminare, n-ar fi suficient ca să am moralul la pământ. Tonul smerit, teama de a nu deranja, cererea ridicolă. Ce naiba îşi închipuie baba asta? Că o să-i dau date despre un atentat? Ca să afle tot personalul închisorii? Pentru ca ea să le dea vreunui ziarist mega-tâmpit?

Harşt, harşt, a rupt scrisoarea. „E o femeie de treabă." Mă doare undeva. Dar degeaba s-a grăbit să scape de fărâme, pentru că apucase să citească scrisoarea. „Sunt Bittori. Probabil îţi aminteşti..." După o săptămână, încă îi veneau în minte rândurile scrise îngrijit. Le-a dat şi voce. Vocea nevestei lui Txato, aşa cum şi-o amintea el. O auzea la orice oră. În sala de mese, în curte, în pat, noaptea, în timp ce aştepta să-l învingă somnul. O obsesie. O stafie care-l urmărea. Visa adeseori vremurile apuse. Dar de când cu scrisoarea, visa şi mai mult. Şi se vedea, ca şi cum ar fi fost acolo, în faţa barului Pagoeta, lingând o îngheţată de portocale sau de lămâie, primită de la Txato, care cumpărase îngheţată pentru copiii săi, dar şi pentru Joxe Mari şi fraţii lui, cu toţii foarte mici, strada plină de soare şi de oameni îmbrăcaţi de duminică. Şi clopotele bisericii. Şi mirosul care venea din bar, de creveţi prăjiţi, de fum de trabuc şi de ţigări.

A lăsat să treacă un timp, dar până la urmă s-a săturat de atâtea îngheţate imaginare şi de aroma creveţilor bântuindu-i mintea. Şi-a zis: răspunde-i în doi peri numai ca să scapi de ea. Să-şi dea seama că n-o să intri în jocul ei. Asta a şi făcut. I-a scris într-o clipită, ostil, militant, combativ. Patru rânduri, mai nimic. Că nu regreta, că spera că Euskal Herria va fi independentă, socialistă şi *euskaldun,* că continua să facă parte din ETA şi că era pentru prima şi ultima dată când îi răspundea la o scrisoare. Apoi a scris o ilustrată pentru sora lui şi a dat cele două plicuri ca să fie controlate înainte de a fi trimise, sau de a se şterge cu ele la fund, sau de a le mânca pe pâine, treaba lor.

El continua să reziste. Alţi deţinuţi părăseau organizaţia, iar asta doare. Chiar şi Pakito, şeful pulii. Cel care-i dăduse primul pistol, cel care-i spusese omoară cât te ţin puterile. Pakito, cel care atunci când noi, ceilalţi deţinuţi, făceam a nu ştiu câta grevă a foamei, mânca pe ascuns în celulă. Şi Potros şi Arróspide şi Josu de Mondragón şi Idoia López. O să fie daţi afară sau nu? Dar ce mai contează să fii dat afară dintr-o barcă eşuată? În urmă cu vreun an, Joxe Mari fusese şi el întrebat dacă vrea să semneze documentul acela prin care noi, cei patruzeci şi cinci de semnatari, condamnăm orice violenţă şi cerem iertare victimelor. Ca nişte copii care regretă că au făcut o boacănă. Să se simtă vinovaţi, după toate cele întâmplate?, şi, mai ales, de ce? Regretă cu adevărat? De fapt, ăştia urmăresc să se întoarcă la casele lor. Trădători. Slabi. Egoişti. Pentru ce s-a sacrificat el? Pentru nimic. Pentru absolut nimic. De ceva vreme, se tot gândea la asta. În realitate, de ani buni, şi de fiecare dată când o vede pe maică-sa la vorbitor, îmbătrânită, tot mai slăbită, sau când a auzit ce a păţit Arantxa, sau când se gândeşte la nepoţii lui şi îşi dă seama că nici măcar nu-i cunoaşte, că nu se poate juca cu ei, sau când află că *aita* s-a transformat într-un om şubred, ros de tristeţe. Din vina lui? Tot ce se poate. Iar statul e mai puternic ca niciodată. Duşmanul nostru

sfidător ne cere socoteală. Organizaţia renunţă la luptă, uitând de noi, deţinuţii, ca de nişte cârpe. Într-o izbucnire de furie / disperare, de scârbă / frământare, a lovit cu pumnul în perete, atât de tare încât şi-a zdrelit nodurile degetelor, după care a izbucnit în plâns şi a ţinut-o aşa mult timp în singurătatea celulei lui, mai întâi în linişte, sprijinindu-se cu mâinile de perete, ca şi cum ar fi fost percheziţionat, apoi, fără să-şi fi schimbat poziţia, amintindu-şi din nou de îngheţatele de portocale şi de lămâie din copilărie, a început să plângă cu suspine, care sigur răzbăteau dincolo de celulă, dar nu-i păsa. Nu-i mai păsa de nimic.

În dimineaţa următoare a scris pe o foaie de caiet.

Bittori,

Uită de scrisoarea dinainte. Am scris-o la nervi. Mi se întâmplă adesea. Dar acum sunt liniştit. Am să fiu scurt. Nu eu l-am împuşcat pe soţul tău. Nu contează cine a făcut-o, soţul tău era ţintă ETA. Nu putem da timpul înapoi. Mi-ar fi plăcut să nu se fii întâmplat. E greu să ceri iertare. Nu sunt pregătit să fac aşa ceva. Adevărul este că n-am intrat în ETA pentru a face rău. Am apărat nişte idei. Problema mea e că mi-am iubit prea mult ţara. Trebuie să mă simt vinovat pentru asta? E tot ce am de zis. Te rog să nu-mi mai scrii. Şi te mai rog să stai departe de familia mea. Îţi doresc toate cele bune.

A încheiat, scurt: *agur.* Şi acum, ce? Nu-i plăcea ideea că un funcţionar o să citească scrisoarea. Nu pentru că ar fi conţinut informaţii compromiţătoare sau revelatoare, căci chiar nu conţinea. Era altceva. Era o scrisoare mult prea intimă. În rândurile alea, chiar dacă nu dau multe detalii, e ca şi cum aş fi dezbrăcat.

Auzise de unul, Pecas, care făcea mici servicii, un deţinut de drept comun, dependent de droguri, cu nasul turtit. Când vorbeşte cu puternicul său accent andaluz, îi vezi limba în gura ştirbă. Făcea mici

favoruri în schimbul unui bacşiş. Joxe Mari s-a dus la el în curtea închisorii.

— Pecas, când ieşi la plimbare?

— Sâmbătă.

— Vrei să câştigi cinci euro?

— Depinde. Ce trebuie să fac?

— Să pui o scrisoare la poştă.

— Asta face zece.

— Bine.

105. ÎMPĂCARE

Deci, Miren şi Arantxa nu şi-au vorbit cinci ani. Nu se sunau la telefon, nu-şi trimiteau felicitări de Crăciun şi nici nu-şi urau la mulţi ani de ziua de naştere. Nimic. În toată această perioadă, Miren nu şi-a văzut nepoţii şi nici n-a fost invitată la prima lor comuniune. Invitată? Nici măcar prin obişnuita invitaţie trimisă prin poştă. În toţi anii aceia nu l-a văzut nici pe ginerele ei, chiar dacă de asta chiar nu-i păsa, pentru că nu-l aprecia deloc.

Mama şi fiica, amândouă mai căpoase decât un stâlp, zicea Joxian. Decât un stâlp? Era felul său de a se exprima. Dar el, da, din când în când el lua autobuzul până la San Sebastián şi de acolo până la Rentería şi-i vizita pe Arantxa şi Guillermo, le ducea zarzavaturi şi fructe din grădina lui, uneori şi câte un iepure (la început viu, mai apoi jupuit şi gata de pus în oală, pentru că pe copii, după ce se jucau cu animăluţul, îi îngrozea ideea că avea să fie omorât), îşi petrecea după-amiaza cu nepoţii, le cumpăra dulciuri, iar la plecare le dădea nişte bani. În sfârşit, în ciuda faptului că era posac, aspru, neamuzant, făcea şi el pe bunicul, aşa cum putea.

Ca să nu tulbure pacea casei, îşi vizita fiica fără să ştie Miren. Îi zicea că merge la grădină şi o să se întoarcă abia la cină. A treia sau a patra oară, Miren l-a scăpat de minciunile alea copilăreşti.

— Crezi că nu ştiu unde te duci?

Cum îşi dăduse seama? Habar n-am. De atunci înainte, Joxian nu s-a mai ascuns. Dacă mergea la grădină, spunea clar că merge la grădină. Dacă mergea la fiică-sa în Rentería, zicea doar că se duce.

Când revenea acasă, Miren se mulţumea să-l întrebe:

— Cum e?

— Toate bune.

Şi cu asta, basta, în afară de cazul în care Joxian, cu ochii întristaţi, continua puţin dialogul, întrebând-o când are de gând să meargă să-şi vadă nepoţii.

— Eu? Ce, ei nu ştiu unde stau?

Ceea ce Joxian nu-i spunea lui Miren era că Arantxa şi Guillermo se înţelegeau ca şoarecele cu pisica. Uneori, după ce ajungea, se oprea pe hol, în dreptul uşii lor, şi îi auzea ţipând unul la celălalt. Şi copiii de faţă, asistând la certurile părinţilor. Joxian intra în apartament cu legătura lui de praz sau cu punga cu mere şi vedea că fiică-sa are ochii în lacrimi, că nepoţii sunt speriaţi, iar Guillermo, cu o faţă ca de nebun, fără să-i dea bună ziua, pleca trântind uşa.

Arantxa, în şoaptă, îi spunea tatălui ei:

— Rezist pentru copii.

Trecuse deja ceva vreme de când refuza să mai facă dragoste cu Guillermo. Nu-l lăsa nici măcar să o atingă în trecere. Şi cum apartamentul era cum era, după noaptea în care se hotărâse să nu mai aibă relaţii sexuale cu soţul ei, au mai dormit în acelaşi pat, dar puţine zile, vreo opt sau zece, spate în spate, până când Arantxa şi-a cumpărat o saltea pliabilă şi a început să doarmă pe ea, în camera fetiţei.

Îşi aminteşte că ultima dată când au făcut dragoste a fost absolut dezgustător. Ca două insecte. Nicio vorbă dulce, niciun nenorocit de sărut la final. În timpul cinei, se certaseră din ceva, pentru că deja nu se mai certau din asta sau din aia, ci din orice şi din nimic, mai ales din nimic. Iar pe el, în pat, l-a apucat cheful. Aşa că, bagă. A terminat imediat. Ea şi-a zis: e pentru ultima dată. Eu nu-s proprietatea acestui individ. Şi îi ura mirosul, care înainte îi plăcuse atât de mult, nu suporta timbrul său nazal, tonul explicativ, comportamentul său de atotştiutor.

Guillermo, arogant, agresiv:

— Păi, atunci mă duc la curve.

— Aha, deci până acum eu am fost curva ta, şi încă pe gratis.

Arantxa avea o dorinţă tot mai puternică, pe zi ce trecea, dar pe care nu şi-o putea împlini. De ce? Pentru că nu câştiga destul la magazinul de încălţăminte. Ce ajutor să aştepte de la maică-sa dacă nici măcar nu-şi mai vorbeau? Taică-su o ajuta,

da: zarzavaturi, alune şi, din când în când, câteva cuvinte de consolare, prost alese. Din partea socrilor, care erau oameni buni, la fel: mici favoruri şi simpatie, pentru care le mulţumea, îi mai înseninau viaţa, dar nu-i ofereau râvnita independenţă economică.

Se simţea prinsă în capcană. Nici Guillermo nu câştiga cu mult mai mult; dar, normal, cu salariul lui şi cu al ei se descurcau bine. În drum spre serviciu şi înapoi, în casă şi, de fapt, peste tot şi la orice oră, făcea calcule, mereu cu gândul de a se despărţi de soţul ei. Rata pentru locuinţă, mâncare, haine, taxe şcolare. Cheltuieli la care se adăugau altele, pe care, dacă ar fi luat copiii şi ar fi plecat, aşa cum îşi dorea din răsputeri, nu le-ar fi putut acoperi din salariul ei de vânzătoare. Apoi nu mai ţinea cont de calcule. Îşi zicea: plec, tot o să găsesc eu ceva, o să-mi refac viaţa. Şi atunci intra în bucătărie Endika şi o ruga să, apoi Ainhoa avea nevoie de, iar Arantxa îşi dădea din nou seama că era captivă pe fundul unui puţ din care niciodată nu va putea ieşi prin propriile-i puteri.

Ultimul lucru de care-i păsa era că Guillermo (nu-i mai zicea Guille, nu merită) umbla cu alte femei. În unele nopţi, nici nu venea acasă. Arantxa nu-l lua la rost. Gelozie? Dimpotrivă, îşi dorea ca el să se cupleze cu vreuna, să ceară divorţul şi să dispară din viaţa ei.

A fost la Jaca, într-un weekend, cu iubita lui. Arantxa a aflat de la Endika.

— *Aita* s-a dus la Jaca cu o fată.

— De unde ştii?

— L-am întrebat dacă mă ia cu el şi a zis că nu poate, că merge cu o fată.

— Şi-o fi găsit o iubită.

— Sigur.

Măcar dădea bani pentru întreţinerea familiei. Acasă, el nu mişca un deget. Nu făcea curăţenie, nu gătea. Niciodată nu făcuse aşa ceva. Mama lui, Angelita, da, chiar dacă se mişca greu din pricina reumatismului şi a durerii de şold, venea des la ei acasă, călca, spăla geamurile, le făcea de mâncare

copiilor. La fel, se putea baza şi pe Rafael când era cazul să-şi ducă nepoţii într-o parte sau într-alta şi apoi să meargă după ei. Aşa că, în privinţa asta, Arantxa nu se putea plânge. Marea ei problemă era dependenţa financiară. Dacă aş fi avut un salariu mai mare, eram deja divorţată. Dar ratele, copiii. Piedici, lanţuri, incertitudine. Frică? Tot ce se poate. Se consola singură făcând planuri pentru vremea când copiii vor fi mari şi fiecare la casa lui.

Într-o vineri din luna mai, Guillermo şi Arantxa au început una dintre cele mai îngrozitoare certuri din câte îşi aminteşte ea. O ceartă care nu s-a transformat în ceva şi mai rău numai pentru că Arantxa, într-o izbucnire de furie / panică şi-a luat poşeta şi, în papuci de casă, a ieşit în fugă din apartament. S-a întâmplat în ziua în care ETA a pus o bombă sub maşina a doi poliţişti din Sangüesa.

Cu câteva zile înainte, se împliniseră cinci ani de la atentatul care a curmat viaţa lui Manolo Zamarreño. Guillermo continua să fie afectat de asta. Niciodată n-a mai cumpărat pâine de la magazinul din cartier. Într-o seară a apărut un mesaj scris pe peretele blocului, chiar la intrare, ETA HERRIA ZUREKIN, şi Guillermo a coborât în stradă cu o găleată de vopsea ca să acopere mesajul. Arantxa a încercat să-l oprească, ascultă-mă, o să ai necazuri, dar el a coborât, că aşa vrea muşchii mei, iar în dimineaţa următoare, pe perete era o pată albă aşa de mare.

Eu zic că suferinţa şi neputinţa dureroasă şi ranchiuna l-au făcut pe Guillermo să-şi iasă atunci din minţi. Pentru că şi-a ieşit, şi încă cum! Pentru prima dată, după mult timp, au convenit amândoi să iasă împreună. Împreună cu copiii, au asistat la o slujbă, în ideea de a-i aduce un omagiu prietenului asasinat. După câteva zile, pac, bomba, şi doi bărbaţi îşi pierd viaţa cam în acelaşi fel şi cam la aceeaşi oră ca Manolo. Victimele? Doi poliţişti veniţi la Sangüesa cu laboratorul mobil pentru a emite buletine de identitate. Iar Guillermo şi-a făcut sânge rău. Asta trebuie să fi fost. Arantxa nu găseşte altă

explicaţie. Nu s-au văzut deloc toată ziua. Ea s-a întors seara de la muncă. La prima bagatelă, din nimic, Guillermo a explodat. Ce privire, câtă acreală, ce ţipete! Doi bărbaţi care au copii, zicea. Doi bieţi bărbaţi ucişi pentru că poartă o uniformă.

— Ucişi de indivizi ca fratele tău.

Fratele meu? Niciodată nu vorbeau despre el. De ce-l pomeneşte, dacă ştie că-mi face rău? Şi dă-i şi adaugă că să dea Domnul să putrezească în puşcărie. Cine? Joxe Mari? Arantxa l-a rugat / i-a cerut să nu se ia de fratele ei. El a crezut că Arantxa îi lua apărarea, că-l apăra pe ucigaşul ăla de căcat. De faţă cu Endika, băieţelul care-şi făcea acolo temele şi chiar dacă Ainhoa era în camera ei, cu siguranţă auzea şi ea totul. Auzindu-şi tatăl urlând ca nebunul, monologând furios, înjurând de mama focului şi blestemând ceasul în care fusese de acord să le pună copiilor nume basce. Şi pentru ce? Pentru a o mulţumi pe bunica *abertzale.* Cea cu care nici nu-şi mai vorbesc acum.

— Copiii mei sunt spanioli şi eu sunt spaniol.

— O să te audă.

— Să mă audă. Ce, nu poţi fi spaniol în Spania?

Arantxa şi-a smuls şorţul de bucătărie. L-a aruncat pe jos. I-a scăpat o expresie urâtă. Recunoaşte. Se simţea atacată. În condiţia ei de bască? Uite că nu, pentru că pe mine faza cu basc sau spaniol, pizda mă-sii care i-a făcut pe toţi, nu mă interesează. Dar nu putea tolera ca el să-i jignească fratele. Aşa că a zis ce i-a zis, iar el, care era un molâu, un închipuit şi un mizerabil, dar nu un violent, cel puţin până în acea zi, a ridicat mâna. Ca să o lovească? De ce altceva? Văzând monstrul care se ivise din el, Arantxa a dat înapoi speriată. A privit în jur. Ar pune mâna pe orice i-ar veni la îndemână, un cuţit, un polonic, foarfecă, orice cu care să se apere. Dar a pus mâna doar pe poşeta care atârna în cuierul din hol şi a ieşit în stradă, cu inima bubuindu-i în piept. Nici nu şi-a dat jos papucii de casă. Iar poşeta, poşeta şi-o luase pentru că-şi amintise că avea portofelul în ea. Când a închis uşa

în urma ei, l-a auzit pe Guillermo făcând-o naţionalistă. Ceea ce, venind din partea lui, era o înjurătură.

Primul gând? Să-şi petreacă noaptea în casa socrilor ei. Locuiau aproape, îi era cel mai la îndemână. Dar pe drum au cuprins-o îndoielile. Faza e că, groaznic, se vedea dând explicaţii, expunând judecăţii lor turbulenta ei căsnicie. Şi, păzea, pentru că se mai putea întâmpla şi ca ei să-i ia partea fiului (singur la părinţi, regele casei) sau i-ar cere ei, mai ales Angelita, să se supună ca soţie, ca mamă şi ca noră. Aşa că şi-a numărat banii la lumina unei vitrine şi da, avea destui pentru a lua autobuzul.

După o oră, Miren i-a deschis uşa. N-a părut surprinsă, de parcă ar fi aşteptat momentul acela. Şi-a coborât privirea şi a văzut papucii de casă.

N-a zis nimic. Şi atunci, după cinci ani, mama şi fiica s-au sărutat, nici cu răceală, nici cu simpatie.

— Rămâi la cină?

— Ce e?

— Ghiveci cu cod.

— Bine, dacă mă primeşti la masă…

— Ce prostii spui, fată! Cum să nu te primesc?

Au mâncat toţi trei în bucătărie. Arantxa nu le-a spus părinţilor ei despre cearta avută cu Guillermo, iar ei nu au întrebat-o cărui motiv i se datorează vizita ei neaşteptată. Fiecare îşi înfigea furculiţa în rondelele de roşii cu usturoi prăjit şi ulei, puse pe un platou. Joxian zâmbea cu capul plecat.

Miren:

— De ce te hlizeşti?

Arantxa n-a mai aşteptat eventualul răspuns al tatălui ei.

— Lasă-l. Măcar există unul care râde în familia asta.

106. SINDROMUL DE CAPTIVITATE

N-a ştiut, dar avea să afle mai apoi, că un preot îi dăduse sfântul maslu la spital. Cea mai mare spaimă a ei era să fie declarată moartă. Să vină să o vadă un doctor nepriceput (sau priceput, dar deloc prieten cu bascii), o asistentă prea tânără, poate chiar nemulţumită de salariu, ceea ce ar determina-o să-şi facă munca de mântuială, şi, văzând-o nemişcată, oricare dintre ei să zică, fără a mai verifica: femeia asta nu mai trăieşte, duceţi-o la morgă, eliberaţi patul pentru un nou pacient.

Arantxa, statuie culcată, putea doar să clipească. Nu era capabilă de nicio altă mişcare. Aşa că, imediat ce intra cineva în cameră, începea să clipească încontinuu. Ca să-şi dea seama că nu sunt moartă. Vedea, auzea, gândea, dar nu se putea mişca. Şi înţelegea, înspăimântată, tot ce se vorbea în jurul ei. Era cuplată la tuburi, la sonde, era înconjurată de cabluri, aparate, şi trăia, dacă asta se poate numi viaţă, cu ajutorul unui aparat de respirat.

Prizonieră într-un corp inert. O minte captivă într-o armură de carne. În asta se transformase. Îşi amintea cu milă de copiii ei şi se gândea la locul de muncă, la ce o să-i spună patroanei, dă-ţi seama ce prostie, atunci când va reveni, dacă avea să mai revină. Ce ghinion! La cei patruzeci şi patru de ani ai mei. I-a trecut prin minte un gând, care avea să-i tot revină: poate că ar fi fost mai bine să fi murit. Măcar morţii nu dau, nu dăm, bătăi de cap.

În câmpul ei vizual a apărut, brusc, faţa maică-sii.

— *Kaixo, maitia.* Doctorul mi-a zis că înţelegi, aşa că eu te avertizez. Guillermo a venit ca să o ia pe Ainhoa. A ajuns ieri în Palma. Face pe simpaticul, dar cu mine nu-i merge. Am vorbit puţin şi îţi zic. A venit ca să se despartă. Înţelegi ce vreau să zic? Să se despartă de tine pentru totdeauna, căci, normal, nu-l mai interesezi în starea în care eşti. Dacă nu-i mai poţi călca hainele… În sfârşit, mai bine tac.

Maitia, închide ochii de două ori ca să-mi dau seama că m-ai înţeles.

După o jumătate de oră, Guillermo a intrat în încăpere.

— Mă auzi?

Arantxa n-a avut cum să evite sărutul lui pe frunte. Nici măcar nu i-a văzut faţa lui Guillermo. Oare ce face? Stând în afara razei privirii ei, Guillermo nu trebuia să se prefacă îndurerat. După voce şi-a dat seama cine îi vorbeşte. De ce vorbeşte în şoaptă? Crede că e într-o capelă, unde trebuie să ai respectul cuvenit faţă de morţi?

— Să nu-ţi faci griji în privinţa lui Ainhoa, bine? Am eu grijă de ea. Chiar îmi pare rău pentru ce ţi s-a întâmplat. Maică-ta mi-a zis că înţelegi tot ce ţi se spune.

Guillermo s-a aplecat spre ea, aşa încât acum îi putea vedea faţa. Un experiment? Şi-a retras-o încetul cu încetul şi, da, Arantxa l-a putut urmări puţin, nu mult, cu ochii. Dându-şi seama că o punea la încercare, a închis ochii. Ca şi cum ar fi dormit. Guillermo nu-şi dădea seama că ea, din adâncul tăcerii ei, îl ruga să nu mai spună nimic, să se ducă să aibă grijă de copiii lor şi să o lase în pace. Stai puţin: chiar nu pricepea că prezenţa lui în acea încăpere o făcea pe Arantxa să-şi dea seama, într-un fel insuportabil, de tragedia invalidităţii ei? Ce bărbat tâmpit! Şi nu există cuvinte care să poată exprima cât de mult îl detesta Arantxa.

— Nu vreau să plec înainte de a-ţi mulţumi.

Asta mai lipsea.

— Pentru foarte multe lucruri, le ştii prea bine. Pentru anii petrecuţi împreună. Pentru copiii pe care mi i-ai dat.

Pe care ţi i-am dat? Măiculiţă, ce scenă! O fi beat?

— Şi pentru momentele frumoase. Cele urâte au fost din vina mea, recunosc. Serios. Îmi asum vina şi te rog sincer să mă ierţi.

Arantxa avea impresia că Guillermo recita din minte vorbele alea sau că le citea de pe o foaie, de pe o fiţuică de şcolar. Dar pentru că nu-şi putea

întoarce capul, nu avea cum să verifice. Iar el îi dădea înainte:

— Bănuiesc că maică-ta ţi-a zis c-am venit să-mi iau rămas-bun. E adevărat. Cum i-am spus ei ieri, tot aşa îţi spun astăzi ţie. Meriţi să afli de la mine, nu de la intermediari. Ai tot dreptul. Decizia mea nu are nimic de-a face cu ce ţi s-a întâmplat. Aminteşte-ţi că am discutat despre asta cu ceva timp în urmă.

Un cusur al naturii. Căci, aşa cum avem pleoape pentru a înceta de a mai vedea când avem noi chef, am fi putut dispune şi de nişte uşiţe ale canalului auditiv. Le-am închide şi n-am mai fi siliţi să auzim ceea ce nu vrem.

— Aşa e mai bine pentru toţi, inclusiv pentru copiii noştri. Peste un an, Endika va fi adult. Ainhoa, peste ceva mai mulţi. În curând vor avea viaţa lor proprie şi n-o să mai aibă nevoie de noi, sau nu atât de mult ca atunci când erau mici. Ce sens ar avea ca noi doi să îmbătrânim împreună ştiind că ne vom certa încontinuu şi că ne vom face viaţa amară, atât cât ne-a mai rămas din ea? O să plec să trăiesc cu cine ştii deja. Sincer, cred că mi-am făcut datoria de tată. Şi-o să mi-o fac în continuare, nu-ţi face griji. Îmi iubesc copiii din toată inima. Dar am dreptul la puţină fericire.

Nu mai tace? Arantxa continua să-şi ţină ochii închişi. Singurul lucru care o interesa era ca Guillermo să nu-i părăsească pe copii. De restul, nu-i păsa. Dar de copii… Of, copiii ei. Şi dacă aia nu se poartă frumos cu ei?

— Bineînţeles că o să primeşti partea care ţi se cuvine din bunurile noastre. Jumătate din apartament şi din toate. Nu mă încălzeşte cu nimic să-ţi meargă mai rău decât îţi merge deja. Şi dacă la un moment dat vei avea nevoie de ajutorul meu, te poţi baza pe mine. Îmi pare foarte rău pentru ce ţi s-a întâmplat.

Brusc, o altă voce. Unde? Aici, aproape. O voce aspră, puternică, supărată. Vreo infirmieră? Nu, maică-sa. Ce zice? Că nu avem nevoie de mila ta. Deci a tras cu urechea. L-a luat la rost pe Guillermo că de ce poartă haine negre.

— Porţi doliu înainte de vreme sau ce?

Arantxa nu putea să vadă pe niciunul dintre ei. Guillermo, tăcut, mai e acolo?, nu s-a apărat. Maică-sa nu mai termina de reproşat ba una, ba alta, îmbrăcămintea, că întârziase să vină în Mallorca şi că o lăsase pe ea cu toată grămada asta pe cap. Dar, *ama!* Miren a atins zone sensibile: banii, dragostea, ce soţ rău fusese. Puteau şi ei să se certe pe hol, dar nu. Şi infirmierele, de ce închid ochii la asemenea scandal? Sau în stradă. Dar poate că Miren încerca să-i dea un exemplu fiicei sale. Aşa trebuie să te porţi cu egoiştii şi cu neruşinaţii.

Până la urmă, Guillermo n-a mai suportat. Probabil că se pregătea să iasă din încăpere, pentru că vocea lui ajungea la ea mai de departe. A vorbit calm, civilizat, profesoral. Şi a încheiat spunând că despărţirea lui definitivă de Arantxa:

— Nu are nimic de-a face cu ce i s-a întâmplat. Totul fusese deja discutat între noi. Copiii noştri ştiu şi sunt de acord. Aşa că nici vorbă să mă spăl pe mâini sau să-ţi las ţie pe cap *grămada.* Poate arăţi şi puţin respect, totuşi. Dacă nu faţă de mine, atunci măcar faţă de fiica ta, căreia eu nu i-aş fi zis niciodată *grămada asta.* Tu, da. Şi poftim, asta-i pentru cheltuielile cu fiică-mea.

A plecat. Miren a rămas bombănind. A pus o mână, în care ţinea două bancnote de cincizeci de euro, în faţa ochilor lui Arantxa. Le-a fluturat.

— Mi-a aruncat banii ăştia. E un prost-crescut.

Omul ăla nu era un zgârie-brânză. Ca soţ, un dezastru, dar ca tată, Arantxa nu se putea plânge. Şi era convinsă că, indiferent de ce s-ar întâmpla, el n-o să-şi abandoneze copiii niciodată. Şi, până la urmă, ce naiba, de ce era obligat să aibă grijă de o grămadă de carne? Da, de o grămadă. Dacă el ar fi suferit atacul cerebral, eu aş fi făcut la fel.

Dar ceea ce a durut-o cu adevărat pe Arantxa, fir-ar să fie, este că, dincolo de toate şi de puţina afecţiune pe care o simţea pentru el, a plecat din spital fără să-i dea un sărut, ultimul, şi asta numai pentru că maică-sa se băgase ca musca în lapte.

Mama ei. Continua să stea acolo, criticând. Iar Arantxa, cu ochii închişi, se gândea la cât de bine ar fi fost să poţi să-ţi închizi urechile când ai chef.

107. ÎNTÂLNIRE ÎN PIAŢĂ

Pe partea opusă frontonului, într-unul dintre colţurile pieţei, exact lângă administraţia serviciilor publice, se găseşte un mic spaţiu înconjurat de un parapet. Acolo, de ceva timp, Arantxa o aştepta pe Bittori în fiecare zi, sau invers, pentru că uneori Bittori ajungea prima şi aştepta aşezată pe bancă. Aşa că nu mai era deloc o întâlnire întâmplătoare. Stabileau dinainte? Nu, dar da. Nu era nevoie să-şi dea întâlnire.

Fireşte că sătenii ştiau de întâlnirile matinale ale celor două femei. Se zicea pe la colţuri că Bittori profită de faptul că Arantxa nu poate să se apere şi nici să o ia la fugă.

— Dar ştie cineva ce-i spune?

— Eh, nu contează. Oricum biata Arantxa nu înţelege…

La început, întâlnirile durau puţin. Cât de puţin? Câteva minute: un sărut la întâlnire, o scurtă conversaţie cu ajutorul iPadului, un sărut la despărţire. Prin baruri, la intrarea în magazine, la dispensar sau în staţia de autobuz se spunea că asta e ciudat, totuşi, că Arantxa nu vrea să o vadă pe doamna aia, dar se lasă dusă în fiecare zi în acelaşi loc.

— Poate că o obligă indianca aia?

— Nu cred.

Întâlnirile durau tot mai mult. Şi se vedea că cele două femei se înţeleg bine, păreau vesele, în timp ce Celeste stătea tăcută în picioare în spatele scaunului cu rotile. Se vedea de la o poştă. Oamenii îi împuiau capul lui Joxian, iar Miren i se plângea toată ziua şi protesta, dar lui nu-i păsa. Cum adică nu-i păsa? Răspundea supărat:

— Atâta bucurie are şi fata noastră, de ce să i-o luăm? N-au decât să se vadă şi să stea de vorbă, ce dracu'? Ce rău fac?

Miren înnebunea de furie.

— Eşti un prost.

Şi dă-i, cu fereastra deschisă, ca să o audă toată lumea, zicea că e trădată / părăsită de toţi. Uneori, nu mai suporta, îşi smulgea şorţul şi ieşea, aproape trântind uşa, mergea cu paşi grăbiţi direct la măcelărie, ca să-şi verse năduful în faţa lui Juani, cea care astăzi o sfătuieşte una, iar mâine alta, mereu cu ochii trişti din cauza fiului ei, care şi-a luat viaţa sau i-au luat-o altii, şi a soţului ei, care a murit de un cancer la fel de dur ca şi tristeţea lui. Şi-apoi să mai zică cineva că alţii sunt victime şi ei, nu.

Cele două prietene aveau aceeaşi părere într-o privinţă:

— Fără ETA e ca şi cum am merge dezbrăcate pe stradă. Nimeni nu ne apără.

Încercările lui Miren de a o împiedica pe Arantxa să se mai întâlnească cu nebuna au eşuat. Dacă ţipa la ea, nu era bine. Dacă o ameninţa, nu era bine. La fel, dacă se arăta supărată, ofticată, îndurerată. Orice zicea, o enerva pe fiică-sa. Arantxa îi răspundea prin cuvinte dure, scrise pe iPad, se îmbufna, refuza să mănânce şi răsturna farfuria sau scuipa în mâncare.

— Dumnezeule, cât eşti de împeliţată şi cât îmi mai dai de furcă!

Severă, intimidantă, Miren a încercat să o influenţeze pe Celeste, care nu avea cum să nu fie complice, pentru că fără ajutorul ei cum naiba să ajungă fata mea la întâlnire cu aia? În bucătărie, înainte ca Arantxa să fie scoasă la plimbare, i-a zis să vină aici, că trebuie să stea de vorbă. Şi politicoasa / supusa îngrijitoare, mieluţa, simpatica andină, care era eficienţa personificată şi vorbea mai bine decât un arhiepiscop în ciuda şcolii puţine, a început să facă figuri.

— Doamnă Miren, dacă nu sunteţi mulţumită de serviciile mele, va trebui să renunţaţi la mine. Arantxa mi-e dragă şi mă interesează să se simtă bine. Mi se rupe sufletul să o văd pe Arantxa supărată şi tristă.

Miren, morocănoasă şi făcând pe stăpâna, a concediat-o. O să găsească ea o altă servitoare. A zis servitoare? A zis, umilind-o pe femeia care făcea

atâtea pentru Arantxa. Celeste, cel puţin în aparenţă, şi-a păstrat calmul. Demnă, cu chipul senin, şi-a aplecat trupul micuţ pentru a-i da lui Arantxa un sărut de adio. Arantxa şi-a ferit brusc faţa, atât cât îi permitea gâtul. Întinzând braţul sănătos, a dat pe jos tot ce se afla pe masă în acel moment: bolul cu fructe, solniţa, un cofraj cu ouă, revista *Pronto.* Atât, pentru că altceva nu mai era. Au zburat pere, banane, struguri, mere; s-au spart zgomotos vreo patru sau cinci ouă, iar altele au scăpat doar cu coaja plesnită, sarea s-a împrăştiat printre cioburi, peste coperta cu fotografia toreadorului proaspăt căsătorit cu o celebritate. Arantxa deschidea gura cu buzele strâmbe şi nu reuşea să articuleze niciun cuvânt. Îşi scutura capul, sufocându-se. Chiar dacă-i lipsea vocea, era ca şi cum ar fi strigat. Tăcerea ei era asurzitoare. Şi chiar dacă gesturile îi erau limitate, nu se putea să nu vezi tulburarea ei neliniştită, supărarea ei paralizată pe chip.

Miren a răsuflat cu putere. A fost ca şi cum odată cu acea gură de aer ar fi dat afară din ea toată furia care-i umplea plămânii. S-a uitat uluită spre tavan, ca şi cum ar fi vrut să mai amâne cu o secundă iertarea. Apoi, către Celeste, cu prefăcută duritate:

— Scuze, fată, iartă-mă pentru ce-am zis. O iau razna cu voi toţi.

Celeste, reangajată, s-a aplecat ca să strângă fructele de pe jos şi să cureţe duşumeaua de ouăle sparte, dar Miren a oprit-o zicând:

— Haide, lasă, mai bine scoate-o la plimbare pe asta, că de restul mă ocup eu.

A scos-o? Fără să piardă o secundă. A dus-o în piaţă? Pe drumul cel mai scurt, în afară de porţiunea de final. Cum aşa? Păi, cum nu există rampă pentru scaune cu rotile, trebuie să dea un ocol ca să urce panta care merge de-a lungul caselor. Odată ajunse în vârf, de acolo e uşor să împingă scaunul pe asfalt.

Bittori le aştepta la locul obişnuit. Văzându-le, a început să fluture în aer, în semn de salut, o foaie?, sau doar o bucată? De hârtie. De la depărtare părea o batistă, dar nu. I se citea pe chip că era ceva de bine.

Au ajuns lângă ea. Arantxa şi-a întins faţa pentru ca Bittori să o sărute în timp ce-i spunea, trecându-i drăgăstos mâna prin părul scurt, cât de bine arată şi ce culoare frumoasă are în obraji în dimineaţa asta.

— Credeam că n-o să mai veniţi.

— A apărut ceva neprevăzut acasă, de asta am întârziat.

Arantxa, încruntându-se, a scris pe iPad: „Spune-i adevărul". Celeste a uitat de discreţia ei proverbială:

— Miren m-a certat şi m-a concediat, după care m-a primit înapoi. M-am simţit foarte rău. Nu-i place că Arantxa se întâlneşte cu dumneavoastră.

Dând din cap, Arantxa încuviinţa fiecare dintre cuvintele rostite de îngrijitoarea ei, de parcă ar fi zis: exact, chiar aşa a fost. Când Bittori a desfăcut hârtia pe care o ţinea în mână, s-a dovedit a fi o foaie dintr-un caiet, pe care Joxe Mari scrisese cea de-a doua scrisoare. Aceasta nu mai era ca prima, pe un ton ursuz, de militant arţăgos, ranchiunos, şi rău, şi îndărătnic, şi.

Arantxa a întins mâna, singura pe care o putea întinde, cu vizibilă nerăbdare şi dorinţă de a citi scrisoarea fratelui ei. A citit-o clătinând din cap. Cu silă? Mai degrabă cu un dezacord potolit, cu o discrepanţă fraternă, ca şi cum ar fi lăsat să înţeleagă că prostul ăsta e pe drumul cel bun, dar încă mai are cale lungă de bătut. I-a înapoiat foaia lui Bittori. A scris calm pe iPad: „E îngrozit, dar fii fără grijă. O să-l fac să-ţi ceară iertare".

— Mi-a zis să nu-i mai scriu. Tu ce-ai face?

Arantxa, surâzând, a răspuns: „Peştele a muşcat momeala. Mai trebuie doar scos din apă". Bittori nu era tare la metafore, aşa că a cerut precizări. „Să-i scrii. O să-i scriu şi eu". Apoi, imediat, să o plimbe cu scaunul cu rotile în jurul bisericii. Către Celeste: „Tu aşteaptă aici". Bittori a fost uluită, poate chiar uşor speriată. Ştia ce semnificaţie ar avea o asemenea plimbare. O provocare. Mai mult: o sfidare. Când o să afle maică-sa, pentru că va afla, căci în satul ăsta totul se află, ce scandal va face!

A împins scaunul cu rotile pe sub bolta de crengi formată de teii din piaţă, îndreptându-se spre fronton, acolo unde, cu ani în urmă, erau scrise sloganuri în favoarea ETA şi simboluri ale stângii *abertzale,* acum de un verde curat, de când nu mai au loc atentate, iar primăria a dat ordin să fie zugrăviţi pereţii, pentru că trebuie întoarsă pagina şi să privim spre viitor, fără învinşi sau învingători. Au dat ocol bisericii, mergând încet, nu atât pentru a se face remarcate de trecătorii puţini, încă era devreme, cât mai ales pentru că durerile o cuprinseseră din nou pe Bittori. Cu îndârjire, a suportat durerile tot mai intense, aproape de neîndurat atunci când a lăsat scaunul cu rotile pe mâinile lui Celeste.

Şi-a luat la revedere de la ele, le-a urmărit cu privirea până nu le-a mai văzut, a coborât treptele ţinându-se strâns de balustradă, dar n-a apucat să facă mai mult de treizeci, patruzeci de paşi. S-a văzut obligată să se aşeze pe jos, apoi să se întindă pe dalele prăfuite, iar în timp ce oamenii îi săreau în ajutor, cine?, unii care treceau pe acolo, a auzit / recunoscut în apropiere vocea nervoasă a lui Miren.

— Las-o-n pace pe fata mea!

N-a repetat. Nici n-a mai zis nimic. După câteva minute, când şi-a mai revenit, Bittori n-a fost sigură dacă a auzit cu adevărat acele cuvinte sau au răsunat doar în închipuirea ei.

108. DOCTOR DE MESERIE

Nerea l-a sunat pe fratele ei ca să-i spună că-i văzuse numele în ziar.

— În ce ziar?

— În *Egin.* Au scris că eşti doctorul care l-a îngrijit pe teroristul ETA internat zilele trecute. Şi că, după declaraţiile tale, trebuie să fi fost torturat.

— Eu n-am dat niciun interviu, nimănui, cu atât mai puţin pentru fiţuica aia.

Declaraţiile mele? Trebuie să fi fost. Nu reuşea să gândească limpede. Era nouă dimineaţa. Se culcase târziu. La ce oră? Nici nu-şi amintea. Pe la vreo trei, patru noaptea. Noroc că i se terminase coniacul, că dacă nu, ar fi continuat să stea la computer până dimineaţa. Gura uscată şi o uşoară cefalee. Somn? O să-l apuce mai târziu, la spital.

A ieşit să cumpere ziarul. Încă nu luase micul dejun. De fapt, telefonul lui Nerea îl făcuse să se ridice din pat. Obişnuia să cumpere presa de la o librărie-papetărie aflată în apropiere de casa lui. Nu cumpăra zilnic, dar destul de des. *El Diario Vasco*, câteodată *El País.* Iar când se întâmplă ceva grav, pe amândouă.

Îl ştie pe librar de ani buni. Aşa că îi era groază să cumpere *Egin.* Chiar librarul, socialist convins, era cel care obişnuia să catalogheze ziarul *abertzale* drept o fiţuică. Xabier a adoptat denumirea.

S-a oprit la câţiva paşi de librărie. Nu pot să intru acolo. Pentru că era o dimineaţă călduţă, cu un vânticel adiind dinspre sud şi cu cerul strălucitor, a făcut o plimbare până la un chioşc de pe Avenida. După ce a citit ştirea, a aruncat ziarul într-un coş de gunoi şi a intrat într-o cafenea ca să ia micul dejun.

Era o minciună, el nu făcuse nicio declaraţie.

Teroristul, douăzeci şi trei de ani, ajunsese la spital pe propriile-i picioare, lunea trecută, escortat de câţiva gardieni civili. Se plângea de dureri mari într-o parte. Mergea cocoşat, avea faţa răvăşită de

durere, respira greu. Un căpitan i-a făcut semn lui Xabier că vrea să discute cu el între patru ochi.

— Domnule doctor, nu luaţi în seamă ce spune individul ăsta. E un criminal. A opus rezistenţă autorităţilor şi n-a existat altă soluţie decât să fie oprit prin forţă. Cu indivizi de teapa lui nu e loc de umblat cu mănuşi. Ştiţi cât sunt de periculoşi.

A adăugat că teroristul era înarmat când a fost prins şi că toţi din organizaţie sunt sfătuiţi să spună că au fost torturaţi. Xabier? Tăcea. Dacă ofiţerul ăsta ar şti cine mi-a fost tată! S-a uitat în ochii lui până când a zis tot ce a avut de zis. Atunci, cu aplomb?, mai degrabă impasibil, i-a întors spatele şi a intrat în cabinet, unde se afla pacientul.

— Domnule doctor, m-au torturat. Mă doare foarte tare aici. Cred că mi-au rupt ceva.

Dacă ar şti tânărul ăsta ce i-au făcut tatălui meu cei de teapa lui! A fost un gând fulgerător. Normal, doar nu-s de gheaţă. Nerea, la telefon, i-a zis că-l înţelege, că nu ştie ce-ar fi făcut dacă ar fi fost în locul lui, probabil acelaşi lucru.

Un pacient. Asta era ceea ce vedea Xabier în tânărul acela. Un corp care avea nevoie de îngrijire medicală. Ce făcuseră aceste extremităţi, această faţă, acest piept, nu era treaba lui. Deocamdată. După ce-şi va face treaba, sau peste câteva ore, ori mâine, sigur că o să mă intereseze. Mai mult: îmi va alunga somnul.

Uşa era deschisă, se auzeau vocile şi paşii gardienilor civili. L-a întrebat pe cel aflat mai aproape dacă putea să închidă uşa. I s-a răspuns din hol că nu. Nu repezit, în niciun caz. Era evident că halatul alb le impunea respect.

— Din prudenţă, vă rog să înţelegeţi.

Imediat ce l-a văzut pe pacient gol de la brâu în sus, Xabier a uitat de orice gând personal. Două infirmiere l-au ajutat pe băiatul plin de vânătăi să se dezbrace. Singur nu era în stare. A rămas numai cu chiloţii pe el. Membrul ETA, teroristul, cu siguranţă asasinul. Asta gândeşte acum. Atunci, i-a spus şi lui

Nerea la telefon, nici nu i-a trecut prin cap să nu-şi facă meseria cum scrie la carte.

— Uau, frate, ce stăpânire de sine ai!

— Nu-i chiar aşa. Mă limitez la a-mi îndeplini obligaţiile de serviciu. De asta sunt plătit.

Vânătaia de la ochi l-a făcut pe Xabier să prevadă peste ce tipuri de leziuni avea să dea. După ce i-au scos toate hainele, inclusiv chiloţii, Xabier i-a văzut numeroasele contuzii de pe tot corpul. În partea stângă se întindea un emfizem imens, din partea de sus a omoplatului până la şold, şi care, la o simplă privire, te făcea să presupui existenţa unei grave leziuni interne. Provenienţa? Nu era de datoria lui să afle, chiar dacă numai orb să fii ca să nu-ţi dai seama de unde provin toate acele zdrelituri şi zgârieturi de la genunchi şi glezne. Xabier a cerut ca pacientul să fie dus de urgenţă la terapie intensivă. Căpitanul:

— Sunteţi sigur, domnule doctor?

La ce se aşteptase? Că o să-i punem nişte leucoplast şi o să-l externăm?

— Are emfizem subcutanat. Probabil şi o fractură de coaste cu perforaţie pulmonară. Trebuie să i se facă analizele de rigoare, dar, oricum, vă pot spune de pe acum că starea pacientului e gravă.

— După cum v-am zis, pacientul e un terorist şi e arestat. Se va impune supraveghere strictă, inclusiv în privinţa persoanelor care intră în salonul în care se va afla pacientul.

Şi ce treabă am eu? Fireşte, n-a zis cu voce tare. Nu-i era chiar egal. Şi-a arătat palmele ca şi cum ar fi vrut să-şi dovedească nevinovăţia:

— Îmi fac datoria, atâta tot.

— Şi noi pe a noastră, futu-i.

Tonul sfidător, înfumurat, cazon, însoţit de priviri pătrunzătoare, l-a făcut pe Xabier să bată în retragere. Nu mai avea chef de discuţii. Se gândea să ia un antidepresiv imediat ce va fi singur. S-a uitat la ceas. A fost ca şi cum ar fi ridicat un zid imaginar între el şi gardianul civil. Brusc, şi-a amintit de maică-sa. De ce? Dacă nu ar fi fost ea, acum mi-aş

face meseria la mulţi kilometri de aici, poate pe alt continent, în acele zone îndepărtate unde plecase Aránzazu. Dar n-o pot lăsa singură pe *ama.*

Ştia că procuratura din San Sebastián îi ceruse medicului legist să facă o investigaţie. După ce a adunat datele rezultate din analize, Xabier a scris raportul: contuzii multiple, fractura coastei numărul nouă de pe partea stângă, contuzie pulmonară, hemopneumotorax, hematom periocular stâng cu hemoragie, emfizem subcutanat de la regiunea cervicală până la pelvis, hematoame, echimoze şi abraziuni la ambele picioare. A scris totul în fraze scurte, seci. A menţionat că pacientul fusese adus la spital de agenţi ai Gărzii Civile în vederea unei evaluări a traumatismelor din detenţie. A mai adăugat că pacientul susţine că rănile i-au fost provocate de lovituri cu pumnii şi picioarele primite în cap, în piept, în abdomen şi în extremităţile inferioare. Odată raportul redactat, l-a ştampilat şi l-a semnat, fără a-l reciti (contrar obiceiului său).

După trei zile, pacientul a fost scos de la terapie intensivă şi mutat în salon. Xabier a fost anunţat că un domn voia să stea de vorbă cu el. N-a vrut să-l primească în cabinetul său. Acolo e mai greu să scapi de neaveniţi. În plus, are pe birou fotografia tatălui său şi nu-i place să o vadă orice străin. Şi în aer poate pluti iz de coniac. Aşa că a ieşit pe hol.

Era un bărbat trecut de treizeci de ani, cu faţa congestionată, corpolent şi fac pariu că diabetic. Fratele teroristului venise să-i mulţumească. Xabier: că nu avea de ce. Şi, aşa cum îi spusese căpitanului din Garda Civilă, i-a spus şi ăluia că îşi făcuse datoria şi atât.

Imediat şi-a dat seama că musculosul ăla nu venise la spital cu intenţia de a-i mulţumi. Ce urmărea el era ca doctorul să-i confirme că fratele său fusese torturat.

— Care e părerea dumneavoastră?

Xabier a repetat, în termeni uşor mai colocviali, ce scrisese în raportul medical, şi asta a fost ce a apărut a doua zi în *Egin* drept declaraţii date de el.

Nerea, la telefon:
— Trebuia să-i spui că ETA l-a omorât pe tata. Cred că ar fi făcut o faţă…
— Eram obosit. Nu mi-a dat prin cap.
— Nu ştiu ce să zic, dar nu prea-mi vine să cred că era fratele teroristului.
— Am bănuit asta încă de la început. *Ama* nu trebuie să afle nimic despre asta, bine?
— Cum să afle? Eşti nebun?

109. CÂND SUFLI-N JAR

La un moment dat, au vorbit despre asta, stând la masă, pe când Txato era deja sub pământ de mai mulţi ani. Să mergem şi noi la întâlnirile victimelor terorismului? Niciodată. Toţi trei erau de acord în privinţa asta.

Bittori:

— Eu nu-mi afişez suferinţa într-o vitrină. Voi faceţi ce vreţi.

Nerea a avut ideea jarului care mocneşte în noi.

— Fiecare trebuie să găsească modalitatea potrivită de a-l stinge încetul cu încetul.

Ama a adăugat că dacă sufli peste jar, atunci focul se va înteţi din nou. Toţi trei, fără să-şi mărturisească unii altora, simţeau jarul din suflet de fiecare dată când avea loc un atentat. În mod obişnuit, nu vorbeau despre aşa ceva. Treceau sub tăcere crimele comise de ETA, ca şi cum s-ar fi înţeles tacit să nu le comenteze. Îl pomeneau des pe Txato, asta da, dar arareori vorbeau despre el ca despre cineva care fusese asasinat. Preferau să vorbească zâmbitori, glumeţi, despre încăpăţânarea lui, despre urechile lui de elefant, despre cât de bun era la inimă. Din când în când, Bittori îşi ruga copiii să nu-l uite. Niciunul dintre ei trei nu avea de gând să-şi trăiască viaţa fiind în primul rând o victimă, nimic altceva decât o victimă. Dimineaţa, victimă; la amiază, victimă; seara, victimă.

Xabier:

— Chiar dacă nu puteţi nega că suntem victime.

Bittori a băgat polonicul în oală.

— Da, dar haideţi să mâncăm că se răceşte supa.

Şi s-au succedat anii, ploile, bombele, împuşcăturile. A început un secol nou şi, după ceva timp, a venit şi acea dimineaţă de noiembrie în care Xabier a aflat din ziar că în San Sebastián urmau să aibă loc o serie de manifestări dedicate victimelor terorismului şi violenţei teroriste, organizate de Grupul Victimelor Terorismului din Ţara Bascilor.

Nu avea de gând să meargă pentru că nu merge niciodată la astfel de evenimente, temându-se / fiind convins că s-ar simţi descurajat şi ar urma o perioadă în care ar cutreiera printre gândurile negre din labirintul minţii sale.

Şi totuşi, în lista cu cei care-şi anunţaseră participarea în ziua aceea, a dat peste numele judecătorului care dictase sentinţa în cazul tatălui său, şi asta l-a pus pe gânduri, l-a prins curiozitatea şi şi-a zis că ar putea asista la conferinţă ca simplu spectator. Până la urmă, nu mă cunoaşte nimeni, au trecut mulţi ani şi mă pot aşeza cât mai departe de masa celor care vor lua cuvântul.

Cu o oră înainte de începerea manifestării, Xabier continua să şovăie: teamă, îndoieli şi o umbră de anxietate pe care a încercat să o alunge cu ajutorul unei pastile. A ieşit din casă fără a şti prea bine încotro urma să se îndrepte. Cerul deja întunecat, străzile pline de maşini; mergea unde-l duceau picioarele. Şi ele l-au dus, după un ocol destul de lung, la hotelul María Cristina, acolo unde, într-un salon de la parter, judecătorul, un scriitor şi alţi invitaţi aveau să ia cuvântul peste câteva minute. Picioarele au decis în locul meu, aşa că Xabier, cu inima bubuindu-i în piept, a băut un coniac dublu, apoi, imediat, încă unul, acolo, aproape, în barul Tánger. De ce? Ca să mă calmez. Ca să prind curaj. O să mă recunoască cineva? Ca să treacă suficient timp încât să poată intra în salonul hotelului după începutul manifestării, când participanţii vor fi atenţi la cei de pe scenă.

S-a aşezat aproape de una dintre uşi, în penultimul rând, printre necunoscuţi. În faţa ochilor lui, spatele şi cefele spectatorilor, destule scaune goale. Patruzeci, cincizeci de oameni? Nu mai mult. În capătul sălii, lângă perete, masa cu microfoane şi cu cei care luau cuvântul. Judecătorul nu era printre ei. Cineva şi-a încheiat discursul, a dat cuvântul scriitorului, s-au auzit aplauze slabe, protocolare. Scriitorul a salutat publicul, le-a mulţumit organizatorilor pentru invitaţie. Şi a zis că:

— Există cărţi care cresc în tine de-a lungul mai multor ani, în aşteptarea ocaziei de a fi scrise. Cartea mea, despre care vreau să vă vorbesc, e o astfel de carte. Ideea iniţială…

Cu discreţia cuvenită, Xabier încerca să recunoască pe vreunul dintre spectatori. Văzuţi din spate, nu era uşor. Pe lângă faptul că nu cunoştea personal nicio victimă ETA şi nici rude de-ale victimelor. Le ştia pe câteva, da, cunoscute de toată lumea de la televizor sau din pozele din ziare.

— Proiectul acesta, de a întocmi, prin intermediul ficţiunii literare, o mărturie a atrocităţilor comise de gruparea teroristă, a pornit, în cazul meu, dintr-o dublă motivaţie. Pe de o parte, empatia mea cu victimele terorismului. Pe de altă parte, respingerea virulentă a oricărei forme de violenţă şi de agresiune împotriva statului de drept.

Apoi, scriitorul se întreabă de ce nu s-a înscris de tânăr în ETA. Peste întregul salon se lasă o linişte grea, cei prezenţi îşi ţin respiraţia.

— Până la urmă, am fost şi eu un adolescent basc, expus, ca atâţia alţi tineri din vremea mea, propagandei în favoarea terorismului şi doctrinei pe care se întemeiază. M-am gândit de multe ori la asta şi cred că am găsit răspunsul.

Acolo, în faţă, în primul rând, rezervat invitaţilor, se afla judecătorul, aşteptându-şi rândul ca să ia cuvântul. Judecătorul e celebru. Chelia strălucitoare îl face uşor de recunoscut. În plus, în acea perioadă, apărea des în mass-media, datorită nu mai ştiu cărui proces. Din câte ştia Xabier, pe atunci judecătorul nu mai era la Tribunalului Naţional.

— Aşadar, am scris împotriva suferinţei pe care oamenii şi-o provoacă unii altora, încercând să arăt în ce constă, de fapt, această suferinţă, cine o generează şi ce consecinţe fizice şi psihice trebuie să suporte victimele care supravieţuiesc.

Undeva, în rândul al treilea sau al patrulea, persoana la care se uita Xabier şi-a întors uşor capul, iar el a reuşit să vadă un profil cunoscut.

— În acelaşi timp, am scris împotriva crimelor comise din motive politice, în numele unei patrii în care o mână de oameni înarmaţi, beneficiind de ruşinosul sprijin al unei părţi din societate, decid cine aparţine sus-numitei patrii, cine trebuie să o abandoneze şi cine trebuie să dispară pentru totdeauna. Am scris fără ură împotriva limbajului urii, împotriva falsificării memoriei şi împotriva uitării de care încearcă să se folosească toţi cei ce vor să inventeze o istorie pusă în slujba proiectului lor şi a convingerilor lor totalitare.

Nu era sigur. O femeie cu o beretă bej, din lână, aşezată chiar în spatele acelei persoane, îl împiedica pe Xabier să o vadă bine, da, frate, e super cunoscută, sora lui Gregorio Ordóñez. Cum o cheamă? María Ordóñez, Ester Ordóñez, Maite Ordóñez. Nu-i nimerea numele. Brusc: Consuelo Ordóñez. Off, mi-a luat ceva.

— Şi am mai scris, din dorinţa de a le oferi semenilor mei ceva pozitiv, în favoarea literaturii şi artelor, aşadar în favoarea a tot ce e bun şi nobil în sufletul oamenilor. Şi în favoarea demnităţii victimelor ETA, înţelese ca indivizi, nu ca nişte simple numere într-o statistică în care nu contează numele fiecăreia dintre ele, nici chipurile lor concrete, nici trăsăturile care le individualizează.

Exact ceea ce mama nu-şi doreşte: ca suferinţa ei şi a copiilor ei să devină un material din care scriitorul să-şi scrie cartea, regizorul să turneze filmul, pentru ca mai apoi să-i aplaude, să câştige premii, în timp ce pe noi continuă să ne apese tragedia.

— Am încercat să evit cele două capcane pe care le consider cele mai periculoase în acest gen de literatură: tonul patetic, sentimental, pe de o parte, iar pe de altă parte, tentaţia de a întrerupe povestea pentru a lua, în mod explicit, o atitudine politică. După părerea mea, pentru aşa ceva există interviurile, articolele din ziare şi întâlnirile de genul acesteia.

Pe rândul al doilea, la margine, Xabier a recunoscut-o, cu părul ei roşu, pe Cristina Cuesta, cea al cărei tată fusese ucis. Era ea, fără nicio îndoială. În stânga ei, Caty Romero, văduva unui sergent de poliţie din San Sebastián, cel care se pare că, am citit asta undeva, avea sarcina de a depista cârtiţele ETA infiltrate în rândurile poliţiei, aşa că, până la urmă, teroriştii i-au tras două gloanţe-n cap şi au scăpat de el.

— Am vrut să răspund la întrebări concrete. Cum se trăieşte cu nenorocirea de a fi pierdut într-un atentat un tată, un soţ, un frate? Cum fac faţă vieţii, după o crimă comisă de ETA, văduva, orfanul, mutilatul?

Scriitorul vorbea calm. Xabier acceptă că are intenţii bune, dar nu crede că se va schimba ceva substanţial datorită unor cărţi. Avea impresia că, până în prezent, scriitorii basci dăduseră prea puţină atenţie victimelor terorismului. Se scrie mai mult despre cei care fac victime, despre problemele lor de conştiinţă, despre sângele lor rece. În plus, terorismul ETA nu e bun pentru a ataca dreapta. Pentru aşa ceva, războiul civil e mult mai eficient.

— …încercând să descriu o panoramă reprezentativă a unei societăţi supusă terorii. Poate că exagerez, dar cred cu fermitate că a început şi înfrângerea literară a grupării ETA.

În acel moment, femeia aşezată în spatele lui Consuelo Ordóñez, cea cu beretă bej, şi-a întors uşor faţa într-o parte, pentru o fracţiune de secundă, dar suficient pentru ca Xabier să recunoască trăsăturile atât de familiare şi inima să i se oprească o clipă. Ce face soră-mea aici, ea care zisese că nici plătită nu s-ar duce la o întâlnire a victimelor terorismului? Păi, face ce fac şi eu. Şi-a dat seama cât de absurdă era întrebarea, căreia nu i-a acordat nici măcar o jumătate de secundă de gândire, asaltat de alte gânduri mult mai urgente. Ce gânduri? Păi, de exemplu, să nu fie văzut de Nerea. A calculat distanţa care-l despărţea de uşă, nu era mai mare de trei paşi. N-a mai stat pe gânduri. Profitând de faptul

că aplauzele destinate scriitorului vor acoperi zgomotele făcute de el, s-a ridicat de pe scaun, a ieşit în hol şi s-a îndreptat grăbit, aproape în fugă, spre ieşire.

110. CONVERSAŢIE DE SEARĂ

Trecuse ceva timp de când nu se mai văzuseră. Cât? Nu contează. Două, trei săptămâni. Între timp apăruseră noutăţi despre Bittori. Niciuna bună; una, mai ales, alarmantă de-a dreptul. Xabier şi Nerea au fost de acord că telefonul nu era cel mai bun mijloc pentru a discuta despre problemele grave ale mamei lor. Ce facem? Ce zici să? Au stabilit să se întâlnească de urgenţă, undeva în centrul oraşului. După-amiază rece, dar însorită. Nerea a propus să se plimbe de-a lungul cheiului Paseo Nuevo şi să stea de vorbă în apropierea imensităţii mării albastre. Fără să aibă altceva de făcut, Xabier a acceptat fără obiecţii ideea surorii lui.

Pe stradă, adulţi, copii, un şir de vânzători de obiecte artizanale. Se înainta greu din pricina mulţimii. Mai încolo, angajaţi ai primăriei, dotaţi cu utilaje de spălare prin hidropresiune, curăţau sloganurile în favoarea ETA, scrise pe unul dintre pereţii laterali ai edificiului Pescadería de la Brecha. Ca să nu fie stropiţi, cei doi fraţi au mers cât mai aproape de faţada clădirii de peste drum.

— Să vezi că peste un timp nu foarte îndepărtat, puţini îşi vor mai aminti de cele întâmplate.

— Nu-ţi mai face sânge rău. E legea firii. Până la urmă, uitarea câştigă întotdeauna.

— Dar asta nu înseamnă că noi trebuie să-i fim complici.

— Nu suntem. Memoria noastră nu poate fi ştearsă cu jeturi de apă. Şi vei vedea cum o să ne critice pe noi, victimele care refuzăm să privim în viitor. Vor spune că vrem să ne răzbunăm. Unii deja spun asta.

— Deranjăm.

— Nici nu-ţi dai seama cât de mult.

Când au ajuns în dreptul muzeului San Telmo, au trecut la subiect. Xabier a rugat-o pe Nerea să-i povestească faza cu pisica. Ce se întâmplase. Ce-i cu povestea asta.

— *Ikatza* a murit şi *ama* nu ştie. Simt că e mai bine să nu afle.

— Dar tu de unde ştii?

— Ieri am fost la ea. M-a dus Quique cu maşina până pe strada San Bartolomé. Cum e mereu grăbit şi protesta încontinuu, cică avea nu ştiu ce întâlnire cu un client important, că din cauza mea o să întârzie, i-am zis: opreşte aici, mă duc pe jos mai departe. Aveam nişte presimţiri nu prea bune. O sun pe *ama* şi nu-mi răspunde. O sun din nou, dar nimic. Şi tot aşa, două zile la rând. Aşa că m-am gândit că cel mai bine ar fi să mă duc să văd cum stă treaba.

— Stă toată ziua în sat.

— Uneori urcă la cimitir. Nu i-a dispărut obsesia asta cu mormântul lui *aita.* Dar mi s-a părut ciudat să nu răspundă la telefon la ora la care ia cina, de obicei.

Nerea urcase deja o parte a coastei Aldapeta. A văzut pe asfalt o masă de carne roşie şi de păr negru. Maşinile treceau peste ea. A trecut şi un autobuz urban. Nerea s-a oprit o clipă pe trotuar, suficient cât să recunoască zgarda pisicii. Şi-a vizitat mama şi, după vreo oră, înainte de a pleca, a întrebat, aşa, ca din întâmplare, de pisică.

— Unde e?, că n-o văd.

— E dusă în treaba ei. Dintr-un moment într-altul o să apară pe balcon cu o pasăre în gură.

Acoperindu-şi gura şi nasul cu mâna, Nerea a dezlipit pisica de pe asfalt. Când nu trecea nicio maşină, împingea bucăţile de carne şi blană înspre şanţul de pe partea cealaltă a drumului, unde nu este trotuar, sperând ca maică-sa să n-o vadă. S-a ajutat de o creangă ruptă dintr-un arbust. La urmă, agăţând cu vârful crengii zgarda lipicioasă, a aruncat-o dincolo de un gard.

Pe chipul ei, în timp ce-i povestea toate astea lui Xabier, se citea dezgustul.

— Ai făcut bine că nu i-ai spus mamei.

— Coboram spre San Bartolomé şi-mi venea să vomit. Aşa că am intrat în primul bar ca să beau ceva. Eu, care nu beau niciodată atât de devreme,

dar acum simţeam nevoia să-mi alung cât mai repede senzaţia de greaţă.

Păşeau unul lângă celălalt, inspirând briza mării; linia lungă, înceţoşată, a coastei se întindea sub ochii lor, iar dincolo de chei, succesiunea neîncetată a valurilor care se sparg înspumate de pietrele stăvilarului. Nerea, către fratele ei: să-i spună mai multe despre ce începuse să-i zică la telefon.

— Îţi aminteşti de Ramón Lasa?

— Şoferul de pe ambulanţă? Sigur.

— Acum o săptămână, a venit la cabinetul meu ca să-mi spună că auzise, că i se povestise. Ce? Că draga noastră mamă fusese văzută împingând scaunul cu rotile cu Arantxa în el prin piaţa din sat. Imaginează-ţi scena: ele două plimbându-se în plină zi într-un loc unde e imposibil să nu fii văzut. De ce? Şi cine a avut ideea? Şi cum de îngrijitoarea nu era cu ele, că doar e zilnic cu Arantxa? Îţi dai seama ce bârfe a stârnit printre săteni o asemenea întâmplare.

— Adevărul e că asta-i destul de ciudat. Sunt atâţia ani de când nu ne vorbim. N-am mai văzut-o pe Arantxa de când eram studentă. Totuşi, continui să o consider prietena mea. Dintre toţi ai mei, ea a fost singura care s-a purtat omeneşte cu noi. N-ai întrebat-o pe *ama* despre asta?

— Am impresia că *ama* suferă de ceva tulburări. N-am vrut să înrăutăţesc lucrurile. Dar crede-mă că faţa lui Ramón era plină de uimire.

— Oare ce-or zice părinţii lui Arantxa?

— Bănuiesc că Joxian a rămas acelaşi om pâinea lui Dumnezeu şi înghite orice vine peste el. Dar ea…

— Pentru Miren cred că a fost ca şi cum i-ar fi dat cineva în cap.

— Şi tot de la Ramón am aflat că după plimbarea cu scaunul cu rotile, *ama* a leşinat pe stradă şi a avut nevoie de ajutor. Iar asta, aşa cum ţi-am spus la telefon, m-a făcut să intervin.

Soarele, bătând în retragere, trasa pe suprafaţa mării o fâşie de reflexe agitate. Vapoare? Niciunul. Doar o barcă cu motor la intrarea în golf. Xabier şi

Nerea s-au sprijinit cu coatele de parapet. El îşi acoperea începutul de chelie cu o şapcă în carouri; ea, care până în urmă cu câţiva ani purta beretă de lână, acum avea capul descoperit. În spatele lor, plictisită şi ruginită, sculptura lui Oteiza aştepta următoarea furtună. La câţiva paşi de ei, un pescar nu-şi lua ochii de la legănarea plutei albe pe suprafaţa apei.

— Am obligat-o să urce în maşină. Unde mergem? O să vezi. Am programat-o de mai multe ori la doctorul Arruabarrena. Promite că se duce, dar nu merge niciodată şi lasă să treacă timpul, iar eu am bănuit, după analizele de sânge, că era ceva în neregulă cu trupul ei. Arruabarrena a examinat-o. I-a făcut tot soiul de analize. Alaltăieri m-a sunat. Să trec urgent pe la el. A fost destul să-i văd faţa, ca să-mi dau seama că avea să-mi dea veşti proaste.

— A confirmat că are cancer?

— La colul uterin. Foarte avansat. Dacă ar fi fost depistat mai devreme, s-ar fi putut interveni cu şanse mari de reuşită, dar ea a tot amânat, eu n-am fost pe fază, iar acum are deja afectate şi alte organe, printre care ficatul. În fine, te scutesc de detaliile medicale. Nu sunt plăcute, crede-mă.

— Cât i-a mai rămas de trăit?

— Arruabarrena zice că, în cel mai bun caz, două, trei luni, însă poate muri oricând, chiar în noaptea asta. Dacă s-ar opera şi ar începe un tratament dur, ar putea-o duce până la sfârşitul anului, dar nu are sens.

— Ştie?

— Arruabarrena încă n-a vorbit cu ea. M-a întrebat dacă nu cred că ar fi mai bine să-i spun eu care-i diagnosticul, că, până la urmă, sunt fiul ei. Cred că are dreptate. Şi mai cred şi că sunt destul de vinovat că nu mi-am dat seama de problemă cât timp mai era rezolvabilă.

— Nu e momentul potrivit pentru reproşuri. Am impresia că *ama* ştie despre boala ei mai multe decât lasă să se vadă.

— În maşină zicea că nu e nevoie să meargă la doctor, că toată viaţa a avut probleme cu ciclul şi dureri de burtă.

Cei doi fraţi şi-au reluat plimbarea. Au coborât treptele de la Acuario, am ajuns în port. În oraş începeau să se aprindă primele lumini.

— În orice caz, am stabilit cu Arruabarrena să-i dea un tratament paliativ. O să facem tot posibilul pentru ca *ama* să nu sufere.

Nerea şi-a trecut mâna peste umărul lui Xabier. Au mers aşa o vreme, fără să mai vorbească, fără să se privească, până când Nerea l-a întrebat ce are de gând să facă după ce *ama* n-o să mai fie.

— Tu ştii că trăiesc în oraşul ăsta pentru ea. E o promisiune pe care i-am făcut-o lui *aita* când l-am îngropat. I-am şoptit în gând: nu-ţi face griji, o să am grijă de ea, nu va rămâne singură. Dar iată că, până la urmă, nu m-am ridicat la înălţimea aşteptărilor. Ştiu doar că mai vreau să-i împlinesc vechea ei dorinţă de a fi îngropată lângă *aita,* apoi o să plec. Unde? N-am idee. Cu siguranţă, cât mai departe. Acolo unde pot fi de folos celor care au nevoie de mine. Dar tu?

— Eu rămân aici.

Ca să evite aglomeraţia, nu au luat-o pe străzile din Zona Veche. Au continuat să discute într-un bar de pe Bulevar. S-au despărţit la lăsarea nopţii, gravi, liniştiţi, atingându-şi fratern obrajii. El a luat-o într-o parte, ea, în cealaltă. Cerul se întunecase de tot, iar frigul tolerabil al după-amiezii fusese înlocuit de unul mai aspru, al nopţii. Străbătând strada Elcano, pierdut în gânduri, Xabier a simţit mirosul cald de castane prăjite. Chioşcul vânzătorului de castane se afla la intrarea în piaţa Guipúzcoa. O duzină, 2,5 euro. În timp ce plătea, orologiul de la Camera Deputaţilor a bătut ora opt seara. Xabier, simţind în palme căldura plăcută care răzbătea prin cornetul de hârtie, s-a aşezat pe o bancă din piaţă, în bătaia lunii în descreştere, pe care o vedea printre crengile unui copac rămas fără frunze. A descojit cu îndemânare o castană. Foarte bună. La fix, nici neprăjită, nici arsă.

Căldura plăcută i-a umplut gura şi i-a amplificat aburul respiraţiei. A doua castană, la fel de bună. Prea bună. S-a ridicat în picioare. A golit cornetul într-un coş de gunoi, castanele căzând pe rând peste resturile din coş. Apoi, pierdut printre oameni, a luat-o spre Avenida.

111. O NOAPTE ÎN CALAMOCHA

De regulă, când se ducea în vizită la Joxe Mari, lua autobuzul organizaţiei Pro Amnistia. Joxian o însoţea uneori. Mai ales la început. Apoi, pe măsură ce anii s-au scurs, el a mers tot mai rar.

Într-o sâmbătă, era iarnă, a trecut mult de atunci, au avut parte de un incident, la câţiva kilometri de Calamocha. După aceea, lui Joxian i-a pierit cheful de a mai călători. N-a fost singurul motiv. De fapt, motivul principal era Miren. E poruncitoare, se ceartă, nu poţi să-i spui nimic despre băiat. E ca şi cum Joxe Mari ar fi piciorul ei în zona inghinală. N-o atinge acolo că face ca toţi dracii, ce femeie!

În ziua cu faza din Calamocha, s-au dus în vizită la închisoarea din Picassent, dar nu cu autobuzul, ci cu maşina lui Alfonso şi Catalina, care aveau şi ei un fiu în acelaşi penitenciar.

Nu se poate spune că cele două familii erau în relaţii strânse, Miren îi critica pe la spate, în primul rând pentru că nu vorbeau limba bască. Lui Joxian îi era egal cum vorbeau. Cu toate astea, nici lui nu-i erau simpatici. De ce? Ridica din umeri: habar n-am.

Dar, în sfârşit, Alfonso şi Catalina erau din sat, chiar dacă veniseră din sud, în anii şaizeci. Miren zicea despre ei că nici aerul pe care-l respiră nu e basc. Mai ales în cazul femeii, îţi dădeai seama după accent de unde e. Se procopsiseră cu un fiu militant ETA, care pe vremea aceea era coleg de închisoare cu Joxe Mari şi se părea că cei doi tineri se înţelegeau bine.

Într-o zi, don Serapio a abordat-o pe Miren în stradă. Băgăreţul ăla. Preotul stătea de vorbă cu Catalina sub porticul primăriei. Popa ăsta vorbeşte cu toată lumea. Domneşte peste suflete şi trupuri. Sau încearcă. Pentru că, dacă te duci la slujbă, în afară de marile sărbători, nu vezi în biserică mai mult de patru rătăciţi. A văzut-o pe Miren, care se oprise să cumpere nişte brânză de casă, şi a salutat-o: *kaixo,* Miren, iar ea n-a putut să facă pe surda, era

la numai opt paşi de el, aşa că a renunţat la brânză şi s-a dus la preot. Catalina, aici de faţă, şi soţul ei aveau de gând să meargă în vizită la fiul lor în aceeaşi zi în care voiau să meargă şi ea cu Joxian, lucru pe care preotul îl ştia foarte bine.

Joxian, la prânz:

— Aşa-ţi trebuie dacă nu poţi să-ţi ţii gura.

— E duhovnicul meu.

— Mai bine du-te să te confesezi în alt sat.

De faţă cu don Serapio, Miren s-a înţeles cu Catalina, cum altfel, să meargă toţi patru la Picassent, cu maşina lui Alfonso. Bine, bine, numai că puţin a lipsit pentru ca preotul să oficieze o slujbă de înmormântare pentru toţi patru.

Accidentul s-a petrecut pe drumul de întoarcere. Câteva zile mai târziu a apărut o ştire în *Egin,* după ce Alfonso vorbise la telefon, din Teruel, cu un ziarist. La dus, Joxian se aşezase pe locul din faţă, lângă Alfonso, care conducea, şi e un plicticos, poate de asta nu-l poate înghiţi. E un închipuit. Nu tace. Fotbal, maşini, bucătărie, ciuperci: la toate se pricepe. La un moment dat, a pus o casetă cu muzică de operetă. În interiorul închisorii, după ce s-au despărţit de ei, Miren a şoptit:

— O au în sânge. Mai lipsea numai să strige Trăiască Spania.

La întoarcere, când a vrut să urce în maşină, Joxian s-a trezit că pe locul de lângă şofer stătea Catalina. Neavând de ales, s-a aşezat pe bancheta din spate lângă Miren, care, imediat după ce maşina a demarat, l-a ciupit de picior, dându-i de înţeles să nu spună nimic despre Joxe Mari, căci Joxian se apucase într-adevăr să spună unele lucruri.

Două zile mai târziu, în casă:

— Mulţumeşte-i Sfântului Ignaţiu că ţi-a luat locul Catalina.

— Se vede că îngerul meu păzitor e mai deştept decât al ei.

Alfonso, cu mâinile pe volan, a pus stăpânire pe discuţie. Îşi lăuda fiul, că face multă gimnastică în puşcărie şi că a început să înveţe engleză. Păcat că

trebuie să-i vorbeşti numai pe partea asta, pentru că pe cealaltă nu aude mai deloc.

Accelerează, depăşeşte un camion şi le dă explicaţii:

— Din cauza loviturilor primite când l-au capturat.

Miren, din când în când, punea paie pe foc.

— Nu aţi făcut plângere?

— De parcă te bagă cineva în seamă… Fiii noştri sunt în ghearele statului.

— Păi şi pe Joxe Mari al meu l-au bătut. În grup. Că pe rând se tem de el, la cât de mare e.

Joxian, căzut pe gânduri, trist ca de obicei când se despărţea de Joxe Mari (bine, fiule, să fii sănătos), contempla peisajul, neatent la ce se vorbea. Neatent până la un moment dat. Călătoreau deja de ceva vreme şi de data aceasta el a fost cel care a trebuit s-o oprească pe Miren. Se însera, străbăteau provincia Teruel. Câmpuri pustii, troienite pe alocuri; un lanţ muntos la mare depărtare, ascuns treptat de lăsarea întunericului şi, afară din maşină, un ger cumplit. Brusc, pe Catalina a luat-o gura pe dinainte. Poate o fi crezut că există încredere acolo unde, de fapt, nu era. Ori poate că pur şi simplu nu şi-a dat seama până la ce extreme poate urca febra patriotico-politică a lui Miren.

Deţinuţilor ETA din închisoarea din Picassent li se comunicase să intre în greva foamei. Vine avocatul şi zice: grevă. Şi Joxe Mari, care e şi în asta la fel de strict ca în alte chestiuni, era cu ochii pe colegii lui. Un dur, ce mai. De care Miren era mândră şi spunea prin sat că Joxe Mari e de fier, că nimeni nu-l pune cu botul pe labe.

Aşadar, Catalina a zis că îi lăsaseră să intre în sala de întâlnire cu o pungă cu brioşe, făcute de ea, depinde de starea în care-i prinzi pe funcţionari, la fel de bine te pot lăsa să treci cu mâncare sau să nu te lase, o dată chiar nu i-au lăsat, dar de data aceasta, da.

— Le-a mâncat pe toate în faţa noastră.

Miren s-a repezit:

— Normal că te lasă să intri cu mâncare. Ei ştiu că deţinuţii sunt în grevă şi atunci fac asta ca să-i aţâţe, să nu mai fie uniţi.

— Of, femeie, nu află nimeni.

— Păi eu am aflat deja. Sau toţi în grevă, sau niciunul.

Şi numai lovitura primită de la Joxian pe ascuns a făcut-o să nu continue. În maşină s-a lăsat o linişte apăsătoare, iar Alfonso a profitat pentru a pune o casetă cu operetă, nu aia de dimineaţă, dar cam la fel, cam la fel, şi încă mai aveau de străbătut o mulţime de kilometri de muzică spaniolă.

Uleiul de ricin
Nu mai e greu de luat.

Cum aşa?

Vine sub forma de pilule
Şi efectul e acelaşi.[31]

Apoi, brusc, s-a întâmplat. Cum? Miren nu-şi mai aminteşte. Joxian, cufundat în gânduri triste, moţăia cu braţele la piept. Abia şi-a dat seama. L-a trezit înjurătura lui Alfonso şi ţipătul Catalinei. Ce e? Maşina era cu botul în şanţul de lângă drum. Miren a ieşit prima. Portiera de pe partea lui Joxian nu se deschidea. Cei doi din faţă tăceau mâlc. La fel şi cântăreţii de operetă. Miren l-a tras pe Joxian.

— Hai, ieşi!

L-a scos trăgându-l de braţ şi după câteva secunde au simţit frigul muşcător. Joxian a întrebat-o pe Miren dacă s-a lovit.

— Nu. Hai să-i scoatem şi pe ăştia.

Singuri în plină pustietate. O pârloagă învăluită în înserare. Cerul fără nori, presărat cu primele stele, anunţa că peste noapte avea să îngheţe. S-au grăbit să-l ajute pe Alfonso. N-a fost greu. Portiera căzuse, aşa că Joxian l-a luat de subsuori şi l-a scos afară. Avea faţa scăldată în sânge. A vrut să-l aşeze pe pământul pietros, dar n-a fost nevoie. Rănile nu erau

grave. Sau cel puţin asta zicea el. O tăietură la frunte şi alta la cap, cea din urmă făcând să i se înroşească părul cărunt. Nimic altceva. Se temea pentru nevastă-sa, stătea nemişcată, tăcută, cu capul căzut pe un umăr. De cealaltă parte a maşinii, Miren se chinuia să deschidă portiera.

— Haideţi încoace. Poate reuşiţi voi.

Joxian, cel care toată viaţa lucrase la cuptor în turnătorie, cu mâinile bătătorite, cu braţele vânjoase, a dat fuga şi s-a apucat să tragă, mama mă-sii, de mânerul portierei, cu dinţii strânşi, cu un picior sprijinit de caroseria îndoită, până când a deschis / smuls drăcia aia de portieră şi iat-o pe Catalina, fără urme de sânge sau altceva, ce bine mirosea femeia aia, dar văitându-se agonic în şoaptă:

— Picioarele mele, picioarele mele.

Între timp, Miren, proţăpită în mijlocul drumului, a oprit o dubă albă, care venea din sens opus. Şoferul s-a oferit să o ducă pe femeia rănită la Teruel şi i-a ajutat să o culce printre mărfuri, făcând loc cât să încapă ea şi Alfonso, care-şi înfăşurase bluza în jurul capului, ca pe un turban, pentru a opri sângerarea. Duba a dispărut repede în întunericul tot mai dens. Miren şi Joxian au scos din portbagaj bagajele lor, dar şi pe cele ale lui Alfonso şi Catalina, ca nu cumva să cadă în mâna unor eventuali hoţi.

— Ai văzut picioarele Catalinei?

— Ambele rupte. Nu-i nevoie să fii doctor ca să-ţi dai seama.

— Poate să înceapă deja să se roage ca să i le pună la loc aşa cum a lăsat Dumnezeu.

Peste câmpul neprimitor s-a lăsat liniştea. Şi-au pus haine mai groase. Ce facem noi pe gerul ăsta? Nu ştiau cu precizie nici măcar unde se află. Undeva între Teruel şi Zaragoza, asta-i sigur. Nu tu case, nu tu lumini, nu tu indicatoare. Şi nici vorbă de vreun refugiu în pustietatea aia, o stână, ceva, o pădurice în care să se adăpostească.

Miren:

— Sigur nu te-ai lovit? Spune drept.

— Dacă-ţi spun că nu, ce naiba?
— Eşti stropit cu sânge.
— O fi de la Alfonso.
— Pune-ţi ceva la gât, să nu răceşti. Asta-i numai din cauza legii cu dispersarea deţinuţilor.
— Hai să nu începem. Ar trebui să anunţăm poliţia.
— Nu vorbesc nici moartă cu ăia care l-au torturat pe Joxe Mari.
— Şi atunci ce facem?
— Gândeşte-te.
Miren îşi amintea că nu cu mult timp în urmă trecuseră printr-un sat, dar nu era sigură. Joxian nu ştia şi nu-şi amintea pentru că aţipise. Cel mai bine ar fi să oprească o maşină. După puţină vreme, au văzut apropiindu-se luminile unor faruri. Nu au făcut semne, s-au gândit că şoferul avea să-şi dea seama de situaţie văzând maşina distrusă. N-a oprit.
— Cum vrei să oprească dacă nu-i faci cu mâna?
— Păi fă tu, dacă eşti atât de deşteaptă.
— Auzi, hai să nu ne certăm acum, bine?
Următoarea maşină, apărută după câteva minute, a oprit. Că dacă-s răniţi. Au negat, dârdâind de frig. Şoferul a zis că merge în satul lui, Calamocha, aici, aproape, şi că îi poate duce până acolo, dacă vor. I-a luat. A zis că-l cheamă Pascual. Cincizeci şi ceva de ani, o burtă atât de mare, destul de guraliv: după câteva curbe, le-a şi spus că avea probleme cu inima şi că era diabetic.
— Suntem încă în provincia Teruel?
— Da, doamnă.
— Atunci e clar că în noaptea asta nu mai ajungem acasă.
— Complicat. Ultimul autobuz spre Zaragoza a plecat deja.
Miren i-a povestit unde şi cu cine mergeau şi ce se întâmplase.
— Aţi fost în vacanţă?
— Da, în Benidorm.
Şoferul văzuse petele de sânge de pe Joxian. Imposibil să nu le vezi. L-a întrebat din nou dacă nu

e rănit. Joxian i-a spus că nu era sângele lui. Când au început să se zărească primele case din Calamocha, Pascual, cu un puternic accent aragonez, le-a propus:

— Puteţi să rămâneţi la mine peste noapte. Copiii mei sunt la Zaragoza, cel mare lucrează la o bancă, ceilalţi doi sunt studenţi şi mai am o fată la Paris, măritată cu un muzician francez, un om extraordinar. Educat, liniştit. E drept că nu vorbeşte nici boabă de spaniolă, dar ne înţelegem bine. O să vedeţi, în casa mea e loc de o armată. Vă odihniţi, dumneata te poţi spăla de sânge, iar mâine-dimineaţă vă duc la gară în Zaragoza, pentru că oricum am drum pe acolo. Sunt văduv şi, aşa cum v-am spus, stau într-o casă mare şi pustie.

Le-a făcut o cină apetisantă, le-a dat o cameră cu tavanul din grinzi de lemn şi patul cu aşternutul rece şi greu, iar dis-de-dimineaţă, după micul dejun, săritor şi jovial, i-a dus cu maşina la Zaragoza. Miren şi Joxian au vrut să-i dea bani. Că nu, şi nu, şi nu. Au insistat, stânjeniţi, timizi. Pascual, ridicându-şi burta cu ambele mâini, le-a zis că bine-cunoscuta încăpăţânare a aragonezilor e nimic în comparaţie cu a lui. Pe drum, a făcut elogiul bascilor. Oameni cinstiţi şi harnici. Rele sunt atentatele comise de ETA. S-au despărţit în faţa gării Portillo. Era duminică, bătea un crivăţ care te pătrundea până la oase. În după-amiaza zilei următoare, Miren s-a dus la poşta din San Sebastián. Doar nu era nebună să meargă la cea din sat. Ca s-o întrebe ce treabă avea ea cu un domn din provincia Teruel? I-a trimis un pachet cu un kilogram de păstăi de Tolosa, un borcan cu măsline, ardei iuţi şi anşoa, învelit în folie protectoare cu bule, brânză de Idiazábal ambalată în vid şi cam atât, pentru că mai multe nu încăpeau în cutie.

Joxian o lua la mişto.

— Eşti mai căpoasă decât aragonezul din Calamocha.

— Nu-s căpoasă, îs recunoscătoare.

— Parcă văd că azi, mâine, te dai cu spaniolii.

— Marş la păscut, prostule, prostul proştilor.

112. CU NEPOTUL

Ce perspectivă urâtă, Joxian. Urâtă? Foarte urâtă. Un fiu în puşcărie, pe care nu cred să mai apuc să-l văd în libertate, că sigur mor înainte; altul, în Bilbao, care nici măcar nu ne sună, nici nu ne scrie, nici nu vine pe la noi, iar Miren bănuieşte că îi e ruşine cu familia lui; şi fata, care nu mai vorbeşte cu maică-sa de mai bine de un an şi e la cuţite cu soţul ei. Joxian tot învârtea la manivela gândurilor lui, ce ghinion avem, în autobuzul spre Rentería. N-am putea fi ceva mai normali? Brusc, din privirile celorlalţi pasageri, şi-a dat seama că vorbea cu voce tare. Mă ţicnesc, ca bătrânii. De fapt, sunt. Călătorea pe un scaun rezervat bătrânilor şi gravidelor.

A coborât la staţia obişnuită. Era în perioada în care îşi vizita nepoţii fără ca Miren să ştie. Când pleca de acasă zicea că merge la grădină. Şi chiar mergea; aduna nişte zarzavat sau fructe, uneori lua şi câte un iepure pe care-l omora şi-l jupuia pe loc, pentru că nu putea să facă asta cu copiii de faţă, apoi lua autobuzul din staţia din zona industrială.

Cu punga de plastic plină cu vreo trei, patru fire de praz, nişte andive şi un pumn de alune, Joxian s-a oprit în faţa uşii, a vrut să sune, dar a simţit nevoia de a se întoarce pe unde venise. Guillermo ţipa, Arantxa ţipa, micuţa Ainhoa plângea: o casă de nebuni. A sunat. La auzul soneriei, cei din casă au tăcut, mai puţin fetiţa care continua să se smiorcăie. Au trecut vreo zece, douăsprezece secunde până să i se deschidă uşa. Iz puternic: de mâncare, de trupuri, de aer stătut. Guillermo, rece, supărat, l-a salutat şi a ieşit din casă.

Ce perspectivă urâtă! Harababură şi mizerie. Privirea furioasă / plânsă a lui Arantxa, subliniată de cearcăne, l-a descurajat profund pe Joxian. Ainhoa, cinci ani, se opreşte din suspinat când îl vede pe *aitona* şi dă fuga să scotocească prin pungă după un posibil cadou. Mânat de aceeaşi curiozitate, Endika, şapte ani, se apropie şi el în grabă, o împinge pe

soră-sa, care îl împinge la rândul ei, pentru ca, până la urmă, cei doi copii să rămână dezamăgiţi văzând zarzavaturile şi alunele. Arantxa:

— Vreţi să ieşiţi cu *aitona?*

Amândoi, deodată:

— Nu.

— De ce nu? Mereu vă cumpără dulciuri.

Băieţelul neagă din nou, dând din cap.

— Pentru că mă plictisesc, *ama.*

Joxian nu ştie ce să zică. Pare obosit, apatic, şi, într-un târziu, îşi întoarce privirea spre Arantxa ca să o întrebe, stins, cum o duce.

— Vezi şi tu. Groaznic, multă treabă, cu casa, cu copiii şi cu un soţ care se poartă cu mine mai urât decât cu o cârpă. N-am timp nici să fiu nefericită.

— Îţi aminteşti de Catalina?

— Care Catalina?

— A lui Alfonso.

— Cea care-a rămas şchioapă după accidentul cu voi? Am văzut în ziar la decese.

— Era terminată în ultima vreme. Mâine e înmormântarea.

— Ce mai ştii de băiatul lor?

— Tot în puşcărie. În Badajoz, parcă. A făcut să curgă mult sânge.

— Mai mult decât fratele meu?

— Mult mai mult.

Endika le întrerupe conversaţia.

— *Ama,* mi-e foame.

— Ia un iaurt din frigider.

— Nu e.

Arantxa, punându-şi la bătaie arsenalul de îmbrăţişări materne, l-a convins pe băiat să iasă la plimbare cu *aitona.* Către tatăl ei: să facă bine şi să-l scoată din casă. Şi Ainhoa? A refuzat ferm să-i însoţească, nepăsătoare la cuvintele dulci: chifle, prăjituri, creme. Stătea bosumflată, cu buza de jos căzută. Nu s-a dus cu ei şi nici n-a zis de ce nu voia.

— Nu-i nimic, *aita,* du-te cu copilul.

— Vrei să-ţi aduc ceva, draga mea?

Fetiţa a dat de două ori din căpşor în semn că nu.

Bunicul şi nepotul au ieşit din apartament. Odată în stradă, Endika nu s-a lăsat prins de mână. Se considera deja suficient de mare încât să nu mai fie dus aşa pe stradă. Au intrat în magazinul de pâine din cartier şi copilul a cerut două gogoşi, una cu ciocolată, alta cu zahăr. În timp ce Joxian plătea, copilul, înfometat, pofticios, s-a apucat să înfulece din ele. Până să iasă în stradă, le mâncase deja.

S-a oprit şi a zis cu buzele pătate de ciocolată:

— Aici a explodat bomba. Eram cu *aita* în magazin.

— Ce bombă?

— Cea care a spart ferestrele de la camera mea. A murit un domn, îl chema Manolo, era prieten cu *aita.* Era întins acolo, pe jos, *aitona,* unde e maşina aia neagră. L-am văzut.

— De ce te-ai uitat?

— Nu m-am uitat.

— Atunci cum l-ai văzut?

— Mă rog, m-am uitat puţin cu un ochi.

— Vrei să mergem la leagăne?

— Bine.

Nu era pentru prima dată când copilul aducea vorba despre bombă. Detunătura cumplită nu i se mai ştergea din minte. Şi adevărul e că băiatul creşte pe zi ce trece, îl interesează chestiunile adulţilor, pune întrebări.

În parcul de joacă, bunicul şi nepotul s-au aşezat pe o bancă. Larma copiilor. Pe ici, pe colo, mame şi taţi cu cărucioare. Pe neaşteptate, Endika:

— *Aita* zice că oamenii răi au pus bomba.

— Aşa pare. Vrei să mergem la un suc?

— Când o să-i prindă poliţia, o să-i bage la puşcărie ca pe unchiul Joxe Mari.

— Tot tatăl tău ţi-a zis şi asta?

— Nu, asta mi-a zis bunica Angelita.

Joxian era tentat să-i dea dreptate copilului. Pentru ca mai târziu să nu spună că. Pentru a termina cât mai repede cu. Şi pentru că de fiecare dată când se vorbea despre fiul său, se simţea ca şi cum cineva i-ar fi dat cu o măciucă-n cap.

— Îmi arăţi poza cu unchiul?

Trecuse ceva timp de când nu-i mai ceruse asta.

— De ce vrei s-o vezi?

— Haide, *aitona,* arată-mi poza.

Joxian a căutat în portofel fotografia ştearsă, mototolită. Joxe Mari la optsprezece ani, zâmbitor, pletos, cu barbă. Puţin a lipsit să ajungă handbalist profesionist.

— Are cercel.

— O să-ţi pui şi tu unul când vei fi mare?

— Nu, pentru că-ţi bagă un ac în ureche şi te doare rău. E adevărat că unchiul Joxe Mari e în închisoare pentru că e mega-rău?

— Aşa zice bunica ta Angelita?

— Nu, aşa zice *aita.*

— Mă rog, ceva o fi făcut el. Nu cred că l-au băgat la puşcărie pentru că purta un cercel.

După puţin timp, Joxian şi copilul s-au întors acasă. Le-a dat celor doi nepoţi câte o monedă de o sută de pesetas, iar fiicei lui o bancnotă de cinci mii, ca să contribuie puţin la bugetul familiei, după cum a zis, apoi a plecat. În autobuzul de întoarcere la San Sebastián, a păţit-o din nou. Ce? Brusc, şi-a dat seama că oamenii se uitau la el. Probabil că vorbea singur, cu voce tare.

113. SFÂRŞIT ÎN PANTĂ

Şi-a zis: dacă plouă, nu mă duc. Era nouă dimineaţa. A privit pe fereastră. Ploua, s-a dus. Îmi pun hanoracul şi pantalonii impermeabili şi fie ce-o fi. Miren, când el se pregătea să iasă pe uşă:

— Cum să mergi cu bicicleta pe vremea asta? Crezi că mai ai douăzeci de ani?

Din scaunul cu rotile, Arantxa i-a arătat tatălui ei degetul mare ridicat, nu era clar dacă la mişto sau în semn de aprobare.

— Până şi fiică-ta râde de tine.

Dacă şovăia nu era pentru că se gândea la sănătatea sau la forţele lui. Păi de câte ori nu făcuse el pe ploaie etapele clubului de ciclism? Indiferent dacă plouă, e soare sau bate vântul, mai nou se înscrie numai la etape scurte, de cincizeci sau şaizeci de kilometri, cel mult. E bine ştiut, vârsta, durerile bătrâneţii, pantele care, cu trecerea timpului, i se par tot mai abrupte. Acum vreo trei ani, a pedalat, împreună cu colegii săi, până la Ondárroa. Un chin. La întoarcere, inima îi bătea de să-i sară din piept, nu alta. Ai grijă, Joxian, ai grijă. A trebuit să facă mai multe pauze. A întârziat la prânz. Scandal.

Şovăia din cauza bicicletei. Se udă, se umple de noroi, se poate strica şi nu e o bicicletă oarecare (cadru de carbon, schimbător Campagnolo). Îl costase o avere şi o îmbunătăţise treptat, schimbându-i unele piese cu altele mai bune şi mai scumpe. Aşa că, înainte de a începe să pedaleze, a intrat în Pagoeta ca să se mai anime cu o cafea cu lapte şi să vadă dacă se mai înseninează între timp, nefiind ferm hotărât să sară pe bicicletă şi să se apuce de pedalat.

Se porneşte şi ploaia stă. Şi nu doar atât, apar porţiuni de cer senin, iar înainte de San Sebastián, pe lângă Martutene, a ieşit soarele. Joxian era îmbrăcat în echipamentul clubului: tricoul verde cu alb şi pantalonii scurţi negri, plus casca şi mănuşile alese de el. Nu ştiu dacă într-un loc atât de serios… Dar

nu voia ca Miren să bănuiască ceva şi să-l ia la întrebări.

A urcat fără greutate, chiar dacă încet, povârnişul cartierului Eguía. Şi chiar înainte de vârful pantei, în partea dreaptă, i-a atras atenţia forfota unor copii care se jucau împărţiţi în grupuri în curtea unei şcoli; iar în stânga, o florărie, şi văzând-o i-a venit ideea de a cumpăra un buchet de flori, simplu, ieftin, pentru că mie nu-mi plac exagerările. Imediat ce s-a dat jos de pe bicicletă, şi-a dat seama că uitase acasă, ce încurcătură, lanţul antifurt.

A lăsat bicicleta într-aşa fel încât să o poată vedea din florărie. A zis, cu ochii-n patru, ce dorea şi pentru ce. N-a stat mai mult de două minute în magazin. Vânzătoarea i-a arătat un buchet mic, din diverse flori. Joxian n-a vrut să mai vadă şi altele. Ăla era foarte bun. A plătit şi a ieşit, apoi a aşteptat vreo douăzeci de minute la intrarea în cimitir, cu casca pusă, pentru că nu voia să lase jos nici bicicleta, nici buchetul. Lângă poartă, pe zid, se afla o placă neagră cu programul de vizitare, iar alături de ea, una mai micuţă, care anunţa că este interzisă intrarea cu câini şi biciclete. Mama mă-sii! Ce mă fac? Între timp, un autobuz urban a oprit în staţia de mai jos. Bittori, în palton negru, a coborât. Văzând plăcuţa, i-a zis lui Joxian să nu-şi facă probleme.

— E interzis să mergi cu bicicleta printre morminte, dar nu să mergi pe lângă ea.

— Eşti sigură?

— Hai, nu te mai codi.

Au intrat în cimitirul care părea pustiu la ora aceea matinală, fiind şi zi de muncă, în afară de cineva care era acolo, sus, cine?, doi muncitori care făceau curăţenie, iar înaintea lor mergea un vehicul zgomotos. Deci cum să conteze o bicicletă, care nici nu face zgomot, nici nu scoate fum?

Pe măsură ce urcau panta lină, printre morminte şi copaci (pini, chiparoşi), a zărit şi alţi vizitatori singuratici, împrăştiaţi prin cenuşiul de marmură şi ciment. Joxian ocupa cu bicicleta jumătate din alee. Bittori, cu doi, trei paşi în faţă, făcea pe călăuza.

Uneori îşi întorcea faţa şi el observa că zâmbea. De ce o fi zâmbind femeia asta într-un loc atât de puţin prielnic bucuriei? Chiar e ţicnită, orice s-ar zice.

— Nu ştiam dacă o să vii sau nu.

— Acum ştii.

— Eşti un om de cuvânt.

— Tu şi cu fiică-mea m-aţi îmbrobodit. Eu mi-am ţinut promisiunea. Să vedem dacă ţi-o ţii şi tu şi nu te apuci să-i spui lui Miren.

— În privinţa asta, poţi fi liniştit. Are dreptate Arantxa când zice că ai inima bună. E suficient să vezi buchetul de flori. Txato o să fie încântat.

Joxian se chinuia să afişeze o cordialitate rece, dar femeia asta vorbea în dodii şi îl dezarma.

— Mă rog, mă rog.

— Şi o să fie invidios când o să te vadă cu echipamentul clubului.

— Nici chiar aşa.

— Ba da, chiar m-am gândit că le-ai luat ca să-i aduci un omagiu.

Au ajuns. În depărtare, deasupra mării, se adunau nori prevestitori de ploaie, dar deasupra cimitirului continua să strălucească soarele. Pe asfaltul aleilor erau tot mai multe porţiuni uscate. Joxian privea cu seriozitate, emoţionat?, mormântul cu crucea simplă şi cele patru nume aliniate de sus în jos. Nu ştia cine erau defuncţii, deşi, după data morţii (una era din 1963) şi după numele de familie comun, cu o singură excepţie, a dedus că era vorba despre strămoşi. În partea de jos, era scris numele prietenului său. Porecla, nu.

— Iată-l. Aşteaptă de mulţi ani să fie mutat în cimitirul din sat. Dacă încă n-am făcut-o, e pentru a evita să i se întâmple ce i s-a întâmplat lui Gregorio Ordóñez, care e îngropat puţin mai la vale. Îţi arăt mai târziu, dacă vrei. A fost o vreme în care îi mâzgăleau mormântul. Poate că ai citit în ziare. Voi ăştia, *abertzale,* nu-i lăsaţi în pace nici pe morţi.

Joxian tace, cu capul plecat. Meditează, se roagă? Brusc, şi-a fixat privirea pe numele prietenului său, pe data morţii lui. Moartea lui la colţul străzii. Colţul

din casă şi garajul în care-şi ţinea maşina şi bicicleta. După dată, vârsta lui Txato în după-amiaza ploioasă când a fost împuşcat.

Bittori nu se mai oprea din vorbit:

— Ţi-am spus ieri că fiul tău mi-a trimis scrisori. Am fost foarte bucuroasă când mi-a zis că nu el a tras, ca să ştii.

Joxian nu-şi deschide gura. Răzbătea din el o linişte sfielnică, gânditoare; o linişte dinspre înafară spre înăuntru, de atunci spre acum, în contrast cu limbuţia ei, care nu se potrivea deloc cu intimitatea locului şi a momentului.

— Nu-i spui şi lui ce mi-ai spus mie la grădină? Credeam că de asta ai venit.

Acum, în sfârşit, face o mişcare. Care? Îşi întoarce faţa spre Bittori. Fruntea încruntată, sprâncenele lăsate, triste, bovine; ochii sticloşi în care se concentrează un soi de rugăminte mută: un lasă-mă-n pace, un de ce nu respecţi momentul?

— Mă laşi puţin singur, te rog? Un minut.

A văzut-o îndepărtându-se lent pe unde urcaseră amândoi cu puţin timp în urmă. Nu şi-a întors privirea către mormânt până când n-a fost sigur că Bittori era destul de departe încât să nu-i observe gesturile, să nu-i audă şoaptele.

Ea s-a oprit la vreo treizeci de paşi, între două cripte. Proţăpită pe alee, cu mâna streaşină la ochi ca să se apere de soare, se uita la Joxian rămas dinaintea mormântului soţului ei, la acea siluetă ciudată şi uşor comică a bărbatului aflat printre lespezi, şi pietre funerare, şi cruci, în echipamentul său de ciclist şi cu bicicleta lângă el, de care are aceeaşi grijă cum avea şi Txato de bicicleta lui.

L-a văzut punând buchetul de flori pe mormânt. De unde l-o fi luat? L-o fi adus din sat? Nu cred, riscul ca soţia lui să afle ar fi fost prea mare. Joxian, cu casca în mână, şi-a făcut cruce. Dacă a zis ceva, ea nu l-a auzit; dar simplul fapt că venise la cimitir, aşa cum îi promisese cu o zi înainte în grădină, a însemnat pentru Bittori o satisfacţie adâncă.

Brusc, Joxian s-a apropiat de ea, împingând bicicleta cu ambele mâini. Încheiase, ce repede, vizita la cel care fusese prietenul său, cel mai bun prieten. Joxian a ajuns lângă Bittori. Fără să se oprească, a zis repede, cu o nepăsare jucată:

— Bine, am plecat.

— Mi-a făcut foarte mult bine faptul că ai venit.

Joxian nu i-a răspuns. De unde atâta grabă? Ce-l făcea să plece atât de brusc? Bittori a primit repede răspunsul. Joxian n-a apucat să facă mai mult de patru paşi înainte de a-i scăpa primul suspin. A grăbit pasul. Cu faţa răvăşită, cu umerii scuturându-i-se dramatic, s-a îndreptat spre ieşire împingând bicicleta.

114. DESPĂRŢIŢI DE GEAM

Cu puţin înainte ca Joxe Mari să fie mutat de la închisoarea din Picassent la cea din Albolote, din cauza unui incident grav cu un membru al Gărzii Civile, a primit, în sfârşit!, vizita fratelui său.

I se tot plângea maică-sii. Că ce face Gorka, că de ce nu vine niciodată, că mi-ar plăcea mult să-l văd. Miren îi zicea că nu venea nici pe la ei, deşi nu stăteau departe, nici Joxian, nici ea nu ştiau ce se întâmplă cu băiatul ăsta, zici că se ascunde de noi.

Miren a încercat să-l convingă, într-una dintre puţinele dăţi când au vorbit la telefon. Cum a făcut? În stilul ei, mustrându-l şi aruncându-i reproşuri, aşa că, normal, a fost şi mai rău. S-au scurs luni întregi înainte de a mai şti ceva de el.

Arantxa a făcut tot ce a putut, în timpul uneia dintre vizitele secrete pe care Gorka i le făcea în locuinţa ei din Rentería. Ea da, fusese o dată la Joxe Mari. De mai multe ori nu, pentru că-i interzisese Guillermo, aşa cum înainte îi interzisese lui Arantxa să-i ducă pe copii să-l vadă pe unchiul terorist, atâta mai lipsea.

Rugămintea lui Arantxa, fraternă, lipsită de acreală şi de încrâncenare, nu l-a convins pe Gorka.

— O să văd.

Dar atunci când spune o să văd, în realitate este nu. Totuşi, cuvintele surorii lui l-au pus pe gânduri. Mai mult: s-a trezit cu o stingheritoare nelinişte interioară. Remuşcare? Tot ce se poate. Pentru a se elibera de ce-l stânjenea, i-a povestit toată faza lui Ramuntxo, tu ce ai face?, iar Ramuntxo a hotărât pentru el. Adică să stabilească, împreună cu fratele său, cât mai repede, o întâlnire la vorbitor. Ceea ce Gorka a şi făcut, chiar dacă fără prea mult chef, iar în luna următoare au mers la Picassent, cu maşina, toţi trei: Ramuntxo la volan, Amaia lângă el şi Gorka în spate, singur, tăcut, regretând, după primul kilometru, că se hotărâse să facă drumul acela.

— Cum ai descrie relaţia dintre tine şi fratele tău?

— Aş zice că inexistentă.
— Te temi de el?
— Îmi iei un interviu, sau ce?
— Îmi pasă de tine. Te temi de el sau nu?
— Mai demult, da. Acum nu ştiu. Nu ne-am văzut de atâta timp.
— Te deranjează să vorbim despre asta?
— Mă doare şi tu ştii. Aşa că nu înţeleg de ce vrei să-mi strici ziua.
— Scuze. Sfârşitul interviului. Dragi ascultători, câteva minute de publicitate, apoi revenim cu alte subiecte.

Gorka s-a despărţit de Ramuntxo şi Amaia în parcarea închisorii. Deşirat, lipsit de eleganţă, fără pic de bucurie, a intrat în clădire. Se simţea ca o vită la uşile abatorului. După ce a trecut de controlul obligatoriu, i s-a repartizat un vorbitor. Un cubicul îngust, un scaun incomod din plastic, căldură sufocantă, destul de multă mizerie, mai ales pe sticlă, iar în stânga şi în dreapta, oamenii aceia ţipând, cu gura în dreptul microfonului, îţi dai seama ce de bacterii trebuie să fie acolo.

L-a văzut pe fratele său înainte ca Joxe Mari să-l vadă. I-a atras atenţia că pierduse mult din musculatură şi, mai ales, din păr. Şi-a fixat privirea pe mâinile lui, de handbalist puternic, vânjos, pe care le admirase, cărora le ştiuse de frică atât de mult în copilărie, transformate mai târziu într-un instrument de luat viaţa oamenilor, câtora?, numai el ştie, şi pentru o clipă a simţit o uşoară înfiorare şi o înţepătoare, tristă bucurie de a nu fi el în locul lui Joxe Mari.

Ceva a văzut Joxe Mari pe faţa fratelui său, ceva ce i-a şters zâmbetul de pe buze, încă înainte de a se aşeza. S-au privit cu gravitate, câteva secunde, despărţiri de sticlă. Joxe Mari a vorbit primul.
— După cum vezi, nu te pot îmbrăţişa.
— Stai liniştit.
— Mi-a fost dor să te văd, frate.
— Sunt aici.
— Pari supărat. Nu te bucuri să mă vezi?

— Normal că mă bucur, dar aş fi preferat să te văd altundeva.

— Nu mă fute la cap, normal că şi eu.

Ar fi putut să nu vină cu acel nu mă fute la cap. Era adresat unui Gorka de pe vremuri, adolescentului slab şi retras. Vorbe grele, spuse cu bravură. Lui Gorka nu i-au plăcut, aşa că s-a lăsat pe spate, îndepărtându-se ostentativ de microfon, ca şi cum i-ar fi spus fratelui său: nu mă lua aşa, nu sunt subalternul tău dintr-un comando. Şi tot ce vedea la Joxe Mari îi producea o intimă şi vie repulsie. Pe lângă faptul că locul acela puţea. Nu era deloc ventilat? Milă? Deloc. Ochii lui, poate cel mai puţin schimbaţi în toţi aceşti ani, erau ochii cu care îşi privise victimele înainte de a le executa. De asasin îi era şi fruntea, care se întindea deasupra sprâncenelor de asasin, nasului de asasin, gurii (cu dantura în stare proastă) de asasin. Mă gândesc la astea, dar e mai bine să nu spun cu voce tare, nici n-aş îndrăzni.

Au schimbat nimicuri despre vieţile lor private. Totul destul de succint, superficial. Doi străini mimând o încredere / familiaritate pe care o pierduseră. Degeaba se chinuia să discute ca atunci când dormeau în aceeaşi cameră, în casa părintească. Gorka punea întrebări pentru a nu fi nevoit să vorbească despre el. Patruzeci de minute în vizuina aceea i se păreau eterne.

Era clar că nici Joxe Mari nu se simţea în largul lui. De ce? Nu simţea niciun fel de solidaritate / afecţiune, empatie / înţelegere venind din cealaltă parte a geamului. Şi nici măcar un zâmbet. Ce naiba se întâmplă? Încerca să descifreze ceva în ochii fratelui său şi, din câte se părea, nu-i plăcea deloc ce vedea acolo. E drept că nu-i plăceau nici sentimentalismele. A luat, brusc, o atitudine agresivă.

— De fapt, mă condamni pentru implicarea mea, nu-i aşa? Pe care o dispreţuieşti.

Gorka a fost luat prin surprindere. S-a pus în gardă.

— De ce zici asta?

— Se vede că *aitas* te-au bătut la cap ca să vii să mă vezi. Nu mă prosteşti tu pe mine.

— Am venit din iniţiativă proprie.

— Nu mă înţelege greşit. Nu vreau să te reţin, cu atât mai puţin dacă ai de gând să-mi înrăutăţeşti situaţia. Crezi că nu-mi dau seama?

— N-am bătut atâta drum pentru a înrăutăţi lucrurile. Nici pentru a juca rolul de frate mai mic. Fireşte că nu sunt de acord cu ceea ce te-a adus aici. N-am fost niciodată.

— Eşti dintre cei care cred că merit să fiu aici?

— Asta să le întrebi pe victimele tale.

— De când m-au capturat, m-au torturat în fel şi chip, dar nimic nu m-a durut atât de mult precum ce mi-ai spus tu acum. Tu, fratele meu, fir-ar să fie!

— Îţi spun ce cred tocmai pentru că sunt fratele tău. Ai prefera să te mint, să te felicit pentru durerea pe care ai provocat-o atâtor familii? Şi pentru ce?

— Ca să-mi salvez compatrioţii.

— Vărsând sângele altora? Frumos, ce să zic?!

— A asupritorilor care ne calcă-n picioare zilnic şi nu ne lasă să fim liberi.

— Asta e valabil şi pentru copiii pe care i-aţi ucis?

— Noroc cu geamul ăsta, că altfel te-aş fi făcut să înţelegi pe loc.

— Mă ameninţi?

— Tot ce se poate.

— Poţi să-mi tragi un glonţ în cap, dacă ai chef. Aţi ucis în numele unui popor, fără să îi cereţi părerea.

— Bine, las-o baltă. Văd că n-o scoatem la capăt.

— Tu ai început.

— Unii dintre noi am auzit chemarea patriei. Alţii duc o viaţă lipsită de griji, se distrează de minune. Bănuiesc că aşa a fost mereu. Unii se sacrifică, alţii profită.

— Cine duce o viaţă lipsită de griji?

— Eu sigur nu.

— Am emisiuni la radio în limba bască, scriu cărţi în limba bască, ajut cultura noastră. E modalitatea

mea de a face ceva pentru poporul nostru, dar ceva constructiv, fără să las în urmă o mulţime de orfani şi văduve.

— Te pricepi la vorbe. Se vede că eşti om de radio. Şi o duci bine, nu?

— Nu mă plâng.

— Am auzit că trăieşti cu un bărbat. Uite cine condamnă ce am făcut eu. Mereu ai fost un ciudat, băiete, dar niciodată nu mi-am imaginat că mergi până acolo.

Gorka, mut, cu trăsăturile încremenite, cu faţa arzându-i de o furie bruscă. Iar fratele său, provocator:

— *Ama* crede că ţi-e ruşine cu familia noastră. Mie chiar mi-e ruşine să ştiu că am un frate bulangiu, care târăşte în noroi, fără să-i pese, numele familiei noastre. De asta nu mai treci prin sat, nu-i aşa?

— Cine ţi-a spus că trăiesc cu un bărbat?

— Ce mai contează? Crezi că dacă sunt într-o închisoare spaniolă de exterminare nu primesc informaţii?

— Trăiesc cu persoana pe care o iubesc şi care mă iubeşte. Bănuiesc că pentru tine e ca şi cum ţi-aş vorbi în chineză. Ce să înţeleagă despre dragoste un pistolar?

Gorka a spus ultimele cuvinte ridicându-se furios de pe scaun. Şi-a apropiat gura de microfon, dar a reuşit să-şi înghită la timp cuvintele agresive. S-a întors şi în timp ce se îndrepta spre ieşirea din acel sufocant, murdar şi împuţit vorbitor de căcat, a auzit venind din spatele său cuvintele lui Joxe Mari, rugându-l cu o neobişnuită umilinţă, nemaiîntâlnită la el, să se întoarcă, nu pleca acum, avem de discu…

Uşa s-a închis, retezând ultima frază.

Pe drumul de întoarcere la Bilbao, cale lungă, cu un apus de vară roşiatic şi portocaliu, cu Amaia dormind pe locul ei, Ramuntxo l-a întrebat cum decursese întâlnirea şi dacă avea de gând să mai revină.

— Voi vedea.

Asta a fost tot ce a zis. Apoi a dormit, sau s-a prefăcut că doarme.

115. MASAJ

Ramuntxo, la insistenţele lui Gorka, s-a întins pe masa de masaj, dar asta nu avea să schimbe cu nimic hotărârea lui de a se sinucide. De ce? Pentru că fosta lui soţie, ţaţa aia, vipera aia, care în toată viaţa ei nu făcuse altceva decât să-şi toarne veninul mortal, îl jucase pe degete.

Trecuseră vreo patru săptămâni de când Ramuntxo fusese la Vitoria după Amaia. Fata făcuse şaisprezece ani. Gorka: o vârstă nepotrivită pentru a-şi mai petrece weekendul cu tatăl ei, oricâte cadouri i-ar fi cumpărat acesta şi oricât de multe capricii i-ar fi acceptat. Fetiţa (vorba vine; cu sânii ăia şi la cât era de slobodă de gură) se îngrăşase. Dar, ghinion curat, mai mult decât obezitatea o urâţea acneea. Devenise rea. Practica o variantă destul de agresivă a nefericirii.

Gorka încerca să stea deoparte; dar uneori i se făcea atât de milă de Ramuntxo încât intervenea:

— Nu-ţi dai seama că te tiranizează?

— Normal că-mi dau. Dar ce vrei să fac?

O dată la două sfârşituri de săptămână, Ramuntxo îşi aducea fiica la Bilbao cu maşina şi o ducea înapoi duminică după-amiaza. La ora obişnuită, a sunat la interfon. N-a deschis nimeni. A pierdut vremea într-un bar din apropiere. Apoi s-a dus şi a sunat din nou. Din stradă, nu se vedea nicio lumină la ferestrele locuinţei. N-a văzut prin apropiere nici maşina viperei / ţaţei. Profitând de ieşirea unui locatar, a intrat în bloc şi a urcat până la apartamentul fostei soţii. Ciudat, preşul de la intrare dispăruse. Ramuntxo a apăsat butonul soneriei, a încercat uşa. Cioc, cioc, nimic. Nu era pentru prima dată când se întâmpla aşa ceva. Nervi, jurăminte, înjurături la adresa căţelei blestemate care sabota, de ani întregi, relaţia tată-fiică.

Până la urmă, ce să fi făcut altceva?, s-a întors singur la Bilbao, nervos, înjurând, trist. Şi ce dracu' să facă cu biletele de cinema pe care le cumpărase?

Mai mult ca sigur că, aşa cum se întâmplase de atâtea ori, fiică-sa plecase cu maică-sa într-o excursie de sfârşit de săptămână (le încântă Madridul) şi au uitat să-l anunţe pe Ramuntxo. Sau n-au uitat, dar n-au vrut să-i spună ca să-l facă să sufere.

Pentru Gorka a fost o alinare. Un sfârşit de săptămână liniştit. Fata le dădea mereu dureri de cap. Gorka o evită cât poate, stă mai mult la radio, face lungi plimbări, se întâlneşte cu unul sau ia prânzul cu altul. Important este să stea cât mai puţin timp acasă.

Mai demult, profita de zilele în care Ramuntxo era cu fiică-sa pentru a se duce în vizită la Arantxa şi a face pe unchiul timp de câteva ore. Uneori rămânea peste noapte, dormea incomod pe canapeaua din salon; dar se încheiaseră şi vizitele astea. Trecuse ceva vreme de când nu-şi mai vedea nepoţii, în ciuda faptului că sora lui îl rugase să o ierte pentru că nu-şi ţinuse gura. Aşa cum a bănuit de la început, ea, cine altcineva?, fusese cea care îi spusese lui Joxe Mari că trăieşte cu un bărbat în Bilbao. Asta da manieră de a păstra un secret! Gorka s-a simţit trădat de singurul membru din familia lui în care avea încredere, la care ţinea cu adevărat. Nu i-a reproşat surorii lui faptul că fusese indiscretă. Şi-a luat la revedere cu obişnuita lui atitudine rezervată, dar de atunci n-a mai dat prin Rentería şi nici n-a mai sunat-o pe Arantxa.

Ramuntxo zicea că:

— Problema ta e că nu ştii să ierţi.

— O problemă mai gravă pentru mine e să nu fiu respectat.

După ce au trecut câteva zile fără să aibă vreo veste de la fiică-sa, Ramuntxo, presimţind că se întâmplase ceva rău, a mers în mijlocul săptămânii la Vitoria.

— Vii cu mine?

— Trebuie să iau un interviu.

— Te rog.

Au plecat amândoi într-o după-amiază. S-a repetat povestea cu soneria, cu ferestrele neluminate şi cu maşina viperei / ţaţei, care nu se vedea pe niciuna dintre străzile din jur. Numele ei continua să apară pe cutia poştală. Cutia nu era plină cu scrisori şi pliante publicitare, aşa cum se întâmplă când lipseşti mult timp de acasă. Dar dacă a vorbit cu cineva să o golească din când în când? Nelinişte, suspiciune, temeri care duceau la ipoteze tot mai neobişnuite. Gorka a zis că ar fi bine să-l întrebe pe vecinul soţiei.

— A venit o firmă de mutări şi au scos de toate. Mobilă, frigider, saltele.

— Când?

— Să tot fie vreo două săptămâni.

— Şi de atunci nu le-aţi mai văzut nici pe fiică-mea, nici pe maică-sa?

— E august, or fi în vacanţă, ca mai toată lumea.

Cine merge cu mobila pe munte, sau cu frigiderul şi saltelele la mare? Ultima speranţă: să verifice la şcoală. Speranţă neîntemeiată, pentru că profesorii o lălăie probabil prin cine ştie ce locuri exotice. Pe drumul de întoarcere la Bilbao, Ramuntxo a adus vorba despre posibilitatea de a depune un denunţ. Gorka n-a fost de acord cu el. Să mai aştepte puţin, că mai mult ca sigur celor două le venise brusc ideea de a-şi petrece vara pe undeva, profitând de vreo ofertă turistică. Oriunde s-ar afla, părea să fi fost o decizie luată spontan.

— Şi de ce nu m-au anunţat?

— Pentru că s-au gândit că o să te opui. Spune adevărul: te-ai fi opus?

— Pentru zilele în care am dreptul să stau cu Amaia, da.

— Vezi?

— Dar cum îţi explici faza cu mobila?

— N-am nicio explicaţie pentru asta, dar cu siguranţă că există una. Poate că s-au mutat într-un alt apartament din Vitoria. Ştii şi tu că oraşul are cartiere mult mai bune decât cel în care au locuit până acum.

Scrisoarea a ajuns în septembrie. Gorka a fost cel care a luat corespondenţa, spre amiază. Imediat ce a văzut timbrul din Statele Unite, a bănuit ceva foarte rău. Pe spatele plicului apărea doar numele expeditorului. Amaia şi nimic altceva. Nici numele de familie, nici adresa poştală. Pentru că aveau foarte mult de muncă la radio şi în casă plutea mereu o tăcere apăsătoare, Gorka a ales să ascundă scrisoarea de Ramuntxo. Chiar a fost tentat să o distrugă, pentru a-l feri de neplăcerea previzibilă pe care avea să o simtă. Nu i-a spus de scrisoare o săptămână întreagă. Până la urmă i-a dat-o, prefăcându-se că tocmai o găsise în cutia poştală.

După ce a citit-o, Ramuntxo a dat fuga la baie şi a vomitat, scoţând nişte cuvinte care aduceau mai degrabă cu un soi de vaiete, intercalate cu suspine. Foaia aspră rămăsese aruncată pe covor. Gorka a citit:

Aita,

Ama *a prins un loc de muncă în Statele Unite, aşa că ne-am mutat aici pentru totdeauna.* Plizzz, *nu ne căuta. Dacă o să am bani, o să vin eu să te văd după ce o să fiu majoră.*

Ondo pasa,

Amaia

Fata asta crea probleme până şi de la distanţă. Şi câtă lipsă de iubire ca să spună într-o zi, eu am auzit-o:

— *Aita,* lasă-mă-n pace, eşti un biet om.

Dar aşa ceva, clar, nu i se poate aminti lui Ramuntxo, pentru că moare de durere. Gorka i-a propus să-şi pună ordine în gânduri sub duş. Apoi, el o să-i facă un masaj aşa cum îi place lui, ştii ce vreau să zic, cu final fericit, chiar dacă în acele momente omul, bietul om, avea chef de orice altceva în afară de plăcere. Gorka a insistat până când Ramuntxo a cedat, zicând că îi era indiferent din moment ce oricum avea de gând să se sinucidă.

— Chiar azi. Încă nu ştiu cum. O să văd eu cum. Dar nu-ţi face griji, pentru că o să mă sinucid departe de aici, ca să nu ai probleme cu poliţia.

Vorbea singur, pe un ton tragic, la duş. Gorka a recitit scrisoarea. Bucata aia de hârtie emana frig. Şi l-a surprins faptul că era scrisă fără greşeli de ortografie. La cât de delăsătoare era Amaia la şcoală, trecea clasa la limită, repetase ultimul an. Să fi fost mâna maică-sii? A mirosit, la ce bun?, plicul şi apoi scrisoarea.

Ramuntxo a ieşit din baie pe jumătate ud. Supărarea lui evidentă şi trupul lui gol, sfios, păros şi palid, îl făceau să pară un copil bătrân, neajutorat. S-a întins pe masa de masaj cu faţa în jos, gata să plângă din nou, doar că nu mai avea lacrimi. Aşa că a început iarăşi cu povestea că avea să se sinucidă chiar azi, departe de casă. Între timp, Gorka îi masa gâtul, umerii, spatele, cu mâini delicate, unse cu ulei.

— N-are niciun rost să depun un denunţ. Sunt sigur că astfel de cazuri nu apar în Codul Penal drept răpire de minori. Maică-sa poate să spună că locuieşte şi munceşte într-o altă ţară şi că niciodată nu m-a împiedicat să-mi văd fiica. Tot ce am de făcut e să iau un avion din două în două săptămâni.

— Din câte-mi dau seama, nu e clar unde locuiesc.

— N-o mai întoarce pe toate feţele. Curva aia ordinară a şters-o cu Amaia cât de departe a putut. N-ai observat că nu suporta să mă înţeleg bine cu Amaia?

— Şi dacă scrisoarea e o şmecherie?

— La naiba, Gorka, nu mă lua acum cu fantezii de scriitor. Ăsta nu-i un roman. Asta e realitate pură.

Gorka l-a rugat să se întoarcă. I-a masat pieptul, abdomenul; a insistat la penis, până când a intrat în erecţie, apoi a continuat cu coapsele. I-a spus:

— Într-un roman, aş face-o pe divorţată să mintă că a emigrat în Statele Unite cu fiică-sa. O colegă de muncă sau o prietenă, care ştia că urmează să călătorească acolo, s-ar oferi să trimită din Chicago

sau din San Francisco o scrisoare scrisă dinainte. Mama şi fiica s-ar duce să locuiască la Madrid, de exemplu, dat fiind că fostei tale şi lui Amaia le place atât de mult capitala ţării. Iar pentru tată aş găsi un final potrivit, după ce i-aş da porţia lui de gânduri chinuitoare, urmată de mersul la psihiatru şi orice ar mai apărea pe parcurs. Dar nu sinuciderea. Aşa ceva ar fi mult prea simplu. Eventual, protagonistul merge în America, acolo unde, în timp ce-şi caută fata, cunoaşte o femeie, Samantha, o blondă seducătoare cu un trecut întunecat de prostituţie şi droguri.

— De ce nu începi să-l scrii?

— Mai vedem. Deocamdată am treabă aici.

A continuat să-l maseze şi să-i spună vorbe dulci şi de alinare, pe care le-a continuat şi după rapida, scurta ejaculare a lui Ramuntxo.

116. SALONUL ARAB

Au sărbătorit numai ei doi, îndrăgostiţi, în restaurantul din Gran Hotel Domine, faţă în faţă, la o masă de lângă ferestrele care dădeau spre formele curbe, gri-scânteietoare de la Guggenheim. Era iulie, o temperatură plăcută şi cerul albastru: o zi perfectă. Ramuntxo era vizibil euforic / ameţit.

Ce sărbătoreau? Cu o zi înainte se votase în Camera Deputaţilor legea prin care era posibilă căsătoria între două persoane de acelaşi sex, lege iniţiată şi promulgată de PSOE, un partid care-i producea lui Ramuntxo o aversiune veche şi de nepotolit, chiar dacă de acum înainte se va gândi mai bine şi poate chiar va ajunge ca la următoarele alegeri să voteze cu el, fără ca asta să creeze un precedent, ci numai pentru a-şi dovedi recunoştinţa pentru acea lege.

În schimb, Gorka se abţine din principiu să ia parte la orice campanie electorală. Nu îşi arată recunoştinţa, nu sprijină, nici nu trage la răspundere. Tot ceea ce emană miros de partide şi de politică îi inspiră… respingere? Mai degrabă indiferenţă. Plin de seriozitate, a ridicat paharul pentru a răspunde la toastul început de Ramuntxo, căruia nu-i tăcuse gura toată ziua. Exuberant de la vin şi de bucurie, Ramuntxo a zis:

— Într-o bună zi, am să te cer în căsătorie.

— Se vede că ai băut cam mult.

— Vorbesc serios, *bihotza.* Fără să ne pripim. Să vedem mai întâi cum va merge treaba cu legea asta.

— S-ar părea că încă mai ai un dram de minte. N-o cheltui în van.

— E mai bine să fii prudent. Crezi că societatea noastră, care până cu puţin timp în urmă citea rozariul seară de seară, e pregătită pentru o schimbare de o asemenea anvergură? Dar dincolo de asta, „băiat răsărit din lumina care cade peste Conquero”[32], te privesc, te privesc tot mai mult, nu-mi mai iau ochii de la tine; şi ştii ce cred?

— S-auzim, poete.

— Bag mâna-n foc că nu refuzi total ideea căsătoriei.

— Va trebui să meriţi asta, frumosule.

— Tu la fel, ce crezi?

După cinci ani şi jumătate, primarul Azkuna i-a căsătorit în Salonul Arab al primăriei. A făcut oficiile având în faţă un splendid buchet de trandafiri albi, cu înfăţişarea marcată de boala fatală. A ţinut un discurs pe alocuri emoţionant, pe alocuri distractiv, presărat cu citate literare şi anecdote amuzante, unele legate de vechea lui prietenie cu Ramuntxo, căruia i-a zis, de fiecare dată, Ramón. Invitaţii au râs, dar, la final, au avut şi ochii umezi de lacrimi. Cum a zis cineva: râsu-plânsu'. Sărutul a fost complet ratat din cauza lui Gorka, pe care l-a copleşit timiditatea. Aşa încât, Azkuna le-a cerut de la estradă, cu simplitate, un al doilea sărut, dar de data aceasta să fie unul adevărat. Cei prezenţi, scandând veseli în cor, s-au alăturat cererii primarului, iar cei doi proaspăt căsătoriţi s-au îmbrăţişat strâns, supunându-se publicului (vreo douăzeci de prieteni şi colegi de muncă) şi s-au sărutat atât de pătimaş încât au stârnit o salvă de aplauze şi fluierături din partea celor prezenţi.

Felicitări, îmbrăţişări, cuvinte de încurajare şi tipicul prieten hâtru care le-a dorit descendenţi din abundenţă. Că se căsătoriseră *cu* iubire, mai mult decât *din* iubire, a putut vedea oricine. Dar dacă vreunul dintre cei care au fost prezenţi crede că în acea după-amiază, în Salonul Arab, a asistat la manifestarea unei idei extravagante, rod al unei decizii spontane, sau la punerea în scenă a unui joc, sau, în sfârşit, la un capriciu, greşeşte. Ramuntxo şi Gorka s-au căsătorit, asemenea atâtor perechi, din raţiuni practice. Şi poate că şi mânaţi de temerile lui Ramuntxo, căruia cu un an înainte îi fusese extirpat un rinichi.

I-au detectat tumoarea la puţin timp după ce împlinise patruzeci de ani. Deocamdată totul merge bine. A scăpat de hemodializă, dar încă e

circumspect. Iar medicii, la fel. Metastază? Nici urmă, până în prezent. Singuri în rezerva spitalului, cei doi s-au hotărât să-şi legalizeze relaţia. La început, Gorka s-a opus, ce rost avea, dar, până la urmă a acceptat argumentele lui Ramuntxo: moştenirea; bunurile, începând cu apartamentul, pe care o să-l trec în proprietatea amândurora, imediat ce voi fi externat, dacă voi fi, plus pensia, gândeşte-te la pensia pe care o vei primi când eu nu voi mai fi. I-a smuls promisiunea că o va ajuta financiar pe Amaia, dacă va fi nevoie.

Trecuseră mai mult de zece ani de când Ramuntxo nu mai ştia nimic despre fiică-sa. Veneau datele importante, ziua ei de naştere, sărbătorile de iarnă.

— Oare se gândeşte la mine?

Nimic, nicio scrisoare, nicio ilustrată. Şi Ramuntxo suferea. Adeseori, cu sau fără ajutorul lui Gorka, încerca să găsească pe internet vreo urmă de Amaia. Extindea căutările pe reţelele de socializare. Şi, nu se ştie niciodată, o includea în termenii căutării şi pe maică-sa. Pe vreo pagină, în vreo listă cu membri sau participant, în josul unei fotografii, nu ştiu, în vreun loc oarecare, trebuia să figureze numele uneia sau alteia. Sau şi-or fi schimbat identitatea?

De fiecare dată când era ziua de naştere a fiicei lui, care acum trebuia să fie o femeie în toată puterea cuvântului, precum şi de Sărbătoarea Magilor, îi cumpăra câte un cadou. Depozita în dulapul de haine cutiile legate cu fundă colorată şi felicitările, care ocupau tot mai mult spaţiu, iar când Gorka îl întreba de ce faci asta, de ce te chinui singur, el îi răspundea:

— Inima-mi spune că se va întoarce. Şi vreau să vadă că m-am gândit la ea în fiecare secundă din viaţa mea. Dacă mor, promite-mi că-i dai tu cadourile.

În cazul lui Gorka, planurile de căsătorie se izbeau de un obstacol de netrecut: părinţii săi. Nu pentru că ei nu ar fi fost de acord cu decizia lui, asta era evident, ci pentru ruşinea pe care aveau s-o

trăiască (sau pe care el îşi închipuia că o vor trăi) imediat ce vestea nunţii va ajunge în sat.

Vorbea cu maică-sa la telefon din an în Paşte. Ceva mai des în lunile care au urmat accidentului suferit de Arantxa. Discutau chestiuni punctuale: despre Arantxa, vreme, mâncare, bârfele din vecini. Mai deloc despre Joxe Mari şi nimic despre viaţa personală a lui Gorka, cel mult câteva nimicuri de la locul de muncă. Joxian nu suporta să vorbească la telefon, de aceea o făcea rareori. Se mulţumea să-i spună lui Miren să-i transmită salutări lui Gorka şi să-l întrebe când are de gând să mai treacă pe la ei.

Teama de a nu-şi dezamăgi cumplit părinţii şi de reacţia lor îl îndepărta pe Gorka de ideea căsătoriei. Pe de altă parte, ăsta-i adevărul, nici Ramuntxo nu-l presa. Era o posibilitate romantică, frumoasă, dar nicidecum urgentă. Apoi a venit boala lui Ramuntxo. După cum i s-a spus mai târziu, a fost în pragul morţii. Şi atunci situaţia s-a schimbat. Recunoscându-şi laşitatea, pe care n-o negase niciodată, Gorka a cerut să se căsătorească fără ştirea părinţilor lui. Ramuntxo s-a opus.

— Nici vorbă. Dacă nu vrei să vină, nu-i inviţi. Nici mama nu va veni, are aproape nouăzeci de ani şi nu se mai recunoaşte în oglindă. Dar trebuie măcar să-i anunţi pe părinţii tăi.

— Ştii bine că n-am curajul.

— Ascultă-mă. Nu-ţi clădi viaţa pe minciună şi pe lucruri trecute sub tăcere. E cel mai rău, te asigur.

— Dacă o fi să fie, o să-i anunţ în scris, bine? La telefon o să mi se înmoaie genunchii.

Le-a scris o notă care, în ciuda conciziei, i-a luat o întreagă după-amiază ca să o scrie. Ramuntxo a citit-o la cină şi i-a dat undă verde, după ce i-a sugerat câteva mici schimbări. Cu o săptămână înainte de nuntă, Gorka şi-a luat inima în dinţi şi a pus la poştă scrisorica pentru părinţii lui. N-a primit răspuns. Aşa că a considerat de la sine înţeles că părinţii săi îl repudiaseră, că erau înspăimântaţi de-a dreptul şi că mureau de ruşine, că nici nu mai îndrăzneau să iasă din casă.

Proaspăt căsătoriţi, Gorka şi Ramuntxo au coborât treptele primăriei zâmbitori, ţinându-se fericiţi de mână. La capătul treptelor îi aştepta obişnuita ploaie de orez. Unele dintre maşinile care treceau pe acolo claxonau festiv. Invitaţii au strigat: să se sărute, să se sărute, stârnind o hărmălaie care atrăgea privirile trecătorilor. Din nou îmbrăţişări şi urări de bine. Gorka avea părul plin cu boabe de orez. I-au atras atenţia şi el a încercat să le scuture cu mâna. Brusc, uitându-se întâmplător spre estuar, i-a văzut. Pe cine? Pe cine crezi? Familia lui, pe trotuarul de vizavi, stând toţi trei uşor retraşi, ca şi cum s-ar fi temut să atragă atenţia, maică-sa ocupată cu scaunul cu rotile, iar taică-su cu nelipsita bască şi cu bluza petrecută pe după umeri.

Ramuntxo a observat reacţia ciudată, brusca schimbare la faţă, semne că ceva grav i se întâmpla soţului său.

— Ce e?

— Sunt aici.

S-au dus la ei. Ramuntxo, jovial, Gorka uluit, grav, timid.

— Aţi venit.

Miren, pe un ton melodios, dând energic, ca de obicei, din cap:

— Cum să nu venim la nunta fiului nostru? El e ginerele meu?

Mândră, întinzând puţin gâtul, s-a lăsat sărutată pe un obraz. Şi s-a grăbit să-i pună lui Ramuntxo o întrebare în limba bască, pentru a-l verifica, o ştiu eu prea bine. Ramuntxo a răspuns, făcându-i pe toţi să râdă, mai puţin pe Gorka, fireşte, care continua să aibă o faţă ca de înmormântare. De ce? I se făcuse atât de milă de taică-su, cu zâmbetul lui stins, cu ochii umezi, încremenit lângă parapet, fără să ştie ce să facă, ce să spună, ca şi cum ar fi ajuns brusc pe o altă planetă.

Miren a intervenit repede, mustrătoare:

— Joxian, sper că n-ai de gând să plângi.

În scaunul cu rotile, Arantxa era întruchiparea mută a bucuriei. Îşi flutura mâna sănătoasă, ţipa fără

sunet, râdea în hohote cu ochii. Ramuntxo s-a aplecat şi a sărutat-o pe frunte plin de efuziune. Apoi l-a cuprins în braţe, bătându-l uşor peste spate, pe Joxian, care-i ajungea abia până la nodul cravatei. Iar la final, elegantul ginere a avut fericita, plăcuta, isteaţa idee de a afirma că se bucura să aibă o soacră atât de frumoasă. Miren, fără să-şi mai încapă în piele de satisfacţie:

— Am venit la Bilbao ca să mă mândresc cu fiul meu. Mi-am cumpărat până şi pantofi.

Toate privirile s-au îndreptat către picioarele ei.

Au venit taxiurile. Miren, imediat după ce a urcat în maşină, l-a luat pe Gorka de braţ şi aşa au intrat amândoi în restaurant. Deci familia a participat la petrecere? Ce întrebare! Normal.

Proaspăt căsătoriţii s-au aşezat unul lângă celălalt. În dreapta lui Ramuntxo era un scaun gol, cel al fiicei lui, aşa cum le-a explicat invitaţilor, atunci când a ţinut un scurt discurs. În stânga lui Gorka s-a aşezat Miren, cea care la un moment dat i-a dat fiului ei, pe sub masă, un plic cu o mie de euro, cadoul nostru de nuntă. Mai puţin de atât, a zis, i se părea puţin. Apoi i-a şoptit la ureche:

— Joxe Mari m-a rugat să-ţi transmit urările lui de bine.

117. FIUL INVIZIBIL

Quique, la patru ace. Costum, cravată şi accesoriul neaşteptat, distonant, pantofii sport, de marcă, pentru că aşa are el chef. Iar Nerea, cu marginea de jos a fustei căzându-i la vreo zece centimetri deasupra genunchilor. Ruj trandafiriu, ochi rimelaţi, ciorapi plasă şi pantofi cu toc. Dacă se holbează, să se holbeze. Încă de când se cunoscuseră, de la sfârşitul secolului trecut, s-au bucurat amândoi de astfel de momente în care se mişcau / arătau liberi, provocatori, plini de bani. Întruchipau focare juxtapuse de parfumuri în expansiune.

Au primit, bună, suntem cutare şi cutare, o masă între doi dintre pilonii care susţin grinzile de lemn. Un loc bun, departe de uşa bucătăriei şi de intrarea în restaurant. Ce zi era? Sâmbătă, nouă şi jumătate seara. În acea după-amiază, Quique aflase că una dintre investiţiile sale făcută anul trecut, într-o afacere cu conserve de ardei aşa-zis de Lodosa (aşa-zis? Păi, sunt aduşi, la preţ mult mai mic, din Peru), se soldase cu pierderi importante. Îi povestea lui Nerea la adăpostul unui zâmbet cinic, care-i dezvelea dantura impecabilă. Restaurantul Portuetxe, cu specific grill, era plin.

Quique, cu meniul în mână, explicativ, povestitor:

— Când eram copil, în zona asta erau doar patru, cinci case pierdute-n câmp. Veneam cu alţi copii la pescuit, cu undiţe făcute din beţe de alun, dar în rest aveam toate instrumentele necesare. Ca momeală foloseam firimituri de pâine. Dar nu pescuiam chiar aici, pentru că în zona asta râul era alb, dar alb-alb, îţi jur, din cauza fabricii de lapte, ci mergeam dincolo de Cilveti, ăia care cumpărau fier vechi. Prindeam chiar şi păstrăvi.

Nerea a sugerat aperitivele, iar Quique, fără să o fi ascultat, a fost de acord. Când a văzut pe masă platoul de andive cu somon şi raci, a întrebat surprins:

— Tu ai comandat mizeria asta?

Iar Nerea a răspuns că da, iubitule, şi atunci el a zis că se mulţumeşte cu papara cu ciuperci. A refuzat sticla de vin roşu de 45 de euro. A amuşinat vinul din pahar, clătinând din cap, a degustat cu ochii închişi şi l-a refuzat cu dispreţ. I-au adus altă sticlă. A repetat ritualul cu mirositul şi degustatul şi, până la urmă, a acceptat vinul, profitând de moment pentru a-i da chelneriţei o lecţie de enologie, pe un ton voit pedant şi plin de emfază. Au ciocnit paharele. Nerea:

— Îţi citesc gândurile. Primul vin era bun.

— Normal. Ba chiar mai bun decât ăsta. Dar faţă de servitorime, e de preferat să adopţi o atitudine de superioritate ierarhică. Acum, cei de la bucătărie sunt ca pe jar. Vor da totul ca să ne mulţumească. Bineînţeles. Viaţa lor depinde de asta. Şi ne vor aduce tot ce e mai bun din toate câte vom comanda.

— Sau vor scuipa în farfurie. Dacă văd vreo urmă de spumă în salată, nici n-o gust.

— Ce gust au andivele?

— De andive. Dar ciupercile?

— De ciuperci.

Nu mai era mult până să împlinească doisprezece ani de căsătorie, cu nenumărate despărţiri urmate de împăcări pasionale, dar, cu toate astea, încă locuiau în apartamente separate. Fiecare cu spaţiul lui. Mizeriile tale aici, ale mele, dincolo. Mestecând, înmuind pâinea în sos, vorbeau despre ceva ce Quique a constatat brusc, cu un soi de frenezie plină de bucurie. Ce anume? Îşi dăduse seama că în primii şase ani de căsnicie, mereu el o rugase pe ea să vină să locuiască la el (un singur acoperiş, un singur pat; da, dar o singură baie), iar de atunci până acum, aşadar în alţi şase ani, o lună mai mult sau mai puţin, ea a fost cea care s-a rugat de el, iar el a refuzat constant.

— Tu ştii de ce refuzam eu. În schimb, eu nu ştiu de ce refuzi tu.

— Îmi plăcea secretul ăsta al tău. Fireşte că, fiind un secret, nu ştiam despre ce e vorba. Mă excită

ideea că-mi ascunzi ceva important din viaţa ta personală, pentru ca mai apoi să apar, să te deposedez de acel secret şi să-l distrug. E ca şi cum ţi-aş fura chiloţii după ce te-aş poseda. Şi, stai aşa, dacă ne uităm cu atenţie, eu sunt cel care iese păgubit. Rămân cu dezamăgirea copilului care şi-a făcut praf jucăria preferată. De asta nu vreau să locuim împreună. M-ar durea să ajung să te cunosc atât de bine, încât între noi să nu mai existe nicio posibilitate, oricât de mică, de surpriză.

Secretul s-a evaporat din cauza unei indiscreţii a lui Bittori. Dându-şi seama că a făcut-o de oaie, a întrebat cu inocenţă jucată:

— Of, dar nu ştiai?

Un moment greu pentru Nerea, aşezată lângă Quique pe canapea, cu faţa de mincinoasă descoperită şi cu *Ikatza* în poală. Până atunci, de fiecare dată când venise vorba despre tatăl ei, Nerea îi spusese lui Quique că murise de cancer la plămâni. De fiecare dată mai adăuga câte o înfloritură pentru a face minciuna şi mai credibilă.

Odată descoperit adevărul, Nerea nu mai avea niciun motiv pentru a nu locui împreună. În apartamentul ei, *my palace,* cum zicea ea, îşi făcuse un adevărat muzeu dedicat tatălui ei şi nu-şi dorea în niciun caz ca în casa ei să aibă parte de vizitatori, întrebări, opinii, mâini care ating, apucă, mânjesc. O expoziţie de relicve paterne, în parte la vedere, în parte (în cea mai mare) ascunsă în spatele uşilor, în dosare, sertare şi dulapuri: fotografii, tăieturi din ziare („ETA ucide un om de afaceri în", „ETA revendică, toate celelalte partide condamnă, mai puţin Herri Batasuna"), haine şi obiecte care îi aparţinuseră. Cum ar fi? Lumânarea în formă de cactus pe care i-am făcut-o cadou când eram mică, un stilou, cupe de la turnee de ciclism şi de la jocul de cărţi, cămaşa găurită de cele două gloanţe, facturi de la birou, câteva perechi de pantofi, inclusiv cea pe care o purtase în după-amiaza atentatului. În sfârşit, chestii de genul ăsta, de mare valoare

sentimentală, pe care Nerea le primise în parte de la maică-sa, în parte de la Xabier. Şi pistolul.

Fratele ei a avut ideea să dea cămaşa la vopsit. Dacă ar fi fost după Nerea, ar fi păstrat-o aşa, cu urmele de sânge. Iar după ce Quique a aflat cum murise socrul său, pe care nu apucase să-l cunoască, Nerea n-a mai simţit nevoia de a continua să ascundă de el relicvele, doar că s-a dovedit că el nu voia să aibă în preajmă toate acele dovezi ale unei victime a terorismului. Cel mult fotografiile. Toate celelalte obiecte i se păreau macabre. Nerea nu era dispusă să se despartă de nimic. Atât a lipsit. Fiecare a continuat să locuiască în propriul apartament, în ciuda faptului că se vedeau frecvent, aproape zilnic, în funcţie de.

Ca de obicei, Quique îşi aşezase telefonul pe masă, lângă farfurie şi era tot cu nasul în el. E sâmbătă, dar afacerile nu se odihnesc niciodată. Şi în timp ce înfuleca din peştele-pescar la grătar, acompaniat cu scoici (Nerea, cod după reţeta restaurantului Portuetxe), semnalul sonor de la WhatsApp l-a anunţat că primise un mesaj. Nimic important, o glumiţă de-a lui Elizalde, un video scurt, de râs, cu un fotbalist chel care tot primea mingi în plină figură. Au fost asociaţi, au rămas prieteni, îşi trimit glume. Nerea avea propria teorie:

— Ăsta are chef de distracţie în noaptea asta şi vrea să vadă dacă eşti liber.

— Dacă tu nu te-ai fi certat cu Marisa, acum am fi putut sta toţi patru la masa asta şi să ne spargem de râs.

— Încă mă întreb de ce nu i-am scos ochii.

Se înţelegeau bine. Prietene? Să nu exagerăm. O relaţie numai bună pentru conversaţii plăcute, pentru a merge din când în când împreună la cumpărături în El Corte Inglés din Bilbao, ba chiar pentru a schimba confidenţe de budoar, dar fără a ajunge la intimităţi. Nu de altceva, dar aveau personalităţi diferite, gusturi diferite şi interese diferite. Aşa că, la un moment dat, în cafeneaua din El Corte Inglés din

Bilbao, Marisa, care după părerea lui Nerea era invidioasă uneori, începe să-i spună, nitam-nisam:

— Nu vreau să mă bag unde nu-mi fierbe oala, dar dacă aş fi în locul tău, l-aş ţine mai din scurt pe soţul tău. De-ai vedea cum se dau la el!

Nu s-au mai întors împreună la San Sebastián, Nerea a luat un autobuz, Marisa a mers cu maşina ei. Şi au rămas certate până în ziua de azi.

— A încercat să distrugă căsnicia noastră, iar eu nu-i permit aşa ceva.

— Cum e codul?

— Bun, dar nu prea merge cu vin roşu.

— Păi, să cerem unul alb.

— Elizalde n-o înşală pe tâmpită aia?

— Încontinuu.

— E tipica proastă care face pe deşteapta.

Chelneriţa a adus vinul alb. Voia să-l deguste? Quique i-a zis / ordonat să lase sticla pe masă. Dacă vinul e prost, o s-o cheme.

— Nu mai porţi lănţişorul pe care ţi l-am dăruit, ăla de aur cu frunza de gingko?

— L-am aruncat în Tamisa, în ziua aia în care m-am enervat. Dar stai liniştit, ştiu exact unde a căzut şi-l pot recupera oricând.

— O să-ţi cumpăr altul. Nu vreau să-ţi pierzi interesul.

Atunci se supărase rău de tot, răbufnise în singurătatea camerei de hotel, devreme, mai supărată pe ea decât pe el. Pentru început, să zicem că nu suporta să-l vadă pe Quique pe stradă că face gestul de a-l lua de mână pe fiul pe care nu-l are. La Londra a repetat gestul. Nu o dată, de mai multe ori. Ultima dată când a făcut-o, şi care a pus capac pentru ea, l-a văzut de la fereastra hotelului. Quique mergea la o întâlnire de afaceri, la costum, elegant, şi înainte de a trece strada l-a luat de mână pe fiul său invizibil. Bănuia că Nerea îl urmăreşte de la o fereastră de la etajul cinci? Deja sunt ca mama, care se uită pe geam când plecăm. Şi acea demonstraţie a sfârşit prin a o înfuria.

Nerea a sărit peste desert. El, nu: cafea neagră, budincă şi un pahar de *pacharán,* comandat după ce s-a asigurat că aveau marca vândută de el.

Ani în şir, Nerea fusese convinsă că Quique era steril. Iar el, demoralizat, îi împărtăşea bănuiala. Ea l-a bătut la cap ca să-şi facă analiza spermei. De ce? Nu ştiu, uneori sunt prea puţini spermatozoizi, sau cei care sunt nu dau din codiţă suficient de repede, şi atunci nu sunt buni la nimic. Rezultatele analizei au demonstrat că sperma lui Quique era de o calitate bună. În orice caz, ea e cea afectată de infertilitate, aşa că se apără:

— Poate că nu ţinteşti tu cum trebuie.

Oricum, Nerea a renunţat să mai caute bărbaţi buni de sământă, cu un fizic asemănător cu al lui Quique. Pentru că, normal, dacă iese un copil blond sau negru, cum explici? se gândea să clocească un ou de cuc pentru soţul ei, dar n-a reuşit. Cu toate că a avut parte de bărbaţi de prăsilă pe ales.

De pe o zi pe alta, pe el l-a apucat să ducă de mână fiul pe care nu-l are, pe care niciodată nu-l va avea, cel puţin cu mine. Ştie că jocul ăsta, plăcut pentru el, o modalitate de a-mi reproşa făţiş?, mă scoate din răbdări. Quique suferea, şi ea suferea, şi se enerva că el suferea.

— Nota, vă rog.

Când a venit momentul de a-i întinde chelneriţei cardul de credit, Nerea a fost mai rapidă. I-a lăsat bacşiş exact cât era preţul sticlei de vin pe care Quique o refuzase. Odată ieşiţi din restaurant, înainte de a intra în maşină, au început să se giugiulească, sărutându-se şi mângâindu-se în semiîntuneric, sub cerul înstelat.

— Uau, n-ai chiloţi.

— Ca să nu mi-i furi.

— Îmi place mirosul tău dintre picioare. Te-aş fute chiar aici, pe loc.

— Nu e un loc bun. Aici apele râului sunt albe.

— Asta era demult.

— Mi-ar plăcea să mergem dincolo de magazinul ăla de fier vechi de care mi-ai zis.

Aşa că, în loc să se întoarcă în oraş, au luat-o pe drumul spre Igara, către locuri sălbatice, înspre bezna tot mai împădurită, tot mai deasă.

118. VIZITĂ NEANUNŢATĂ

Nerea ştia de la fratele ei că Bittori şi Arantxa se întâlneau zilnic în piaţa din sat. Şi tot Xabier i-a spus despre vechea ei prietenă în ce zile şi la ce ore mergea la fizioterapie. Informaţia conţinea îndemnul tainic de a merge să o vadă. Nerea, purtată de un impuls spontan, s-a hotărât să-i facă o vizită. Dar fii atentă, că uneori e însoţită de o femeie scundă, din Ecuador, iar alteori de maică-sa.

— Şi-o să mă muşte, sau ce?

— Ţi-am zis ca să ştii, că poate n-ai chef să te intersectezi cu ea.

Cât timp trecuse de când nu se văzuseră? Oho, de pe vremea când Nerea era studentă la Drept, în San Sebastián. Stai să mă gândesc. Mai mult, mult mai mult de douăzeci de ani, înainte de a pleca să studieze la Zaragoza. Pe atunci, Arantxa era deja măritată, continua să lucreze ca vânzătoare la magazinul de încălţăminte şi locuia cu soţul ei în Rentería. N-a mai ştiut nimic de ea, a trecut un deceniu, apoi două şi acum începuse al treilea. Mult timp după ultima lor întâlnire, când?, habar n-am, Arantxa a suferit atacul.

— Trebuie să ştii că acum arată cu totul altfel.

— Nu mă mai menaja, frăţioare. Se poate vorbi cu ea?

— Înţelege tot. Comunică cu ajutorul unui iPad. O întrebi şi ea îţi răspunde în scris. Ştiu că se ocupă de ea şi un logoped, dar nu ştiu dacă e capabilă să articuleze vreun cuvânt inteligibil.

Într-o după-amiază de miercuri, Nerea a mers la spital. Urmând instrucţiunile lui Xabier, l-a căutat pe omul care avea să o ghideze. A găsit-o pe Arantxa pe hol, singură, în scaunul ei cu rotile, aşteptând apariţia fizioterapeutei.

Mai să leşin de milă. Părul scurt, cu destule fire cărunte; o mână inutilă, cu degetele chircite, gâtul strâmb şi trăsăturile feţei uşor, dar vizibil deformate. Nerea a avut nevoie de câteva clipe pentru a-şi

recunoaşte prietena din tinereţe în femeia aceea pocită. Primul ei gând a fost: Doamne, ce necruţătoare e viaţa! Iar al doilea: sper să nu se supere că am venit neanunţată.

— Arantxa, frumoaso, uite cine a venit să te vadă.

Şi-a întors capul şi a avut o jumătate de secundă de mirare / îndoială. Apoi toată faţa i s-a luminat de bucurie. După sărutul obişnuit, şi-a întins mâna dreaptă ca să atingă, să prindă, cu câtă nerăbdare, să ducă la bun sfârşit tentativa de a-şi îmbrăţişa prietena, care deja se îndreptase de spate. Arantxa se chinuia să vorbească şi nu reuşea, încerca cu atâta disperare încât, la un moment dat, a părut să se sufoce.

— Cu siguranţă aveţi multe de povestit, aşa că vă las singure.

Nerea, plină de compasiune, a mângâiat cu dosul palmei obrazul prietenei sale. Arantxa a privit-o resemnată, ca şi cum i-ar fi zis: asta este, după cum vezi. Sau cam aşa ceva.

Pentru a se mai linişti, Nerea a început să se explice: că ştia de la fratele ei, că aflase, că i se spusese. Şi a conchis, cu sinceritate:

— Ce mizerie, nu?

Arantxa, care între timp îşi luase iPadul aflat la locul lui obişnuit, între şold şi marginea scaunului, a aprobat dând din cap, cu ochii plini de tristeţe. Ţinând aparatul în poală, a scris:

„Mă bucur mult să te văd.”

— Şi eu la fel. Cum eşti?

„Rău.”

— Ce întrebare stupidă am pus şi eu. Scuze.

Văzând că Arantxa râdea, Nerea a râs şi ea, dar mai stins.

„Am divorţat.”

Arătătorul ei palid, slab, sălta cu vioiciune de la o literă la alta. Când termina de scris, Nerea citea de pe ecran.

„M-a părăsit. Nu-mi pasă.”

A întrebat-o dacă are copii. Ştia şi câţi are. Îi spusese Xabier, dar Nerea, încercând din mers să se

adapteze la acea formă vorbit-scrisă de a conversa, să ajungă să fie naturală, punea întrebări protocolare, stupide.

Arantxa i-a arătat două degete, făcând, fără să vrea, semnul pentru victorie.

„Sunt tot ce am mai drag pe lumea asta. Locuiesc cu el, dar îi văd des. Dacă o să apară mai târziu, ţi-i prezint.”

Apoi, literă după literă, dar cu rapiditate, a scris ce vârstă aveau copiii, cum îi cheamă, că sunt deştepţi, frumoşi, afectuoşi.

— Eşti mândră de ei, nu?

A încuviinţat din cap, mulţumită. Apoi a întrebat-o despre viaţa ei. Nerea a rezumat: căsătorită, fără copii, angajată la Fisc. Când s-a aplecat ca să se uite din nou la ecran, s-a emoţionat brusc citind că prietena ei găsea că e foarte frumoasă.

— Nici chiar aşa. Anii au trecut şi peste mine.

„Locuiesc cu *aitas.* O văd des pe maică-ta.”

— Da, mi-a spus.

„Îmi pare rău că e bolnavă.”

Ah, deci ştie.

— Eu şi Xabier încercăm să stăm cu ea cât mai mult timp. Mai ales Xabier. Ştii că a fost mămos toată viaţa.

„Bittori suferă la gândul că va muri înainte ca fratele meu să vă ceară iertare.”

— Asta-i drept, îi lipseşte consolarea asta.

„Îl tot bat la cap pe Joxe Mari. Nu mă las.”

— Îi scrii?

A dat din cap că da, apoi şi-a lipit şi dezlipit vârfurile degetelor, de mai multe ori, dându-i de înţeles că-i scria multe scrisori sau mesaje, tot ce putea.

„Fratelui meu îi este frică.”

— Frică?

„Se teme ca nu cumva Bittori să dea presei vreo scrisoare de-a lui, în care îşi cere scuze. Se teme să nu afle tovarăşii lui.”

Din capătul coridorului a început să se apropie un zâmbet dezvelind dinţi albi, un halat la fel de alb şi

imaculat, un chip tânăr: fizioterapeuta, veselă şi colocvială.

— Ce faci, tu, frumoaso? Văd că eşti vizitată.

Arantxa s-a grăbit să-i scrie ceva pe ecranul iPadului. Fizioterapeuta a fost de acord pe loc. Apoi i-a zis lui Nerea să aştepte acolo, că o să o cheme. Nerea a rămas singură pe hol. Ce mi-or fi pregătind fetele astea? După feţele lor, ceva amuzant, fără îndoială. După o vreme, au chemat-o. A intrat în sala de recuperare. Îi pregătiseră o surpriză: Arantxa în picioare, cu câte o fizioterapeută într-o parte şi-ntr-alta. Nesigură, încordată, a reuşit să facă un pas fără să fie ajutată, fără să se sprijine, un pas mic, tremurător, of, Doamne, o să cadă, apoi încă unul, patru în total. I-au adus scaunul cu rotile ca să se aşeze. Felicitări, aplauze de la toţi cei prezenţi. Inclusiv de la Nerea. Şi puţin a lipsit să nu-i scape câteva lacrimi.

Câteva minute mai târziu, şi-a luat la revedere de la Arantxa, promiţându-i că va mai veni să o vadă. Nerea a străbătut coridorul absorbită de gânduri, de fapt îngrijorată, mai degrabă. Pentru maică-sa, clar. Chiar înainte de a ajunge la trepte, mă bucur că am venit, o voce a salutat-o din apropiere, un bună scurt, tăios, la care ea a răspuns mecanic, fără să se uite la cine o salutase. Abia apoi a întors capul. A văzut spatele lui Miren, îndepărtându-se pe coridor. O fi Miren? Bineînţeles că ea era, însoţită de un băiat care era cu două palme mai înalt decât ea şi de o fată foarte frumoasă, cu părul lung prins în coadă. După vârsta lor şi ţinând cont că erau cu Miren şi pentru că era clar ca bună ziua, Nerea şi-a dat seama că erau copiii lui Arantxa.

119. RĂBDARE

Seara, Nerea l-a sunat pe fratele ei. Îi promisese. I-a povestit, fără să se piardă în prea multe detalii, cum decursese întâlnirea din acea după-amiază cu Arantxa. N-a uitat să-i spună că Miren o salutase.

— Nu se poate. Eşti sigură?

— Nu era nimeni în jurul meu, aşa că salutul trebuie să-mi fi fost adresat. Un bună scurt. Nici n-am apucat să-i văd faţa.

Apoi a trecut la problema care o îngrijora cel mai mult.

— Arantxa ştie că *ama* e bolnavă.

— Nu-mi dau seama de unde a aflat. Eu încă nu i-am spus lui *ama* care-i diagnosticul.

— *Ama* nu e proastă. Ştie că nimeni nu merge la un oncolog ca să scape de o faringită. Cu siguranţă intuieşte ce are, chiar dacă nu poate numi cu exactitate.

— Ţi-aş rămâne îndatorat dacă te-ai duce pe la ea şi ai pregăti terenul. Eu, deocamdată, nu mă simt în stare.

— Stai liniştit. O să mă duc mâine.

— Te rog, chiar dacă o să te contrazică, nu te certa cu ea.

I-a cumpărat un buchet de flori. O idee proastă, după cum avea să-şi dea seama. În drum spre casa maică-sii, a văzut o florărie şi şi-a zis: o să-i duc un buchet de flori ca să înţeleagă că nu sunt supărată pe ea. Bittori, imediat ce a văzut florile:

— Ştii ceva? Încă n-am murit.

Răbdare. Înainte de a intra, oprită în hol, Nerea a întrebat de preşul adus de la Londra.

— Ai mai întrebat de el. Nu e greu de înţeles că nu-mi plăcea.

— Nu mi-ai spus niciodată.

— Fata mea, există lucruri care nu trebuie spuse.

Răbdare, răbdare. Îşi amintea de ce-o rugase fratele ei: să nu se certe cu ea.

— Şi soţul tău? V-aţi despărţit din nou?

— Cu treburi.

— Ăsta mereu are treburi.

— Munceşte mult, *ama,* Nu-l mai judeca pe nedrept.

Bittori a pus florile într-o vază cu apă. A zis că miros bine, iar sâmbătă, dacă nu te superi, o să i le duc lui Txato. Nerea, pe un ton uşor critic, a zis că e frig în salon. În timp ce spunea asta, s-a uitat la uşa balconului larg deschisă.

— O ţin aşa că poate se întoarce pisica. Mă tem să nu cumva să fi păţit vreo nenorocire.

— Ieri m-am dus s-o văd pe Arantxa la spital.

— Mi-a spus azi-dimineaţă.

— A, bine. De fapt, de asta venisem, dar dacă ştii deja…

— Ştiu varianta ei. Nu pe a ta.

Răbdare. S-au aşezat, ea aici, maică-sa de cealaltă parte a măsuţei joase, iar între ele două se aflau vaza cu flori şi ceştile de cafea solubilă, fără cafeină. Nerea i-a spus de ce mersese la spital şi cum a decurs întâlnirea cu Arantxa. Bittori o întrerupea tot la două vorbe.

— Da, ştiu deja.

Asta o enerva tot mai tare pe Nerea, dar răbdare. Respiră adânc, fată. Calm şi răbdare. I-a mai povestit ceva. Bittori:

— Da, ştiu. Urmează să-mi spui că Arantxa a făcut singură şase paşi.

— Patru.

— A, păi mie mi-a zis şase.

— Când ieşeam din spital, am văzut-o pe maică-sa. Sau Arantxa ţi-a spus şi asta?

— Nu, asta nu.

Prin uşa balconului pătrundeau răcoarea înserării şi un iz de mare tot mai puternic. Lumină? Puţină. Pentru Bittori, destulă. Pe Nerea o stingherea senzaţia de grotă dinăuntrul casei. Dacă ştiam, îmi aduceam o lanternă. Pe perete, ceasul cu pendulă a bătut apatic, mecanic ora opt seara. Atmosfera era stranie, de o tristeţe apăsătoare şi slab luminată. Obiectele, pereţii, mobilierul erau învăluite într-un

miros caracteristic, care, fără să ajungă să fie respingător, nu era totuşi deloc primitor. E exact acelaşi miros pe care îl simt emanând din hainele şi corpul mamei atunci când o îmbrăţişez.

— Ai stat de vorbă cu ea?

— Nu. Până să-mi dau seama cine mă salutase, ea trecuse deja, urmată de nepoţii ei.

— Ah, era cu nepoţii? Cum sunt?

— Băiatul, înalt; fata, corp frumos. Dar i-am văzut doar din spate. Apropo, Arantxa, mi-a spus nişte chestii despre care nu mi-ai vorbit niciodată.

— Ce chestii?

— A zis că-i pare rău că eşti bolnavă. Am fost surprinsă să văd că ştie mai multe decât mine.

— Eu cred că ştii şi tu. Pentru că, dacă nu mă înşel, vorbeşti din când în când cu fratele tău. Dar ceea ce nu ştie Xabier este că într-una din zile l-am sunat pe doctorul Arruabarrena. Mi-a zis că vorbise cu Xabier şi că el o să-mi explice tot ce e de explicat. Asta s-a întâmplat săptămâna trecută, vineri, şi încă mai aştept explicaţiile. De atunci, fratele tău m-a sunat în fiecare zi. Crezi că mi-a zis ceva despre rezultatele analizelor? Nicio vorbuliţă. Iar acum tu apari cu un buchet de flori. Da' ştiu că faceţi o echipă… vai de ea!

— Florile le-am adus pentru că îmi eşti dragă, nu din alte motive.

— Dacă nu vorbim între noi, normal că nu vom şti ce li se întâmplă celorlalţi.

— Păi, uite, acum ai ocazia de a vorbi cu mine. Şi-aş fi foarte bucuroasă dacă ai aprinde veioza. Aproape că nu-ţi văd faţa.

— Dacă o aprind, intră ţânţari.

Răbdare. Nerea, ironică, a întrebat-o pe maică-sa dacă nu ştie unde-şi lăsase ceaşca de cafea. Şi s-a prefăcut că pipăie suprafaţa mesei în căutarea ceştii. Las-o naibii, aprinde veioza dacă vrei, dar mai întâi închide uşa de la balcon. Nerea, încântată. Fără să mai piardă timpul, a făcut ce-i ceruse maică-sa. După ce s-a aşezat din nou, Bittori, gravă, demnă, a zis:

— Am ajuns la capătul zilelor, sau pe aproape. Ştiu ce port în mine. N-o să mă supun de bunăvoie la chimioterapie sau la mai ştiu eu la ce alte chinuri. Vreau să mă duc lângă soţul meu, că e vremea, şi nimeni n-o să mă oprească. Să mai trăiesc încă un an? Doi? Pentru ce? De fapt, pe mine m-au omorât cu mult timp în urmă. De atunci, n-am fost altceva decât o fantomă. Sau, cel mult, o jumătate de om. Şi asta numai pentru că trebuie să-ţi mai rămână ceva unde să simţi răul care ţi s-a făcut şi, în plus, când ai doi copii, rămâi în picioare, fie ce-o fi.

Nerea a dat să spună ceva, dar Bittori n-a lăsat-o.

— Acum vorbesc eu. Să nu vă faceţi griji din pricina moştenirii. Totul e aranjat. N-o să aveţi de ce să vă certaţi. Fiecare primeşte jumătate. Iar acum fii foarte atentă la ce îţi zic. Îţi spun ţie pentru că cu fratele tău nu se poate discuta despre lucrurile astea. Se întristează pe loc.

Nerea se uita la faţa senină, plină de hotărâre, de luciditate, a mamei sale. Era ca şi cum ar fi privit-o pentru prima dată în viaţa ei. Din când în când, privea către flori. Şi, într-adevăr, acum i se păreau un ornament funerar.

— Aşa vreau eu. Să mă îngropaţi lângă *aita,* în Polloe, sicriul meu peste al lui. În criptă mai e loc de un mort. Să-mi laşi verigheta pe deget, exact aşa cum i-am lăsat-o şi lui. Şi ai grijă să mă încalţi cu pantofii albi pe care i-am purtat în ziua nunţii mele. Sunt la vedere, în dulapul de haine din dormitorul meu. Nu pot să-i cer aşa ceva fratelui tău. Nu ar înţelege şi nici nu ar fi în stare să o facă. Dar tu eşti femeie, nu mai trebuie să-ţi explic totul. Să publicaţi două ferpare în *El Diario Vasco,* unul în spaniolă, celălalt în limba bască. În ambele să apară porecla lui *aita.* Şi nu vreau nicio slujbă de înmormântare. Iar acum urmează cel mai important lucru, deşi totul e important. Dacă peste un an, sau doi, sau câţi or fi, vedeţi că situaţia politică se linişteşte, că terorismul încetează cu adevărat, să ne mutaţi pe amândoi în cimitirul din sat. Asta e tot ce te rog.

— Ai vorbit cu Xabier despre toate astea, sau măcar despre o parte?

— Ce dracu' să vorbesc dacă n-a mai venit pe la mine de un car de vreme? Şi eu nu vreau să vorbesc la telefon despre aşa ceva.

— Dacă tot e să fim sincere, am aflat că ţii morţiş ca fiul lui Miren să-ţi ceară iertare şi că Arantxa îţi dă o mână de ajutor. E adevărat?

— De ce crezi că mai sunt în viaţă? Am nevoie să se roage de iertare. Vreau şi pretind asta şi n-am de gând să mor până când nu voi obţine ce vreau.

— Ai un orgoliu mai mare decât tine.

— Nu e orgoliu. După ce o să lăsaţi lespedea peste mine şi-am să rămân cu Txato, o să-i spun: s-a rugat de iertare, tâmpitul, acum putem să ne odihnim în pace.

120. FATA DIN ONDÁRROA

Condiţiile din puşcărie nu l-au făcut să cedeze. Şi chiar au fost dure. În unele închisori mai mult decât în altele. Vom vedea ce-i rezervă viitorul. Îi e tot mai greu. Normal, anii nu trec degeaba; dar el crede că nu timpul a fost cel care l-a frânt ca pe un băţ uscat, deşi a contribuit şi el, evident. Însă altceva a fost hotărâtor. Ce? Joxe Mari crede că prăbuşirea lui morală a fost cauzată de fata din Ondárroa. E convins. De când cu povestea aceea, care începuse atât de frumos, tristeţea l-a tot măcinat, mama mă-sii, nici nu-ţi dai seama şi te macină, şi te macină, până când îţi face mintea ferfeniţă.

L-a văzut pe tatăl său plângând dincolo de geamul de la vorbitor. Îi era milă de bătrân, dar era o milă, cum să zic?, care nu trecea dincolo de haine, adică, la terminarea vizitei, tot bătrânul o ducea cu el înapoi. Pe atunci, în Joxe Mari nu exista loc pentru suferinţă. Euskal Herria înainte de toate. Cauza pentru care se sacrificase, raţiunea lui de a fi, tot ce avea. Când îl vedea pe taică-su plecând, simţea, ce?, păi futu-i, dezamăgire. Ăsta-i cuvântul. Dezamăgirea de a avea un tată laş, de a fi fost conceput de un om slab.

— *Ama,* mai bine să nu vină.

— Stai liniştit că data următoare îl las acasă.

În singurătate, Joxe Mari îşi căuta semne de slăbiciune, aşa cum cineva îşi examinează trupul pentru a găsi mai ştiu eu ce, purici sau păduchi. Căuta acele eventuale semne cu dorinţa acută de a le distruge, ca nu cumva să mă dilesc. În curtea închisorii, sau în camera cu televizorul, sau oriunde altundeva, dacă vedea vreun coleg abătut, cu ochii umezi, îl certa, îi cerea disciplină, să fim mai departe combatanţi, mama mă-sii. Să fii slab, să pari slab? Mai degrabă şi-ar fi tăiat un deget.

Nici repetatele greve ale foamei nu l-au învins. Şi sunt grele, frate. Dar, dacă trebuie făcute, le faci. Fie pentru a cere punerea în libertatea a unui deţinut din

grupare grav bolnav, fie pentru a protesta împotriva politicilor penitenciare, fie pentru că aşa a cerut ETA, prin intermediul şefilor din puşcării, sau fie pentru orice o fi. Era atent ca nu cumva vreunul dintre colegi să cumpere de la chioşc mai mult decât strictul necesar. Sau să apeleze la *arruntak* pentru a-şi cumpăra ciocolată, pungi de chipsuri sau alte chestii de felul ăsta. Cea mai lungă grevă a foamei ţinută de Joxe Mari a durat patruzeci şi una de zile, în Albolote. Am băut tone de apă. A pierdut nouăsprezece kilograme; când l-a văzut maică-sa la vorbitor a rămas îngrozită.

— Sper că nu ai cancer.

I-a răspuns că e sănătos tun. Minciună. Ameţea încontinuu, nu avea forţă să facă nimic. De câteva zile avea urina roşie, dar nu i-a zis nici asta. Se gândea să-i spună doctorului, dar a tot amânat, temându-se de un diagnostic urât. Apoi s-a făcut o întrunire, au votat cu toţii pentru încetarea grevei şi, după câteva zile, culoarea urinei i-a revenit la normal. Joxe Mari dă vina pe greva foamei pentru constipaţia lui frecventă şi pentru hemoroizii care-l chinuie.

Nu l-au învins nici lungile perioade de izolare. Douăzeci de ore din zi închis în celulă. Vara, căldură de mori. Gardienii urlând la tine. Vizitele, reduse la opt, zece minute. Plus tâmpenia cu percheziţiile nocturne din două în două ore, sau de câte ori aveau ei chef. Între două percheziţii, loveau cu bastonul în uşa metalică pentru a nu-l lăsa să doarmă. Apoi tăbărau peste el. Urlete, dezbracă-te, bagă flotări. Cam aşa. Plus insultele de rigoare. Dar nici aşa nu m-au pus cu botul pe labe.

Când a fost faza cu Miguel Ángel Blanco[33], trei gardieni l-au snopit în bătaie. Mă rog, un gardian. Ceilalţi doi l-au imobilizat. Vestea sechestrării ajunsese la puşcăriaşi de trei zile. Când a aflat ultimatumul dat de ETA, Joxe Mari i-a şoptit unui coleg:

— Pe băiatul ăsta o să-l radă.

În seara zilei de 12 iulie, s-a aflat că îi trăseseră două gloanţe în cap. Fusese internat la un spital din San Sebastián. Se zbătea între viaţă şi moarte. În zorii zilei următoare, ştirile au confirmat moartea lui. Când aveau loc atentate mortale, atmosfera din puşcărie devenea tensionată. Priviri reprobatoare. Un gardian:

— Ce, sunteţi mulţumiţi?

Joxe Mari nu-şi aminteşte să fi zâmbit. Sau poate că da, dar nu din motivul bănuit de gardian. Noaptea, sub pretextul unei percheziţii, au tăbărât pe el. Ploaie de lovituri.

— Asta-i pentru rânjetele de azi, teroristul dracului. Dacă mai vrei, îţi mai dăm.

Cu ani în urmă, în Picassent, s-a trezit prins într-o bătaie cu doi deţinuţi de drept comun. În timpul cinei. Motivul? Un fleac. De fapt, e suficient ca unor tipi să nu le placă faţa ta. Şi deşi i-a pus la pământ fără greutate, paf paf, un altul l-a luat pe nepregătite şi i-a tras un scaun în cap. Râu de sânge şi opt copci. A venit directorul şi valea, la izolare. Un incident ca atâtea altele. Se poate şi mai rău, uneori se lasă cu morţi. A trecut timpul, Joxe Mari a fost mutat la altă închisoare, a început să chelească şi, într-o zi, uitându-se în oglindă, a observat că nu mai avea destul păr încât să-i acopere cicatricea.

În sfârşit, lucruri care trec. De multe dintre ele, nu află nimeni din afara închisorii. În plus, e preferabil să nu le spui nici alor tăi ca să nu se îngrijoreze. Dar nu conta: Joxe Mari continua să fie dârz, ca de granit, catarg înălţat în mijlocul furtunii, pentru că, pe lângă forţa fizică, nu ducea lipsă de sprijin pentru a rezista dificultăţilor, momentelor grele şi tuturor situaţiilor potrivnice. Ce sprijin? În primul rând, grupul. Grupul e fundamental, buna înţelegere între colegi. Îi zicea maică-sii:

— Aici, ei sunt familia mea.

Apoi loialitatea ideologică. Făcea acum ceea ce nu făcuse în libertate. Ce? Politică. Înainte, toată acea pălăvrăgeală şi prostiile teoretice i se păreau deviaţii din drumul spre obiectiv. Lupta armată era

scurtătura. Acum citea cu atenţie articole, pliante şi orice opuscul doctrinar sau comunicat provenind din partea organizaţiei. Nu se mulţumea doar să-şi alimenteze gândul că încă era implicat în luptă, ci strângea şi argumente care să îndreptăţească acea luptă şi să demonstreze limpede că era justă şi necesară. Uf, şi sprijinită de majoritatea bascilor. Această convingere îl însufleţea. Şi de câte ori avea ocazia (de exemplu, la întâlnirile săptămânale în care deţinuţii ETA stabileau normele de comportament din închisoare, în acord cu ordinele primite din afară) începea să monologheze / discute aprins, fanatic, ţâfnos.

Se simţea mult mai bine ori de câte ori vorbea în limba bască cu vreun coleg sau cu grupul. Uneori cântau melodii basce, *Izarren hautsa,* sau ceva de Lete, de Laboa, de Benito Lertxundi, fără să ridice prea mult vocea ca să nu provoace, sau spuneau bancuri. În asemenea ocazii, Joxe Mari se simţea dus departe de acolo, într-un loc fără gardieni, fără ziduri, fără gratii, spunând aceleaşi bancuri, cântând de mama focului aceleaşi cântece şi bând cidru, vin cu cola sau bere, în tovărăşia prietenilor săi de pe vremuri. Cu ochii închişi, era capabil să simtă mirosurile din satul său, mirosul prazului adus de tatăl său de la grădină şi încă unul, care pentru el era culmea parfumului, cel de iarbă proaspăt cosită. Încă din Albolote, iar apoi, şi mai des, în corpul 3 din Puerto I, s-a apucat să scrie poeme. Îi oferea o senzaţie plăcută de intimitate. Nu îndrăznea să le arate nimănui, de ruşine şi pentru că ştia că erau lipsite de valoare. În timp ce scria, îşi amintea de Gorka, de pasiunea lui pentru singurătate şi cărţi. Ce-o fi făcând acum fratele lui?

Cu toate astea, antidotul cel mai puternic pe care Joxe Mari îl avea împotriva veninului nostalgiei, remuşcărilor şi senzaţiei de înfrângere era ura. În închisoare, crescuse lent în el o ură profundă. Cum nu şi-o putea manifesta, o ţinea la foc mic în coşul pieptului. Nu simţise ceva comparabil nici măcar pe vremea când umbla cu arma în mână. Pe atunci avea

alte motivaţii. Nu ştiu, conştiinţa datoriei. Trebuie executat cineva? Două gloanţe-n cap şi gata, fie cine-o fi. Dar ce simţea acum era ură curată şi dură, consecinţa loviturilor încasate, a umilinţelor suportate, a certitudinii că aşa cum se comportau cu el tot aşa se comportau şi cu poporul lui. Ura îl răcorea pe Joxe Mari în arşiţa verii, îl încălzea în nopţile de iarnă. Îl făcea imun la sentimentalism. Dacă ar fi putut ucide cu privirea, nu ar fi stat pe gânduri: ar fi făcut o serie de crime în fiecare dintre închisorile prin care a trecut.

Până când a apărut Aintzane, fata din Ondárroa, cu doi ani mai tânără decât Joxe Mari. Muncea într-un restaurant ţinut de părinţii ei. Înainte de a o cunoaşte, Joxe Mari mai primise scrisori de la fete basce. În localurile naţionaliste, în *herriko tabernas* şi prin alte locuri, erau afişate la vedere poze cu combatanţi ETA aflaţi în închisoare. Lângă fotografie era scris numele deţinutului şi în ce închisoare se afla. Joxe Mari şi colegii lui primeau frecvent scrisori de la fete pentru care ei erau nişte eroi. Scrisori pline de admiraţie şi simpatie, scrise din dorinţa de a-i încuraja şi de a-i face pe *gudaris* deţinuţi să se simtă mai puţin singuri. Scrisori care, cu trecerea timpului, puteau lua o turnură amoroasă.

Înainte de a se întâlni pentru prima dată, Joxe Mari şi Aintzane şi-au scris scrisori timp de un an. La început îşi scriau în limba bască. Au trecut la spaniolă după ce şi-au dat seama că astfel scrisorile îi erau aduse mai repede lui Joxe Mari. Într-o zi, ea l-a vizitat în vorbitorul din Puerto I. Nu era grasă, mai degrabă mare şi voinică, frumoasă, amuzantă, veselă din fire şi deschisă la minte. A fost ideea ei să ceară o întâlnire intimă imediat ce Joxe Mari, depăşindu-şi marea lui timiditate, i-a mărturisit la vorbitor că el de fapt nu, că până atunci niciodată nu mai făcuse, chiar dacă avusese o iubită în satul său, dar aia era bătută în cap.

— Nu mă lăsa să o sărut pe stradă.

Pentru câteva clipe, vorbitorul s-a umplut cu hohotele de râs ale lui Aintzane.

Joxe Mari s-a lăsat condus. A avut parte de tandreţe, mângâieri, vorbe dulci şoptite la ureche şi i-a plăcut. Asta a fost problema. Noaptea, incapabil de a adormi, a înţeles brusc, ca şi cum tavanul celulei i-ar fi căzut în cap, că pierdea tot ce era mai bun în viaţă. Se mai gândise la asta şi înainte, dar acum, pentru prima dată, avea cu adevărat senzaţia că-şi aruncase tinereţea peste bord.

Câteva zile mai târziu, în timpul unei partide de fotbal dintre Real Madrid şi Athletic Bilbao, s-a uitat cu atenţie, nu la minge, nu la fazele de joc, ci la oamenii care umpleau tribunele stadionului Anoeta, basci ca el, cu drapele, cu pancarte, unele dintre ele cereau ca deţinuţii ETA să fie aduşi în închisorile din Euskal Herria, se uita la toţi oamenii aceia care săltau, cântau şi se bucurau. Apoi a văzut nişte imagini difuzate odată cu ştirea despre temperaturile neobişnuit de mari din nordul peninsulei şi a văzut plaja La Concha plină de oameni în costume de baie, basci relaxaţi, poate fericiţi, se plimbau pe mal, înotau şi stăteau la soare, îndrăgostiţi lungiţi pe prosoape, tineri în canoe, copii săpând în nisip cu lopăţica de plastic. Şi nici una, nici două, gura i s-a umplut de amăreală, şi nu doar gura, ci însuşi centrul convingerilor şi gândurilor lui.

Aintzane şi el au mai avut o întâlnire intimă, cu rafala ei de plăcere uşor precipitată. Adevărul este că locul acela, cu patul în care cine să mai ştie câte perechi se culcaseră, nu invita la desfăşurări romantice. Rămas singur, Joxe Mari a simţit din nou că ceva din interiorul său încerca să-l răstoarne, că înaltul catarg începea să se încline şi vaporul să ia apă. După o vreme, Aintzane a încetat de a-i mai scrie. Asta e, şi-o fi găsit pe altul. Lucruri care vin şi trec. Cu precizarea că, dacă eşti în puşcărie, te doare mai mult.

121. DISCUŢII LA VORBITOR

La început, dar chiar la început, Miren mergea la Joxe Mari de două, ba chiar de trei ori pe lună. Ieşea din casă hotărâtă, eroică, luptătoare. Când vedea clădirea închisorii, furia o făcea să-şi încrunte sprâncenele, să strângă din dinţi. Protesta faţă de lipsa de igienă de la vorbitor; se îndoia că trecuseră cele patruzeci de minute regulamentare ale vizitei; se răstea la gardieni, tutuindu-i, acuzându-i pentru dispersarea „deţinuţilor basci”, de parcă ei ar fi fost de vină prin simplul fapt că purtau o uniformă. Că de ce obligau rudele să facă nişte drumuri atât de lungi. Că ce mai contează dacă-i ţin fiul în închisoarea asta sau în alta, mai aproape de casă, din moment ce oricum ar fi închis între patru pereţi şi pereţii sunt la fel peste tot. Doamnă, dacă vreţi să depuneţi o reclamaţie, vă rog să vă duceţi la. Limbi amestecate, accente, speranţe, iar într-o zi, la Picassent, după o călătorie grea, când au făcut pană şi şi-au văzut moartea cu ochii, nu i-au permis accesul la vorbitor. Fără nicio explicaţie. Cel puţin asta le-a zis ea tuturor celor din sat. Apoi, s-a mai liniştit. Chiar liniştit? Nici vorbă. Îşi vărsa năduful în autobuz, atât la dus cât şi la întors. Odată cu trecerea timpului, nu-şi mai cheltuia nervii. Odată cu trecerea timpului, a învăţat să-şi înghită indignarea, să se resemneze.

Joxe Mari încă nu împlinise un an de puşcărie, când Miren şi-a făcut obiceiul de a-l vizita o singură dată pe lună. Şi aşa a ţinut-o până în ziua de azi, cu mici excepţii, cum a fost atunci când Arantxa a avut atacul. Miren nu s-a dezlipit de ea trei luni, cea mai lungă perioadă în care nu la vizitat pe Joxe Mari. Dar Joxian? O însoţeşte de cel mult două ori pe an. La început venea şi el mai des, dar se certau.

Joxe Mari şi Miren vorbeau întotdeauna în limba bască, secretoşi în funcţie de subiect, cu o mulţime de subînţelesuri, pentru cazul în care erau înregistraţi.

— S-a dus şi Josetxo. Luni e înmormântarea. Ştii de ce. A făcut un cancer galopant.

— Şi măcelăria?

— A rămas Juani cu ea, ce să facă? Toată lumea cumpără de la ea. O ajutăm şi noi cum putem.

Joxe Mari îşi dădea seama de eforturile pe care maică-sa le făcea pentru a-i ridica moralul. Şi de mândria ei, atunci când îi menţiona pe cei din sat care întrebaseră de el şi-i transmiteau salutări.

Odată, când l-a vizitat de sărbători, i-a zis:

— Cel cu crâşma mi-a cerut o poză cu tine. Acum ştiu pentru ce. Sunteţi pe faţada primăriei, tu şi ceilalţi. Atât de mari. Sub poză, numele. La mijloc, un banner pentru amnistiere. În fiecare dimineaţă mă duc acolo şi te salut. Când ies de la slujbă, tot ce văd mai întâi, acolo, mare, e faţa ta. Mă opresc unii, alţii. Să te îmbrăţişez din partea lor. Şi că dacă ai nevoie de ceva, să spui. Vânzătoarele nu vor să-mi ia bani. Ba da, te rog, le zic. Până la urmă, la insistenţele mele, îmi iau banii pentru că văd că nu-mi place să abuzez. Dar dacă cumpăr două kilograme de cartofi, ele îmi dau patru pentru aceiaşi bani. Câte una îmi pune o salată în pungă, chiar dacă *aita* aduce de la grădină. Vânzătoarea de peşte, la fel. Nu de mult, mi-a făcut cadou un pagel argintiu. Auzi, te rog frumos, nu face asta. Degeaba. A fost o manifestaţie în faţa primăriei. Toţi tinerii cântând. Mi s-a făcut pielea de găină. *Charangas*[34] se opresc la fereastra noastră şi ne cântă toate melodiile, una după alta. Mă rog la Sfântul Ignaţiu să te aibă în pază. Mă rog mult la el. Păzeşte-l, îi zic. După slujbă, rămân singură în biserică şi stau de vorbă cu el. Odată, nu de mult, a venit la mine don Serapio. A zis că şi el se roagă pentru tine şi m-a binecuvântat în numele tău.

— Mi-a scris ştii tu cine. Cei de stânga *abertzale* au majoritatea la primărie şi vor să numească două străzi, una cu numele meu, cealaltă cu al lui Jokin.

— Ah, nu ştiam.

— Asta ar fi dar de la Dumnezeu, dar mi se pare complicat. Zic că o să se interpreteze drept apologie.

— Neah, ce dracu' ştiu ăia?

Ani şi riduri. Ani şi fire cărunte şi păr tot mai rar. Miren, într-o zi:

— Auzi, tu mănânci ca lumea?

— Mănânc ce-mi dau.

— Mi se pare c-ai slăbit. Ai auzit de Patxo, ăla care era cu tine?

— Ultima veste despre el a fost că era în Cáceres II.

— Un trădător.

— Adică?

— A semnat o scrisoare împreună cu alţii.

— Aha. Deci a semnat şi el?

— Îşi pun cenuşă în cap. Ca să obţină reinserţia. Juani m-a întrebat dacă şi tu. Eşti nebună? Joxe Mari al meu? Am făcut o faţă că n-o să îndrăznească să mă mai întrebe vreodată.

Într-o altă zi, Miren l-a găsit supărat. Ce avea?

— Arantxa mi-a spus la telefon faza cu Gorka.

— Nu mai ştim nimic de el. Ştii doar că vorbim rar.

— E homalău.

— Ce tot vorbeşti acolo?

I-a zis. Gorka trăia cu un bărbat, păcat mai mare ca ăsta nu există.

— E pentru prima dată când mă bucur că sunt în puşcărie. Dacă eram liber, nu ştiu ce-aş fi făcut.

— N-o să-i pice deloc bine lui *aita* când o să afle. Băiete, toate ne merg strâmb. Ce ghinion!

— Şi ce-o să zică oamenii din sat? Doamne, Dumnezeule, mai bine aici, închis pe viaţă, decât să-i aud.

Joxe Mari înjura, cu pumnii strânşi, strecurând cuvintele printre dinţi, totul împotriva fratelui său, cel care:

— A fost ciudat de mic. Acum te transformă pe tine în mama unui homalău, iar pe mine în fratele unui homalău, bălăcăreşte numele familiei noastre. Sunt curios să văd când va avea curajul de a mă vizita.

Boli trecătoare, câte o problemă în familie, întâmplări neprevăzute au împiedicat-o pe Miren să-

şi viziteze fiul la închisoare. De puţine ori. În asemenea cazuri, ce făcea? Mergea în aceeaşi lună de două ori, de fiecare dată la sfârşit de săptămână. Chiar de-ar trebui să se târască şi tot ar merge să-şi vadă fiul. Şi dacă mi-l duc în Insulele Canare, aşa cum îl tot ameninţă gardienii pe Joxe Mari, învăţ să înot, şi gata, sunt în stare de orice.

Ea, niciodată tristă, mereu puternică şi combativă, o dată, o singură dată în toţi anii ăştia, şi-a pierdut stăpânirea de sine la vorbitor. Ochii i s-au umplut de lacrimi, vocea i s-a gâtuit. Văzând-o, Joxe Mari a simţit un soi de groază / buimăceală şi n-a ştiut ce să spună; n-o să uite niciodată acea vizită, care a făcut ca în interiorul său să se prăbuşească cu totul ceea ce începuse, cu ani înainte, să se încovoaie, după ce fata din Ondárroa l-a învăţat ce înseamnă să faci dragoste.

S-a întâmplat când cu atacul suferit de Arantxa. Miren, gravă, aspră, îi dăduse veşti dureroase, la telefon, lui Joxe Mari, apoi vreme de trei luni n-a mai venit să mă vadă, chiar dacă-l suna din când în când şi îi trimitea bani ca să-şi mai cumpere una, alta de la chioşcul închisorii.

— Deocamdată, e tot acolo, la un spital din Catalonia. Oamenii din sat s-au întrecut pe ei înşişi. Imposibil de povestit. La cafeneaua Arrano şi în toate barurile şi în toate magazinele e câte o puşculiţă pentru ea. N-avem grijă în privinţa asta.

— Dar doctorii, ce zic?

— Încearcă să ne dea speranţe, dar eu văd adevărul în ochii lor. De murit zic că n-o să moară, dar nu va mai vorbi, nici nu va mai merge vreodată, nimic. Ce să-ţi spun mai mult decât că e alimentată printr-o sondă care-i intră aici, în burtă.

În acel moment, i-a simţit vocea gâtuită din pricina unui acces de plâns. Îşi acoperea faţa cu mâinile. De cealaltă parte a geamului, Joxe Mari şi-a lipit palmele de sticlă, fără să ştie ce să spună altceva în afară de *ama, ama,* aşa voinic cum era, luat prin surprindere de toată situaţia, părând brusc un copil într-un trup masiv, deşi nu mai era de mult

atât de vânjos precum fusese cândva. După câteva minute, Miren şi-a venit în fire, a trecut la alte subiecte, a reuşit să fie senină până la plecare.

Au trecut anii, s-au succedat vizitele. Miren:

— L-am felicitat din partea ta. A fost foarte bucuros. Şi elegant. Costum gri şi cravată. Data următoare poate-ţi aduc nişte poze. I-am aşteptat la ieşirea din primărie. Au ieşit împreună, el şi soţul lui. Îl cheamă Ramuntxo. M-am obişnuit deja să-i zic soţul lui. E un tip super bine. Are o fată. E o poveste tristă. O să ţi-o spun cândva. Pe trepte, i-au aşteptat foarte mulţi prieteni şi toţi au aruncat cu orez. Ne-au văzut pe partea cealaltă a străzii şi au venit imediat la noi, iar eu mă temeam că nu aveam de unde să ştiu cum avea să reacţioneze Gorka. De invitat, nu ne-a invitat. Dar, ce naiba, ne-am dus şi neinvitaţi. *Aita* făcându-mi capul calendar încă de la plecare. Părea gata să se certe cu Gorka. Eu: lasă, lasă, mai taci din gură. Soţul lui Celeste ne-a dus cu maşina la Bilbao. Bietul de el ne-a aşteptat în stradă până la douăşpe noaptea. Dacă nu era el, n-am fi reuşit să o urcăm pe Arantxa în maşină. Pentru că *aita* nu mai e în stare de nimic. Şi, după cum îţi spuneam, a fost totul foarte bine. Cina, pentru că am rămas la cină, cum să nu fi rămas, impecabilă, iar eu lângă Gorka, cu pantofii mei noi şi totul a fost bine, foarte bine. Ce să mai zic, băiete? Fratele tău ne-a ieşit cum a ieşit. Juani zice că există lucruri şi mai rele. Am tot vorbit despre asta cu Sfântul Ignaţiu şi mi-a dat dreptate.

— Crezi că fratele meu e fericit?

— Eu zic că da.

— Atunci, gata. Să nu mai despicăm firul în patru.

122. ÎNCHISOAREA TA, ÎNCHISOAREA MEA

Joxe Mari, singur în celulă, patruzeci şi trei de ani, dintre care şaptesprezece în închisoare, s-a retras din ETA. Într-una din nesfârşitul şir de zile, înainte de a se culca, a aruncat o privire la o fotografie primită de la sora sa şi şi-a zis în sinea lui: până aici. Pur şi simplu. Nimeni n-a aflat, pentru că n-a vorbit cu nimeni despre decizia lui. Nici cu colegii, nici cu familia. Cu nimeni. S-a întâmplat cu o jumătate de an înainte ca ETA să anunţe renunţarea definitivă la lupta armată.

S-a retras din ETA, a dormit bine. Oricum, de la o vreme, nu mai era atât de încrezător în convingerile sale. Toate influenţează: singurătatea din puşcărie; îndoielile, care sunt ca nişte ţânţari, vara, nu-ţi dau pace nicio clipă; anumite atentate, care, oricât te-ai strofoca, nu mai încap în locul tot mai îngust al justificărilor obişnuite; colegii pe care, la început, i-a catalogat ca dezertori, iar acum îi înţelege şi, în secret, chiar îi admiră.

S-a terminat. De acum încolo, fără mine. Niciun muşchi nu i-a tresărit pe faţă atunci când, după câteva luni, i-a văzut la televizor pe cei trei cu cagule care au anunţat că ETA s-a hotărât să pună capăt luptei armate. Nu că i-ar fi fost egal. Considera că nu mai e problema lui.

Un coleg, surprins, uşor confuz, l-a întrebat ce părere are.

— N-am nicio părere, de ce trebuie să am o părere?

— La dracu', omule, da' ştiu că te-ai schimbat.

Altădată ar fi reacţionat, ar fi apărut cu o falcă-n cer şi cu una-n pământ. Dar acum vorbea exact cât era necesar; în unele zile, nici măcar atât. Se transformase într-un singuratic, era tot mai gânditor. Părea liniştit, dar liniştea lui era liniştea unui copac prăbuşit. Singurătatea lui căutată, cea a unui om tot mai obosit pe zi ce trece. Şi pe cât era de obosit, pe

atât era şi de suspicios. Gândurile lui erau ale unei conştiinţe în care, încetul cu încetul, au încetat să mai răsune ordine, argumente, toate acele deşeuri verbale / sentimentale cu care ani de zile îşi înăbuşise propriul adevăr. Care era acel adevăr? Care să fie? Acela că a făcut rău, că a ucis. Pentru ce? Răspunsul îl umplea de deznădejde: pentru nimic. După atâta vărsare de sânge, nici tu socialism, nici tu independenţă, nici tu pula mea, nimic. Era ferm convins că fusese victima unei înşelătorii.

Bănuiesc că *ama.* Atât de devotată lui Ignaţiu de Loyola, ştie că şi sfântul, în tinereţe, a fost un om de arme. A ucis? Joxe Mari a căutat informaţii într-o enciclopedie de la biblioteca închisorii. N-a găsit nimic sigur, dar el era convins că aşa a făcut. A omorât şi acum e sfânt. A omorât şi paradisul îl aşteaptă.

În cazul său, schimbarea nu s-a datorat rănilor din luptă, nici citirii cărţilor pioase. Crede că au fost mai multe cauze. Cauze după cauze, după cauze, până s-a ajuns la situaţia actuală, aceea a unui bărbat lipsit de orice alt orizont în afară de cei patru pereţi ai celulei, strivit sub povara faptelor comise în numele unor principii împrumutate de la alţii şi pe care el, supus, şi le-a însuşit.

An după an trăgea speranţe (viitoarele alegeri, pactul de la Lizarra[35], negocierile cu guvernul statului, ecourile internaţionale ale conflictului) care până la urmă nu se împlineau. Niciodată. Aici, nu se împlineşte nimic în afară de anul care se încheie şi începe altul. Brusc, a primit acea fotografie, prima în care o vedea pe sora lui în scaunul cu rotile; a fost lovitura de topor care a doborât copacul. Sau catargul vaporului, ce mai contează?

Arantxa i-o trimisese prin poşta normală. În scrisoarea scrisă, ca de obicei, de îngrijitoarea ecuadoriană, Joxe Mari a citit: „I-am zis mamei să-ţi arate o poză cu mine. Dar nu vrea. Zice să mai aştept, că în ultimul timp te-a văzut cam trist. Dar eu vreau să mă vezi aşa cum sunt acum. Ce e cu nevoia

asta de a ascunde? Dacă tot veni vorba, să ştii că eu te-am văzut într-o poză în care eşti chel şi ai guşă, semeni tot mai mult cu *aita,* cu faţa aia de tăntălău, pe care-o aveţi toţi bărbaţii din familia noastră".

Sărmana lui soră! A continuat să o iubească chiar şi atunci când s-a măritat cu spanioloiul ăla din Rentería, care a lăsat-o cu ochii-n soare. S-a cutremurat imediat ce a scos fotografia din plic. Măiculiţă, Doamne, măiculiţă! Abia acum îşi dădea seama: nu şi-ar fi închipuit niciodată că ajunsese să arate aşa. Sora lui. Dureroasa, necruţătoarea realitate a handicapului ei şi a scaunului cu rotile.

Când i s-a făcut fotografia, Arantxa s-a uitat spre aparat. Acum se uita la Joxe Mari din dreptunghiul de hârtie. Ochii, oblici din pricina zâmbetului, păreau mai mici decât şi-i amintea el. Avea gura uşor strâmbă? Iar zâmbetul ăla exagerat, ştiu eu ce zic, e tipic pentru cei care nu-şi pot controla muşchii feţei. Se vedea că anii trecuseră şi peste ea, mai ales după riduri, după părul plin de fire cărunte. I l-au tăiat, ce păcat! Nu-i stătea bine cu părul scurt. În poală, iPadul. O mână moartă, cu pumnul închis, cu o brăţară de jucărie la încheietură. Iar unul dintre picioare prins într-un soi de ciorap ortopedic sau poate că era o orteză pentru gleznă, nu se vedea bine.

În aceeaşi scrisoare, Arantxa îi mai scria: „Tu ai închisoarea ta, eu am închisoarea mea. A mea e corpul meu. Condamnată pe viaţă. Într-o bună zi, tu vei ieşi din închisoare. Nu ştim când, dar vei ieşi. Eu n-o să ies niciodată din a mea. Şi mai e o diferenţă între mine şi tine. Tu eşti închis pentru ceea ce ai făcut. În schimb, ce-am făcut eu ca să fiu condamnată pe viaţă?" Ultima frază, de fapt tot paragraful, l-a impresionat pe Joxe Mari. În ziua aceea a refuzat să iasă în curtea închisorii. A evitat orice conversaţie. Abia dacă s-a atins de mâncare. Nu s-a dus la bibliotecă, refugiul său preferat în ultimul timp. Înainte de a se culca, a mai privit o dată fotografia şi s-a hotărât să se retragă din ETA

fără să spună nimănui, nici colegilor, nici celor din organizaţie.

Şi nici maică-sii.

Cea care, la următoarea vizită, fiind la curent cu faptul că Arantxa îi trimisese o fotografie, i-a arătat altele. Arantxa în piaţa din sat, Arantxa cu Celeste, cu *aita* la poarta grădinii, cu Gorka şi cu soţul lui în ziua nunţii, în bucătăria de acasă, în picioare, păşind nesigură la o şedinţă de fizioterapie. Fotografii pe marginea cărora Joxe Mari făcea scurte comentarii, plin de zel şi senin, ba chiar glumeţ; nu i-au mai provocat o impresie la fel de puternică precum prima fotografie.

Sora lui a continuat să-i scrie. Când şi când. Uneori îi trimitea două scrisori într-o singură săptămână, alteori trecea şi câte o lună fără să-i scrie. S-a încheiat anul. În ianuarie, Arantxa i-a trimis o altă fotografie. Pe spatele ei se putea citi: „Cu prietena mea cea mai bună”. În spatele scaunului cu rotile se vedea Bittori, nu la fel de bucuroasă ca Arantxa, dar zâmbitoare, totuşi. Joxe Mari a recunoscut-o cu greu pe femeia lui Txato în doamna aceea slabă, care se schimbase atât de vizibil în rău. Ce bătrână e! A îmbătrânit mai rău decât *ama.* Exista o explicaţie în scrisoare: „E foarte bolnavă”. Două rânduri mai jos: „Mie îmi spune totul. Ne vedem aproape zilnic. Suntem foarte bune prietene. Ştie că nu i-a mai rămas mult de trăit. Refuză tratamentul. La ce bun, dacă şi-a pierdut orice poftă de viaţă? Mi-a zis că se chinuie să trăiască pentru că aşteaptă un gest de omenie din partea ta. Nu-şi doreşte altceva. Asta te roagă şi împiedicata şi dezastruoasa ta soră. Nu mă dezamăgi. Altfel spus: roag-o să te ierte. Ce te costă? M-ar durea dacă nu ai face-o”.

Femeile, cum ştiu ele să ne îmbrobodească! Întins în pat, cu mintea goală, Joxe Mari privea prin fereastră la pătratul de cer. A rămas nemişcat multă vreme, apatic, cu mâinile încrucişate sub ceafă. Până la urmă, au început să-i vină gânduri. Imagini, mai bine zis. Brusc, timpul se derula înapoi cu mare

viteză. Timpul era o peliculă care-i arăta viaţa derulându-se din prezent în trecut. A ieşit din închisoare şi a intrat în alta, apoi în alta, a fost torturat, apoi l-au capturat, s-a întors la lupta armată, la după-amiaza ploioasă în care Txato l-a privit în ochi, la pubul în care, pentru prima dată, a împuşcat un om, în Franţa, în sat, iar când a ajuns la nouăsprezece ani, imaginile care se derulau cu repeziciune au înţepenit brusc. Şi atunci şi-a imaginat un destin diferit, care culmina cu visul lui de-o viaţă, să joace handbal la FC Barcelona.

A constatat: să te rogi de iertare cere mai mult curaj decât să tragi cu arma, decât să detonezi o bombă. Astea le poate face oricine. E suficient să fii tânăr, naiv şi să ţi se urce sângele la cap. Şi nu e vorba numai de curaj pentru a regreta sincer, chiar dacă nu e vorba decât de cuvinte, atrocităţile comise. Altceva îl bloca pe Joxe Mari. Ce? Cine ştie. Haide, căcăciosule, mărturiseşte. Pizda mă-sii, păi mă tem ca nu cumva bătrâna să trimită scrisoarea vreunui ziarist, să se iște tipicul circ cu teroristul care regretă, să înceapă să-l vorbească de rău în sat, fotografia lui să dispară din Arrano Taberna. Iar *ama* ar lua-o razna.

123. CERCUL S-A ÎNCHIS

După-amiază înnorată. Bittori a ieşit pe balcon ca să vadă norii care se apropiau dinspre mare. Vreme mohorâtă dintr-o parte a orizontului până în cealaltă. Ploua torenţial, să nu te porneşti să urci la cimitir, te duc eu cu maşina. De dimineaţă, soarele se mai arătase cât de cât. Bittori, ca de obicei, a stat de vorbă cu Arantxa în colţul pieţei. Cu puţin înainte de amiază, a luat autobuzul şi, înainte să ajungă acasă, din cer a început să toarne cu găleata. Şi de atunci aşa o ţine.

Xabier, la telefon:

— Cum de ţi-a trecut prin minte să mergi la cimitir cu potopul care e afară?

— Trebuie să-i spun lui Txato nişte lucruri importante.

— *Ama,* te rog, încetează cu jocul ăsta.

A venit, cu impermeabilul ud la umeri, să o ia la patru. Bittori era pregătită. Şi-a luat umbrela şi a pus scrisoarea în poşetă. Din când în când, ochii acestei femei scânteiază de fericire. Dacă nu de fericire, atunci de bucurie. Xabier ştie de ce. Ieri-seară s-au întâlnit toţi trei. Nerea a întrebat alarmată ce e cu atâta grabă. Maică-sa le-a povestit, le-a arătat şi le-a citit scrisoarea, cu o euforie prost mascată, în timp ce feţele copiilor ei s-au întunecat.

— Asta ţi-ai dorit atât de mult?

— Exact asta, fata mea.

— Păi, ai obţinut. Felicitări!

Acum a venit rândul lui Txato să afle. În hol, Xabier a observat că maică-sa era gata să iasă în stradă în papuci de casă.

— Bine că ai observat.

Pe drum, Xabier îşi lua din când în când ochii de la trafic şi se uita la Bittori. Cu adevărat demnă de admiraţie, la cât e de bolnavă. Ştergătoarele de parbriz, şşşş şşşş, îşi făceau datoria.

Bittori:

— Mă uit la ploaia asta şi nici nu-ţi trece prin cap la ce mă gândesc.

— Că ploua la fel în ziua în care l-au asasinat pe *aita?*

— Cum ai ghicit?

— De atunci, a plouat de multe ori la fel de tare.

A lăsat-o pe maică-sa cât mai aproape de poarta cimitirului. Potop, nu altceva. Bittori a coborât fără grabă, greoaie, poate împiedicată de o nemărturisită durere de vintre. A întrebat-o dacă nu vrea să vină şi el cu ea. Nu. Atunci să o aştepte aici? Mă rog, cum vrea, dar va sta cel puţin o jumătate de oră. Printre cuvintele mamei şi cuvintele fiului răsuna zgomotul puzderiei de picături care se izbeau violent de pământ şi şiroiau zgomotos pe umbrela lui Bittori. Bine măcar că nu bătea vântul. ÎN CURÂND SE VA SPUNE DESPRE VOI CE SE SPUNE ACUM DESPRE NOI: AU MURIT! Macabru şi prostesc. Şi cum se mai chinuie oamenii să nu-i dea planetei înapoi atomii luaţi cu împrumut! De fapt, ciudat şi extraordinar e să fii viu. Xabier a aşteptat ca maică-sa, îmbrăcată în negru, să intre în cimitir, apoi a plecat să caute parcare în zonă.

Bittori avea în poşetă bucata de plastic şi şalul, dar la ce bun? Cum să stau jos pe lespedea plină de apă?

— Txato, Txatito, auzi? Plouă ca în după-amiaza în care te-au omorât. Azi îţi aduc veşti proaspete.

Stând în picioare lângă mormânt, i-a zis, la adăpostul umbrelei, că fără Arantxa, fără medierea ei plină de generozitate, nu ar fi reuşit să închidă cercul. Ea l-a înduioşat pe terorist, l-a convins să facă pasul acela. Cum aşa? Pentru că ţine la el. E fratele ei, o înţeleg. Nu e de acord cu ce a făcut el. Dimpotrivă, îl judecă aspru, fără menajamente. Dar e fratele ei. Încearcă prin toate mijloacele să-l elibereze de sine însuşi, să-l smulgă din trecutul său înfiorător. Când a aflat că deţinutul a început să aibă remuşcări, acolo, în puşcăria aia îndepărtată, mi-a scris pe iPad: „Ceva a început să se schimbe în el. Se gândeşte mult. Semn bun.”

Dar era speriat.
— Aşa-i că nici prin cap nu-ţi trece ce idee i-a venit.
Aceea de a-i trimite un obiect simbolic în loc să o roage explicit să-l ierte. Cred că tânărul ăsta se simte foarte singur; mă rog, acum e un bărbat în toată firea, unul care înainte nu gândea deloc, iar acum gândeşte prea mult. Arantxa i-a spus fratelui său că ideea aia n-o să-i placă lui Bittori.
— Normal că nu mi-a plăcut. Asta s-a întâmplat acum două săptămâni. Să mă ierţi că n-am putut să vin să te văd. Dar chiar n-am mai avut când să mai vin şi la cimitir, prinsă cu veştile care veneau una după alta şi cu durerile mele.
Joxe Mari voia, ce chestie, să-i trimită un obiect. Ce obiect? N-am nici cea mai mică idee. Unul care să fi încăput într-un plic. O fotografie, un desen. I-l trimitea prin poştă lui Bittori şi asta însemna că se rugase de iertare.
— I-am spus lui Arantxa să nu se bazeze pe mine, că eu n-am timp de aşa ceva. Iar ea mi-a scris pe iPad că dacă ar fi în locul meu, nici ea nu ar accepta. Faza e că trişorul ăsta se temea că dacă-mi trimite o scrisoare de iertare, eu o să dau fuga cu ea la presă. Ce prostie! Se vede că, după atâţia ani de puşcărie, nu mai e chiar întreg la minte. Nici nu mi-a dat prin minte să vorbesc cu ziariştii. Ultimul lucru pe care mi-l doresc e să apar în ziar, să vină la mine acasă, să-mi facă poze şi să-mi pună întrebări.
Aşa că a zis că nu. Arantxa, după puţin timp: dacă putea să-l asigure pe Joxe Mari că ea va fi de o discreţie maximă. L-a asigurat, jignită că cineva îi punea onoarea la îndoială. Ieri-dimineaţă a sosit scrisoarea.
— Ţi-o citesc?
A citit (deşi o ştia aproape pe de rost):

Kaixo, *Bittori.*
Îţi scriu, urmând sfatul surorii mele. Eu nu sunt un om care să vorbească mult, aşa că trec direct la subiect. Vă cer iertare, ţie şi copiilor tăi. Îmi pare

rău. Dacă aş putea da timpul înapoi, aş face-o. Dar nu pot. Îmi pare rău. M-aş bucura dacă m-aţi putea ierta. Eu îmi ispăşesc pedeapsa.

Îţi doresc numai bine,

Joxe Mari

Ploaia cădea peste morminte, peste aleea asfaltată, peste copacii cenuşii care-o mărgineau. Pietre funerare ude şi un miros proaspăt de linişte. Pe deasupra oraşului şi mai încolo, peste munţi şi peste marea îndepărtată, pluteau nori grei. În tot cimitirul nu se vedea nici ţipenie.

— E bine, nu? Eu aveam mare nevoie de cuvintele astea. Chestii de-ale mele, Txato. În curând o să vin lângă tine. Acum ştiu că voi veni împăcată. Până atunci, încălzeşte-mi mormântul aşa cum îmi încălzeai altădată patul. Te las, mă aşteaptă Xabier. Le-am zis copiilor noştri să ne mute în sat imediat ce se va putea. Aşa că poţi fi liniştit, în privinţa asta. Sper ca în ziua înmormântării mele să nu plouă ca azi. Vai de capul celor care vor veni! O să îngheţe. Şi florile la fel.

Xabier a ieşit din maşină pentru a-i face semn maică-sii unde se afla, adică la vreo treizeci de metri la vale. Continua să plouă. Voia să meargă undeva? Nu, acasă.

— Salutări de la *aita.*

— Te distrezi vorbind singură, nu-i aşa?

— Mă consolează. Şi, oricum, nu e nimeni lângă mine care să mă audă. Dar dacă crezi că m-am ţicnit, s-ar putea să te înşeli.

— N-am zis asta.

— A, să nu uit, Txato întreabă când ai de gând să te însori. Zice că e timpul.

În maşină s-a făcut tăcere. Opriţi la un semafor, strada înceţoşată, cenuşie, Xabier şi-a întors privirea spre maică-sa.

— Da, sunt convins că eşti ţicnită.

Semaforul s-a făcut verde şi Bittori a început să râdă.

124. UDĂ LEOARCĂ

După-amiază înnorată. Acasă la Miren, scenele obişnuite după prânz. Ea, burete şi detergent de vase, tocmai termina de spălat vesela din chiuvetă; şi-a prins şorţul de cuiul din dosul uşii şi s-a uitat pe fereastra bucătăriei ca să vadă dacă s-a oprit ploaia. Ploua cu putere, aşa că i-a zis fiicei sale, în sufragerie, în după-amiaza asta nu poţi ieşi la plimbare.

— Cel mai bine ar fi să o sun pe Celeste, să nu vină degeaba.

Joxian, somnoros, tăcut, a rămas la bucătărie ca să şteargă vasele cu o cârpă. Arantxa, fără să ţină cont de ce-i spusese maică-sa, tasta litere pe ecranul iPadului.

— Ce scrii acolo?

I-a arătat ce scrisese: „Trebuie să ştii ceva, chiar dacă te va durea”. Miren, ranchiunoasă:

— Dacă are legătură cu aia, nu vreau să ştiu nimic. Dă-o dracului, tot ce mai lipseşte e să te prezinţi cu ea aici.

Arantxa scria acum cu repeziciune. „Eşti singura din casă care nu ştie.”

— Ce să ştiu? Ce tot vorbeşti acolo? Ce e cu tot teatrul ăsta?

„Joxe Mari a rugat-o să îl ierte.”

— Joxian, tu ştiai asta?

De la bucătărie:

— Ce?

— Nu face pe prostul. Faza cu Joxe Mari.

— Normal. Mi-a zis Arantxa înainte de prânz.

— Ce pizda mă-sii?! Mie de ce nu mi-ai spus?

— Ce mai contează? Tocmai ţi-a spus.

Miren, Miren, la aşa ceva chiar că nu te aşteptai. Vorbea, înjura?, printre dinţi. Nu se putea, nu-i venea să creadă. Tâmpiţii ăştia au înţeles greşit.

— Am fost la el acum zece zile. Nu mi-a zis nimic.

Din turnul bisericii au răsunat, triste, plumburii, clopotele bătând trei după-amiaza. Ţac, ţac, ţac, tasta Arantxa cu degetul, cât de repede putea, ţinând iPadul în poală. „Nu are curaj să-ţi spună. Se teme de tine.”

Sătulă să-şi tot întindă gâtul ca să afle şi alte detalii, Miren şi-a tras un scaun lângă cel cu rotile. Odată aşezată, i-a cerut cu gravitate să-i spună totul. Din cuvintele ei n-a răzbătut nici răutate, nici supărare. Dar faţa o trăda că se simţea ofensată. Fiecare frază nouă care apărea pe ecran o rănea pe Miren mai tare decât cele anterioare.

„I-a scris o scrisoare în care o roagă să-l ierte. Bittori mi-a citit-o azi-dimineaţă.”

— Dar dacă a scris-o chiar ea? Toată lumea ştie că e nebună.

„Cunosc scrisul lui Joxe Mari. Şi nu e singurul din familia asta care i-a cerut iertare.”

— Cine altcineva?

„Întreabă la bucătărie”

— Joxian, vino aici imediat. Poate mă lămureşti şi pe mine ce-aţi făcut pe la spatele meu.

Joxian, ştergându-şi mâinile de bluză, a intrat în sufragerie. Fără să se piardă cu firea, a fost sincer, clar şi scurt, apoi s-a dus să-şi facă siesta. Miren, către fiică-sa:

— Altceva?

„Asta-i tot.”

Mai târziu, el în pat, Miren, neavând pe cine să-şi verse amarul, atentă la ştirile de la televizor, şi-a zis că nu era obligată să le dea explicaţii. Nici unde mergi, nici la revedere, nimic. Ca să nu intre în dormitor, te pomeneşti că Joxian se trezeşte, a ieşit în stradă cu hainele pe care le avea pe ea. Când a ieşit, uşa a scos un clac discret, trist; nimic din tipica trântire furioasă a uşii.

Unde se duce? Ploua cu găleata. Ca în după-amiaza când l-au omorât pe ăla. O fi făcut el ceva de l-au omorât. Şi din câte ştiu eu, nu fiul meu a fost cel care. Aşa că, de ce trebuie el să se roage de iertare? A trecut strada, a ţistuit din limbă iritată. Ar

fi trebuit să-şi ia umbrela, dar nu mă mai întorc. Se simţea trădată, victima unei intrigi familiale şi, fireşte, convinsă că ploaia se abătea numai asupra ei.

Măcelăria era închisă. Normal: încă nu era patru. A văzut că înăuntru era lumină, aşa că a intrat prin spate, nu era pentru prima dată când făcea asta. Ea o să mă înţeleagă. Dacă nu ea, atunci cine?! În penumbra cuprinsă de linişte mirosea a grăsime, a carne, a mezeluri. Vecinilor trebuie să le fi fost greu până s-au obişnuit. Soneria a scos nişte sunete ascuţite, disonante. Era convinsă: uşa se va deschide şi în pragul ei va sta Juani, gata să asculte torentul verbal al prietenei sale, care avea nevoie să-şi verse năduful cu orice preţ.

Dar nu. Uşa a rămas închisă.

— Cine e?

— Eu sunt.

— Cine?

— Miren.

Să aştepte puţin. Ce ciudat! Dacă tot ai venit la uşă, ce mai aştepţi ca să-mi deschizi? Imediat ce i-a văzut părul desfăcut, Miren a ghicit: nu era singură. A stat puţin. L-a salutat pe el, care în ciuda trecerii anilor, continua să arate bine. Deci ăştia-s împreună? Pentru a disimula, a cumpărat câteva felii de ceva şi o sută de grame de altceva.

— Scuze că am venit la ora asta, dar sunt cam năucă. Mâine îţi aduc banii.

— Stai liniştită, femeie.

A revenit în stradă, la după-amiaza agitată şi la bălţile de ploaie, înainte de a intra în biserică, a aruncat punga cu carne la coşul de gunoi. Cu oasele-ngheţate, s-a aşezat la locul său obişnuit. În faţa altarului ardeau lumânări votive. Câte mai aprinsese şi ea, de-a lungul vieţii, spre cinstirea Domnului, gândindu-se la binele casei, căutând protecţie divină pentru fiii ei.

Miren, udă leoarcă în biserica goală. Dacă se iveşte preotul, am şters-o. Nu avea chef să vorbească cu nimeni. Numai cu statuia lui Ignaţiu de Loyola, tronând acolo, sus, în nişă. Bine, Ignaţiu, bine. Mi-ai

făcut una bună. Până la urmă, te pomeneşti că eu oi fi cea rea.

I-a făcut reproşuri amare. Cu voce tare sau şoptită? Nu, în gând, ca de obicei. S-a îndoit de faptul că sfântul poate fi marele nostru patron spiritual. Nu ai ales calea cea bună. Ia zi, de ce trebuie să ne rugăm noi de iertare? Şi cum rămâne cu crimele comise de GAL? Şi-a cerut cineva iertare pentru alea şi pentru schingiuirile din beciurile poliţiei şi pentru dispersarea deţinuţilor şi pentru cât de asuprit e poporul basc? Şi dacă era atât de rău ceea ce am făcut, de ce nu ai intervenit la timp? Ne laşi să facem, pentru ca apoi să aflăm că ne-am sacrificat degeaba, că noi, miile de basci, care iubim ce e al nostru, am greşit ca nişte proşti. Haide, Ignaţiu, mai dă-o-ncolo! Fă-o pe fata mea să umble din nou, scoate-l din puşcărie pe fiul meu sau nu mai vorbesc în veci cu tine. Dă-o naibii, suferinţa mea nu contează?

S-a ridicat. În locul pe care stătuse timp de zece, cincisprezece minute, rămăsese o pată umedă. Era frig în biserică. Pe Miren a apucat-o brusc tremuratul. Uff, Dumnezeule, să vezi că mă îmbolnăvesc, atât ar mai lipsi. A ieşit în stradă şi ploaia continua să cadă. Cer întunecat, lumină slabă, străzi pustii. Ca să se apere de ploaie, Miren mergea pe sub copaci, dar era cam degeaba. Din întâmplare, privirea i-a căzut pe coşul de gunoi. Punga cu carne era încă acolo. A luat-o şi a dus-o acasă, pentru că nu ne permitem să aruncăm mâncarea.

125. DIMINEAŢĂ DE DUMINICĂ

Se adunaseră multe, prea multe săptămâni de când n-o mai văzuse. Bittori a luat hotărârea în seara dinainte. Dacă mâine-dimineaţă, când se va trezi, va găsi neatinse cele două vase lăsate pe balcon, unul cu apă, celălalt cu mâncare pentru pisici, atunci o va considera pe *Ikatza* dispărută pentru totdeauna. Urmarea? Păi, oricât de mult i s-ar rupe sufletul, avea să arunce la gunoi nu numai vasele, ci şi scărpinătorul vertical, tava cu nisip, peria de păr, în fine, tot ce ţinea de pisică. S-a trezit mai devreme decât de obicei. Înainte de orice, a ieşit pe balcon. În cămaşă de noapte, a privit cerul senin, lunga fâşie de mare, insula Santa Clara, dealul Urgull, simţindu-se privilegiată că locuia acolo, cu vedere amplă asupra golfului, chiar dacă plaja nu se vede din cauza casei din faţă. Apoi s-a uitat în colţul balconului şi a văzut că vasele erau exact aşa cum le lăsase în seara trecută.

Puţin înainte de ora şapte dimineaţa, Miren l-a auzit pe Joxian intrând cu bicicleta în bucătărie. Duminică. Obiceiul lui prost de a băga bicicleta în casă pentru a o curăţa şi a o unge. Într-o zi, el a întrebat-o, în glumă?, dacă era geloasă pe bicicletă. Păi, n-ar fi de mirare, pentru că dacă e să spunem adevărul, când o mângâiase ultima dată bărbatul ăsta? Isuse Cristoase, nici când o lăsase gravidă. Toată atenţia lui e îndreptată spre bicicletă, vinul de la bar şi grădină. Miren a mai întârziat în pat, ca să nu dea ochii cu el în bucătărie. N-avea chef de discuţii. Dormise prost. De ce? Păi, muzica, petardele şi petrecăreţii care n-au încetat cu larma lor cât a fost noaptea de lungă. Mai de mult îi plăceau petrecerile din sat. Acum, tot mai puţin. Zdrang! A auzit uşa casei. Joxian tocmai plecase. Unde a zis că merge? Habar n-am. Miren a mai stat cinci minute ghemuită în aşternut, ca nu cumva Joxian să fi uitat ceva şi să se întoarcă. Apoi, fără grabă, s-a ridicat din pat.

Bittori a găsit un rest de cafea, din ziua trecută, pe fundul cafetierei. Şi-a zis că dacă mai pune nişte lapte şi puţină apă de la robinet, face de-o cană. Cafea reîncălzită şi nişte bucăţele de pâine, asta e tot ce a mâncat la micul dejun. A făcut curat în camere, s-a spălat şi s-a îmbrăcat cu haine curate, apoi a adunat toate ustensilele pe care le folosise pentru *Ikatza* şi le-a pus în pungi de plastic. Nu le-a putut duce pe toate odată. A aruncat la gunoi mai întâi câteva, apoi restul. După care a urcat din nou în apartament ca să-şi ia poşeta, plus caserola în care a pus o porţie de cartofi cu carne, ardei şi sos de roşii, pentru că avea de gând să ia prânzul în sat. Mergând pe stradă, a început să se simtă destul de ciudat. Nu avea dureri, dar se simţea obosită şi-i lipsea aerul, aşa încât, până să ajungă la staţia de autobuz, a trebuit să se oprească de mai multe ori ca să-şi recapete suflul şi să-i revină puterile.

Celeste a intrat în casă în jur de ora nouă. Are cheie. Aşa că nu mai trebuie să sune la uşă. Intră, salută, radiază bucurie şi imediat se apucă de treabă. Întâi de toate, îi face baie lui Arantxa. Acum e mai simplu, de când Arantxa e în stare să stea în picioare, ţinându-se cu mâna sănătoasă de mânerul prins în perete. Miren şi Celeste sunt mai atente ca niciodată. Una o sprijină pe Arantxa, cealaltă o săpuneşte şi o clăteşte cu apă. Au experienţă. Nu durează mai mult de cinci minute. Apoi, o şterg amândouă. În timp ce-i ştergeau trupul palid, gras, Arantxa a zis brusc: *ama.* Miren s-a grăbit să oprească uscătorul de păr. I s-a părut că aude. Dar, normal, nu putea fi sigură din cauza aparatului. Arantxa a repetat cuvântul. Era şi nu era vocea ei de pe vremuri. În orice caz, era o voce. O voce inteligibilă. Celeste a felicitat-o gesticulând bucuroasă. Miren şi-a amintit că şi atunci când Arantxa fusese mică, primul cuvânt pe care îl rostise, fusese tot *ama* înainte de a zice *aita,* fireşte.

Era puţin trecut de zece când Bittori a coborât din autobuz. Muzică, unde?, în apropiere. Ghirlande de hârtie atârnau de la o casă la alta. Oamenii se bucură

de viaţă, normal, nu? S-a îndreptat spre casa ei. Ca să scape de caserolă, mai ales. A dat peste grupul de muzicanţi strânşi la colţul străzii, acolo unde, într-o zi îndepărtată, soţul ei fusese împuşcat de patru ori. Nemernici, nemernici. Cămăşi verzi, pantaloni albi. Iar cel cu toba, cu faţa congestionată de fericire etilică, părea hotărât să acopere cu loviturile lui notele colegilor. A ţinut-o aşa până s-a terminat melodia. Bittori s-a văzut obligată să coboare de pe trotuar pentru a putea trece mai departe. Din grupul vesel, s-a auzit o voce bucuroasă: Hei, Bittori! Ea a răspuns, fără să se oprească. Şi-a întors capul pentru o clipă, dar n-a reuşit să-şi dea seama cine o salutase.

Miren le-a grăbit. Aştepta convorbirea duminicală cu Joxe Mari. Îi place să fie singură când vorbeşte cu fiul ei. Către Celeste, te rog, să plece odată cu Arantxa. Dimineaţă senină, străzile cuprinse de sărbătoare. Hai, hai, să profităm. În sfârşit, a sunat telefonul. Cinci minute: atât are voie să vorbească cu el. Of, dacă ar putea să sune ea, dar apelurile din exterior sunt interzise. Nu şi-a ascuns de Joxe Mari fericirea: Arantxa a spus *ama,* s-a auzit perfect, poate că o să vorbească din nou. S-a emoţionat, iar Joxe Mari, în felul său reţinut, s-a emoţionat şi el. Noutăţi? Niciuna. Mă rog, una. Vorbise cu doctorul şi era hotărât să se opereze de hemoroizi. Nu mai suporta. Mai ales acum, când începuseră căldurile acolo, în sud, era un adevărat chin. Miren a zis ceva despre satul aflat în sărbătoare, dar n-a vrut să intre în detalii, ca să nu-l apuce gândurile triste. I-a mai zis o dată că Arantxa rostise *ama* în timp ce-i făceau baie. Şi aşa au trecut cele cinci minute.

În casa din sat, Bittori nu avea cuptor cu microunde. A golit caserola într-o cratiţă veche de când lumea, dar tare bună, să ştii, şi şi-a zis: ies puţin şi când mă întorc, îmi încălzesc mâncarea. Şi-o să-şi cumpere şi o jumătate de baghetă de la magazinul de pâine.

Între vremea asta, Miren, pentru a câştiga timp, a întins pe fundul tăvii carnea tocată, a turnat sosul

beşamel, apoi a pus bucăţelele de conopidă fiartă. Când vin de la slujbă, adaug brânza rasă şi bag totul la cuptor. Cât despre biciclistul nostru, dacă întârzie, nu are decât să mănânce rece.

Sărbătoare, duminică, vreme frumoasă: în piaţă nu aveai loc nici să arunci un ac. Copii fâţâindu-se, grupuri discutând, iar terasele care mărgineau piaţa gemeau de lume. Teii înfrunziţi aruncau pe asfalt umbra lor plăcută. Bittori le-a găsit pe Arantxa şi pe îngrijitoarea ei la locul stabilit. S-a aplecat să-şi sărute prietena. În apropiere, clopotul bisericii chema lumea la mesa de la ora douăsprezece. Celeste s-a grăbit să-i spună lui Bittori că în dimineaţa aceea Arantxa rostise un cuvânt. Amândouă s-au întors spre Arantxa dorindu-şi, evident, ca ea să repete isprava. Arantxa, după ce s-a chinuit puţin, le-a făcut pe plac. Emoţionată, Bittori a prins-o de mână. I-a spus că va reuşi, că spera din toată inima şi să nu renunţe la luptă. Arantxa, cu zâmbetul ei strâmb, a dat din cap, de mai multe ori, în semn afirmativ.

Trecuseră vreo două luni de când Miren nu mai ocupa locul ei obişnuit la slujbă. Supărată pe Sfântul Loyola, se mutase pe partea dreaptă, dar astăzi s-a aşezat din nou în apropierea statuetei. Don Serapio sporovăia plictisitor, solemn, repetitiv, cu voce de bătrân. Toate slujbele sunt la fel, lasă că ştiu eu. Erau ocupate puţine dintre băncile înşiruite în biserică. Tineri? Acolo, în faţă, două fete şi cam atât. Miren, în gând, i-a mulţumit posacă, aproape pe un ton insolent. E un început bun, Ignaţiu, dar tu trebuie să înţelegi, a rosti un cuvânt şi a vorbi, a vorbi cu adevărat, sunt chestii diferite, nu? Sperăm la mai mult. Iar pe celălalt, te rog, scapă-l de hemoroizi. E tot ce-ţi cer, că văd că din puşcărie n-ai de gând să-l scoţi. Sfârşitul slujbei a pus capăt şi dialogului ei din minte.

În colţul pieţei, Bittori s-a despărţit de Arantxa şi de Celeste. Miren a ieşit din biserică. Una hotărâtă să ajungă la magazinul de pâine, că o să închidă, dacă nu cumva o fi închis deja; cealaltă să meargă la

Arantxa, poate chiar să bea un aperitiv cu ea şi cu Celeste, după care acasă, la gătit. În acele momente, soarele îi bătea în faţă lui Bittori; şi-a pus mâna streaşină la ochi şi, la naiba, şi-o fi dat seama că am văzut-o; treaba ei, eu nu mă dau din drum. Miren se apropia în pas de sărbătoare, lipsit de grabă, înaintând la umbra teilor şi aia se tot uită la mine, dar să nu creadă c-o să mă feresc din drum. Înaintau în linie dreaptă, una către cealaltă. Oamenii din piaţă şi-au dat seama. Mai puţin copiii. Ei au continuat să alerge şi să ţipe. Adulţii au început imediat să şuşotească. Uite, uite… Ce prietene bune au fost!

Întâlnirea a avut loc în dreptul pavilionului de muzică. O îmbrăţişare scurtă. Înainte de a se desprinde din îmbrăţişare, s-au uitat una în ochii celeilalte. Şi-au spus ceva? Nimic. Nu şi-au spus nimic.

GLOSAR

[Prezentul glosar conţine cuvinte şi expresii din limba bască utilizate în roman. Singurul scop al glosarului este acela de a servi ca ajutor cititorilor puţin sau deloc familiarizaţi cu limba bască.]

abertzale: patriot, partizan al unei Ţări a Bascilor independente

agur: la revedere

aita (pronunţie: *aitá):* tată

aitona: bunic

alde hemendik: Dispari de aici!

ama (pronunţie: *amá):* mamă

amnistia osoa: amnistie generală

amona: bunică

arruntak: termen prin care deţinuţii din ETA îi denumesc pe deţinuţii de drept comun

askatu: a elibera; aici, cu sens imperativ: libertate, lăsaţi-ne liberi!

aurresku: dans basc executat în onoarea cuiva

barkatu: (infinitiv) a ierta (şi imperativ) iartă!

bat, bi, hiru: Unu, doi, trei

batzoki: sediul politic şi social al Partidului Naţionalist Basc

belarri: ureche

beltza: negru; apelativ pentru agenţii poliţiei autonome din Ţara Bascilor, îmbrăcaţi în negru

bertsolari: improvizator popular de poezii în limba bască

bietan jarrai: Urmaţi cele două căi: una, a luptei armate, simbolizate de topor; cealaltă, a inteligenţei, a isteţimii politice simbolizate de şarpe

bihotza: (aici, ca apelativ de afecţiune) inimă

dispersiorik ez: Nu dispersării (deţinuţilor ETA)

egun on: Bună dimineaţa!

ekintza: acţiune, atentat

entzun: Ascultă!

ertzaina: membru al poliţiei autonome din Ţara Bascilor

Ertzaintza: poliţia autonomă din Ţara Bascilor

ETA herria zurekin: ETA, poporul e cu tine.

Euskaldun: vorbitor de limbă bască *(euskera)*

Eusko Gudariak: „Soldaţi basci”, titlul unui cântec popular adoptat ca imn de către stânga naţionalistă

Faxista: fascist

Gora ETA: Trăiască ETA!

Gora Euskadi askatuta: Trăiască Tara Bascilor liberă!

gudari: combatant, soldat, în mod specific, pentru cauza bască

herriak ez du barkatuko: Poporul nu te va ierta

herriko taberna: taverna poporului; aici, sediul social al mişcării naţionaliste de stânga

iepa: Salut!

ikastola: şcoală

ikatza: cărbune

ikurriña: drapel; prin antonomază, drapelul basc

Iparralde: zona de nord; în mod specific, partea franceză a Ţării Bascilor

Izarren hautsa: „Pulberea de stele”; cântec compus de Mikel Laboa, pe versuri de Xabier Lete

jarraitxu: membru al organizaţiei de tineret Jarrai, afiliată grupării teroriste ETA; din anul 2002, scoasă în afara legii

kaixo: Bună! Salut!

kanpora: să dispară, să se care

kontuz: Atenţie!

lehendakari: preşedintele Comunităţii Autonome Basce

Lorea (Bi! Bat): Floarea (Doi / Unu)

maitia (pronunţie: *maitía):* dragă

maqueto: apelativ peiorativ pentru spaniolii veniţi din alte regiuni ale Spaniei şi stabiliţi în Ţara Bascilor

Mendiko ahotsa: Glasul muntelui

mugalari: călăuză pentru trecerea frontierei dintre Spania şi Franţa

muxu: sărut; *muxu bat:* un sărut

neska: fată

ondo pasa: să-ţi meargă bine

ongi etorri: bun venit

osaba: unchi

Piraten itsasontzi urdina: Vaporul albastru al piraţilor

pixa: pişat, urină

poliki: puţin câte puţin

polita: frumoasă

presoak kalera: Eliberaţi deţinuţii!

talde: comando

txakurra: copoi (inclusiv ca denumire peiorativă dată poliţiştilor)

txakurrada: totalitatea copoilor (a poliţiştilor)

txalaparta: instrument tradiţional basc de percuţie format din bucăţi de scânduri în care se loveşte cu beţe din lemn (toacă)

txapeo: deţinut care refuză să iasă în curtea închisorii şi rămâne toată ziua în celulă, de bunăvoie

txistu: instrument tradiţional basc, un tip de flaut cu trei găuri

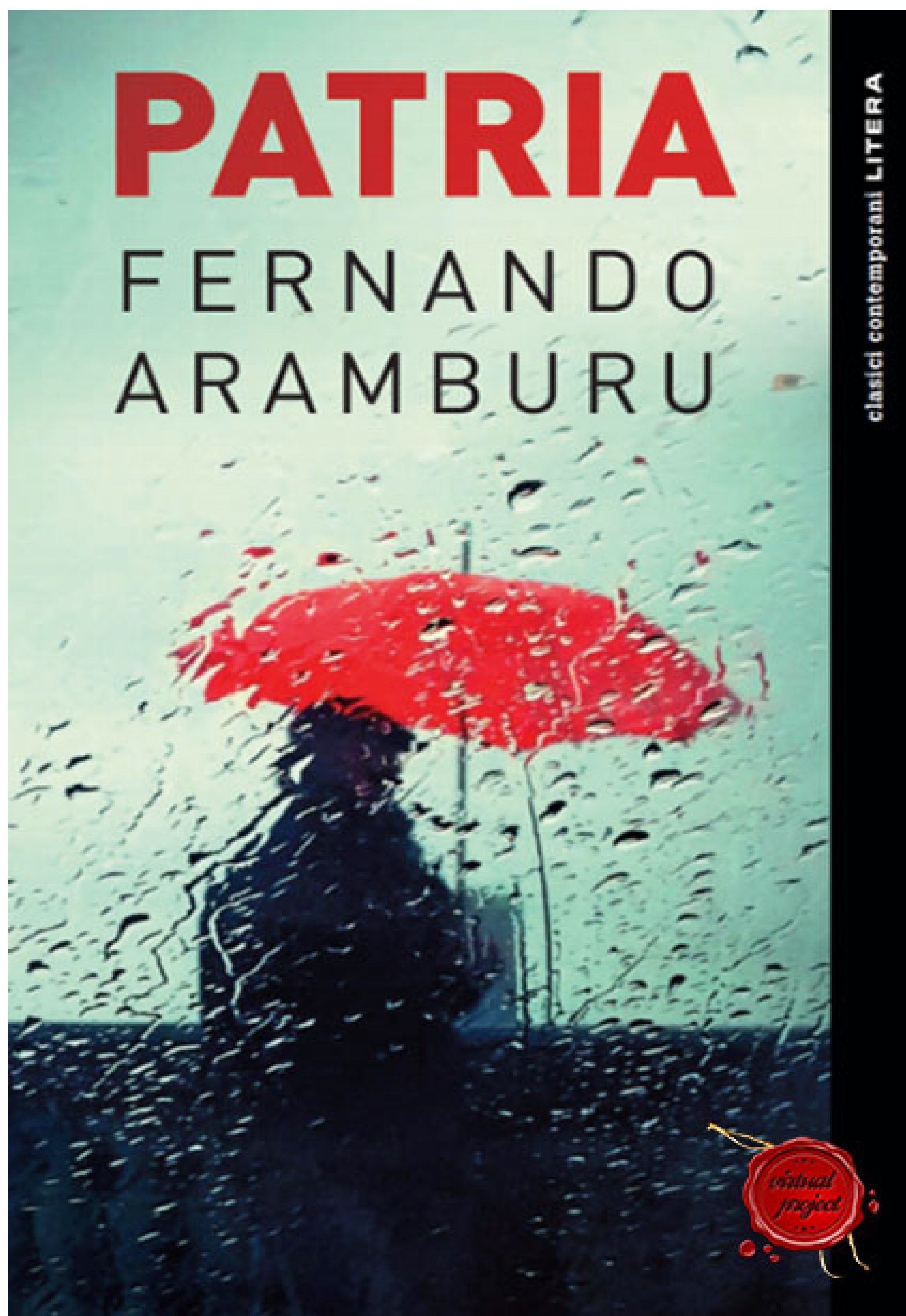
Txoria txori: În traducere aproximativă, „Pasărea e pasăre”; cântec celebru compus de Mikel Laboa, pe versuri de Joxean Artze, inclus pe discul *Unu – trei* (1974)

TXORIA TXORI
Hegoak ebaki banizkio
nirea izango zen,
ez zuen aldegingo.
Hegoak ebaki banizkio
nirea izango zen,
ez zuen aldegingo.
Bainan, honela
ez zen gehiago txoria izango.
Bainan, honela
ez zen gehiago txoria izango.
Eta nik…
txoria nuen maite.
Eta nik…
txoria nuen maite.

PASĂREA E PASĂRE
Dacă i-aş fi tăiat aripile
ar fi fost a mea,
n-ar fi scăpat.
Dacă i-aş fi tăiat aripile
ar fi fost a mea,
n-ar fi scăpat.
Dar aşa,
ar fi încetat să mai fie o pasăre.
Dar aşa, ar fi încetat să mai fie o pasăre.
Iar eu…
eu iubeam pasărea.
Iar eu…
eu iubeam pasărea.

zure borroka gure eredu: lupta ta, modelul nostru

Zutabe: „Pilon” – numele buletinului informativ intern al grupării teroriste ETA. Ultima ediţie cunoscută a apărut în aprilie 2018, cu o lună înainte de anunţul de închidere a publicaţiei. În acea ultimă ediţie, ETA îşi asumă responsabilitatea pentru 758 de morţi şi 2606 acţiuni teroriste.

PATRIA
FERNANDO
ARAMBURU
clasici contemporani LITERA
virtual project

[1] La finalul cărţii, cititorii puţin sau deloc familiarizaţi cu limba bască vor găsi un glosar care conţine cuvinte şi expresii din această limbă utilizate în roman.

[2] Denumire dată de basci Ţării Bascilor; *Euskal Herria* se poate traduce prin „Ţara limbii basce”.

[3] În original, *besugo,* denumire populară dată mai multor specii de peşti, printre care, *Pagellus bogaraveo.*

[4] *Txibato* se citeşte ca spaniolescul *chivato* („ied”), care în argou înseamnă „trădător”, „turnător”.

[5] Vin alb, slab şi uşor acru, specific Ţării Bascilor.

[6] Herri Batasuna – Unitatea Populară; HB – coaliţie naţionalistă bască din Spania, de extremă stânga, înfiinţată în anul 1978, actualmente scoasă în afara legii.

[7] Alternativa KAS (Koordinadora Abertzale Sozialista) a fost programul de bază al uneia dintre organizaţiile de stânga importante integrate în mişcarea naţionalistă bască.

[8] Roman de Benito Pérez Galdos, publicat în 1887.

[9] Aproximativ: „O, poeţii / ce versuri frumoase puneţi pe foaie / dar daţi-mi jos chiloţii / şi apucaţi-mă de coaie”.

[10] Fabrică spaniolă de hârtie fondată în 1901. Mult timp a deţinut un adevărat monopol pe piaţa de hârtie din Spania.

[11] Grupos Antiterroristas de Liberation – mai multe grupări paramilitare care au activat între anii 1983 şi 1987 şi au avut ca obiectiv eliminarea prin acţiuni armate a grupării teroriste ETA şi a structurilor care o susţineau.

[12] Santiago Arrospide Sarasola, alias Santi Potros, fost terorist membru ETA, a fost capturat în 1987, în Franţa, şi a fost eliberat în 2018, după ce a petrecut 31 de ani în închisoare, dintre care 13 în Franţa şi 18 în Spania.

[13] Aperitiv din bucăţi de ardei iute, măsline şi anşoa, fixate împreună cu un beţişor.

[14] Cotidian spaniol, cu sediul în San Sebastián

[15] Ziar basc de informaţii generale, bilingv (în limbile bască şi spaniolă) de orientare de extremă stânga; a apărut din 1977 până în 1998.

[16] Partidul Naţionalist Basc, înfiinţat în 1895. PNV a condamnat fiecare atentat comis de ETA şi de alte grupări teroriste. A fost primul partid politic din Spania care a participat, în 1978, la Bilbao, la o manifestaţie antiteroristă.

[17] Domingo Iturbe Abasolo, cunoscut şi ca Txomin Iturbe, a fost unul dintre şefii ETA, mort într-un accident de maşină, în 27 februarie 1987, în Algeria, unde fusese expulzat de poliţia franceză.

[18] Joc în care fiecare jucător are trei monede şi trebuie să ghiceşti câte ţine fiecare în pumn.

[19] Aluzie la forma caschetei purtate de Garda Civilă spaniolă.

[20] Inaki de Juana Chaos, fost membru al grupării teroriste ETA, capturat în 1987 şi condamnat la 18 ani de închisoare.

[21] José Antonio Urrutikoetxea Bengoetxea, cunoscut ca Josu Ternera, unul dintre şefii grupării teroriste ETA.

[22] Francisco Mujika Garmendia, cunoscut ca Pakito, unul dintre şefii grupării teroriste ETA.

[23] José Angel Iribar Kortajarena, poreclit El Chopo (Txopo, în limba bască), „Plopul", şi-a petrecut cea mai mare parte a carierei la Athletic Bilbao şi este considerat unul dintre cei mai buni portari spanioli din toate timpurile.

[24] „E iubitul meu" (în limba engleză în original).

[25] Dulciuri specifice oraşului Zaragoza, un soi de bomboane / caramele de mari dimensiuni, pot ajunge până la o jumătate de kilogram.

[26] Denumire sub care sunt cunoscuţi în Spania specialiştii în neutralizarea şi dezactivarea artefactelor explozibile (TEDAX: Técnico Especialista en Désactivation de Artefactos Explosives).

[27] Atentat comis de organizaţia teroristă ETA, în 19 iunie 1987, soldat cu 21 de morţi şi 47 de răniţi.

[28] Lichior din porumbe şi anason, specific regiunii Navarra.

[29] Săptămâna Mare în care se celebrează Zilele oraşului San Sebastián, care durează o săptămână, de sâmbătă până sâmbătă; în acea săptămână e prinsă întotdeauna ziua de 15 august.

[30] Denumire a două cărţi de joc din setul de cărţi de joc spaniole.

[31] El aceite de ricino / ya no es malo de tomar / se administra en pildoritas / y el efecto es siempre igual. Versuri din libretul scris de Ricardo de la Vega, pentru opereta *La verbena de la paloma,* pe muzica lui Tomás Breton.

[32] „Muchacho que surgiste / al caer de la luz por tu Conquero", versuri de Luis Cernuda, din poemul „Un muchacho andaluz" („Un băiat andaluz").

[33] Politician spaniol, consilier local din partea Partidului Popular, între 1995 şi 1997. În 1997 a fost răpit şi apoi ucis de ETA.

[34] Grup de muzicieni care cântă pe stradă.

[35] Acord politic semnat în 12 septembrie 1998, în localitatea Estella (Lizarra, în limba bască), prin care se iniţia un proces de dialog şi negocieri, cu scopul de a duce la încetarea definitivă a terorismului practicat de ETA.

CUPRINS

Table of Contents